

**РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ВО СКОПЈЕ**

Б И Л Т Е Н
НА
**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ВО СКОПЈЕ**

**Број 1078
Скопје, 2 јуни 2014 година**

Издание на Универзитетот „Св Кирил и Методиј“ во Скопје

ПРВИОТ БРОЈ НА БИЛТЕНОТ Е ОБЈАВЕН ВО МАЈ 1957 ГОДИН

Уредник: Томислав БАШЕВСКИ

Лектор: Весна Илиевска-Цветановска

Бр. _____
 5.8. 2013
 Скопје

Предмет: Материјали за Билтенот за објавување на веб-страницата на УКиМ

Согласно член 132, став 5 од Законот за високото образование („Сл. весник на РМ” бр. 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 115/2010, 17/2011, 51/2011 и 123/2012), на веб-страницата на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј” во Скопје, од бројот 1059 од 15 август 2013 година, ќе се објавуваат рефератите за избор во наставно-научни, научни и соработнички звања, рецензиите за подобност на темата и оспособеноста на кандидатот за вршење научна работа, прегледите на одобрените докторски дисертации, прифатените магистерски и специјалистички теми, рецензиите на учебници и учебни помагала, како и рефератите за доделување на звањето почесен професор и титулата почесен доктор на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј”. По објавување на материјалите на веб-страницата, факултетите и институтите за своите потреби, истите треба да ги отпечатаат во материјална форма за да можат да ги достават на членовите на наставно-научниот, односно научниот совет. Поради тоа, потребно е сите материјали што се предвидени за објавување во Билтенот на Универзитетот, благовремено да ги доставувате во **електронска форма**.

Поради усогласеност и униформност на текстовите потребно е материјалите за објавување да се доставуваат како Microsoft Word 2003 документи во кои исклучиво ќе се користи системскиот фонт **Georgia**. Овој фонт содржи богато множество на кирилични (македонски, српски, руски), латинични (со различни видови на надредени знаци), грчки и други знаци. Варијанта на овој фонт со корегирани знаци во италики формата за македонските букви **‘ђ’**, **‘п’**, **‘т’**, **‘џ’** може да се добие во компјутерскиот центар на УКиМ на барање на факултетот. Исто така, таму може да се добие софтверско решение со кое може да се испрограмира тастатурата на персонален сметач кога работи под Windows XP оперативниот систем при притискање на копчето ‘`’ во македонска поддршка да се добие знакот **‘ѐ’**, а при притискање на копчето ‘~’ во македонска поддршка да се добие знакот **‘ѿ’**. Поради запазување на роковите за објавување на материјалите во Билтенот, но и на веб-страницата, ве молиме, рефератите откако ќе бидат лекторирани, да ја доставите оригиналната верзија (лекторирана со потписите), а електронската верзија да ја доставите на e-mail адресата: t.basevski@ukim.edu.mk (so mali bukvi).

Неблаговремено доставените материјали и оние кои нема да бидат напишани согласно упатството нема да бидат објавени во тој број, туку ќе бидат поместени за објавување во наредниот број од Билтенот, односно откако ќе ја добиеме бараната верзија.

Ви благодариме за соработката.

Со почит,

Проректор
Проф. д-р Коле Василевски

Изготвил: Т.Б.
 Одобрил: К.М.

Содржина на Билтен број 1078 од 2 јуни 2014 година

ФАКУЛТЕТ ЗА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ

1. Преглед на прифатени програми и наслови на теми за изработка на магистерски труд на Факултетот за музичка уметност во Скопје (**Фатон Хасани, Далибор Аризановиќ, Миодраг Стојковиќ, Страхиња Ѓорѓевиќ, Кирил Бреслиев, Весна Станојевска, Анте Мустапиќ, Метка Манојловиќ, Даниела Хаџи-Таневска, Ирена Јовановска, Вагнер Нуши, Јана Коловска, Џомерт Мула, Мендо Ташкоски, Бобан Цветановски, Мурат Исмајли, Бурхан Азизи**).....10-12

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“

1. Преглед на прифатени теми за изработка на докторска дисертација на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје (**м-р Надица Маркоска**).....13
2. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје (**Јулија Талеска, Кети Димковска, Милена Недевска, Јасмина Петровска, Даниела Спасеска, Хасан Нације, Алит Садие, Мелек Нуредини, Мирлинда Алили**).....14-15

СТОМАТОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Стоматолошкиот факултет во Скопје (**Андриана Даци, Мерита Сулејмани, Борче Петковски**).....16
2. Преглед на прифатени теми за изработка на докторска дисертација на Стоматолошкиот факултет во Скопје (**д-р Зана Лида Красниќи**).....17

ЕКОНОМСКИ ИНСТИТУТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Стратегиски менаџмент за раст на мали и средни претпријатија во областа на е-бизнисот**, изработена од **м-р Елена Михајловска-Серафимовска**, пријавена на Економскиот институт во Скопје.....18-23

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Монетарната политика и макроекономската стабилност: теорија и искуства од развиените земји**, изработена од **м-р Игор Силјаноски**, пријавена на Економскиот факултет во Скопје.....24-30
2. Рецензија на докторската дисертација со наслов **Влијанието на финансиските институции врз макроекономската и финансиската стабилност**, изработена од **м-р Данче Николовска Вратевска**, пријавена на Економскиот факултет во Скопје.....31-38
3. Реферат за избор на асистент по група предмети од областа на финансиите на Економскиот факултет во Скопје (**м-р Марина Станкоска, м-р Сузана Макрешанска**).....39-40

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на еден вонреден професор по предметот семејна медицина на Медицинскиот факултет во Скопје (**д-р Горан Петровски**).....41-54
2. Рецензија на докторската дисертација **Анализа на предиктивните фактори за конверзија на рана наспроти одложена лапароскопска холецистектомија кај акутен холециститис**, од **д-р Реџеп Сељмани**, пријавена на Медицинскиот факултет во Скопје.....55-62

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (**Вита Хузјан, Никола Бујуклиев, Дарко Караколевски**).....63

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“

1. Реферат за избор на вонреден професор по предметите култура и цивилизација на земјите од англиското говорно подрачје, консекутивно толкување од англиски на македонски јазик и обратно и симултано толкување од англиски на македонски јазик и обратно на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје (**д-р Татјана Панова-Игњатовиќ**).....64-88
2. Реферат за избор во звањето редовен професор на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје (**д-р Симон Саздов**).....89-105
3. Реферат за избор на редовен професор по предметите морфологија на албанскиот јазик 1 и 2, граматика на албанскиот јазик 5 и 6 и албанска култура и цивилизација 1 и 2 на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје (**д-р Мируше Хоџа**).....106-122

ЕКОНОМСКИ ИНСТИТУТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Ревизорска етика и одговорност во современата професионална практика на раководење со ревизијата**, од **м-р Благоица Јованова**, пријавена на Економскиот институт во Скопје.....123-127

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Молекуларна идентификација, диверзитет и филогенетска позиција на гастеромицетите во Република Македонија**, изработена од **м-р Катерина Русевска**, пријавена на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....128-133
2. Реферат за избор-прием на еден асистент од областа на микологијата и методиката на Институтот за биологија на Природно-математичкиот факултет во Скопје (**м-р Катерина Русевска**).....134-138
3. Рецензија на докторската дисертација **Дијатомеите како индикатори на палеолимолошките промени на Преспанското Езеро**, изработена од **м-р Александра Цветкоска**, пријавена на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....139-147
4. Рецензија на докторската дисертација **Диверзитет, таксономија и дистрибуција на таксоните од родовите Eunotia, Luticola, Hippodonta и Mastogloia и видовиот комплекс на Pinnularia Borealis ((Bacillariophyceae)**, изработена од **м-р Александар Павлов**, пријавена на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....148-153

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“

1. Реферат за избор во звањето редовен професор по предметите лингвистика 1 и 2, основи на лектурирањето 5 и 6, современ македонски јазик, социолонгвистика и македонскиот јазик во медиумите (наставно-научна област: македонски казык на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици, на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје (**д-р Томислав Треневски**).....154-174

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Креирање на организациската култура во основното и средното образование во Република Македонија** од **м-р Соња Мицевска-Тоточевска**, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....175-177

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“

1. Исправка на Рецензија на докторската дисертација **Превенирање и сузбивање на трговијата со луѓе со посебен осврт на состојбата во Република Македонија**, изработена од **м-р Алексеј Сопронов**, пријавена на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје.....178

ИНСТИТУТ ЗА НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА

1. Рецензија на докторската дисертација **Историјатот на безбедносната динамика на Западен Балкан и неговото безбедносно опкружување во периодот од 1991 до 2010 година**, од **м-р Зоран Иванов**, пријавена на Институтот за национална историја во Скопје.....179-182

ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК „КРСТЕ МИСИРКОВ“

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ во Скопје (**Слаѓана Цветкоска**).....183

ЕКОНОМСКИ ИНСТИТУТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Отстапување на книговодствената од берзанската вредност на капиталот на македонските компании во споредба со компаниите котирали на странските берзи во регионот на Југоисточна Европа**, од **м-р Букурис Имери-Јусуфи**, пријавена на Економскиот институт во Скопје.....184-188

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Рецензија на докторската дисертација **Влијание на начинот на резидба врз растот и развојот на дињата (*Cucumis melo*L.)**, одгледувана во заштитени простори, изработена од **м-р Дијана Стојкоска**, пријавена на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје.....189-193

СТОМАТОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на еден наставник во сите наставно-научни звања по група предмети во научната област орална хирургија на Стоматолошкиот факултет во Скопје (**д-р Борис Величковски**).....194-211
2. Рецензија на докторската дисертација **Евалуација на каналната оптурација на коренските канали на забот со микрокомпјутер-томографија**, од **Линдихана Емини**, пријавена на Стоматолошкиот факултет во Скопје.....212-215

ТЕХНОЛОШКО-МЕТАЛУРШКИ ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Технолошко-металуршкиот факултет во Скопје (**Ристо Петровски**).....216

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Епидемиолошки и клинички карактеристики на механичките повреди на окото кај хоспитализирани пациенти на Клиниката за очни болести во Скопје**, изработена од **д-р Емилија Ѓошевска-Даштевска**, пријавена на Медицинскиот факултет во Скопје.....217-222

ИНСТИТУТ ЗА СОЦИОЛОШКИ И ПОЛИТИЧКО-ПРАВНИ ИСТРАЖУВАЊА

1. Рецензија на докторската дисертација **До демократско и транспарентно владеење преку е-влада** од **м-р Ирена Бојациевска**, пријавена на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања во Скопје.....223-226
2. Рецензија на докторската дисертација **Филмската музика како форма на комуникација: музиката во македонскиот игран филм во периодот од 1952 до 2011 година** од **м-р Александар Трајковски**, пријавена на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања во Скопје.....227-231

ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

1. Реферат за избор во соработничко звање-асистент по предметите: од областа: педагошки науки-предмет: педагошка практика за студиските групи одделенска настава и предучилишно воспитание на македонски наставен јазик; од областа: методика на наставно-научните области-предмет: методика на наставата на македонски наставен јазик, за студиската група одделенска настава на македонски наставен јазик; од областа: тесно-стручни наставни области-предмет: медиумска култура, за студиската група библиотекарство на македонски наставен јазик; од областа: изборни предмети-предмет: мултикултурно образование; за студиските групи одделенска настава и предучилишно воспитание, на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје (**м-р Анита Штерјоска, м-р Теа Конеска-Василевска, м-р Тања Стреоска-Урумовска, м-р Саша Стаменковски**).....232-240

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Организација, раководење и управување со основното образование во Р. Македонија и Р. Турција** од м-р Елвин Хасан, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....241-245

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на еден наставник во сите звања за група предмети од областа на аналитичката хемија на Институтот за хемија на Природно-математичкиот факултет во Скопје (**д-р Јасмина Петреска Станоева**).....246-264
2. Рецензија на докторската дисертација со наслов **Антиоксидативен потенцијал на селектирани видови габи од подрачјето на Република Македонија и можност за нивна терапевтска примена**, изработена од м-р Даниела Николовска Неделковска, пријавена на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....265-270

ИНСТИТУТ ЗА СОЦИОЛОШКИ И ПОЛИТИЧКО-ПРАВНИ ИСТРАЖУВАЊА

1. Рецензија на докторската дисертација **Влијанието на системите на наградување врз ефикасноста и ефективноста на извршената работа** од м-р Љупчо Вчков, пријавена на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања во Скопје.....271-274

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација со наслов **Евалуација на клиничките резултати со техниката на артроскопско микрофрактурирање во третманот на комплетните лезии на зглобната рскавица на коленото**, од д-р Константин Митев, пријавена на Медицинскиот факултет во Скопје.....275-279

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Ефектите од странските директни инвестиции во земјите во транзиција - со посебен осврт на Република Македонија**, изработена од м-р Јелена Таст, пријавена на Економскиот факултет во Скопје.....280-285
2. Рецензија на докторската дисертација **Факторите на модернизација на системот на управата за јавни приходи во процесот на приближување кон ЕУ**, изработена од м-р Фарук Омери, пријавена на Економскиот факултет во Скопје.....286-292

ИНСТИТУТ ЗА СОЦИОЛОШКИ И ПОЛИТИЧКО-ПРАВНИ ИСТРАЖУВАЊА

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања во Скопје (**Маја Димитровска Поповска, Ивана Спасовска, Маргарита Спасеска, Јана Ѓорѓиевска, Милко Аритоновски, Раим Лимани**).....293

ЕКОНОМСКИ ИНСТИТУТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Економски ефекти од зачленувањето на Република Македонија во Европската унија**, од м-р Амир Имери, пријавена на Економскиот институт во Скопје.....294-298
2. Рецензија на докторската дисертација **Нови трендови во управувањето со јавниот сектор, со осврт на поштенскиот сектор**, од м-р Данијела Спасиќ Томовска, пријавена на Економскиот институт во Скопје.....299-306

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на соработник (асистент) од областа на општата физиологија и имунологијата на Институтот за биологија на Природно-математичкиот факултет во Скопје (м-р Никола Хаци-Петрушев).....307-316

ТЕХНОЛОШКО-МЕТАЛУРШКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација на тема **Добивање и карактеризација на мултинаосензори базирани на MWCNTs и биополимерна матрица** од м-р Ана Томова, пријавена на Технолошко-металуршкиот факултет во Скопје.....317-322

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Планирање и реализација на мерки и активности за заштита и спасување во основното училиште**, изработена од м-р Маја Тимовска, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....323-328

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Реферат за избор на наставник во сите наставно-научни звања од научната област цвеќе и декоративни растенија на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (д-р Маргарита Давитковска).....329-339

ГРАДЕЖЕН ФАКУЛТЕТ

2. Реферат за избор на наставник од областа тунели, долен строј на железници, горен слој на железници и одржување на железници на Градежниот факултет во Скопје (д-р Дарко Мославац).....340-350

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Рецензија на докторската дисертација **Анализа на маркетинг-синцирот кај дивите прехранбени плодови во Република Македонија**, изработена од м-р Миле Јакимовски, пријавена на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје.....351-357

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Регионалната соработка како фактор за превенција на конфликти – компаративна анализа во Југоисточна Европа и нордискиот регион**, изработена од м-р Александар Павлески, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....358-365
2. Рецензија на докторската дисертација **Педагошките аспекти на превенцијата на малолетничкото престапништво**, изработена од м-р Невена Петровска, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....366-370

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Оценување на корпоративното управување и организациските перформанси**, изработена од м-р Маја Шуклева Камчева, пријавена на Економскиот факултет во Скопје.....371-382

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“

1. Рецензија на докторската дисертација **Карактеристиките и значењето на спинингот во креирањето на медиумската реалност и неговото појавување во Македонија**, изработена од **м-р Жанета Трајкоска**, пријавена на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје.....383-392
2. Рецензија на докторската дисертација **Потрагата по лица и нивната екстрадиција во Република Македонија и Европската унија**, изработена од **м-р Сашо Стојановски**, пријавена на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје.....393-396
3. Реферат за избор на наставник во сите наставно-научни звања на научната област казненопроцесно право на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје (**д-р Дивна Илиќ**).....397-411
4. Рецензија на докторската дисертација **Процесот на проширување на Европската унија и европското уставно право** од **м-р Василка Салевска-Трајкова**, пријавена на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје.....412-421

Република Македонија
Универзитет „Св.Кирил и Методиј“ во Скопје
Факултет за музичка уметност - Скопје

До
Ректорат на Универзитет „Св.Кирил и Методиј“
Скопје

Почитувани,

Ве молиме во Билтенот на Универзитетот „Св.Кирил и Методиј“ во Скопје да ги објавите следниве магистерски програми и наслови на теми за изработка на магистерски труд, прифатени на Факултетот за музичка уметност – Скопје:

	Презиме и име	Пријава на магистерска програма/наслов на тема за магистерски труд	Комисија
1.	Хасани Фатон	В. А. Моцарт - Концерт за пијано и оркестар во Бе-дур KV450 Л. В. Бетовен - Соната оп.3, бр.2, де-мол Д. Скарлати - Соната, Ге-дур Д. Скарлати - Соната, Це-дур Д. Скарлати - Соната, Бе-дур Ф. Лист - Консолации Ф. Лист - Легенда бр.2	Проф. м-р Тодор Светиев Вонр. проф. м-р Зоран Пехчевски Проф. Јован Каровски
2.	Аризановиќ Далибор	А. Коњајев - Концерт еф-мол (за хармоника и оркестар) Д. Скарлати - Соната Е-дур Л. Дакен - Кукавица А. Кусјаков - Соната бр.2 И. Т. Лундквист - Ботаничка градина (свита избор на ставови) А. Хачатуријан - Сонатина Ф. Анџелис - Осаменост В. Семјонов - Калина Краснаја В. Золотарјов - Фарапонтов манастир А. Репциков - Токата	Проф. м-р Зорица Каракутовска Проф. Јован Каровски Вонр. проф. м-р Златко Мадевски
3.	Стојковиќ Миодраг	А.Репников - Концертна поема (концерт за хармоника и симфониски оркестар) Д. Скарлати - Соната, Ге-дур (Andante) Д. Скарлати - Соната, Ге-дур (Allegro) В. Золотарјов - Камерна свита Н. Бенџон - Во зоолошка градина В. А. Моцарт - Соната, Це-дур	Проф. м-р Зорица Каракутовска Проф. Јован Каровски Вонр. проф. м-р Златко

		В. Семјонов - Калина Краснаја J. С. Бах - Арија	Мадевски
4.	Ѓорѓевиќ Страхиња	В. Тројан - Бајки (концертна свита за хармоника и оркестар) Д. Скарлати - Соната, це-мол Д. Скарлати - Соната, Це-дур И. Т. Лундквист - Ботаничка градина (свита 10 става) В. Семјонов - Четири пиеси од ренесансата Е. Дербенко - Свита во класичен стил (избор на ставови) В. Тројан - Разрушена катедрала Е. Дербенко - Танго Командоре	Проф. м-р Зорица Каракутовска Проф. Јован Каровски Доц. м-р Златко Мадевски
5.	Бреслиев Кирил	R. Planel - Konzert (C trumpet) G. F. Handel – Suite, D dur (D trumpet) G. Gershwin – Rhapsody in blue (B trumpet) P. Baldassare - Sonate A. Jolivet - Concertino J. Clarke – Trumpet Voluntary (A trumpet piccolo) A. Gedike - Etida Tis the last Rose of Summer – Traditional Irish (Flugelhorn)	Проф. м-р Васо Ристов Проф. м-р Гордана Јосифова - Неделковска Вонр. проф. м-р Ташко Тодоров
6.	Станојевска Весна	К. Д. фон Дитерсдорф - Концерт во три става за харфа и оркестар Ф. Бенда - Соната А. Цабел - Маргарита зад вретено М. Турније - Танц на Лолита К. Салседо - Песна во ноќта Д. Воткинс - Танц на огнот	Проф. Весела Желева Проф. Јован Каровски Вонр. проф. м-р Зоран Пехчевски
7.	Мустапиќ Анте	В. Marcello - Concerto en re mineur (Piccolo trumpet in B) A. Jolivet – Concertino pour trumpet (B trumpet) J. B. Arban – Carneval de Venice (B trumpet) P. Hindemith – Sonata (B trumpet) G. Enesco – Legend (C trumpet) J. Clarke – Trumpet Voluntary (A trumpet piccolo) G. Balay – Prelude et ballade (B trumpet) Tis the last Rose of Summer – Traditional Irish (Flugelhorn)	Проф. м-р Васо Ристов Вонр. проф. м-р Ташко Тодоров Проф. м-р Гордана Јосифова - Неделковска
8.	Манојловиќ Метка	„Застапеноста на Сузуки методот во наставата по пијано во Србија“ “The representation of the Suzuki method in Serbia’s piano education”	Проф. м-р Тодор Светиев Проф. д-р Марија Ѓошевска Вонр. проф. д-р Ана Гацева
9.	Хаџи - Тоневска Даниела	„Мултимедијалноста во музичките настани во Скопје во новиот милениум“ “Multimedia and Musical Events in Skopje in the	Доц. д-р Трена Јорданоска Проф. д-р Димитрије

		New Millenium”	Бужаровски Доц. м-р Дарија Андовска
10.	Нуши Вагнер	„Хармонските особености на композицијата „Allegro Barocco” за две виолини и пијано оп.78 од Томислав Зографски“ “Harmony features of the composition Allegro Baroco for two violins and piano op.78 by Tomislav Zografski”	Проф. Живоин Глишиќ Проф. д-р Викторија Коларовска - Гмирја Доц. д-р Горан Начевски
11.	Мула Цомерт	„ Народните песни во репертоарот на турската заедница во градот Гостивар во 2014 година“ “The folk songs in the repertoire of Turkish community in Gostivar in 2014”	Доц. д-р Александар Димитријевски Проф. д-р Драган Даутовски Проф. д-р Викторија Коларовска - Гмирја
12.	Ташкоски Мендо	„Култот кон гајдата во Прилеп и прилепско“ „Towards the bagpipes cult in the Prilep region”	Доц. д-р Александар Димитријевски Проф. д-р Томе Манчев Проф. д-р Драган Даутовски
13.	Цветановски Бобан	„Компаративна анализа на традиционалните и нетрадиционалните елементи во „Жалбена“ за солисти и мешан хор од Властимир Николовски“ “Comparative analysis of the traditional and nontraditional elements of Vlastimir Nikolovski's "Zalbena" for soloists and mixed choir”	Доц. м-р Сони Петровски Доц. д-р Горан Начевски Вонр. проф. м-р Сашо Татарчевски

ПРЕГЛЕД

на прифатени теми за изработка на докторски дисертации на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“-Скопје

<i>Име и презиме на кандидатот</i>	<i>Наслов на прифатена тема за изработка на докторска дисертација</i>	<i>Наслов на прифатена тема за изработка на докторска дисертација на англиски јазик</i>	<i>Комисија за утврдување подобност на кандидатот и темата</i>
Надица Маркоска	„Семантиката на простите предлози во италијанскиот јазик и нивните можни еквиваленти во македонскиот јазик“	“The semantics of the simple prepositions in Italian and their possible equivalents in Macedonian”	Проф. д-р Александра Саржоска Проф. д-р Радица Никодиновска Проф. д-р Симон Саздов

ПРЕГЛЕД
на одобрени теми за изработка на магистерски трудови на Филолошкиот
факултет “Блаже Конески”-Скопје

<i>Име и презиме на кандидатот</i>	<i>Наслов на тема за магистерски труд</i>	<i>Наслов на тема за магистерски труд на англиски јазик</i>	<i>Ментор</i>
Јулијана Талеска	„Лексичко-стилистичка анализа на македонската црковна периодика“	“Lexical-stylistic analysis of the Macedonian church periodicals”	проф. д-р Емилија Црвенковска
Кети Димковска	„Тематско-процесно планирање во наставата по француски јазик во основното и во средното образование“	“Thematic-Processive Plan in the Tuition in French Language in Primary and Secondary Education”	проф. д-р Мира Трајкова
Милена Недевска	„Францускиот глагол prendre и неговите еквиваленти во македонскиот јазик“	“The french verb prendre and its equivalents in the Macedonian language”	проф. д-р Ирина Бабамова
Јасмина Петровска	„Предлошката синтагма како реченичен сегмент во македонскиот јазик и нејзините еквиваленти во германскиот јазик“	“The prepositional phrase as a segment of a sentence in the Macedonian language and its equivalents in the German	проф. д-р Емилија Бојковска

		language”	
Даниела Спасеска	„Евалуација на јазично-комуникативните вештини на италијанскиот странски јазик“	“Evaluation of the language and communicative abilities of the Italian language”	проф. д-р Радица Никодиновска
Наџије Хасан	„Културните образовните активности на робинките (џари) во османскиот сарај“	“Educational and cultural activities of concubines in ottoman palace”	доц. д-р Фадил Хоџа
Садие Алити	„Водата како архетипски симбол во современата албанска лирика (Фатос Арапи, Басри Чаприќи, Адем Гајтани, Наташа Лако)“	"The water as an archetypal symbol in contemporary Albanian lyrics. (Fatos Arapi, Basri Çapriqi, Adem Gajtani, Natasha Lako)"	проф. д-р Нехас Сопај
Мелек Нуредини	„Карактеристики на лирската поезија на жените поети во османлискиот период“	„Characteristics of Lyric Poetry of Women Poets in the Ottoman Period“	проф. д-р Фадил Хоџа
Мирлинда Алили	„Писмото на телото во поезијата на Силвија Плат и Керол Ен Дафи“	"Writing the Body in the Poetry of Sylvia Plath and Carol Ann Duffy"	проф. д-р Зоран Анчевски

ПРЕГЛЕД

На теми за изработка на магистерски труд прифатени од
Наставно-нучниот совет на Стоматолошки факултет во Скопје
на седницата одржана на 14. 05. 2014 година

Кандидат	Тема	Ментор
Ариан Даци	Наслов на прифатени теми на македонски јазик: Влијание на различни видови на површински третман врз ретенцијата на глас фибер ендодонтски колчиња”.	Проф. д-р Анета Атанасовска Стојановска Коментор: Доц. д-р Илијана Муратовска
Мерита Сулејмани	Наслов на прифатени теми на англиски јазик: “Effect of surface pre –treatment on retention of a glass-fiber endodontic posts” Наслов на прифатени теми на македонски јазик: “Клинички, биохемиски и микробиолошки испитувања во плунката и плакот кај пациенти со фиксни ортодонтски апарати”	Проф. д-р Марија Зужелова
Борче Петковски	Наслов на прифатени теми на англиски јазик: “Clinical, biochemical and microbiological examination in saliva and plaque in patients with fixed orthodontic appliances” Наслов на прифатени теми на македонски јазик: “Застапеност на малоклузиите, функционални нарушувања и потребата од ортодонтски третман кај училишни деца на возраст од 8-18 години” Наслов на прифатени теми на англиски јазик: “Prevalence of malocclusion, functional disturbance and need for orthodontic treatment in a 8 to 18 –year old in school children”	Проф. д-р Марија Зужелова

**ПРЕГЛЕД
НА ПРИФАТЕНИ ТЕМИ ЗА ИЗРАБОТКА НА ДОКТОРСКА
ДИСЕРТАЦИЈА**

**ТЕМИТЕ СЕ ПРИФАТЕНИ ОД НАСТАВНО-НАУЧНИОТ СОВЕТ НА
СТОМАТОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ - СКОПЈЕ НА 16 РЕДОВНА СЕДНИЦА ОДРЖАНА
НА 14.05.2014 ГОДИНА**

Кандидат: д-р ЗАНА ЛИЛА КРАСНИЌИ	
Насловна прифатената тема за изработка на докторска дисертацијанамакедонскијазик:	Процена на квалитетот на вештачката дентиција врз развојот на виличнозглобните дисфункции со помош на Т-скен анализата
Насловна прифатената тема за изработка на докторска дисертацијанаанглискијазик:	The effect of the quality of the artificial occlusion on the development of temporomandibular dysfunction using T-scan analysis.

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА
СТРАТЕГИСКИ МЕНАЏМЕНТ ЗА РАСТ НА МАЛИ И СРЕДНИ
ПРЕТПРИЈАТИЈА ВО ОБЛАСТА НА Е-БИЗНИСОТ,
ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р ЕЛЕНА МИХАЈЛОВСКА - СЕРАФИМОВСКИ,
ПОДНЕСЕНА ДО ЕКОНОМСКИОТ ИНСТИТУТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 241 од Статутот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ Скопје, а во врска со поднесената докторска дисертација од кандидатката м-р Елена Михајловска – Серафимовски со наслов „Стратегиски менаџмент за раст на мали и средни претпријатија во областа на е-бизнисот“, Научниот совет на Економскиот институт во Скопје, на својата 103. седница одржана на 28.2.2014 година, донесе Одлука бр. О2-374/2 од 4.3.2014 за формирање Комисија за оцена на докторската дисертација во состав:

1. д-р Дејан Пендев;
2. д-р Васил Поповски;
3. д-р Зоран Јаневски;
4. д-р Татјана Петковска-Мирчевска;
5. д-р Биљана Ангелова.

Членовите на Комисијата со посебно внимание ја прочитаа и ја проучија поднесената докторска дисертација и по усогласувањето на мислењата, до Научниот совет на Економскиот институт во Скопје го доставуваат следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Општи согледувања

Докторската дисертација од кандидатката м-р Елена Михајловска – Серафимовски со наслов „Стратегиски менаџмент за раст на мали и средни претпријатија во областа на е-бизнисот“ обработува исклучително комплексна, интересна и актуелна проблематика на нови идеи и актуелни стратегии и пристапи за градење на конкурентски развој на мали и средни е-бизниси. Според низа релевантни индикатори од теориско – методолошки аспект, во трудот се укажува на нагласената потреба за сè поголемо користење на стратеско менаџирање кај деловните електронски субјекти во Република Македонија, со цел поуспешно соочување со предизвиците на денешното време. Тоа, пак, е екстремно значајно за бизнисите од областите на нови и брзорастечки индустрии. Идејата е да се проучат и да се разберат искуствата што произлегуваат од начинот на кој менаџерите во развиените земји и во Република Македонија успешно ги воведуваат концептите на стратегискиот менаџмент во развојот на е-бизнисите со што го зголемуваат нивниот стабилен раст и конкурентност. Така, низ докторската дисертација се претставени и

анализирани примери на успешни компании во светот кои стекнале доминантна позиција во областа на е-бизнисот. Врз основа на спроведеното емпириско истражување на мали и средни претпријатија (МСП) и организации во Република Македонија, поконкретно се истражува поврзаноста и примената на разни стратегии, концепти и алатки за создавањето и растот на е-бизнисите.

Комплексното третирање на оваа проблематика во трудот ги оправдува очекувањата за придобивките и тоа не само од теоретски, туку и од практичен аспект во контекст на е-бизнисот како современ начин за водење на бизнис. Така, преку искористување на новите достигнувања на науката, техниката и развојот на интернетот, им се овозможува на малите и средните претпријатија да го прошират своето дејствување од локално на глобално ниво и на тој начин да остварат раст и развој. При изработката на овој труд е користена соодветна методологија заснована на повеќе научни методи, согласно со природата на истражувањето и понудени се релевантни аргументи за докажување на поставените хипотези и исполнување на поставените цели на истражувањето. Резултатите од ова истражување можат да се користат во академските институции каде што се проучуваат прашања од областа на економијата, претприемаштвото и менаџментот, деловните субјекти од реалниот сектор, државните институции, како и кај сите заинтересирани страни за оваа проблематика.

2. Содржина на дисертацијата

Докторската дисертација „Стратегиски менаџмент за раст на мали и средни претпријатија во областа на е-бизнисот“, поднесена од м-р Елена Михајловска – Серафимовски, содржи вкупно 323 страници. Основниот текст опфаќа 286 страници и се состои од вовед, пет глави и заклучни согледувања. Во докторската дисертација се поместени 7 страници прилози. Во списокот на користена литература се наведени 184 релевантни библиографски единици од домашни и странски автори, статии, брошури и интернет – страници.

Во **воведот** кандидатката ги дава воведните теоретски излагања за предметот на работа, целта на истражувањето, методологијата на истражувањето, како и структурата и организацијата на трудот. Во воведот е апострофирана актуелноста на проблематиката за малите и средните претпријатија во светот и во Република Македонија.

Во **првата глава** со наслов: „Менаџмент и стратегии“, се елаборираат теоретските основи за развојот на менаџментот, менаџерскиот процес, стратегискиот менаџмент, моделот за стратегискиот менаџмент и фазите на стратегискиот менаџмент. Менаџментот е насочување на сите активности во правец на остварување на претходно дефинирани цели. Менаџерскиот процес тече низ пет менаџерски функции: планирање, организирање, контрола, предвидување и одлучување. Презентирани се и анализирани многубројни дефиниции за стратегискиот менаџмент. Притоа се укажува дека сите

менаџерски функции се значајни за стратегискиот менаџмент и дека стратегијата е една од виталните менаџерски одлуки. Од аспект на МСП и областа на е – бизнисот, значајно е дека стратегискиот менаџмент во поширок контекст се дефинира и како уметност и како наука за формулирање, имплементација и евалуација на крос-функционални одлуки кои ќе и овозможат на организацијата да ги оствари своите цели. На таков начин се става акцент на значењето на креативната димензија за процесот на стратегиското менаџирање. Секако дека е јасно оти креативниот фактор е значаен за развој за секој мал или среден бизнис, но овој фактор е од исклучително значење за развојот на оваа категорија на претпријатија во областа на е – бизнисот. Во оваа глава разработени се голем број на стратегиско – менаџерски алатки за: развој на бизнис-визија и мисија, проценка на надворешните и внатрешните фактори, воспоставување на долгорочни цели, анализа и избор на стратегија, управување и раководење, маркетинг, финансии, истражување и развој, управување со информатички системи и евалуација на стратегија.

Во **втората глава** со наслов: „Менаџмент на мали и средни претпријатија“ се елаборира проблематиката за: претприемаштвото и МСП, улогата и значењето на МСП за економијата и општеството, нивниот раст и развој, спецификите на менаџирањето и информатичката технологија како стратешки ресурс на МСП. Информатичката технологија покрива широк спектар на области кои вклучуваат компјутерски софтвер и хардвер, програмски јазик и податочни конструкции. Тие области поврзани со човечките ресурси во МСП можат ефикасно да резултираат во: подобрување на донесување на одлуки, зголемување на нивната конкурентност, побрза наплата на побарувањата, повеќе менаџерски информации, унапредување на продуктивноста и перформансите на претпријатието и други ефекти во процесот на растот и развојот на МСП. Во оваа глава се анализираат и актуелни податоци за развојот на малите и средните бизниси во Република Македонија што претставува релевантна истражувачка основа за целта на истражување на овој труд.

Во **третата глава** со наслов: „Менаџмент на е – бизнисот“ се обработуваат следните централни спекти за стратегиското менаџирање за раст на МСП во областа на Е – бизнисот: интернет и интернет-стандарди, современи концепти за е-бизнисот во глобалната економија, како и историскиот развој на е-трговијата. Понатаму, се елаборираат факторите кои влијаат на воведувањето на е-бизниси како и стратегиите за развој на овој вид претпријатија. Поаѓајќи од историските факти дека е – бизнисите се брзо растечки бизниси, што значи поврзани со претприемаштвото и ризични МСП, на крајот на оваа глава се разработуваат „митовите“ за е-бизнисот. Причините на оваа разработка се аргументираат со факти дека голем број претприемачи се збогати преку е-трговијата, но и дека поставување на интернет-продавница не е секогаш гаранција за успех. Односно, дека многу претприемачи дошле до заклучок дека е-трговијата не е само поставување на интернет страна и чекање на потрошувачите истата да ја посетат. Претприемачите треба да внимаваат да не

станат жртви на некои од митовите поврзани со е-трговија како што се: поставувањето на бизнисот на интернет е лесно и бесплатно, е-бизнисите немаат потреба од стратегија и други митови кои се често причини за неуспешен развој и банкротирање на овој вид претпријатија. Со цел да се формулира, имплементира и евалуира стратегија за развој на е-бизнис, претприемачите и менаџерите треба суштински да ги познаваат користите и придобивките од е-бизнисите, како што се: користи поврзани со намалување на трошоците, користи поврзани со маркетингот и други стратегиски користи за градење на конкурентска предност. Како и да е, изборот на стратегија на поединечниот е-бизнис може да се истражува помеѓу разни стратегии, како што се: фокусирање на дел од пазарот, развој на потрошувачки заедници, формирање на стратегиски алијанси, локален или глобален настап и други видови на стратегии.

Четвртата глава со наслов: „Имплементација на е-бизнисот во мали и средни претпријатија“ е продлабочувана елаборацијата за целта на истражувањето. Се разработува врската помеѓу малите и средните претпријатија и е-бизнисот низ анализа на студии на случај во различни економски сектори. Понатаму, се елаборира значењето на стратегиското менаџирање на МСП во е-бизнисот и спецификите на моделите за раст и интернационализација на МСП во оваа област. Во таа насока се аргументира дека компаниите остваруваат значителен раст како резултат на интернетот и електронскиот бизнис. Тие процеси поттикнуваат за брзан развој на информатичка технологија која вклучува е-бизнис апликации кои ги прават е-бизнис системите поисплатливи и полесно применливи кај мали и средни претпријатија, за разлика од претходните кои им биле скапи и финансиски достапни само на големите претпријатија. Електронската размена на податоци и интернетот користат телекомуникациска мрежа за да обезбедат електронска врска за размена на информации. Придобивките и апликациите кои произлегуваат од е-бизнисот се огромни и можат да се применат во областите на продажба, транспорт, онлајнот маркетинг, синџири на снабдување, како и развој на е-Влада. Наспроти можностите за користите и придобивките од е-бизнисот, постојат и е-бизнис закани искажани во вид на измами и кражби на интернет. Меѓутоа, заканите слично како и можностите за развој на е-бизнис претставуваат предизвик за градење на специфични стратегии за конкурентноста на секое поединечно МСП од оваа област. На пример, во процесот на интернационализацијата се аргументираат индикативни разлики помеѓу традиционалните и е-бизнис компаниите, дека е-бизнисите многу почесто од традиционалните компании се одлучуваат да влезат на пазари кои се разликуваат од домашните пазари, е-бизнисите го започнуваат процесот на интернационализација многу порано од стартирањето на бизнисот, е-бизнисите влегуваат на многу повеќе пазари во текот на една година и други значајни разлики.

Во **петтата глава** со наслов: „Истражување на влијанието на е-бизнисот врз растот на малите и средните претпријатија“ е заокружување на целта и предметот на темата низ теориска и апликативна обработка и конкретно емпириско истражување спроведено во повеќе претпријатија во

Република Македонија, и се однесува на утврдување на врските меѓу стратегискиот менаџмент од една страна и растот на мали и средни претпријатија во областа на е-бизнисот од друга страна. Истражувањето го идентификува стратегискиот менаџмент и е-бизнисот како фактори кои се важни за растот на малите и средните претпријатија. Во рамките на ова поглавје е извршена анализа, дијагноза и интерпретација на резултатите од емпириското истражување, и се дадени релевантни препораки и сугестии во однос на примената на одредени е-бизнис стратегии во функција на растот на малите и средните претпријатија.

Заклучокот ја обликува конечната синтеза на наведените поглавја и во него се дадени сугестии и насоки кои се однесуваат на примената на стратегиски менаџмент за растот на малите и средните претпријатија во областа на е-бизнисот. Во заклучните согледувања се елаборирани констатациите и сознанијата од докторската дисертација.

3. Оцена и предлог

Врз основа на внимателното проучување на изнесената содржина на докторската дисертација под наслов: **СТРАТЕГИСКИ МЕНАЏМЕНТ ЗА РАСТ НА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА ВО ОБЛАСТА НА Е-БИЗНИСОТ** од кандидатот м-р Елена Михајловска – Серафимовски, Комисијата оцени дека докторската дисертација се одликува со современ и оригинален приод и е исклучително содржаен и комплексен труд. Трудот се темели врз мошне квалитетно систематизирана аргументација за предметот на истражуваната проблематика и поставените тези ина повеќеслојна обработка на релевантни аспекти, од доменот на стратегиското планирање, малите и средните претпријатија и е-бизнисот. Во трудот се идентификувани значајни сознанија и заклучоци за поврзаноста на фазите на формулирањето, имплементацијата и евалуацијата на стратегискиот менаџмент со МСП во областа на е-бизнисот. Во таков контекст е понудена и анализа за примената на современи и софистицирани концепти, модели и алатки за развој на конкурентски МСП од третираната област.

Согласно со горенаведеното, Комисијата едногласно констатира дека кандидатката м-р Елена Михајловска – Серафимовски целосно успеала да одговори на предизвиците што ги поставила при дефинирањето на целта и предметот на истражување. Тезите што ги поставува мошне успешно ги развива со поткрепа на аргументирани ставови и заклучоци. На овој начин се обезбедува применливост на трудот во функција на подинамичен и поконкурентен развој на е-бизнисот во Република Македонија. Текстот на дисертацијата е пишуван согласно со современите концепти за изработка на докторски дисертации, користена е богата библиографска граѓа од домашни и странски автори, а анализите и резултатите од истражувањето коректно се презентирани и интерпретирани.

Имајќи го предвид изнесеното мислење и оцена на докторската дисертација, нејзината актуелност и научен пристап, Комисијата му предлага на Научниот совет на Економскиот институт во Скопје:

1. да го прифати извештајот со позитивна оцена на докторската дисертација „Стратегиски менаџмент за раст на мали и средни претпријатија во областа на е-бизнисот“;
2. да формира Комисија за одбрана на докторската дисертација;
3. на кандидатката м-р Елена Михајловска – Серафимовски да иодобри јавна одбрана на докторската дисертација.

Комисија за оцена и одбрана на
докторската дисертација

2. Д-р Дејан Пендев, с.р.
3. Д-р Васил Поповски, с.р.
4. Д-р Зоран Јаневски, с.р.
5. Д-р Татјана Петковска-Мирчевска, с.р.
6. Д-р Биљана Ангелова, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА
„МОНЕТАРНАТА ПОЛИТИКА И МАКРОЕКОНОМСКАТА СТАБИЛНОСТ:
ТЕОРИЈА И ИСКУСТВА ОД РАЗВИЕНИТЕ ЗЕМЈИ”,
ИЗРАБОТЕНА ОД КАНДИДАТОТ М-Р ИГОР СИЛЈАНОСКИ, ПРИЈАВЕНА НА
ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Со Одлука број 0202-1048/2 од 30.4.2014, а врз основа на член 120 од Законот за високото образование (Сл. весник на РМ бр. 64/00, 49/03, 113/05 и 51/07), членовите 56, 57, 58, 59, 60 и 61 од Правилникот за единствените основи за организирање на постдипломски и докторски студии на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (Универзитетски гласник бр. 7/2001) и член 39 од Правилникот за внатрешните односи и работењето на Економскиот факултет во Скопје, во состав на Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” во Скопје, Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, на седницата одржана на 25.4.2014 година, именува Комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов: Монетарната политика и макроекономската стабилност: теорија и искуства од развиените земји, поднесена од кандидатот м-р Игор Силјаноски. По прегледувањето на трудот, Комисијата, пред членовите на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

I. СОДРЖИНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

Докторската дисертација со наслов „Монетарната политика и макроекономската стабилност: теорија и искуства од развиените земји”, поднесена од кандидатот м-р Игор Силјаноски, е обработена на вкупно 431 страница. Содржината на трудот освен: вовед, апстракт и клучни зборови на македонски и на англиски

јазик, заклучок, референци и прилози, тематски е структурирана во седум глави, поделени во два дела. Притоа, дисертацијата е составена од:

Дел 1 Теорија на монетарната политика

Глава 1. Целите на монетарната политика

Глава 2. Институционалната рамка на монетарната политика

Дел 2 Монетарната политика во развиените индустриски земји: 1973-2008

Глава 3. Монетарната политика на Соединетите Американски Држави

Глава 4. Монетарната политика на Обединетото кралство

Глава 5. Монетарната политика на Германија

Глава 6. Монетарната политика на еврозоната

Глава 7. Монетарната политика на Јапонија

На крајот на дисертацијата се презентирани заклучоците од истражувањето, користените референци и прилозите.

Во воведниот дел на докторската дисертација, кандидатот ја образложува актуелноста на обработуваната тема и ги дефинира предметот и целите на истражувањето. Понатаму, во воведот се презентирани методологјата и очекуваните резултати од истражувањето.

Во првиот дел на дисертацијата, со наслов *Теорија на монетарната политика*, кандидатот дава преглед на теоријата на монетарната политика, со посебен осврт на целите и стратегиите на монетарната политика. Најпрвин, кандидатот се осврнува врз теоретските концепти и правилата за водење на монетарната политика во неколку индустриски земји – САД, Обединетото Кралство, Германија и Јапонија. Притоа, овој дел се стреми да ги објасни теориите кои се основа на многу од стратегиите и оперативните процедури на монетарната политика, користени во практиката на овие земји. Целта на истражувањето во овој дел на трудот е подобро разбирање на водењето на монетарната политика и нејзиното место во макроекономијата.

Притоа, првиот дел на дисертацијата содржи две глави, кои ги прикажуваат целите на монетарната политика, нејзините институционални димензии, монетарните стратегии и монетарното спроведување. Во однос на трансмисиониот систем на монетарната политика, истражувањето се спроведува според следниот редослед: крајната цел, финалните таргети, посредните таргети, оперативните таргети и инструментите на монетарната политика. Во продолжение на овој дел се разработуваат најважните теории поврзани со институционалната основа на монетарната политика, вклучувајќи ја дебатата на „правила наспроти дискреција“, теоријата на временската недоследност, како и независноста и одговорноста на централните банки. Понатаму, следува делот посветен на најчесто употребуваните стратегии во монетарната политика, среднорочните таргети и индикативни варијабли. Овој дел се стреми да го објасни механизмот на трансмисија на монетарната политика, како и монетарните правила кои се користени за градење стратегија на монетарната политика во практиката. Последната точка од овој дел содржи дискусија за инструментите на монетарната политика и оперативните цели на монетарната политика.

Во вториот дел на дисертацијата, со наслов *Монетарната политика во развиените индустриски земји: 1973-2008*, кандидатот го истражува практичното спроведување на монетарната политика од страна на централните банки во одделни земји или региони, и тоа: САД, еврозоната, Германија, Обединетото Кралство и Јапонија. Притоа, за секој регион, разработката вклучува: преглед на институционалната рамка, анализа на методологијата на монетарната политика, заклучни согледувања и главни лекции од водењето на монетарната политика.

Најпрвин, кандидатот ја анализира монетарната политика на САД, покривајќи ги следниве периоди од монетарната историја: [Големата инфлација од 1973 до 1979 година](#), [турбуленицијата во монетарната политика: 1979 – 1980 година](#), [Почетокот на големата умереност: 1981 – 1986 година](#), [Монетарната политика во ерата на гувернерот Гринспен: 1987 – 2001 година](#), и [Монетарната политика во периодот од 2001 до 2007 година](#), вклучувајќи ја и појавата на финансиската криза од 2008 година.

Во рамките на прегледот на институционалната поставеност на Банката на Англија, кандидатот ја прикажува нејзината структура, како и улогата и надлежностите на

гувернерот, советот на директорите и комитетот за монетарната политика. Во продолжение, тој дава обемна анализа на најважните етапи во монетарната историја на Обединетото Кралство, како што се: [примената на политиката на доход и воведувањето на монетарното таргетирање \(1973 - 1987 година\)](#), пресвртот во монетарната политика во епохата на [\(1979 – 1987 година\)](#), епизодата на [таргетирање на девизниот курс \(1987 – 1992 година\)](#) и преминот кон таргетирање на инфлацијата (1992 – до денес).

Запазувајќи ја истата логика на истражувањето, кандидатот преминува кон преглед на институционалната рамка на дејство на германската централна банка, по што следува обемна анализа на монетарната политика во Германија. Во тој поглед, кандидатот ги обработува следниве етапи од германската монетарна историја:

[Одбегнувањето на големата инфлација \(1973 – 1983 година\)](#), [Постигнување на ценовна стабилност \(1983 – 1993 година\)](#), и [периодот од германското обединување до создавањето на ЕМУ \(1993 – 1999 година\)](#).

[Надоврзувајќи се на претходната глава, кандидатот продолжува со анализа на монетарната политика на Европската централна банка \(ЕЦБ\). Притоа, најпрвин се разработуваат прашањата поврзани со мандатот на ЕЦБ, целите на монетарната политика, одговорноста, транспарентноста и комуникацијата на ЕЦБ со јавноста. Потоа, следува приказ на следниве поважни прашања: монетарната политика во еврозоната, во периодот од 1999 до 2008 година, двата столба на монетарната политика на ЕЦБ, дискусиите околу функцијата на реакцијата на монетарната политика на ЕЦБ и оперативните процедури на ЕЦБ.](#)

Вториот дел од дисертацијата завршува со анализа на монетарната политика во Јапонија. По прегледот на институционалната поставеност на Банката на Јапонија (целите на монетарната политика, независноста и јавната одговорност), кандидатот дава опширен опис на јапонската монетарна историја, покривајќи ги следниве периоди: [јапонската економија и нафтената криза \(1970-1980 година\)](#), [економската експанзија \(1980 – 1990 година\)](#) и [долгата рецесијата и закрепнувањето \(1990 – 2008 година\)](#). Најпосле, исто како во претходните глави, кандидатот ги анализира стратегијата, оперативната процедура и постигнувањата на јапонската монетарна политика во текот на анализираниот период.

Во заклучокот, кандидатот ги претставува најважните резултати и сознанија од истражувањето и нуди препораки за идното водење на монетарната политика.

II. ОПШТА ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

Предмет на истражување на докторската дисертација со наслов „Монетарната политика и макроекономската стабилност: теорија и искуства од развиените земји”, поднесена од кандидатот м-р Игор Силјаноски, е анализа на спроведувањето на монетарната политика во развиените пазарни економии, во периодот од 1973 до 2008 година. Темата обработувана во оваа докторска дисертација е мошне актуелна и претставува централно прашање во монетарната политика во последните неколку години, како последица на случувањата поврзани со Глобалната финансиска и економска криза. Имено, Глобалната финансиска и економска криза од 2008 година исфрли на површината некои фундаментални прашања за улогата на монетарната политика во спречувањето на големите рецесии, како што се: Дали монетарната политика е немоќна да дејствува во спречувањето на длабоките рецесии? Дали монетарната политика може да ги контролира факторите што доведоа до финансиската криза во 2008 година? Која е улогата на монетарната политика во постигнувањето на макроекономската стабилност? Дали монетарната политика може да спречи значајна финансиска криза? Во потрага на одговори на овие прашања, дисертацијата ја испитува монетарната теорија и практика во индустриските земји, во период од 35 години.

Заклучоците на дисертацијата ја илустрираат комплексноста на улогата на монетарната политика и ги откриваат нејзините акутни институционални и теоретски ограничувања. Дисертацијата потврдува дека монетарната политика ја постигна својата цел изразена како ценовна стабилност, но не ги одржа другите важни макроекономски цели, при што постојат одредени институционални и теоретски причини за овој неуспех. Така, дисертацијата покажува дека фокусираноста на централните банки врз стабилноста на цените, во контекст на инфлационото таргетирање, можеби се јавува како ограничување на можноста за водење политики насочени кон обезбедувањето финансиска и економска стабилност.

Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација на кандидатот м-р Игор Силјаноски ги истакнува следните карактеристики на овој труд: *прво*, кандидатот користел релевантна литература од областа на истражувањето, која му

овозвозможила да дојде до релевантни заклучоци за обработената тема; *второ*, од методолошки аспект, кандидатот го користел историскиот, наративен пристап, кој е актуелен во поново време, со цел да ги идентификува долгорочните трендови во практичното водење на монетарната политика, поткрепен со соодветни емпириски докази; *трето*, во дисертацијата, кандидатот успеал да направи одличен спој на теоретските концепти или модели и нивната практична примена, откривајќи ги полињата на разидување помеѓу теоријата и практиката на монетарната политика; *четврто*, дисертацијата нуди одредени значајни препораки во однос на идното водење на монетарната политика на начин кој би ги спречил длабоките рецесии и финансиски кризи.

Оттука, Комисијата смета дека кандидатот м-р Игор Силјаноски во целост ги има постигнато поставените цели на оваа докторска дисертација. Така, кандидатот ја разработува проблематиката на истражувањето на логичен начин, при што користи јасен, но прецизен академски стил. Дополнително, при изработката на докторската дисертација, кандидатот користел обемна и релевантна литературата. Како резултат на сето тоа, дисертацијата претставува солиден научен труд, со актуелна тема, провокативни тези и конзистентни заклучоци.

III. ПРЕДЛОГ

Врз основа на изнесената оценка на научниот придонес на докторската дисертација, под наслов *Монетарната политика и макроекономската стабилност: теорија и искуства од развиените земји*, поднесена од кандидатот м-р Игор Силјаноски, Комисијата смета дека овој труд ги исполнува сите критериуми на ниво на докторска дисертација, и има чест да му предложи на Наставно - научниот совет на Економскиот факултет во Скопје:

прво: да донесе одлука со која ќе го прифати извештајот на Комисијата за позитивната оценка на докторската дисертација;

второ: да одобри закажување на јавна одбрана на докторската дисертација.

**КОМИСИЈА ЗА ОЦЕНА И ОДБРАНА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА**

Проф. д-р Горан Петревски, с.р.

Проф. д-р Љубе Трпески, с.р.

Проф. д-р Михаил Петковски, с.р.

Академик д-р Таки Фити, с.р.

Доц. д-р Ѓорѓи Гоцков, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА СО НАСЛОВ:
**„ВЛИЈАНИЕТО НА ФИНАНСИСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ ВРЗ
 МАКРОЕКОНОМСКАТА И ФИНАНСИСКАТА СТАБИЛНОСТ“,**
 ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р ДАНЧЕ НИКОЛОВСКА ВРАТЕОВСКА,
 ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на Одлуката на Наставно - научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, донесена на седницата одржана на 28. 3. 2014 година, определени сме за членови на Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација на кандидатката **м-р Данче Николовска Вратеовска** на тема: **ВЛИЈАНИЕТО НА ФИНАНСИСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ ВРЗ МАКРОЕКОНОМСКАТА И ФИНАНСИСКАТА СТАБИЛНОСТ.**

По опстојното прегледување на трудот, Комисијата, пред членовите на Наставно - научниот совет, го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација на кандидатката м-р **Данче Николовска Вратеовска** содржи вкупно 421 страница, од кои 403 страници се основен текст, 11 страници се библиографија, 3 страници содржина, 4 страници апстракти.

Покрај Вовед и Заклучни согледувања, материјата во докторската дисертација е структурирана во пет дела, според следниов редослед:

1. **ФИНАНСИСКИОТ СИСТЕМ, НЕГОВАТА УЛОГА И ВЛИЈАНИЕТО ВРЗ ЕКОНОМСКАТА СТАБИЛНОСТ**
2. **ИНТЕРАКЦИСКАТА УСЛОВЕНОСТ ПОМЕЃУ МАКРОЕКОНОМСКАТА И ФИНАНСИСКАТА СТАБИЛНОСТ**
3. **ВЛИЈАНИЕТО НА ФИНАНСИСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ ВРЗ ЕКОНОМСКИОТ РАСТ, МАКРОЕКОНОМСКАТА И ФИНАНСИСКАТА СТАБИЛНОСТ**
4. **ФИНАНСИСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ И ГЛОБАЛНАТА ЕКОНОМСКА КРИЗА**
5. **ФИНАНСИСКИОТ СИСТЕМ И МАКРОЕКОНОМСКАТА И ФИНАНСИСКА СТАБИЛНОСТ ВО СЛУЧАЈОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Во првиот дел од трудот, со наслов: *Финансискиот систем, неговата улога и влијанието врз економската стабилност*, кандидатката дава

концизна систематизација на клучните функции на финансискиот систем, како интермедиер помеѓу финансиски суфицитарните и финансиски дефицитарните економски субјекти. Тука се наведени: функцијата на трансформирање на штедењето во инвестиции; функцијата на чување на вредноста на богатството на економските субјекти; функцијата на обезбедување ликвидност на финансиските инвестиции; функцијата на овозможување на кредитирање на економските субјекти; функцијата на обезбедување систем на плаќања; функцијата на заштита, т.е. управување со ризиците; и функција на трансмисија на мерките на економската политика преку влијанието на финансискиот систем врз однесувањето на примарните економски субјекти – домаќинствата и фирмите. Понатаму, посебно се анализирани трите компоненти на еден модерен финансиски систем: финансиските пазари, финансиските инструменти и финансиските институции. Кај финансиските пазари, како институционални механизми за остварување на разменски трансакции со финансиски фондови, клучна е нивната функција на интертемпорална алокација на ресурсите, при што кандидатката ги наведува и трите концепти на ефикасност во извршувањето на функциите на финансиските пазари: алокациона, операционална и информациона. Кај финансиските инструменти, посебно се истакнати иновативните инструменти како што се деривативните финансиски инструменти (опции, фјучерси и сл.). Кај финансиските институции, презентирана е поделбата на следниве типови на институции: депозитни, договорно-штедни и инвестиционо-посреднички. Од аспект на функциите, една од специфичностите е што финансиските институции овозможуваат користење на економии од обем и со тоа заштеди кај трансакциските трошоци поврзани со интертемпоралната алокација на доходот, т.е. ресурсите. Во овој прв дела вклучена е и проблематиката на регулацијата на финансискиот систем. Кандидатката истакнува неколку основни типови финансиска регулација: информациона регулација, со цел обезбедување соодветна понуда на информации за вреднување на финансиските средства; регулација на функционирањето на финансиските пазари (на пример, берзите); регулација на поодделни типови финансиски институции (на пример, банкарска регулација); монетарна регулација (кога инструментите на монетарната политика влијаат врз функционирањето на банките) и сл. Во овој контекст, кандидатката се осврнала врз еволуцијата на Базелските стандарди за банкарска супервизија, како сет на квантитативни и квалитативни стандарди за ефикасна банкарска регулација и супервизија.

Важен сегмент во овој прв дел е сегментот во кој се разгледува дефинирањето на концептот на финансиска стабилност. Поимот финансиска стабилност имплицира не само ефикасно функционирање на една комплексна структура каква што е финансискиот систем, туку и ефикасно функционирање на интеракцијата помеѓу финансискиот систем и реалниот сектор на економијата. Оттука, наведени се два аспекта на гледање на финансиската стабилност, т.е. на отпорноста и „еластичноста“ (resilience) на финансискиот систем кон шокови – отпорноста кон шокови кои доаѓаат од надворешното окружување на финансискиот систем и отпорноста кон шокови кои произлегуваат од внатре, т.е. од самиот финансиски систем. Со тоа, концептот на финансиска стабилност во основа укажува на состојба во која финансискиот

систем е способен да ги издржи различните шокови на начин кој нема да предизвика сериозни нарушувања во нормалното извршување на процесот на финансиска интермедијација и, во крајна линија, на процесот на алокација на финансискиот капитал. Исто така, истакната е важноста на поврзаноста помеѓу финансиската и макроекономската стабилност, преку укажувањето дека финансиската нестабилност (на пример, во форма на финансиски кризи) предизвикува негативни ефекти во форма на краткорочни флукуации на деловниот циклус, но и во форма на намалување на долгорочната стапка на економски раст; додека, пак, макроекономската нестабилност и слабите перформанси кај економскиот раст неповолно влијаат врз стапката на акумулација на капитал и долгорочните перформанси на самиот финансиски систем.

Вториот дел од докторската дисертација, со наслов: *Интеракциската условеност помеѓу макроекономската и финансиската стабилност*, третира неколку клучни аспекти на интеракцијата помеѓу финансискиот систем и макроекономијата генерално. Најпрво, тука е проблематиката на поврзаноста помеѓу нивото на финансиската развиеност на економијата и нејзините потенцијали за генерирање динамичен економски раст. Овој сооднос е комплексен, во смисла дека структурно подиверзифициран (поразиен) и оперативно поефикасен финансиски систем овозможува поефикасна акумулација и алокација на капиталот, со тоа создавајќи услови за повисока стапка на долгорочен економски раст. Но, од друга страна, нивото на економска развиеност (доходот по жител) и структурата на реалната економија се појавуваат како ултимативни ограничувања за достижното ниво на финансиски развој. Покрај ваквата долгорочна перспектива на анализата, во овој дел од дисертацијата е вклучена и краткорочната перспектива на анализата, а тоа е проблематиката на поврзаноста на макроекономскиот, или т.н. деловен циклус и финансискиот циклус, т.е. цикличното движење на клучните макрофинансиски агрегати (како на пример, вкупните банкарски кредити во економијата, агрегатното ниво на цените на хартиите од вредност, агрегатното ниво на цените на недвижнините). Овој аспект од анализата е исто така прилично комплексен, бидејќи и макроекономскиот циклус, т.е. макроекономската нестабилност, како и макрофинансиската нестабилност (во екстремна форма како финансиска криза), се самите за себе комплексни прашања кои бараат продлабочени истражувања. Она што се развива како придонес на новите истражувања во оваа сфера е т.н. процикличност на финансискиот систем, т.е. однесувањето на финансиските институции и пазари на начин кој ги потхранува, т.е. ги засилува амплитудите во цикличното движење на макроекономските агрегати. Во основата на ваквата процикличност е генерирањето системски ризик во смисла дека, иако индивидуалните финансиски институции рационално управуваат со ризикот на поединечно ниво, сепак, на ниво на целиот финансиски систем се создава нестабилност, поради поврзаноста и екстерналиите во меѓусебните односи помеѓу тие институции. Во овој контекст, во дисертацијата е посочено на т.н. макропруденцијална регулација и супервизија на финансискиот систем, во смисла на употреба на алатките на управување со ризикот во насока на обезбедување стабилност на финансискиот систем како целина.

Третиот дел на дисертацијата, со наслов: *Влијанието на финансиската интермедијација врз економскиот раст, макроекономската и финансиската стабилност*, содржи подетална анализа на два аспекта: влијанието на нивото и институционалната структура на финансиската интермедијација врз економскиот раст; и улогата на поодделните типови на финансиски институции врз одржувањето на макроекономската и финансиска стабилност. Од аспект на соодносот на финансиската интермедијација и економскиот раст, генералниот заклучок е дека клучните две интеракциски врски се преку акумулацијата на капиталот и преку квалитетот на алокацијата на капиталот, изразен преку нивото на вкупната факторска продуктивност. Колку е повисоко нивото на развој и колку е попродабочен финансискиот сектор, толку е поголемо и позначајно неговото влијание врз квалитетот на алокацијата на капиталот, т.е. врз продуктивноста, отколку што е влијанието врз акумулацијата на капиталот. Од аспект на структурата на финансискиот сектор, во смисла на постоење на два стилизирани модела/типа на финансиски системи: еден во кој доминираат банките и друг во кој е значајно влијанието на пазарот на капитал; генералниот заклучок е дека и едниот и другиот имаат свои предности и ограничувања, но дека она што е заедничко и ги прави банките и пазарот на капитал комплементарни во однос на растот се заедничките детерминанти кои влијаат и едниот и другиот модел да ги извршува ефикасно своите функции. Таквите заеднички детерминанти се однесуваат на нивото на развиеност и ефикасност на правниот и регулациски систем, кој треба да обезбеди заштита на правата на кредиторите и инвеститорите во хартии од вредност, ефикасно спроведување на деловните договори, отвореност кон меѓународните финансиски пазари и добро дефинирање и одмерување на просторот за државна интервенција во финансискиот систем.

Четвртиот дел од дисертацијата носи наслов: *Финансиските институции и глобалната економска криза*. Во него се содржани теоретските и емпириските аспекти на финансиските кризи воопшто, како манифестации на нарушена финансиска стабилност. Некои од позначајните теоретски објаснувања за финансиските кризи се поврзани со неодржливо брзите експанзии на кредитот; други се поврзани со проблемот на дебалансот во рочноста и ликвидноста на главните ставки на активата и пасивата, пред сè во билансите на депозитните финансиски институции; трети се поврзани со создавањето на шпекулативни ценовни меури на пазарите на финансиски имоти (хартии од вредност, недвижности, валути), како резултат на асиметричната информираност на пазарните учесници и тешкотиите во воспоставувањето на рамнотежни пазарни вредности на финансиските имоти базирани на рационална евалуација на информациите. Во овој четврти дел, даден е осврт и врз последната глобална финансиска криза 2007-2009 и последователната фискална криза, пред сè во земјите на еврозоната. Нотирани се главните генератори на таа финансиска криза: крахот на ценовните меури на пазарите на недвижности и хипотекарни обврзници; регулациските неуспеси кај секторот на банкарството во сенка; проблемите во корпоративното управување кај банките; несоодветниот регулациски третман на проблемот на моралниот hazard кај финансиските институции; несоодветните модели и механизми за евалуација и мониторинг на ризиците кои ги преземаат тие институции и сл.

Тука е нагласен и проблемот на прелевање на финансиската криза во меѓународни размери, поради сè поголемата интернационализација на финансиските пазари и активностите на финансиските институции и либерализација на финансиските текови. На примерот на европската фискална криза и кризата на еврото, посочена е и тесната поврзаност помеѓу банкарските кризи и фискалните кризи, а во тој контекст е посочено на идеите за создавање на Европска банкарска унија.

Посебно релевантен сегмент во четвртиот дел од дисертацијата претставува сегментот посветен на макропруденцијалната регулација. Макропруденцијалната регулација претставува регулациски одговор на комплексната поврзаност на макроекономската и макрофинансиската стабилност. Нејзиниот регулациски периметар опфаќа справување со два значајни проблема: системски значајните финансиски институции (т.н. институции преголеми за да пропаднат) и процикличноста во однесувањето на финансиските институции. Проблемот на системски значајните институции, покрај со зголемување на нивната капитализираност, се третира и со механизмите и надоместоците за интернализирање на трошоците од евентуална системска несолвентност на финансиските институции. За проблемот на процикличноста, регулацискиот одговор вклучува како посебни барања за капитализираност поврзани со фазата на макроекономскиот циклус, туку и принципи на одредување на резервациите за кредитни загуби и сметководствениот третман при вреднувањето на активата и пасивата на финансиските институции, како и редизајнирање на шемите за наградување („компензација“) на менаџерите на финансиските институции, имајќи го предвид влијанието на таквите шеми врз поттиците за преземање на ризици. Кандидатката ги вклучила сите овие аспекти во овој дел од дисертацијата, заедно со имплементацијата на ваквите нови регулациски принципи при воспоставувањето на новата регулациска и супервизорска рамка на Базелскиот комитет за банкарска супервизија, позната под името Базел 3.

Во петтиот дел на дисертацијата, со наслов: *Финансискиот систем и макроекономската и финансиска стабилност во случајот на Република Македонија*, исцрпно и детално се презентирани структурните карактеристики на македонскиот финансиски систем и неговата интеракција со макроекономската стабилност на македонската економија. Најпрво, презентирана е структурата на финансискиот систем според типови на институции, а потоа е даден осврт и врз пазарот на пари и особено на активноста на македонскиот берзански пазар на хартии од вредност. Јасно е нагласена доминацијата на банките во македонскиот финансиски систем, како и постепеното зголемување на учеството на пензиските фондови. Сепак, нагласено е и дека нивото на банкарска, и генерално на финансиска, интермедијација е сè уште незадоволително, што пак, од своја страна, заедно со отсуството на голема изложеност кон странските пазари на капитал, се покажаа како фактори за спречување на посериозно прелевање на директните негативни ефекти од глобалната финансиска криза 2007-2009. Тоа, понатаму, значеше отсуство на појава на системска банкарска криза – напротив, нивото на капитализираност на македонскиот банкарски систем се одржуваше на прилично високо ниво. Во дисертацијата е укажано на фактот дека

нарушувањето на макроекономската стабилност во РМ, во смисла на појава на цикличен пад во 2009, беше пред сè резултат на рецесијата во развиените земји и од неа предизвиканиот пад на екстерната побарувачка за македонскиот извоз.

Кандидатката извршила сопствено статистичко истражување, преку анкета, за однесувањето на домаќинствата во РМ од аспект на штедењето, при што некои од резултатите се следниве: значајна пропорција од домаќинствата одвојува скоро занемарлива пропорција од доходот за штедење; од тоа ограничено по обем штедење, најчесто се работи за штедење заради претпазливост, штедење во ликвидни имоти; довербата во финансиските институции е сè уште кривка што води до појава на неинституционализирано штедење; постои недоволна информираност и знаење за алтернативното инвестирање во покомплексни (недепозитни) финансиски инструменти (на пример, удели во инвестициски фондови).

Во однос на интеракцијата помеѓу финансиската и макроекономската стабилност, оцените и мислењата на кандидатката можат да се сумираат на следниов начин:

- релативно поизразено е влијанието во правец од макроекономската кон финансиската стабилност отколку обратно;
- рецесијата во реалниот сектор, преку влошување на кредитоспособноста на фирмите и евентуалното намалување на расположливиот доход на домаќинствата доведува до влошување на квалитетот на кредитното портфолио на банките;
- кризните нарушувања кои сепак се случија во време на глобалната финансиска криза се случија на маргините на финансискиот систем, т.е. на пазарот на хартии од вредност и во секторите на брокерски друштва и инвестициски фондови;
- при режим на фиксен девизен курс и со значително ниво на „доларизација“ на обврските на финансискиот и реалниот сектор, девизниот ризик лесно може да се трансформира во кредитен ризик, кој од своја страна може да креира ризик од несолвентност кај банкарскиот сектор;
- стабилниот прилив на долгорочен странски капитал, но и подобрување на трговската и тековна сметка на платниот биланс, исто така, се од клучно значење за одржување на макроекономската стабилност;
- умерениот левериџ и заснованоста врз домашната депозиторска база беа и остануваат предуслови за стабилност на банкарскиот сектор, но долгорочното останување на ниско ниво на финансиска интермедијација може да значи пропуштање на оние позитивни ефекти кои продлабочениот финансиски систем може да ги има врз долгорочниот економски раст.

ОПШТА ОЦЕНА НА ДИСЕРТАЦИЈАТА И ПРЕДЛОГ

Кандидатката м-р Данче Николовска Вратевска ја посветила својата докторска дисертација на една многу актуелна тема која произлезе како нова дебата во современата економска теорија, наметната од последната глобална финансиска криза и последователната рецесија во развиените земји во периодот 2007-2009. Имено, прашањето за поврзаноста на финансиските институции и макроекономијата беше запоставено во теоријата пред Големата рецесија – самата таа рецесија го реafirмира ова прашање, заедно со прашањето на поврзаноста на банкарскиот сектор и фискалниот сектор.

Во дисертацијата се обработени како новите теоретски анализи, така и новите развои во сферата на финансиската регулација и макроекономските политики, поврзани со преобмислувањето на улогата на финансиските институции во одржувањето на макроекономската стабилност. Финансиската нестабилност, изразена преку циклуси на пролонгирани пораст и остри падови на цените на финансиските средства, е често генератор на макроекономски нерамнотежи, кои се изразуваат во остри флукуации на БДП и другите макроекономски агрегати. Кандидатката со право го акцентира процикличниот карактер на однесувањето на финансиските институции, пред сè на банките, што доведува до засилување на макроекономските флукуации. Во овој контекст, кандидатката ги воочува „микроекономските“ корени на ваквата појава – постоење на асиметрични информации што доведуваат до проблемот на „навала врз банка“, осигурувањето на депозити и проблемот на морален hazard во однесувањето на банките, како и постоењето на силни екстерналии во односите помеѓу самите финансиски институции. Овде се додава и проблемот на создавање на шпекулативни ценовни меури на финансиските пазари, кој најчесто се објаснува со хетерогеноста на учесниците на финансиските пазари од аспект на нивната информираност и инвестициски цели.

Кандидатката вклучила соодветна анализа на макропруденцијалната регулација, која е регулациски одговор на макрофинансиската нестабилност и чија актуелност посебно се зголеми за време и после глобалната финансиска криза 2007-2009. Во тој контекст, во дисертацијата е посветено достоинствено внимание на проблемот на системски значајните финансиски институции, кои се и генератори на системскиот ризик; исто така, анализирани се и инструментите за справување со системскиот ризик, кои се поврзани со новите, повисоки регулациски барања за капитализираноста и ликвидноста на банките.

Во дисертацијата, анализата е проширена и на долгорочниот аспект на интеракцијата помеѓу финансискиот систем и макроекономијата – а тоа е меѓузависноста на финансискиот развој и долгорочниот економски раст. Преку анализата на теоретската и емпириската литература, кандидатката успеала да го извлече клучниот заклучок: дека повисокото ниво на финансиска интермедијација и повисокото ниво на институционален развој на финансискиот систем создава услови за повисоки стапки на економски раст и тоа примарно, пред сè, преку влијание врз квалитативната страна на процесот на економскиот раст, а тоа е зголемување на вкупната факторска продуктивност, т.е. подобрување на алокацијата на капиталот. Исто така,

кандидатката успеала да ја согледа комплементарноста помеѓу двата условно конкурентските модели на финансиски системи: оној во кој доминираат банките и оној во кој пазарите на капитал имаат значајна улога.

Своевиден придонес во дисертацијата претставува посебниот дел посветен на финансискиот систем во Република Македонија и неговата интеракција со макроекономската стабилност и растот на македонската економија. Тука кандидатката презентирала детална анализа на структурните карактеристики на македонскиот финансиски систем. Исто така, таа ги проследила ефектите кои глобалната финансиска криза и Големата рецесија ги имаа врз финансиските институции и пазарот на капитал во РМ. Но, посебно треба да се истакне дека анализата во дисертацијата е направена од еден поширок аспект, т.е. таа е ставена во контекст на профилот на макроекономските политики во РМ и нивното влијание врз однесувањето и перформансите на финансиските институции и пазари во земјата. Кандидатката направила сопствено статистичко истражување за однесувањето на македонските домаќинства од аспект на нивните одлуки за обемот на штедење и употребата на заштедите за финансиски инвестиции. Еден од важните заклучоци на кандидатката е дека иако македонскиот банкарски систем ја избегна стапицата на неодржлив кредитен раст и изложеност кон комплексните финансиски инструменти од развиените финансиски пазари, сепак, од долгорочна перспектива, натамошната модернизација и продлабочување на структурата на македонскиот финансиски систем, во смисла на развој на небанкарските финансиски институции и пазари, може да придонесе да се реализираат и позитивните ефекти кои еден развиен систем на финансиска интермедијација може да ги има врз квалитетот на алокацијата на ресурсите, т.е. врз стапката на долгорочен економски раст на македонската економија.

Врз основа на изнесените карактеристики на содржината и на квалитативните особености на трудот, Комисијата со задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје:

- **прво**, да го усвои извештајот за докторската дисертација на тема: **„ВЛИЈАНИЕТО НА ФИНАНСИСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ ВРЗ МАКРОЕКОНОМСКАТА И ФИНАНСИСКАТА СТАБИЛНОСТ**, поднесена од кандидатката м-р Данче Николовска Вратевска;

- **второ**, да дозволи јавна одбрана на докторската дисертација.

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Владимир Филиповски, с.р.
2. Проф. д-р Михаил Петковски, с.р.
3. Проф. д-р Таки Фити, с.р.
4. Проф. д-р Љубе Трпески, с.р.
5. Проф. д-р Горан Петревски, с.р.

РЕФЕРАТ
**ЗА ИЗБОР НА АСИСТЕНТ ПО ГРУПА ПРЕДМЕТИ
 ОД ОБЛАСТА НА ФИНАНСИИТЕ
 НА ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ - СКОПЈЕ**

Врз основа на одредбите од Статутот на Економскиот факултет во Скопје, а во врска со објавениот конкурс во “Нова Македонија” од 9.4.2014 година, Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, на седницата одржана на 25.4.2014 година, донесе Одлука со која сме одредени за членови на Комисијата за избор на асистент по група предмети од областа на финансите.

По разгледувањето на доставените документи, Комисијата го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

На распишаниот конкурс се пријавија двајца кандидати, кои ги исполнуваат општите и посебните услови содржани во конкурсот. Во продолжение, даваме осврт на основните биографски податоци за кандидатите.

Марина Станкоска е родена на 8.10.1982 во Скопје, каде што ги завршила основното и средното образование. Во 2005 година дипломирала на Економскиот факултет во Скопје, на депарتمانот за менаџмент, со просечен успех во студирањето од 8,58. По дипломирањето се запишала на магистерските студии по МВА-менаџмент и ги положила предвидените испити со просечен успех 9,89. Во 2010 година се стекнала со звањето магистер на економски науки од областа на МВА-менаџментот. Кандидатката во моментот работи како помлад стручен соработник за кредитна администрација во „Шпаркасе банка Македонија“ АД Скопје. Во пријавата, кандидатката наведува дека владее со англискиот јазик и има посетувано повеќе семинари за обука и професионално усовршување.

Сузана Макрешанска е родена на 26.9.1981 година во Скопје, каде што ги завршила основното и средното образование. Во декември 2004 година дипломирала на Економскиот факултет во Скопје, на депарتمانот за економија, постигнувајќи просечен успех во студирањето од 9,81. Во текот на студирањето, кандидатката учествувала на апликативни проекти и посетувала семинари и летни школи. По дипломирањето се запишала на магистерските студии по монетарна економија на Економскиот факултет во Скопје и ги положила предвидените испити со просечна оценка 10. Во април 2011 година, по одбраната на магистерскиот труд со назив „Фискална децентрализација“ се стекнала со звањето магистер на економски науки од областа на монетарната економија.

Во 2006 година, Сузана Макрешанска била избрана за помлад асистент, а во 2011 година за асистент на група предмети од областа на финансите на Економскиот факултет во Скопје и на ова работно место се наоѓа и денес. Како асистент во изминатиов период, кандидатката изведувала наставни активности

(вежби) по следниве предмети: јавни финансии, локални финансии, финансиски пазари и институции, меѓународни финансии, монетарна економија, банкарство, биланс на плаќања и царинска политика. Во изминатиов период, кандидатката се занимавала и со научно усовршување, преку учество на повеќе домашни и меѓународни конференции, семинари, работилници, курсеви и летни школи во земјата и во странство. Кандидатката досега има објавено три научни труда во домашни списанија, во областа на финансиите. Кандидатката ги владее англискиот и германскиот јазик и има компјутерски познавања.

Заклучок и предлог

Комисијата констатира дека пријавените кандидатки ги исполнуваат општите и посебните услови за избор на асистент (соодветно образование – магистер на економски науки). Кандидатката Сузана Макрешанска од 2006 година е ангажирана како асистент и изведува наставни активности (вежби) на Економскиот факултет во Скопје по група предмети од областа на финансиите (јавни финансии, локални финансии, финансиски пазари и институции, монетарна економија, банкарство, меѓународни финансии, итн.), додека кандидатката Марина Станкоска во моментот работи како помлад стручен соработник за кредитна администрација за физички лица во „Шпаркасе банка Македонија“ АД Скопје.

Врз основа на поднесените пријави, Комисијата се определи за кандидатката Сузана Макрешанска. Оваа одлука е донесена врз основа на тоа што таа магистрирала на тема од потесното научно подрачје за кое се распишува конкурсот. Исто така, во досегашниот работен ангажман на Економскиот факултет во Скопје, кандидатката Сузана Макрешанска постојано се истакнувала со својата трудољубивост и посветеност кон работните задачи. Најпосле, од списокот на објавените трудови, учествата на научно-стручни собири, како и нивната содржина, Комисијата стекна уверување за нејзиниот нагласен интерес и способност да се занимава со научноистражувачка дејност од областа на финансиите.

Врз основа на изнесеното, Рецензентската комисија има чест да му предложи на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, кандидатката Сузана Макрешанска да биде избрана за соработник по група предмети од областа на финансиите во звањето асистент.

Рецензентска комисија

1. Проф. д-р Михаил Петковски, с.р.
2. Проф. д-р Горан Петревски, с.р.
3. Проф. д-р Владимир Филиповски, с.р.

**РЕФЕРАТ
ЗА ИЗБОР НА ЕДЕН ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР
ПО ПРЕДМЕТОТ СЕМЕЈНА МЕДИЦИНА НА
МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ**

Врз основа на член 132 од Законот за високото образование (Сл.весник на РМ бр, 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/2010, 17/2011, 51/2011, 123/2012, 15/2013, 24/2013 и 41/2014), а во врска со членовите 9, 42, 46 и 48 од Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања и асистенти на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на својата IV редовна седница одржана на 6. 5.2014 година, Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје донесе решение за избор на 1 вонреден професор по предметот семејна медицина и формираше Рецензентска комисија во состав:

1. проф. д-р Самуел Садикарио
2. проф. д-р Соња Алабаковска
3. проф. д-р Игор Кафтанчиев
4. проф.д-р Снежана Стојковска
5. проф.д-р Сунчица Петровска.

На конкурсот објавен во дневниот весник „Утрински весник“ на 4. 4.2014 година се пријави кандидатот доц. д-р Горан Петровски. По разгледувањето на приложената документација на кандидатите, Рецензентската комисија до Наставно-научниот совет на Факултетот го доставува следниов :

**ИЗВЕШТАЈ
ДОЦ. Д-Р ГОРАН ПЕТРОВСКИ
Биографски податоци**

Горан Петровски е роден на 16 септември 1972 година. Основно и средно образование завршил во Скопје. Студиите на Медицинскиот факултет ги завршил во 1997 година и се стекнал со звањето доктор на медицина. По дипломирањето работел во Воената болница во Скопје, а потоа една година престојувал во Систем-Париз, Франција, каде што работел на полето на биомедицинската информатика. На Клиниката за ендокринологија и болести на метаболизмот во Скопје работи од септември 1999 година. Активно се служи со англискиот и германскиот јазик, а говори и шпански јазик. Има познавање од компјутерската технологија, и е основач на компјутерскиот систем на Клиниката, со интернет-пристап, веб-апликација, како и посебен апликативен софтвер за управување со болните.

Стручно-научна активност

Стручниот испит го положил во 1998 година, а на постдипломски студии по ендокринологија се запишал во 1999 година. Специјализација по интерна медицина завршил во март 2004 год. Академското звање магистер на медицински науки го здобил во 2002 година, со одбрана на магистерскиот труд од областа на андрологијата. Доктор на медицински науки станал во 2008 година, со одбрана на тема од дијабетологијата. Супспецијализација по

ендокринологија завршил во 2009 година. Горан Петровски работи како дијабетолог, ендокринолог на Клиниката за ендокринологија и шеф на Националниот центар за терапија со инсулинска пумпа и сензори.

Добитник е на наградата Lantus young investigator prize (Берлин 2010) како најдобар клинички труд под наслов “Social media and diabetes: how to improve glucose control in type 1 diabetics on pump therapy?”. Знаењата од областа на дијабетесот ги проширува како и Etzwiller scholar на Универзитетот во Минеаполис и Мајо-Клиниката во Рочестер (2011).

Од 2010 година е активен член на Rising Star при Европската асоцијација за дијабетес и има неколку стручни предавања од областа на дијабетесот во Европа и Блискиот Исток. Работи како консултат за дијабетес за Hamad Medical School од Доха, Катар, од 2013 година.

Горан Петровски е автор на неколку книги како што се: “АБВ, Грижа на дијабетесот” (2013), “Се што треба да знаете за инсулинската пумпа” (2011), “Сé што треба да знаете за тип 1 дијабетес” (2009), “Ендокринолошка пропедевтика” (Горан Петровски, Татјана Миленковиќ, 2004), како и учествува во реализацијата на: “Практикум по интерна медицина за студенти во областа на ендокринологијата” (2005), “Ендокринолошки тестови” (2002), “Ургентни состојби во дијабетесот” (брошура 2002) и ATTD 2009 YearBook, Advanced technologies & treatment of diabetes, Goran Petrovski citation, 2009.

Како помлад асистент по интерна медицина работи од 2001 година, а од 2005 година како асистент. Како научен соработник при Катедрата за интерна медицина е избран во 2009 година. Горан Петровски активно ги води вежбите по интерна медицина за студенти по стоматологија и медицина, клиничко испитување и клиничка практика за шеста година. Тој е координатор за 6.година на Медицинскиот факултет во Скопје, како и ментор на 2 дипломски теми на тригодишните студии за сестри (2011) и ментор за докторски студии на Медицинскиот факултет во Скопје.

Во последните неколку години, Горан Петровски има значителен број на поканети предавања на интернационални конгреси и семинари во САД, Обединетите Арапски Емирати, Катар, Кувајт, Казакстан, Шведска, Португалија, Унгарија, Латвија, Бугарија, Словенија, Хрватска и Србија.

Горан Петровски од 2010 година е член на Едукативниот одбор при Центарот за семејна медицина и е активно вклучен во едукацијата на студентите по медицина и специјализантите по семејна медицина. Во 2012 година е избран за доцент по предметот семејна медицина, а истата година е избран и за шеф на истата Катедра, каде што заедно со другите колеги направи промена во едукативниот процес за додипломската настава со воведување на интерактивна програма и издавање на учебен материјал на македонски јазик.

Едногодишниот престој во Систем-Париз, како и студискиот престој во Универзитетската болница во Барселона-Шпанија, му овозможиле да се стекне со нови искуства од областа на интерната медицина. Присуствувал на многу семинари и конгреси на локално, регионално и интернационално ниво со свои трудови. За време на студиите активно бил вклучен во активностите на Сојузот на студентите по медицина на Македонија (претседател на Сојузот и главен уредник на списанието „Медикус”).

Горан Петровски стекнува лиценца за работа како истражувач во научноистражувачки проекти (Good Clinical Practice for investigators-Brookwood International Academy, Great Britain). Организационите вештини ги потврди како генерален секретар на Првиот, Вториот и Третиот македонски конгрес за ендокринологија и метаболички нарушувања (2000, 2004, 2008), како и организација на семинари по практична и ургентна дијабетологија во соработка со Светската здравствена организација. Своите активности ги продолжува како соработник на Пактот за стабилност во Македонија за дијабетес. Како претставник на Македонија, во соработка со СЗО, активно бил вклучен во проектот Drug and therapeutic Committee, со престој во Индонезија. Има публикувано преку 110 научни и стручни трудови на локални, национални и меѓународни конгреси и семинари. Горан Петровски ја воведува терапијата со инсулински пумпи, како нова метода за третман на млади лица со дијабетес во Македонија. Координатор е на националниот регистар за дијабетес на Република Македонија.

Горан Петровски активно е вклучен во изработка на неколку национални и интернационални проекти како што се: Developing Excellence in Diabetes-Pathways to complications, WHO Collaborating center with IDC-Park Nicollet and Mayo Clinic, USA (2010), National program for treating brittle diabetes, coordinator, Ministry of health and Health care fund of Macedonia (2002-), National registry of diabetes in Macedonia (coordinator, Ministry of health and Health care fund of Macedonia (2007-), Evidence based medicine (Cochran)– endocrinology, Ministry of health (2005-2006), Diabetes Education study group – European association for study of diabetes Teaching letters in Macedonian (2006-2012), Diabetes Summer camp for type 1 diabetes aged 14-18 years from South East Europe, Ohrid, Macedonia (2007-), Web doctor MK, Redactor on endocrinology (2008-) Educational program in diabetes for diabetologist, World Health Organisation RO Macedonia (2001-2002), Young Scientist program, Ministry of education and Science in Macedonia (2004) on Insulin pump therapy and CGM, Editor in chief on journal Medicus (1993-1996).

Тој е член на EASD (European Association on Study of Diabetes) и IDF (International Diabetes Federation), IDEA (Integrated Diabetes and Endocrine Academy) како и на Научното здружение на ендокринолози и дијабетолози на Македонија и Македонското андролошко здружение.

Оценка од самоевалуација на студенти за извршената настава

Оценката од самоевалуација, односно спроведената анкета од студентите за оценување на наставникот доц. д-р Горан Петровски по предметот семејна медицина и клиничка практика за шеста студиска година е оценета како позитивна.

ОБРАЗЕЦ

**КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ**

Кандидат **Горан Киро Петровски**

(име, татково име и презиме)

Институција: **Универзитетска клиника за ендокринологија,
дијабетес и метаболички нарушувања, Медицински факултет -
Скопје**

(назив на факултетот/институтот)

Научна област: **семејна медицина**

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛНОСТ

Ред.бр	Назив на активности			Вк.поени
	Одржување на предавања од прв циклус студии	0,040	64	2,6
	Одржување на вежби (лабораториски, аудиториски)			
	Семејна медицина	0,030	64	1,9
	Клиничка практика	0,060	480	28,8
	Настава во летни школи и работилници			
	- раководител	1,500	3	4,5
	Diabetes summer camp, 2011-2014			
	Интерна скрипта од предавања	4	1	4,0
	Ментор на дипломска работа	0,200	4	0,8
	Вкупно			42,6

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЛНОСТ

Ред. бр.	Назив на активности			277,3
	Раководител на национален научен проект	6	1	6,0
	Тип 1 дијабетес и орално здравје, МОН, 2012-2014			
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор 6+ИмП	6,00	10,7+7,7+7,3	25,7
	Труд со оригинални научни резултати, објавен во стручно/научно популарно списание со меѓународен уредувачки одбор	1,80	2	3,6
	Апстракт објавен во зборник на конференција			
	-меѓународен	1,00	12	12,0
	Секциски предавања на научен/стручен собир	1,00	14	14,0
	1. Сензор и употреба на лиспро во инсулински пумпи, НЗЕДМ, Скопје			

	13/03/2014 2. ORIGIN од аспект на дијабетолозите, НЗЕДМ, Скопје, 15/11/2013 3. Терапија со инсулинска пумпа, Скопје НЗЕДМ, 05/11/2013 4. ADA/EASD препораки, местото на базал плус терапијата, Здружение на итнернисти 23/11/201Хипертензија, дијабетес и дислипидемии, Здружение на интернисти			
	Одржани предавања на покана од странски референтен универзитет	3,00	10	30,0
	1. Patient selection for insulin pump, Qatar Type 1 exchange, Hamad Medical School, Doha, Qatar January 13-15 th 2014 2. Standardized protocols for insulin poump installation on patients, Qatar Type 1 exchange, Hamad Medical School, Doha, Qatar January 13-15 th 2014 3. How to set a transition clinic, Qatar Type 1 exchange, Hamad Medical School, Doha, Qatar January 13-15 th 2014 4. Attrition vs Motivation, Qatar Type 1 exchange, Hamad Medical School, Doha, Qatar January 13-15 th 2014 5. Importance of CGM, Qatar Type 1 exchange, Hamad Medical School, Doha, Qatar January 13-15 th 2014 6. Advanced pump features, Qatar Type 1 exchange, Hamad Medical School, Doha, Qatar January 13-15 th 2014 7. Pump days and sick management, Qatar Type 1 exchange, Hamad Medical School, Doha, Qatar January 13-15 th 2014 8. Pump and physical exercise, Qatar Type 1 exchange, Hamad Medical School, Doha, Qatar January 13-15 th 2014 9. Finetuning bolus wizard, Qatar Type 1 exchange, Hamad Medical School, Doha, Qatar January 13-15 th 2014 10. Clinical case studies, Qatar Type 1 exchange, Hamad Medical School, Doha, Qatar January 13-15 th 2014			
	Пленарни предавања на научен/стручен собир со меѓународно учество	3,00	62	186,0
	1. Diabetes in Pregnancy, Rising Star Educational Program, Melbourne, Australia, December 1 st 2013 2. Emerging opporrtiniies for research and diabetes, Rising Star Educational Program, Melbourne, Australia, December 1 st 2013 3. Clinical case study, Rising Star Educational Program, Melbourne, Australia, December 1 st 2013 4. Diabetes in Pregnancy, Rising Star Educational Program, Barcelona, Spain, September 21 st 2013			

	5. Emerging opportunities for research and diabetes, Rising Star Educational Program, Barcelona, Spain, September 21st 2013 6. Clinical case study, Rising Star Educational Program, Barcelona, Spain, September 21st 2013 7. CGM in Diabetes Management, Intermediate Pump School, Budapest, Hungary, March 28,2013 8. Professional vs personal CGM, Intermediate Pump School, Budapest, Hungary, March 28,2013 9. Carelink Pro, Intermediate Pump School, Budapest, Hungary, March 28,2013 10. Cases and therapy adjustments Intermediate Pump School, Budapest, Hungary, March 28,2013 11. Insulin Pump therapy: where are we going, International Conference on Diabetes and nutrition, Rabata, Morocco July 5-6th 2013 12. Driving diabetes with insulin pump, Akutelni Klinicki problem na tioidni narusuvnja I sekerna bolest, Sofia Bulgaria 10-11 Maj 2013 13. Driving Diabetes during pregnancy: the impact of technology, 1st Amiri Diabetes Conference, Kuwait April 20-21st 2013 14. Driving Diabetes during pregnancy: practical aspects, 1st Amiri Diabetes Conference, Kuwait April 20-21st 2013 15. The impact of hypoglycemia, Turkish Macedonian Meeting, Skopje April 13th 2013 16. Driving diabetes with technology: lessons learned from everyday practice, Holistic Approach to management of type 1 diabetes, Zagreb Croatia May 2013 17. Driving Diabetes with Technology, 5th Croatian congress on Diabetes, Pula Croatia May 15-19th 2013 18. Basal vs premix insulinss, Pula Croatia May 15-19th 2013 19. Clinical overview on insulin pumps and sensors, 1st Diabetes educators Meeting, Amman Jordan June 18-20th 2013 20. Advanced insulin pump features: bolus wizard, CGM data and Carelin, 1st Diabetes educators Meeting, Amman Jordan June 18-20th 2013 21. Diabetes management and physical exercise and sick days 1st Diabetes educators Meeting, Amman Jordan June 18-20th 2013			

	22. Diabetes management and pregnancy 1st Diabetes educators Meeting, Amman Jordan June 18-20th 2013 23. Diabetes management and Ramadan, 1st Diabetes educators Meeting, Amman Jordan June 18-20th 2013 24. Retrospective CGM, 1st Diabetes educators Meeting, Amman Jordan June 18-20th 2013 25. Social media and diabetes, 1st Diabetes educators Meeting, Amman Jordan June 18-20th 2013 26. Insulin pumps and sensors, First Diabetes Congress in BIH, Mostar, BH, November 16-18, 2012 27. Social media and diabetes, 31st international symposium symposium on Diabets and Nutrition, Dubrovnik Croatia June 27-30th 2013 28. Clinical reccomendations for SAP/SCII in pregnancy, Scientific Seminar on SAP and CSII in pregnancy, Zagreb, March 4th 2014 29. Smart advanced features in pregnancy, Scientific Seminar on SAP and CSII in pregnancy, Zagreb, March 4th 2014 30. Case studies, Scientific Seminar on SAP and CSII in pregnancy, Zagreb, March 4th 2014 31. Latest evidence on SAP, Scientific Seminar on SAP, Zagreb, November 26th 2013 32. How to moticvate patients to use smart features, Scientific Seminar on SAP, Zagreb, November 26th 2013 33. Bolus wizard, Scientific Seminar on SAP, Zagreb, November 26th 2013 34. Case studies, Scientific Seminar on SAP, Zagreb, November 26th 2013 35. CGM and CSII: principles and benefits, Regional Basic Course – Insulin Pump Therapy, Dubai UAE, February 21-22nd 2014 36. Staring the sensor with the pump, Regional Basic Course – Insulin Pump Therapy, Dubai UAE, February 21-22nd 2014 37. Pumping protocols, Regional Basic Course – Insulin Pump Therapy, Dubai UAE, February 21-22nd 2014 38. Basic and advanced features, Regional Basic Course – Insulin Pump Therapy, Dubai UAE, February 21-22nd 2014 39. Case scenario: how to start patient on pump, Regional Basic Course – Insulin Pump Therapy, Dubai UAE,			

	February 21-22nd 2014 40. Advanced features and pump, Regional Basic Course – Insulin Pump Therapy, Dubai UAE, February 21-22nd 2014 41. Special consideration with CSII Regional Basic Course – Insulin Pump Therapy, Dubai UAE, February 21-22nd 2014 42. Software to optimize diabetes management, Regional Basic Course – Insulin Pump Therapy, Dubai UAE, February 21-22nd 2014 43. Retrospective CGM, Regional Basic Course – Insulin Pump Therapy, Dubai UAE, February 21-22nd 2014 44. Evidence of SAP in light of ASPIRE, Sensor augmented pump and Carelink in therapy optimization, Budapest Hungary, January 16-17th 2014 45. Carb counting and bolus wizard, Sensor augmented pump and Carelink in therapy optimization, Budapest Hungary, January 16-17th 2014 46. CGM: gaining optimal diabetes control in patient needs and capability, Sensor augmented pump and Carelink in therapy optimization, Budapest Hungary, January 16-17th 2014 47. Carelink Pro and personal in everyday practice, Sensor augmented pump and Carelink in therapy optimization, Budapest Hungary, January 16-17th 2014 48. Case study analysis, Sensor augmented pump and Carelink in therapy optimization, Budapest Hungary, January 16-17th 2014 49. SAP nad SCII in chalengeng situations, Sensor augmented pump and Carelink in therapy optimization, Budapest Hungary, January 16-17th 2014 50. Social media and diabetes, Sensor augmented pump and Carelink in therapy optimization, Budapest Hungary, January 16-17th 2014 51. Insulin Pump and diabetes, BNSPE and ISPAD conference, Sofia Bulgaria November 9-11th 2013 52. CGM and Diabetes, Postgraduate course in clinical endocrinology, Zagreb March 28-29th 2014 53. Insulin pump and diabetes, Serbian Congres on diabetes, November 10-13th, 2013 54. Insulin pump and diabetes, Diabetology Congress of			

	Republic of Srpska Banja Luka,21-24.03.2013 55. Linking insulin delivery with CGM, Adriatic Diabetes Forum, Bled Slovenia March 1-3 rd 2013 56. Tools for self management of diabetes, Rising Star Educational Program, Berlin ,Septmeber 29 th 2012 57. Case study, Rising Star Educational Program, Berlin ,Septmeber 29 th 2012 58. Overview of CGM and CSII, Advanced CSII workshop, Astana June 15-16 Th 2012 59. Carelink pro, Advanced CSII workshop, Astana June 15-16 Th 2012 60. Fine tuning bolus wizard, Advanced CSII workshop, Astana June 15-16 Th 2012 61. Fine tuning basal, Advanced CSII workshop, Astana June 15-16 Th 2012 62. Case studies, Advanced CSII workshop, Astana June 15-16 Th 2012			
	Вкупно			277,3

1. Successful desensitization in patient with type 2 diabetes with an insulin allergy using insulin pump and glargine, G. Petrovski • M. Zivkovic • T. Milenkovic • I. Ahmeti • I. Bitovska, Acta Diabetol DOI 10.1007/s00592-014-0591-1 10,7
2. Is there a difference in pregnancy and glycemic outcome in patients with type 1 diabetes on insulin pump with constant or intermittent glucose monitoring? A pilot study. Petrovski G, Dimitrovski C, Bogoev M, Milenkovic T, Ahmeti I, Bitovska I. Diabetes Technol Ther. 2011 Nov;13(11):1109-13. Epub 2011 Jul 13. PMID: 21751889 7,7
3. Use of real time continuous glucose monitoring and intravenous insulin in type 1 diabetic mothers to prevent respiratory distress and hypoglycaemia in infants. Iafusco D, Stoppoloni F, Salvia G, Vernetti G, Passaro P, Petrovski G, Prisco F. BMC Pregnancy Childbirth. 2010 Jul 1;8:28. 7,3
4. Influence of metabolic dysregulation in pre ulcerative phase of diabetic foot, Ahmeti I, Bogoev M, Petrovski G et al. The journal of Diabetic foot complications 2012 Vol 4, Issue 1 1,8
5. Орално здраве и тип 1 дијабетес кај млади пациенти, Муратовска И, Цмега Г, Стојановска А, Поповска М, Петровски Г, Даци А, Arolnia 15, 30 1,0
6. SOCIAL MEDIA AND DIABETES: A TOOL TO IMPROVE GLUCOSE CONTROL IN TYPE 1 DIABETIC ADOLESCENTS ON INSULIN PUMP: CROSS-OVER STUDY G. Petrovski¹, T. Milenkovic¹, S. Subeska¹, B. Jovanovska¹, I. Ahmeti¹, M. Zivkovic, ATTD 2014 Vienna Austria, Diabetes Technology and therapeutics Vol 16 Sup 1 2014 1,0
7. SUCCESSFUL DESENSITIZATION IN TYPE 2 DIABETIC PATIENT WITH AN INSULIN ALLERGY WITH GLARGINE AND INSULIN PUMP: A CASE REPORT G. Petrovski¹, M. Zivkovic¹, I. Ahmeti¹, T. Milenkovic¹, S. Subeska¹, I. Bitovska¹ ATTD 2014 Vienna Austria, Diabetes Technology and therapeutics Vol 16 Sup 1 2014 1,0
8. CONTINUES GLUCOSE MONITORING SYSTEM AS A TOOL FOR MANAGEMENT IN TYPE 2 DIABETES ON BIPHASIC INSULIN DURING RAMADAN: CASE REPORT I. Ahmeti¹, G. Petrovski¹, T. Milenkovic¹, I. Bitovska¹, B. Jovanovska¹ ATTD 2014 Vienna Austria, Diabetes Technology and therapeutics Vol 16 Sup 1 2014 1,0
9. Constant or intermittent Glucose Monitoring: Evaluation on Pregnancy and Glycemic outcome in type 1 diabetic patients on Insulin pump, G. Petrovski, B. Jovanovska, I. Ahmeti, I. Bitovska, 73rd ADA Scientific sessions, Chicago, USA June 21-25th 2013 1,0
10. Intermittent glucose monitoring in type 1 diabetes on insulin pump: is there a difference in glycemic control between real time and retrospective analysis? G. Petrovski, T. Milenkovic, 1,0

- B.Jovanovska, I.Ahmeti, I.Bitovska 49th EASD Annual Meeting, Barcelona Spain September 23-27th 2013
11. Facebook as a tool to improve glucose control in adolescents with type 1 diabetes, G.Petrovski, T.Milenkovic, B.Jovanovska, I.Bitovska, I.Ahmeti, M.Zivkovic, IDF World Diabetes Congress, Melbourne Australia December 2-6 2013
 12. Social Media and Diabetes: Can we improve Glucose Control in Adolescents on Pump Therapy? One year experience G. Petrovski, B.Jovanovska, I.Ahmeti, I.Bitovska, 73rd ADA Scientific sessions, Philadelphia USA June 2012 1,0
 13. Can we improve glucose control in type 1 diabetics on insulin pump using social media and diabetes, G.Petrovski, T.Milenkoivc, B.Jovanovska. I. PetrovskaATTD 2013 Barcelona Spain, Diabetes Technology and therapeutics Vol 16 Sup 1 2013 1,0
 14. Social media and diabetes, Goran Petrovski, tatjana Milenkoivc, Biljana Jovanovska, 31st international symposium symposium on Diabets and Nutrition, Dubrovnik Croatia June 27-30th 2013 1,0
 15. Insulin pump and diabetes, Petrovski G Diabetology Congress of Republic of Srpska Banja Luka, 21-24.03. 1,0
 16. How to set up a good pump clinic, G.Petrovski, Advances in Diabetes and Insulin Therapy, Riga Latvia March 29-31 2012
 17. Vitamin D in post menopause women with type 2 diabetes, K.Adamova, I.Bitovska. B.Jovanovska, I.Ahmeti, First Diabetes Congress in BIH, Mostar, BH, November 16-18, 2012
 18. Prevention and postponement of complications in type 2 diabetes, Ahmeti I, Petrovski G, Bitovska I, Lumani S, First Diabetes Congress in BIH, Mostar, BH, November 16-18, 2012

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред.бр.	Назив на активности			Вк. поени
	Стручна монографија	8,000	2	16
	„АВБ Грижа за дијабетес”. Горан Петровски (160 страници), 2013 Continous Glucose Monitoring and Continous Subcutaneous insulin delivery (Guide and practical aspects for type 1 and type 2 diabetes), (2013 Jordan, Amman 107 pages)			
	Insulin Pump intitation guide, (Hamad Medical School, 2014)	7.000	1	7
	Студија			
	- одговорен проектант	2,000	2	4
	- учесник/соработник	1,000	4	4
	Главен (основен) проект			
	одговорен проектант	4,000	1	4
	- учесник/соработник	2,000	2	4
	Воведување нова лабораториска/клиничка метода прв пат во државата	4,000	1	4
	Дејности од поширок интерес			
	Член на организационен или програмски одбор на научен/стручен собир	0,500	3	1,5
	Награда за научни постигнувања од струкова организација			0
	- самостоен 3	3,000	1	3
	Студиски престој во странство			
	- до три месеци 0,5	0,500	6	3,0
	Раководител на внатрешна организациона единица	3,000	1	3
	Раководител на Центар за инсулински пумпи и сензори			
	Членство во извршно тело на меѓународна организација која поддржува/организира научноистражувачка дејност (FP7, COST, ICGEB, IEAE и сл.)			
	Proteomic prediction and Renin angiotensin aldosterone system Inhibition prevention Of early diabetic nephropathy In Type 2 diabetic patients with normoalbuminuria	2,000	1	2
	Изготвување и пријавување на научен/образовен национален проект			
	- носител 1	1,000	1	1
	- соработник 0,5	0,500	3	1,5
	Координатор на студиска програма	1,000	1	1
	Вкупно			53.0

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ

Ред.бр.	Назив на активности			Вк. поени
	НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ			42,6
	НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ			277,3
	СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ			53,0
	Вкупно			372,9

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Самуел Садикарио с.р.
2. Проф. д-р Соња Алабаковска с.р.
3. Проф. д-р Игор Кафтанџиев с.р.
4. Проф.д-р Снежана Стојковска с.р.
5. Проф.д-р Сунчица Петровска с.р.

ЗАКЛУЧОК

Врз основа на извршениот увид во доставената документација и бодирањето согласно со образецот кон извештајот за избор, а според член 11 од Правилникот за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (пречистен текст) од август 2011 година, Рецензентската комисија утврди и му дава предност на кандидатот доц.д-р Горан Петровски. Рецензентската комисија има чест и задоволство на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје да му предложи Доц. д-р Горан Петровски да биде избран во звањето **ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР** по предметот семејна медицина.

Рецензентска комисија

1. Проф. д-р Самуел Садикарио с.р.
2. Проф. д-р Соња Алабаковска с.р.
3. Проф. д-р Игор Кафтанџиев с.р.
4. Проф.д-р Снежана Стојковска с.р.
5. Проф.д-р Сунчица Петровска с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „АНАЛИЗА НА
ПРЕДИКТИВНИТЕ ФАКТОРИ ЗА КОНВЕРЗИЈА НА РАНА
НАСПРОТИ ОДЛОЖЕНА ЛАПАРОСКОПСКА ХОЛЕЦИСТЕКТОМИЈА
КАЈ АКУТЕН ХОЛЕЦИСТИТИС,, ОД Д-Р РЕЦЕП СЕЉМАНИ НА
МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно - научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје, на својата IV редовна седница одржана на 6.5.2014 година, врз основа на член 63 од Законот за високото образование и член 53 од Правилникот за внатрешните односи и работењето на Медицинскиот факултет во состав на УКИМ во Скопје, донесе Одлука за формирање Комисија за оцена на докторскиот труд од **д-р Рецеп Сељмани** на тема: **Анализа на предиктивните фактори за конверзија на рана наспроти одложена лапароскопска холецистектомија кај акутен холециститис**, во состав:

1. проф.д-р Зоран Караџов
2. проф.д-р Драгослав Младеновиќ
3. академик проф. д-р Владимир Серафимоски

Рецензентската комисија го разгледа докторскиот труд и врз основа на направените согледувања го доставува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Мислење за предложената тема

Докторскиот труд „Анализа на предиктивните фактори за конверзија на рана наспроти одложена лапароскопска холецистектомија кај акутен холециститис“ ги содржи следните поглавја: содржина, вовед, мотив за истражувањето, цели, методологија на истражувањето, статистичка обработка, резултати, дискусија, заклучок и литература. Докторскиот труд е презентиран на 185 страници, во компјутерска обработка, на македонски јазик со кирилично писмо, со концизен и јасен јазичен стил, кој овозможува едноставно следење на презентираниот материјал.

Вовед. Воведот на докторскиот труд е организиран во шест целини на вкупно 45 страници, и тоа: а) акутен холециститис - предизвик на современата хирургија; б) етиологија на акутниот холециститис; в) посебни форми на акутен холециститис; г) напреднати форми и типови на компликации на акутен холециститис; д) третман; е) конверзии и компликации. Во воведот, цитирајќи многубројни трудови, д-р Рецеп Сељмани истакнува дека болестите на билијарното стебло се едни од најчестите заболувања на гастроинтестиналниот тракт и се карактеризираат со висок морбидитет и морталитет. Според многу автори, инциденцијата на холециститот се зголемува со возраста. Неговата

застапеност е сигнификантно повисока кај постарите лица споредено со помладите. Во однос на дистрибуцијата според пол, холециститот е 2-3 пати почест кај женскиот пол споредено со машкиот. Акалкулозниот холецистит се среќава многу почесто кај постарите мажи. На акутниот холецистит му се припишуваат 3-10% од сите пациенти со абдоминална болка. Поради распространетоста на процедурите и подобрените техники на операторите во последните години, регистрирано е зголемување на компликациите по ЕРЦП иако не се регистрирани промена во фреквенцијата на јавувањето на акутниот холециститис. Пропорцијата на акутниот холециститис по ЕРЦП изнесува околу 0,2-1%. Стапката на рецидиви на случаите за кои била потребна итна хоспитализација по конзервативен третман или тие со одложена холецистектомија се движи 19-36% и 22-47% за случаи кои не подлежат на хируршки третман после перкутана дренажа на жолчното кесе. Според резултатите од рандомизирани контролни студии кои ги споредувале резултатите од холецистектомирани пациенти со акутен холециститис и пациенти по ремисија на акутен холециститис произлегува дека 36% од случаите во групата која била следена имале потреба од итна хоспитализација поради болка и компликации поврзани со жолчни камења (акутен холециститис, камења во жолчните канали, акутен панкреатитис), а 24-30% имале потреба од холецистектомија. Стапката на повторување на акутен холециститис кај случаи што чекаат за холецистектомија, според истите студии, била 2,5-22%, додека 19% имале потреба од итна хоспитализација. Во 6% од случаите со повторен акутен холециститис регистрирана е перфорација на жолчното кесе. Кај 1-2% од пациентите со асимптоматски жолчни камења и 1-3% од пациентите со умерени клинички знаци може да се јавуваат сериозни симптоми или компликации како на пример акутен холециститис, акутен холангитис, тешка жолтица или панкреатитис. Ризикот од такви компликации бил висок во текот на првите години пред пронаоѓањето на точната причина во жолчните камења, а потоа последователно се намалува. Веројатноста за подлегнување на оперативен третман поради последователни тешки симптоми бил 6-8% годишно кај пациенти кои имале умерени симптоми кои се намалуваа година по година. Во овој дел, авторот цитира повеќе опсервациони студии во кои биле вклучени пациенти со умерена холецистолитијаза, кои укажуваат дека во текот на 5-7 години опсервација, 15% од испитаниците со умерени или неспецифични симптоми развиваат компликации поврзани со жолчни камења, 12% развиваат акутен холециститис, 21,9% се без симптоми и 42% имаат умерени симптоми или абдоминална болка. Според истите студии, во период од една година, 20-40% од пациентите со асимптоматска холелитијаза имаат ризик да развијат некој од симптомите, а 1-3% да манифестираат одреден клинички знак. Стапката на смртност кај пациенти со акутен холециститис се движи од нула до 10%. Според студиите објавени по 2000 година, стапката на смртност е генерално намалена за 1%. Прогнозата на заболувањето станува полоша доколку дојде до компликација како, на пример, перфорација или гангрена. Перфорација се случува кај 10-15% од случаите. Морталитетот кај пациентите со акалкулозен холецистит се движи во границите од 10 до 50%. Кај пациентите со акалкулозен холециститис кај кои дошло до појава на компликација како гангрена или перфорација, морталитетната стапка

може да биде значително повисока и да изнесува од 50 до 60%. Стапката на смртност во однос на тежината на болеста во ТГ07 класифицирана изнесува 1,7%.

Цели. Целите на ова истражување се јасно дефинирани и конципирани во три целини. Првата цел е насочена кон анализа на предиктивните фактори за конверзија во отворена метода при рана во однос на одложена лапароскопска холецистектомија кај акутен холецистит. Втората цел се однесува на утврдување и споредување на разликата во квалитетот на животот на пациентите третирани со рана во однос на оние третирани со одложена лапароскопска холецистектомија кај акутен холецистит. Во третата цел се однесува на анализа на вкупните болнички трошкови на раната, односно одложената лапароскопска холецистектомија кај акутен холецистит.

Методологија на истражувањето. Изборот на материјалот и методите се целесходни и логично одбрани. Истражувањето опфаќа две групи на испитаници со дијагностициран акутен холецистит (испитувана и контролна група), третирани со лапароскопска холецистектомија. Примерокот на испитаници во двете групи е направен со почитување на поставени инклузии и ексклузии критериуми. За исполнување на целите на истражувањето користени се податоци добиени од самите пациенти, податоци од достапната медицинска документација и согледувања на истражувачот. Испитуваната група има 71 пациент со дијагностициран акутен холецистит, хоспитализирани на Универзитетската клиника за дигестивна хирургија во Скопје. Овие пациенти се третирани со рана лапароскопска холецистектомија, од нултиот до 7. ден од почетокот на симптомите. По спроведената лапароскопска холецистектомија, со цел за испитување на поставените хипотези, а согласно со ретроспективните анамнестички податоци, пациентите се фигуративно поделени на две подгрупи и тоа: а) подгрупа на пациенти со акутен холецистит третирани лапароскопски од нултиот до 3 ден од почетокот на симптомите и б) подгрупа на пациенти со акутен холецистит третирани лапароскопски од 4 до 7 ден од почетокот на симптомите. Контролната група има 68 пациенти со дијагностициран акутен холецистит, третирани со одложена лапароскопска интервенција. Во оваа група се опфатени пациенти кои се примарно хоспитализирани и третирани конзервативно на Универзитетската клиниката за дигестивна хирургија и други здравствени установи, а во периодот од шестата до дванаесеттата недела од почетокот на симптомите ќе бидат повторно хоспитализирани и третирани лапароскопски на Универзитетска клиника за дигестивна хирургија во Скопје. Кај испитаниците од двете групи се анализираат демографските, клиничко-лабораториските и радиолошките параметри како предиктивни фактори за конверзии во отворена метода при лапароскопска холецистектомија, и тоа: демографските - возраст и пол; клиничко-лабораториски - BMI, претходни абдоминални операции, време од почетокот на симптомите до хоспитализација, време од почетокот на симптомите до интервенција, разни коморбидни состојби, треска, температура, леукоцитоза, CRP итн; радиолошки-ЕХО-наод пред лапароскопска холецистектомија. За собирање на податоците се користени три типа на прашалници: а) прашалник I - специјално конструиран

за оваа цел ; б) прашалник II - стандардизиран прашалник EQ-5D-5L верзија 2 од 2009 година дизајниран од EuroQol Group наменет за утврдување и споредување на разликата во квалитетот на животот од здравствен аспект на пациентите третирани со рана во однос на оние третирани со одложена лапароскопска холецистектомија кај акутен холецистит; в) прашалник III - стандардизирана визуелна аналогна скала EQ VAS за утврдување на моменталната здравствена состојба на секој испитаник од истражувањето.

Статистичка анализа на податоци. Податоците добиени со истражувањето се обработени во соодветни статистички програми (Statistica for Windows 7,0 и SPSS верзија 14), и се прикажани табеларно и графички. Анализата на атрибутивните (квалитативни) серии е правена преку одредување на коефициент на односи, пропорции и стапки. Нумеричките серии се анализирани со употреба на мерките на централна тенденција и со мерките на дисперзија. Chi square и Fischer exact -тестот се користени за утврдување на евентуална асоцијацијата меѓу одредени белези во групата испитаници, односно утврдување на сигнификантноста на анализираниите разлики меѓу одредени статистички серии. Повеќе параметарски и непараметарски тестови како Mann-Whitney U Test, Kruskal-Wallis test, Chi square-тест за еден или два примероци и Fischer exact тест е употребан за утврдување на евентуална разлика меѓу одредени групи испитаници, односно утврдување на сигнификантноста на анализираниите разлики меѓу одредени статистички серии. Sperman-овиот коефициент на ранг-корелација е користен за утврдување на поврзаноста меѓу нумеричките серии кај кои постои отстапување од нормалната дистрибуција. Разликите во аритметичките средини кај нумеричките серии кај кои не постои отстапување од нормалната дистрибуција се анализирани со t-test за независни примероци. Униваријантна логистичка регресиона анализа е применета за утврдување на предиктивната улога на одредени фактори (демографски и клинички) во однос на конверзија во отворена метода кај испитаниците со рана и одложена лапароскопска холецистектомија при акутен холециститис.

Резултати. Добиените резултати авторот ги прикажува преку 65 табели и 42 графикони на вкупно 85 страници. Ова поглавје на докторскиот труд авторот го систематизира во девет целини, и тоа: 1) социодемографски карактеристики на примерокот; 2) анамнестички карактеристики на примерокот; 3) клиничко-лабораториски карактеристики (треска, покачена телесна температура, леукоцитоза, CRP, индекс на телесна маса - BMI и EHO наод пред лапароскопска холецистектомија; 4) појава на симптоми, хоспитализација, лапароскопска; 5) конверзии и причини за конверзии; 6) контактна дренажа, патохистолошки наод, присуство на камења; 7) економска евалуација на исплатливост; 8) квалитет на живот од здравствен аспект (EQ-5D-5L) и моментална здравствена состојба (EQ VAS). Просечната возраст на испитаниците во истражувањето изнесува $52,2 \pm 15,2$ години со минимална возраст од 17 година и максимална возраст од 84 години. Тестираната разлика во просечната возраст помеѓу двете групи испитаници не покажа статистички сигнификантна разлика ($t\text{-test for independent samples}=0,981$ $df=137$ $p=0,3283$). Кај испитаниците од испитуваната група, коморбидна состојба била

регистрирана кај 33 (46,5%), а во контролната група таа била регистрирана кај 27 (39,7%). Нема значајна разлика ($p > 0,05$) помеѓу испитуваната и контролната група во однос на присуство/ отсуство на коморбидна состојба како ни во однос на присуство на една/ повеќе коморбидни состојби. Анализата укажа дека во испитуваната група од вкупно 71 пациент до конверзија во отворена метода дошло кај 6 (8,4%), а во контролната група од вкупно 68 пациенти до конверзија дошло кај 5 (7,3%). За $p > 0,05$ нема статистички сигнификантна разлика помеѓу двете групи во однос на појавата на конверзии. Во испитуваната група, кај 3 (50%) случаи причина за конверзија била слаба идентификација на анатомија, кај 2 (33,3%) случаја причина била крварење од артерија цистика или од друг крвен сад, а кај 1 (16,7%) причина била лезија на билијарните патишта. Во контролната група, кај 3 (60%) од конверзиите причина е крварење од артерија цистика или од друг крвен сад, а кај 2 (40%) причина е слаба идентификација на анатомија. Нема статистички сигнификантна разлика ($p > 0,05$) помеѓу конверзиите во испитуваната и контролната група во однос на причините за конверзии. Анализата укажа дека за $p > 0,05$ не постои статистички сигнификантна разлика помеѓу двете групи во однос на аплицирана контакна дренажа при конверзија; помеѓу случаите со конверзија и оние без конверзија во однос на присуство на патохистолошки наод и помеѓу испитуваната и контролната група не постои статистички сигнификантна разлика во однос на присуството на патохистолошки наод кај случаите со конверзија. За $p < 0,05$ има сигнификантна разлика меѓу случаите со и без конверзија во однос на видот на патохистолошкиот наод во прилог на акутна гангрена. Кај испитаниците од двете групи евидентирани се подеднаков број на компликации и тоа кај пациентите од испитуваната група 3 (4,2%) и кај испитаниците од контролната група 3 (4,4%). За $p > 0,05$ нема статистички сигнификантна разлика помеѓу двете групи во однос на појавата на компликации. Во рамките на истражувањето кај ниеден од пациентите од двете групи не е направена ревизија. Анализата, исто така, не укажа на ниеден евидентиран случај на постоперативниот морбидитет и морталитет. Во контролната група, просечниот трошок за пациент со акутен холециститис третиран со одложена лапароскопска холецистектомија изнесува 53.823 ден. со минимална цена од 53.000 ден. и максимална цена од 67.000 ден. Постои статистички сигнификантна разлика помеѓу испитуваната и контролната група во однос на вкупните трошоци (t -test for independent samples = -37,644 df =137 p =0,0001) во правец на значајно поголемите трошоци при одложен третман на пациентите со акутен холециститис.

Дискусија. На почетокот на лапароскопската хирургија за акутен холецистит, високата стапка на конверзија наведе многу автори да почнат во нивните студии да ги анализираат предиктивните фактори за конверзија при лапароскопска холецистектомија за акутен холецистит. Овие предиктивни фактори се неопходни за информирање на хирургот и пациентот за методата на операцијата во предоперативниот период и да го дефинираат ризикот за конверзија кон отворена метода. Авторот истакнува дека во неговото истражување анализирани се повеќе предиктивни фактори за конверзија на лапароскопска холецистектомија при акутен холецистит. Анализирани е

предиктивната улога на одредени индивидуални параметри специфични за пациентите од испитуваната група, како што се треска и температура, леукоцитоза над 10×10^9 , ЦРП, ехо-наод и денови поминати од почетокот на симптомите до интервенцијата. Во студиите на предиктивните фактори за конверзија на лапароскопска холецистектомија при акутен холецистит, ЦРП може да се дефинира како независен предиктивен фактор за конверзија кон отворена метода. Машкиот пол и покачени вредности на ЦРП при приемот се мошне силни предиктори за конверзија на рана лапароскопска холецистектомија кај акутен холецистит. Со возраста над 65 години со ЦРП над 165 мг/дл, ризикот од конверзија се зголемува до 67%. ЕХО-наодот не претставува сигнификантен фактор за конверзија во отворена метода. Освен наод за едематозен сид, дистендирана холециста, присуство на камења, задебелен и раслоен сид, пациенти со предоперативен ехо-наод во прилог на перихолецистична течност и слободна течност во абдомен имаат несигнификантно поголема веројатност за конверзија. Lal со соработниците објавиле дека предоперативниот ехо-наод може да детерминира тешкотии при изведување на лапароскопска холецистектомија при акутен холецистит. Сигнификантно поголем број конверзии се јавуваат во случај на постоење на перихолецистична течност на предоперативен ехо-наод и тешка инфламација. Деновите од симптоми до лапароскопска интервенција не претставуваат сигнификантен предиктор за конверзија во отворена метода, но пациентите кај кои лапароскопската интервенција е направена од 4. до 7. ден од почетокот на симптомите, имаат за 5,484 пати несигнификантно поголема веројатност за конверзија споредено со пациентите со кои интервенцијата е направена во периодот од нултиот до 3. ден од почетокот на симптомите. Истражувањето спроведено од страна на Tzovaras покажало дека стапката на конверзии на лапароскопската холецистектомија во отворена процедура кај пациенти со акутен холецистит и со почеток на симптомите до 3-тиот ден пред операцијата изнесувала 2,8%, а стапката на конверзии на лапароскопска холецистектомија кај пациенти со акутен холецистит и со почеток на симптоми од 4-тиот до 7-миот ден пред ЛХ, изнесувала 3,4% со несигнификантна разлика помеѓу нив. Во поголемиот број на студии, докажано е дека одложувањето на лапароскопска холецистектомија кај акутен холецистит над 96 часа од почетокот на симптомите се смета за ризик фактор за поголема стапка на конверзии. За разлика од овие тврдења, има студии во кои што се тврди дека времето на извршувањето на интервенцијата не влијае врз стапката на конверзиите. Сите пациенти со акутен холецистит треба што е можно во пократок временски рок од почетокот на симптомите да се оперираат, бидејќи тежината на клиничката слика се влошува со поминување на времето. Ниту еден од факторите на ризик не се контраиндикација за лапароскопска холецистектомија, но тие можат да помогнат во предвидувањето на тежината на хируршката процедура. Иако предоперативните предиктивни фактори, како што се машки пол, претходни абдоминални операции, присуство или историја на жолтица, напреднат холецистит и инфективни компликации се асоцирани со потреба од конверзија од лапароскопска во отворена холецистектомија, тие имаат лимитирана предиктивна вредност. Хирурзите ги проценуваат пациентите употребувајќи различни фактори кога одлучуваат дали да направат или не конверзија во

отворена холецистектомија, посебно за време на лапароскопската холецистектомија ако е потребно. Поради тоа, потребно е искуство не само на хирургот, но исто така и на институцијата каде што се спроведува лапароскопската холецистектомија, за успешно спроведување на холецистектомија кај сите пациенти со акутен холецистит.

Заклучок. Во ова поглавје, авторот посочува 11 јасно дефинирани и концизно напишани заклучоци, и тоа: 1) кај пациентите со акутен холециститис, не само одложената туку и раната лапароскопска холецистектомија претставува безбедна процедура доколку е изведена од искусен хирург; 2) оптималното време за изведување на раната лапароскопска холецистектомија кај пациентите со акутен холециститис е во првите 72 часа од почетокот на симптомите; 3) не постои статистички сигнификантна разлика помеѓу раната и одложената лапароскопска холецистектомија при акутен холециститис во однос на конверзијата во отворена метода; 4) и во двете групи (испитувана и контролна), присуството на поголем број заеднички предиктивни фактори ја зголемува веројатноста за конверзија во отворена метода; 5) Постои сигнификантна разлика во видот на предиктивните фактори за конверзија во отворена метода помеѓу рана наспроти одложена лапароскопска холецистектомија кај акутен холециститис; 6) истражувањето ја потврди предиктивната улога на специфичните фактори за конверзија во отворена метода кај пациентите со акутен холециститис третирани со рана лапароскопска холецистектомија; 7) и покрај значајната улога на предиктивните фактори за конверзија во отворена метода при лапароскопска холецистектомија кај акутен холециститис, хирурзите поединечно ги проценуваат пациентите употребувајќи различни фактори кога одлучуваат за конверзија; 8) вкупниот болнички престој на пациентите со акутен холециститис третирани со одложена лапароскопска холецистектомија е сигнификантно подолг споредено со оној на пациентите третирани со рана лапароскопска интервенција; 9) постои статистички сигнификантна разлика во однос на вкупните болнички трошоци помеѓу двете групи, во правец на поголеми трошоци при одложен лапароскопски третман кај акутен холециститис; 10) сумирано, квалитетот на живот од здравствен аспект на пациентите со акутен холециститис третирани со рана лапароскопска холецистектомија е сигнификантно подобар споредено со оној на пациентите третирани со одложена лапароскопска интервенција; 11) за успешен третман на пациентите со акутен холециститис, потребно е не само искуство на хирургот туку и на институцијата каде што се изведува лапароскопската холецистектомија.

Литература.

Изборот на литературата употребена за изработка на докторскиот труд е соодветен, а таа е коректно цитирана и опфаќа современи публикации од областа на темата која е обработувана. Кандидатката приложува список на 202 цитирани труда кои се користени во изработката на магистерскиот труд.

ЗАКЛУЧОК

По разгледувањето на поднесениот материјал за оцена на докторскиот труд со наслов „Анализа на предиктивните фактори за конверзија на рана наспроти одложена лапароскопска холецистектомија кај акутен холециститис“ од д-р Реџеп Сељмани, Рецензентската комисија позитивно го оцени трудот и смета дека тој ги задоволува критериумите за добар научен труд од интерес за пошироката научна јавност и со значаен придонес за медицинската наука.

Врз основа на изнесеното, Рецензентската комисија има чест да му предложи на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет да го прифати поднесениот докторски труд и да одобри негова јавна одбрана.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. проф.д-р Зоран Караџов, с.р.
2. проф.д-р Драгослав Младеновиќ, с.р.
3. академик проф. д-р Владимир Серафимовски, с.р.

Преглед
на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Факултетот за земјоделски
науки и храна во состав на УКИМ во Скопје од XII-та седница на Наставно-научниот
совет одржана на 08.05.2014 година

Кандидат	Наслов на труд МК	Наслов на труд ENG	Ментор
Вита Хузјан	Финансиска анализа во работењето на винарските визби во Република Македонија	Financial analysis of wineries in Republic of Macedonia	Проф. д-р Драган Ѓошевски
Никола Кочо Бујуклиев	Влијание на алтернативи од даб врз квалитетот на виното од Дабнишки Вранец од различни берби	Influence of oak alternative to the quality of wine Dabniski Vranec from different vintages	Проф. д-р Михаил Петков
Дарко Караколевски	Варијабилност на некои морфолошки, продуктивни и квалитетни својства кај сортата пивски јачмен Македо во зависност од примената на различни концентрации хранливи раствори	Variability of some morphological, productive and qualitative characteristics in barley malt variety Makedo depending on different concentrations of fertilizing solutions	Проф. д-р Дане Бошев

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР ПО ПРЕДМЕТИТЕ *КУЛТУРА И ЦИВИЛИЗАЦИЈА НА ЗЕМЈИТЕ ОД АНГЛИСКОТО ГОВОРНО ПОДРАЧЈЕ, КОНСЕКУТИВНО ТОЛКУВАЊЕ ОД АНГЛИСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ОБРАТНО И СИМУЛТАНО ТОЛКУВАЊЕ ОД АНГЛИСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ОБРАТНО* НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, на својата четириесет и четврта редовна седница одржана на 28.4.2014 година, нè избра за членови на Рецензентската комисија во врска со пријавата на д-р Татјана Панова-Игњатовиќ на објавениот конкурс во весникот „Вечер“ на 1.4.2014 година за избор во звањето вонреден професор по предметите *култура и цивилизација на земјите од англиското говорно подрачје, консекутивно толкување од англиски на македонски јазик и обратно и симултано толкување од англиски на македонски јазик и обратно*.

По разгледувањето на доставените конкурсни материјали на кандидатката, чест ни е на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје да му го доставиме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Д-р Татјана Панова-Игњатовиќ е родена во Струмица, а основно и средно образование завршила во Скопје со континуиран одличен успех. Дипломирала на Филолошкиот факултет во Скопје во 1985 година, на групата за англиски јазик и книжевност – наставна и преведувачка насока, со просек 9,40 и била избрана за еден од десетте најдобри студенти на генерацијата.

Преведувачката дејност на д-р Панова-Игњатовиќ започнала уште пред дипломирањето. Во текот на студиите пројавува посебен афинитет за преведување и е член на преведувачката секција на групата за англиски јазик и книжевност, па уште како студент на трета година е ангажирана да преведува текстови од англиски на македонски јазик за Третата програма на Радио Скопје.

Од дипломирањето до вработувањето на Филолошкиот факултет во Скопје како стручен соработник по англиска книжевност (1990-1996), превела од англиски на македонски јазик и обратно над 40 трудови: 3 книги, како и статии, резимеа, филмови, телевизиски серии и репортажи.

Магистрирала на Филозофскиот факултет во Загреб, Хрватска, на тема под наслов: „Англо-американската драма на скопската професионална театарска сцена (1915-1989)“ под менторство на проф. д-р Борис Сенкер.

Докторирала на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, на тема под наслов: „Македонија во делата на Мајлс Франклин“, под менторство на проф. д-р Владимир Цветковски. Напоменуваме дека ова е прва докторска дисертација од областа на австралиско-македонските културни врски на нашиот Универзитет, со оглед на тоа дека авторката чиешто дела се предмет на анализа во докторската теза е основоположник на австралиската проза.

Во 2009 година е избрана во звањето *доцент* по предметите *културолошки студии за земјите од англиското говорно подрачје, консекутивно толкување од англиски на македонски јазик и обратно и симултано толкување од англиски на македонски јазик и обратно*.

Теоретските познавања и вештината за преведување и за толкување, д-р Панова-Игњатовиќ ги усовршувала со многу активности од областа на теоријата и практиката на транслацијата. Ја истакнуваме специјализацијата од областа на симултано и консекутивно толкување во рамките на проектот од програмата „Темпус“ за воведување посебни студии за преведување и толкување на Филолошкиот факултет во Скопје (PHARE-TEMPUS S-JEP 12261-97, одобрен и финансиран од Европската комисија во Брисел), во чии рамки била на повеќемесечен студиски престој во Брисел, Белгија, во 1998 и 1999 година. Во 2007 година била на усовршување при Генералниот директорат (ГД) за толкување при Европската комисија во Брисел, за изведување настава на новооснованите постдипломски студии по конференциско толкување на Филолошкиот факултет во Скопје.

Била и на студиски престој во Единбург, Велика Британија (1992) и во САД (2002). Учеството на научни конференции опфаќа манифестации во Македонија и во странство. Од периодот до изборот во доцентско звање го издвојуваме учеството на следниве научни собири: Меѓународна конференција за британски културолошки студии во Охрид (1995), Меѓународна конвенција на ТЕСОЛ во Солт Лејк Сити, САД (2002), Меѓународен симпозиум за конференциско толкување ГД за толкување, Брисел (2006, 2009), Меѓународен научен симпозиум на тема: Интеркултурен дијалог преку преведувањето и толкувањето, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје (2008).

Во рамките на проектот за изработка на практикуми по англиски јазик во функција на струката, учествувала на семинарите за изготвување на учебни помагала, во организација на Амбасадата на САД во Р. Македонија (во Струмица, февруари 2002, во Битола, јуни 2002 и во Струга, јуни 2004).

Д-р Татјана Панова-Игњатовиќ е автор на учебните помагала: *English for Teacher Students*, Skopje: Pedagogical faculty “St. Clement of Ohrid”, 1996; и *ESP*

Grammar Workbook for Medicine Dentistry and Pharmacy Students, Skopje: Embassy of the United States, 2002.

Нејзината наставно-образовна дејност од изборот во звањето предавач по англиски јазик во струката (1996 година), а потоа виш предавач (1999 година) ги опфаќа специјализираните курсеви по англиски јазик за студентите на Медицинскиот факултет, Стоматолошкиот, Ветеринарниот, Земјоделскиот, Шумарскиот, како и на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје.

По изборот во звањето виш лектор по англиски јазик на Катедрата за преведување и толкување во 2004 година до 2007/2008 година паралелно изведува настава на Катедрата за ПиТ и на Одделот за настава на нематични факултети (на Медицинскиот и на Педагошкиот факултет).

Од основањето на постдипломските студии по конференциско толкување базирани врз Европскиот мастер по конференциско толкување (ЕМСИ), т.е. од академската 2006/2007 година до денес, изведува настава по предметите *симултано толкување од англиски на македонски јазик и обратно и консекутивно толкување од англиски на македонски јазик и обратно*.

Од своето вработување до денес, д-р Татјана Панова-Игњатовиќ континуирано врши значајни активности на Факултетот. Во периодот 1992-1995 била секретар на Катедрата за англиски јазик и книжевност. Во периодот 2001-2003 година е секретар на новоформираната Катедра за преведување и толкување, а од 2003 до 2009 година ја извршува функцијата заменик-шеф на Катедрата. Освен тоа, била член на Комисијата за измени на студиските програми на Катедрата за преведување и толкување со воведување на европскиот систем за пренесување на бодови (ЕКТС), при што била вклучена во изработката на Прирачната книга за студиите на оваа Катедра. Во 2006/2007 година дополнително е ангажирана во организацијата на постдипломските студии по конференциско толкување во својство на *секретар* на Одборот на овие студии.

Стручно-апликативната дејност на д-р Панова-Игњатовиќ до изборот во звањето доцент, опфаќа активности на факултетско ниво и надвор од него. Така, своите познавања и вештини од областа на толкувањето ги применува преку изведување *обуки по консекутивно и симултано толкување*: за преведувачите по албански јазик вработени во Собранието на Р. Македонија, во организација на NDI (САД), 9.6.-18.7.2003 година; за преведувачите вработени во министерствата на Владата на Р. Македонија, во организација на Секторот за европска интеграција и Британската амбасада во Р. Македонија, 1.3.-31.3.2004 година. Учествувала и како соработник на Одделението за преведување на законодавството на Р. Македонија при Секретаријатот за европски прашања при Владата на Р. Македонија, 2004/2005. Во текот на 2001/2002 година е претседател на Комисијата за стручно вреднување на ракописи на учебници по

англиски јазик за реформираното гимназиско образование, формирана од Министерството за образование и наука на Република Македонија.

Активности на д-р Татјана Панова-Игњатовиќ по изборот во звањето доцент:

Наставно-образовна дејност

На самиот почеток од овој оддел, Рецензентската комисија со особено задоволство ја пренесува **позитивната** кумулативна оценка за д-р Татјана Панова-Игњатовиќ содржана во *Извештајот* за спроведената анкета за евауација од страна на студентите во зимскиот семестар 2013/2014 година.

1. Во рамките на наставно-образовната дејност **од првиот циклус** студии на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, изведува настава по следниве предмети според соодветните измени на студиските програми на Катедрата за преведување и толкување (модуларната студиска програма за 2010/2011 година и најновата акредитирана програма од 2013/2014 година):

2009/2010 година

- културолошки студии (англиски јазик) 1,2 3 и 4, симултано толкување од англиски на македонски јазик 1,2,3 и 4, консекутивно толкување од англиски на македонски јазик 1,2,3 и 4 и конференции и практика во институции 1 и 2 (14 часа неделно);

2010/2011 година

- културолошки студии (англиски јазик) 5 и 6, симултано толкување од англиски на македонски јазик 1, 2, 3 и 4, консекутивно толкување од македонски на англиски јазик 3 и 4, конференции и практика во институции 1 и 2 и интеркултурни проникнувања (12 часа неделно);

2011/2012 година

- култура и цивилизација 1 Б, В (Велика Британија), култура и цивилизација 2 Б, В (САД), симултано толкување од англиски на македонски јазик 3 и 4, консекутивно толкување од македонски на англиски јазик 3 и 4, дипломатска комуникација (англиски јазик) и конференции и практика во институции 1 и 2, (12 часа неделно);

2012/2013 година

- култура и цивилизација 1 Б, В (Велика Британија), култура и цивилизација 2 Б, В (САД), консекутивно и симултано толкување од македонски на англиски јазик и обратно (јазик Б,В)- зимски семестар, симултано толкување од македонски на англиски и обратно (јазик Б,В) – летен семестар, дипломатска комуникација (англиски јазик) и симулација на конференции (конференциско толкување) 1 и 2, (12 часа неделно);

2013/2014 година

- култура и цивилизација 1 Б, В (Велика Британија), култура и цивилизација 2 Б, В (САД), консекутивно и симултано толкување од македонски на англиски јазик и обратно (јазик Б,В)- зимски семестар, симултано толкување од македонски на англиски и обратно (јазик Б,В) – летен семестар, дипломатска комуникација (англиски јазик) - зимски, интеркултурна комуникација – летен семестар и симулација на конференции (конференциско толкување) 1 и 2 (12 часа неделно).

2. Во рамките на наставата од **вториот циклус** студии по конференциско толкување на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, во периодот од 2009/2010 до денес, изведува настава по предметите *конференциско консекутивно толкување од англиски на македонски јазик и обратно со техники на бележење 1 и 2*.

Освен тоа, поради специфичноста на наставата на магистерските студии дополнително се подготвува и континуирано го надградува знаењето преку учеството на работилници за конференциско толкување во рамките на овие постдипломски студии со учество на експерти по конференциско толкување од ГД за толкување при Европската комисија во Брисел.

Семинарите и работилниците се фокусирани врз педагошкиот пристап во наставата по толкување, според критериумите на ГД за толкување на кои треба да се придржуваат универзитетите за да може да добијат акредитација од соодветните европски институции за специјалистичките постдипломски (мастер) студии по конференциско толкување.

Со оглед на измените на студиските програми е ангажирана и околу подготовката на нови предмети: *интеркултурни проникнувања*, во летниот семестар, 2010/2011, *дипломатска комуникација*, зимски семестар, 2012/2013, *британска култура и цивилизација*, 2011/2012, *американска култура и цивилизација*, 2011/2012 и *интеркултурна комуникација* 2013/2014. За потребите на студентите за новите предмети изработила и интерни скрипти од предавањата, со цел полесно совладување на градивото од зададената задолжителната литература: *British Culture and Civilization*, 2012, *American Culture and Civilization*, 2013, *Diplomatic Communication*, 2013 и *Intercultural Communication*, 2014.

Во однос на нејзиниот придонес во профилирање на стручни и научни кадри, била ментор на дипломски работи на 47 кандидати, како и член на комисији за оцена и одбрана на докторати (2 кандидати), магистратури (5 кандидати) и на дипломски работи (85 кандидати).

Научноистражувачка дејност

Од изборот во звањето *доцент* до денес, учествувала на повеќе меѓународни научни конференции, симпозиуми, научни тибини и научни собири во Македонија и во странство, со теми од областа на културологијата, како и од областа на преводот. Овие два домена се izdelуваат како главни полиња на нејзиниот научен интерес.

Особено значајно научноистражувачко остварување од доменот на културологијата, во кое се прикажани македонско-британско-австралиските културни врски е **монографијата: Македонија во делата на Мајлс Франклин**, Скопје: Панили, 2012, 284 стр. (ISBN 978-608-4633-26-6), а делото е поддржано од Буџетот на Република Македонија според Годишната програма за остварување на национален интерес во културата во 2012 година. Осветлувајќи ги ликот и делото на оваа, кај нас, непозната австралиска авторка која, речиси, една година (1917-1918) како медицинска сестра, престојувала во Македонија за време на Првата светска војна, Панова Игњатовиќ пластично и убедливо ги дава и ги коментира независните согледби на Мајлс Франклин за положбата на македонскиот човек од тој период, описите на физичката средина, материјалната култура, облеката, вкусовите и храната, верувањата, обичаите и вредностите односно целокупната духовна култура и културен идентитет. Нејзиниот интерес за македонските културолошки особености и за мотивите од Македонија имаат своевидно значење и придонес за севкупната афирмација на Македонија во науката и во меѓународната јавност.

Оваа монографија „ . . . е исклучителен и раскошен придонес за осветлување на австралиско-македонските културолошки врски и успешен обид да се вдахне нова енергија во концептот наречен македонски духовен идентитет. Низ една возбудлива прошетка со прецизно насочената креативна колесница на авторката Мајлс Франклин по историските нераманини на македонската голгота, Панова Игњатовиќ остварува дело со врвни научни и уметнички квалитети и уште еднаш покажува дека татковината не се брани со празни зборови туку со конкретни дела, дека идентитетот на еден народ не се крепи на празни говори и удирање во гради, туку на културата во која единствено е дозволено и морално оправдано да се биде креативно агресивен.“ (од рецензијата за трудот на д-р Драги Михајловски).

Во наведениот период, д-р Панова-Игњатовиќ ги објавила и следниве трудови:

Труд со оригинални научни, објавен во научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор

Трудот под наслов “The Macedonian Cultural Identity through the Prism of the British Travel Writers” (објавен во списанието *Values Across Languages and Times*, Ed. Vesna Lopičić, Biljana Mišić Ilić. New Castle Upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2014, 85-96), е понатамошно истражување на авторката за откривање на делата на британските автори, особено од родот на уметничкиот патопис (А. Апвард, Џ.Ф. Абот, Х.Н. Брејлсфорд, В. Милер, Е.П.Стебинг и Е. Хатон) кои кажуваат многу и, што е најважно, објективно за Македонија и за Македонците во различни периоди од нивното физичко и духовно опстојување. Трудот е од особена културолошка важност како прилог кон афирмацијата на

македонскиот културен идентитет, поткрепена преку сведоштвата и приказите на британските научници и патописци од еден значаен период на македонската историја, почетокот на XX век, кога се нижеле настани од суштествена важност за иднината на македонскиот народ. Нивните согледби ги истакнуваат посебностите и вредностите на македонскиот културен идентитет и културна традиција.

Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор

Во трудот *Cultural Translation: Culturally oriented translation theory* (објавен во *Re-Constructing Meaning: Acquiring Mastery in Translation Studies*, ed. By M. Krivokapic-Knezevic, et al., Faculty of Philosophy – Niksic, Faculty of Philology – Skopje, 2103, 17-38), се обработени теориите кои се однесуваат на културолошкиот превод, при што авторката се фокусира на преведувачките методи и постапки за справување со културолошките јазови, односно „непреводливите“ специфични културолошки поими.

Трудот под наслов “Travel Writing as Cultural Translation”, (*Proceedings of the International Scholarly Conference on Language and Culture Interactions via Translation and Interpreting*, Faculty of Philology “Blazhe Koneski”, “Ss. Cyril and Methodius” University, Skopje, 2014), поаѓа од фактот дека патописната литература подразбира преведување помеѓу две култури и јазици. Јазичните особености и културолошките разлики, кои се суштински елементи на патописната литература, е најтешко да се пренесат преку преведувањето. Таквите елементи го претставуваат вистинскиот глас на изворната култура, како и историјата, обичаите, традициите и карактерот на еден народ. Но, за да се пренесат овие форми потребно е уметничка креативност и експериментирање во јазикот цел. Овој труд нуди споредбена анализа на патописните дела за Македонија на британски автори, како што се: Г. Ф. Абот Abbot (*The Tale of a Tour in Macedonia*, 1903), Х. Н. Брејслфорд (*Macedonia: Its Races and Their Future*, 1906), Мајлс Франклин (*Ne Mari Nishta*, 1917), Луси Гарнет (*Balkan Home Life*, 1917), кои содржат бројни непреводливи културолошки елементи, со нивните преводи на македонски јазик за да се споредат стратегиите што ги користеле патописците и преведувачите справувајќи се со културно-специфичната лексика.

Трудови објавени во зборник на трудови на високообразовна институција

Во наведениот период, д-р Панова-Игњатовиќ ги објавила и следниве трудови: „Македонија во делата на Мајлс Франклин“. – *Годишен зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“*, кн. 35, Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2009, 431-451; „Македонскиот културен идентитет во делата на британските патописци и на Мајлс Франклин (од почетокот на XX век до крајот на Првата светска војна)“. – *Годишен зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“*, кн. 36, Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“,

2010, 381-401; „Македонската жена во делата на Мајлс Франклин“, – *Годишен зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св.Кирил и Методиј“*, кн. 37, Скопје 2011, 312-429.

Последниот труд се фокусира на делата на Мајлс Франклин во кои посебно се осврнала на положбата на македонската жена, особено нагласувајќи ја нејзината потчинетост која ја деконструира како негативна стереотипна карактеристика на однесувањето на Македонците. Авторката прави и споредбена културолошка анализа на согледбите на Мајлс Франклин со презентациите на други британски патописци (Х. Н. Брејлсфорд, Л. Гарнет) кои исто така преку нивните сведоштва ги издвојуваат културолошките разлики на македонската наспроти англосаксонската култура, но и ги воочуваат културните вредности, нормите на однесување кои се проценуваат како прифатливи или неприфатливи, слични или истородни, односно во зависност од етноцентричниот став на авторот, или расните предрасуди. Притоа авторката нагласува дека иако М. Франклин примитивниот начин на живот на Македонките го доживеала како културолошки шок, всушност, нејзиното дело е слика, документ на жестоко обвинување против потчинетоста на еден народ.

Го издвојуваме и учеството во меѓународниот проект за размена на професори и студенти, како и размена на искуства и наставни практики во областа на конференциското толкување со Универзитетот „Св. Климент Охридски“ во Софија, Р. Бугарија и Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Р. Македонија (25-27.3. 2013 - прва размена во Софија и 22-24.4.2013 - втора размена во Скопје). Во рамките на проектот за *првпат е спроведена заедничка настава* по конференциско толкување од странските јазици (англиски, францски, германски) на македонски и на бугарски јазик и обратно, придружено со научни анализи во однос на стратегиите и техниките по конференциско толкување. Овој проект е од особен национален интерес бидејќи *македонскиот јазик е промовиран како рамноправен на бугарскиот*.

Од учествата на научни/стручни собири ги издвојуваме: **плeнaрнo пpeдaвaњe** на тема: *Пpeвeдyвaњeтo нa пpaвни тeкcтoви вo кoнтeкcт нa пpиблизyвaњe нa Рeпyбликa Мaкeдoниja кoн ЕУ*, во рамките на Семинарот за влијанието на терминологијата што произлегува од процесот на преведување на правото на ЕУ врз македонскиот јазик - Евроинтеграциите и македонскиот литературен јазик“, 8-9.10.2009, Скопје, Влада на РМ; како и **пpeдaвaњe** на тема: *Cultural Translation: Culturally oriented translation theory* на меѓународната летна школа за преведување - *Meaningful Translation: Montenegro in the Balkans, the Balkans in Europe* во рамките на проектот Tempus SEEPALS 2010-2013, на Филозофскиот факултет во Никшиќ, 3.07.2012; учеството на Првата меѓународна конференција за Европско вмрежување на универзитетски постдипломски студии за преведување, организирана од Генералниот директорат за преведување при Европската комисија, Брисел, 8-9.12.2009, како претставник на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, со секциска презентација на *предлог-студиската програма за постдипломски студии по преведување* иницирана и изработена од работна група на Катедрата за преведување и толкување; на Втората ректорска конференција на

универзитети кои имаат постдипломски студии по конференциско толкување, во организација на ГД за толкување при Европскиот парламент, 18 и 19.10.2012, како претставник од Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Скопје; на конференцијата на Здружение на преведувачи на Република Македонија, Скопје, 9.11.2013; Меѓународна конференција на тема: *Translating for our citizens*, организирана од Европската комисија, Брисел, Белгија, 27-28.3.2014.

Учества на научни/стручни собири со реферат:

- меѓународна научна конференција: International Conference “Language, Literature, Values”, Faculty of Philosophy, University of Niš, 27-28.4. 2012, со реферат на тема: *The Macedonian Cultural Identity through the Prism of the British Travel Writers (From the beginning of the 20th c. until the end of the First World War)*;
- меѓународна научна конференција на тема: „Јазични и културни проникнувања низ преведувањето и толкувањето (Language and Culture Interactions via Translation and Interpreting)“, 26 - 27.9.2012 , Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје - со реферат на тема: *Travel Writing as Cultural Translation*;
- меѓународна научна конференција на тема: “Culture: In Quest of a New Paradigm“, Faculty of Philology, Belgrade University, 18 – 19.3. 2013 - со реферат на тема: *Travel Writing and Translation: Dealing with culture-specific items*;
- научна трибина посветена на македонскиот придонес во чествувањето на 50-годишното француско-германско пријателство, во организација на Катедрата за преведување и толкување, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, 7.6.2013, со излагање на тема: *Modernising Translation-Training Curricula - The Impact of the European Master’s in Translation (EMT)*;
- меѓународна научна конференција на тема: „Cultural Memory“ (CCCS Conference 2013), Центар за култура и културолошки студии, Скопје, 5- 7. 9.2013, со реферат на тема: *The Macedonian Woman Through the Prism of the British Travel Writers*.

Во однос на нејзиниот придонес во профилирање на научни кадри, била ментор на 8 кандидати за магистерски трудови и коментор на еден кандидат за докторска дисертација.

Стручно-апликативна дејност

Стручно-апликативната дејност на д-р Панова-Игњатовиќ ги опфаќа нејзините активности врзани за областите културологија и преводот и, главно, за работата на Катедрата за преведување и толкување (в. образец 3).

Сепак, нејзината стручно-апликативна дејност ги надминува рамките на Катедрата за преведување и толкување и опфаќа активности на факултетско ниво и надвор од него. Во таа насока, членува во Комисијата за внесување

измени и иновации во студиските програми по преведување и толкување, како и изработката на студиските програми и на прирачната книга за овие студии, акредитирани во 2013 г.

Освен тоа, била и координатор за англиски јазик во националниот проект: Зголемување на бројот на македонски содржини на Википедија, Катедра за преведување и толкување при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, УКИМ, во соработка со Министерството за информатичко општество, Влада на Р. Македонија (1.10.2009 – 25.12.2011).

Учествува и во изработката на национален проект од областа на преведувањето како соработник на Секретаријатот за европски прашања при Владата на Република Македонија за подготовка на националната верзија на ЕУ-легислативата (*acquis communautaire*) и преведување на законодавството на Република Македонија - консултант за англиски јазик во насока на изнаоѓање јазични решенија за конзистентност на терминологијата што произлегува од процесот на преведување на легислативата на ЕУ на македонскиот јазик, во соработка со NORMAK Project, Norwegian Agency for Public Management, октомври 2009.

По шестгодишната функција на заменик-раководител на Катедрата за ПИТ, во септември 2011 година, следува нејзината функција на раководител на Катедрата во два мандата.

Во рамките на оваа функција е активна на планот на реформата и на унапредувањето на наставата по преведување и толкување. По повод десетгодишниот јубилеј на Катедрата за преведување и толкување била иницијатор и претседател на Организацискиот одбор на меѓународната научна конференција на тема: *Јазични и културни проникнувања низ преведувањето и толкувањето*, што се одржа на 26 и 27.9.2012 година на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје. Освен тоа, таа е и претседател на уредувачкиот одбор со меѓународен состав на *Зборникот на трудови од меѓународната научна конференција Јазични и културни проникнувања низ преведувањето и толкувањето*, изд. Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Скопје, 2014.

Од организациските активности го издвојуваме и учеството во Организацискиот одбор на научната трибина посветена на *македонскиот придонес во чествувањето на 50-годишното француско-германско пријателство*, во организација на Катедрата за преведување и толкување, што се одржа на 7.6.2013 на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје.

Во нејзиниот мандат како раководителка на Катедрата се воведува посебен *Испит за проверка на знаењата и преведувачките вештини на кандидатите* за додипломските студии по преведување и толкување и е претседател на комисијата за спроведување на испитите (за англиски јазик) август–септември 2013 година.

Усовршувањето од областа на преведувањето и толкувањето е и преку следниве студски престои:

- Study visit “EU Multilingualism and Translation: from policy to practice”, во организација на Европската комисија, 15-19. 10. 2012 во Брисел, Белгија;
- Training for Trainers Seminar for Teachers of Conference Interpreting во организација на Европската комисија, 16-20.9. 2013 во Брисел, Белгија.

Во овој период членува и во *Одборот на постдипломските студии по конференциско толкување* и *Одборот за постдипломски студии за наука за јазикот* 2011/2012, 2012/2013, 2013/2014, како и во Комисијата за наградниот конкурс „Блаже Конески.

Д-р Татјана Панова-Игњатовиќ била член и на Комисијата за изведување на приемен испит за кандидатите на постдипломските студии за конференциско толкување (од 2009/2010 до 2013/2014 г.), како и на факултетска Комисија за евалуација 2010/2011 – 2012/2013.

Членува и во следниве факултетски комисии: комисии за избор во звање на соработници и наставници на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје и во Комисии за изведување испити по приговор на кандидати; комисија по приговори на технички пропусти при внесување бодови на прелиминарната ранг-листа на Филолошкиот факултет за упис на нови студенти, 2010/2011; Комисија за попис на основни средства на Филолошкиот факултет (попис спроведен во периодот декември 2010 – јануари 2011); Комисија за попис на библиотечниот фонд на Катедрата за преведување и толкување (декември 2011 – јануари 2012).

Заклучок и предлог

Врз основа на увидот во активностите на д-р Татјана Панова-Игњатовиќ, Рецензентската комисија високо ја вреднува нејзината наставна, образовна и научноистражувачка дејност во домените на културологијата и преводот, како и стручно-апликативната дејност во насока на промовирање на професијата преведувач и толкувач. Притоа, Комисијата заклучува дека кандидатката постигнала завидни резултати во доменот на својот професионален интерес и дека компетентно и квалитетно ја извршува наставната и научната работа.

Имајќи го предвид погоре изнесеното, Рецензентската комисија констатира дека кандидатката ги исполнува сите услови за избор во повисоко наставно-научно звање и има чест да му предложи на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, **д-р Татјана Панова-Игњатовиќ** да биде избрана во звањето вонреден професор по предметите *култура и цивилизација на земјите од англиското говорно подрачје, консекутивно толкување од англиски на македонски јазик и обратно и симултано толкување од англиски на македонски јазик и обратно.*

Рецензентска комисија

1. Д-р Зозе Мургоски, редовен професор, с.р.
2. Д-р Драги Михајловски, редовен професор, с.р.
3. Д-р Солзица Поповска, вонреден професор, с.р.

ОБРАЗЕЦ

**КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ**

Кандидат: Д-р Татјана Панова-Игњатовиќ
Институција: Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје
Научна област: Англистика – културологија и транслатологија:

англофонски културолошки студии, консекутивно и симултано
толкување од англиски на македонски јазик и обратно,
дипломатска и интеркултурна комуникација

1. НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста	Поени
1.	Одржување настава од прв циклус	
	Културолошки студии (англиски јазик) 1, 2+0, зимски, 2009/2010 година	1.2
	Културолошки студии (англиски јазик) 3, 2+0, зимски, 2009/2010 година	1.2
	Симултано толкување од англиски на македонски јазик 1, 0+2, зимски, 2009/2010 година	0.9
	Симултано толкување од англиски на македонски јазик 3, 0+2, зимски, 2009/2010 година	0.9
	Консекутивно толкување од англиски на македонски јазик 1, 0+2, зимски, 2009/2010 година	0.9
	Консекутивно толкување од англиски на македонски јазик 3, 0+2 зимски, 2009/2010 година	0.9
	Конференции и практика во институции 1, 0+2 часа, VII, зимски семестар, 2009/2010 година	0.9
	Културолошки студии (англиски јазик) 2, 2+0, летен, 2009/2010 година	1.2
	Културолошки студии (англиски јазик) 4, 2+0, летен, 2009/2010 година	1.2
	Симултано толкување од англиски на македонски јазик 2, 0+2, летен, 2009/2010 година	0.9
	Симултано толкување од англиски на македонски јазик 4, 0+2, летен, 2009/2010 година	0.9
	Консекутивно толкување од англиски на македонски јазик 2, 0+2 летен, 2009/2010 година	0.9
	Консекутивно толкување од англиски на македонски јазик 4, 0+2, летен, 2009/2010 година	0.9
	Конференции и практика во институции 2, 0+2 часа, VIII, летен семестар, 2009/2010 година	0.9

	Вкупен број поени во зимскиот и летниот семестар 2009/2010	13.8
	Културолошки студии (англиски јазик) 5, 2+0, зимски, 2010/2011 година	1.2
	Културолошки студии (англиски јазик) 6, 2+0, летен, 2010/2011 година	1.2
	Симултано толкување од англиски на македонски јазик 1, 0+2 зимски, 2010/2011 година	0.9
	Симултано толкување од англиски на македонски јазик 3, 0+2 зимски, 2010/2011 година	0.9
	Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик 3, 0+2 зимски, 2010/2011 година	0.9
	Конференции и практика во институции 1, 0+2 часа, VII, зимски семестар, 2010/2011 година	0.9
	Симултано толкување од англиски на македонски јазик 2, 0+2, летен, 2010/2011 година	0.9
	Симултано толкување од англиски на македонски јазик 4, 0+2, летен, 2010/2011 година	0.9
	Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик 4, 0+2, летен, 2010/2011 година	0.9
	Конференции и практика во институции 2, 0+2 часа, летен семестар, 2010/2011 година	0.9
	Интеркултурни проникнувања, 2+0, летен семестар, 2010/2011	1.2
	Вкупен број поени во зимскиот и летниот семестар 2010/2011	10.8
	Култура и цивилизација 1 (Велика Британија), (2+2) зимски, 2011/2012	2.1
	Култура и цивилизација 2 (САД), (2+2)- летен, 2011/2012	2.1
	Симултано толкување од англиски на македонски јазик 3, 0+2, зимски, 2011/2012	0.9
	Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик 3, 0+2, зимски, 2011/2012	0.9
	Конференции и практика во институции 1, 0+2 часа, VII, зимски семестар, 2011/2012	0.9
	Дипломатска комуникација (заедно со д-р Д. Христова), 2+0, зимски, 2011/2012 – (7.5 недели)	0.6
	Симултано толкување од англиски на македонски јазик 4, 0+2, летен, 2011/2012	0.9
	Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик 4, 0+2, летен, 2011/2012	0.9
	Конференции и практика во институции 2, 0+2 часа, летен семестар, 2011/2012	0.9
	Вкупен број поени во зимскиот и летниот семестар 2011/2012	10.2
	Култура и цивилизација на англиски јазик Б, В 1, 2+2, зимски, 2012/2013	2.1

	Консекутивно и симултано толкување од мак. на англ. јазик и обратно (јазик Б,В) 0+4, зимски, 2012/2013	1.8
	Дипломатска комуникација (англиски јазик), 2+0, зимски, 2012/2013	1.2
	Симулација на конференции (конференциско толкување) 1, 0+2, зимски, 2012/2013	0.9
	Култура и цивилизација на англиски јазик Б/ В 2, 2+2, летен, 2012/2013	2.1
	Симултано толкување од мак. на англ. јазик и обратно (јазик Б,В), 0+4, летен, 2012/2013	1.8
	Симулација на конференции (конференциско толкување) 2, 0+2, летен, 2012/2013	0.9
	Вкупен број поени во зимскиот и летниот семестар 2012/2013	10.8
	Култура и цивилизација на англиски јазик Б, В 1, 2+2, зимски, 2013/2014	2.1
	Консекутивно и симултано толкување од мак. на англ. јазик и обратно (јазик Б,В), 0+4, зимски, 2013/2014	1.8
	Дипломатска комуникација (англиски јазик), 2+0, зимски, 2013/2014	1.2
	Симулација на конференции (конференциско толкување) 1, 0+2, зимски, 2013/2014	0.9
	Култура и цивилизација на англиски јазик Б, В 2, 2+2, летен, 2013/2014	2.1
	Симултано толкување од мак. на англ. јазик и обратно (јазик Б,В), 0+4, летен, 2013/2014	1.8
	Интеркултурна комуникација, 2+0, летен, 2013/2014	1.2
	Вкупен број поени во зимскиот и летниот семестар 2013/2014	11.1
	Вкупно	56.7

Ред. број	Назив на активноста	Поени
2.	Одржување настава од втор циклус: Постдипломски студии по конференциско толкување-Филолошки факултет „Блаже Конески“ Скопје	
	Конференциско консекутивно толкување од англиски на македонски јазик со техники на бележење 1 (20 часа), зимски, 2009/2010	1
	Конференциско консекутивно толкување од англиски на македонски јазик со техники на бележење 2 (20 часа), летен, 2009/2010	1
	Вкупен број поени во зимскиот и летниот семестар 2009/2010	2
	Конференциско консекутивно толкување од англиски на македонски јазик со техники на бележење 1 (20 часа), зимски,	1

	2010/2011	
	Конференциско консекутивно толкување од англиски на македонски јазик со техники на бележење 2 (20 часа), летен, 2010/2011	1
	Вкупен број поени во зимскиот и летниот семестар 2010/2011	2
	Конференциско консекутивно толкување од англиски на македонски јазик со техники на бележење 1 (20 часа), зимски, 2011/2012	1
	Конференциско консекутивно толкување од англиски на македонски јазик со техники на бележење 2 (20 часа), летен, 2011/2012	1
	Вкупен број поени во зимскиот и летниот семестар 2011/2012	2
	Конференциско консекутивно толкување од англиски на македонски јазик со техники на бележење 1 (18 часа), зимски, 2012/2013	0.9
	Конференциско консекутивно толкување од англиски на македонски јазик со техники на бележење 2 (18 часа), летен, 2012/2013	0.9
	Вкупен број поени во зимскиот и летниот семестар 2012/2013	1.8
	Конференциско консекутивно толкување од англиски на македонски јазик со техники на бележење 1 (21 часа), зимски, 2013/2014	1.05
	Конференциско консекутивно толкување од англиски на македонски јазик со техники на бележење 2 (29 часа), летен, 2013/2014	1.45
	Вкупен број поени во зимскиот и летниот семестар 2013/2014	2.5
	Вкупно	10.3
	Настава во работилници	
	Работилница во рамките на Семинарот за влијанието на терминологијата што произлегува од процесот на преведување на правото на ЕУ врз македонскиот јазик - <i>Евроинтеграциите и македонскиот литературен јазик</i> “, 9.10.2009, Скопје, Влада на РМ	1
	Работилница по конференциско толкување со Пол Кеке, педагошки асистент од Генералниот директорат за толкување, Европска комисија, Брисел, на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Скопје, 13– 14.9.2009.	1
	Работилница по конференциско толкување со Лиам Лонг, педагошки асистент, 20– 21.11.2009.	1
	Работилница по конференциско толкување (со педагошки асистент Брајан Џентел), 1.9.2010	1
	Работилница по конференциско толкување (со педагошки	1

	асистент: Лиам Лонг), 15-16.4.2011	
	Работилница по конференциско толкување (со педагошки асистент – Л.Лонг) 11-12.5.2012	1
	Работилница по конференциско толкување (со педагошки асистент Хедер Сејер), 17-18.5.2013	1
	Вкупно	6
	Настава – меѓународна универзитетска размена	
	Меѓународен проект за размена на професори и студенти, како и размена на искуства и наставни практики во областа на конференциското толкување со Универзитетот „Св. Климент Охридски“ во Софија, Република Бугарија и Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Република Македонија, - 25-27.3. 2013 за учеството во првата размена во Софија - 22-24.4.2013 за учество во втората размена во Скопје	2
	Подготовка на нов предмет	
	Интеркултурни проникнувања (заедно со д-р Д. Христова), 2+0, во летниот семестар, 2010/2011	1
	Дипломатска комуникација, 2+0, зимски семестар, 2012/2013	1
	Британска култура и цивилизација, 2011/2012	1
	Американска култура и цивилизација, 2011/2012	1
	Интеркултурна комуникација 2013/2014	1
	Вкупно	5
	Консултации со студенти	
	Зимски семестар 2009/2010 / ~ 450 студенти	0.9
	Летен семестар 2009/2010 / ~ 450 студенти	0.9
	Зимски семестар 2010/2011 / ~ 250 студенти	0.5
	Летен семестар 2010/2011 / ~ 250 студенти	0.5
	Зимски семестар 2011/2012 / ~ 250 студенти	0.5
	Летен семестар 2011/2012 / ~ 250 студенти	0.5
	Зимски семестар 2012/2013 / ~ 200 студенти	0.4
	Летен семестар 2012/2013 / ~ 160 студенти	0.3
	Зимски семестар 2013/2014 / ~ 300 студенти	0.6
	Летен семестар 2013/2014 / ~ 250 студенти	0.5
	Вкупно	5.6
	Ментор на дипломска работа	
	47 кандидати	9.4
	Член на комисија за оцена или одбрана на докторска дисертација	
	М-р Иса Спахиу, докторската дисертација под наслов: <i>Економско-правните термини во албанскиот и во англискиот јазик</i> , изработена од м-р Иса Спахиу (одбранета - 11.6.2012).	0,5
	М-р Соња Китановска, <i>Преведување стил: врз примери од англиската книжевност на македонски јазик</i> (12.7.2013)	0,5
	Вкупно	1
	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура	
	Маја Јошевска, <i>Синтаксички проблеми и нивно можно решавање</i>	0,3

	<i>при толкување од англиски на македонски јазик, 2012</i>	
	Христина Прескакулева, <i>Толкувачот во трибуналите за воени злосторства и за злосторства против човештвото – врз примери на процесите во Нинберг и во Хаг (11.12.2012)</i>	0,3
	Викторија Талевска, <i>Лексички јазови при симултано толкување од англиски на македонски јазик и обратно (13.11.2013)</i>	0,3
	Вања Радмиловиќ, <i>Економската терминологија – предизвик за толкувачот (3.4.2014)</i>	0,3
	Зорица Петковска, <i>Пеколен портокал на Ентони Берџис со посебна нагласка во жаргонот Надсат и негово преведување на македонски јазик, 2014</i>	0,3
	Вкупно	1.5
	Член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа	
	85 кандидати	8.5
	Интерна скрипта од предавања	
	<i>British Culture and Civilization</i> (Култура и цивилизација 1 Б), 2012	4
	<i>American Culture and Civilization</i> (Култура и цивилизација 1 Б), 2013	4
	<i>Diplomatic Communication, 2013</i>	4
	<i>Intercultural Communication, 2014</i>	4
	Вкупно	16

ВКУПНО ПОЕНИ ОД НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	123

2. НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста	Поени
1	Коментор на докторска дисертација	
	М-р Милена Саздовска-Пигуловска, докторската дисертација под наслов: „Лексиката во преводите од англиски на македонски јазик на научна и стручна литература од економско-финансиската област“ (11.1.2012).	1,5
2	Ментор на магистерски труд	
	Даниела Јакимоска, <i>Толкување во служба на медиумите – со посебен осврт на телевизијата, (одбранет 5.10.2011)</i>	1
	Сања Младеновска, <i>Професионализација и специјализација на толкувањето, со осврт на состојбите во САД, земјите на ЕУ и Р. Македонија (20.9.2012)</i>	1
	Вера Кандикјан, <i>Дипломатско толкување: искуства и добри практики во билатерален и мултилатерален контекст (5.7.2013)</i>	1
	Здравко Вељанов, <i>Методи и пристапи кон обуката и образованието на конференциски толкувачи (8.7.2013)</i>	1
	Сандра Нешовска, <i>Политичката терминологија во</i>	1

	институциите на Европската унија со преводни еквиваленти на македонски јазик, 2012	
	Елена Спирковска, <i>Проблеми при симултано толкување на определениот член од македонски на англиски јазик</i> , 2013	1
	Ивана Ванчевска, <i>Моделите на ангажираноста на толкувачот и нивна примена во симултаното толкување од англиски на македонски јазик</i> , 2013	1
	Ирена Јурчева, <i>Културолошко преведување на Силмалирион од Џ. Р. Р. Толкин како предизвик за преведувачот</i> , 2013	1
	Вкупно	8
3	Монографија	
	Панова-Игњатовиќ, Татјана, <i>Македонија во делата на Мајлс Франклин</i> , Скопје: Панили, 2012, 284 стр. (ISBN 978-608-4633-26-6), а делото е поддржано од Буџетот на Република Македонија според Годишната програма за остварување на национален интерес во културата во 2012 година.	8
4	Труд со оригинални научни, објавен во научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор	
	Panova-Ignjatovik, Tatjana, "The Macedonian Cultural Identity through the Prism of the British Travel Writers (From the beginning of the 20th c. until the end of the First World War)", in <i>Values Across Languages and Times</i> , Ed. Vesna Lopičić, Biljana Mišić Ilić. New Castle Upon Tyne: <i>Cambridge Scholars Publishing</i> , 2014, 85-96.	6
5	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор	
	Panova-Ignjatovik, Tatjana, <i>Cultural Translation: Culturally oriented translation theory</i> , publ. in Re-Constructing Meaning: Acquiring Mastery in Translation Studies , ed. By M. Krivokapic-Knezevic, et al., Faculty of Philosophy – Niksic, Faculty of Philology – Skopje, 2103, 17-38. /ISBN 978-608-234-019-7/	3
	Panova-Ignjatovik, Tatjana, "Travel Writing as Cultural Translation", in <i>Proceedings of the International Scholarly Conference on Language and Culture Interactions via Translation and Interpreting</i> , Faculty of Philology "Blazhe Koneski", "Ss. Cyril and Methodius" University, Skopje, 2014.	3
6	Трудови објавени во зборник на трудови на високообразовна институција	
	Панова-Игњатовиќ, Т. (2009) „Македонија во делата на Мајлс Франклин“. – Годишен зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, кн. 35, Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“, 431-451.	2

	Панова-Игњатовиќ, Т. (2010) „Македонскиот културен идентитет во делата на британските патописци и на Мајлс Франклин (од почетокот на XX век до крајот на Првата светска војна)“. <i>Годишен зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“</i> , кн. 36, Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“, 381-401.	2
	Панова-Игњатовиќ, Т. (2011) „Македонската жена во делата на Мајлс Франклин“, <i>Годишен зборник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“</i> , кн. 37, Скопје, 312-429.	2
	Учесник во национален/меѓународен научен проект	
	Меѓународен проект за размена на професори и студенти, како и размена на искуства и наставни практики во областа на конференциското толкување со Универзитетот „Св. Климент Охридски“ во Софија, Република Бугарија и Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Република Македонија, финансиран од Европските институции (Grant Agreement for an Action ER 04/2012-2013) и кофинансиран од Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје (25-27.3. 2013 - прва размена во Софија и 22-24.4.2013 - втора размена во Скопје).	3
	Учество на научен/стручен собир со реферат	
	Пленарно предавање на тема: Преведувањето на правни текстови во контекст на приближување на Република Македонија кон ЕУ . Семинар за влијанието на терминологијата што произлегува од процесот на преведување на правото на ЕУ врз македонскиот јазик - <i>Евроинтеграциите и македонскиот литературен јазик</i> “, 8-9.10.2009, Скопје, Влада на РМ.	2
	Прва меѓународна конференција: <i>Европско вмрежување на универзитетски постдипломски студии за преведување</i> , организирана од Генералниот директорат за преведување при Европската комисија, Брисел, 8 - 9.12.2009, како претставник на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, со секциска презентација на предлог-студиската програма за постдипломски студии по преведување, иницирана и изработена од работна група на Катедрата за преведување и толкување.	1
	Предавање на тема: Cultural Translation: Culturally oriented translation theory на меѓународната летна школа за преведување - <i>Meaningful Translation: Montenegro in the Balkans, the Balkans in Europe</i> во рамките на проектот <i>Tempus SEEPALS 2010-2013</i> , на Филозофскиот факултет во Никшиќ, 3.7.2012.	3
	Меѓународна научна конференција: <i>International Conference “Language, Literature, Values”</i> , Faculty of Philosophy, University of Niš, 27-28.4. 2012, со реферат на тема: <i>The Macedonian Cultural Identity through the Prism of the British Travel Writers (From the beginning of the 20th c. until the end of the First World War)</i> .	1

	Меѓународна научна конференција на тема: <i>Јазични и културни проникнувања низ преведувањето и толкувањето (Language and Culture Interactions via Translation and Interpreting)</i> , 26 - 27.9.2012, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје - со реферат на тема: <i>Travel Writing as Cultural Translation</i> .	1
	Втора ректорска конференција на универзитети кои имаат постдипломски студии по конференциско толкување, во организација на ГД за толкување при Европскиот парламент, 18 и 19.10.2012, како претставник од Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Скопје.	0,5
	Меѓународна научна конференција на тема: <i>Culture: In Quest of a New Paradigm</i> , Faculty of Philology, Belgrade University, 18 – 19.3. 2013 - со реферат на тема: <i>Travel Writing and Translation: Dealing with culture-specific items</i> .	1
	Научна трибина посветена на македонскиот придонес во чествувањето на 50-годишното француско-германско пријателство, во организација на Катедрата за преведување и толкување, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, 7.6.2013, со излагање на тема: <i>Modernising Translation-Training Curricula - The Impact of the European Master's in Translation (EMT)</i> .	1
	Меѓународна научна конференција на тема: <i>Cultural Memory (CCCS Conference 2013)</i> , Центар за култура и културолошки студии, Скопје, 5- 7. 9.2013, со реферат на тема: <i>The Macedonian Woman Throughm the Prism of the British Travel Writers</i> .	1
	Конференција на Здружение на преведувачи на Република Македонија, Скопје, 9.11.2013.	0,5
	Меѓународна конференција на тема: <i>Translating for our citizens</i> , организирана од Европската комисија, Брисел, Белгија, 27-28.3.2014.	0,5
	Апстракт објавен во зборник на меѓународна конференција	
	<i>Travel Writing and Translation: Dealing with culture-specific items</i> , in Collected Summaries and Participants' CVs - International Scientific Conference- <i>Culture: In Quest of a New Paradigm</i> , Faculty of Philology, Belgrade University, 2013, 608-610	1
	ВКУПНО ПОЕНИ ОД НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	52

3. СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста	Поени
	Учесник во научен/образовен национален проект	
	Координатор за англиски јазик во националниот проект: <i>Зголемување на бројот на македонски содржини на</i>	3

	Википедија, Катедра за преведување и толкување при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, УКИМ во соработка со Министерството за информатичко општество, Влада на Р. Македонија (1.10.2009 – 25.12.2011)	
	Член на работна група за внесување измени и иновации во студиските програми по преведување и толкување, како и изработката на студиските програми и на прирачната книга за овие студии (февруари – мај 2012 година) – акредитирани во 2013 г.	1
	Изготвување и пријавување на научен/образовен меѓународен проект	
	Соработник во изготвување на меѓународен проект за <i>размена на професори и студенти, како и размена на искуства и наставни практики во областа на конференциското толкување</i> со Универзитетот „Св. Климент Охридски“ во Софија, Република Бугарија и Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Република Македонија, 2012/2013	1
	Член на Комисија за изработка на предлог-студиска програма за воведување постдипломски студии по преведување на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, во согласност и соработка со ГД за преведување при Европската комисија од Брисел, 2009/2010	1
	Дејности од поширок интерес	
	Раководител на Катедрата за преведување и толкување од 15.9.2011 до 14.9.2013 година и втор мандат од 15.9.2013 - 14.9.2015	6
	Претседател на Организациски одбор на меѓународна научна конференција на тема: <i>Јазични и културни проникнувања низ преведувањето и толкувањето</i> , што се одржа на 26 и 27.9.2012 година на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Скопје	2
	Уредник на Зборник на трудови од меѓународна научна конференција: <i>Јазични и културни проникнувања низ преведувањето и толкувањето</i> , изд. Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Скопје 2014.	1
	Член на Организациски одбор на научната трибина посветена на <i>македонскиот придонес во чествувањето на 50-годишното француско-германско пријателство</i> , во организација на Катедрата за преведување и толкување, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје, 7.6.2013.	0,5
	Член на Одбор за постдипломски студии за конференциско толкување, 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013, 2013/2014	1
	Член на Одбор за постдипломски студии за наука за јазикот 2012/2013, 2013/2014	0,5
	Студиски престој	

	Study visit : “EU Multilingualism and Translation: from policy to practice“, во организација на Европската комисија, 15-19. 10. 2012 во Брисел, Белгија	0,5
	<i>Training for Trainers Seminar</i> for Teachers of Conference Interpreting, во организација на Европската комисија, 16-20.9. 2013 во Брисел, Белгија.	0,5
	Член на факултетска комисија	
	Член на Комисијата за изведување на приемен испит за кандидатите на постдипломските магистерски студии за конференциско толкување, 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013, 2013/2014 (5×0.5)	2.5
	Член на факултетска Комисија за евалуација на ниво на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, 2010/2011 – 2012/2013	1
	Претседател на Комисија за избор во звање: 1) Избор на асистент м-р Милена Саздовска 2) Избор на лектор м-р Соња Китановска-Кимовска	0.4
	Претседател на Комисија за проверка на знаења и умеења на кандидати за додипломските студии по преведување и толкување (за англиски јазик), август – септември 2013	0.5
	Член на Комисија за изведување испити по приговор на кандидати 1) за спроведување на испити по предметите преведување од француски на македонски 1, 2, 3 и 4, 2010/2011= 10 кандидати, 2) за спроведување на испити по предметите преведување од француски на македонски 1, 2, 3 и 4, 2011/2012 = 9 кандидати 3) за спроведување на испити по предметот англиски јазик 1 Б 2011/2012= 1 кандидат 4) за спроведување на испити по предметите преведување од англиски јазик на македонски и обратно 1 и 2, 2013/2014 = 3 кандидати	4.6
	Член на Комисија по приговори на технички пропусти при внесување бодови на прелиминарната ранг-листа на Филолошкиот факултет за упис на нови студенти, 2010/2011	0.5
	Член на Комисија за попис на основни средства на Филолошкиот факултет (попис спроведен во периодот декември 2010 – јануари 2011)	0.5
	Член на Комисија за библиотечниот фонд на Катедрата за преведување и толкување (2011/2012, 2012-2013)	1
	Член на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет	1
	Член на комисија за Награден конкурс за доделување награда „Блаже Конески“, 2012	1
	Учество во изработка на национална програма од одредена област	

	Соработник на Секретаријатот за европски прашања при Владата на Република Македонија за подготовка на националната верзија на <i>acquis communautaire</i> и преведување на законодавството на Република Македонија - – <i>консултант за англиски јазик во насока на изнаоѓање на јазични решенија за консистентност на терминологијата што произлегува од процесот на преведување на правото на ЕУ на македонскиот јазик, во соработка со NORMAK Project, Norwegian Agency for Public Management, октомври 2009.</i>	3
	Вкупно	34

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ <i>ВОПРЕДЕН ПРОФЕСОР</i>	ПОЕНИ
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	123
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	52
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	34
ВКУПНО	209

Членови на Комисијата

1. Зозе Мургоски, претседател, с.р.
2. Драги Михајловски, член, с.р.
3. Солзица Поповска, член, с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕТО РЕДОВЕН ПРОФЕСОР НА КАТЕДРАТА ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ЈАЗИЦИ НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, на својата четириесет и четврта редовна седница одржана на 28.4.2014 година не избра за членови на Рецензентската комисија во врска со пријавата на проф. д-р Симон Саздов за избор во наставно-научното звање редовен професор на конкурсот објавен во весникот „Дневник“ од 17.4.2014 година за избор на еден наставник (во сите наставно-научни звања) по предметите: *современ македонски јазик, синтакса на современиот македонски јазик, ономастика и основи на лектурирање*. Изразувајќи ја нашата благодарност за довербата што ни ја укажа Наставно-научниот совет, го предлагаме на усвојување следниов

ИЗВЕШТАЈ

На јавно распишаниот конкурс се пријави само проф. д-р Симон Саздов, досегашен вонреден професор во изминатиот петгодишен мандат по предметите *современ македонски јазик и ономастика*. Кон пријавата има приложено биографија со податоци за досегашното ангажирање во струката (образование, професионална ангажираност, наставно-образовна дејност, научноистражувачка дејност, проектни активности и дејности од поширок интерес), како и пополнет образец кон извештајот за избор во наставно-научно звање.

Биографски податоци

Проф. д-р Симон Саздов е роден во Скопје, 1967 година, каде што ги завршил сите степени на образование. Во учебната 1985/86 се запишал на Филолошкиот факултет во Скопје на групата македонски јазик – еднопредметна насока, каде што дипломирал во 1990 година со општ успех 9,90. Како најдобар студент на генерацијата од Филолошкиот факултет добитник е на наградата „26 Јули“ од Фондот на почесниот граѓанин на Скопје, г. Френк Харкорт Манинг од Лондон.

По повод одбележувањето на 50-годишнината од основањето на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ (во 1999 година), од ректорот на УКИМ добил Повелба за најдобар успех во студирањето во последната деценија на 20 век на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“.

Во 1992 година се запишал на постдипломски студии по македонски јазик на Филолошкиот факултет во Скопје, во чии рамки предвидените испити ги положил со просечна оценка 10, а во септември 1996 г. го одбрал магистерскиот труд „Феминативите во македонскиот стандарден јазик“. На 2 јуни 2004 година ја одбрал докторската дисертација „Семантичкото зборообразување во македонскиот стандарден јазик“ и се стекнал со звањето доктор на филолошки науки.

Во периодот од јули 1992 до јули 1995 работел како млад истражувач на проектот *Толковен речник на македонскиот јазик* при Одделението за

лексикологија и лексикографија во Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“, а од август 1995 година е вработен на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, каде што до декември 1996 работел како помлад асистент по предметот *современ македонски јазик*, до декември 2004 како асистент, до 2009 како доцент, а од 2009 како вонреден професор по *современ македонски јазик* и по *ономастика*.

Наставно-образовна дејност

На самиот почеток од овој дел, Рецензентската комисија со особено задоволство ја пренесува **позитивната** кумулативна оценка за д-р Симон Саздов од спроведената анкета за евалуација од страна на студентите.

Проф. д-р Симон Саздов на прв циклус студии редовно држи и предавања и вежби по предметите *современ македонски јазик 1, 2, 3, 4* (за групите англиски јазик, германски јазик, француски јазик, шпански јазик, руски јазик, чешки јазик, албански јазик, турски јазик како немајчин), *македонски јазик 5 и 6* (за групата преведување и толкување), *ономастика*, *основи на лекторирање 1 и 2*, *синтакса на македонскиот јазик 2*. Предава *македонски јазик* на Природно-математичкиот факултет во Скопје (за наставна насока на институтите по математика, физика, хемија, географија, етнологија и антропологија), а за истиот предмет е предметен професор и на Факултетот за физичка култура. Во периодот 2009-2013 година предавал *фонологија на македонскиот јазик 1 и 2*, *правопис и правоговор на македонскиот јазик*, како и *фонологија со правопис* на Катедрата за македонски јазик и книжевност на Филолошкиот факултет на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип од самото негово основање, и на тој начин придонел за афирмацијата и развојот на најмладиот државен универзитет во Република Македонија.

Активно е вклучен во наставата по македонски јазик за странци, која со години се одржуваше како подготвителен курс при Ректоратот на УКИМ, а во последниве две години во организација на Семинарот за македонски јазик, литература и култура при УКИМ како двосеместрален курс. Во рамките на оваа настава бил и испитувач во изведувањето на Тестот по македонски јазик како странски – ТЕМАК.

Во рамките на наставната ангажираност, треба да се истакне фактот дека проф. д-р Симон Саздов континуирано реализира максимално дозволен број неделни часови (14 часа неделно).

На вториот циклус студии држел настава по предметот *ономастика*.

Автор е на монографијата „Феминативите во македонскиот стандарден јазик“, издадена од издавачката кука „Менора“ во 2007 година со финансиска поддршка на Министерството за култура на РМ. Автор е на учебниците *Современ македонски јазик 1*, *Современ македонски јазик 2*, *Современ македонски јазик 3*, *Современ македонски јазик 4*, за потребите на истоимените курсеви за студентите на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ и пошироко. Нивната корисност и популарност се потврдени преку повеќето нивни изданија, од кои по едно е изменето и дополнето, особено во делот на вежбите.

Од изборот во звањето вонреден професор, проф. д-р Симон Саздов бил член на три комисии за оцена и одбрана на докторски дисертации: „Топонимијата на Крушевско“ од м-р Мери Момировска,

„Топонимијата на Кривопаланечко“ од м-р Весна Миовска, „Супституцијата и елипсата како кохезивни средства во современиот македонски јазик“ од м-р Благојка Здравковска-Адамова, а бил член и на пет комисии за оцена и одбрана на магистерски трудови: „Турските морфолошко-лексички елементи во македонската топонимија“ од Зоран Спасовски, „Македонскиот јазик во постојните модели на судските, нотарските и стечајните огласи пред нивното објавување“ од Матилда Саздова, „Креативноста во образувањето на сложени именки во англискиот и во македонскиот јазик со осврт на метафоричките и метонимиските сложени именки“ од Марија Апостолова, „Зборообразувачките модели кај поновите сложени во македонскиот јазик под влијание на англискиот јазик“ од Лина Милошевска, „Негацијата во каузалните реченици во македонскиот јазик“ од Бојан Петревски. Исто така, бил ментор на 14 дипломски труда и член на 50 комисии за одбрана на дипломски работи.

Рецензент е на два речника (Жарко Бошњаковиќ, Александар Николиќ, *Македонско-српски и српско-македонски речник*, Деметра, Белград, 2008; Марија Леонтиќ, *Основен турско-македонски речник*, Скопје 2013, една монографија (Емилија Бојковска, *Контрастивна студија на атрибутите на именката во македонскиот и во германскиот јазик*, Скопје 2011) и два разговорника (Марија Леонтиќ, *Турско-македонски разговорник 1*, Скопје 2012 и Марија Леонтиќ, *Македонско-турски разговорник 1*, Скопје 2013).

Научноистражувачка дејност

1. Менторства

Во периодот по изборот во звањето вонреден професор, ментор е на една докторска дисертација (Матилда Саздова, „Негацијата со морфолошки показатели во македонскиот стандарден јазик“) и три магистерски труда (Димитар Пипилевски, „Категоризацијата и прототипите во македонскиот јазик (социолингвистички осврт)“; Марио Јорданов, „Изразување заведочена минатост во македонскиот јазик и нејзините еквиваленти во англискиот јазик“; Филиз Мехметоглу, „Хомонимите помеѓу турскиот и македонскиот јазик“).

2. Проектни активности

Во периодот по изборот во звањето вонреден професор, проф. д-р Симон Саздов бил член на три проекти, од кои два се меѓународни.

Во периодот 2010-2012 бил член на меѓународниот проект од програмата Темпус, *Надградување на студиските програми по македонски јазик како странски* на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, во чии рамки бил на студиски престој во Краков, Полска, и е коавтор на учебникот по македонски јазик за странци (напредната рамниште), *Виножито*.

Во периодот 2012-2013 бил член на меѓународниот проект *Евровок*, организиран од Националниот демократски институт за меѓународни работи на САД, во својство на член на Уредувачкиот одбор на поимникот на терминологијата поврзана со Европската унија на македонски јазик.

Во моментот е член на проектот *Правопис на македонскиот јазик*, дел од Националната стратегија (2013-2017) на Министерството за култура на РМ, ангажиран и како еден од авторите и како член на Редакцискиот одбор. Исто така, е еден од тројцата автори на елаборатот на проектот.

3. Објавени и презентирани трудови

Во последните пет години, проф. д-р Симон Саздов настапил на 11 меѓународни научни конференции, од кои девет во земјата и една во странство. Исто така, има објавено 11 научни труда, и тоа:

- „За помалку продуктивните начини на зборообразување на феминативите во македонскиот јазик“, во: *Зборник во чест на проф. д-р Кирил Конески по повод 80 години од раѓањето*. – Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Катедра за македонски јазик и јужнословенски јазици, 2009, 137-148.
- „Метафората во јазикот и лингвистиката“, во: *Зборник во чест на проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова по повод 70 години од раѓањето*. – Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Катедра за македонски јазик и јужнословенски јазици, 2009, 243-254.
- „Феминативите во македонскиот стандарден јазик“, во: *Предавања на XLI меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2009, стр. 115-121.
- „За согласувањето по род и по број меѓу подметот и прирокот во македонскиот јазик“, во *XXXV научна конференција на XLI меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2009, стр. 113-119.
- „Лексички синоними како резултат на метафората во македонскиот јазик, во *XXXVI научна конференција на XLII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2010, стр. 57-64.
- „Feminativi u hrvatskom i u makedonskom jeziku, во *Hrvatsko-makedonske književne, jezične i kulturne veze*, Zbornik radova 3, Filozofski fakultet, Rijeka, 23-25 ožujak 2011, str. 343-347.
- „За полисемноста на предлозите во македонскиот јазик, во *XXXVII научна конференција на XLIII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2011, стр. 217-231.

- „Функционалноста на предлозите од аспект на синтаксичката варијантност во македонскиот јазик“, во *XXXIX научна конференција на XLV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2013, стр. 161-164.
- „Евровок – лексикографски мост меѓу европските јазици“, во *Лексикологијата и лексикографијата – мостови меѓу јазиците*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, 2014 (во печат).
- „Развојни тенденции на македонскиот правопис низ призма на правописниот речник (за некои дублетни форми во Правописниот речник на македонскиот литературен јазик)“, предавање одржано на *Првото стручно советување на Здружението на лектори на Република Македонија*, 2 април 2011, Александар палас, Скопје.
- „Значењето, времето и просторот од спознајна перспектива“, Научен собир „Значењето низ времето и просторот“ – Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, 22-23 мај 2013.

Стручно-апликативна дејност

Проф. д-р Симон Саздов е коавтор на „Виножито“ – учебник по македонски јазик за странци за напредното рамниште, 2012, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје (со Анета Дучевска).

Тој е координатор на студиските програми на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици.

Во претходните пет години има лектурирано 39 книги во издание на реномирани македонски издавачки куќи.

Редовен учесник е на Семинарот за македонски јазик, литература и култура, каде што на Летната школа со години го води курсот за напреднати учесници.

Дејности од поширок интерес

Проф. д-р Симон Саздов е раководител на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, во два мандата (2011-13 и 2013-15). Повторната доверба од колегите на Катедрата зборува за угледот што го има меѓу колегите, студентите, вработените на Факултетот и пошироко.

Во периодот 2011-2014 бил член на Извршниот одбор на Здружението на лекторите на РМ, од самото негово основање.

Од 2014 година е член на Управниот одбор на Фондацијата „Небрегово“.

Заклучок

Проф. д-р Симон Саздов, во рамките на својата редовна наставна дејност на Факултетот и во работата со студентите, секогаш ги исполнувал и ги исполнува своите обврски мошне сериозно, одговорно, совесно и принципиелно. Со задоволство можеме да кажеме дека станува збор за високопрофесионална личност со успешна наставно-научна кариера.

Од сето горе кажано може да се заклучи дека проф. д-р Симон Саздов е активен научен работник во повеќе области на македонистиката и мошне ангажиран и успешен професор во реализирањето на содржините од областа на наставните планови и планирањето на наставата во високото образование.

Неговите трудови сведочат дека станува збор за одличен толкувач на обработуваната проблематика која, пошироко, придонесува за афирмација на македонистиката во земјата и во светот. Врз основа на овој заклучок, Рецензентската комисија му предлага на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје да го избере проф. д-р Симон Саздов во звањето **редовен професор** по предметите: *современ македонски јазик, синтакса на современиот македонски јазик, ономастика и основи на лектурирање*.

Рецензентска комисија

1. Д-р Живко Цветковски, редовен професор во пензија, с.р.
2. Д-р Стојка Бојковска, редовен професор во пензија, с.р.
3. Д-р Димитар Пандев, редовен професор, с.р.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-
НАУЧНОТО ЗВАЊЕ: РЕДОВЕН ПРОФЕСОР

Кандидат: Симон Томислав Саздов

Институција: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје
 Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

Научна област: македонски јазик, лингвистика

1. НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.1	Одржување на настава од прв циклус студии	
1.1.1	2009/2010 зимски семестар	
1.1.1.1	Современ македонски јазик 1 (2+2)	2,1
1.1.1.2	Современ македонски јазик 3 (2+2)	2,1
1.1.1.3	Македонски јазик 5 (ПиТ) (2+2)	2,1
1.1.1.4	Македонски јазик (ПМФ) (2+0)	1,2
1.1.1.5	Филолошки факултет во Штип Фонологија на СМЈ (2+0) Правопис и правоговор (1+0)	3,6
1.1.2	2009/2010 летен семестар	
1.1.2.1	Современ македонски јазик 2 (2+2)	2,1
1.1.2.2	Современ македонски јазик 4 (2+2)	2,1
1.1.2.3	Македонски јазик 6 (ПиТ) (2+2)	2,1
1.1.2.4	Ономастика (2+0)	1,2
1.1.2.5	Македонски јазик (ПМФ) (2+0)	1,2
1.1.3	2010/2011 зимски семестар	
1.1.3.1	Современ македонски јазик 1 (2+2)	2,1
1.1.3.2	Современ македонски јазик 3 (2+2)	2,1
1.1.3.3	Македонски јазик 5 (ПиТ) (2+2)	2,1
1.1.3.4	Македонски јазик (ПМФ) (2+0)	1,2
1.1.3.5	Филолошки факултет во Штип Фонологија на СМЈ (2+0) Правопис и правоговор (1+0) Фонологија на СМЈ и правопис и правоговор (2+0)	6
1.1.4	2010/2011 летен семестар	
1.1.4.1	Современ македонски јазик 2 (2+2)	2,1
1.1.4.2	Современ македонски јазик 4 (2+2)	2,1
1.1.4.3	Македонски јазик 6 (ПиТ) (2+2)	2,1
1.1.4.4	Ономастика (2+0)	1,2

1.1.4.5	Македонски јазик (ПМФ) (2+0)	1,2
1.1.5	2011/2012 зимски семестар	
1.1.5.1	Современ македонски јазик 1 (2+2)	2,1
1.1.5.2	Современ македонски јазик 3 (2+2)	2,1
1.1.5.3	Македонски јазик 5 (ПиТ) (2+2)	2,1
1.1.5.4	Македонски јазик (ПМФ) (2+0)	1,2
1.1.5.5	Филолошки факултет во Штип Фонологија на СМЈ (2+0) Правопис и правоговор (1+0) Фонологија на СМЈ и правопис и правоговор (2+0)	6
1.1.6	2011/2012 летен семестар	
1.1.6.1	Современ македонски јазик 2 (2+2)	2,1
1.1.6.2	Современ македонски јазик 4 (2+2)	2,1
1.1.6.3	Македонски јазик 6 (ПиТ) (2+2)	2,1
1.1.6.4	Ономастика (2+0)	1,2
1.1.6.5	Македонски јазик (ПМФ) (2+0)	1,2
1.1.7	2012/2013 зимски семестар	
1.1.7.1	Современ македонски јазик 1 (2+2)	2,1
1.1.7.2	Современ македонски јазик 3 (2+2)	2,1
1.1.7.3	Македонски јазик 5 (ПиТ) (2+2)	2,1
1.1.7.4	Македонски јазик (ПМФ) (2+0)	1,2
1.1.8	2012/2013 летен семестар	
1.1.8.1	Современ македонски јазик 2 (2+2)	2,1
1.1.8.2	Современ македонски јазик 4 (2+2)	2,1
1.1.8.3	Македонски јазик 6 (ПиТ) (2+2)	2,1
1.1.8.4	Ономастика (2+0)	1,2
1.1.8.5	Македонски јазик (ПМФ) (2+0)	1,2
1.1.9	2013/2014 зимски семестар	
1.1.9.1	Современ македонски јазик 1 (2+2)	2,1
1.1.9.2	Современ македонски јазик 3 (2+2)	2,1
1.1.9.3	Македонски јазик (ПМФ) (2+0)	1,2
1.1.10	2013/2014 летен семестар	
1.1.10.1	Современ македонски јазик 2 (2+2)	2,1
1.1.10.2	Современ македонски јазик 4 (2+2)	2,1
1.1.10.3	Синтакса на СМЈ 2 (2+2)	2,1
1.1.10.4	Македонски јазик (ПМФ) (2+0)	1,2
1.2	Одржување настава на втор циклус студии во втор сем. 2009-2010: Ономастика 1+0	0,75
1.3	Подготовка на нов предмет: Фонологија на СМЈ (Филолошки факултет во Штип) – предавања Правопис и правоговор (Филолошки факултет во Штип) – предавања	2
1.4	Консултации со студенти	
1.4.1	2009/2010: во просек 200 студенти зимски семестар: 200x0,002=0,40	0,80

	летен семестар: $200 \times 0,002 = 0,40$	
1.4.2	2010/2011: во просек 250 студенти зимски семестар: $250 \times 0,002 = 0,50$ летен семестар: $250 \times 0,002 = 0,50$	1,00
1.4.3	2011/2012: во просек 250 студенти зимски семестар: $250 \times 0,002 = 0,50$ летен семестар: $250 \times 0,002 = 0,50$	1,00
1.4.4	2012/2013: во просек 150 студенти зимски семестар: $150 \times 0,002 = 0,30$ летен семестар: $150 \times 0,002 = 0,30$	0,60
1.4.5	2013/2014: во просек 150 студенти зимски семестар: $150 \times 0,002 = 0,30$ зимски семестар во Штип: $150 \times 0,002 = 0,30$	0,60
1.5	Ментор на дипломска работа	
1.5.1	Сања Трајчева	0,2
1.5.2	Кристина Милановиќ	0,2
1.5.3	Маја Добревска	0,2
1.5.4	Сања Трајкоска-Иванова	0,2
1.5.5	Весна Куковска	0,2
1.5.6	Јасмина Ѓорѓиоска	0,2
1.5.7	Викторија Мирческа	0,2
1.5.8	Тодор Димов	0,2
1.5.9	Зорица Ѓоргиевска	0,2
1.5.10	Верица Спанцева	0,2
1.5.11	Елена Стефчева	0,2
1.5.12	Тања Тодоровска	0,2
1.5.13	Ивана Милановиќ	0,2
1.5.14	Наташа Заовска	0,2
1.6	Член на комисија за оцена или одбрана на докторат	
1.6.1	Член на Рецензентската комисија за оцена на докторската дисертација на м-р Мери Момировска: „Топонимијата во Крушевско“.	0,5
1.6.2	Член на Комисијата за одбрана на докторската дисертација на м-р Мери Момировска: „Топонимијата во Крушевско“.	0,5
1.6.3	Член на Рецензентската комисија за оцена на докторската дисертација на м-р Весна Миовска: „Топонимијата на Кривопаланечко“.	0,5
1.6.4	Член на Комисијата за одбрана на докторската дисертација на м-р Весна Миовска: „Топонимијата на Кривопаланечко“.	0,5
1.6.5	Член на Рецензентската комисија за оцена на докторската дисертација на м-р Благојка Здравковска-Адамова: „Супституцијата и елипсата како кохезивни средства во современиот македонски јазик“.	0,5
1.6.6	Член на Комисијата за одбрана на докторската дисертација	0,5

	на м-р Благојка Здравковска-Адамова: „Супституцијата и елипсата како кохезивни средства во современиот македонски јазик“.	
1.7	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура	
1.7.1	Член на Рецензентска комисија за оцена на магистерскиот труд на Зоран Спасовски: „Турските морфолошко-лексички елементи во македонската топонимија“.	0,3
1.7.2	Член на Комисија за одбрана на магистерскиот труд на Зоран Спасовски: „Турските морфолошко-лексички елементи во македонската топонимија“.	0,3
1.7.3	Член на Рецензентска комисија за оцена на магистерскиот труд на Матилда Саздова: „Македонскиот јазик во постојните модели на судските, нотарските и стечајните огласи пред нивното објавување“.	0,3
1.7.4	Член на Комисија за одбрана на магистерскиот труд на Матилда Саздова: „Македонскиот јазик во постојните модели на судските, нотарските и стечајните огласи пред нивното објавување“.	0,3
1.7.5	Член на Рецензентска комисија за оцена на магистерскиот труд на Марија Апостолова: „Креативноста во образувањето на сложени именки во англискиот и во македонскиот јазик со осврт на метафоричките и метонимиските сложени именки“.	0,3
1.7.6	Член на Комисија за одбрана на магистерскиот труд на Марија Апостолова: „Креативноста во образувањето на сложени именки во англискиот и во македонскиот јазик со осврт на метафоричките и метонимиските сложени именки“.	0,3
1.7.7	Член на Рецензентска комисија за оцена на магистерскиот труд на Лина Милошевска: „Зборообразувачките модели кај поновите сложеники во македонскиот јазик под влијание на англискиот јазик“.	0,3
1.7.8	Член на Комисија за одбрана на магистерскиот труд на Лина Милошевска: „Зборообразувачките модели кај поновите сложеники во македонскиот јазик под влијание на англискиот јазик“.	0,3
1.7.9	Член на Рецензентска комисија за оцена на магистерскиот труд на Бојан Петревски: „Негацијата во каузалните реченици во македонскиот јазик“.	0,3
1.7.10	Член на Комисија за одбрана на магистерскиот труд на Бојан Петревски: „Негацијата во каузалните реченици во македонскиот јазик“.	0,3
1.8	Член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа	
1.8.1	Марија Дамјановска	0,1

1.8.2	Кристина Велевска	0,1
1.8.3	Билјана Тодоровска	0,1
1.8.4	Трајанка Бачева	0,1
1.8.5	Маријана Брндевска-Николовска	0,1
1.8.6	Гордана Ристеска	0,1
1.8.7	Симона Момировска	0,1
1.8.8	Моника Донеска	0,1
1.8.9	Елпида Ангеловска	0,1
1.8.10	Билјана Коцева	0,1
1.8.11	Клаудија Лазаревска	0,1
1.8.12	Елена Бобевска-Ѓорѓиева	0,1
1.8.13	Весна Краљевска	0,1
1.8.14	Сузана Михајлоски	0,1
1.8.15	Елена Михајлова	0,1
1.8.16	Симона Мирчевска	0,1
1.8.17	Климентина Маркоска	0,1
1.8.18	Зорица Манаскова	0,1
1.8.19	Ивана Оцевска	0,1
1.8.20	Љупка Серафимоска	0,1
1.8.21	Ана Златкова	0,1
1.8.22	Исидора Средојевиќ	0,1
1.8.23	Орхидеја Пановска	0,1
1.8.24	Трајанка Најдовска	0,1
1.8.25	Ема Маткалиевска	0,1
1.8.26	Даница Постоловска	0,1
1.8.27	Елена Костовска	0,1
1.8.28	Фросина Пешевска	0,1
1.8.29	Бојан Петревски	0,1
1.8.30	Лина Тегова	0,1
1.8.31	Марија Најдовска	0,1
1.8.32	Андриана Хаџибошкова	0,1
1.8.33	Марија Лозаноска	0,1
1.8.34	Николина Сиљаноска	0,1
1.8.35	Нада Митева	0,1
1.8.36	Фуркан Садик	0,1
1.8.37	Марија Иљова	0,1
1.8.38	Башким Емини	0,1
1.8.39	Душко Ангеловски	0,1
1.8.40	Стојанка Крстевска	0,1
1.8.41	Даниела Мицеска	0,1
1.8.42	Кети Николоска	0,1
1.8.43	Христина Атанасовска	0,1
1.8.44	Елена Илиева	0,1
1.8.45	Биљана Стојановска	0,1
1.8.46	Елена Стојаноска	0,1

1.8.47	Јасмина Петровска	0,1
1.8.48	Ана Папа	0,1
1.8.49	Сафет Равманоски	0,1
1.8.50	Сања Пешевска	0,1
1.9	Изменето и дополнето издание на учебник	
1.9.1	Современ македонски јазик 1, Табернакул, Скопје, 2013	4
1.9.2	Современ македонски јазик 2, Табернакул, Скопје, 2012	4
1.9.3	Современ македонски јазик 3, Табернакул, Скопје, 2013	4
1.9.4	Современ македонски јазик 4, Табернакул, Скопје, 2012	4
1.1-1.9	Вкупен бр. бодови за наставно-образовна дејност	129,85

2. НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
2.1	Ментор на докторска дисертација	
	Матилда Саздова, „Негацијата со морфолошки показатели во македонскиот стандарден јазик“	3
2.2	Ментор на магистерска работа	
2.2.1	Димитар Пипилевски, „Категоризацијата и прототипите во македонскиот јазик (социolingвистички осврт)“	1
2.2.2	Марио Јорданов, „Изразување заведочена минатост во македонскиот јазик и нејзините еквиваленти во англискиот јазик“	1
2.2.3	Филиз Мехметоглу, „Хомонимите помеѓу турскиот и македонскиот јазик“	1
2.3	Учесник во национален научен проект	
2.3.1	Учесник во национален научен проект: Национален проект на Министерството за култура, редактор и учесник - Правопис на македонскиот стандарден јазик, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2013-2015 (дел од Националната стратегија за развој на културата 2013-2017 на Министерството за култура)	3
2.4	Учесник во меѓународен научен проект	
2.4.1	Учесник во меѓународен научен проект од програмата Темпус “Macedonian as a Foreign Language Curriculum Upgrading – MaFoLaC”: 158638-TEMPUS-1-2009-1-MK-TEMPUS-JPCR („Надградување на студиските програми по македонски јазик како странски“) – 2010-2012	5
2.4.2	Учесник во меѓународен проект на NDI – National Institute for International Affairs, Washington, член на Уредувачки одбор на „Eurovoc 4.4 – повеќејазичен тезаурус“, European Union`s Publications Office, 2013 (www.eurovoc.mk)	5
2.5	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во научно/стручно списание	

2.5.1	„За помалку продуктивните начини на зборообразување на феминативите во македонскиот јазик“, во: <i>Зборник во чест на проф. д-р Кирил Конески по повод 80 години од раѓањето</i> . – Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Катедра за македонски јазик и јужнословенски јазици, 2009, 137-148.	4
2.5.2	„Метафората во јазикот и лингвистиката“ во <i>Зборник во чест на проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова по повод 70 години од раѓањето</i> . – Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Катедра за македонски јазик и јужнословенски јазици, 2009, 243-254.	4
2.6	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир	
2.6.1	„Феминативите во македонскиот стандарден јазик“, во: <i>Предавања на XLI меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура</i> , Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2009, стр. 115-121.	2
2.6.2	„За согласувањето по род и по број меѓу подметот и прирокот во македонскиот јазик“, во: <i>XXXV научна конференција на XLI меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура</i> , Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2009, стр. 113-119.	2
2.6.3	„Лексички синоними како резултат на метафората во македонскиот јазик, во: <i>XXXVI научна конференција на XLII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура</i> , Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2010, стр. 57-64.	2
2.7	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор	
2.7.1	„Feminativi u hrvatskom i u makedonskom jeziku, во: <i>Hrvatsko-makedonske književne, jezične i kulturne veze</i> , Zbornik radova 3, Filozofski fakultet, Rijeka, 23-25 ožujak 2011, str. 343-347.	3
2.7.2	„За полисемноста на предлозите во македонскиот јазик, во: <i>XXXVII научна конференција на XLIII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура</i> , Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2011, стр. 217-231.	3
2.7.3	„Функционалноста на предлозите од аспект на синтаксичката варијантност во македонскиот јазик“, во: <i>XXXIX научна конференција на XLV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура</i> , Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2013, стр. 161-	3

	164.	
2.7.4	„Евровок – лексикографски мост меѓу европските јазици“, во <i>Лексикологијата и лексикографијата – мостови меѓу јазиците</i> , Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, 2014 (во печат).	3
2.8	Пленарно предавање на научен/стручен собир	
2.8.1	Предавање под наслов: „Развојни тенденции на македонскиот правопис низ призма на правописниот речник (за некои дублетни форми во Правописниот речник на македонскиот литературен јазик)“, предавање одржано на <i>Првото стручно советување на Здружението на лектори на Република Македонија</i> , 2 април 2011, Александар палас, Скопје.	2
2.8.2	Предавање под наслов: „Значењето, времето и просторот од спознајна перспектива“, Научен собир „Значењето низ времето и просторот“ – Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, 22-23 мај 2013.	2
2.9	Секциски предавања на научни/стручни собири со меѓународно учество	
2.9.1	Предавање под наслов: „Лексички синоними како резултат на метафората во македонскиот јазик, одржано на <i>XXXVI научна конференција на XLII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура</i> , Охрид, 24-25 август 2009.	2
2.9.2	Предавање под наслов: „За полисемноста на предлозите во македонскиот јазик, одржано на <i>XXXVII научна конференција на XLIII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура</i> , Охрид, 15-16 јули 2010.	2
2.9.3	Предавање под наслов: „Feminativi u hrvatskom i u makedonskom jeziku, одржано на <i>Međunarodni znanstveni skup Hrvatsko-makedonske književne, jezične i kulturne veze</i> , Filozofski fakultet, Rijeka, 23-25 оžујак 2011.	2
2.9.4	Предавање под наслов: „Функционалноста на предлозите од аспект на синтаксичката варијантност во македонскиот јазик“, одржано на <i>XXXIX научна конференција на XLV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура</i> , Охрид, 20-21 јули 2012.	2
2.9.5	Предавање под наслов: „Кон претстојното издание на Правописниот речник на македонскиот стандарден јазик“, одржано на меѓународната научна конференција <i>Македонистиката меѓу традицијата и современите предизвици</i> , Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, 21-22 ноември 2013.	2
2.9.6	Предавање под наслов: „Евровок – лексикографски мост меѓу европските јазици“, одржано на меѓународниот	2

	научен собир <i>Лексикологијата и лексикографијата – мостови меѓу јазиците</i> , Прилеп-Битола, 28 февруари-2 март 2014.	
2.1-2.9	Вкупен број бодови за научноистражувачка дејност	61

3. СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Поени

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
3.1	Книга од стручна област	
3.1.1	„Виножито“ – учебник по македонски јазик за странци за напредното рамниште, 2012, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје (со Анета Дучевска)	7
3.2	Координатор во подготовката на елаборат за нова студиска програма	
3.2.1	Координатор на новите студиски програми на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици, како и на модулот за македонски јазик за студиските програми на Катедрата за македонска книжевност и јужнословенски книжевности	2
3.3	Лекторирање на книги на македонски јазик	
3.3.1	Стивен Торнтон, Ендру Рекс, <i>Модерна физика</i> , Табернакул, Скопје 2010	1
3.3.2	Вилфрид Брусертс, <i>Хидрологија</i> , Табернакул, Скопје 2010	1
3.3.3	група автори, <i>Странско право во граѓанска постапка</i> , Табернакул, Скопје 2010	1
3.3.4	Ненси Карлсон, Даниел Курц, <i>Клинички постапки при очен преглед</i> , Табернакул, Скопје 2010	1
3.3.5	Ричард Сеиферстин, <i>Криминалистика</i> , Табернакул, Скопје 2010	1
3.3.6	група автори, <i>Дијагностички прирачник по оториноларингологија</i> , Табернакул, Скопје 2011	1
3.3.7	Вилијам Ганонг, <i>Патофизиологија на болест</i> , Табернакул, Скопје 2011	1
3.3.8	Кит Мур, Т. Персо, <i>Човекот во развој</i> , Табернакул, 2011	1
3.3.9	група автори, <i>Фармакологија</i> , Табернакул, Скопје 2011	1
3.3.10	С. Габ, <i>Акушерство</i> , Табернакул, Скопје 2011	1
3.3.11	<i>Сеопфатен учебник по психијатрија на Каплан и Садок</i> , Табернакул, Скопје 2010	1
3.3.12	Група автори, <i>Сесил медицина</i> , Табернакул, Скопје 2011	1
3.3.13	Дејвид Варел, <i>Оксфордски учебник по медицина</i> , Табернакул, Скопје 2010	1

3.3.14	Група автори, <i>Оксфордски учебник по нефрологија</i> , Табернакул, Скопје 2010	1
3.3.15	Група автори, <i>Учебник по педијатрија на Нелсон</i> , Табернакул, Скопје 2010	1
3.3.16	Група автори, <i>Учебник по хирургија на Сабистон</i> , Табернакул, Скопје 2010	1
3.3.17	Група автори, <i>Сексуално преносливи болести</i> , Табернакул, Скопје 2010	1
3.3.18	Ферид Мухиќ, <i>Филозофи утешители</i> , Табернакул, Скопје 2010	1
3.3.19	Агата Кристи, <i>Смрт на Нил</i> , Магор, Скопје 2010	1
3.3.20	Радјард Киплинг, <i>Токму така</i> , Магор, Скопје 2010	1
3.3.21	Влада Урошевиќ, <i>Седмата страна на коцката</i> , Магор, Скопје 2010	1
3.3.22	Салман Ружди, <i>Деца на полноќта</i> , Табернакул, Скопје 2012	1
3.3.23	Милан Кундера, <i>Средба</i> , Табернакул, Скопје 2013	1
3.3.24	Милан Кундера, <i>Завеса</i> , Табернакул, Скопје 2013	1
3.3.25	Милан Кундера, <i>Животот е на друго место</i> , Табернакул, Скопје 2013	1
3.3.26	Беноа Дитертр, <i>Девојчето и цигарата</i> , Табернакул, Скопје 2013	1
3.3.27	Ристо Никовски, <i>Улогата на САД во македонските голгооти (1991-2013)</i> , Скопје 2013	1
3.3.28	Роад Дал, <i>Матилда</i> , Табернакул, Скопје 2013	1
3.3.29	Роад Дал, <i>Чарли и фабриката за чоколадо</i> , Табернакул, Скопје 2013	1
3.3.30	Ахмет Давутоглу, <i>Стратешка длабочина</i> , Табернакул, Скопје 2013	1
3.3.31	Група автори, <i>Предавања на XLI меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура</i> , Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје 2009	1
3.3.32	Марија Леонтиќ, <i>Турско-македонски разговорник 1</i> , Скопје 2012	1
3.3.33	Марија Леонтиќ, <i>Македонско-турски разговорник 1</i> , Скопје 2013	1
3.3.34	Марија Леонтиќ и Нејат Селман, <i>Основен турско-македонски речник</i> , Скопје 2013	1
3.3.35	Виктор Ерофеев, <i>Руска убавица</i> , Табернакул, Скопје 2013	1
3.3.36	Виктор Ерофеев, <i>Акимудија</i> , Табернакул, Скопје 2013	1
3.3.37	Орхан Памук, <i>Немиот дом</i> , Табернакул, Скопје 2013	1
3.3.38	Венко Андоновски, <i>33,33</i> , Табернакул, Скопје 2013	1
3.3.39	Венко Андоновски, <i>Керката на математичарот</i> , Табернакул, Скопје 2013	1
Дејности од поширок интерес		
3.4	Член на организационен или програмски одбор на научен/стручен собир	

3.4.1	Член на организационен одбор на XXXVII научна конференција на XLIII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Охрид, 15-16 јули 2010	0,5
3.4.2	Член на организационен одбор на XXXVIII научна конференција на XLIV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Охрид, 14-15 јули 2011	0,5
3.4.3	Член на организационен одбор на XXXIX научна конференција на XLV меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Охрид, 20-21 јуни 2012	0,5
3.4.4	Член на организационен одбор на XV научна конференција на XLVI меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Охрид, 29-30 јуни 2013	0,5
3.5	Студиски престој во странство	
3.5.1	Студиски престој во Краков, Полска, јули 2011, во рамките на проектот “Macedonian as a Foreign Language Curriculum Upgrading – MaFoLaC”: 158638-TEMPUS-1-2009-1-MK-TEMPUS-JPCR („Надградување на студиските програми по македонски јазик како странски“) – 2010-2012	0,5
3.6	Раководител на внатрешна организациона единица	
3.6.1	Раководител на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици во два мандата (2011-13 и 2013-15)	6
3.7	Член на факултетска комисија	
3.7.1	Член на факултетска Комисија за тендерска документација	0,5
3.7.2	Член на факултетска Комисија за пресметување варијабилна	0,5
3.7.3	Член на факултетска Комисија за попис на основни средства	0,5
3.7.4	Член на факултетска Комисија за попис на библиотечен фонд	0,5
3.8	Координатор на студиска програма	
3.8.1	Координатор на студиската програма по македонски јазик во два мандата	2
3.9	Учество во комисии и тела на државни и други органи	
3.9.1	Учесник во Комисија за изработка на Елаборат за <i>Правопис на македонскиот јазик</i> , назначен од министерката за култура на РМ	1
3.1-3.9	Вкупен број бодови за стручно-апликативна дејност	61,5

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени

1. НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	129,85
2. НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	61,00
3. СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	61,50
Вкупно	252,35

Рецензентска комисија

Д-р Живко Цветковски, редовен професор во пензија, с.р.

Д-р Стојка Бојковска, редовен професор во пензија, с.р.

Д-р Димитар Пандев, редовен професор, с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА РЕДОВЕН ПРОФЕСОР ПО ПРЕДМЕТИТЕ МОРФОЛОГИЈА НА АЛБАНСКИОТ ЈАЗИК 1 И 2, ГРАМАТИКА НА АЛБАНСКИОТ ЈАЗИК 5 И 6 И АЛБАНСКА КУЛТУРА И ЦИВИЛИЗАЦИЈА 1 И 2 НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, на својата четириесет и четврта редовна седница одржана на 28.4.2014 година, не избра за рецензенти во врска со пријавата на д-р Мируше Хоџа, вонреден професор на конкурсот за избор во звањето редовен професор по предметите *морфологија на албанскиот јазик 1 и 2, Граматика на албанскиот јазик 5 и 6 и албанска култура и цивилизација 1 и 2*, објавен во весникот „Дневник“ и во весникот „Коха“. Благодарейќи за укажаната доверба, Рецензентската комисија во состав: д-р Ремзи Несими, редовен професор, д-р Агим Пољоска, редовен професор и д-р Зекирија Незири, редовен професор, по увидот во доставениот материјал, има чест да му го достави на Наставно-научниот совет следниов

ИЗВЕШТАЈ

На конкурсот објавен во весникот „Дневник“ и во весникот „Коха“ од 17.4.2014 година се пријави само кандидатката д-р Мируше Хоџа, вонреден професор по предметите морфологија на албанскиот јазик 1 и 2, граматика на албанскиот јазик 5 и 6 и албанска култура и цивилизација 1 и 2 при Катедрата за албански јазик и книжевност на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје.

1. Биографски податоци

Д-р Мируше Хоџа е родена на 19.9.1968 година во Скопје. Основното и средното образование го започнала и го завршила во Скопје. Во периодот 1986-1990 година ги следела студиите по албански јазик и книжевност со италијански јазик и книжевност на Катедрата за албански јазик и книжевност и на Катедрата за романски јазици и книжевност. Студиите ги заврши во јуни 1990 година, со просечен успех 9, 24.

По завршувањето на Факултетот, д-р Мируше Хоџа го продолжила нејзиното натамошно усовршување на постдипломски студии. Во учебната 1991/1992 година се запишала на постдипломски студии на Филозофскиот факултет при Универзитетот во Загреб, Хрватска. Сите предвидени испити ги положила со одличен успех, пројавувајќи посебен интерес колку за науката за јазикот, толку и за науката за книжевност. Во мај 1998 година на Универзитетот во Загреб, Хрватска, го одбрани магистерскиот труд со наслов **“Transkulturalizam kazališta *Odin* Eugenia Brabe”** („Транскултуризмот на театарот *Один* на Еуџенио Барба“), со највисока оценка (5), и се здобила со звањето магистер на хуманистички науки.

По повеќегодишни продлабочени студии и истражувања, д-р Мируше Хоџа на 19.11.2002 година го одбранила својот прв докторски труд на Филозофскиот факултет при Универзитетот во Загреб, Хрватска, со наслов **“Transkulturalne tehnike**

glumčeva unutrašnjeg razvoja: primjer sufijske prakse (“Транскултурните техники на актеровиот внатрешен развој: пример на суфиската практика“). Во оваа пригода треба да се забележи дека горенаведената докторска дисертација на кандидатката се уште се користи како задолжителна литература во рамките на вториот циклус студии по книжевност на Филозофскиот факултет при Универзитетот во Загреб, Хрватска. Овој докторат е оценет како исклучителен и од причина што во него д-р Мируше Хоџа ја втемелува научната бранша *психологија на театарот и театарска психологија*. Докторската дисертација е заведена како авторско дело во деловната книга на Друштвото за заштита на интелектуална сопственост ИНТЕЛЕКТ ПРОЕКТ ДООЕЛ-Скопје, под деловен број 07-12/06 од 25.1.2006 година, а нејзините основни претпоставки се изнесени во монографијата на д-р Хоџа насловена “Психологија на театарот“, во издание на Магор, Скопје (2008 год.).

Во учебната 2006/2007 година, д-р Мируше Хоџа ги запишала вторите магистерски студии на Универзитетот во Ница “Ница Софија-Антиполис“, Франција, во L’Institut du Droit de la Paix et du Développement, Université de Nice – Sophia Antipolis, France - смер: Droit et Pratique de la Solidarité Internationale: Parcours Recherche. Во 2007 година се стекнала со научен степен - магистер по право и политички науки. Во учебната 2007/2008 година, кандидатката запишала трети магистерски студии во Универзитетот во Ница “Ница Софија-Антиполис“, Франција, на Факултетот по право и политичка наука (Faculté de droit et de science politique), смер: “Police, sécurité intérieure et droits de la personne - Parcours Professionnel“, а во 2010 година се стекнала со научен степен - магистер по право, економија и управување, насока: јавно право и политички науки. Посветена и неуморна во своите интердисциплинарни истражувања, д-р Мируше Хоџа во учебната 2007/2008 година ги запишала докторските студии при Универзитетот во Ница “Ница Софија-Антиполис“ на Факултетот по право и политичка наука (Université de Nice – Sophia Antipolis, France - Faculté de droit et de science politique), а во декември 2013 година се стекнала со звањето доктор на правни науки.

Во 1997 година, д-р Мируше Хоџа се вработи на Филолошкиот факултет “Блаже Конески“ во Скопје како помлад асистент по предметот морфологија на албанскиот јазик на Катедрата за албански јазик и книжевност. По магистрирањето на Универзитетот во Загреб, Хрватска, во 2000 година (9.2.2000 год.) беше избрана за асистент по истиот предмет, а по докторирањето, во 2003 година (16.9.2003 год.), беше реизбрана во истото звање. Во 2004 година (22.12.2004 год.) кандидатката беше избрана за доцент, а во септември 2009 година (16.09.2009 год.) беше избрана за вонреден професор.

Во текот на нејзиното работење како помлад асистент, асистент, доцент и вонреден професор, д-р Мируше Хоџа успешно се вклопи во наставниот процес, воспостави стручен однос кон студентите и покажа посебен интерес кон воспитно-образовната работа и кон сопственото стручно и научно усовршување.

2. Наставно-образовна дејност

Од вработувањето на Филолошкиот факултет “Блаже Конески” во Скопје, па се до ден-денес, со голема посветеност изведува настава во трите циклуси (додипломски, магистерски и докторски студии) на високообразовниот процес на Катедрата за албански јазик и книжевност на Филолошкиот факултет во Скопје.

Во додипломскиот циклус ги предава (предавања и вежби) предметите: морфологија на албанскиот јазик 1 и 2 (за наставна насока), граматика на албанскиот јазик 5 и 6 (за преведувачка насока – мајчин и немајчин јазик) и албанска култура и цивилизација 1 и 2 (за групата наставната насока и за преведувачката насока). Истовремено држи вежби и(или) предавања и по предметите современ албански јазик 1 и стручна терминологија.

Освен на Филолошкиот факултет во Скопје, својата наставно-образовна дејност д-р Мируше Хоџа успешно ја надградувала и на други високообразовни институции во земјата и во странство. Во учебните 2002/2003, 2003/2004 и 2011/2012 година, таа била ангажирана со предавања по предметите комуникација и конфликт, визуелна комуникација, убедување, напредно убедување и напредно пишување за односи со јавноста на Универзитетот на Југоисточна Европа во Тетово (УЈИЕ). Како визитинг-професор за прв циклус студии има држено настава и на неколку други факултети во Р. Македонија, по предметите: културна и перформативна антропологија (ФДУ, во 1998 година), морфологија на албанскиот јазик (ФИН, во 2003 година), психологија на комуникација (ДУТ, во 2008 и 2009 година) и вовед во борбата против криминалот (ФОН, во 2010 година). Во летниот семестар на учебната 2003/2004 година била вклучена во наставата по предметот феминистичка книжевна критика во Институтот Евро-Балкан во Скопје.

По изборот во звањата доцент и вонреден професор се вклучила во наставата на постдипломските студии, изведувајќи настава по предметите морфологија на албанскиот јазик, историска морфологија на албанскиот јазик и албанска култура и цивилизација. На УЈИЕ, на вториот циклус студии има држено настава по предметите: напредно убедување, комуникациски системи на кампања и случаи за анализа во односите со јавноста. По покана од Филозофскиот факултет во Универзитетот во Загреб во летниот семестар на учебната 2004/2005 година, д-р Хоџа била ангажирана за втор циклус студии по предметот *театарски транскulturизам – психологија на театарот* на Филозофскиот факултет при Универзитетот во Загреб, Хрватска. По покана од референтен универзитет, д-р Хоџа во септември 2012 година одржала настава за втор циклус студии во Универзитетот “Ница Софија-Антиполис“, во Ница, Франција.

Кандидатката се истакнува и во третиот циклус на високото образование, каде што одржува настава по предметот морфологија на албанскиот јазик. Во летниот семестар на учебната 2004/2005 година, д-р Хоџа била ангажирана и во наставата од трет циклус студии по предметот *театарски транскulturизам – психологија на театарот* на Филозофскиот факултет при Универзитетот во Загреб, Хрватска.

Од изборот во звањето вонреден професор, под нејзино менторство досега се дипломирани 24 студенти, магистрирани 3 студенти и докториран 1 студент. Како член на комисија за одбрана на дипломски трудови учествувала во 60 комисии, како член на одбрана на магистерски трудови во 3 комисии и како член на одбрана на докторски трудови на 16 комисии.

Настава на прв циклус студии кандидатката д-р Хоџа има одржано (односно одржува) на албански, на македонски и на англиски јазик. На втор и на трет циклус студии има одржано настава на албански, хрватски, англиски и француски јазик. Во оваа пригода цениме дека треба да се нагласи дека таа течно говори шест странски јазици: англиски, француски, италијански, хрватски, македонски и турски јазик (албанскиот е нејзин мајчин јазик). Држењето настава на 5 различни јазици и во голем број различни научни области бара големи подготовки, истражувања и совладувања на основите на различните и мултидисциплинарни науки, како и на јазиците. Д-р Хоџа докажала успех во својата професионалност и во својот афинитет кон наставата, со евидентен успех во напредокот на студентите по кажаните предмети. Дисциплинирана и трудољубива во изведувањето на наставата, д-р Мируше Хоџа се има здобиено со висок углед кај своите студенти и колеги. Кумулативната оценка на Извештајот од спроведената анкета за евалуација на д-р Мируше Хоџа по предметот морфологија на албанскиот јазик е 9,95.

3. Научноистражувачка дејност

Д-р Мируше Хоџа перманентно работи на своето научно издигнување. Научно-истражувачкиот интерес на кандидатката е насочен и кон суптилната идентификација на јазичните и на културолошките аспекти во различни научни области. Во поширокиот делокруг на нејзината истражувачка дејност, таа истражува теми од падежниот систем и од илирските студии. Од изборот во звањето вонреден професор, таа се осврнува и на мошне интересни, пред се оригинални истражувања во кои преку јазични прашања дефинира правни феномени, но и мошне деликатни културолошки проблематики, и обратно. Како позначајни научни прилози од посочената научноистражувачка дејност, заслужува да се издвојат неколку од нејзините статии и трудови претставени пред академската јавност во научни конференции со или без меѓународно учество:

- “Language and Identity” (“Јазик и идентитет”), во: *Linguistics and Multiculturalism*, во рамките на *First International Scientific Conference: Contemporary Challenges of Multiculturalism and Language Policies*, Научен институт “Макс Ван Дер Штул”, Тетово, 16-17 мај 2014 год.;
- “Психолошки аспекти на внатрешниот развој во епот на Ѓерѓ Елез Алија“, *Црна Арапина како балканска и медитеранска фигура на меморијата*, научноистражувачки проект за поетика и херменевтика *Интерпретации*, 25.11.2009 год., МАНУ;
- “Globalizimi, gjuha dhe kultura” (“Глобализација, јазик и култура“), *меѓународна научна конференција “Јава е албанолоџисе“*, Албанолошки институт во Приштина, Косово, 21-23.10.2013 год;

- “Studimet arkeologjike shqiptare në Maqedoni: gjendja dhe perspektiva” (Археолошките албански студии во Македонија: состојба и перспективи“), 7. Годишна научна меѓународна средба, Институт Албшкенца, Скопје, 29-31 август 2012 год;
- “Lufta me egon” (“Борба со егото“), *Да се биде европски муслиман, Визион-М и Логос-А*, 31.5.2011 во Скопје;
- “Betimi në diellin, Suretu Esh Shems dhe arhetipi i diellit te ilirët” (“Заклетвата во сонцето, Сурету Аш Шамс и илирскиот архетип на сонцето“), *Kontributi i prijesve myslimane ne ngritjen e vetedijes kombetare (Придонесот на муслиманските творци во воздигнувањето на националната свест)*, Факултет за исламска наука - Скопје, 17.11.2012 год;
- “Studimet ilire: një qasje ndryshe në fenomenologjinë e arhetipeve?” (“Илирските студии: поинаков пристап во феноменологијата на архетипите?“), *Studime albanologjike – Instituti i Trashëgimisë Shpirtërore Kulturore të Shqiptarëve, Shkup*, прифатено за печат во бројот 06/2014 год;
- “Gjuha, kombi dhe identitetet: dy gjuhë si dy identitete të ndryshme” – Instituti Albanologjik – Albanologji 1-2, përmbledhje punimesh nga sesioni shkencor *Java e albanologjisë 4/2013*, i mbajtur më 21-23 tetor 2013, Prishtinë (во печат).

Од трите монографии, ги издвојуваме: “Gjuha e sufizmit dhe fenomenologjia e teatrit”, *Vatra, Shkup* (“Јазикот на суфизмот и феноменологијата на театарот“) и “Les mesures de la lutte contre le terrorisme et la République de Macédoine” - Université de Nice – Nice-Sophia Antipolis, France ” (“Мерките на борбата против тероризмот и Република Македонија“).

Во првата посочена монографија, кандидатката врши и оригинална анализа на јазикот, односно дискурсот на суфизмот преку генитивот, аблативот, придавките и оптативот низ примери од албанскиот јазик. Определувајќи се за суфизмот првенствено како *автентична психологија*, д-р Хоџа аргументира дека феноменологијата на театарот ја рефлектира највисоката компетенција на човековиот внатрешен развој, а која резултира и од психолингвистичките аспекти на кажаните граматички категории.

Втората посочена монографија е значајна и од аспект на културолошките студии. Во неа авторката, меѓу другото, врши еволуциски пресек на битни *кодери на однесување* кај Албанците, втемелени во Канунот на Лек Дукаѓини, во религиската хармонија (исламот, католицизмот и православието) кај Албанците и друго. Нејзината дефиниција на тероризмот и на идеологијата на тероризмот се темели не само врз правни, туку и врз јазични и културолошки факти.

Во овие и во други нејзини трудови, д-р Хоџа покажува солидни познавања од сферата на културолошките, на антрополошките и на јазичните науки и, истовремено, ги наложува своите јасни, суптилни и мошне специфични ставови по однос на дефинирањето на посочените проблематики. Во прилог на кажаното сведочи и преземањето, преведувањето и објавувањето на неколку нејзини анализи на неколку веб-страници.

Кандидатката во својот научен пристап, поткрепен со обемно користена професионална литература, докажува дека е оформен научник со пошироки

дострели. Со оглед на тоа што нејзините истражувања се помеѓу ретките со афинитет кон стручен интердисциплинарен пристап не само кај нас туку и пошироко, научноистражувачката дејност на кандидатката ветува и пример за нивна примена низ следните генерации.

3. Стручно-апликативна дејност

Д-р Мируше Хоџа во континуитет вршела значајни и многубројни активности на Филолошкиот факултет “Блаже Конески” во Скопје. Член е на: Наставно-научниот совет, Одборот за постдипломски студии, Одборот за докторски студии, Наставно-научниот колегиум за втор циклус студии од научната област наука за јазикот како и на Комисијата за попис на библиотичен фонд. Кандидатката била и член на два одбора за избор во звањето вонреден професор. Била (односно е) и член на организациони или програмски одбори на меѓународни собири.

Во 2011 година, нејзината книга во коавторство насловена “Women’s Side of the Story: Personal Narratives About the Macedonia Crisis 2001” се издава во електронски облик, со ISBN 9989136467. Била член на Рецензентската комисија за оцена на универзитетскиот учебник под наслов “Албански јазик 1 – Морфологија” на Ќани Мемети, како и рецензент на два научни труда: на трудот на проф. д-р Авзи Мустафа, „Придонесот на Ремзи Несими во изготвувањето на наставните учебници“ („Kontributi i Remzi Nesimit në hartimin e teksteve shkollore“) (Годишен Зборник бр 39 на Филолошкиот Факултет “Блаже Конески” – Скопје, 2014 год.), и на трудот на д-р Бертон Сулејмани, “Студиите за синтаксата на албанскиот јазик на професор Ремзи Несими” (“Studimet për sintaksën e gjuhës shqipe të profesor Remzi Nesimit”) (Годишен Зборник бр. 39 на Филолошкиот Факултет “Блаже Конески” – Скопје, 2014 год.). Во рамките на нејзиниот втор докторат по изборот во звањето вонреден професор, остварила студиски престој на Универзитетот во Ница - “Ница Софија-Антиполис” во Франција.

Д-р Хоџа учествувала како член или носител на разни проекти. Била ангажирана како водител на истражувачките проекти од научната област јазик при Институтот за духовно културно наследство на Албанците во Македонија (ноември 2007 - август 2008 год.); водител на проектот за нов курикулум на Факултетот за комуникациски науки при УЈИЕ (во учебната 2005/2006 год.); член и носител на проектот за прелиминарна наставно-научна соработка меѓу ДУТ и Универзитетот во Ница “Ница Софија-Антиполис” во рамките на втор циклус студии (2014 год.); член на проектот *Обука за државни службеници – преведувачи од албански на македонски јазик и обратно (Раса 2)*, спроведен од Владата на Р. Македонија и Европската унија со 9-месечна обука - 2005 и 2006 година (февруари-јуни 2006 година); член на ТЕМПУС-програмата за соработка меѓу УКИМ, УЈИЕ и Универзитетот во Ница “Ница Софија-Антиполис”, Франција, во областа на мастер студиите по правни науки (2005-2006 год.); член на проектот за дизајнирање на курикулум за мастер програма по дипломатија при УЈИЕ; член (обучувач) во рамките на *Proxima-проектот* за обука на симултани преведувачи изведен во Филолошкиот факултет “Блаже Конески” во Скопје (јуни 2004 год.); член (обучувач) во рамките на *НДИ* -

проектот за обука на симултани преведувачи изведен на Филолошкиот факултет “Блаже Конески“ во Скопје; член на проектот за обука на наставници од областа на комуникациски науки на Универзитетот Индиана во САД, организиран од *The Program of the United States Agency for International Development in Cooperation with the Government and Citizens of Macedonia* (11-24.09.2004 год.); член на проектот *Македонска усна историја*, организиран од Институтот Евро-Балкан во Скопје (април 2003-февруари 2005); член на проектот *Gluma u kazalištu i na filmu*, организиран од Министерството за наука и технологии на Р. Хрватска (октомври 2002 год.); истражувач во проектот *ПЕВ - War Torn Society Project - WSP International*, организиран од Владата на Швајцарија и на Р. Македонија (февруари-декември 2002 год.).

Заклучок и предлог:

Од досегашните согледувања за работата на кандидатката можеме да заклучиме дека таа ги исполнува условите за избор во звањето редовен професор. Во рамките на **наставно-образовната дејност**, д-р Хоџа се покажала како исклучително успешен наставник и педагог во две различни области при УКИМ: во областа на јазикот и на културолошките студии. Бројните менторства на дипломците од матичниот Факултет, вклучително и високата кумулативна оценка, говорат за големата доверба што таа ја стекнала меѓу студентите со својот професионален и етички однос. **Научноистражувачката дејност** на д-р Мируше Хоџа е повеќестрана и резултира со исклучителен, редок и мошне специфичен придонес во областа на јазикот и на културолошките истражувања. Кандидатката континуирано работи на своето научно усовршување, не само во областа на јазикот и на културолошките студии, туку и пошироко, во повеќе општествени и хуманистички научни дисциплини. Нејзината научна и стручна компетенција ја докажуваат бројните трудови објавени во земјата и во странство, излагања на меѓународни конференции, како и предавања во странство како визитинг-професор. Во рамките на **стручно-апликативната дејност**, д-р Хоџа се пројавува како коавтор на книга достапна за широк круг на читатели на англиски јазик, како учесник на меѓународни организациски и програмски одбори, како и проекти, што ја докажува стекнатата доверба и во меѓународните кругови.

Сметаме дека д-р Мируше Хоџа е исклучителен наставник и научен работник, посветена на просветителската дејност не само во УКИМ, туку и пошироко, во земјава и во Европа. Затоа имаме чест и задоволство да му предложиме на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет “Блаже Конески“ во Скопје да ја избере д-р Мируше Хоџа во звањето редовен професор по предметите: *морфологија на албанскиот јазик 1 и 2, граматика на албанскиот јазик 5 и 6 и албанска култура и цивилизација 1 и 2.*

Рецензентска комисија

Д-р Ремзи Несими, редовен професор, с.р.

Д-р Агим Пољоска, редовен професор, с.р.

Д-р Зекирија Незири, редовен професор, с.р.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: МИРУШЕ (МЕХМЕДАЛИ) ХОЏА

(име, татково име и презиме)

Институција: Универзитет “Св. Кирил и Методиј”, Скопје

(назив на факултетот/институтот)

Научна област: морфологија на албанскиот јазик 1 и 2, граматика на албанскиот јазик 5 и 6, албанска култура и цивилизација 1 и 2

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1	Одржување на настава од прв циклус студии	
	2009/2010 зимски семестар	
1	Морфологија на албанскиот јазик 1 (4+0)	2,4
2	Граматика на албанскиот јазик 5 (2+0)	1,2
3	Албанска култура и цивилизација 1 (2+2)	2,2
	2009/2010 летен семестар	
4	Морфологија на албанскиот јазик 2 (4+0)	2,4
5	Граматика на албанскиот јазик 6 (2+0)	1,2
6	Албанска култура и цивилизација 2 (2+2)	2,2
	2010/2011 зимски семестар	
7	Морфологија на албанскиот јазик 1 (4+0)	2,4
8	Граматика на албанскиот јазик 5 (2+0)	1,2
9	Албанска култура и цивилизација 1 (2+2)	2,2
	2010/2011 летен семестар	
10	Морфологија на албанскиот јазик 2 (4+0)	2,4
11	Граматика на албанскиот јазик 6 (2+0)	1,2
12	Албанска култура и цивилизација 2 (2+2)	2,2
	2011/2012 зимски семестар	
13	Морфологија на албанскиот јазик 1 (4+0)	2,4
14	Граматика на албанскиот јазик 5 (2+0)	1,2
15	Албанска култура и цивилизација 1 (2+2)	2,2
16	Комуникација и конфликт (УЈИЕ) (2+1)	2,1
17	Визуелна комуникација (УЈИЕ) (2+1)	2,1
18	Напредно убедување (УЈИЕ) (2+1)	2,1
	2011/2012 летен семестар	
19	Морфологија на албанскиот јазик 2 (4+0)	2,4
20	Граматика на албанскиот јазик 6 (2+0)	1,2
21	Албанска култура и цивилизација 2 (2+2)	2,2
22	Убедување (УЈИЕ) (2+1)	2,1

23	Напредно пишување за односи со јавноста (УЈИЕ) (2+1)	2,1
	2012/2013 зимски семестар	
24	Морфологија на албанскиот јазик 1 (4+0)	2,4
25	Граматика на албанскиот јазик 5 (2+2)	2,2
	2012/2013 летен семестар	
26	Морфологија на албанскиот јазик 2 (4+0)	2,4
27	Граматика на албанскиот јазик 6 (2+2)	2,2
28	Историја на албанскиот јазик (2+2)	2,2
	2013/2014 зимски семестар	
29	Морфологија на албанскиот јазик 1 (4+0)	2,4
30	Морфосинтакса на албанскиот јазик (2+2)	2,2
31	Современ албански јазик 1 (0+4)	2,4
	2013/2014 летен семестар	
49	Морфологија на албанскиот јазик 2 (4+0)	2,4
50	Историска морфологија на албанскиот јазик (2+2)	2,2
51	Стручна терминологија (2+2)	2,2
2	Одржување на настава од втор циклус на студии	
	2010/2011 летен семестар	
1	Историска морфологија на албанскиот јазик (15 часа)	0,75
	2011/2012 зимски семестар	
2	Напредно убедување (УЈИЕ) (15 часа)	0,75
3	Комуникациски системи на кампања (УЈИЕ) (15 часа)	0,75
4	Случаи за анализа во односите со јавноста (УЈИЕ) (15 часа)	0,75
	2013/2014 летен семестар	
5	Морфологија на албанскиот јазик (15 часа)	0,75
6	Албанска култура и цивилизација	0,75
3	Одржување настава од трет циклус на студии	
	2012/2013 летен семестар	
	Морфологија на албанскиот јазик (15 часа)	0,9
4	Консултации со студенти	
	2009/2010 (зимски семестар) - околу 80 студенти 2010/2011 - околу 80 студенти по семестар; 160 студенти 2011/2012 - околу 80 студенти по семестар; 160 студенти 2012/2013 - околу 80 студенти по семестар; 160 студенти 2013/2014 околу 80 студенти по семестар; 160 студенти	1,52
5	Ментор на дипломски труд	
	24 трудови	4,8
6	Член на комисија за одбрана на дипломска работа	
	60 трудови	6,0
7	Член на комисија за оценка или одбрана на магистратура	
1	Член на рецензентска комисија за оценка и одбрана на магистерскиот труд под наслов: “Зборообразувачките елементи во творештвото на Реџеп Златку“, изработена од Јетмире Ајрадини (2012 год.)	0,3
2	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на	0,3

	магистерскиот труд под наслов: “Влијанието на социјалните и политичките аспекти во меѓукултурната комуникација“ (“Ndikimi i faktorëve socialë dhe politikë në komunikimin ndërkulturor”), изработен од Рина Рушани - (УЈИЕ) (2012 год.)	
3	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на магистерскиот труд под наслов: “Односите со јавноста како дел од интегрираните маркетинг комуникации: примената и ефектите во Агенцијата за Млади и Спорт во Владата на Република Македонија“ - (УЈИЕ), изработен од Тале Димовски (2012 год.).	0,3
8	Член на комисија за оценка или одбрана на докторат	
1	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов: “Контактна лингвистика – англизмите во албанскиот јазик во Република Македонија“, изработена од м-р Ерол Спахо.	0,5
2	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов: “Влијанието на мајчиниот јазик во усвојувањето на вокабуларот на англискиот како странски јазик кај учениците Албанци во Р. Македонија“, изработена од м-р Јусуф Мустафаи.	0,5
3	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов: “Глаголите во преведените романи на Исмаил Кадаре од албански на македонски јазик“, изработена од м-р Љуљзим Алиу.	0,5
4	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов: “Наративните стратегии во романот “Една ноќ и две зори- <i>Një natë dhe dy agime</i> “ на Петро Марко“, изработена од м-р Емине Шабани.	0,5
5	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов: “Коњукцијата како средство на кохезија во стандардниот албански јазик“, изработена од м-р Зекирија Ибрахими.	0,5
6	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторска дисертација под наслов: “Еуфемизмите во албанските говори во Р. Македонија“, изработена од м-р Измит Дурмиши.	0,5
7	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторска дисертација под наслов: “Книжевната естетика на албанските детски игри“, изработена од м-р Хаки Џакли.	0,5
8	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторска дисертација под наслов: “Педагошко-филозофските мисли на Бејтециите“, изработена од м-р Мухамед Мустафи.	0,5
9	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторска дисертација под наслов: “Системот на личните замени на албанскиот, англискиот и францускиот јазик и нивната употреба во правната, политичката и медиумската	0,5

	комуникација“, изработена од м-р Дервиш Алими.	
10	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов: “Сегашното време и имперфектот во албанските дијалекти“, изработена од м-р Фламур Шала.	0,5
11	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов: “Оптативот и адмиративот во албанскиот јазик и нивните преводни еквиваленти во македонскиот јазик“, изработена од м-р Исмаил Хамити.	0,5
12	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов: “Стандардниот албански јазик во медиумите во Република Македонија, Република Албанија и Косово“, изработена од м-р Луљзим Адеми.	0,5
13	Член на Рецензентска комисија за утврдување подобност на кандидатот за научна работа и донесување одлука за одобрување тема за изработка на докторска дисертација под наслов: “Падежниот систем во албанскиот и во латинскиот јазик (компаративно-конструктивна анализа“, предложена од м-р Шејназе Ајдини-Муртези.	0,5
14	Член на Рецензентска комисија за утврдување подобност на кандидатот за научна работа и донесување одлука за одобрување тема за изработка на докторска дисертација под наслов: “Наставата по албански јазик во средните училишта во Р. Македонија“, предложена од м-р Фаркета Дибра.	0,5
15	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов: “Јазикот и стилт во романите на Петро Марко“, изработена од м-р Грета Јани.	0,5
16	Член на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторска дисертација под наслов: “Современи текови на односите дијалектен јазик-албански стандарден јазик“, изработена од м-р Хелена Грило.	0,5
9	Пакет материјал за одреден предмет	
1	Морфологија на албанскиот јазик 1	1
2	Морфологија на албанскиот јазик 2	1
3	Граматика на албанскиот јазик 5	1
4	Граматика на албанскиот јазик 6	1
5	Албанска култура и цивилизација 1	1
6	Албанска култура и цивилизација 2	1
7	Историска морфологија на албанскиот јазик	1
8	Комуникација и конфликти	1
9	Комуникациски системи на кампања	1
	Вкупно	106,12

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЛНОСТ

Ред.	Назив на активност:	Поени

број		
1	Ментор на магистерски труд	
1	Ментор на магистерскиот труд на Флорије Шаини: “Ремзи Несими и албанската лингвистика“	1
2	Ментор на магистерскиот труд на Билјана Николовска: “Клетвите и благословите во албанскиот јазик изразени преку оптативот и нивните еквиваленти во македонскиот јазик“	1
3	Ментор на магистерскиот труд на Арбана Кормемети: “Употребата на адмиративот во новинарскиот стил во албанскиот јазик и неговите еквиваленти во македонскиот јазик“	1
4	Ментор на магистерскиот труд на Даим Мифтари: “Поетската индивидуалност на Џевахир Спахиу“	0,5
5	Ментор на магистерскиот труд на Бесфорт Идризи: “Создавањето на јавното мнение преку театарот во Република Македонија“ (“Krijimi i mendimit publik përmes teatrit në Republikën e Maqedonisë”) - УЈИЕ (трета година)	0,5
2	Ментор на докторска дисертација	
1	Ментор на докторската дисертација на Лулјета Адили Челику: “Зборообразувањето во поезијата на Наим Фрашери, Асдрени и Љасгуш Порадеци“	3
3	Монографија	
1	“Gjuha e sufizmit dhe fenomenologjia e teatrit” (“Јазикот на суфизмот и феноменологијата на театарот“), стр. 300 (во печат), <i>Ватра</i> , Скопје	8
2	« Les mesures de la lutte contre le terrorisme et la République de la Macédoine » (“Мерките на борбата против тероризмот и Република Македонија“), стр. 500, Université de Nice – Nice Sophia-Antipolis, France, 2013 год.	12
3	« L’organisation des forces policières de la République de Macédoine » (“Организацијата на полициските сили на Република Македонија“), стр. 107, 2010 год.	12
4	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание	
1	“Studimet ilire: një qasje ndryshe në fenomenologjinë e arhetipeve?” (“Илирските студии: поинаков пристап во феноменологијата на архетипите?“), <i>Studime albanologjike – Instituti i Trashëgimisë Shpirtërore Kulturore të Shqiptarëve, Shkup</i> (Албанолошки студии – Институт за Духовно Културно Наследство на Албанците, Скопје), прифатено за печат во бројот 06/2014 год.	3
5	Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на трудови од научен/стручен собир	
1	“Лингвистот Професор Ремзи Несими“, Годишен Зборник бр. 39 на Филолошкиот Факултет “Блаже Конески“ – Скопје, 2014	2
6	Труд со оригинални научни/стручни резултати, објавен	

	во зборник на трудови од научен собир со меѓународен уредувачки одбор	
1	“Gjuha, kombi dhe identitetet: dy gjuhë si dy identitete të ndryshme” – Instituti Albanologjik - Albanologji 1-2, përmbledhje punimesh nga sesioni shkencor <i>Java e albanologjisë</i> 4/2013, i mbajtur më 21-23 tetor 2013, Prishtinë (во печат)	3
7	Труд објавен во популарно списание со меѓународен уредувачки одбор	
1	“Name and identity” (Nov. 26, 2009): http://www.thefreelibrary.com/Name+and+identity.-a0213777489 : The Free Library by Farlex, Full-Text On-Line Library	3
2	“The Rule of Contraries” (Dec. 03, 2009): http://www.thefreelibrary.com/The+rule+of+contraries.-a0214205945 : The Free Library by Farlex, Full-Text On-Line Library	3
3	“Feminist Literary Theory - Introduction”, Mirushe Hoxha, Quick Books: http://www.docstoc.com/docs/20377145/Feminist-Literary-Theory-Lecturer-Mirushe-Hoxha-1-Introduction (25.12.2009)	3
8	Секциски предавања на научен/стручен собир со меѓународно учество	
1	“Language and Identity” (“Јазик и идентитет”), научна конференција <i>Linguistics and Multiculturalism</i> организирана во рамките на <i>First International Scientific Conference: Contemporary Challenges of Multiculturalism and Language Policies</i> , Научен институт “Макс Ван Дер Штул“, Тетово, 16-17 мај 2014 год.	2
2	“Психолошки аспекти на внатрешниот развој во епот на Ѓерѓ Елез Алија“ –научна работилница <i>Црна Арапина како балканска и медитеранска фигура на меморијата</i> , организирана во рамките на европско научно-истражувачкиот проект за поетика и херменевтика <i>Интерпретации</i> , 25.11.2009 год., МАНУ.	2
3	“Globalizimi, gjuha dhe kultura” (“Глобализација, јазик и култура“), <i>Меѓународна научна конференција “Јава е албанолоѓисе“</i> , организирана од Албанолошкиот Институт во Приштина, Косово, 21-23.10.2013 год.	2
4	“Studimet arkeologjike shqiptare ne Maqedoni: gjendja dhe perspektiva” (Археолошките албански студии во Македонија: состојба и перспективи“), <i>7 годишна научна меѓународна средба</i> , организирана од Институтот Алб-шкенца, Скопје, 29-31 август, 2012 год.	2
5	“Заканите после Бин Ладен“, <i>Школо за Јавни Политики “Мајка Тереза“</i> , организирана од ЦРПМ – Центар за истражување и креирање политики, Скопје, 18.11.2011 год.	2
6	“Facing the Diversities through the Intercultural Dialogue“, <i>First Seminar of the School of Politics Title: Basic principles of the</i>	2

	<i>Culture</i> , организиран од Европскиот Совет – Joint Programmes – Logframes and Activities, 15-18 октомври, 2009 год.	
7	“Lufta me egon” (“Борба со егото”), Собир со меѓународно учество <i>Да се биде европски муслиман</i> , организиран од <i>Визион-М</i> и <i>Логос-А</i> , Скопје, 31.5.2011 год.	2
10	Секциско предавање на научен/стручен собир	
1	“Betimi në diellin, Suretu Esh Shems dhe arhetipi i diellit te ilirët” (“Заклетвата во сонцето, Сурету Аш Шамс и илирскиот архетип на сонцето”), научна национална конференција <i>Kontributi i prijësve myslimane në ngritjen e vetedijes kombetare</i> (Придонесот на муслиманските творци во воздигнувањето на националната свест), организирана од Факултетот за исламска наука во Скопје, 17.11.2012 год.	1
2	“Зошто токму жената?”, 30-годишнина на CEDAW (Convention of the Elimination of all Kinds of Discrimination against Woman) - Скопје, 10 декември 2009 год.	1
10	Апстракт објавен во зборник на меѓународна конференција	
1	“Studimet arkeologjike shqiptare në Maqedoni: gjendja dhe perspektiva” (“Албанските археолошки студии во Македонија: состојба и перспективи”), апстракт од предавање во рамките на 7 годишна научна меѓународна средба, организирана од страна на Институтот Алб-шкенца, Скопје, 29-31 август, 2012 год.	1
11	Апстракт објавен во зборник на национална конференција	
1	“Betimi në diellin, Suretu Esh Shems dhe arhetipi i diellit te ilirët” (“Заклетвата во сонцето, Сурету Аш Шамс и илирскиот архетип на сонцето”), апстракт од предавање во рамките на научната национална конференција <i>Kontributi i prijësve myslimane në ngritjen e vetedijes kombetare</i> (Придонесот на муслиманските творци во воздигнувањето на националната свест), организирана од Факултетот за исламска наука во Скопје, на 17.11.2012 год.	0,5
12	Одржано предавање по покана на универзитет	
1	Одржано предавање на ФОН, Факултет за безбедност и детективи – додипломски студии, во скоп на предметот <i>вовед во борбата против криминалитетот</i> (2010 година)	1
14	Одржано предавање по покана на референтен странски универзитет	
1	Одржано предавање во Универзитетот “Ница Софија-Антиполис“, Ница, Франција – мастер студии на Правен факултет, правец: <i>внатрешно јавно право</i> . Предавањето во склоп на предметот <i>идеологија на тероризмот</i> , на тема “Идеологијата на тероризмот во Р. Македонија“, е одржано во академската 2012/2013, на 9.11.2012	3

	год.	
	Вкупно	77,5

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Поени

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
11	Книга од стручна област (коавтор)	
	<i>Mirushe Hoxha, Aleksandra Bubevska "Women's Side of the Story: Personal Narratives About the Macedonia Crisis 2001", Detailangaben zum Buch, ISBN: 9989136467, Buch in der Datebank seit: 27/03/2011</i> http://www.eurobuch.com/buch/isbn/9989136467.html	7
2	Член на факултетска комисија	
	Член на комисија за попис на библиотечен фонд	0,5
	Член на наставно-научен колегиум за втор циклус студии од научната област наука за јазикот	0,5
	Член на одборот за докторски студии	0,5
	Член на одборот за постдипломски студии	0,5
	Член на наставно-научниот совет на Филолошкиот Факултет "Блаже Конески" – Скопје	0,5
3	Член на одбор за избор во звање	
	Вонреден професор д-р Вальбона Тоска, Филолошки факултет "Блаже Конески" – Скопје	0,2
	Вонреден професор д-р Лилјана Силјановска, Факултет за јзици, култура и комуникации – УЈИЕ	0,2
4	Дејности од поширок интерес	
	Член на Рецензентската комисија за оценка на универзитетскиот учебник под наслов "Албански јазик 1 – Морфологија", изработен од Кани Мемети	1
	Рецензија на трудот со наслов: "Придонесот на Ремзи Несими во изготвувањето на наставните учебници" ("Kontributi i Remzi Nesimit në hartimin e teksteve shkollore"), изработен од проф. д-р Авзи Мустафа - Годишен зборник бр. 39 на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје (2014)	0,5
	Рецензија на трудот со наслов: "Студиите за синтаксата на албанскиот јазик на професор Ремзи Несими" ("Studimet për sintaksën e gjuhës shqipe të profesor Remzi Nesimit"), изработен од д-р Бертон Сулејмани - Годишен зборник бр. 39 на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје (2014).	0,5
5	Член на организационен или програмски одбор на меѓународен научен / стручен собир	
	Член на програмскиот советодавен одбор на Школото за Јавни Политики "Мајка Тереза" (2011/2012 год.) http://www.crpm.org.mk/?p=7172 http://www.crpm.org.mk/?page_id=285	1

	Член на организациониот одбор на “Балканскиот Клуб на Мирот“ (2012-2013) http://www.balkanklubmir.com/management.html (2013 год.)	1
	Член на програмскиот советодавниот одбор на ФОЦИЦ http://www.jehonaislame.com/2013/11/30/u-formua-bordi-keshilledhenes-i-focic-it/ (2013 год.)	1
	Член и модератор на првата сесија од академската 2012/2013 година на Школата за јавни политики “Мајка Тереза“, на 21-23 септември 2012 год. http://www.crpm.org.mk/?page_id=317	1
6	Студиски престој во странство	
	Студиски престој во Универзитетот во Ница, Франција – “Ница Софија-Антиполис“. Студискиот престој е реализиран на повеќе наврати во текот на 2009-2013 година, со вкупно времетраење подолго од 6 месеци	2
	Вкупно	17,9

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	106,12
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	77,5
СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ	/
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	17,9
Вкупно	201,52

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Ремзи Несими, претседател, с.р.
2. Проф. д-р Агим Пољоска, член, с.р.
3. Проф. д-р Зекирија Незири, член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „РЕВИЗОРСКА ЕТИКА И ОДГОВОРНОСТ ВО
СОВРЕМЕНАТА ПРОФЕСИОНАЛНА ПРАКТИКА НА РАКОВОДЕЊЕ СО РЕВИЗИЈАТА” ОД
М-Р БЛАГИЦА ЈОВАНОВА, ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ИНСТИТУТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 241 од Статутот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј” во Скопје, а во врска со поднесената докторска дисертација од кандидатката м-р Благица Јованова со наслов „Ревизорска етика и одговорност во современата професионална практика на раководење со ревизијата”, Советот на Економскиот институт во Скопје, на седницата одржана на 28 март 2014 година, донесе Одлука (бр. 02-640/2 од 31.3.2014) за формирање на Комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација, во состав:

1. д-р Биљана Ангелова
2. д-р Татјана Петковска
3. д-р Неда Петроска-Ангеловска
4. д-р Климентина Попоска
5. д-р Ирина Мајовски.

Членовите на Комисијата со потребното внимание ја прочитаа и ја проучија поднесената докторска дисертација и по усогласувањето на мислењата, на Советот на Економскиот институт му го доставуваат следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Општи согледувања

Докторската дисертација на кандидатката м-р Благица Јованова со наслов „Ревизорска етика и одговорност во современата професионална практика на раководење со ревизијата” третира актуелна, комплексна проблематика од областа на ревизијата, каде што фокусот на вниманието е насочен кон ревизијата и раководењето, фази на ревизија, професионална етика и професионална одговорност на ревизорите, од каде што се третираат вредностите кои до сега се користени од многубројните ревизори низ практиката, а особено денес, со посебен осврт во земјите со развиени пазарни економии и современи стопански системи.

Докторската дисертација на тема „Ревизорска етика и одговорност во современата професионална практика на раководење со ревизијата”, е насочена кон ревизијата и професионалната практика на раководењето со ревизијата. Овој докторски труд има за цел да ја согледа посебната улога на вредносниот систем - искривени и прави вредности при примената на раководењето и етичката и професионална одговорност на ревизорите. Заради поуспешно извршување на поставената цел, таа е опфатена како комплексност од неколку поединечни цели и тоа: научно - теоретски, практично - искуствени и општествено корисни.

Актуелноста на самата проблематика произлегува од одговорноста на независните ревизори како претставници на јавноста: кредиторите, акционерите, вработените и други лица во процесот на финансиско известување. Примарната задача на независните ревизори се состои во формирање и изразување на мислењето за реалноста и објективноста на прикажаните финансиски извештаи за сите корисници, каде што се исклучува постоењето на каква било пристрасност во поглед на заштитата на интересите на одредена група корисници на информации за сметка на другата. Ревизијата е комплексна целина од знаења, каде што на познавачите на ревизијата им е потребен еден поглед упатен кон содржината на стручните изразени мислења за прикажаните финансиски извештаи, за да се утврди дека ревизијата како професија опфаќа многу комплексна целина од знаења (програми за обука на ревизорите кои опфаќаат следни сегменти: сметководство, ревизија, даноци, законска регулатива, статистика, информациона технологии). На меѓународен план, МФС има изградено слика на меѓународна институција која преку создавање на меѓународни образовни стандарди се грижи за

континуиран развој на целина од знаења, неопходни за легализирање на комплексно образование потребно за стекнување на правото на пристапување во редовите на ревизорската професија.

Доказите дека ревизијата има изградено статус на професија лежат во фактот дека нејзините членови ги имаат прифатено, на волонтерска основа, стандардите за однесување кои се поригорозни од одредбите предвидени со законската регулатива. Таквите стандарди на однесување ја појаснуваат основната одговорност на ревизорите кон јавноста, клиентите и колегите од професијата. За да бидат ефикасни, начелата на професионалната етика мораат да бидат достапни и законски спроведливи, што значи не треба да бидат составени од апстрактни идеали, туку од остварливи цели и правила на професионално однесување на ревизорите, наметнати со етички норми, понекогаш оставаат впечаток дека не можат да се остварат во практиката. Професионалната етика во професијата и во ревизијата се развива постепено и се уште е во процес на приспособување на промените предизвикани со современите трендови во развојот на јавната сметководствена практика. Секој поединец способен за донесување на морални одлуки носи одговорност за донесување на сопствена одлука. Основен поттик за моралната одговорност лежи во поединецот. Оттука и примарната функција на етичките принципи не се состои само во формулирање едноставни и сигурни правила, туку, пред сè, во обезбедување прирачници за припадниците на конкретните професии, неопходни во процесот на донесување на одлуки и преземање на акции.

Етиката се дефинира како дел од филозофијата што ги проучува и ги проценува моралните вредности (што е добро, а што лошо, и што треба да биде, или што не треба да биде) како и потекло на начелата на моралноста. Општата етика се обидува да општи со прашања поттикнати од етичката дилема преку дефинирање на она што е добро за поединците и општеството, како и преку настојувањето да се утврди природата на обврските или должностите кои индивидуите ги имаат кон себе и во меѓусебните односи со другите. Професионалната етика мора да се прошири повеќе да ги надмине границите на моралните принципи. Со моралните принципи се опфатени стандардите за однесување наменети за професионалците, создадени за двете страни за однесување наменети за професионалците, создадени за практичната и идеалистичката страна. Професионалните кодекси за етика кои треба делумно да го поттикнат идеалното однесување, мораат едновременно да бидат реални и спроведливи. За да бидат значајни, стандардите за професионално однесување треба да бидат поставени над законот, но под идеалот.

Во современата ревизорска теорија и практика, Кодексот на етиката на ИИА е синоним за квалитетно и сеопфатно регулирање на етичките норми за професионално однесување на интерните ревизори. За Кодексот е својствена универзалната примена од страна на членовите на ИИА и на овластените интерни ревизори. Членството во Институтот за полагање испит за стекнување на сертификат за интересен ревизор е одраз на лична желба на поединците кои на доброволна основа ги прифаќаат обврските за самодисциплина согласно законите и професионалната регулатива. Примарната цел на Кодексот на етика е да промовира етичка култура во интерната ревизорска професија. Новата дефиниција за кодекс на етиката подразбира принципи што се релевантни за професијата и практиката на интерната ревизија и правила на однесување кои ги опишуваат очекуваните норми на однесување од страна на интерните ревизори.

Преку истражувањето во докторската дисертација се согледува профилот на ревизорот со професионализмот во работата и примерот на перспективен работник со модерна и актуелна професија. Понатаму, од анкетното истражување се согледуваат развојните перспективи на ревизорите на работните места во остварување на целите на претпријатија во Република Македонија, согласно со нивната мотивираност, комуникација, информираност, задоволство од раководењето и состојбата на меѓучовечките односи и вредности. Преку, синтетизирање и верифицирање на резултатите од емпириското истражување, кандидатката доаѓа до заклучок за корелациската зависност помеѓу улогата на професионалното раководење на ревизорите и етиката и професионалната одговорност на ревизорите и етиката.

Разработувањето на поставените задачи на истражувањето е во функција на потврдување на специфичната улога на ревизорите за ефикасно применување на етичките правила и концептот на професионална одговорност и морално раководење при остварувањето на ревизорската професија.

2. Содржина на дисертацијата

Докторската дисертација на кандидатката м-р Благица Јованова со наслов „Ревизорска етика и одговорност во современата професионална практика на раководење со ревизијата” е конципирана во: воведен дел, пет тематски поглавја, заклучок, користена литература и прилози. Генерално, трудот има опфатено теоретски дел посветен на раководење со ревизијата; професионалната етика во раководењето со ревизорската професија; професионалната одговорност на ревизорите во менаџирање на ревизијата; постапка и фази кај процесот на ревизијата како и примена на одговорноста и етиката на ревизорите во современата пракса преку истражувачки резултати.

Воведниот дел ги содржи основните хипотези и целите на истражувањето, методолошкиот пристап во истражувањето, како и причините за поставувањето на оваа проблематика и нејзиното значење во науката.

Во првиот дел со наслов: „Раководење со ревизијата”, елаборирана е работната одговорност на раководството на ревизијата, активностите на раководството, внатрешната ревизија со своите функционални организации кои ја прикажуваат улогата и одговорноста на менаџерот на ревизијата и улогата на менаџерот во спроведување на ревизијата. Презентирано е раководењето со ревизорските ресурси, планирањето на ревизијата со нејзините цели, обемот на работа и стратешкото и оперативното планирање. Акцент е даден и на контролата, мониторингот и координацијата на ревизијата преку мониторинг и напредок, контрола на квалитет, проверка и надзор.

Во вториот дел со наслов: „Професионалната етика во раководењето со ревизорската професија”, дефинирана е општата и професионалната етика, потребата од постоење на кодекс на професионално однесување, кодекс на професионални сметководители. Прикажана е и општата примена на кодексот, професионалните сметководители во јавната практика и во деловното работење.

Во третиот дел под наслов: „Професионалната одговорност на ревизорите во менаџирање на ревизијата”, кандидатката ја презентира професионалната одговорност на ревизорите, откривањето на измами и грешки, факторите кои ја условуваат појавата на малверзации и грешки и кои се алтернативните пристапи во измамите и нивно спречување. Дефиниран е и професионалниот скептицизам, јазот во ревизорската професија, толкувањето на јазот, како феномен во ревизорската професија. Елаборирани се и факторите од кои зависи јазот во очекувањата, управување, известување и неизвесност на јазот во ревизијата, како и методите на стеснување и ублажување на јазот.

Во четвртиот дел под наслов: „Постапка и фази кај процесот на ревизијата” кандидатката дава преглед на фазите на ревизијата, подготвителните анкети, ревизорските програми, како и теренската работа на ревизијата. Дадени се и целите на ревизијата, процесот и целта на работа на терен на ревизорите, ревизорските докази, известувањето на ревизорите. Акцентирани се и целите на известувањето, извештаите од надворешната ревизија, како и наодите и препораките од ревизорите.

Петтиот дел под наслов: „Примена на одговорноста и етиката на ревизорите во современата пракса преку истражувачки резултати” се однесува на ревизорската професија, методите на истражување во ревизијата и работењето, истражувачките резултати за вистинските и искривените вредности на ревизорите. Резултатите се презентирани за: обука на ревизорите, менаџирање и планирање на времето на ревизорите, организирање и наградување на ревизорите, казнување и задоволството и мотивација од плата, ценење на работливоста,

способноста и слободно изразување. Претставена е и корелациона анализа за професионалното раководење и примена на етиката на ревизорите и корелациона анализа за професионалната одговорност - примена на етиката на ревизорите.

Во заклучните согледувања, кандидатката м-р Благица Јованова ги сублимира и ги презентира клучните наоди, заклучоци и препораки од теоретските и апликативните истражувања на докторската дисертација.

3. Оценка и предлог

Врз основа на внимателното проучување на изнесената содржина на докторската дисертација на м-р Благица Јованова со наслов „Ревизорска етика и одговорност во современата професионална практика на раководење со ревизијата“, Комисијата оцени дека докторската дисертација е поставена на современ и оригинален приод и е исклучително содржаен и комплексен труд. Докторската дисертација обработува современа и актуелна проблематика од областа на ревизијата.

Дисертацијата се одликува со оригинален пристап кон дефинираниот проблем на истражување и мошне успешно ги инкорпорира научниот и стручниот третман на ревизијата, со посебен осврт кон ревизијата и професионалната практика на раководењето со ревизијата. Трудот заслужува посебно внимание пред сè и поради неговата актуелност и методолошкиот пристап во истражувањето кој може да се оцени како интегрален, целисходен и исцрпен според обемноста на обработениот материјал користен во истражувањето.

Имајќи ги предвид изнесените ставови, Комисијата беше едногласна во заклучокот дека кандидатката м-р Благица Јованова со наслов „Ревизорска етика и одговорност во современата професионална практика на раководење со ревизијата“ целосно успеала да одговори на предизвикот што го поставила при дефинирањето на предметот на истражување. Појдовните тези успева мошне успешно да ги развие со аргументирани заклучоци, со свои оригинални ставови и со јасни препораки за поефикасно управување со ризиците во банкарското работење.

Врз основа на претходното, Комисијата му предлага на Советот на Економскиот институт во Скопје:

1. да го прифати извештајот со позитивна оценка за поднесената докторска дисертација „Ревизорска етика и одговорност во современата професионална практика на раководење со ревизијата“,
2. на кандидатката м-р Благица Јованова да и се дозволи јавна одбрана на докторскиот труд.

Комисија за оцена и одбрана на
докторската дисертација

1. _____ с.р.
/Д-р Биљана Ангелова/

2. _____ с.р.
/Д-р Татјана Петковска /

3. _____ с.р.
/Д-р Неда Петроска-Ангеловска /

4. _____ с.р.
/ Д-р Климентина Попоска /

5. _____ с.р.
/Д-р Ирина Мајовски /

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „МОЛЕКУЛАРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА, ДИВЕРЗИТЕТ И ФИЛОГЕНЕТСКА ПОЗИЦИЈА НА ГАСТЕРОМИЦЕТИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“, ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р КАТЕРИНА РУСЕВСКА, ПРИЈАВЕНА НА ПРИРОДНО- МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Со одлука бр. 07-1197/10 на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на седницата одржана на 27.02.2014 година, избрани сме за членови на Рецензентската комисија за оценка на докторската дисертација на кандидатот м-р Катерина Русевска, магистер на биолошки науки. По разгледувањето на ракописот го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација на кандидатот м-р Катерина Русевска претставува самостоен и оригинален научен труд, напишан на 327 страници. Текстот е поделен на неколку поглавја: вовед, цел на истражувањето, материјал и методи, резултати и дискусија, заклучоци и користена литература.

Во ВОВЕДОТ кандидатот ја истакнува важноста на габите како еколошки значајна група организми. Гастеромицетите (Gasteromycetes) претставуваат една разнородна класа од типот на столпчестите габи (Basidiomycota). Тие се хетерогена група веројатно со најголемо разнообразие во поглед на формата на плодните тела, за кои е познато дека имаат потекло од различен предок, односно претставуваат полифилетска група, поради што не би можеле да се класифицираат во една таксономска група. Сепак, поради долгата традиција на примена на терминот гастеромицети за овие габи, сè уште е практично да се разгледуваат како една група. Во гастеромицетите спаѓаат главно холобазидиомицети, кои не ги исфрлаат спорите активно. Плодните тела на гастеромицетите главно се развиваат надземно (епигеични видови) или подземно (хипогеични видови), некои се лигниколни или копрофилни, некои се сапроби, а некои се микоризни. Тие се космополити, распространети особено во суви и топли предели. Во овој дел се обработени општите карактеристики на гастеромицетите и нивната поделба врз основа на формата и градбата на плодните тела, микроскопските карактеристики и начинот на расејување на спорите. Во понатамошниот дел е прикажан историјатот на филогенетскиот пристап преку молекуларни анализи на секвенци од ITS регионот со помош на неколку ДНК маркери. Со тоа е потврдено дека филогенетскиот пристап е корисен при идентификација на различни групи, а исто така, претставува и важно средство за идентификација на криптични видови и видови кај кои нема јасни морфолошки карактеристики за морфолошко разликување.

Кандидатот наведува дека освен поединечни податоци во неколку трудови (Lindtner 1939; Pilát & Lindtner 1939; Sylejmani 1980; Tortić 1988; Karadelev 2000a, d; Караделев и соп. 2002a, b, c; Karadelev et al. 2003a; Караделев и соп. 2003b; Karadelev et al. 2004a; Karadelev & Rusevska 2004,

Rusevska & Karadelev 2004; Karadelev & Rusevska 2013), објавени податоци за систематски истражувања на гастеромицети во Република Македонија постојат за следниве десет рода (од 26 досега познати во Македонија): *Geastrum*, *Astraeus* и *Myriostoma* (Karadelev & Stojanovska 2002-2003); *Clathrus*, *Mutinus*, *Phallus*, *Scleroderma*, *Sphaerobolus* (Karadelev et al. 2008; Rusevska et al. 2014); *Tulostoma* (Karadelev & Rusevska 2009) и *Battarrea* (Martín et al. 2013).

Во поглавјето ЦЕЛ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО кандидатот наведува дека основната цел на оваа докторска дисертација е да се добијат комплетни податоци не само за распространетоста и екологијата на сите досега познати и достапни објавени и необјавени податоци за гастеромицетите во Република Македонија, туку и да се утврди нивната филогенетска позиција преку молекуларни анализи. Со цел да се соберат сите достапни податоци и материјали, кандидатот наведува дека покрај примероците од Националната колекцијата на габи (Macedonian Collection of Fungi, MCF) и базата на податоци (FUNGI MAK), се извршени и дополнителни теренски истражувања на територијата на Република Македонија, а исто така за споредба се користени и материјали од други колекции. Кандидатот укажува дека со помош на молекуларните техники, преку примена на анализи од секвенците на ITS се врши проверка/потврда на морфолошката идентификација на селектирани гастеромицети од Македонија, вклучувајќи и споредба на достапни секвенци од други збирки. Молекуларниот пристап се користи како поткрепа на морфолошки идентификуваните спорокарпи на гастеромицети, а исто така и како помош за одредување на можни нови или криптични видови, за кои се претпоставува дека можат да бидат присутни во јужниот дел на Балканскиот Полуостров, познат како жешка точка (hot-spot) за биодиверзитет во регионот. Со истражувањата беа реализирани следниве цели:

- ♦ дополнителни истражувања за распространувањето на гастеромицетите во Република Македонија (наведување на комплетни библиографски податоци за секој вид, локалитет, заедница, надморска висина, датум, супстратна специфичност, број на ексикат, податоци за збирката во која се чува примерокат, честота и еколошки статус, дополнување на картите на распространување);
- ♦ молекуларни анализи со цел утврдување на филогенетската позиција на видовите;
- ♦ компарација на добиените податоци за распространување, екологија и филогенија на видовите од Македонија со достапни податоци од други подрачја.

Во поглавјето МАТЕРИЈАЛИ И МЕТОДИ кандидатот дава преглед на користените материјали и опис на методите за морфолошката детерминација и протоколите за молекуларните анализи (екстракција, амплификација, електрофореза, пурификација, секвенционирање). Комисијата е на мислење дека кандидатот користел соодветни и современи и методи за реализација на предвидените истражувања. Како извор на податоци кандидатот наведува дека се користени ексикати и белешки од сопствени и претходни теренски истражувања, како и неодредени примероци кои постојат во националната колекцијата. Собраните примероци се чуваат во националната збирка (MCF)

сместена во Миколошката лабораторија, при Институтот за биологија, ПМФ - Скопје. Детерминацијата на видовите е вршена врз основа на макроскопски, микроскопски, биохемиски карактеристики на габите и со контрастни боења на одбрани анатомски структури. За одредување на филогенетската врска со молекуларни анализи кандидатот наведува дека се селектирани околу 200 примероци од пет рода и тоа: *Battarrea*, *Pisolithus*, *Scleroderma*, *Lycoperdon* и *Tulostoma*. При тоа се селектирани подобро зачувани примероци, собрани од различни локалитети, од различни заедници и од различен период. Кај најголем дел од примероците е издвоен дел од спорогената глеба, додека во поретки случаи се користени и други делови како перидиум или волва.

Делот РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА е организиран во повеќе поглавја. На почетокот од ова поглавје кандидатот дава листа на сите гастеромицети регистрирани со досегашните истражувања во Македонија. Потоа следуваат поглавјата во кои се обработени родови со молекуларни анализи и за кои се добиени филогенетски стебла, а потоа поглавја со родови кои се обработени според морфолошките карактеристики, вклучувајќи ги и подземните видови. Резултатите од секое поглавје се проследени со релевантна дискусија. Резултатите за секој вид се прикажани преку наведување на следниве податоци:

- литература – користена литература за детерминација на видот;
- референци – претходно објавени податоци за видот во Македонија;
- опис на видот (според податоците од примероците за Македонија и литературата наведена кај видот);
- хабитат – генерален приказ за хабитатите на кои среќава видот во Македонија;
- супстрат – генерален приказ за супстратите на кои среќава видот во Македонија;
- фруктификација – генерален приказ на месеците или периодот од годината кога се собрани плодните тела;
- табела со детални податоци за секоја колекција одделно со: нејзин број од збирката, објавени податоци, код за локалитет (Melovski et al. 2013), надморска висина, датум на собирање и заедница, за лигниколните видови е наведен и супстратот;
- карта на распространување на видот во Македонија, користената карта на Република Македонија е генерирана во ArcGIS 10.1 врз основа на Digital Elevation Model (ASTER GDEM)
- за одредени видови се дадени макроскопски и/или микроскопски фотографии.

За родовите за кои се извршени молекуларни анализи се дадени и следниве податоци (најчесто за серија од 12 примероци):

- табела со податоци кои беа користени при екстракција и амплификација на ДНК, која опфаќа: реден број, број на колекцијата од MCF, интересен код за екстракција на ДНК, број на ексикат за ДНК (Secondary ID), вредности од три мерења на концентрацијата на ДНК (по извршената екстракција) означена со C, нивна средна вредност (C_s) и број на PCR-продукт со интересен код за амплификација;

- слика на агарозен гел од амплифицирана ДНК (со коментар означен како забелешка доклку е потребен);
- слика на агарозен гел од пурифицирана ДНК (со коментар означен како забелешка доклку е потребен).

За родовите *Scleroderma*, *Geastrum*, *Bovista* и *Lycoperdon* се изработени и клучеви за детерминација во кои се вклучени видовите за кои постојат примероци во MCF. За одредени родови (*Bovista*, *Geastrum*, *Lycoperdon*, *Scleroderma*, *Tulostoma*) е дадена табела со главните морфолошки карактеристики на видовите.

Во докторската теза се опфатени 85 вида гастеромицети, кои припаѓаат на следниве 26 рода: *Astraeus*, *Battarrea*, *Bovista*, *Bovistella*, *Calvatia*, *Clathrus*, *Crucibulum*, *Cyathus*, *Disciseda*, *Endoptychum*, *Geastrum*, *Hymenogaster*, *Langemannia*, *Lycoperdon*, *Melanogaster*, *Mutinus*, *Mycenastrum*, *Myriostoma*, *Phallus*, *Pisolithus*, *Rhizopogon*, *Scleroderma*, *Sphaerobolus*, *Tulostoma*, *Trichogaster* и *Vascellum*.

За околку 200 селектирани примероци од 5 рода (*Battarrea*, *Pisolithus*, *Scleroderma*, *Tulostoma* и *Lycoperdon*) се извршени 205 екстракции и 250 амплификации. Од добиените амплифицирани прудукти, пурифицирани се околу 250 проби. Со молекуларните анализи се добиени 140 секвенци со кои ќе биде збогатена Генската банка. При тоа се добиени пет филогенетски стебла, односно по едно за секој од селектираните родови соодветно. Со молекуларниот филогенетски пристап и ревизија на морфолошките карактеристики на спорите на SEM се потврди присуството на еден вид од родот *Battarrea* во Македонија, *Battarrea phalloides*. Со претходните истражувања врз основа на морфолошките карактеристики беа регистрирани осум познати вида од фамилијата Sclerodermataceae во Европа: *Pisolithus arhizus*, *Scleroderma areolatum*, *S. bovista*, *S. cepa*, *S. citrinum*, *S. meridionale*, *S. polyrhizum* и *S. verrucosum*, а со молекуларните филогенетски анализи се утврди присуството на уште два вида од родот *Pisolithus*, а тоа се *P. capsulifer* и *P. tinctorius*. Со извршените анализи е утврдено и присуството на еден нов видот од родот *Lycoperdon* за Македонија, *L. lambinonii*, додека за видот *Lycoperdon* cf. *altimontanum* се потребни и дополнителни теренски истражувања. Групирањето на добиените секвенци во филогенетското стебло за видовите *L. atropurpureum*, *L. echinatum*, *L. lividum*, *L. mammiforme*, *L. perlatum* и *L. pyriforme* се потврдува со нивните морфолошки карактеристики, додека секвенците на примероци од *L. molle*, *L. umbrinum* и *Calvatia excipuliformis* се распоредени во различни гранки што укажува на тоа дека овие видови или група на видови сè уште не се доволно разрешени. Според добиените резултати за родот *Tulostoma* може да се каже дека кај видовите *T. brumale* и *T. melanocyclum* постои совпаѓање на морфолошките карактеристики со анализите од добиените секвенци. Додека за видовите кои се дел од кладусите во кои има секвенци од претставници на *T. beccarianum*, *T. fimbriatum*, *T. lusitanicum*, *T. moravecii*, *T. cf. niveum* и *T. squamosum*, се потребни дополнителни истражувања во кои ќе бидат вклучени и материјали од типски колекции (type collections), како и секвенци на видови од други подрачја со што ќе може да се изврши споредба. Кандидатот наведува дека дел од резултатите презентирани во оваа теза се објавени во Martín et al. (2013) за родот *Battarrea* и Rusevska et al. (2014) за родот *Scleroderma*.

Од тринаесет познати вида од редот Phallales во Европа, со истражувањата до денес во Македонија се регистрирани следниве пет таксона, од три рода: *Clathrus ruber*, *Mutinus caninus*, *Phallus hadriani*, *Ph. impudicus* и *Ph. impudicus* var. *togatus*. Од регистрираните видови како чести можат да се издвојат 21 вид: *Astraeus hygrometricus*, *Bovista aestivalis*, *B. plumbea*, *Calvatia excipuliformis*, *C. utriformis*, *Crucibulum laeve*, *Cyathus olla*, *Geastrum fimbriatum*, *Lycoperdon atropurpureum*, *L. lividum*, *L. molle*, *L. nigrescens*, *L. perlatum*, *L. pyriforme*, *Phallus impudicus*, *Scleroderma cepa*, *S. citrinum*, *S. verrucosum*, *Tulostoma brumale*, *T. fimbriatum* и *Vascellum pratense*. Според досегашните истражувања како ретки се следниве 28 вида: *Battarreia phalloides*, *Calvatia tatrensis*, *Clathrus ruber*, *Endoptychum agaricoides*, *Geastrum badium*, *G. berkeleyi*, *G. campestre*, *G. corollinum*, *G. coronatum*, *G. fornicatum*, *G. lageniforme*, *G. nanum*, *Hymenogaster arenarius*, *H. bulliardii*, *H. luteus*, *H. lycoperdineus*, *H. olivaceus*, *Melanogaster broomeanus*, *M. macrosporus*, *M. tuberiformis*, *Mycenastrum corium*, *Myriostoma coliforme*, *Pisolithis capsulifer*, *P. tinctorius*, *Scleroderma meridionale*, *S. polyrhizum*, *Tulostoma caespitosum* и *T. melanocyclum*.

Деветнаесет вида од гастеромицетите се дел од Црвена листа на габи на Република Македонија (Karadelev & Rusevska 2013) и тоа *Battarreia phalloides*, *Disciseda bovista* и *Disciseda candida* во категоријата на критично загрозуени видови; *Endoptychum agaricoides*, *Mycenastrum corium*, *Myriostoma coliforme* и *Phallus hadriani* во категоријата на загрозуени видови; *Geastrum berkeleyi*, *Geastrum minimum* и *Trichaster melanocephalus* во категоријата на ранливи видови; *Mutinus caninus*, *Pisolithus arrhizus*, *Scleroderma meridionale*, *S. polyrhizum*, *Tulostoma fimbriatum* и *T. melanocyclum* во категоријата на близу засегнати видови; *Tulostoma squamosum* во категоријата на најмалку загрижувачки видови; *Phallus impudicus* var. *togatus* и *Tulostoma caespitosum* во категоријата на видови со недоволно податоци.

Дваесет од регистрираните видови се нови за микобиотата на Република Македонија.

Во поглавјето ЛИТЕРАТУРА, кандидатката дава преглед на 309 референци користени при изработка на докторската дисертација.

Со тоа, кандидатот целосно одговорил на поставените цели и задачи, продуцирајќи резултати врз основа на кои се извлечени јасни заклучоци во врска со предметот на истражувањето и поставената хипотеза.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на доставениот материјал и сето горе наведено Комисијата едногласно констатира дека докторската дисертација под наслов **МОЛЕКУЛАРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА, ДИВЕРЗИТЕТ И ФИЛОГЕНЕТСКА ПОЗИЦИЈА НА ГАСТЕРОМИЦЕТИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**, изработена од кандидатката **м-р Катерина Русевска**, претставува оригинален и значаен научен труд.

Докторската дисертација претставува солидна систематска студија во која е дадена сеопфатна анализа на гастеромицетите во Македонија. Поставените цели се јасно дефинирани и остварени, а користените методи се правилно

избрани и целосно соодветствуваат на поставените задачи. Добиените резултати даваат посебен придонес во продлабочувањето на сознанијата за гастеромицетите во Македонија, а фактот дека филогентскиот молекуларен пристап е за првпат применет во миколошки истражувања на територијата на Македонија му дава посебна вредност на докторскиот труд.

Имајќи ги предвид изнесените карактеристики на содржината и квалитативните особености на трудот, Комисијата во долунаведениот состав позитивно ја оценува приложената докторска дисертација, под наслов **МОЛЕКУЛАРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА, ДИВЕРЗИТЕТ И ФИЛОГЕНЕТСКА ПОЗИЦИЈА НА ГАСТЕРОМИЦЕТИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**, изработена од кандидатката **м-р Катерина Русевска**, вработена како помлад асистент на Институтот за биологија при Природно-математичкиот факултет во Скопје, и му предлага на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје да ја прифати рецензијата и да овозможи понатамошна постапка за јавна одбрана на овој докторски труд.

Рецензентска комисија:

Д-р Митко Караделев,
редовен професор на ПМФ во Скопје, с.р.

Д-р Марија Паз Мартин,
научен соработник во Кралската ботаничка градина,
Шпански национален истражувачки совет, Мадрид, Шпанија, с.р.

Д-р Тине Гребенц,
научен соработник на Шумарски институт,
Љубљана, Република Словенија, с.р.

Д-р Зоран Поповски,
редовен професор на Факултетот за
земјоделски науки и храна во Скопје, с.р.

Д-р Билјана Бауер-Петровска,
редовен професор на Фармацевтскиот, с.р.
факултет во Скопје

Д-р Мирко Спасеноски, Резервен член,
редовен професор на ПМФ во Скопје, во пензија, с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР – ПРИЕМ НА ЕДЕН АСИСТЕНТ ОД ОБЛАСТА НА МИКОЛОГИЈАТА И МЕТОДИКАТА НА ИНСТИТУТОТ ЗА БИОЛОГИЈА НА ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Со одлука на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје (седница одржана на 8.5.2014 година) бр. 07-617/2 од 14.5.2014 година, избрана е Рецензентска комисија **за избор-прием на еден асистент од областа на микологијата и методиката** при Институтот за биологија на Природно-математичкиот факултет во Скопје.

По разгледувањето на севкупната доставена документација до Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје, избраната Рецензентска комисија во состав: д-р Митко Караделев, редовен професор на Природно-математичкиот факултет во Скопје, д-р Љупчо Меловски, редовен професор на Природно-математичкиот факултет во Скопје и д-р Митко Костадиновски, редовен професор на Природно-математичкиот факултет во Скопје, го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

На распишаниот конкурс објавен во весниците „Дневник“ и „Коха“ од 1.4.2014 година за избор – прием на еден асистент од областа на микологијата и методиката на Институтот за биологија на Природно-математичкиот факултет во Скопје се пријави само кандидатката Катерина Русевска, магистер на биолошки науки, вработена како помлад асистент на Институтот за биологија при Природно-математичкиот факултет во Скопје.

Кандидатката м-р Катерина Русевска ги исполнува општите критериуми за избор на асистент.

Кратка биографија

Кандидатката м-р Катерина Русевска е родена на 27.5.1978 година во Скопје. Средното образование го завршила во гимназијата „Јосип Броз-Тито“ во Скопје. Во учебната 1997/1998 година се запишала на Природно-математичкиот факултет на Институтот за биологија, наставна насока, а дипломирала во 2003 година со одбрана на трудот под наслов „Еко-таксономски истражувања на габите на планината Пелистер“, со просек 9,33. На постдипломски студии се запишала во 2003 година на Институтот за биологија при ПМФ, на еколошко-таксономската насока, каде што ги положила сите испити во редовниот рок со одличен успех. Во јануари 2009 година кандидатката успешно го одбрани својот магистерски труд под наслов „Дистрибуција и екологија на гастеромицети (Basidiomycota) во Република Македонија“.

Од учебната 2003/2004 година м-р Русевска е вклучена во наставните активности на Институтот за биологија, ангажирана како демонстратор за одржување на практична настава по предметот **микологија со лихенологија**, а од учебната 2005/2006 година и по предметите **методика во наставата по биологија и методика во биологијата со хоспитации**. Од 1.12.2011 година е примена како помлад асистент на Институтот за биологија, при Природно-математичкиот факултет во Скопје. Учествува во одржувањето на наставата по група предмети од областа на микологијата и методиката во наставата по биологија, како и во изработката на дипломски, магистерски и докторски работи со студентите од Одделението за микологија, под менторство на проф. д-р Митко Караделев. Исто така учествува и во изведувањето на теренската настава.

Покрај наставните дејности, Русевска учествува и во научни активности. Особено значајни се нејзините учества во теренските и лабораториските активности на три домашни и пет меѓународни проекти од областа микологија, под раководство на проф. д-р Митко Караделев, како и во три проекти од областа на методиката.

Значајно е да се истакнат **студиските престои** на кандидатката **за научно усовршување од областа на микологијата** во следниве институции: Laboratoire des Sciences de la Vigne, Institute Jules Guyot, University de Bourgogne, Франција (октомври-ноември 2010), Лабораторија за молекуларни анализи, Кралска бораничка градина, Мадрид, Шпанија (март 2010), Селцук-универзитет – Конја, Р. Турција (јули 2008), Шумарски институт, Љубљана, Р. Словенија (август 2008), Институт „Руѓер Бошковиќ“, Загреб, Република Хрватска (1-31.3.2007 и 3.2011), како и учеството во практичната настава од областа на микологијата во Германија (7.-13.9.2008).

Почнувајќи од академската 2003/2004 година, кандидатката м-р Катерина Русевска е ангажирана како демонстратор, а од 1.12.2011 година како помлад асистент на Институтот за биологија по група предмети од областа на **микологијата и методиката во наставата по биологија**.

Кандидатката има учествувано на единаесет домашни и интернационални конгреси од областа на микологијата (со 24 презентации), како и на девет семинари и обуки од областа на методиката. До овој момент кандидатката е автор/коавтор на 37 публикации во земјава и во странство, од кои две се книги.

Список на објавени научни и стручни трудови:

1. **Rusevska, K.**, Karadelev, M., Phosri, C., Dueñas, M., Watling, R. & M. P. Martín. (2014). Rechecking of the genus *Scleroderma* (Gasteromycetes) from Macedonia using barcoding approach. Turkish Journal of Botany 38: 375-385. doi:10.3906/bot-1301-36. IF(2012)=**1.6**.
2. Martín, M. P., **Rusevska, K.**, Dueñas M. & M. Karadelev. (2013). *Battarrea phalloides* in Macedonia: genetic variability, distribution and ecology. Acta Mycologica 48 (1): 113–122. DOI: 10.5586/am.2013.013.
3. Karadelev, M., **Rusevska, K.** (2013). Contribution to Macedonian Red List of fungi. Proceedings of the 4th Congress of Ecologists of Macedonia with International Participation, Ohrid, 12-15 October 2012. Macedonian Ecological Society, Special issue 28: 68-73. Skopje.

4. Lambevska, A., **Rusevska, K.** & M. Karadelev. (2013). New data on the taxonomy, distribution and ecology of the genus *Peniophora* Cooke (Basidiomycota, Fungi) in the Republic of Macedonia. *Macedonian Journal of Ecology and Environment*. 15(2): 3-13.
5. Kajevska, I. **Rusevska, K.** & M. Karadelev. (2013). The family Pyronemataceae (Pezizales, Ascomycota) in the Republic of Macedonia. *Macedonian Journal of Ecology and Environment*. 15(1): 11-22.
6. Karadelev, M., **Rusevska, K.** & O. Avramovski. (2013). *Lenzitopsis oxycedri* (Thelephoraceae, Basidiomycota): newly recorded for the Balkan Peninsula. *Mycotaxon*, 123: 369-373(5). <http://dx.doi.org/10.5248/123.369>. IF(2012)=**0.821**.
7. Chavdarova, S., Kajevska, I., **Rusevska, K.**, Grebenc, T. & M. Karadelev. (2011). Distribution and Ecology of Hypogeous Fungi (excluding *Tuber*) in the Republic of Macedonia. *Biol. Macedonica*. 62:37-48. Skopje, Macedonia.
8. Doğan, H.H., Karadelev, M., **Rusevska, K.** & S. Aktaş. (2011). New records of corticioid fungi in Turkey. *Mycotaxon*. 116: 421-430. IF=**0.568**.
9. Karadelev, M., **Rusevska, K.** & V. Cicimov. (2011). Distribution and ecology of genus *Amanita* (Amanitaceae) in the Republic of Macedonia. *Glas. Rep. Zavoda Zašt. Prir. Podgorica*, 31-32: 63-84.
10. Karadelev, M., **Rusevska, K.** & S. Pampurova. (2009). Ecology and distribution of Morels (Morchellaceae, Helvellaceae) in the Republic of Macedonia. *Екологија и заштита на животната средина*. 12 (1/2): 45-55.
11. Karadelev, M. & **K. Rusevska**. (2009). Diversity and ecology of the genus *Tulostoma* in the Republic of Macedonia. *Proceedings of IV Balkan Botanical Congress*. Sofia, Bulgaria 20.-26.06.2006, Sofia, pp. 439-442.
12. Karadelev, M. & **K. Rusevska**. (2008). Bern convention fungi candidates from Macedonia I (*Boletus dupainii*, *Phylloporus rhodoxanthus* and *Suillus sibiricus* ssp. *helveticus*). *Biol. Macedonica*, 61:7-14.
13. Karadelev, M., **Rusevska, K.** & L. Taukcieva. (2008). Diversity and ecology of fungi in Monospitovo Marsh, Republic of Macedonia. *Biol. Macedonica*, 61:15-28.
14. Karadelev, M., **Rusevska, K.** & L. Taukcieva. (2008). Diversity and ecology of macromycetes on Ograzden Mountain, Republic of Macedonia. *Biol. Macedonica*, 61:29-45.
15. Grebenc, T., Shumkovska-Dimitrovska, J., **Rusevska, K.**, Kraigher, H. & M. Karadelev. (2008). Molecular phylogeny of *Antrodia Juniperina* (Murrill) Niemelä & *Pyrofomes Demidoffii* (Lév.) Kotl. & Pouzar in the Republic of Macedonia and correlation to their potential anti-cancerogenic and anti-atherogenic activities. *Proceedings of International conference on Biological and Environmental Sciences*, Tirana, Albania, 26.-29.09.2008. Tirana, pp. 241-247.
16. Karadelev, M., **Rusevska, K.** & Kajevska, I. (2008). Distribution and ecology of Genus *Ganoderma* (Ganodermataceae) in the Republic of Macedonia. *Proceedings of International conference on Biological and Environmental Sciences*, Tirana, Albania, 26.-29.09.2008. Tirana, pp. 320-326.
17. Karadelev, M. **Rusevska, K.** & K. Stojkoska. (2008). Distribution and ecology of the gasteromycete fungi - orders Phallales and Sclerodermatales in the Republic of Macedonia. *Proceedings of III Congress of Ecologists of the Republic of Macedonia with International Participation*. Struga, 06-09.10.2007. Macedonian Ecological Society, Skopje, 2008. pp. 208-216.
18. Karadelev, M. **Rusevska, K.** & S. Stojanovska. (2008). Ecology and distribution of Genus *Phellinus* (Hymenochaetaceae) in the Republic of Macedonia. *Proceedings of III Congress of Ecologists of the Republic of Macedonia with International Participation*. Struga, 06-09.10.2007. Macedonian Ecological Society, Skopje, 2008. pp. 197-207.

19. Karadelev, M. **Rusevska, K.** & K. Stojkoska. (2008). First data of mycodiversity on Jablanica Mountain. Proceedings of III Congress of Ecologists of the Republic of Macedonia with International Participation. Struga, 06-09.10.2007. Macedonian Ecological Society, Skopje, 2008. pp. 175-181.
20. Karadelev, M., **Rusevska, K.** & N. Markova. (2008). Дистрибуција и екологија на видови од родот *Tricholoma* (Tricholomataceae) во Република Македонија. Екол. Зашт. Живот. Сред. 11 (Број 1-2): 27-42.
21. Karadelev, M., **Rusevska, K.** & S. Spasikova. (2007). The *Boletaceae* s.l. (excluding *Boletus*) in the Republic of Macedonia. Turk J Bot. 6 (31): 539-550.
22. Karadelev, M., **Rusevska, K.** & S. Spasikova (2006). Ecology and Distribution of the Genus *Boletus* L. (*Boletaceae*) in the Republic of Macedonia. Mycol. Monten., IX: 7-23.
23. **Rusevska, K.** & M. Karadelev. (2004). Eco-taxonomic research into macromycetes on Vodno Mountain. Mycol. Monten. VII:53-63. Podgorica.
24. Караделев, М. & **К. Русевска**. (2004). Еко-таксономски истражувања на габите на планината Бистра. Зборник на трудови од II Конгрес на еколози на Република Македонија со меѓународно учество – Охрид, Македонија. Скопје. 393-397.
25. Караделев, М., **Русевска, К.**, Митева, С. & К. Стојкоска. (2004). Квалитативно-квантитативни истражувања на габите на Бистра. Билт. истраж. студ. биол. год. 3., 33-37, Скопје.
26. Karadelev, M. & **K. Rusevska**. (2004/2005). Ecology and Distribution of Genus *Hymenochaete* Lév. (*Hymenochaetaceae*) in the Republic of Macedonia. Biol. Macedonica. 57/58:39-52. Skopje.
27. Караделев, М. & **К. Русевска**. (2003). Квалитативно-квантитативни истражувања на макромицетите на Ниџе. Билт. истраж. студ. биол. год. 2., 97-101, Скопје.
28. Караделев, М., Настов, З. & **К. Русевска**. (2003). Квалитативно-квантитативни истражувања на макромицетите на Пелистер. Билт. истраж. студ. биол. год. 2., 93-96, Скопје.
29. Караделев, М., Настов, З. & **К. Русевска**. (2003). Квалитативно-квантитативни истражувања на макромицетите на Огражден. Билт. истраж. студ. биол. год. 2., 89-92, Скопје.
30. Караделев, М., Настов, З. & **К. Русевска**. (2003). Квалитативно-квантитативни истражувања на макромицетите на Јакупица. Билт. истраж. студ. биол. год. 2., 79-87, Скопје.
31. Караделев, М., Настов, З. & **К. Русевска**. (2003). Квалитативно-квантитативни истражувања на макромицетите на Шар Планина. Билт. истраж. студ. биол. год. 2., 71-78. Скопје.
32. Шулевска, М., Арсовска, С., **Русевска, К.**, Љ. Меловски. (2003). Распространување на фамилијата Crassulaceae на Шар Планина. Билт. истраж. студ. биол. год. 2., 65-70, Скопје.
33. Арсовска, С., Шулевска, М., **Русевска, К.**, Љ. Меловски. (2003). Распространување на папратите - Pteridophyta на Шар Планина. Билт. истраж. студ. биол. год. 2., 57-63. Скопје.
34. Караделев, М. & **К. Русевска**. (2000). Макромицете у моликовим шумама планине Пелистер. Издање миколошког друштва Србије. Београд, 12: 25-30.
35. **Русевска, К.** (1996). Распространување на родот *Veronica* (*Scrophulariaceae*) на високопланинските предели на Шар Планина. Билтен на Истражувачкото друштво на студенти биолози. Скопје. 1: 44-48.

Книги:

36. Зајков, О, Топузоски, С., Митревски, Б, Стојанновска, М. & **К. Русевска**. (2010). Примена на истражувачка постапка во наставата по предметите Природа, Природни

- науки, Природни науки и техника. Природно-математички факултет. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 1-186.
37. Караделев, М., Матевски, В., **Русевска, К.** & М. Костадиновски (2007). Прирачник за распознавање на габите и вишите растенија вклучени во царинскиот тарифник (одлука Д4) на Република Македонија. Македонско миколошко друштво, Скопје, 1-100.

Заклучок и предлог

Врз основа на поднесениот извештај, Комисијата констатира дека кандидатката м-р Катерина Русевска целосно ги исполнува сите услови предвидени во конкурсот за избор – прием на еден асистент од областа на микологијата и методиката на Институтот за биологија при Природно-математичкиот факултет во Скопје.

Искуството како демонстратор и помлад асистент на Институтот за биологија по предметите од областа на микологијата и методиката во наставата по биологија потврдува дека кандидатката континуирано е во тесна врска со образованието.

Покрај наставната дејност, кандидатката покажува изразито голема научна активност, која се гледа од големиот број објавени научни трудови, учеството на повеќе научни конгреси во земјава и во странство, како и учеството во домашни и меѓународни научни проекти.

Покажаната образовно-педагошка и научна активност укажува дека кандидатката ги исполнува условите да биде вработена во Институтот за биологија, поради што Рецензентската комисија му предлага на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет, кандидатката **м-р Катерина Русевска, вработена како помлад асистент да биде избрана во звањето асистент од областа на микологијата и методиката на Институтот за биологија при Природно-математичкиот факултет во Скопје.**

Рецензентска комисија

Д-р Митко Караделев,
редовен професор на ПМФ во Скопје, с.р.

Д-р Љупчо Меловски,
редовен професор на ПМФ во Скопје, с.р.

Д-р Митко Костадиновски,
редовен професор на ПМФ во Скопје, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ДИЈАТОМЕИТЕ КАКО
ИНДИКАТОРИ НА ПАЛЕОЛИМНОЛОШКИТЕ ПРОМЕНИ НА
ПРЕСПАНСКОТО ЕЗЕРО“, ИЗРАБОТЕНА ОД КАНДИДАТОТ М-Р
АЛЕКСАНДРА ЦВЕТКОСКА, ПРИЈАВЕНА НА ПРИРОДНО-
МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Со Одлука бр. 07-2504/12 на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на седницата одржана на 27.3.2014 година, избрани сме за членови на Рецензентската комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатката м-р Александра Цветкоска, магистер на биолошки науки. По разгледувањето на ракописот го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Александра Цветкоска претставува самостоен и оригинален научен труд, напишан на 242 страници. Текстот е поделен на неколку поглавја: Вовед; Материјал и методи; Таксономија и диверзитет на одбрани дијатомејски родови во Охридското и Преспанското Езеро; Дијатомеите како палео-индикатори во Преспанското Езеро од MIS 5b до рецентно време: истражување на промените во хидрологијата и продуктивноста на езерото како функција на варијабилноста на климатските услови; Медитеранските климатските промени и антропогеното влијание во текот на Доцниот Глацијал и Холоценот: дијатомејскиот палеорекод од Преспанското Езеро во текот на последните са. 17 ka; Заклучоци; Користена литература; и два прилога.

Во ВОВЕДОТ, кандидатката дава преглед на климатската варијабилност на подрачјето на Медитеранот, со особен осврт на Квартарот. Како една од најдобрите архиви за климатската варијабилност се езерските седименти. Во таа насока, Охридското и Преспанското Езеро поради својата старост се истакнуваат како приоритетни локалитети за истражувања на биодиверзитетот, еволутивните процеси и кварталните климатски промени. Претходните истражувања укажуваат дека двете езера се карактеризираат со богата дијатомејска флора и присуство на бројни видови комплекси, како во бентосните заедници, така и во планктонот.

Иако Преспанското Езеро има слично потекло како и Охридското Езеро, сепак се разликува според физичко-хемиските карактеристики, и поради тоа поседува различен потенцијал за палеолимнолошка климатска реконструкција. При тоа, кандидатката Цветкоска ги наведува сите досегашни палеолимнолошки истражувања на Преспанското Езеро и нивната поврзаност со истражувањата на дисертацијата. Потоа е дадено детално образложение на поставените цели и задачи кои се поделени во два дела. Целта на првиот дел од истражувањето е таксономска анализа и утврдување на диверзитетот на рецентната и фосилната дијатомејска флора во Преспанското Езеро. Како главен фокус на анализата се одбрани два дијатомејски рода, *Cyclotella* и

Surirella, а нивната селекција е оправдана поради: 1) *Cyclotella* е доминантен род во рецентните и планктонските заедници во седиментот, и поседува висок степен на варијабилност на главните морфолошки карактери; 2) родот *Surirella* се смета за еден од најдиверзитетните во бентосната дијатомејска флора и на двете езера, Охридското и Преспанското и е еден од најзначајните родови во истражувањата на диверзитетот и еволуцијата на дијатомеите во овој езерски систем. Деталните таксономски истражувања на доминантните дијатомејски видови, пред сè од родот *Cyclotella*, се неопходни за целите на вториот дел од истражувањето, заради веродостојна интерпретација на палеолимнолошките и палеоклиматските информации добиени од дијатомејските индикатори.

Целта на вториот дел од истражувањето е презентација на дијатомејските заедници во корот Со1215 и нивната употреба како индикатори на минатите климатски и лимнолошки услови во Преспанското Езеро. Примарниот фокус е насочен кон интерпретација на промените во хидрологијата и продуктивноста, идентификувани преку дијатомејските индикатори во периодот од МИС 5b до МИС 1. Употребата на повеќеиндикаторскиот принцип во избран во текот на истражувањето е со цел за подобро разбирање на климатската варијабилност во текот на лацијалниот-интергласијален период.

Во второто поглавје „Материјал и методи“ е даден детален опис на Охридското и Преспанското Езеро, нивната хидрогеологија, сливно подрачје и основните географски карактеристики. Потоа се дадени методите кои се користени за определување на таксономските и дистрибуциски анализи на родовите *Cyclotella* (Kützing) Brébisson и *Surirella* Turpin. За овие анализи се користени најсовремени методи кои вклучуваат дигитална микрофотографија и електрон-микроскопска анализа на инструментот Cambridge S4 Stereoscan. Статистичките анализи опфаќаат користење на современи програмски пакети како што се R Stats Package, C2, Tilia и TGView v. 2.0.2. Палеоеколошките истражувања на Преспанското Езеро се спроведени на седиментационата секвенца, односно корот Со1215, кој е колектиран во северниот дел на езерото на длабочина на водениот столб од 14 m. Корелацијата на одделните седиментационски секции резултираше со формирање на композитна секвенца со вкупна должина од 1776 cm. Хронологијата на секвенцата (Сл. 3) е воспоставена со анализи на вулканските тефра слоеви детектирани во седиментот, датирање со употреба на радиоактивен јаглерод, електронска резонанца и масена спектрометрија, како и корелација со ледничките секвенци од Гренланд. Првите 320 cm од корот Со1215 го опфаќаат периодот на Доцниот Гласијал и Холоценот или последните са. 17 cal ka BP. Хронологијата на овој дел од секвенцата е базирана на датирање со употреба на радиоактивен јаглерод и стратиграфија на тефра слоевите идентификувана во секвенцата. За спроведување на дијатомејските анализи се земани примероци од са. 0.1 g влажен седимент во интервал од са. 8 cm (временска резолуција од са. 0.1 - 0.4 ka). Дијатомеите се анализирани на секвенцата со длабочина до 1760 cm, односно последните са. 91.0 cal ka BP. При тоа се броени вкупно по 400 валви на препарат. Зоналноста на дијатомејските заедници по однос на длабочината е изведено со употреба на CONISS, додека мултииндикаторните статистички дијаграми се подготвени со употреба на програмскиот пакет C2.

Во третото поглавје „Таксономија и диверзитет на одбрани дијатомејски родови во Охридското и Преспанското Езеро“, дадени се детални описи на видовите од родовите *Cyclotella* и *Surirella*. Поголавјето започнува со објаснување на проблемите поврзани со таксономијата и номенклатурата на видот *Cyclotella ocellata* Pantocsek, како и неговата варијабилност во различните екосистеми. Во овој дел се дадени и морфолошките карактеристики на популациите од Охридското и Преспанското Езеро. Потоа следуваат описите на неколку видови, од кои два се валидно опишани како нови за науката: *Cyclotella paraocellata* Cvetkoska, Levkov, Hamilton & Ognjanova-Rumenova и *Cyclotella prespanensis* Cvetkoska, Levkov, Hamilton & Ognjanova-Rumenova. Описите опфаќаат детална морфологија на светлосен и електронски микроскоп, како и споредба со најсличните видови. Покрај овие два вида, даден е и детален опис на *Cyclotella minuscula* (Jurilj) Cvetkoska, вид кој честопати е изоставуван од анализите поради исклучително малите димензии. Потоа следуваат детални палеонтолошки и филогенетски коментари за родот *Cyclotella*, кој за првпат се појавил во текот на доцниот Миоцен. Во текот на еволуцијата на родот се забележани низа промени, како што се: зголемување на димензиите на валвата, зголемување на бројот на ареоли во стриите, зголемување на бројот на централни фултопортули итн. Интраспецифичната варијабилност на формата на површината на валвите не е исклучок и кај видовите од родот *Cyclotella* кои се јавуваат во текот на Неоген. При тоа, утврдени се промени во морфологијата на валвата, особено во формата од триаголна, преку елиптична до кружна. Ваква појава е утврдена и во седиментот од Преспанското Езеро и тоа кај два вида: *Cyclotella ocellata* и *Cyclotella minuscula*.

Во вториот дел од ова поглавје се дадени резултатите од таксономските истражувања на родот *Surirella* во Охридското и Преспанското Езеро. Поголавјето ги опфаќа деталните номенклатурни и таксономски проблеми поврзани со родот, како и различните концепти на различни автори. Потоа се дадени описите на морфологијата на валвата, базирани на светлосен и електронски микроскоп. Дадени се описи на познатите видови (*Surirella birostrata*, *S. cincta*, *S. gracilis*, *S. helissella*, *S. iconella*, *S. imbuta*, *S. lineopunctata*, *S. rotunda*, *S. spiralis* и *S. splendida*). Потоа следува опис на 12 нови видови *Surirella hamiltonii* Cvetkoska, *S. kozarovii* Cvetkoska, Levkov & Hamilton, *S. latelinearis* Cvetkoska, Levkov & Hamilton, *S. linearoconstricta* Cvetkoska, Levkov & Hamilton, *S. metzeltinii* Cvetkoska, Levkov & Hamilton, *S. ognjanovae* Cvetkoska, *S. parabifrons* Cvetkoska, Levkov & Hamilton, *S. prespanensis* Cvetkoska, Levkov & Hamilton, *S. superbiseriata* Cvetkoska & Levkov, *S. wagneri* Cvetkoska & Levkov, *S. parahelvetica* Cvetkoska, Levkov & Hamilton и *S. subrotunda* Cvetkoska, Levkov & Hamilton. Последните два вида се претходно валидно опишани во посебна публикација.

Покрај деталниот опис на морфолошките карактеристики на двата нови вида, дадена е компаративна анализа со најсличните видови кои се опишани од други локалитети, како и со видови кои се сретнуваат во двете езера. Потоа е даден детален преглед на дистрибуцијата на видовите од родот *Surirella* во двете езера. Според истражувањата, во двете езера (Охридско и Преспанско Езеро) се сретнуваат вкупно 30 видови, од кои само седум вида се сретнуваат во

двете езера. Најголемо видово разнообразие на родот *Surirella* е утврден во Преспанското Езеро со вкупно 21 вид.

Четвртото поглавје е посветено на употребата на дијатомеите како палео-индикатори во Преспанското Езеро во периодот од MIS 5b до рецентно време, односно во период од 91 000 години. Во текот на истражувањето на секвенцата Co1215 од Преспанското Езеро, се идентификувани вкупно 270 дијатомејски таксони. Како најдиверзитетна, со са. 80% од вкупниот број видови се јавува бентосната група, додека само 10% од идентификуваните таксони се планктонски. Групата на факултативни планктонски (ФП) видови е претставена со 10% од вкупниот број. Висок видов диверзитет е утврден во рамките на бентосните родови *Caloneis* Cleve, *Navicula* Bory, *Pinnularia* Ehrenberg и *Placoneis* Mereschkowsky. Значителен диверзитет е забележан и кај *Amphora* Ehrenberg ex Kützing, *Campylodiscus* Ehrenberg ex Kützing, *Diploneis* (Ehrenberg) Cleve и *Surirella* Turpin. Сепак за статистичките анализи се земени само таксоните кои имаат застапеност поголема од 1%. При тоа се идентификувани шест главни зони во секвенцата. Дијатомејските податоци се компарирани со одбрани геохемиски, изотопни и поленови податоци од секвенцата. Првата зона го опфаќа делот од секвенцата со длабочина 1760–1530 cm и старост од околу 91.0–78.0 cal ka. Оваа зона се карактеризира со доминација на факултативните планктонски и планктонските видови. Во втората зона е опфатен делот од секвенцата со длабочина 1530–1364 cm и старост од околу 78.0–70.2 cal ka. Во првата подзона од оваа зона се јавува ненадејно опаѓање на застапеноста на *A. granulata* и враќање на доминацијата на малите форми од *Fragilariaceae*, додека во втората зона доаѓа до зголемување на планктонските видови. Во третата зона е опфатен делот од секвенцата со длабочина од 1364–1086 cm и старост од околу 70.2–60.7 cal ka. Оваа зона е поделена на три подзони во зависност од процентуалната застапеност на планктонските и факултативно планктонските видови. Четвртата зона го опфаќа делот од секвенцата со длабочина 1086–667 cm и старост од околу 60.7–33.0 cal ka. Оваа зона е поделена на четири подзони во зависност од застапеноста на одделните видови. Во овој дел, генерално се јавува доминација на факултативните планктонски видови, но и бентосни видови. Петтата зона ја опфаќа секвенцата со длабочина 667–293 cm, односно старост од околу 33.0–15.7 cal ka. Како и во претходната зона, и оваа зона е поделена на четири подзони во кои главно доминираат планктонските и факултативно планктонските видови. Во последната, шеста зона се опфатени делови од секвенцата со длабочина 293–2 cm, односно старост од 15.7 cal ka до рецентно време. И оваа зона е поделена на четири подзони.

Промените во релативната застапеност на *Cyclotella ocellata*, *C. paraocellata* and *C. prespanensis* се интерпретирани како функција на промените во хидрологијата на езерото, при што фазите на повисоки температури и поголема просирност на водата се карактеризираат со ниско до средно ниво на продуктивност на езерото. Планктонските видови *Aulacoseira granulata* и *A. ambigua* примарно се користени како индикатори за нивото на продуктивност на езерото, истовремено со импликација за разлики во количината на достапни нутриенти и интензитетот на светлина. Доминацијата на малите факултативни планктонски видови од *Fragilariaceae*, како и бентосниот вид *N. submuralis* е индикација на плитки, турбидни и ниско продуктивни езерски услови.

Staurosirella pinnata се смета како карактеристичен “гласијален-тип на услови” вид, врз основа на инференците за високата сензитивност кон климатски зависните варијабилни “времетраење на ледената прекривка” и “средна јулска температура на водата”. Високо диверзитетната бентосната група во седиментациската секвенца Co1215 од Преспанското Езеро е пред сè претставена со видови кои се карактеризираат со големи и силно силифицирани валви. Истата група на бентосни видови во секвенцата е исто така присутна и во текот на Доцниот Гласијал и Холоценот или последните са. 17 cal ka. Всушност, како главни фактори кои ја одредуваат структурата на овие заедници се наведуваат физичко-хемиските карактеристики на езерото, како супстратот, интензитетот на светлината и концентрацијата на растворен кислород во водата.

Според палеоолимолошка интерпретација, варијабилно и нестабилно езерско ниво во текот на MIS 5b може да биде изведено врз основа на променливата застапеност на *Cyclotella* групата (са. 10–45 %) во базалната дијатомејска зона. Медијалните вредности укажуваат дека најголем дел од зоната претставува езеро со умерен водостој прекинат со фази на ниски нивоа на водата. Најизразени минимуми на нивото на водата се утврдени на околу 90.0 cal ka и 85.6 cal ka. Во однос на продуктивноста на езерото, MIS 5b може да се интерпретира како период на генерално повисока продукција. Сепак, дијатомеите рефлектираат олиго-мезотрофен статус и се во согласност со релативно ниските вредности на вкупните органски карбонати. Дијатомејската зона D3 се совпаѓа со милестите седименти со ниска содржина на органски материи на литофациесот 1 и јасно го рефлектира почетокот на гласијалните услови во Преспанското Езеро (MIS 4). Доминацијата на еписпамонски и епифитски видови укажува на развој на дијатомејски заедници, кој е генерално ограничен во текот на кратката сезона на топење на ледената прекривка на езерото во плитката литорална зона. Бентосната дијатомејска флора индицира доволно ниво на внес на силикати, кои се неопходни во процесот на формирање на големите фрустули со комплексна морфологија. Високите вредности на Ti и нивото на седиментација помеѓу са. 70.0–60.0 cal ka се совпаѓаат со развојот на бентосните заедници и укажуваат интензивирање на ерозивните процеси во сливното подрачје, најверојатно во периодот на зголемен внес на вода со отопувањето на ледничката покривка во текот на пролетната и летната сезона. Дијатомеите укажуваат на хидролошки промени и пад на езерскиот водостој по MIS 5, како што е индицирано и со ниските вредности на DCA оската 1 и застапеност на *Cyclotella*–комплексот. Почетокот на MIS 3 се совпаѓа со дијатомејската зона D4 и е во согласност со литофациесот 2. Враќањето на *Cyclotella* со >10% абундантност во основата на зоната D4 укажува на брз одговор на езерото кон иницијалното затоплување/зголемување на влажноста на почетокот на интерстадијалниот период. Карактеристична промена во дијатомејската заедница во оваа зона (на околу 39.28 cal ka) ја означува депозицијата на PTo915-7/Y-5 вулкански слој како последица на ерупцијата на вулканот Campi Flegrei. Појавата на поголема застапеност *C. minuscula*, на околу 38.7 cal ka најверојатно претставува последица на пролонгиран одговор кон депозицијата на тефра слојот преку зголемување на концентрацијата на нутриенти. Во текот на последната гласијација (MIS 2) се јавува ниско ниво на езерото. Генерално, високата застапеност на факултативни планктонски и

бентосни видови во периодот помеѓу са. 29.0–15.7 cal ka претставува рефлексija на промена на хидролошкиот баланс на езерото и ниска продуктивност, како можна последица на суровите климатски услови проследени со ниски температури и преципитација на преминот од последниот глацијален-интергласијален период. Како карактеристични одлики на Холоценот се високите количини на врнежи и езерски нивоа во среден Холоцен (са. 7.9–1.9 cal ka), со максимални водостои помеѓу 7.9–6.0 cal ka BP. Зголемено антропогено влијание и повисока продуктивност на езерото, со две значителни намалувања на водениот столб (на са. 1.0 ka и пред са. 100 години) се карактеристика на последните са. 1.9 cal ka.

Петтото поглавје е посветено на употребата на дијатомеите во интерпретацијата на климатските промени и антропогеното влијание во текот на Доцниот Глацијал и Холоценот (околу 17 cal ka) во Преспанското Езеро и медитеранскиот регион. Пет дијатомејски зони (PDZ 1–5) се дефинирани со класер анализите, а дијатомеите се споредени со одбрани геохемики и поленови податоци од корот Co1215. Во првата зона (321–293 cm длабочина, околу 17.0 –15.7 cal ka) доминираат факултативни планктонски видови. Бентосната група е диверзитетна и застапена со 20%. Во PDZ 2 се зголемува абундантноста на планктонските видови од родот *Cyclotella* (*C. ocellata* и *C. paraocellata* се доминантни), а *S. rotula* бележи изолиран пик од 9 % на околу 15.2 cal ka. Малите претставници од Fragilariales се јавуваат со <20% застапеност. PDZ 3 е јасно одделена по пикот на *A. granulata* (30% на околу 12.9 cal ka BP), следен со краткотрајна доминација на *S. pinnata* на горниот лимит на границата. Четвртата зона е поделена на 4 субзони. Во PDZ 5 (70–2 cm, околу 1.9 cal ka–рецентно време) е евидентирана транзиција кон доминација на *C. ocellata* во однос на *C. paraocellata*. Намалување на пропорцијата на планктонот се случува на са. 1.0 cal ka BP кога *A. granulata* и *Staurosira* spp. бележат пикови до 15% и 25%. *Cavinula scutelloides* достигнува максимум од са. 40% на околу 0.05 cal ka, кога бентосните видови се доминантни со над >60% релативна застапеност.

Според палеоклиматската и палеолимнолошката интерпретација, доцниот Глацијал (17.1–15.7 cal ka) е период на ниска продуктивност на Преспанското Езеро во фаза која индицира низок водостој при ладни и сушни климатски услови. Доцниот Глацијал и транзицијата кон Холоценот (15.7–11.5 cal ka) во дијатомејскиот профил се во согласност со интерпретацијата за зголемена продукција врз основа на вкупните нитрати и вкупните органски карбонати. Помеѓу 13.1–12.3 cal ka се наведува дека дијатомеите даваат силен доказ за климатската регресија во текот на Помладиот Дријас. За разлика од голем број на регионални и глобални секвенци, каде што преминот кон Холоценот е краткотраен и брз, затоплувањето и зголемувањето на влажноста на почетокот на Холоценот (од 12.3 cal ka) е градуелно во Преспанското Езеро. Оваа интерпретација е врз база на пикот во релативната абундантност на *S. rotula* во зоната PDZ 4а и обновената абундантност до средни вредности на видовите од *Cyclotella*, додека во исто време се уште често застапени видовите од Fragilariaceae. Тенденција кон намалена продуктивност на езерото во раниот Холоцен (11.5–7.9 cal ka BP) е индицирана преку опаѓањето на релативната застапеност на *S. rotula*. Маркантната транзиција кон доминација на

планктонот (70–>80%) на сметка на Fragilariales претставува цврста индикација за интензивно зголемување на водостојот на езерото. Притоа, езерото покажува побрз одговор кон зголемената количина на влажност за разлика од околната вегетација. Контрадикторноста во различните индикатори има значителни импликации за дебатата по однос на просторната варијабилност на преципитацијата на Медитеранот, и е во контраст со тврдењата базирани на поленовите анализи дека северното медитеранско подрачје се одликува со интензивен ариден период на стартот на Холоценот. Максимумот на планктонски видови (до 95%) од околу 7.9 до 6.0 cal ka е интерпретиран како највисоко ниво на езерото и е значителен за делинеација на средниот Холоцен како период со максимална концентрација на влажност во Преспанското Езеро. Истовремено, постојаната доминација на *C. paraocellata* и *C. ocellata* complex-от, како и отсуството на еутрофни таксони е земена како индикација за одржување на продуктивноста на езерото во рамките на олиго-мезотрофни услови. Во истиот контекст, не постои индикација за добро познатата краткотрајна климатска регресија на северната хемисфера помеѓу 4.2–3.8 cal ka и 3.5–2.5 cal ka. Периодот на доцниот Холоцен (1.9 cal ka–рецентно време) во дијатомејскиот профил е карактеристичен по изразените осцилации на нивото на езерската вода и продукцијата. Намалената релативна застапеност на *C. paraocellata* и *C. prespanensis* за прв пат од почетокот на Холоценот се интерпретирани како индикација на значителен антропоген притисок во текот на доцниот Холоцен и еутрофикација како последица на човековите активности. Сушниот период на околу 1.0 cal ka е проследен со пик на еутрофната *A. granulata* и *Staurosira* spp., како индикатори за зголемен антропоген внес на хранителни материи. Вториот пад на нивото на езерото на са. 0.05 cal ka е определен преку преминот кон >40% застапеност на бентосниот космополитски вид *C. scutelloides*.

Понатаму, податоците добиени од анализата на дијатомеите се споредени со палеоеколошките индикатори од одбрани седиментациски секвенци од Охридското Езеро, медитеранскиот регион и ледничките корови од Гренланд. Во текот на гренландскиот стадијал 2 (17.1–14.8 cal ka), Преспанското Езеро покажува значителна сличност во еколошките услови со Охридското Езеро, езерото Јанина во Грција, како и езерата во Италија. За време на гренландскиот интерстадијал 1 (14.8–12.7 cal ka) и ГС–2 (12.7–11.5 cal ka), резултатите од дијатомејските анализи го даваат првиот цврст доказ за интерстадијалниот Bølling/Allerød период, на ниво на Десаретската област, како и за влијанието на климатската регресија на Помладиот Дријас врз Преспанското Езеро. Во раниот Холоцен (10.0–8.0 cal ka), корелацијата на дијатомеите со температурната крива од Јадранското Море и кислородните изотопи од NGRIP се дадени како силен доказ за брзо зголемување на влажноста во Преспанското Езеро. За разлика од поголемиот број секвенци од подрачјето на Медитеранот земени при компарацијата, одржувањето на високите нивоа на езерото помеѓу 7.9–1.9 cal ka во Преспанското Езеро индицира поблиска поврзаност со северно атлантските климатски влијанија. Најзначителната климатска промена идентификувана според дијатомејските индикатори во Преспанското Езеро се случила пред са. 1.0 cal ka, а промената е поврзана со средновековната климатска аномалија која почнала пред околу 950 години. Според резултатите од компарацијата се наведува дека постои поблиска

поврзаност помеѓу Преспанското Езеро и севернозападните европски секвенци, и поголемо влијание на атлантските климатски влијанија.

Во поглавјето „Заклучоци“, кандидатката м-р Александра Цветкоска изведува низа јасни и концизни заклучоци базирани на добиените резултати и опсежната дискусија.

Во поглавјето „Литература“ е даден преглед на богатата литература која е користена како во таксономските, така и во палеолимнолошките истражувања. Вкупно се користени 254 референци кои ги покриваат двата аспекта на дисертацијата.

Во Анексот 1 е даден преглед на сите видови кои се утврдени во анализите на секвенцата Co 1215 од Преспанското Езеро и истите се дадени по азбучен редослед. Во Анексот 2 се поставени таблиците со микрофотографии на таксоните присутни во корот co1215 во Преспанското Езеро. При тоа се дадени вкупно 51 таблица со над 1000 фотографии на светлосен и електронски микроскоп. Секоја фотографија е проследена со информација за материјалот од кадешто е направена и структурите кои се клучни и јасно видливи на неа.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на доставениот материјал и сето горенаведено, Комисијата едногласно констатира дека докторската дисертација под наслов **ДИЈАТОМЕИТЕ КАКО ИНДИКАТОРИ НА ПАЛЕОЛИМНОЛОШКИТЕ ПРОМЕНИ НА ПРЕСПАНСКОТО ЕЗЕРО** изработена од кандидатката м-р Александра Цветкоска, претставува оригинален и вреден научен труд.

Во приложената докторска дисертација е даден детален и критички осврт на литературните податоци за темите кои се обработувани, како и правилно образложување и дефинирање на целите и задачите. Направен е правилен избор на методи за подготвување и анализирање на дијатомејските препарати, статистичка анализа со најсовремени софтверски пакети и подготовка на таблици со микрофотографии од светлосен и скенинг електронски микроскоп.

Претставувањето и анализата на резултатите се дадени прегледно, јасно и концизно. Дијатомејските таксони се детално опишани и компарирани со најсличните познати видови. Секој од видовите е богато илустриран со бројни микрофотографии на кои се прикажани морфолошките варијации. Графиците и табелите овозможуваат поцелосно објаснување на промените во составот на видовите во корот и нивната релација со климатските и хидролошките промени. Компаративните графици со различни геолошки и биолошки параметри овозможуваат добивање на јасна слика за клучните промени во хидрологијата и продуктивноста на Преспанското Езеро во изминатите са. 91.000 години, како и податоци за климатските промени во преспанскиот регион и ефектите врз езерскиот екосистем.

Во опширната дискусија, водена критички со голем број правилно и рационално користени литературни податоци, се даваат одговори на најголемиот дел од поставените прашања. Дискусијата опфаќа детална интерпретација на добиените резултати, како за составот и таксономијата на видовите во корот, така и за климатските, хидролошките и продукциските промени во езерото и неговата околина.

На крајот се изнесени концизни заклучоци кои се во согласност со поставените цели, добиените резултати и деталната дискусија. Даден е и богат список на цитираната литература во кој се вклучени најзначајните трудови од областа на дисертација. Во прилог се дадени и 51 висококвалитетни табlici со микрофотографии на дијатомејски таксони од светлосен и електронски микроскоп.

Врз основа на проучувањето, анализата и позитивното оценување на поднесената докторска дисертација од м-р Александра Цветкоска под наслов **ДИЈАТОМЕИТЕ КАКО ИНДИКАТОРИ НА ПАЛЕОЛИМНОЛОШКИТЕ ПРОМЕНИ НА ПРЕСПАНСКОТО ЕЗЕРО**, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет да ја прифати изработената докторска дисертација под наведениот наслов и според законските прописи да ја продолжи понатамошната постапка за нејзина јавна одбрана.

Рецензентска комисија

Проф. д-р Златко Левков, с.р.

Вонреден професор на ПМФ во Скопје

Проф. д-р Светислав Крстиќ, с.р.

Редовен професор на ПМФ во Скопје

Проф. д-р Џејн Рид, с.р.

Вонреден професор на Одделот за географија,
животна средина и геологија при
Универзитетот во Хал, Велика Британија

Проф. д-р Надја Огњанова-Руменова, с.р.

Вонреден професор на Одделот за
палеонтологија, стратиграфија и
седиментологија при Геолошкиот институт,
Бугарска академија на науките, Софија, Р.
Бугарија

Проф. д-р хабл. Бернд Вагнер, с.р.

Институт за геологија и минералологија,
Природно-математички факултет, Универзитет
во Келн, Германија

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА “ДИВЕРЗИТЕТ, ТАКСОНОМИЈА И
ДИСТРИБУЦИЈА НА ТАКСОНИТЕ ОД РОДОВИТЕ *EUNOTIA*,
LUTICOLA, *HIPPODONTA* И *MASTOGLOIA* И ВИДОВИОТ КОМПЛЕКС
НА *PINNULARIA BOREALIS* (BACILLARIOPHYCEAE) ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА“, ИЗРАБОТЕНА ОД КАНДИДАТОТ М-Р АЛЕКСАНДАР
ПАВЛОВ, ПРИЈАВЕНА НА ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО
СКОПЈЕ

Со Одлука бр. 07-2920/9 на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на седницата одржана на 27.3.2014 година, избрани сме за членови на Рецензентската комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатот м-р Александар Павлов, магистер на науки од областа хидробиологија. По разгледувањето на ракописот го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација на кандидатот м-р Александар Павлов претставува самостоен и оригинален научен труд, напишан на 457 страници. Текстот е поделен на неколку поглавја: Вовед; Материјал и методи; Резултати и дискусија; Заклучоци; Користена литература; Таблици со микрофотографии и Список на евидентирани таксони.

Во ВОВЕДОТ, кандидатот м-р Павлов дава преглед на досегашните истражувања на алгалниот диверзитет, со особен осврт на истражувањата на силикатните алги (Bacillariophyceae). Како локалитети кои се карактеризираат со поизразен диверзитет се истакнуваат геолошки старите езера: Охридското и Преспанското. Во понатамошниот текст е даден подетелен преглед на истражувањата на соодветните родови кои се предмет на дисертацијата. Родот *Eunotia* Ehrenberg се карактеризира со специфична морфологија на рафата, но и присуство на најмалку една римопортула. Родот опфаќа голем број видови кои се сретнуваат на сите континенти. Значителен диверзитет е документиран за тропските региони на Јужна Америка, но и за умерените зони во Северна Америка и Канада, Јужна Азија, како и во субантарктичкиот регион. Податоците за таксони кои припаѓаат на родот *Eunotia* од Македонија се малку на број. Во најголем дел, податоците за присуството и распространетоста на таксоните од родот *Eunotia* потекнуваат од студии посветени на високопланинските водени хабитати, како тресетишта, мали извори, потоци и реки, како и високопланински езера. Родот *Luticola* D.G. Mann се карактеризира со специфична структура на рафата и ареолите, како и со присуство на стигма во централното поле. Видовите главно се сретнуваат во аерофитни заедници, но и во силно еутрофни и загадени води како што се реките Вардар, Брегалница и Црна Река. Родот *Hippodonta* Lange-Bertalot, Metzeltin & Witkowski според своите карактеристики наликува на родот *Navicula*, но разлики се јавуваат во формата и морфологијата на појасите и рафата. Податоците за овој род во Македонија се малубројни и главно се однесуваат на геолошки старите езера (Охридско, Преспанско и Дојранско Езеро).

Родот *Mastogloia* Thwaites главно е застапен во морските екосистеми, додека бројот на слатководни видови е многу мал. Родот се карактеризира со изразена комплексност на валвата. Таксономијата на родот *Mastogloia* е исклучително слабо истражена во Република Македонија. Освен еден вид кој досега е опишан од Охридското Езеро, други податоци скоро и да отсутствуваат. Секцијата *Distantes* од родот *Pinnularia* Ehrenberg се карактеризира со голема разновидност во однос на големината и формата на валвата. Видовите од оваа секција главно се сретнуваат во планински региони на различни станишта. Досега постојат мал број на податоци и главно се однесуваат на видот *P. borealis* Ehrenberg.

По деталниот „Вовед“, кандидатот м-р Александар Павлов ги наведува целите и задачите на дисертацијата. Целите се јасно дефинирани и опфаќаат анализа на диверзитетот на родовите, формално опишување на видовите, анализа на географската дистрибуција и дефинирање на преференците на секој вид кон одредено станиште.

Во второто поглавје на дисертацијата се објаснети материјалите и методите користени во студијата. Материјалите потекнуваат од различни региони во Р. Македонија и тие се собирани во изминатите 20 години од различни локалитети и станишта. Најголем дел од материјалите потекнуваат од планинските водни станишта, како и од геолошки старите езера. Лабораторискиот третман на материјалите е соодветен и опфаќа припрема на трајни препрати за набљудување на светлосен микроскоп и носачи за набљудување на електронски микроскоп. Микроскопските анализи се извршени на современи светлосни и електронски микроскопи. Дигиталните микрофотографии се со врвен квалитет.

Во третото поглавје се поставени резултатите добиени во рамки на дисертацијата како и детално објаснување и споредба на истите со слични студии. Во рамките на родот *Eunotia* вкупно се евидентирани 53 таксони. Морфолошките карактеристики на секој таксон се соодветно опишани. Ултраструктурата на валвата од надворешната и внатрешна страна, евидентирана со скенинг електронски микроскоп (СЕМ), исто така е соодветно опишана. Микрофотографиите направени со светлосен микроскоп го претставуваат поголемиот дел од животниот циклус за секој таксон. Во рамките на студијата се опишани вкупно 10 нови видови од Република Македонија, и тоа: *Eunotia altimontana* Lange-Bert., A. Pavlov & Levkov; *Eunotia atomus* A. Pavlov & Levkov; *Eunotia compactarcus* Lange-Bert., Pavlov & Levkov; *Eunotia fabaeformis* A. Pavlov & Levkov; *Eunotia macedonica* Lange-Bert., Pavlov & Levkov; *Eunotia mariovensis* A. Pavlov & Levkov; *Eunotia mihoi* Lange-Bert., Pavlov & Levkov; *Eunotia pseudominor* A. Pavlov & Levkov; *Eunotia scardica* A. Pavlov & Levkov и *Eunotia stojanovskii* A. Pavlov & Levkov. За секој од видовите, вклучувајќи ги и новите, даден е детален опис на морфологијата, варијабилноста и ултраструктурата на валвата. Сите видови се споредени со морфолошки најсличните, а дадена е и прецизна диференцијална дијагноза. Потребно е да се наведе и фактот дека сите нови видови се валидно опишани во соодветни научни публикации.

Од родот *Luticola* евидентирани се вкупно 32 таксони во Република Македонија. Сепак, во таблиците дополнително се поставени и таксони кои не

се евидентирани во Македонија, но кои според својата морфологија се многу слични со таксоните евидентирани од Македонија. Описот на морфолошките карактеристики за секој од таксоните содржи информации евидентни на светлосен и скенинг електронски микроскоп. Во рамките на оваа студија се опишани вкупно 16 таксони од родот *Luticola* и тоа: *Luticola aequalis* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola bilyi* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola frequentissima* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola kopanjae* Levkov, A. Pavlov & Cvetkoska; *Luticola micra* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola montana* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola osogovoensis* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola pitranensis* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola pseudoimbricata* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola pseudoplausibilis* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola saprophila* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola scardica* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola subaequalis* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola tenuis* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola triundulata* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov; *Luticola vesnae* Levkov, Metzeltin & A. Pavlov. За секој од видовите, вклучувајќи ги и новите, даден е детален опис на морфологијата, варијабилноста и ултраструктурата на валвата. Сите видови се споредени со морфолошки најсличните и дадена е прецизна диференцијална дијагноза. Сите нови видови се валидно опишани во соодветна научна публикација.

Од родот *Hippodonta* евидентирани се вкупно 16 таксони. Главните морфолошки карактеристики за секој од евидентираните таксони се соодветно опишани, како и забелешките за дистрибуцијата и дискусија за нивната таксономијата. Во рамките на истражувањата по дисертацијата како нови се опишани следниве таксони: *Hippodonta abunda* A. Pavlov, Levkov, D.M. Williams & Edlund; *Hippodonta affinis* A. Pavlov, Levkov, D.M. Williams & Edlund; *Hippodonta costulatifomis* var. *densistriata* A. Pavlov, Levkov, D.M. Williams & Edlund; *Hippodonta exigua* A. Pavlov, Levkov, D.M. Williams & Edlund; *Hippodonta humboldtiana* A. Pavlov, Levkov, D.M. Williams & Edlund; *Hippodonta latelanceolata* A. Pavlov, Levkov, D.M. Williams & Edlund; *Hippodonta media* A. Pavlov, Levkov, D.M. Williams & Edlund; *Hippodonta naviculiformis* A. Pavlov, Levkov, D.M. Williams & Edlund; *Hippodonta rostratoides* A. Pavlov, Levkov, D.M. Williams & Edlund; *Hippodonta subrostrata* A. Pavlov, Levkov, D.M. Williams & Edlund.

Во рамките на дисертацијата евидентирани се вкупно 7 таксони од родот *Mastogloia*: *Mastogloia dansei* (Thwaites) W. Smith; *Mastogloia elliptica* (Agardh) Cleve; *Mastogloia grevillei* W. Smith; *Mastogloia lacustris* (Grunow) Van Heurck; *Mastogloia ohridana* Cvetkoska & Levkov; *Mastogloia smithii* var. *amphicephala* Grunow; *Mastogloia* sp. nov. Морфолошките карактеристики на секој таксон се соодветно опишани. Микрофотографиите направени со светлосен микроскоп го претставуваат поголемиот дел од животниот циклус за секој таксон. Ултраструктурата на валвата од надворешната и внатрешна страна, евидентирана со скенинг електронски микроскоп (СЕМ), исто така е соодветно опишана. Родот се карактеризира со голема варијабилност во однос на градбата на валвата, но и во однос на еколошките преференци на видовите. Во таа насока, евидентирани се таксони кои се сретнуваат во термоминерални извори, високопланински трестишта до епизоични видови на оклопот од водни желки.

Од секцијата *Distantes* од родот *Pinnularia* евидентирани се вкупно 12 таксони. Морфолошките карактеристики на секој таксон се соодветно опишани. Ултраструктурата на валвата кај овие таксони ретко содржи дополнителни карактери кои се од практично значење за идентификацијата на истите. Од таа причина ултраструктурата на валвата за овие таксони не е прикажана. Оние морфолошки карактеристики кои се од практично значење за идентификацијата на овие таксони видливи се со светлосен микроскоп. Микрофотографиите направени со светлосен микроскоп го претставуваат поголемиот дел од животниот циклус за секој таксон. Во рамки на дисертацијата се опишани вкупно три нови вида: *Pinnularia idsbensis* A. Pavlov & Levkov; *Pinnularia micevskii* Levkov, A. Pavlov & Nakov; *Pinnularia subalpina* A. Pavlov & Levkov. Најголем дел од видовите кои се евидентирани во рамките на родот *Pinnularia* потекуваат од планинските водени екосистеми, а најголем број видови се евидентирани на Шар Планина, Пелистер и Осогово.

Во поглавјето „Заклучоци“, кандидатот м-р Александар Павлов изведува низа јасни и концизни заклучоци базирани на добиените резултати и опсежната дискусија. Заклучоците се однесуваат таксономските и биогеографските истражувања кои се спроведени на територијата на Република Македонија. Во рамките на дисертацијата се евидентирани вкупно 120 таксони, 107 видови и 13 вариетети. Од сите евидентирани таксони, 39 беа опишани како нови за науката.

Во поглавјето „Литература“ даден е преглед на богатата литература која е користена како во таксономските, така и во биогеографските истражувања. Вкупно се цитирани 213 трудови кои во целост ја покриваат проблематиката која е предмет на истражувањата на дисертацијата.

Потоа следува приказот на таблиците со микрофотографии на таксоните евидентирани во рамки на дисертацијата. При тоа дадени се вкупно 147 таблици со над 2000 фотографии од светлосен и електронски микроскоп. Секоја фотографија е проследена со информација за материјалот, односно препаратот од каде што е направена и структурите кои се клучни и јасно видливи на неа.

На крајот на дисертацијата поставен е списокот на сите евидентирани таксони кои се наредени по азбучен ред.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на доставениот материјал и сето горенаведено, Комисијата едногласно констатира дека докторската дисертација под наслов ДИВЕРЗИТЕТ, ТАКСОНОМИЈА И ДИСТРИБУЦИЈА НА ТАКСОНИТЕ ОД РОДОВИТЕ *EUNOTIA*, *LUTICOLA*, *HIPPODONTA* И *MASTOGLOIA* И ВИДОВИОТ КОМПЛЕКС НА *PINNULARIA BOREALIS* (BACILLARIOPHYCEAE) ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, изработена од кандидатот м-р Александар Павлов, претставува оригинален и вреден научен труд.

Во приложената докторска дисертација е даден детален и критички осврт на литературните податоци за таксономијата и дистрибуцијата на четири рода и еден видов комплекс дијатомеи во Македонија, но и пошироко во европски и светски рамки. Целите и задачите се правилно дефинирани и образложени. Направен е правилен избор на методи за припрема и анализирање на

дијатомејските препарати, статистичка анализа со најсовремени софтверски пакети и припрема на таблици со микрофотографии од светлосен и скенинг електронски микроскоп.

Претставувањето и анализата на резултатите се дадени прегледно, јасно и концизно. Дијатомејските таксони се детално опишани според правилата на Интернационалниот код за номенклатура на алги, габи и растенија. Секој од видовите е богато илустриран со бројни микрофотографии на кои се прикажани морфолошките варијации. Новоопишаните видови се споредени со најсличните досега познати таксони и дадени се потребните информации за холотипските и изотипските препарати, типскиот локалитет, како и дистрибуцијата и екологијата на видовите.

Во опширната дискусија, водена критички со голем број правилно и рационално користени литературни податоци, се даваат одговори на најголемиот дел од поставените прашања. Дискусијата опфаќа детална интерпретација на добиените резултати за составот и таксономијата на видовите во Македонија и нивната дистрибуција. На крајот се изнесени концизни заклучоци кои се во согласност со поставените цели, добиените резултати и деталната дискусија. Даден е и богат список на цитираната литература во кој се вклучени најзначајните трудови од областа на дисертација. Во прилог се дадени и 147 висококвалитетни таблици со микрофотографии од светлосен и електронски микроскоп.

Врз основа на проучувањето, анализата и позитивната оценка на поднесената докторска дисертација од м-р Александар Павлов под наслов ДИВЕРЗИТЕТ, ТАКСОНОМИЈА И ДИСТРИБУЦИЈА НА ТАКСОНИТЕ ОД РОДОВИТЕ *EUNOTIA*, *LUTICOLA*, *HIPPODONTA* И *MASTOGLOIA* И ВИДОВИОТ КОМПЛЕКС НА *PINNULARIA BOREALIS* (BACILLARIOPHYCEAE) ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет да ја прифати изработената докторска дисертација под наведениот наслов и според законските прописи да ја продолжи понатамошната постапка за нејзина јавна одбрана.

Рецензентска комисија

Проф. д-р Златко Левков, с.р.

Вонреден професор на ПМФ во Скопје

Проф. д-р Светислав Крстиќ, с.р.

Редовен професор на ПМФ во Скопје

**Проф. д-р Надја Огњанова-
Руменова, с.р.**

Редовен професор на
Одделот за палеонтологија,
стратиграфија и седиментологија при
Геолошкиот институт,
Бугарска академија на науките,
Софија, Р. Бугарија

Проф. д-р Барт Ван де Вијвер, с.р.

Редовен професор на
Одделот за биологија при
Универзитетот во Антверпен, Белгија

Д-р Давид Вилијамс, с.р.

Научен советник при
Одделот за биолошки науки, Завод за
геномика и микробиолошки диверзитет
Природно-научен музеј,
Лондон, Велика Британија

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕТО РЕДОВЕН ПРОФЕСОР ПО ПРЕДМЕТИТЕ
ЛИНГВОСТИЛИСТИКА, ОСНОВИ НА ЛЕКТОРИРАЊЕТО, СОВРЕМЕН
МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, СОЦИОЛИНГВИСТИКА И МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
ВО МЕДИУМИТЕ (НАСТАВНО-НАУЧНА ОБЛАСТ: МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК) НА
КАТЕДРАТА ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ЈАЗИЦИ,
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“ – СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје на својата четириесет и четврта редовна седница одржана на 28.4. 2014 година нè избра за членови на рецензентската комисија во врска со пријавата на проф. д-р Томислав Треневски за избор во звањето редовен професор по предметите: лингвостилистика, основи на лекторирањето, современ македонски јазик, социолингвистика и македонскиот јазик во медиумите, објавен во весникот „Дневник“ на 17.4.2014 година.

Во врска со тоа слободни сме да му ја поднесеме на Наставно-научниот совет на Факултетот следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци: Д-р Томислав Треневски е роден 1960 година во Скопје, каде што го завршил основното и средното образование. Во уч. 1980/81 година се запишал на Групата за македонски јазик (еднопредметна) на Филолошкиот факултет во Скопје и дипломирал во 1985 година. Истата година бил примен како стажант-приправник на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици и ја изработил стажантската тема „Јазикот на фирмите и јавните натписи во Скопје“. По отслужувањето на воениот рок, во учебната 1987/88 се запишал на постдипломските студии по македонски јазик, во 1994 година го одбрал магистерскиот труд „Јазичниот израз на средношколската младина во Скопје“, а во 2004 година ја одбрал докторската дисертација под наслов „Јазикот на печатот во Република Македонија (1989-1999)“.

Бил член на првиот (1998-2001) и на четвртиот состав на Советот за македонски јазик на Република Македонија (2009-2012). Претседател е на Здружението на лекторите на Република Македонија.

Наставна дејност по изборот за вонреден професор: По изборот за вонреден професор, од учебната 2009/10 година д-р Томислав Треневски ја води наставата (предавања и вежби) по предметите лингвостилистика на современиот македонски јазик 1 и 2 за групата македонски јазик, како и за групата македонска книжевност и македонски јазик како втор главен предмет (под „Б“), како едносеместрален предмет; специјален курс 1 и 2 за групата македонски јазик, социолингвистика / македонски социолингвистички теми и македонскиот јазик во медиумите. Од учебната 2013/2014 година, според новите наставни програми, одржува настава по предметот основи на лекторирањето 5 и 6 за студентите од групата македонски јазик (апликативна насока). Освен на матичната Катедра, д-р Треневски водел настава по современ

македонски јазик 7 и 8 за студиската група преведување и толкување. Од учебната 2012/13 година има ангажман по практична јазична редакција (во рамките на предметот преведување од англиски / француски / германски јазик на македонски со практична јазична редакција). Во рамките на наставата на други факултети на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ бил ангажиран со предавања по социолингвистика (во рамките на предметот социо-невро-психолинг-вистика) за групата логопедија на Медицинскиот факултет во Скопје.

Во односниот период бил ментор при изработка на повеќе дипломски трудови на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици (17) и на Катедрата за преведување и толкување (58). Бил член на комисији за оцена и одбрана на дипломски трудови на Катедрата за македонски јазик и на Катедрата за преведување и толкување.

Освен на додипломските студии, д-р Трневски бил ангажиран и на постдипломските студии на матичната Катедра, каде што во рамките на предметот општа лингвистика водел блок-предавања на тема „Македонски социолингвистички теми“ и блок-предавања во рамките на предметот актуелни проучувања на македонскиот јазик. Одржувал предавања по предметот македонски јазик на постдипломските студии по конференциско толкување, а од уч. 2013/14 учествува и во комбинираната настава по симултано и консекутивно преведување и толкување (во наставата учествуваат тројца професори што покриваат различни јазици).

На постдипломските студии по македонски јазик менторирал десетина истражувачки трудови на постдипломци по предметот актуелни проучувања на македонскиот јазик.

Од неговата меѓународна активност на полето на македонистиката го издвојуваме учеството на „42-рата Годишна конвенција на ACEEC“ (42nd Annual Convention of ASEES (Association for Slavic, East European & Eurasian Studies), на тема: „The situation of the Macedonian language in Macedonia and in neighboring countries“ (2010).

Кандидатот покажува висок успех во работата со студентите. Тоа се гледа од извештајот за спроведената анкета за предметите: лингвистилистика на македонскиот јазик (средна оценка 9,7) и особено од македонски јазик и култура на постдипломските студии (средна оценка 10), т.е. од кумулативна оценка: позитивна.

Дополнителни ангажмани (по изборот во вонреден професор):

Во периодот 2009-2011, д-р Томислав Трневски бил раководител на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици. Бил член на редакциски одбори за два зборника на трудови во организација на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ (*Зборник во чест на проф. д-р Кирил Конески по повод 80 години од раѓањето; Зборник во чест на проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова по повод 70 години од раѓањето*) (2009), бил член на Советот на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура (2010 и 2011), бил член на одбори за организација на меѓународни научни собири организирани од Факултетот: *Прв, втор, друг јазик: хрватско-македонски споредби* (2010) и *Јазични и културни проникнувања низ преведувањето и толкувањето* (2012).

Во односниот период бил член на повеќе факултетски комисији: член на Издавачкиот совет, за попис на библиотечен фонд, за евалуација и за оцена на студентските трудови на традиционалниот награден конкурс на Факултетот. Бил секретар на Одборот за постдипломски студии од научна област македонски јазик и координатор за настава на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици.

Д-р Томислав Треневски бил рецензент на 3 стручни публикации: високошколски учебник (*Современ македонски јазик во областа на новинарството и односите со јавноста*, автор: Татјана Б. Ефтимоска, 2011), *Социолингвистички огледи*, автор: Симона Груевска-Маџоска, 2010) и *Прв, втор, друг јазик: хрватско-македонски споредби*, зборник на трудови од научен собир, 2013).

Научна дејност (по изборот за вонреден професор): Научниот интерес на д-р Томислав Треневски е насочен кон актуелните состојби во македонскиот јазик, пред сè во јавната комуникација, но и пошироко, за одделни аспекти на јазичната политика и на ефектите од сè поприсутната интерференција, односно на туѓојазичните влијанија. Секако, неодминливи се и лингвистичките проследувања и вклученоста во заложбите за институционално дејствување.

Во статијата под наслов „За некои (пре)пораки на проф. Лилјана Минова-Ѓуркова“, авторот се повикува на силните аргументи на проф. Минова-Ѓуркова за издигнување на статусот на јазичната норма преку примена на прескриптивни решенија со кои треба да се надмине расчекорот меѓу стандардот и јазичниот узус и – преку илустративни примери проследени со аналитички коментари – ја афирмира неопходната потреба за многу подоследна примена на јазичниот стандард во службената комуникација. Во статијата „За некои притисоци врз јазичната норма“, во фокусот на интересот на авторот се актуелни социолингвистички проблеми што се однесуваат на јазичната политика и на јазичното планирање наспроти ефектите од силното, стихийно интерференциско влијание на туѓојазични обрасци од една страна, и натежнатите тенденции за нарушување на некои утврдени суштествени признаци на јазичниот стандард на т.н. општи места во јазикот, од друга, што е сериозен сигнал дека се намалува престижниот (потребен) статус на стандардниот јазик. Преку согледувањата за редица скршнувања од коректната употреба, тој констатира дека сè помногубројните отстапувања ја налагаат потребата за институционално дејствување и засилено негување на традицијата. Статијата „Синонимијата и интерференцијата“ се однесува на сè поприсутната некритичка употреба на туѓојазични елементи во средствата за јавно информирање, а интерференциското влијание има мошне негативно влијание врз јазикот (особено поради хомонимно совпаѓање или паронимна асоцијација) при појавата на т.н. лажни парови во македонски јазичен контекст, кога некритички им се дава предност на туѓојазичните значења. Актуелните прашања во врска со употребата на македонскиот јазик во јавната комуникација се предмет на интерес во статијата „Македонскиот јазик во средствата за јавно информирање (печатени медиуми)“, каде што авторот врши општ осврт на македонскиот јазик во јавната комуникација и елаборира низа актуелни

прашања во врска со употребата на јазикот во практиката. Една од поентите е дека треба да се засили влијанието на јазичните редактори во креирањето, негувањето и одржувањето на јазичната политика во медиумите.

Научната дејност на д-р Томислав Треневски е во функција на неговата наставна дејност и е тесно поврзана со предметите што ги води на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици и на Катедрата за преведување и толкување. Во тој контекст, особено се надоврзува и неговата улога како член на Советот за македонски јазик на Република Македонија и како претседател на Здружението на лекторите на Република Македонија.

Евидентен е бројот на објавени трудови во односниот период е скроман, но интересот и посветеноста на авторот за актуелните состојби во македонскиот јазик се согледува и низ други форми на дејствување. Тој учествувал со реферати на домашни и на меѓународни научни собири каде што ги изнесувал своите сознанија за повеќе аспекти што се однесуваат на статусот на современиот македонски јазик. Со пленарни предавања дал придонес во повеќе стручни расправи: на научната конференција „Науката за македонскиот јазик – состојби и перспективи, во организација на МАНУ, 2011; на меѓународниот научен симпозиум „Блаже Конески и македонскиот јазик, литература и култура“, во организација на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, 2011; на меѓународната научна конференција „Македонистиката меѓу традицијата и современите предизвици“, во организација на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2013; учествувал во стручната расправа во рамките на проектот „Јазичното планирање во Република Македонија, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2012; одржал пленарно предавање на *Годишното стручно советување на Здружението на лекторите на Република Македонија*.

Под менторство на проф. д-р Томислав Треневски во фаза на изработка се две докторски дисертации, а од петте менторства на магистерски трудови, три труда се одбранети.

Учествува во два национални научноистражувачки проекти: *Речник на синоними во македонскиот стандарден јазик* (носител: д-р Симона Груевска-Маџоска, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, каде што е главен редактор на публикацијата), и во националниот научен проект на Министерството за култура на Република Македонија: *Правопис на македонскиот стандарден јазик*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ (дел од Националната стратегија за развој на културата во Република Македонија 2013-2017).

Во стручно-апликативната дејност на проф. д-р Томислав Треневски спаѓаат и јазичните редакции на 7 научни/стручни публикации (3 во издание на УКИМ: еден зборник и два учебника, 3 во рамките на проектот на Владата на Република Македонија: „Превод на 500 стручни и научни книги и учебници од кои се учи на врвните, најдобрите и најреномираните универзитети во САД и Велика Британија, а од областа на правото во Франција и Германија“ и една филозофска расправа. Има извршено јазична редакција на 19 уметнички книги (18 преводи од едицијата „Свезди на светската книжевност“ и еден роман од домашен автор).

Список на објавени и други трудови:

„За некои (пре)пораки на проф. Лилјана Минова-Ѓуркова“, во: *Зборник во чест на проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова по повод 70 години од раѓањето*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици, 2009.

„Синонимијата и интерференцијата“, во *XXXVI Научна конференција на XLI Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2010.

„Македонскиот јазик во средствата за јавно информирање“, во: *Македонскиот јазик и јавното информирање* (брошура), Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2009.

„Лексичка синонимија во македонскиот стандарден јазик“ (приказ) во: *Македонски јазик LXII*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2011.

„За некои притисоци врз јазичната норма“, во: *Македонистиката меѓу традицијата и современите предизвици*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2014.

„The situation of the Macedonian language in Macedonia and in neighboring countries“, 42nd Annual Convention of ASEES (Association for Slavic, East European and Eurasian Studies), Los Angeles, USA, 2010.

„Речник на македонскиот стандарден јазик – интернет - издание; Речник на лингвистички термини; Дијалектен речник на македонскиот јазик и Македонскиот јазичен корпус“, учество на научната конференција *Науката за македонскиот јазик-состојби и перспективи*, ICAL, МАНУ, 2011.

„Граматиката на Конески – инспирација за стилистички проучувања“, реферат прочитан на меѓународната научна конференција *Блаже Конески и македонскиот јазик, литература и култура*, Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2011.

„Дискусија за статусот на лекторите и предизвиците на нивниот ангажман“, пленарно предавање на *Годишното стручно советување на Здружението на лекторите на Република Македонија*, 2012.

Проектна активност: редактор на публикацијата од научниот проект „Речник на синоними во македонски јазик“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.

Учесник во националниот научен проект на Министерството за култура на Република Македонија: „Правопис на македонскиот стандарден јазик“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ (дел од Националната стратегија за развој на културата 2013-2017).

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ:

Имајќи ја предвид богатата наставна дејност на д-р Томислав Трневски, пошироките ангажмани во областа на македонистиката, како и неговата научна дејност која е во функција на предметите за кои конкурира, му предлагаме на Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ да ја прифати оваа рецензија и да го избере д-р Томислав Трневски во звањето редовен професор по предметите: лингвистика, основи на лекторирањето,

современ македонски јазик, социолингвистика и македонскиот јазик во медиумите.

Рецензентска комисија

Д-р Живко Цветковски, редовен професор, с.р.

Д-р Стојка Бојковска, редовен професор, с.р.

Д-р Димитар Пандев, редовен професор, с.р.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: Томислав Спасе Треневски

Институција: Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

Научна област: современ македонски јазик

1. НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.1	Одржување настава од прв циклус студии	
1.1.1	2009/2010 зимски семестар	
1.1.1.1	Лингвостилистика 1 (МЈ IV задолжителен) (2+2)	2.1
1.1.1.2	Специјален курс 1 (МЈ IV задолжителен) (1+2)	1.5
1.1.1.3	Лингвостилистика (МКн. IV изборен) (2+2)	2.1
1.1.1.4	Современ македонски јазик 7 (ПИТ IV изборен) (1+1)	1.05
1.1.1.5	Социолингвистика / Македонски социолингвистички теми (МЈ III изборен) (2+0)	1.2
1.1.1.6	Социолингвистика (во рамките на предметот соционевро-психоллингвистика) Медицински факултет (група Логопедија III) 7 часа	0.28
1.1.2	2009/2010 летен семестар	
1.1.2.1	Лингвостилистика 2 (МЈ IV задолжителен) (2+2)	2.1
1.1.2.2	Специјален курс 2 (МЈ IV задолжителен) (1+2)	1.5
1.1.2.3	Современ македонски јазик 8 (ПИТ IV изборен) (1+1)	1.05
	вкупно 2009/2010	12.88
1.1.3	2010/2011 зимски семестар	
1.1.3.1	Лингвостилистика 1 (МЈ IV задолжителен) (2+2)	2.1
1.1.3.2	Специјален курс 1 (МЈ IV задолжителен) (1+2)	1.5
1.1.3.3	Лингвостилистика (МКн. IV изборен) (2+2)	2.1
1.1.3.4	Современ македонски јазик 7 (ПИТ IV изборен) (1+1)	1.05
1.1.3.5	Социолингвистика (МЈ III изборен) (2+0)	1.2
	Социолингвистика (во рамките на предметот соционевро-психоллингвистика) Медицински факултет (група Логопедија III) 7 часа	0.28
1.1.4	2010/2011 летен семестар	
1.1.4.1	Лингвостилистика 2 (МЈ IV задолжителен) (2+2)	2.1
1.1.4.2	Специјален курс 2 (МЈ IV задолжителен) (1+2)	1.5
1.1.4.3	Современ македонски јазик 8 (ПИТ IV изборен) (1+1)	1.05
	вкупно 2010/2011	12.88

1.1.5	2011/2012 зимски семестар	
1.1.5.1	Лингвостилистика 1 (МЈ IV задолжителен) (2+2)	2.1
1.1.5.2	Специјален курс 1 (МЈ IV задолжителен) (1+2)	1.5
1.1.5.3	Лингвостилистика (МКн. IV изборен) (2+2)	2.1
1.1.5.4	Современ македонски јазик 7 (ПИТ IV изборен) (1+1)	1.05
1.1.5.5	Македонскиот јазик во медиумите (МЈ III изборен) (2+0)	1.2
	Социолингвистика (во рамките на предметот социо-невро-психолингвистика) Медицински факултет (група Логопедија III) 7 часа	0.28
1.1.6	2011/2012 летен семестар	
1.1.6.1	Лингвостилистика 2 (МЈ IV задолжителен) (2+2)	2.1
1.1.6.2	Специјален курс 2 (МЈ IV задолжителен) (1+2)	1.5
1.1.6.3	Современ македонски јазик 8 (ПИТ IV изборен) (1+1)	1.05
	вкупно 2011/2012	12.88
1.1.7	2012/2013 зимски семестар	
1.1.7.1	Лингвостилистика 1 (МЈ IV задолжителен) (2+2)	2.1
1.1.7.2	Специјален курс 1 (МЈ IV задолжителен) (1+2)	1.5
1.1.7.3	Лингвостилистика (МКн. IV изборен) (2+2)	2.1
1.1.7.4	Македонскиот јазик во медиумите (МЈ III изборен) (2+0)	1.2
1.1.7.5	Практична јазична редакција (во рамките на предметот: преведување од англиски / француски / германски јазик на македонски со практична јазична редакција) (ПИТ IV) 1	0.45
1.1.7.6	Социолингвистика (во рамките на предметот социо-невро-психолингвистика) Медицински факултет (група Логопедија III) 7 часа	0.28
1.1.8	2012/2013 летен семестар	
1.1.8.1	Лингвостилистика 2 (МЈ IV задолжителен) (2+2)	2.1
1.1.8.2	Специјален курс 2 (МЈ IV задолжителен) (1+2)	1.5
1.1.8.3	Практична јазична редакција (во рамките на предметот: преведување од англиски / француски / германски јазик на македонски со практична јазична редакција) (ПИТ IV) 1	0.45
	вкупно 2012/2013	11.68
1.1.9	2013/2014 зимски семестар	
1.1.9.1	Лингвостилистика 1 (МЈ IV задолжителен) (2+2)	2.1
1.1.9.2	Основи на лектурирањето 5 (МЈ IV задолжителен) (1+2)	1.5
1.1.9.3	Македонскиот јазик во медиумите (МЈ III изборен) (2+0)	1.2
1.1.9.4	Практична јазична редакција (во рамките на предметот: преведување од англиски / француски / германски јазик на македонски со практична јазична редакција) (ПИТ IV) 1	0.45

	Социолингвистика (во рамките на предметот соционевро-психолингвистика) Медицински факултет (група: логопедија III) 7 часа	0.28
1.1.10	2013/2014 летен семестар	
1.1.10.1	Лингвостилистика 2 (МЈ IV задолжителен) (2+2)	2.1
1.1.10.2	Основи на лекторирањето 6 (МЈ IV задолжителен) (1+2)	1.5
1.1.10.3	Практична јазична редакција (во рамките на предметот: преведување од англиски / француски / германски јазик на македонски со практична јазична редакција) (ПИТ IV) 1	0.45
	вкупно 2013/2014	9.58
	Вкупен број бодови за одржување настава од прв циклус	59.9
1.2	Одржување настава на втор циклус студии	
1.2.1	2009/2010 (македонски јазик) Македонски социолингвистички теми 3 часа	0.15
1.2.2	2009/2010, специјалистички (мастер) студии по конференциско толкување Македонски јазик 7 часа	0.35
1.2.3	2010/2011 (македонски јазик) Македонски социолингвистички теми 3 часа	0.15
1.2.4	2010/2011, специјалистички (мастер) студии по конференциско толкување Македонски јазик 7 часа	0.35
1.2.5	2011/2012 (македонски јазик) Актуелни проучувања на македонскиот јазик 3 часа	0.15
1.2.6	2011/2012, магистерски студии по конференциско толкување Македонски јазик 7 часа	0.35
1.2.7	2012/2013 (македонски јазик) Актуелни проучувања на македонскиот јазик 3 часа	0.15
1.2.8	2012/2013, магистерски студии по конференциско толкување Македонски јазик 7 часа	0.35
1.2.9	2013/2014, магистерски студии по конференциско толкување Македонски јазик 7 часа	0.35
1.2.10	2013/2014, магистерски студии по конференциско толкување Симултано и консекутивно преведување и толкувањето (соработка со други професори во студиумот), 21 час	1.05
	Вкупен број бодови за одржување настава од втор циклус	3.4
1.3	Подготовка на нов предмет	
1.3.1	Македонскиот јазик во медиумите	
1.3.2	Основи на лекторирањето (електронски прилози за извршување јазична редакција + коректурна шема)	1
	Социолингвистика (интерен електронски поимник)	1
1.4	Консултации со студенти	
1.4.1	2009/2010: во просек 150 консултации по семестар	0.6

1.4.2	2010/2011: во просек 150 консултации по семестар	0.6
1.4.3	2011/2012: во просек 150 консултации по семестар	0.6
1.4.4	2012/2013: во просек 150 консултации по семестар	0.6
1.4.5	2013/2014: во просек 100 консултации по семестар	0.4
	Вкупен број бодови за одржани консултации	2.8
1.5	Ментор на дипломска работа	
1.5.1	Катедра за македонски јазик и јужнословенски јазици 1. Бисера Бијелиќ, 2010 2. Ана Аначкова, 2010 3. Климентина Маркоска, 2010 4. Весна Краљевска, 2010 5. Сузана Михајлоски, 2010 6. Марија Најдовска, 2010 7. Зорица Манаскова, 2010 8. Марија Лозаноска, 2011 9. Катерина Јовановска, 2011 10. Елена Илиева, 2012 11. Евдокија Илијевска, 2012 12. Ангел Арангеловски, 2013 13. Ивана Главичиќ, 2013 14. Тања Ангова, 2013 15. Радмила Ванкоска, 2013 16. Виолета Цветановска, 2013 17. Билјана Тодоровска, 2014	3.4
1.5.2	Катедра за преведување и толкување 1. Кристина Тасева, 2009 2. Елена Мирковска, 2009 3. Ристо Ѓорѓиев, 2009 4. Маја Крциќ, 2009 5. Мартина Стојановска, 2009 6. Ванѓелица Тимчева, 2010 7. Драгица Илиева, 2010 8. Андријана Стефановска, 2010 9. Емилија Стојчевска, 2010 10. Надица Сарева, 2010 11. Катерина Стаменкова, 2010 12. Елена Јадровска, 2010 13. Билјана Богатинова, 2010 14. Билјана Петрушевска, 2010 15. Радмила Пеева, 2010 16. Катерина Запрова, 2010 17. Наташа Јовановска, 2010 18. Ангелина Тутаркова, 2010 19. Наташа Ѓурчиновска, 2010 20. Ристе Јорданов, 2010 21. Марија Тошевска, 2010 22. Елена Цветкоска, 2010	

	23. Ивона Милеска, 2010 24. Радмила Масинова, 2010 25. Ема Крстеска, 2010 26. Кире Коцевски, 2010 27. Симона Мирческа, 2011 28. Ивана Оцевска, 2011 29. Орхидеја Пановска, 2011 30. Каталин Богоева, 2011 31. Габриела Димеска, 2011 32. Кристина Тодороска, 2011 33. Сања Спасовска, 2011 34. Ивана Ристовска, 2011 35. Елена Ивановска, 2011 36. Јана Цветкоска, 2011 37. Сања Гичева, 2011 38. Ана Златкова, 2011 39. Ана Марија Митевска, 2011 40. Наташа Јорданоска, 2011 41. Мартина Павловска, 2012 42. Јасмина Јанева, 2012 43. Сања Ѓурковиќ, 2012 44. Игор Раиден, 2012 45. Ненад Стефаноски, 2012 46. Катерина Стоименовска, 2012 47. Марија Тодоровска, 2012 48. Тамара Иванова, 2012 49. Ивана Витановска, 2012 50. Елена Десподовска, 2012 51. Елена Петковска, 2012 52. Ивана Мирчевска, 2012 53. Мартина Мајсторовиќ, 2012 54. Ангелина Трајковска, 2013 55. Арсим Јонузи, 2013 56. Горјан Николенко, 2013 57. Андријана Спировска, 2013 58. Кристијан Магденовски, 2013	11.6
	Вкупен број бодови за менторирање дипломски труд	15
1.6	Член на комисија за оцена или одбрана на докторат	
1.6.1	Член на Комисијата за оцена на докторската дисертација на м-р Марија Кусевска: „Анализа на изразувањето несогласување во македонскиот и во англискиот јазик и импликациите за учењето англиски јазик кај македонските говорители“	0.5
1.6.2	Член на Комисијата за одбрана на докторската дисертација на м-р Марија Кусевска: „Анализа на	0.5

	изразувањето несогласување во македонскиот и во англискиот јазик и импликациите за учењето англиски јазик кај македонските говорители“ (одбранета 2010)	
1.6.3	Член на Комисијата за оцена на докторската дисертација на м-р Зорица Трајкова: „Прагматичката улога на метадискурсниите маркери при градењето и постигнувањето <i>убедување</i> во пишаниот и во говорниот текст во англискиот и во македонскиот јазик“	0.5
1.6.4	Член на Комисијата за одбрана на докторската дисертација на м-р Зорица Трајкова: „Прагматичката улога на метадискурсниите маркери при градењето и постигнувањето <i>убедување</i> во пишаниот и во говорниот текст во англискиот и во македонскиот јазик“ (одбранета 2013)	0.5
1.6.5	Член на Комисијата за оцена на докторската дисертација на м-р Соња Китановска-Кимовска: „Преведување стил: врз примери од англиската книжевност на македонски јазик“	0.5
1.6.6	Член на Комисијата за одбрана на докторската дисертација на м-р Соња Китановска-Кимовска: „Преведување стил: врз примери од англиската книжевност на македонски јазик“ (одбранета 2013)	0.5
1.6.7	Член на Комисијата за оцена на докторската дисертација на м-р Милена Саздовска-Пигуловска: „Лексиката во преводите од англиски на македонски јазик на научна и стручна литература од економско-финансиската област“	0.5
1.6.8	Член на Комисијата за одбрана на докторската дисертација на м-р Милена Саздовска-Пигуловска: „Лексиката во преводите од англиски на македонски јазик на научна и стручна литература од економско-финансиската област“ (за одбрана)	0.5
1.7	Член на комисија за оцена или одбрана на магистерски труд	
1.7.1	Член на Комисијата за оцена на магистерскиот труд на Јана Михајловска: „Аграматикалности и алогичности во јазикот на македонската народна балада“	0.3
1.7.2	Член на Комисијата за одбрана на магистерскиот труд на Јана Михајловска: „Аграматикалности и алогичности во јазикот на македонската народна балада“ (одбранета 2012)	0.3
1.7.3	Член на Комисијата за оцена на магистерскиот труд на Николче Мицкоски: „Дефинирање терминологија од областа на информатичките технологии во македонскиот јазик“	0.3
1.7.4	Член на Комисијата за одбрана на магистерскиот труд	

	на Николче Мицкоски: „Дефинирање терминологија од областа на информатичките технологии во македонскиот јазик“ (одбранета 2012)	0.3
1.7.5	Член на Комисијата за оцена на магистерскиот труд на Огнен Чемерски: „Преведување поморјанска терминологија во романот <i>Моби Дик</i> од Херман Мелвил“	0.3
1.7.6	Член на Комисијата за одбрана на магистерскиот труд на Огнен Чемерски: „Преведување поморјанска терминологија во романот <i>Моби Дик</i> од Херман Мелвил“ (одбранета 2012)	0.3
1.7.7	Член на Комисијата за оцена на магистерскиот труд на Анита Кузмановска: „Еуфемизмите во францускиот и во македонскиот јазик“	0.3
1.7.8	Член на Комисијата за одбрана на магистерскиот труд на Анита Кузмановска: „Еуфемизмите во францускиот и во македонскиот јазик“ (одбранета 2013)	0.3
1.7.9	Член на Комисијата за оцена на магистерскиот труд на Милица Петрушевска: „Јазичната политика и јазичното планирање во Република Македонија произлезени од Уставот во 1991 и од Амандманите на Уставот од 2001 година“	0.3
1.7.10	Член на Комисијата за одбрана на магистерскиот труд на Милица Петрушевска: „Јазичната политика и јазичното планирање во Република Македонија произлезени од Уставот во 1991 и од Амандманите на Уставот од 2001 година“	0.3
1.7.11	Член на Комисијата за оцена на магистерскиот труд на Слаѓана Симоска: „Кичевско-поречките говори со осврт на говорот во селата Горни и Долни Манастирец, Томино Село, Тополница и Сушица“	0.3
1.7.12	Член на Комисијата за одбрана на магистерскиот труд на Слаѓана Симоска: „Кичевско-поречките говори со осврт на говорот во селата Горни и Долни Манастирец, Томино Село, Тополница и Сушица“ (за одбрана)	0.3
1.7.13	Член на Комисијата за оцена на магистерскиот труд на Маја Митева: „Јазичните особености на романите на Горјан Петрески“	0.3
1.7.14	Член на Комисијата за одбрана на магистерскиот труд на Маја Митева: „Јазичните особености на романите на Горјан Петрески“ (за одбрана)	0.3
	Вкупен број бодови за членство во комисии за оцена и одбрана	8.2
1.8.	Член на комисија за одбрана на дипломска работа	
	Катедра за македонски јазик и јужнословенски јазици	

	1. Никола Цанев, 2009 2. Антоанета Богданоска, 2010 3. Билјана Коцева, 2010 4. Моника Каровска, 2010 5. Драгана Кориќ, 2010 6. Божана Касаповска, 2010 7. Љупка Сарафимовска, 2010 8. Дениз Османи, 2010 9. Маја Спасовска, 2010 10. Лина Тегова, 2010 11. Елена Трајкова, 2010 12. Даница Постолова, 2010 13. Ивона Младеновска, 2010 14. Слаѓана Гиновска, 2011 15. Слаѓана Симоска, 2011 16. Ивона Цветаноска, 2011 17. Јасмина Сиџимовска, 2011 18. Весна Куковска, 2011 19. Билјана Блажеска, 2011 20. Јасмина Ѓорѓиоска, 2011 21. Викторија Мирческа, 2011 22. Николина Сиљаноска, 2011 23. Елена Стефчева, 2011 24. Бранка Стојческа, 2011 25. Ирина Тошева, 2011 26. Бојана Стојчевска, 2011 27. Фуркан Садики, 2011 28. Марија Иљова, 2011 29. Ивана Милановиќ, 2011 30. Стојанка Аврамовска, 2011 31. Сања Смилеска, 2011 32. Даниела Стошиќ, 2011 33. Сања Трајчева, 2011 34. Кристина Милановиќ, 2012 35. Душко Ангеловски, 2012 36. Наташа Младеновска, 2012 37. Кети Николоска, 2012 38. Драгана Јовановиќ, 2012 39. Ирена Јакимовска, 2012 40. Златко Рошкоски, 2012 41. Елена Стојаноска, 2012 42. Јасмина Петровска, 2012 43. Елена Чаушевска, 2013 44. Трајанка Бачева, 2013 45. Наташа Коцева, 2013 46. Мартина Дејанова, 2013 47. Марија Јакимовска, 2013	5.1

	48. Емилија Трајкоска, 2013 49. Габриела Камчева, 2013 50. Сања Спасевска, 2014 51. Денис Бојаров, 2014	
	Катедра за преведување и толкување	
	1. Ева Тимова, 2009 2. Христина Миовска, 2009 3. Даниела Донова, 2009 4. Елена Јовчевска, 2010 5. Ива Николоска, 2010 6. Мартин Нацев, 2011 7. Маја Самарџиоска, 2011 8. Тамара Младеновска, 2012 9. Ана Александрова, 2012 10. Христина Трајковска, 2012 11. Жаклина Андоновска, 2013 12. Сања Пармакова, 2013 13. Маја Петрова, 2013 14. Стефан Стојановски, 2014 15. Ангела Донева, 2014 16. Стојан Дојчиноски, 2014	1.6
	Вкупен број бодови за членство во комисији за одбрана на дипломски труд	6.7
1.9	Ментор на истражувачки труд во рамки на втор циклус студии	0.03
1.9.1	Актуелни проучувања на македонскиот јазик 1. Андријана Павлова, „Споредба на два превода (од различни периоди) на книгата 'Големиот Гетсби' од Ф.С. Фицџералд“, 2011 2. Анета Јанева, „За билингвизмот во Република Македонија и за статусот на македонскиот јазик во законските акти што ја регулираат официјалната комуникација (споредба со ситуацијата во Република Словенија)“, 2011 3. Ана Аначкова, „Комуникацијата меѓу младите преку интернет“, 2011 4. Бобан Карапејовски, „Глобализациските влијанија во македонскиот јазик врз примери од синтаксата“, 2011 5. Александра Дунгевски „Функционирањето на зборовите и изразите од областа на текстилната индустрија“, 2011 6. Билјана Коцева, „Реактуализација на турцизмите во печатените медиуми денес“, 2011 7. Адријана Урдаревиќ, „Актуелни состојби во македонскиот јазик“, 2011 8. Перчо Божиновски, „Јазичниот идентитет на македонскиот јазик во поглед на јазичниот пуризам и јазичната глобализација“, 2013	

	9. Јулијана Талеска, „Јазикот во преводите од епископот пергамски Јован Зизиулас“, 2013 10. Сара Чепишевска, „Споредба на дистрибуцијата на фонолошко-артикулаторните нарушувања од учебната 2009/2010 и 2012/2013“, 2013 11. Марија Карадаковска, „Влијанието на англискиот јазик во медиумскиот простор во Република Македонија – предизвик на глобализацијата“, 2013	
	Вкупен број бодови за менторирање истражувачки труд од втор циклус студии	0.33
1.10	Рецензент на учебник / стручна книга / публикација	
1.10.1	Современ македонски јазик во областа на навинарството и односите со јавноста (автор: Татјана Б. Ефтимоска), Висока школа за новинарство и за односи со јавноста, Скопје, 2011	1
1.10.2	Социolingвистички огледи (автор: д-р Симона Груевска-Маџоска), Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, 2010	1
1.10.3	Прв, втор, друг јазик: хрватско-македонски споредби (зборник на трудови од меѓународниот собир на соработка), Загреб, 2013	1
1.11	Пакет материјали за одреден предмет	
1.11.1	Електронски прилози за извршување јазична редакција (Основи на лекторирањето 5 и 6)	1
1.11.2	Извршување поправка (лектура / коректура / јазична редакција) на отпечатен текст	1
	Вкупно	103.33

2. НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
2.1	Ментор на докторска дисертација	
2.1.1	М-р Васка Ташова, „Авторските лингвостилистички маркирани единици во современата македонска проза“ (во изработка)	3
2.1.2	М-р Наташа Иванова, „Статусот на македонскиот стандарден јазик во деловната комуникација во секторот образование“ (во изработка)	3
2.2	Ментор на магистерски труд	
2.2.1	Матилда Саздова, „Македонскиот јазик во постојните модели на судските, нотарските и стечајните огласи пред нивното објавување“ (одбранета 2010)	1
2.2.2	Васка Ташова, „Лексичките особености во прозата на	

	Петре М. Андреевски“ (одбранета 2011)	1
2.2.3	Наташа (Јанковска) Марина, „Претставување на недоследностите при употребата на интернационализмите во македонскиот јазик од областа на правната и на деловната терминологија“ (одбранета 2013)	1
2.2.4	Гордана Наумовска, „Јазикот на правото, на правните акти и постапки“ (во изработка)	1
	Ана Аначкова, „Статусот на туѓојазичните и на нестандартните елементи во прилозите од областа на уметноста, културата и забавата на интернет-страниците“ (во изработка)	1
2.3	Учесник во национален научен проект	
2.3.1	Учесник (редактор) на научниот проект: „Речник на синоними во современиот македонски јазик“ (носител: д-р Симона Груевска-Маџоска), Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“	3
2.3.2	Учесник во националниот научен проект на Министерството за култура: Правопис на македонскиот стандарден јазик, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ 2013-2015 (дел од Националната стратегија за развој на културата 2013-2017)	3
2.4	Трудови објавени во зборник на трудови на в.о. институција:	
	„За некои (пре)пораки на проф. Лилјана Минова-Ѓуркова“, во: <i>Зборник во чест на проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова по повод 70 години од раѓањето</i> , Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Катедра за македонски јазик 2009, 309-318.	4
	„За некои притисоци врз јазичната норма“, во: <i>Македонистиката меѓу традицијата и современите предизвици</i> , (зборник од меѓународна научна конференција), Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2014.	4
	„Македонскиот јазик во средствата за јавно информирање“, во: <i>Македонскиот јазик и јавното информирање</i> (брошура), Институт за македонски јазик, литература и култура, 2009.	4
	„Лексичка синонимија во македонскиот стандарден јазик“ (приказ), во: <i>Македонски јазик LXII</i> , Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2011.	2
2.5	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир	
	„Синонимијата и интерференцијата во XXXVI научна	

	конференција на XLI меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2009.	2
2.6	Пленарно предавање на научен/стручен собир	
	Учество на научната конференција „Науката за македонскиот јазик – состојби и перспективи“, дискусии по теми: <i>Речник на македонскиот стандарден јазик – интернет издание; Речник на лингвистички термини; Дијалектен речник на македонскиот јазик и Македонскиот јазичен корпус</i> ; модератор на пленарно заседавање, ICAL, МАНУ, 2011.	2
	Предавање под наслов „Дискусија за статусот на лекторите и предизвиците на нивниот ангажман“, <i>Годишно стручно советување на Здружението на лекторите на Република Македонија</i> , 2012.	2
	Учество на стручна расправа во рамките на проектот „Јазичното планирање во Република Македонија“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2013.	2
2.7	Секциски предавања на научен/стручен собир со меѓународно учество	
	Предавање под наслов: „The situation of the Macedonian language in Macedonia and in neighboring countries“ – 42 nd Annual Convention of ASEES (Association for Slavic, East European & Eurasian Studies), Los Angeles, USA, 2010.	2
	Реферат на тема: „Граматиката на Конески – инспирација за стилистички проучувања“, Меѓународен научен симпозиум „Блаже Конески и македонскиот јазик, литература и култура“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2011.	2
	Реферат „За некои притисоци врз јазичната норма“, меѓународна научна конференција „Македонистиката меѓу традицијата и современите предизвици“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2013.	2
	Вкупно	45

3. СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Поени

Ред. број	Назив на активност:	Поени
3.1	Лекторирање книги на македонски јазик	
3.1.1	Јазична редакција на учебници / публикации, изданија од УКИМ: - <i>Годишен зборник на Економскиот факултет</i> , Скопје, 2009	1 1

[illegible]

	<i>раѓањето</i> , Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2009	
3.4.2	Член на Редакцискиот одбор на <i>Зборникот во чест на проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова по повод 70 години од раѓањето</i> , Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2009	0.5
3.4.3	Член на Советот на <i>XLII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура</i> , 2010	0.5
3.4.4	Член на Одборот за организација на меѓународниот научен собир <i>Прв, втор, друг јазик: македонско-хрватски споредби</i> , Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2010	0.5
3.4.5	Член на Советот на <i>XLIII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура</i> , 2011	0.5
3.4.6	Член на Одборот за организација на меѓународната конференција <i>Јазични и културни проникнувања низ преведувањето и толкувањето</i> , Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2012	0.5
3.5	Раководител на внатрешна организациона единица	
3.5.1	Раководител на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици (2009-2011)	3
3.6	Член на факултетска комисија	
	Член на Издавачкиот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“	0.5
3.6.1	Член на факултетска Комисија за попис на библиотечен фонд	0.5
3.6.2	Член на факултетска Комисија за евалуација	0.5
3.6.3	Член на факултетска Комисија за оцена на студентските трудови на традиционалниот награден конкурс на Факултетот	0.5
3.6.4	Секретар на Одборот за постдипломски студии од областа македонски јазик	0.5
3.6.5	Координатор за настава на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици	0.5
3.7	Учество во комисии и тела на државни и други органи	
3.7.1	Член на Советот за македонски јазик на Република Македонија (2009-2011)	3
3.7.2	Член на работната група за изработка на <i>Поимник од областа на информатичката технологија</i> при Министерството за информатичко општество на Република Македонија	1
3.8	Претседател на Здружението на лекторите на Република Македонија	1
	вкупно	39,5

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	103,33
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	45
СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ	/
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	40
Вкупно	188,33

Членови на Комисијата

1. Д-р Живко Цветковски, претседател, с.р.
2. Д-р Стојка Бојковска, член, с.р.
3. Д-р Димитар Пандев, член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „КРЕИРАЊЕ НА ОРГАНИЗАЦИСКАТА КУЛТУРА ВО ОСНОВНОТО И СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“ ОД М-Р СОЊА МИЦЕВСКА-ТОТОЧЕВСКА, ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

На својата IV редовна седница од 26.2.2014 година, Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирл и Методиј“ во Скопје формираше Комисија за оцена на докторската дисертација на кандидатката м-р Соња Мицевска-Тоточевска, пријавена на Институтот за педагогија под наслов: „Креирање на организациската култура во основното и средното образование во Република Македонија“. Комисијата е во состав: проф. д-р Анета Баракоска (ментор), проф. д-р Марија Костова, проф. д-р Вера Стојановска, проф. д-р Наташа Ангелоска-Галевска и проф. д-р Трајан Гоцевски. По прегледот и оценувањето на докторската дисертација, Комисијата изврши проценка на трудот и до Наставно-научниот совет го доставува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација на кандидатката м-р Соња Мицевска-Тоточевска, на тема: *Креирање на организациската култура во основното и средното образование во Република Македонија*, обработена е на 300 страници со компјутерски обликуван текст, структуриран од неколку глобални дела: вовед, теоретски пристап кон проблемот на истражувањето, методологија на истражувањето, анализа и интерпретација на податоците од истражувањето, заклучоци и прилози во вид на користен инструментариум. Кон трудот е приложена библиографија од книги, статии од домашни и странски автори, документи и интернет-извори.

Во пристапот кон прегледот на првичната верзија на поднесениот материјал, членовите на Комисијата искажуваат генерално позитивен став во смисла на досега вложениот истражувачки напор. Комисијата смета дека оваа верзија ги содржи основните елементи кои претставуваат индикатор дека кандидатката може да пристапи кон натамошна продлабочена научноистражувачка работа и да вложи напор за подобрување на докторската дисертација и задоволување на академските стандарди за нејзина изработка.

Комисијата одлучи во овој извештај да ги синтетизира укажувањата и критичките забелешки кои кандидатката м-р Соња Тоточевска треба да ги земе предвид и да постапи по нив во понатамошната работа на докторската дисертација. Тоа се следниве забелешки:

1. Членовите на Комисијата укажуваат дека кандидатката уште на почетокот на дисертацијата, односно во воведот треба попрецизно да ја изложи актуелноста,

значењето и научната оправданост на предметот на истражување и основните методолошки компоненти на дисертацијата. Ваквиот пристап претставува основен стандард за докторска дисертација на Филозофскиот факултет и УКИМ.

2. Во теоретскиот пристап во докторската дисертација кандидатката, се фокусира на училишната култура како манифестен феномен и продукт на менаџментот и менаџирањето. Намерата на кандидатката била да даде теоретска поткрепа на својата цел на истражување - начините на креирање на организациска култура во основните и средните училишта. Комисијата овој дел од докторската дисертација позитивно го оценува, но само како општа рамка и пристап кон истражувањето по однос на добивање првични сознанија. Сепак, членовите на Комисијата констатираат дека е потребно уште едно настојување на кандидатката за подлабоко да навлезе во теориските проблеми на организациската култура, односно да ги анализира, синтетизира, компарира и врз основа на тоа да изведе соодветни заклучоци. Со други зборови, теориската рамка мора да се поврзе со теоријата на организациската култура и да ги презентира современите модели за нејзино креирање. Во овој дел од трудот, кандидатката посебно треба да се фокусира да го задоволи научниот принцип од општо кон посебно.

3. Членовите на Комисијата укажуваат дека кандидатката треба да вложи дополнителен напор во дефинирањето на некои основни поими и категории, а посебно забелешките се однесуваат на употребата на научната терминологија и апаратура. Во поголем дел од приложениот текст се забележува презентирање на факти и сознанија кои се добро познати и не претставуваат значаен придонес во научната мисла во областа на менаџментот во образование.

4. Комисијата сугерира кандидатката да вложи поголем напор за јазично лектурирање и редактирање на текстот. Освен тоа, во повеќе делови во текстот Комисијата забележува некритичко користење на материјали, па дури и нивно целосно преземање од документи и друга литература, со што директно се кршат научните стандарди за изработка на докторска дисертација.

5. Во извештајот од емпириското истражување, Комисијата утврди повеќе методолошки слабости, грешки во интерпретацијата на резултатите, неправилно толкување на статистичките вредности и несоодветно заклучување за вистинитоста на хипотезите. Комисијата, исто така, има забелешки и во однос на графичкото прикажување на резултатите од истражувањето.

ОЦЕНА И ПРЕДЛОГ

Со оглед на претходно изнесените оценки и констатации, Комисијата смета дека во оваа фаза дисертацијата на кандидатката м-р Соња Мицевска-Тоточевска под наслов: *Креирање на организациската култура во основното*

и средното образование во Република Македонија не може да добие позитивна оценка. Земајќи го во предвид целокупниот досега вложен труд, Комисијата цени дека постојат објективни показатели и дека кандидатката има капацитет да постапи по предходно изнесените забелешки.

Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет да го прифати овој извештај со заклучок за **неопходни измени, подобрување и дополнување на дисертацијата** на м-р Соња Мицевска-Тоточевска. Комисијата смета дека дополнителниот рок не треба да биде подолг од шест месеци, односно дека шест месеци е доволен рок за кандидатката да може да постапи по овие забелешки.

Членови на Комисијата

Проф. д-р Анета Баракоска, с.р.

Проф. д-р Марија Костова, с.р.

Проф. д-р Вера Стојановска, с.р.

Проф. д-р Наташа Ангелоска-Галевска, с.р.

Проф. д-р Трајан Гоцевски, с.р.

ИСПРАВКА
ОД ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“

Ве молиме да извршите техничка корекција на Извештај од Комисија за оценка и одбрана на докторската дисертација под наслов: „Превенирање и сузбивање на трговијата со луѓе со посебен осврт на состојбата во Република Македонија“ од кандидатот м-р Алексеј Сопронов, објавен во Билтен бр. 1076 од 2.5.2014 година.

Имено, поради техничка грешка на првата страна од Извештајот, како член на Комисијата за оценка и одбрана на горенаведената докторска дисертација е ставен акад. Проф. д-р Владо Камбовски, а член е доц. д-р Александра Деаноска Трендафилова, како што впрочем е составот на Комисијата на крајот на самиот Извештај.

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ИСТОРИЈАТОТ НА БЕЗБЕДНОСНАТА ДИНАМИКА НА
ЗАПАДЕН БАЛКАН И НЕГОВОТО БЕЗБЕДНОСНО ОПКРУЖУВАЊЕ ВО ПЕРИОДОТ ОД 1991
ДО 2010 ГОДИНА“ ОД М-Р ЗОРАН ИВАНОВ, ПРИЈАВЕНА НА ИНСТИТУТОТ ЗА
НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА ВО СКОПЈЕ

На седница на Научниот совет на Институтот за национална историја од 19. 02. 2014 год., а врз основа на Одлуката бр. 10-117/1 од 24.2.2014 година, беше формирана Комисија за оценка и одбрана на докторскиот труд „Историјатот на безбедносната динамика во Западниот Балкан и неговото безбедносно опкружување во периодот од 1991 до 2010 година“ на кандидатот м-р Зоран Иванов, во состав: проф. д-р Билјана Ванковска (ментор), проф. д-р Тодор Чепреганов, проф. д-р Љубица Јанчева, проф. д-р Марјан Димитријевски и проф. д-р Катерина Мирчевска. По прегледувањето на текстот, имаме чест да го доставиме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторскиот труд „Историјатот на безбедносната динамика во Западен Балкан и неговото безбедносно опкружување во периодот од 1991 до 2010 година“ од кандидатот м-р Зоран Иванов, застапува гледиште на сериозен истражувач. Ваквото наше мислење го базираме врз севкупната оценка на текстот на докторската теза, методологијата на истражувањето, како и богатството и пристапот кон изворите и литературата користени во текот на работата на тезата.

Воведот кон темата м-р Иванов го сведува на интересно четиво кое го внесува читателот во многу сериозната тема за безбедносното опкружување во кое функционира регионот и македонската држава во периодот по нејзиното осамостојување во 1991 година. Во овој дел, докторандот ги изложува основните параметри на истражувањето, неговите цели, задачи и претпоставки.

Во првата глава насловена „Историски преглед и опис на безбедносно опкружување од 1991 до 2010 година“ се предочува целосна слика за сложената геостратегиска положба на подрачјето на поранешна Југославија (кое подоцна ќе се нарече Западен Балкан), како и динамичните односи на државите-наследнички на југословенската федерација. Во оваа глава се поставуваат фундаменталните теориски параметри на истражувањето, преку идентификација на оние клучни фактори кои можат да ја објаснат причинско-последичната поврзаност на настаните од минатото, сегашноста и иднината. Така, почнувајќи со географската и политичката детерминанта, докторандот го продолжува своето експлицирање со идентификацијата на клучните варијабли, кои недовојбено биле темелни чинители во дефинирањето на безбедносното опкружување на просторот на поранешна Југославија во омеѓениот период. Така, кандидатот започнува со елаборација на политичката варијабла, при што ги нотира иманентните и бројни политички проблеми во рамки на југословенската федерација. Тој заклучува дека постоеле неколку елементи кои континуирано го детерминирале политичкото милје на федерацијата и нејзините конституенти, т.е. републиките и покраините. Во тој контекст, како еден од клучните проблемисе посочува неконзистентноста на фундаментот на суверенитетот кој истовремено требал да помири два постулата, односно два пристапа - суверенитет кој би извирал од класно-социјалниот носител на власта (работниот народ) и сувереноста на федералните единици (републиките/покраините како политички заедници на народите/народностите). Таквата состојба нужно продуцирала тензии и колизии, кои биле менаџирани на различни начини, но без изглед да се помират сосема. Воена варијабла е третирана како мошне значаен, ако не и клучен сегмент на едно безбедносно живеење и опстојување во студеновоениот период. Поради така поставеното тврдење, м-р Иванов го застапува ставот дека во однос на историскиот развој на федерацијата, особено била важна улогата на југословенските вооружени сили, како гарант на мирот. ЈНА, како главен дел на вооружените сили, требала да ги извршува своите функции кон надвор (заштита од агресија), но во дадени околности и да го штити уставниот поредок. Таа преставувала моќна сила за притисок во рамките на политичкиот систем, а симболички требала да ја одразува и отелотворува идејата за братство и единство. Со измената на геополитичките околности во Европа, се менува драматично воената мисија на вооружените сили, а и во услови на битка на повеќе национализми, таа престанува да биде заедничка југословенска институција.

Разработувајќи ја економската варијабла како фактор во опстојувањето на југословенската федерација, докторандот ја посочува нерамномерната економска и социјална развиеност, како и растечкиот јаз помеѓу најразвиените и најнеразвиените федерални единици, како и судирите кои се појавуваат во врска со него. Традиционално, едни републики биле повеќе индустриски развиени и имале повеќе контакти и компаративни предности во економската соработка со развиениот Запад (како Хрватска и Словенија), па морале да издвојуваат средства за развој на останатите републики како Црна Гора, БиХ, Македонија и покраината Косово. За возврат очекувале да имаат поголема контрола врз заработувачката добиена од странските партнери, а продлабочувањето на економската и општествената криза создале и отпор кон натамошното исполнување на федералните обврските кои им биле наметнувани на економски план. Последната варијабла која ја елаборира кандидатот е информативната (информациската), односно онаа која укажува на дискрепанците во начинот на поставеноста и на водечката улога на републичките медиуми во известувањето. Тој со право укажува на фрагментираноста на медиумскиот простор, која расте со продлабочувањето на југословенската криза. Во такви околности, отсуството на единствен федерален медиумски простор кој би информирал објективно, независно и професионално создава дополнителни услови за појава на говор на нетрпеливост и натамошна сегрегација. Фактички, во оваа прва глава на докторската дисертација, м-р Иванов ги идентификува клучните причини за распаѓањето на СФР Југославија, што потоа го претставува конфликтното милје кое следува во годините потоа.

Втората глава од овој докторски труд, која го содржи централниот и најважен дел од истражувањето, а носи наслов „Безбедносното окружување на Западен Балкан од 1991 до 2010 година“. Во неа, м-р Иванов директно се зафатил со експликација на серија значајни настани поврзани со распаѓањето на СФРЈ, односно со влијанието на последиците од оваа дисолуција врз безбедносното окружување. Во овој дел се елаборира и процесот на формирање на новата геополитичка карта на Балканот (од која подоцна ќе се издвои она што се нарекува Западен Балкан), при што се води сметка за улогата и влијанието на меѓународната заедница. Крававите случувања на југословенските простори беа причина за потпишување на неколку мировни договори со меѓународно посредништво, а кандидатот како најважни ги издвојува Дејтонскиот договор од 1995 година, како и случувањата во врска со Косово -т.е. конференцијата во Рамбуе и таа во Париз во 1999 година. М-р Иванов посебно се задржува на процесот на градење на држава и нација на Косово, што има посебни реперкусии на настаните во Република Македонија. Токму воениот конфликт во Македонија и Рамковниот договор се обработени во последниот поднаслов на оваа втора глава. Во овој дел, накусо се анализираат состојбите и настаните од февруари 2001 година, период за кој се смета дека го означува почетокот на воениот конфликт или криза (настани за кои сè уште не постои општоприфатена академска и политичка дефиниција). Судирот се одвива помеѓу паравоените формации на ОНА кои употребата на сила ја легитимираат со борба за човекови права (односно, поголеми права на Албанците во Македонија) и безбедносните сили на Републиката. Кандидатот забележал дека Рамковниот договор со кој практично запираат воените дејствија, а со посредство на ЕУ и САД, претставува компромис, во кој за албанската страна се гарантираат повеќе етнички права преку сложен систем на споделување на власта (консоцијација) и барањата на Македонците за сочувување на унитарниот карактер на државата.

Следната глава се фокусира на влијанието на надворешните фактори врз трансформацијата на безбедносното окружување на Западен Балкан. При тоа, кандидатот посебно се задржува на военото инволвирање на НАТО и политичкото влијание на ЕУ врз Западен Балкан, односно на интересите кој за овој регион го покажуваат големите светски фактори. Како завршница на ова поглавје, м-р Иванов ја анализира пошироката слика, односно ја елаборира динамиката на односите помеѓу големите сили во транзициониот период, односно периодот на распаѓањето на социјалистичките режими. Тој забележува дека со падот на Берлинскиот ѕид, не само што доаѓа до политичка трансформација особено на европскиот континент, туку и до постепена европска интеграција. Сепак, силите на глобализацијата (сфатена во нејзината целовитост како воен, политички, економски и културен феномен) создаваат многу поголем простор, исползуван од страна на САД за воспоставување на меѓународен поредок заснован на униполаризам. Со оглед на тоа што различни истражувачи различно го вреднуваат постсоцијалистичкиот период и неговите импликации на меѓународниот поредок, докторандот ја прифаќа постојната дилема – како да се нарече тој период, кој функционираше во светот по распаѓањето на СССР и Варшавскиот пакт. Затоа, пак

кандидатот воопшто не се двоуми да заклучи и солидно да образложи дека тоа бил период во кој клучен фактор е непостоењето на другата „суперсила“, што креира услови за доминација на преостанатата супер-сила, САД, што на свој начин се реперкуира и на регионот на Западен Балкан.

Моќта за анализа заснована на богата документација и научна литература, заедно со професионалното искуство и претходно знаење на кандидатот, очигледно му овозможиле да развие теориска рамка за варијаблите и трендовите кои влијаат на безбедносното окружување на регионот на Западен Балкан. Во овој дел од анализата, врз основа на историски и компаративен метод, кандидатот ги разработува феномените на организиран криминал, корупција, милитантниот етнонационализам, иредентизмот и клептократијата. Како посебни феномени со социјално-психолошка и културолошка димензија, м-р Иванов ги разработува ксенофобијата, национализмот, етноцентризмот и шовинизмот, додека како нуспродукти на сите трендови кои влијаат врз безбедноста во Западен Балкан ги смета бунтовништвото и тероризмот.

Целокупното истражување е заокружено во заклучокот, а на крајот на трудот следуваат неколку дополнителни, мошне полезни информации во вид на анекси. Тргувајќи од претпоставката за важноста, но и недоволното познавање на неговата содржина, кандидатот го вклучува текстот на Рамковниот договор од 2001 год.. Вториот анекс кон докторскиот труд претставува исклучително темелно изложена хронологија на етничкиот конфликт во Македонија 2001 год., со која кандидатот го покажува чувството за презентирање на важни и одбрани информации во временска низа.

Презентираните извори и литература, кои кандидатот м-р Зоран Иванов ги користел во текот на работата, покажуваат широк спектар на разновидност на видувања на одредени теми, соочувања со разнобразни толкувања и застапувања на прашања кои се тангирани и во овој труд. Но, целокупниот разработен материјал е складно вклопен во зададената тема, при што напати кандидатот ги спротивставува сопствените размислувања со ставовите на други автори, чии сознанија ги спори или ги коментира.

Откако членовите на Комисијата го прочитаа трудот, тие на м-р Зоран Иванов му дадоа и одредени сугестии за подобрување на докторската теза, кои тој ги вгради во финалната верзија. По заедничката консултација, членовите на Комисијата за оцена на докторскиот труд едногласно се сложија околу следнава

ОЦЕНКА

Докторската дисертација на м-р Зоран Иванов претставува иновативен, солиден и конзистентен труд, кој недвосмислено ја демонстрира уметноста за елаборирање сериозни теориски концепти во историски контекст. Една сложена материја е обработена на систематичен начин, а заслужува да се напомене дека кандидатот успеал во анализата и покрај објективните пречки да направи истражувањето врз основа на веродостојни и конзистентни информации, документи и податоци за една турбулентна деценија од современата историја на Балканот. Трудот изобилува со податоци кои се сместени во соодветен контекст, анализирани и компарирани. Опсегот на користена литература ги задоволува сите стандарди за докторска дисертација, особено во делот на користената понова странска литература.

Темата која е истражена во оваа докторска дисертација е исклучително битна, и од историски и од денешен аспект, а приложениот материјал може да се използва како материјал за изготвување на безбедносна стратегија за иднината на македонската држава, но и за иднината на Западен Балкан. Цениме дека овој докторски труд може да има практична примена, но најважно од сè е што со својот интердисциплинарен пристап тој претставува соодветен научен придонес не само во историографијата, туку и во студиите на мирот и конфликтите.

Врз основа на горереченото, Комисијата има чест едногласно да ја презентира својата позитивна оценка за докторската дисертација пред Научниот совет на Институтот за национална историја и да замоли да го допушти кандидатот м-р Зоран Иванов на јавна одбрана на докторскиот труд „Историјатот на безбедносната динамика во Западен Балкан и неговото безбедносно опкружување во периодот од 1991 до 2010 година“.

КОМИСИЈА

Проф. д-р Билјана Ванковска с.р.

Проф. д-р Тодор Чепреганов с.р.

Проф. д-р Љубица Јанчева с.р.

Проф. д-р Марјан Димитријевски с.р.

Проф. д-р Катерина Мирчевска с.р.

ПРЕГЛЕД
на прифатена тема за изработка на магистерски труд на
ЈНУ Институт за македонски јазик Крсте Мисирков - Скопје

Студиска програма Македонистика со комуникологија

Ред. Бр.	Кандидат	Тема	Ментор
1.	Слаѓана Цветкоска	Роморната комуникација изразена во пишаните медиуми во Република Македонија Rumour communication expressed in written media in Republic of Macedonia	проф. д-р Снежанка Веновска-Антевска

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ОТСТАПУВАЊЕ НА КНИГОВОДСТВЕНАТА ОД
БЕРЗАНСКАТА ВРЕДНОСТ НА КАПИТАЛОТ НА МАКЕДОНСКИТЕ КОМПАНИИ ВО
СПОРЕДБА СО КОМПАНИИТЕ КОТИРАНИ НА СТРАНСКИТЕ БЕРЗИ ВО РЕГИОНОТ НА
ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА” ОД М-Р БУКУРИЕ ИМЕРИ-ЈУСУФИ,
ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ИНСТИТУТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 241 од Статутот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј” во Скопје, а во врска со поднесената докторска дисертација од кандидатката м-р Букурие Имери-Јусуфи со наслов „Отстапување на книговодствената од берзанската вредност на капиталот на македонските компании во споредба со компаниите котираани на странските берзи во регионот на Југоисточна Европа”, Советот на Економскиот институт во Скопје, на седницата одржана на 20 август 2013 година, донесе Одлука (бр. 02-1568/1 од 22.8.2013) за формирање на Комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација, во состав:

1. д-р Биљана Ангелова
2. д-р Диана Бошковска
3. д-р Неда Петроска-Ангеловска
4. д-р Климентина Попоска
5. д-р Силвана Мојсовска.

Членовите на Комисијата со потребното внимание ја прочитаа и ја проучија поднесената докторска дисертација и по усогласувањето на мислењата, на Советот на Економскиот институт му го доставуваат следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Општи согледувања

Докторската дисертација на кандидатката м-р Букурие Имери-Јусуфи со наслов „Отстапување на книговодствената од берзанската вредност на капиталот на македонските компании во споредба со компаниите котираани на странските берзи во регионот на Југоисточна Европа” третира актуелна, комплексна проблематика од областа на финансискиот менаџмент, каде што фокусот на вниманието е насочен кон “фер пазарната цена,” на компаниите и методолошкиот инструментариум за нивно вреднување, односно реалното вреднување од страна на пазарот на компаниите кои котираат на берза со методолошко вреднување.

Докторската дисертација на тема “Отстапување на книговодствената од берзанската вредност на капиталот на македонските компании во споредба со компаниите котираани на странските берзи во регионот на Југоисточна Европа”, е насочена кон факторите кои ја условуваат вредноста на капиталот на компаниите. Овој докторски труд има за цел да ја објасни поврзаноста на ризикот со приносите и финансискиот леверџ на компаниите и нивното влијание врз определување на вредноста на капиталот на компаниите. Во докторскиот труд се направени и истражувања во поглед на вреднување на компании во Република Македонија кои котираат на Македонската Берза од различни аспекти. Анализирани се и показателите на компаниите кои котираат на регионалните берзи: Белградската, Софиската, Загребската, Сараевската како и на Љубљанската и Виенската берза како најголема берза во регионот. Фундаменталната анализа на овој труд се однесува на откривање на тоа како функционира една компанија, како ја извршува својата дејност, каква е моменталната состојба на компанијата, нејзината позиција на пазарот и нејзините очекувања за иднината.

Актуелноста на самата проблематика произлегува од поврзаноста на ризикот, приносот и влијанието на деловното и останатото опкружување врз компаниите, а консеквентно на тоа и врз нивната пазарна вредност. Од таму се наметнува претпоставката дека книговодствената вредност на компаниите најчесто отстапува од нивната пазарна вредност, поради тоа што книговодственото вреднување се врши врз основа на „историски податоци“, односно врз основа на финансиски извештаи.

Појдовна хипотеза на докторската дисертација претставува утврдувањето на „фер пазарна цена“ на компаниите. Оттука, кандидатката го анализира методолошкиот инструментариум за вреднување на компаниите кои котираат на берза. Посебен осврт е направен на факторите кои ја условуваат вредноста на капиталот на компаниите. Во тој контекст анализата на ризиците на бизнисот и нивната квантификација и инкорпорирање во вредноста на капиталот е од круцијално значење. Во трудот детално се објаснети и начините за предвидување на ризиците, мерење на ризикот, проблемите кои се појавуваат при пресметката на цената на капиталот, изложеноста на компаниите на ризици и менаџирањето на ризиците во деловното работење. Притоа, особен осврт е направен на ваквата анализа за економиите во развој, како и во нашата земја, за да се утврди дали може да се применат моделите за мерење на ризиците кои веќе се користат во развиените економии.

Во докторскиот труд се направени одредени истражувања во поглед на вреднувањето на компаниите во Република Македонија кои котираат на Македонската берза, користејќи разни показатели со цел да им се овозможи на постојните и потенцијалните инвеститори да изберат поволна фирма за вложување. Исто така, анализирани се и соодветни показатели за компаниите кои котираат на регионалните берзи: Белградската, Софиската, Загребската, Сараевската, Љубљанската и Виенската берза како најголема берза во регионот.

Во економиите со неразвиен пазар на капитал сигналите што ги праќа пазарот за цената на инвестираниот капитал, односно за приносите од инвестирањето, се недоволни. Проблемите се јавуваат поради недоволно изградена пазарна инфраструктура, ниската пазарна капитализација и недоволната интегрираност на националниот финансиски пазар во глобалниот финансиски пазар (отсуство на интегрираност на индексот на дадена берза во други надворешни берзи). Индексите на погоренаведените берзи се одредуваат врз основа на најпрофитабилните компании кои котираат на берзите, неземајќи го предвиди работењето на останатите компании на пазарот на капитал. Всушност, македонскиот пазар, како „пазар во развој“ е со висок степен на несовершеност, токму поради ниското ниво на интеграција во глобалниот финансиски пазар.

Со примерите кои се анализирани во докторската дисертација кандидатката доаѓа до конкретни ставови во поглед на идентификување на позитивни практички за менаџирање со ризиците и подигнување на оперативниот и финансискиот леверидж и профитабилноста на компаниите.

2. Содржина на дисертацијата

Докторската дисертација на кандидатката м-р Букурие Имери-Јусуфи со наслов „Отстапување на книговодствената од берзанската вредност на капиталот на македонските компании во споредба со компаниите котирани на странските берзи во регионот на Југоисточна Европа“ е конципирана во: воведен дел, четири тематски поглавја, заклучок, користена литература и прилози. Генерално, трудот има опфатено теоретски дел посветен на примената на мерилата за ризик при вложувањата на пазарот на капитал во Република Македонија; меѓународните практики и стандарди за финансиска анализа и известување при инвестициско одлучување; показателите за берзанската вредност на капиталот на македонските компании, како и индикаторите за берзанската вредност на капиталот на котираните компании на берзите во регионот на Југо-Источна Европа.

Воведниот дел ги содржи основните хипотези и целите на истражувањето, методолошкиот пристап во истражувањето, како и причините за поставувањето на оваа проблематика и значењето на оваа проблематика во науката.

Во *првата глава* главно обележје е анализата на односот меѓу ризикот и приносот, поточно нивната пропорционалност, односно непропорционалност. Во рамките на ова поглавје опишани се постапките и мерките за утврдување на ризикот во економската теорија и практика. Постапките и наодите се објаснети преку примери од светската и домашната практика, поточно преку утврдување на бета коефициентот на ризик врз основа на кој се креира дисконтниот фактор, со чија примена се утврдува очекуваниот принос и нето сегашната вредност на инвестиционите активности. Особен осврт се дава на утврдување на бета коефициентот, бидејќи тој во денешно време претставува мерка која најповеќе се користи од страна на компаниите и финансиските институции за проценка на ризикот кај инвеститорите. Компаниите се соочуваат со повеќе поврзани ризици, кои генерално се групираат во системски и несистемски ризици. Системскиот ризик е ризик каде вложувачот нема или има многу мало влијание врз истиот, бидејќи ризикот неможе да се избегне и со диверсификација на вложувањето. Несистемскиот ризик е ризик кој може да се ограничи со диверсификација на вложувањето. Поради остварувања на своите инвестициони цели и планови, компаниите потребно е да ги диверсифицираат своите вложувања и да ги управуваат ризиците при нивните вложувања, притоа придржувајќи се на основните правила на инвестирање наведени во инвестиционата политика на компаниите. При анализа на односот принос-ризик со цел да се утврди дали очекуваниот принос од инвестициите е остварлив или не, кандидатката наведува податоци од некои американски како и од некои меѓународни компании од најразличен профил на работење.

При анализата на сопственичкиот ризик предвид се земени моделот за вреднување на капитални средства и арбитражната ценовна теорија. Особено внимание кандидатката посветува на: контроверзноста за ефикасноста на CAPM методата и бета ризикот; можноста за прилагодување на моделот CAPM на пазарите во развој, односно на условите под кои функционираат овие пазари; факторите кои влијаат на пресметката на WACC во Македонија, проблемите за утврдување на цената на капиталот во Република Македонија, маргиналната цена на капиталот (WACC), како и алтернативните мерила на финансискиот ризик.

Во *втората глава* разгледани и анализирани се некои меѓународни практики и стандарди за финансиска анализа и известување при инвестициско одлучување. Корисноста на сметководствените информации за донесувањето одлуки од страна на инвеститорите и доверителите е предмет на истражувањето овој дел од трудот, каде кандидатката подетално ја испитува поврзаноста на сметководствените информации со стандардите за известување на финансиските пазари. Според кандидатката разбирањето на концепциската рамка на системот на финансиско известување и подготвување на финансиските извештаи е основен предуслов на финансиската анализа.

Во овој дел од трудот кандидатката прави осврт и на финансиското известување во Србија, Хрватска, Словенија и Босна и Херцеговина. Анализирани е употребата на книговодствената вредност за мерење на вредноста на компаниите како и низата попатни ефекти од нејзината употреба при вреднувањето, како што се: проблемите при мерењето, трансакциите со акционерите, купопродажбите, промената на курсот, изборот на видот на финансиско известување и слично. Направена е и споредба на моделите на вреднување (DCF модели), што се засновани на дисконтирани процени на идните дивиденди, заработувачки, односно парични текови. Според кандидатката изборот на моделот за вреднување зависи во голема мера од: видот на заработувачките и паричните текови, проценката на стапката на пораст, ефектот од компонентите на транзиторните заработувачки, (не)можноста за сигурно предвидување на иднината и слично. Кандидатката предвид го зема и EVO моделот, при кој се остваруваат некои предности во однос на DCF моделот како што се: предвидување на кратки хоризонти, потпирање на книговодствената вредност како главен инпут, ограничено влијание на сметководствените податоци и слично. Примарниот фокус на овој дел не се теоретските

основи на овие модели, туку споредбената анализа на вредноста добиена преку примената на овие модели со информациите што може да се добијат од сметководствениот систем.

Во *третата глава* е прикажана анализа на индикаторите за берзанската вредност на капиталот на македонските компании. Компаниите кои котираат на берза остваруваат повеќе користи од котацијата и тоа: можноста за прибирање на нов капитал со емисија на нови хартии од вредност; повисок рејтинги и углед; зголемена ликвидност и пазарно формирање на цената на акциите; зголемување на вредноста на друштвото и можноста за дневна проценка на вредноста на друштвото; поефикасна заштита за инвеститорите, издавачите и малите акционери; поефикасно спроведување на принципите на корпоративно управување како и поедноставен пристап до странските берзи.

При анализата на вредноста на компаниите предвид се земаат поголем број на модели како што се: модели засновани на средства, модели засновани на дивиденда, модели засновани на заработувачка, како и пристапот за вреднување-слободни парични текови. При нивно користење се наидува на голем број препреки и тешкотии, при што кандидатката како најзначајни ги издвојува проблемите и потешкотиите при предвидување на конечен хоризонт, случајната природа на паричните текови, влијанието на сметководствена политка на фирмата и дискреционите политики на менаџментот и друго. За проценка на вредноста на компаниите се користат поголем број показатели. Притоа, показателите за вреднување не треба да се гледаат изолирано и независно од другите финансиски и сметководствени показатели. Идните инвеститори треба да бидат внимателни при примената на одредени показатели, заради тоа одделен показател треба да биде само почетна основа при вреднувањето на компаниите, а понатамошната анализа на вреднување на капиталот на компаниите треба да се надополни со други модели за да се донесе правилна одлука од страна на инвеститорите.

Во *четвртата глава* се анализираат движењата на берзанските индекси во Југо-Источна Европа или поточно на Софиската, Белградската, Загребската, Љубљанската, како и на Сараевската берза. Тргувањето на овие берзи треба да претставува индикатор за берзанската вредност на капиталот на котираните компании. Покрај анализа на показателите за вреднување на котираните компании кандидатката извршува и вреднување на фирмите кои котираат на некои од берзите од Југо-источна Европа, врз основа на остварениот приход, остварените резултати, готовинскиот тек, расположливиот капитал како и на остварениот принос. Како посебен пример кандидатката ја издвојува Виенската берза која претставува најзначајна берза во регионот на Југо-Источна Европа, која во истовреме е и најстара берза во овој регион. Секоја берза е претставена преку сопствени индекси како што се на пример: МБИ10, СБИ20, БЕЛЕЦ итн. Меѓу овие берзи постои меѓусебна поврзаност, при што кандидатката издвојува неколку фактори кои влијаат на процесот на интеграција на берзите од Југоисточна Европа и на берзите од Европската унија и тоа: потенцијално повисоки приноси кои ги нудат берзите од транзиционите земји; влезот на старите земји членки на Европската унија во банкарскиот систем на земјите од Југоисточна Европа кој ја зголемува интегрираноста на финансиските пазари и слично. Во овој дел направена е и компаративна анализа на берзанската вредност на акциите на странските и домашните компании како и идентификација на факторите кои влијаат на вредноста на акциите на домашните и странските берзански котирани компании.

Во заклучните согледувања, кандидатката м-р Букурие Имери-Јусуфи ги сублимира и ги презентира клучните наоди, заклучоци и препораки од теоретските и апликативните истражувања на докторската дисертација.

3. Оцена и предлог

Врз основа на внимателното проучување на изнесената содржина на докторската дисертација на м-р Букурие Имери-Јусуфи со наслов „Отстапување на книговодствената од берзанската вредност на капиталот на македонските компании во споредба со компаниите котирани на странските берзи во регионот на Југоисточна Европа“, Комисијата оцени дека

докторската дисертација е поставена на современ и оригинален приод и е исклучително содржаен и комплексен труд. Докторската дисертација обработува современа и актуелна проблематика од областа на финансискиот менаџмент.

Дисертацијата се одликува со оригинален пристап кон дефинираниот проблем на истражување и мошне успешно ги инкорпорира научниот и стручниот третман на финансискиот менаџмент, со посебен осврт кон одредување на “фер пазарната цена”, на компаниите и методолошкиот инструментариум за нивно вреднување, односно реалното вреднување од страна на пазарот на компаниите кои котираат на берза со методолошко вреднување. Трудот заслужува посебно внимание пред сè и поради неговата актуелност и методолошкиот пристап во истражувањето кој може да се оцени како интегрален, целисходен и исцрпен според обемноста на обработениот материјал користен во истражувањето.

Имајќи ги предвид изнесените ставови, Комисијата беше едногласна во заклучокот дека кандидатката м-р Букурие Имери-Јусуфи со наслов „Отстапување на книговодствената од берзанската вредност на капиталот на македонските компании во споредба со компаниите котирани на странските берзи во регионот на југоисточна Европа” целосно успеала да одговори на предизвикот што го поставила при дефинирањето на предметот на истражување. Појдовните тези успева мошне успешно да ги развие со аргументирани заклучоци, со свои оригинални ставови и со јасни препораки за поефикасно управување со ризиците во банкарското работење.

Врз основа на претходното, Комисијата му предлага на Советот на Економскиот институт во Скопје:

1. да го прифати извештајот со позитивна оцена за поднесената докторска дисертација „Отстапување на книговодствената од берзанската вредност на капиталот на македонските компании во споредба со компаниите котирани на странските берзи во регионот на Југоисточна Европа”, и
2. на кандидатката м-р Букурие Имери-Јусуфи да и се дозволи јавна одбрана на докторскиот труд.

Комисија за оцена и одбрана на
докторската дисертација

1. _____ с.р.
/Д-р Биљана Ангелова/
2. _____ с.р.
/Д-р Диана Бошковска /
3. _____ с.р.
/Д-р Неда Петроска-Ангеловска /
4. _____ с.р.
/ Д-р Климентина Попоска /
5. _____ с.р.
/Д-р Силвана Мојсовска /

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ВЛИЈАНИЕ НА НАЧИНОТ НА РЕЗИДБА ВРЗ РАСТОТ И РАЗВОЈОТ НА ДИЊАТА (*CUCUMIS MELO L.*), ОДГЛЕДУВАНА ВО ЗАШТИТЕНИ ПРОСТОРИ“, ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р ДИЈАНА СТОЈКОСКА, ПРИЈАВЕНА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА,

Со Одлука бр. 02-956/3 на Наставно-научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, донесена на 12,- седница одржана на 8. 5.2014 година, формирана е Комисија за преглед и оцена на докторската дисертација со наслов: “Влијание на начини на резидба врз растот и развојот на дињата (*Cucumis melo L.*), одгледувана во заштитени простори” пријавена и изработена од м-р Дијана Стојкоска, вработена во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство на Р. Македонија. Комисијата во состав: д-р Данаил Јанкуловски, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, д-р Ѓорѓи Мартиновски, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, д-р Рукие Агич, вонреден професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, д-р Стефанка Хаџи Пецова, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, и д-р Тодор Туцаров, редовен професор на Земјоделскиот институт во Скопје, ја прегледаа доставената докторска дисертација и до Наставно-научниот на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација, изработена од м-р Дијана Стојкоска, е напишана на 134 страници со вообичаен проред. Во трудот, заедно со прилозите, содржани се 65 табели, 21 графикон и 14 фотографии.

Материјата во дисертацијата е презентирана во 10 основни поглавја, и тоа: Вовед, Предмет и цел на истражувањата, Материјал и метод на работа, Преглед на литературата, Основни морфолошки и биолошки карактеристики на дињата, Климатски услови во реонот на испитување, Технологија на производство во објектот – стакленикот, Резултати од истражувањата со дискусија, Заклучоци и Литература. Во почетокот, докторантката дава краток извадок од дисертацијата на македонски и англиски јазик.

Во поглавјето “Вовед”, во кратки црти е изнесено значењето на дињата во рамките на градинарското производство. Кандидатката истакнува дека дињата и лубеницата (познати со заеднички назив бостан) се стари култури кои традиционално кај нас и во светот се одгледуваат многу одамна. При одгледување во заштитени простори, со цел да се постигнат поголеми производни резултати се применуваат одредени – специфични агробиолошки мерки како што е резидбата на растенијата со цел насочување на растот и планирање на приносот. Во светот многу малку се применува резидбата, додека кај нас и во поблиското опкружување, вакви истражувања не се правени.

Во поглавјето “Предмет и цел на истражувањето”, докторантката наведува дека дињата во Р. Македонија традиционално се одгледува на отворено со директна сеидба или со расад. Производството на дињата во заштитени простори – стакленици или пластеници, кај нас се одвива на релативно ограничени површини без да се примени посовремена производна технологија. Имајќи го тоа предвид, предмет на овие истражувања е да се проучи техниката и технологијата на резидба на дињата со цел планирање и регулирање на бројот на плодови како елемент на приносот. Според тоа, основна цел на овие истражувања е да се одреди најповолен начин (модел) на резидба како услов за добивање поголемо и порано производство во однос на традиционалниот начин на одгледување на дињата.

Во поглавјето “Материјал и методи на работа” е наведено дека за постигнување на поставената цел, испитувањата се вршени во стакленици во реонот на Гевгелија. Испитувани се 3 варијанти (начини) на резидба на растенијата и споредувани со контрола – варијанта без резидба и прикрепување на растенијата во вид на шпалир. За да се утврди влијанието на начинот на резидба врз растот и развојот на дињата користени се хибриди диња *Aikido F₁*, *Pharis F₁* и *Tempo F₁*. Кандидатката дава кус опис на хибридите со процена дека тие се создадени пред сè за одгледување во заштитени простори (стакленици). Испитуваните варијанти се распоредени во 4 повторувања по случаен блок-систем. Конфигурацијата на расадување е 120 x 60 cm, со застапеност од 1,4 растенија на m² или 14.000 растенија на хектар. Во текот на вегетацијата низ редовни набљудувања и биометриски мерења, анализирани се повеќе својства: биолошки – динамика и појава на одделни фенофази: (никнење, цветање, оплодување, зреење и нивното времетраење). Од производните својства регистрирани се: бројот и масата на плодови по растение, динамика на приносот по берби, утврдување на коефициентот и индексот на ранозрелост. За оценување на добиените резултати во целина и толкување на резултатите од секоја варијанта одделно и меѓусебно споредени, докторантката извршила варијационо-статистичка обработка на податоците, по методот анализа на варијансата (АНОВА), а разликите се тестирали со F и LSD-тестот. Воедно, тестирана е интеракцијата помеѓу факторите: реколта, берба и фактор-резидба. За да се утврди поврзаноста помеѓу одделни испитувани својства и нивната зависност, пресметана е корелација според програмата SPSS for Windows.

Во поглавјето “Преглед на литературата”, докторантката наведува дека за разлика од поинтензивните градинарски култури, одгледувани во заштитени простори (домат, пиперка, краставица, зелка), дињата е помалку истражувана. Според достапната литература, истражувањата биле насочени кон создавање на нови генотипови (сорти, хибриди) со повисоки вредности. Во поглед на проучувањето нови технологии при одгледување во заштитени простори, истражувања досега не се вршени кај нас и во поблиското опкружување. Тоа беше и мотивот за поставување на вакви истражувања со цел да се изнајдат соодветни начини (модел) на резидба на дињата и нивното влијание врз растот и приносот при услови на производство во заштитени простори.

Во поглавјето “Климатски услови”, докторантката накусо ги изнесува, пред сè температурите и врнежите во реонот Гевгелија, каде што се вршени истражувањата и потенцира дека гевгелискиот реон спаѓа во субмедитеранското

агроклиматско подрачје, во кое успешно се одгледува дињата на отворено и во заштитени простори и во таа смисла во Табела 3 е даден приказ на површините, производството и приносот во t/ha .

Докторантката во поглавјето „Технологија на производство во објектот - стакленикот“, во општи црти ја објаснува агротехниката која вообичаено се применуваше во стакленикот на фирмата “Мегаплан 2001”, во Гевгелија. При тоа се објаснува дека агротехничките и агробиолошките мерки се изведувани навреме, според барањата во одделни фази од развојот на дињата, со цел да дојде до израз предметот на истражување – влијанието на резидбата врз растот и приносот на дињата.

Поглавјето “Резултати од истражувањата со дискусија” зафаќа најголем дел од дисертацијата и е систематизирано во 5 потпоглавја.

Приказот на резултатите и нивната интерпретација, докторантката ги изложува хронолошки испоред појавата на фенофазите.

Со редовни набљудувања утврдена е појавата на одделни фенолошки појави (фази) и нивното времетраење. Појавата почеток на цветање (20%) кај варијантите Б, В и Г во сите години на испитување е порано за 3-5 дена во однос на контролата. Меѓутоа, кај хибридите позначајни разлики во бројот на денови од никнење до почеток на цветање не постојат. Бројот на денови од цветање до почеток на зреење на плодовите кај контролата изнесува 71-73 дена, зависно од хибридите, а кај варијантата Б, почетокот на зреење е порано и изнесува 68-71 ден. Кај варијантите В и Г, зреењето започнало за 63 и 65 дена, зависно од хибридите и годината. Разликата во динамиката меѓу варијантите е резултат на начинот (моделот) на резидба, констатира докторантката.

Со истражувањата, во текот на 4-годишниот период 2007-2010 година, утврдена е должината на вегетациониот период (денови од никнење до почеток на зреење), параметар кој е од големо значење од произведен и економски аспект. Резултатите се прикажани по варијанти, хибриди и години на испитување. Приказот на резултатите и интерпретирањето е на солидно стручно ниво. Според добиените просечни резултати по варијанти, години на испитување и хибридите, постојат сигнификантни разлики меѓу испитуваните варијанти (Б, В и Г) во однос на контролата (варијантата А) кај која зреењето започнало за 114 дена од никнењето, додека зреењето кај испитуваните варијанти е порано 7-10 дена од контролата.

Бројот на плодови по растение е сортна специфичност, меѓутоа на плодносењето имаат директно влијание ред надворешни фактори. Во нашите истражувања, бројот на плодовите е планиран зависно од начинот на резидба како специјална мерка. Добиеените резултати се систематизирани по варијанти, сорти и години. Најмногу плодови по растение во просек се добиени од варијантата Г (17,58) или за 11,2 % повеќе од контролата. И од другите варијанти, бројот на плодови е поголем во однос на контролата. Добиеените резултати покажуваат статистички значајни разлики на ниво од 0,001 со релација на начинот на резидба и интеракција меѓу факторите берба/хибрид. За интеракцијата меѓу факторите варијанта/година/хибрид постои сигнификантност, но на ниво од 0,05. Резултатите сликовито се прикажани и со графикони.

Просечната маса на плодовите докторантката ја прикажува по варијанти, по берби, по години и хибриди. Според добиените резултати, просечната маса на плодовите од варијантите Б, В и Г (1,30kg; 1,36kg и 1,41kg) во однос на контролата се покрупни и постои сигнификантност на ниво од 0,001. Исто така, постои разлика и меѓу варијантите со сигнификантност 0,05. Кај резултатите за масата на плодот добиени од испитуваните хибриди не постојат сигнификантни разлики.

Приносите добиени од 4-годишниот период на истражување (2007-2010), систематизирани се динамички по берби, варијанти, хибриди и години. Кандидатката детално ги анализира добиените резултати (приносите) во апсолутни и релативни вредности. Покрај вкупните приноси врз основа на добиените резултати по берби, изработена е динамиката на приносот и утврдени се коефициентот и индексот на ранозрелост.

Резултатите за приносот од 4-годишниот просек (2007-2010) даваат јасна претстава за влијанието на резидбата врз приносот по берби и вкупно (Табела 29). Приносот од варијантата Б во просек од сите хибриди изнесува 67,37 t/ha или за 24,14 % повеќе од контролата, чиј принос е 54,27 t/ha; приносот од варијантата В е 63,90 t/ha или за 17,45 % повеќе од контролата и приносот од варијантата Г е највисок од сите варијанти и изнесува 69,08 t/ha или за 27,29 % повеќе од контролната варијанта. Разликите во добиените резултати во однос на контролата, како и разликите меѓу варијантите се статистички значајни на ниво од 0,001. Според динамиката на приносот по берби, највисок принос варијантите дале во третата берба, а најмал во првата. Во прилог на веројатноста на резултатите, докторантката извршила тестирање со F и LSD-тест меѓу одделни фактори. Врз основа на динамиката на приносот по берби, пресметан е индексот на ранозрелост на плодовите. Резултатите за индексот на ранозрелост се изнесени по години, варијанти и хибриди. Генерално, добиените разлики за индексот во релација со контролата и меѓу варијантите се високо сигнификантни.

За одредени параметри од истражувањата изработена е корелациона поврзаност на својствата помеѓу: бројот на плодови, масата на плод, начинот на резидба берба и година. Меѓу бројот на плодови по растение и начинот на резидба добиена е слаба позитивна корелацииска зависност, а меѓу масата на плодот и начинот на резидба добиена е праволиниска корелација.

Во поглавјето „Заклучоци“, врз основа на 4-годишните истражувања за влијанието на начините на резидба врз растот и развојот на дињата, докторантката систематски изнесува јасни и логични заклучоци со одредени квантифицирани резултати.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на гореизнесеното, може да се констатира дека докторската дисертација под наслов: ***Влијание на начини на резидба врз растот и развојот на дињата (Cucumis melo L.), одгледувана во заштитени***

простори, изработена од докторантката м-р Дијана Стојкоска, претставува самостоен труд. Според проблематиката што ја обработува, методолошкиот пристап, содржината, а особено според добиените резултати, за правилен избор на одреден начин на резидба кај дињата одгледувана во заштитени простори, овој труд претставува значаен придонес за земјоделската наука. Утврдени се повеќе релевантни параметри кои можат да се користат во производната практика.

Имајќи го предвид наведеното, со задоволство на Наставно-научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна му предлагаме да го прифати овој извештај и да закаже одбрана на докторската дисертација под наслов: **Влијание на начини на резидба врз растот и развојот на дињата (*Cucumis melo L.*), одгледувана во заштитени простори**, изработена од кандидатката м-р Дијана Стојкоска.

Комисија

Проф. д-р Данаил Јанкуловски, ментор с.р.

Проф. д-р Ѓорѓи Мартиновски, член с.р.

Проф. д-р Рукие Агич, член с.р.

Проф. д-р Стефанка Хаџи Пецова, член с.р.

Проф. д-р Тодор Туцаров, член с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА ЕДЕН НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО-НАУЧНИ ЗВАЊА ПО ГРУПА ПРЕДМЕТИ ВО НАУЧНАТА ОБЛАСТ ОРАЛНА ХИРУРГИЈА НА СТОМАТОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Стоматолошкиот факултет во Скопје, на редовната 16. седница одржана на 14.5.2014 година, формира Комисија за избор на еден наставник во ситенаставно-научни звања, по група предмети во научната област орална хирургија. Комисијата е составена од:

1. проф. д-р Славе Наумовски
2. проф. д-р Владимир Поповски
3. проф. д-р Алберто Бенедети
4. проф. д-р Александар Грчев
5. проф. д-р Љубен Гугувчевски.

По разгледувањето на приложените документи, Рецензентската комисија го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

На конкурсот за избор на еден наставник во сите наставно-научни звања по група предмети во научната област орална хирургија на Катедрата за орална хирургија, објавен на 29.4.2014 година во весникот “Дневник” и на 28.4.2014 година во весникот “Коха“, се пријави еден кандидат: д-р Борис Величковски, вонреден професор. Кон пријавата ги поднесе потребните документи согласно со Законот за високото образование и подзаконските акти на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Д-р Борис Величковски

I. СТЕПЕНИ НА УНИВЕРЗИТЕТСКО ОБРАЗОВАНИЕ:

- **Доктор-стоматолог:** Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Стоматолошки факултет- Скопје, во учебната 1984 /85 година.
- **Магистер на стоматолошки науки од областа болестина устата и пародонтот:** Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Стоматолошки факултет-Скопје, со магистерскиот труд под наслов: „Фреквенција на локализација на импактирани полуимпактирани долни трет моляри можност за тераписки третман“, одбрането 1994 година.
- **Специјалистички испит:** специјализација по орална хирургија, 1994 година, Стоматолошки факултет-Скопје.
- **Доктор на стоматолошки науки:** Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Стоматолошки факултет-Скопје,

со докторската дисертација под наслов: “Применана комјутеризираната мрстографија и магнетна резонанца во хируршкиот третман на импактираните заби“, одбранета во 2002 година.

II. РАБОТНО И ПРАКТИЧНО ИСКУСТВО:

- од 1.5.1985 година бил вработен на Клиниката за орална хирургија, при Стоматолошкиот клинички центар во Скопје;
- во јуни 1990 година бил избран за помлад асистент по предметот орална хирургија;
- во март 1995 година бил избран за асистент по предметот орална хирургија, а во истото звање бил реизбран двапати, во 1998 и 2002;
- во јуни 2004 година бил избран во научно звање-научен соработник;
- во март 2006 година бил избран во звањето доцент по предметот орална хирургија на Катедрата за орална хирургија;
- во јуни 2006 година бил назначен за шеф на Катедрата за орална хирургија на Стоматолошкиот факултет;
- во октомври 2009 година бил избран во наставно-научно звање вонреден професор на Катедрата за орална хирургија, по групата предметивонаучната област орална хирургија

III. НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

По изборот во звањето помлад асистент, кандидатот учествувал во изведувањето на практичната настава на Катедрата за орална хирургија, а подоцна бил вклучен во изведувањето и на теоретската настава по предметот орална хирургија.

Како асистент на Катедрата за орална хирургија бил ментор на повеќе студентски теми, презентирани на конгресите на студентите по стоматологија. Истотака, бил ментор на голем број стажанти кои го реализирале задолжителниот стаж, а како наставник бил ментор на 6 магистерски трудови и 5 докторски дисертации. Кандидатот е акредитиран ментор на Школата за докторски студии, на студиската програма за трет циклус студии по стоматологија. Во моментот е ментор на еден магистерски труд и две докторски дисертации.

По изборот во звањето вонреден професор, коавтор на учебникот „Дентална имплантологија“ Стоматолошки факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2013 година (учебникот е рецензиран во Билтен бр. 1052 од 2013 година). Кандидатот д-

рБорисВеличковскибилрецензентнадвауниверзитетскиучебникаиедноучебнопомагало.

Восклопнаспроведенатаеавалуацијавопрвциклуснастудии, д-рБорисВеличковскиеоценетсооценка 9,45 , аистотакакандидатотепозитивноеавалуиранивовторитретциклуснастудии.

IV. НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКАДЕЈНОСТ

Кандидатотеавториликоавторна65 научнитрудови, учебникикниги. Трудовитеод 1 до 7 сецецензираниприизборзапомладасистентвоБилтенотнаУниверзитетот“Св. КирилиМетодиј” воСкопје, бр. 537 од 1990 година. Трудовитеод 8 до 13 сецецензиранивоБилтенотнаУниверзитетот “Св. КирилиМетодиј” воСкопје, бр. 598 од 1993 година, приповторниотизборвоистотозвање. Трудовитеод 14 до 18 сецецензиранивоБилтенотнаУниверзитетот “Св. КирилиМетодиј” воСкопје, бр. 631 од 1994 година, одповторниотизборвоистотозвање. Приизборотвозвањетоасистентрецензиранисетрудовите 20–21 воБилтенотнаУниверзитетот „Св. КирилиМетодиј” воСкопје, бр.713 од 1998 година,итрудовите 22–23 воБилтенотнаУниверзитетот “Св. КирилиМетодиј” воСкопје, бр. 764 од 2000 година. Поповторниотизборвоистотозвање,рецензиранисетрудовите 24–25 воБилтенотнаУниверзитетот „Св. КирилиМетодиј” воСкопје, бр. 803 од 2002 година. Трудовите 28-30 сецецензиранивоБилтенотнаУниверзитетот „Св. КирилиМетодиј” воСкопје, бр. 846 од 2004 година, приизборотзанаученсоработник. Приизборотзадоцент,рецензиранисетрудовитеподреденброј34 и 36 воБилтенотнаУниверзитетот „Св. КирилиМетодиј” воСкопје, бр. 914. Приизборотвозвањетовонреденпрофесор,рецензиранисетрудовитеподреденброј 31, 32, 35 и 37 воБилтенотнаУниверзитетот „Св. КирилиМетодиј” воСкопје, бр. 918 итрудовитеподреденброј 38, 39, 40 воБилтенотнаУниверзитетот „Св. КирилиМетодиј” воСкопје, бр. 970.

Заовојизбор, кандидатоттиприложилследниветрудови:

41.

„Употребанакомпјутеризиранатомографијаводетерминирањенаположбанаимпактиранмаксиларенканин” (објавентрудвокнига)

ВеличковскиБ.

Современидострели, Стоматолошкифакултет, Скопје, 2009; 69-77.

Целтанаовојтрудедетерминирањенаположбатанаимпактираниотмаксиларенканин, користејќигитехничко-технолошкитеперформансикоигинудикомјутеризиранатомографија.

Добиенитерезултатиодспроведенатастудија, какоибројнитесознанијапрезентиранивостручнаталитератураупатуваатнаконстатацијатадекакомпјутеризиранатомографијапретставувасупериорнаимагинационаметода, воодноснаконвенционалнитеимагинациониметоди. Трудотиманаучнаистручно-апликативнавредност.

42.„Коскенааутментацијавооралнахирургија“ (објавентрудвокнига)

ПееваМ., ВеличковскиБ., ЈаневЕ., ПисевскаН.

Современи дострели, Стоматолошки факултет, Скопје, 2009; 78-88
(трудот е рецензиран во Билтен бр. 987).

43. „Употреба на транексемична киселина во орална хирургија“
(објавен труд во книга)

Димова Ц., Евросимовска Б., Величковски Б.

Современи дострели, Стоматолошки факултет, Скопје, 2009; 89-97
(трудот е рецензиран во Билтен бр. 990, 2010).

44. „Современи имплантолошки терапевтски модалитети во орална хирургија“
(објавен труд во книга)

Јанев Е., Величковски Б., Пеева М.

Современи дострели, Стоматолошки факултет, Скопје, 2009; 98-106
(трудот е рецензиран во Билтен бр. од 1010, 15.6.2011).

45. „Хирурско репозиционирање на ретиниран мандибуларен втор премолар –
приказ на случај“

Величковски Б., Спиров В.

Макед. стоматол. прегл. 2009; 33 (3-4): 171-176.

Целта на трудот е приказ на орално хируршки третман кај пациент со попречен
аерупција на мандибуларен втор премолар,
како резултат на присутна фоликуларна циста.

Континуираното следење на репозиционираниот мандибуларен втор премолар
по оперативниот период ја потврди успешноста и терапевската оправданост на
комбинираната техника на *cystotomy*
и хирурско репозиционирање на заботвот на тангента. Трудот има стручно –
апликативна вредност.

46. „Орално-хируршки интервенции при *Displasio Cleidocranialis* –
приказ на случај“,

Величковски Б.

Макед. стоматол. прегл. 2009; 33 (3-4): 177-182.

Целта на трудот е приказ на орално хируршки третман кај пациент со *Displasio cleidocranialis*, примен на Клиниката за орална хирургија.

Мултидисциплинарниот терапевтски приод опфаќа
комбинирана орално хируршка и ортодонтска терапија,
наочен коно безбедување на условиза побрза аерупција на перманентната дентиција.
Трудот има научна и стручно-апликативна вредност.

47.

„Микробиолошка анализа како императив за адекватна антибиотска и симптоматска
атерапија при перикоронитис“

Евросимовска Б., Димова Ц., Величковски Б., Панов С.

Макед. стоматол. прегл. 2009; 33 (3-4): 183-190
(трудот е рецензиран во Билтен бр. 990, 2010).

48. „Стратешки план за развој на стоматологијата во периодот од 2011 до 2021 год.“
Стоматолошка комора на Македонија, Скопје, 2010 (книга - коавтор)
(Билтен бр. 998, 15.12.2010).

49. „Дијагностички и тераписки протоколи“
Стоматолошка комора на Македонија, Скопје, 2010 (книга - коавтор)
(Билтен бр. 998, 15.12.2010).

50. „Erythema gravidarum – приказ на случај“
Апостолова Г., Величковски Б., Грчева А., Марковска-Арсовска М.
Макед. стоматол. прегл. 2010; 34 (1-2): 75-79

Цел на трудот е приказ на хируршки третман на erythema gravidarum,
кај бремена пациентка со патохистолошки наод кој упатува на granuloma
pyogenicum.

Во превенцијата на појава и клиничка манифестација на оваа промена, голема
улога има животна орална хигиена и отстранување на сител локални етиолошки, т.е.
иритативни фактори.
Трудот има стручно-апликативна вредност.

51.
„Фактори кои предизвикуваат тглукосни промени кај пациентите со регулиран дијабет
отек на орално хируршки интервенции“
Апостолова Г., Величковски Б., Пеева М., Велеска-Стефковска Д., Костадинова М.
Макед. стоматол. прегл. 2010; 34 (3-4): 212-220
(трудот е рецензиран во Билтен бр. 1071, 2014).

52. „Matrix metalloproteinases (with accent to collagenases)“
Evrosimovska Biljana, Velickovski Boris, Dimova Cena, Daniela Veleska-Stefkovska
Journal of Cell and Animal Biology Vol.5 (7), pp.113-120, July 2011
(трудот е рецензиран во Билтен бр. 1071, 2014).

53. „Matrix metalloproteinases (with accent to collagenases)“
Evrosimovska Biljana, Dimova Cena, Velickovski Boris, Papakoca Kiro
Revista Romana de Medicina Dentara 2011, Vol. XIV (2):127-140
(трудот е рецензиран во Билтен бр. 1071, 2014).

54. „Maxillary follicular cyst with mesiodens – case report“
Evrosimovska Biljana, Velickovski B., Zabokova-Bilbilova E., Dimova C
Acta morphol. 2012; Vol.9(1):91-95
(трудот е рецензиран во Билтен бр. 1071, 2014).

55. „Fracture of the Maxillary Tuberosity : A Case Report“
Biljana Evrosimovska, Boris Velickovski, Zaklina Menceva
Balk J Stom, 2012; 16:125-128

(трудотерецензиранвоБилтенбр. 1071, 2014).

56.

„Линкови помеѓу микробиолошкиот статус и цитокинскиот профил на периимплантните ткива“

Даниела Велеска-Стефковска, Марија Пеева-Петреска, Борис Величковски, Гордана Апостолова, Марија Накова, Милена Петровска, Ицко Ѓоргоски
Стоматолошки информатор, година III; 2013, бр.2: 24 - 30
(трудотерецензиранвоБилтенбр. 1071, 2014).

57. „Salivary flow and xerostomia in patients undergoing antihypertensive therapy”

Ivanovski K., Pandilova M., Pesevska S., Georgieva S., Mindova S., Dirjanska K., Stefanovska E., Ristoska S., Velickovski B.

(трудот има две позитивни рецензии и ќе биде печатен во бројот Physioacta Vol. 8-1, 2014

Ксеростомија, исто позната како сува уста или синдром на сува уста е медицински термин кој се употребува со цел да се опише субјективно чувство на сува уста.

Цел на трудот е детерминирање на количеството на сецернирана слюнка и степенот на ксеростомија кај пациенти третирани со антихипертензивна терапија.

Врз основа на добиените резултати, можеме да заклучиме дека антихипертензивните медикаменти сигнификантно влијаат на намалувањето на саливарниот проток, што може да предизвика нарушување на оралната хомеостаза.

Кандидатот учествувал на научни и стручни собири со домашно и меѓународно учество:

1. „Принципи на антибиотска терапија“

Величковски Б. (пленарно предавање)

Континуирана едукација, Катедра за орална хирургија, Стоматолошки факултет
Симпозиум: „Одонтогени инфекции во орална регија“

Скопје, 2011.

2. „Management of bone defects with Bio-Oss“

Evrosimovska Biljana, Dimova Cena, Veleska-Stefkovska Daniela, Velickovski Boris
16th Congress of the Balkan Stomatological Society, Bucharest 2011 (oral presentation)

3. „Oral mucositis in hematopoietic stem cells transplantation regiment and local cryo-therapy“ (oral presentation)

Veljanovski D., Velichkovski B., Livrinic S., Spirov V., Popovska-Gjorovska M., Stevkovska-Cvetkovska E., Peeva-Petreska M., Pivkova A.

5th Sofia Dental Meeting, Sofia, Bulgaria, 2012.

4. „Акутна адренална инсуфициенција – превенција и терапија“

Величковски Б. (пленарно предавање)

Здружениенадокторипостоматологија – Струмица
 Симпозиум: „Медикаментозна терапија востоматолошката пракса“
 Струмица, 21.9.2013.

5. „Biphosphonate-associated osteonecrosis of mandibula in patient with myltiple myeloma: a case report“ (poster presentation)

Darko Veljanoski, Boris Velickovski, Vanco Spirov, Marija Peeva Petreska, Sonja Livrinikj.

18th BaSS Congress, Skopje, Macedonia, 2013.

6. „Surgical approach in the treatment of retinated fusioned maxillary molars – a case report“ (poster presentation)

Spirov Vancho, Velichkovski Boris, Anreevska Vesna, Cvetanovska-Stojcheva Daniela, Veljanovski Darko

18th BaSS Congress, Skopje, Macedonia, 2013.

7. „Assesment of microbial load and cytokine profile of periimplant tissues“

Veleska-Stevkovska Daniela, Peeva-Petreska Marija, Velichkovski Boris, Apostolova Gordana, Petrovska Milena, Gorgoski Icko (oral presentation)

6 – ti Medzunarodni kongres novih tehnologija u stomatologiji, Sarajevo, BiH, Oktobar 2013.

8. „Large epulis fissuratum in the premaxilla: a case Report“

Darko Veljanovski, Boris Velichkovski (poster presentation)

19th BaSS Congress, Beograd, Serbia, 2014.

9. „Превенција и терапија на акутна адrenalна криза“

Величковски Б. (плeнaрнo пpeдaвaњe)

Континуирана едукација, Катедра за орална хирургија, Стоматолошки факултет

Симпозиум: „Современа тераписки пристапи кај пациенти со ризични заболувања“

Скопје, 29.3. 2014.

10.

„Повредана доленалвеоларен нерв при екстракција на импактирани долни трети моляри“

Величковски Б. (плeнaрнo пpeдaвaњe)

Здружение на специјалисти по орална хирургија на Македонија

Симпозиум:

„Превенција и тераписки пристапи кон компликациите во оралната хирургија и имплантологија“

Скопје, 5.4.2014.

11. „Критериуми за успех на современите имплантолошки системи“

Велеска-Стевковска Д., Пеева-Петреска М., Величковски Б., Алексова П.

(плeнaрнo пpeдaвaњe)

Симпозиум: „Мултидисциплинарен приод на реставративната стоматологија“

Битола / Штип, 1. – 2.3. 2014.

12. „Coronectomy: a technique to protect the inferior alveolar nerve - a case Report“ (oral presentation)

Velichkovski B., Peeva-Petreska M., Kacarska M.

Third Balkan Congress of OMFS / International Congress for Maxillofacial Surgery, Ohrid, Macedonia, 24-27 April, 2014.

13. „Dental extractions in cancer patients on bisphosphonate therapy: a case report“

Kacarska M., Gjorovska M., Velichkovski B.

Third Balkan Congress of OMFS / International Congress for Oral and Maxillofacial Surgery / Second National Congress of MAMFS, Ohrid, Macedonia, 24-27 April, 2014 (oral presentation)

14. „Evaluation of the interferon levels during oral surgical interventions“

Veleska-Stevkovska D., Peeva-Petreska M., Velichkovski B.

Third Balkan Congress of OMFS / International Congress for Oral and Maxillofacial Surgery / Second National Congress of MAMFS, Ohrid, Macedonia, 24-27 April, 2014 (oral presentation)

15. „Clinical considerations to the implant therapy in patients with periodontitis“

Peeva-Petreska M., Velichkovski B., Veleska-Stevkovska D., Janev E.

Third Balkan Congress of OMFS / International Congress for Oral and Maxillofacial Surgery / Second National Congress of MAMFS, Ohrid, Macedonia, 24-27 April, 2014 (oral presentation)

V. СТРУЧНО АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Кандидатот д-р Величковски, во
2006 година бил избран за шеф на Катедрата за
орална хирургија од страна на Наставно-
научниот совет на Стоматолошкиот факултет во Скопје.
Член на повеќе факултетски комисији, комисија за избор и соработнички,
наставно-научни и научни звања,
како и на тела и органи на Македонското стоматолошко друштво и Здружението на сп
ецијалисти по орална хирургија.

Коавтор на следниве книги од стручна област: „Современи дострели“,
„Стратешки план за развој на стоматологијата“ во периодот од 2011 до 2021 год.,
„Дијагностички и тераписки протоколи“.

Д-р Величковски бил презентант на трудови во повеќе списанија,
а член на Уредувачкиот одбор на списанието Македонски стоматолошки преглед,
списанието на Стоматолошкиот факултет во Скопје.

ЗАКЛУЧОКИ ПРЕДЛОГ

ОБРАЗЕЦ КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО И НАСТАВНО СТРУЧНО ЗВАЊЕ

Кандидат: Борис Бранко Величковски

Институција: Стоматолошки факултет-Скопје

Научна област: орална хирургија

НАСТАВНО ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	НАЗИВ НА АКТИВНОСТ	Поени																						
1.	Одржување на настава од прв циклус на студии -студиска програма: стручни стоматолошки сестри <table><tr><td>учебна 2009/10–орална хирургија и стерилизација на инструменти (3 часа неделно)</td><td>1,8</td></tr><tr><td>учебна 2009/10- ургентни состојби со анестезија и реанимација (3 часа неделно)</td><td>1,8</td></tr><tr><td>учебна 2010/11, 2011/12, 2012/13, 2013/14 – орална хирургија и стерилизација на инструменти I (1 час неделно)</td><td>2,4</td></tr><tr><td>учебна 2010/11, 2011/12, 2012/13, 2013/14 – орална хирургија и стерилизација на инструменти II (1 час неделно)</td><td>2,4</td></tr></table> -студиска програма: стручни забни техничари <table><tr><td>учебна 2009/10 – ургентни состојби (1 час неделно)</td><td>0,6</td></tr><tr><td>учебна 2010/11,2011/12, 2012/13, 2013/14 – дентална имплантологија(1 час неделно)</td><td>2,4</td></tr></table> -студиска програма: доктори по стоматологија/дентална медицина <table><tr><td>учебна 2009/10-2012/13 – орална и максилофацијална хирургија I (1 час неделно)</td><td>2,4</td></tr><tr><td>учебна 2009/10- 2012/13– орална и максилофацијална хирургија II (3 часа неделно)</td><td>7,2</td></tr><tr><td>учебна 2009/1010– 2013/2014имплантологија (1 час неделно)</td><td>3,0</td></tr><tr><td>учебна 2013/2014 –претклиничка орална хирургија (1 час неделно)</td><td>0,6</td></tr><tr><td>учебна 2013/2014 – орална хирургија I (2 часа неделно)</td><td>1,2</td></tr></table> Одржување на настава од втор циклус на студии	учебна 2009/10– орална хирургија и стерилизација на инструменти (3 часа неделно)	1,8	учебна 2009/10- ургентни состојби со анестезија и реанимација (3 часа неделно)	1,8	учебна 2010/11, 2011/12, 2012/13, 2013/14 – орална хирургија и стерилизација на инструменти I (1 час неделно)	2,4	учебна 2010/11, 2011/12, 2012/13, 2013/14 – орална хирургија и стерилизација на инструменти II (1 час неделно)	2,4	учебна 2009/10 – ургентни состојби (1 час неделно)	0,6	учебна 2010/11,2011/12, 2012/13, 2013/14 – дентална имплантологија (1 час неделно)	2,4	учебна 2009/10-2012/13 – орална и максилофацијална хирургија I (1 час неделно)	2,4	учебна 2009/10- 2012/13– орална и максилофацијална хирургија II (3 часа неделно)	7,2	учебна 2009/1010– 2013/2014 имплантологија (1 час неделно)	3,0	учебна 2013/2014 – претклиничка орална хирургија (1 час неделно)	0,6	учебна 2013/2014 – орална хирургија I (2 часа неделно)	1,2	
учебна 2009/10– орална хирургија и стерилизација на инструменти (3 часа неделно)	1,8																							
учебна 2009/10- ургентни состојби со анестезија и реанимација (3 часа неделно)	1,8																							
учебна 2010/11, 2011/12, 2012/13, 2013/14 – орална хирургија и стерилизација на инструменти I (1 час неделно)	2,4																							
учебна 2010/11, 2011/12, 2012/13, 2013/14 – орална хирургија и стерилизација на инструменти II (1 час неделно)	2,4																							
учебна 2009/10 – ургентни состојби (1 час неделно)	0,6																							
учебна 2010/11,2011/12, 2012/13, 2013/14 – дентална имплантологија (1 час неделно)	2,4																							
учебна 2009/10-2012/13 – орална и максилофацијална хирургија I (1 час неделно)	2,4																							
учебна 2009/10- 2012/13– орална и максилофацијална хирургија II (3 часа неделно)	7,2																							
учебна 2009/1010– 2013/2014 имплантологија (1 час неделно)	3,0																							
учебна 2013/2014 – претклиничка орална хирургија (1 час неделно)	0,6																							
учебна 2013/2014 – орална хирургија I (2 часа неделно)	1,2																							
		37.8																						

	учебна 2009/10 - 2013/14- актуелности во орофацијална регија (во учебната 2012/2013 – две генерации) (1 час неделно)	4,5	
	учебна 2010/11 - 2013/14– современи хируршки концепти (во учебната 2012/2013 – две генерации)(2 часа неделно)	7,5	
2.	Настава по школи и работилници - учесник		
	„iTop Individual approach to maintenance of oral hygiene – a new approach”, Macedonian Dental Society, Ohrid 24-27 May 2012.	1	
	“ 3D imaging – Planmeca “ Скопје, 2013	1	
	„Bassic Level in iTOP education” CEO Curadent International, Ohrid, 16.09-17.9. 2013	1	
			3
3.	Одржување на вежби -студиска програма: стручни стоматолошки сестри		
	учебна 2009/10 – орална хирургија и стерилизација на инструменти (4 часа неделно)	1,8	
	учебна 2009/10 - ургентни состојби со анестезија и реанимација (4 часа неделно)	1,8	
	учебна 2010/11, 2011/12, 2012/13, 2013/14 – орална хирургија и стерилизација на инструменти I (5 часа неделно)	9	
	учебна 2010/11, 2011/12, 2012/13, 2013/14 – орална хирургија и стерилизација на инструменти II (5 часа неделно)	9	
	-студиска програма: стручни забни техничари		
	учебна 2009/10 – ургентни состојби (2 часа неделно)	0,9	
	учебна 2010/11,2011/12, 2012/13, 2013/14 – дентална имплантологија (2 часа неделно)	3,6	
	-студиска програма: доктори по стоматологија/дентална медицина		
	учебна 2009/10-2012/13 – орална и максилофацијална хирургија I (3 часа неделно) x 2 групи	10,8	
	учебна 2009/10- 2012/13 – орална и максилофацијална хирургија II (4 часа неделно) x 2 групи	14,4	
	учебна 2009/1010– 2013/2014 имплантологија (1 час неделно) x 2 групи	4,5	
	учебна 2013/2014 – предклиничка орална хирургија (2 часа неделно) x 2 групи	1,8	
	учебна 2013/2014 – орална хирургија I (3 часа неделно)x 2 групи	2,7	
	- студиска програма: втор циклус на студии		
	учебна 2009/10 - 2013/14- актуелности во орофацијална регија – 1 час (неделно)	2,7	
	учебна 2010/11 - 2013/14– современи хируршки концепти (во учебната 2012/2013 – две генерации) – 1 час (неделно)	2,3	
			65,3
4.	Подготовка на нов предмет -предавања и вежби		
	студиска програма	предмет	
	стручни стоматолошки сестри	орална хирургија и стерилизација на инструменти I / II	3
	стручни забни техничари	дентална имплантологија	1,5
	докторипостоматологија/ дентална медицина	претклиничка орална хирургија, орална хирургија I / II	4,5
			13,5

	магистерски студии	актуелности во орофацијална регија, современи хируршки концепти во стоматологија	3	
	докторски студии	инфекции во орофацијална регија елѐборат	1,5	
5.	Консултации со студенти -студиска програма: стручни стоматолошки сестри учебна 2009/10 - орална хирургија и стерилизација на инструменти (х 10 студенти во семестар) 0,02 учебна 2009/10 ургентни состојби со анестезија и реанимација (х 10 студенти во семестар) 0,02 учебна 2010/11, 2011/12, 2012/13, 2013/14 – орална хирургија и стерилизација на инструменти I (х 10 студенти во семестар) 0,08 учебна 2010/11, 2011/12, 2012/13, 2013/14 – орална хирургија и стерилизација на инструменти II (х 10 студенти во семестар) 0,08 -студиска програма: стручни забни техничари учебна 2009/10 – ургентни состојби – (х 30 студенти во семестар) 0,06 учебна 2010/11, 2011/12, 2012/13, 2013/14 – дентална имплантологија – (х 30 студенти во семестар) 0,24 -студиска програма: доктори по стоматологија/дентална медицина учебна 2009/10-2012/13 – орална и максилофацијална хирургија I (х 140 студенти во семестар) 1,12 учебна 2009/10- 2012/13 – орална и максилофацијална хирургија II (х 140 студенти во семестар) 1,12 учебна 2013/2014 – претклиничка орална хирургија (х 140 студенти во семестар) 0,28 учебна 2013/2014 – орална хирургија I (х 140 студенти во сем.) 0,28			3,3
6.	Консултации со студенти во рамките на здравствена клиничка практика стажанти од 2009 до 2014 - вкупно 10 стажанти 2 специјализанти на турнус од 2009-2014 – вкупно 98 специјал. 19,6			21,6
7.	Ментор на семинарска работа- 50 – ментор на – 50 специјалисти по орална хирургија			50
8.	Член на комисија за оцена или одбрана на докторат – 12 кандидати			6
9.	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура – 13 кандидати			3,9
10.	Ментор и едукатор на здравствена едукација – 55 кандидати			36
11.	Позитивно рецензиран универзитетски учебник Пеева М, Величковски Б, Велеска Д, Ковачевска Г, Пешевска С : Орална имплантологија Стоматолошки факултет, Скопје, 2013, (учебникот е рецензиран во Билтен бр. 1052 од 2013 година) 6			6
12.	Рецензент на универзитетски учебник или учебно помагало Ванковски В, Ковачевска Г, Шабанов Е. Дентална имплантологија (учебник) 1 Кацарска М. Дијагноза и терапија на периапикални инфламаторни лезии (учебно помагало) 1			3

	Стевановиќ М. со сор. Основи на стоматолошка рендгенологија (учебник)	1	
13.	Пакет материјали за одреден предмет		9
	студиска програма	предмет	
	стручни забни техничари	ургентни состојби дентална имплантологија ²	
	доктори по стоматологија /дентална медицина	орална и максилофацијална хирургија I / II претклиничка орална хирургија орална хирургија I / II ⁵	
	стручни стоматолошки сестри	орална хирургија и стерилизација на инструменти I / II ²	
ВКУПНО ОД НАСТАВНООБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ			258,4

НАУЧНО И СТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	НАЗИВ НА АКТИВНОСТ	Поени
1.	Ментор на докторска дисертација – 5 менторства на одбранети докторски дисертации – 2 менторства на 2-ца докторанти (во изработка)	15
2.	Ментор на магистерска работа – ментор на 6 одбранети магистерски трудови – ментор на еден магистерски труд во изработка	6
3.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во научно/стручно списание	
	Величковски Б., Спиров В. „Хируршко репозиционирање на ретиниран мандибуларен втор премолар“ – приказ на случај Макед. стоматол. прегл. 2009; 33 (3-4): 171-176	3,6
	Величковски Б. „Орално – хируршки интервенции при Displasio Cleidocranialis“ – приказ на случај Макед. стоматол. прегл. 2009; 33 (3-4): 177-182	4
	Евросимовска Б., Димова Ц., Величковски Б., Панов С. „Микробиолошка анализа како императив за адекватна антибиотска и симптоматска терапија при перикоронитис“ Макед. стоматол. прегл. 2009; 33 (3-4): 183-190	2,4
	Апостолова Г., Величковски Б., Грчев А., Марковска-Арсовска М. „Epulis gravidarum“ – приказ на случај Макед. стоматол. прегл. 2010; 34(1-2): 75-79	2,4
	Апостолова Г., Величковски Б., Пеева М., Велеска-Стефковска Д., Костадинова М. „Фактори кои предизвикуваат глукозни промени кај пациенти со регулиран дијабет во тек на орално-хируршки интервенции“ Макед. стоматол. прегл. 2010; 34 (3-4): 212-220	2,4
	Пеева М., Величковски Б., Јанев Е., Писевска Н. „Коскена аугментација во орална хирургија“ Современи дострели, Стоматолошки факултет, Скопје, 2009; 78-88 (трудот е рецензиран во Билтен бр. 987)	4,2

	Димова Ц., Евросимовска Б., Величковски Б. „Употреба на транексемична киселина во орална хирургија“ Современи дострели, Стоматолошки факултет, Скопје, 2009; 89-97 (трудот е рецензиран во Билтен бр. 990, 2010)	5,6	
	Јанев Е., Величковски Б., Пеева М., „Современи имплантолошки терапевски модалитети во орална хирургија“ Современи дострели, Стоматолошки факултет, Скопје, 2009; 98-106 (трудот е рецензиран во Билтен бр. од 1010, 15.6.2011)	5,6	30,2
4.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор		
	Велеска-Стефковска Д., Пеева М., Величковски Б., Апостолова Г., Накова М., Петровска М., Ѓорѓоски И. „Линкови помеѓу микробиолошкиот статус и цитокинскиот профил на периимплантните ткива“ Стоматолошки информатор, година III; 2013, бр.2: 24 - 30	3,6	
	Evrosimovska B., Dimova C., Velichkovski B., Papakoca K. „Matrix metalloproteinases (with accent to collagenases)“ Revista Romana de Medicina Dentara 2011, Vol. XIV (2):127-140 (трудот е рецензиран во Билтен бр. 1071, 2014)	3,6	
	Evrosimovska B., Velichkovski B., Zabokova-Bilbilova E., Dimova C. „Maxillary follicular cyst with mesiodens“ – case report Acta morphol. 2012; Vol.9(1):91-95 (трудот е рецензиран во Билтен бр. 1071, 2014)	3,6	
	Evrosimovska B., Velichkovski B., Dimova C., Veleska-Stefkovska D. „Matrix metalloproteinases (with accent to collagenases)“ Journal of Cell and Animal Biology Vol.5 (7), pp.113-120, July 2011 (трудот е рецензиран во Билтен бр.1071, 2014)	13,32	
	Evrosimovska B., Velichkovski B., Mencheva Z. „Fracture of the Maxillary Tuberosity“ : A Case Report Balk J Stom, 2012; 16:125-128 (трудот е рецензиран во Билтен бр. 1071, 2014)	4,8	
	Ivanovski K., Pandilova M., Pesevska S., Georgieva S., Mindova S., Dirjanska K., Stefanovska E., Ristoska S., Velickovski B. „Salivary flow and xerostomia in patients undergoing antihypertensive therapy“ (трудот има две позитивни рецензии и ќе биде печатен во бројот Physioacta Vol. 8-1, 2014)	3,6	
			32,52
	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор		
	Veljanovski D., Velichkovski B., Livrinic S., Spirov V., Popovska-Gjorovska M., Stevkovska-Cvetkovska E., Peeva-Petreska M., Pivkova A.	1,8	

	„Oral mucositis in hematopoietic stem cells transplantation regiment and local cryotherapy“ (oral presentation) 5 th Sofia Dental Meeting, Sofia, Bulgaria, 2012		
	Veleska-Stevkovska Daniela, Peeva-Petreska Marija, Velichkovski Boris, Apostolova Gordana, Petrovska Milena, Gorgoski Icko „Assesment of microbial load and cytokine profile of periimplant tissues“ (oral presentation) 6 –ti Medzunarodni kongres novih tehnologija u stomatologiji, Sarajevo, BiH, Oktobar 2013	1,8	
	Evrosimovska B., Dimova C., Veleska-Stefkovska D., Velickovski B. „Management of bone defects with Bio-Oss“ (oral presentation) 16 th Congress of the Balkan Stomatological Society, Bucharest 2011	1,8	
	Velichkovski B., Peeva-Petreska M. Kacarska M. „Coronectomy: a technique to protect the inferior alveolar nerve“ - a case Report (oral presentation) Third Balkan Congress of OMFS / International Congress for Oral and Maxillofacial Surgery / Second National Congress of MAMFS, Ohrid, Macedonia, 24-27 April, 2014 (Book of abstracts, pg. 8)	3,4	
	Kacarska M., Gjorovska M., Velichkovski B. „Dental extractions in cancer patients on bisphosphonate therapy“: a case report(oral presentation) Third Balkan Congress of OMFS / International Congress for Oral and Maxillofacial Surgery / Second National Congress of MAMFS, Ohrid, Macedonia, 24-27 April, 2014 (Book of abstracts, pg. 8)	2,4	
	Veleska-Stevkovska D., Peeva-Petreska M., Velichkovski B. „Evaluation of the interferon levels during oral surgical interventions“ Third Balkan Congress of OMFS / International Congress for Oral and Maxillofacial Surgery / Second National Congress of MAMFS, Ohrid, Macedonia, 24-27 April, 2014 (Book of abstracts, pg. 10)	2,4	
	Peeva-Petreska M., Velichkovski B., Veleska-Stevkovska D., Janev E. „Clinical considerations to the implant therapy in patients with periodontitis“ Third Balkan Congress of OMFS / International Congress for Oral and Maxillofacial Surgery / Second National Congress of MAMFS, Ohrid, Macedonia, 24-27 April, 2014(Book of abstracts, pg. 7)	1,8	15,8
5.	Пленарни предавања на научен/стручен собир		
	Величковски Б. „Принципи на антибиотска терапија“ Континуирана едукација, Катедра за орална хирургија, Стоматолошки факултет Симпозиум: Одонтогени инфекции во орофацијална регија, Скопје, 2011.	2	
	Величковски Б. „Акутна адренална инсуфициенција – превенција и терапија“	2	

	Здружение на доктори по стоматологија – Струмица Симпозиум: Медикаментозна терапија во стоматолошката пракса Струмица, 21.9.2013		
	Величковски Б. „Превенција и терапија на акутна адренална криза“ Континуирана едукација, Катедра за орална хирургија, Стоматолошки факултет Симпозиум:Современи терапевски пристапи кај пациенти со ризични заболувања Скопје, 29.3.2014	2	
	Велеска-Стевковска Д., Пеева-Петреска М., Величковски Б., Алексова П. „Критериуми за успех на современите имплантолошки системи“ Симпозиум: „Мултидисциплинарен приод на реставративната стоматологија“ Битола / Штип, 1. – 2.3. 2014	2	8
6.	Пленарни предавања на научен/стручен собир со меѓународно учество Величковски Б. Повреда на долен алвеоларен нерв при екстракција на импактирани долни трети молари Зружение на специјалисти по орална хирургија на Македонија Симпозиум: „Превенција и терапевски пристап кон компликациите во оралната хирургија и имплантологија“ Скопје, 5.4.2014	3	3
ВКУПНО ОД НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ			110,52

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	НАЗИВ НА АКТИВНОСТ	Поени
1.	Коавтор на книга од стручна област Современи дострели, Стоматолошки факултет, Скопје, 2009	7
	Дијагностички и терапевски протоколи во стоматологијата. Стоматолошка комора на Р. Македонија Скопје, 2010 година.	7
		14
2.	Експертски активности: рецензент на научни трудови во: Македонски стоматолошки преглед (x10)	1
	член на работно претседателство на сесија (усни презентации) на Меѓународен конгрес на студентите по стоматологија во 2010, 2011 и 2012, 2013	4
	член на работно претседателство на сесија (постер - презентации) на Меѓународен конгрес на студентите по стоматологија во 2010, 2011, 2012 и 2013	4
	член на работно претседателство на сесија (усни презентации) на 6. Конгрес на стоматолозите со меѓународно учество	1
		10
3.	Воведување нова лабораториска/клиничка или јавно-здравствена метода во областа на медицинските науки и здравството, првпат воведена метода во државата	

	КТ / MR – нови дијагностички постапки во третман на импактирани заби, 2002	8	8
4.	Член во комисија за изработка на подзаконски акт - Одлука за услови, критериуми и правила за запишување и студирање на прв циклус студии на Стоматолошкиот факултет во Скопје при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. - Одлука за условите, критериумите и правилата за запишување на втор циклус студии на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Стоматолошки факултет во Скопје.		4

ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС

Ред. број	НАЗИВ НА АКТИВНОСТ	Поени
1.	Член на уредувачки одбор на научно/стручно списание - Македонски стоматолошки преглед, 2006 - 2014	1
2.	Член на научен одбор на меѓународен научен/стручен собир - 6. Конгрес на стоматолозите со меѓународно учество	1
3.	Награда за научни постигнувања од струкова организација - Сребрена плакета по повод 50 години од основањето на Стоматолошки факултет, 2009 година. - Диплома по повод 10 години од постоењето на Македонското стоматолошко друштво, 2014.	6
4.	Членство во извршно тело на меѓународна организација која поддржува/организира научноистражувачка дејност Академија „Пиер Фушар“.	2
5.	Изготвување и пријавување на научен/образовен национален проект „Терапија на коскени дефекти и периимплантитис околу имедијатно и одложено поставени дентални импланти кај кучиња“ бр. 16-31/1, 2013 година, проект на Р. Словенија и Р. Македонија	1
6.	Клиничка или научно-апликативна студија во областа на медицинските науки и здравството Употреба на парафен по оралнохируршки интервенции – ЈЗУ Универзитетски клинички центар „Св. Пантелејмон“ и Реплекфарм, 2013	1
7.	Шеф на Катедра за орална хирургија од 2006 (2 мандата)	6
8.	Член на факултетска комисија - комисији за упис на студенти на прв циклус студии: 2010 / 2011 - Наставен одбор, во три мандати - Научен одбор, во 3 мандати - постдипломски студии во 3 мандати - Стручен колегиум за втор циклус студии - Совет на докторски студии по стоматологија - Комисија за измени и дополнувања на студиската програма од трет циклус студии - Кадровски одбор, во 3 мандати - Комисија за измени и дополнување на студиската програма од прв циклус студии за доктори по дентална медицина – реакредитација - Комисија за изработка на елаборат за употреба на азотен оксидул во ординација по општа стоматологија (Министерство за здравство на Р. Македонија)	5
9.	Член на комисија за избор во звање - за избор во соработнички звања x 5 - за избор во наставно-научни звања x5	

	- за избор во научни звања x 1		2,2
10.	Подготовка на национални документи (стратегии, закони и сл.) Стратешки план за развој на стоматологијата во Р. Македонија од 2011-2021 година. Стоматолошка комора на Р. Македонија, Скопје, 2010.	2	2
11.	Учество во комисии и тела на државни и други органи Комисија за вршење на стручен надзор, формирана од Министерството за здравство, решение бр.19-1551/1 од 16.02.2012 Комисии за полагање на стручен испит за стекнување лиценца за работа-Стоматолошка комора на Македонија. Член во Собранието на Македонското стоматолошко друштво од 2013 до денес	1 1 1	3
12.	Учество во изработка на национална програма од одредена област Наставна програма за прв циклус на студии-доктор по дентална медицина, Стоматолошки факултет, Скопје, 2010. Наставна програма за прв циклус на студии-стручни забни техничари, Стоматолошки факултет, Скопје, 2010. Наставна програма за прв циклус на студии - стручни стоматолошки сестри, Стоматолошки факултет, Скопје, 2010. Наставна програма за втор циклус на студии на Стоматолошкиот факултет во Скопје, 2010. Наставна програма за трет циклус на студии на Стоматолошкиот факултет во Скопје, 2010. Наставна програма за специјализација од областа орална хирургија	3 3 3 3 3 3	18

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	ПОЕНИ
НАСТАВНООБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	258,4
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	110,52
ВКУПНО ОД СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ И ДЕЈНОСТ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС	84,2
ВКУПНО	453,12

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Славе Наумовски, претседател с.р.
2. Проф.д-рВладимир Поповски,член с.р.
3. Проф. д-рАлберто Бенедети, член с.р.
4. Проф. д-рАлександар Грчев, член с.р.
5. Проф. д-рЉубен Гугувчевски, член с.р.

ЗАКЛУЧОК

Рецензентската комисија ја разгледа приложената документација доставена од кандидатот д-р Борис Величковски и направи целосен увид во неговата активност и постигнатите резултати во наставно-образовната дејност, научноистражувачката работа и стручно-апликативната дејност, согласно Законот за високото образование на Р. Македонија, Статутот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања.

Врз основа на доставената документација, долгогодишното познавање на кандидатот и неговиот ангажман во севкупната дејност на Стоматолошкиот факултет, Рецензентската комисија има чест изадоволството му предложина Наставно-научниот совет, д-р Борис Величковски, досегашен вонреден професор, да биде избран во наставно-научното звање редовен професор за група предмети од областа орална хирургија на Стоматолошкиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“.

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Славе Наумовски, претседател	с.р.
2. Проф. д-р Владимир Поповски, член	с.р.
3. Проф. д-р Алберто Бенедети, член	с.р.
4. Проф. д-р Александар Грчев, член	с.р.
5. Проф. д-р Љубен Гутувчевски, член	с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

На Докторската дисертација „ЕВАЛУАЦИЈА НА КАНАЛНАТА ОПТУРАЦИЈА НА КОРЕНСКИТЕ КАНАЛИ НА ЗАБОТ СО МИКРОКОМПЈУТЕР – ТОМОГРАФИЈА”, од д-р Линдихана Емини, пријавена на Стоматолошкиот факултет во Скопје,

Наставно-научниот совет на Стоматолошкиот факултет во Скопје, на својата 16. редовна седница одржана на 14.5.2014 година, по предлог на Научниот одбор на Факултетот, едногласно донесе Одлука за формирање на Рецензентска комисија за оценка на докторската дисертација поднесена од д-р Линдихана Емини под наслов: ЕВАЛУАЦИЈА НА КАНАЛНАТА ОПТУРАЦИЈА НА КОРЕНСКИТЕ КАНАЛИ НА ЗАБОТ СО МИКРОКОМПЈУТЕР – ТОМОГРАФИЈА, во состав:

проф. д-р Лидија Поповска;
доц. д-р Илијана Аџисанкова Муратовска;
проф. д-р Мирјана Поповска;
проф. д-р Марија Пеева;
проф. д-р Соња Апостолска.

По темелното разгледување и проучување на доставениот материјал Рецензентската комисија на Наставно-научниот совет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација ЕВАЛУАЦИЈА НА КАНАЛНАТА ОПТУРАЦИЈА НА КОРЕНСКИТЕ КАНАЛИ НА ЗАБОТ СО МИКРОКОМПЈУТЕР – ТОМОГРАФИЈА, од д-р Линдихана Емини, е напишана на 113 страници, содржи 2 табели, 19 графикони и 22 слики.

Трудот е методолошки конзистентно поставен и укажува на успехот на ендодонтскиот третман преку одредувањето на квалитетот на каналното полнење во секојдневната практика, кое се врши преку рендгенски испитувања на коренските канали на забите. Структурата на докторската дисертација ја сочинуваат осум поглавја: вовед, литературен преглед, цел на трудот, материјал и метод на испитување, резултати, дискусија, заклучоци и литература.

Во **воведот**, кој е изнесен на 11 страници, кандидатката не запознава со значењето на главната цел на ендодонтската терапија која се состои во тродимензионална оптурација на ендодонтскиот простор. Напорите за идеално обработен и стерилизиран коренски канал се доведуваат во прашање ако тој не е комплетно оптуриран. Оптурацијата на коренските канали се врши до местото каде што се очекува процес на зараснување на пулпното или периодонталното ткиво. Материјалот и методот што се користат за дефинитивно оптурирање на коренските канали на забите се исто така важен фактор за успехот на ендодонтскиот третман. Во овој дел исто така се опишува дека одредувањето на квалитетот на каналното полнење во секојдневната пракса се врши преку рендгенски испитувања на коренските канали на забите. Дигиталниот рендген-систем е претставен како замена на стандардниот рендген-систем. Апаратите за компјутерска томографија се развиени во раните 1970-ти, а сликите кои се добиени од различни агли се реконструирани за репродукција на тродимензионална слика (3D), како и густина на материјалите или ткивата.

Во поглавјето **Литературен преглед**, кој е презентираан на 13 страници, се прикажани бројни податоци од домашната и странската литература кои укажуваат на големиот број автори кои правеле истражувања за материјалите и техниките на оптурирање на каналниот систем на забот со цел доближување до можноста за идеално оптурирани коренски канали. Проблематиката која е обработувана во докторската дисертација е доста специфична и е испитувана од други автори во различни земји чии ставови се прикажани во овој дел во трудот. Со согледување на искуствата и резултатите се оценува дека овие истражувања придонесуваат на практичен начин да биде објаснета употребата на материјалите и квалитетот на каналната оптурација со помош на микрокомпјутерската томографија.

Во поглавјето **Цели на трудот**, кандидатката прецизно ги дефинира целите на докторската дисертација, а тие се проценување со помош на рендгенографска снимка за квалитетот на каналната оптурација, проценување на квалитетот на каналната оптурација со помош на дигиталниот рендген-систем, одредување на волуменот на коренскиот канал со помош на микрокомпјутерската томографија, одредување на процентот на волуменот на биоматеријалот во коренските канали на забите, одредување на процентот на празнини и простори во внатрешноста на коренските канали на забите со микрокомпјутерската томографија, одредување на процентот на празнини и простори во внатрешноста на материјалот за оптурација и одредување на тоталниот волумен на коренскиот канал на забите опфатен со оптурација со помош на микрокомпјутерската томографија.

Во четвртото поглавје, **Материјал и метод на испитување**, на 18 страници, даден е методолошкиот пристап за реализација на поставените цели. Во ова испитување се опфатени осумдесет хумани заби. Експериментот е реализиран ин витро. Во овој труд се вклучени фронтални хумани екстрахирани заби. Вклучени се заби кои имаат кривини на коренскиот канал помали од 10 (степени) селектирани според техниката на Шнидер (Schneider). Во експериментот не биле вклучени заби со неразвиени корени, со оптурирани коренски канали и кариес на коренот на забот. Забите се поделени во две поголеми групи според техниката на обработка на коренскиот канал: првата група ја сочинувале четириесет хумани еднокорени заби обработени според стандардната техника на обработка. Втората група ја сочинувале четириесет хумани еднокорени заби обработени според ултрасоник-техниката за обработка на коренските канали. Потоа, забите се поделени во четири подгрупи според техниката на оптурација: првата подгрупа ја сочинувале дваесет хумани заби обработени со стандардна техника за обработка на коренските канали на забите и оптурирани со GuttaFlow. Втората подгрупа ја сочинувале дваесет хумани заби обработени според стандардната техника за обработка на коренските канали на забите и оптурирани со Tergafill системот. Третата подгрупа ја сочинувале дваесет хумани заби обработени со ултрасоник техниката за обработка на коренските канали на забите и оптурирани со AN-Plus® JET™ и *single cone* техниката. Четвртата подгрупа ја сочинувале дваесет хумани заби обработени со ултрасоник техниката за обработка на коренските канали на забите и оптурирани со техниката на латерална кондензација. Спроведена е статистичката анализа на резултатите од клиничката студија каде што се

користени дескриптивни и аналитички статистички методи. За тестирање на нултата хипотеза и донесување на валидни заклучоци користени се аналитички статистички методи, статистички тестови, а согласно со меѓународните стандарди за биомедицински науки нивоата на веројатност на остварување на нултата хипотеза се на ниво 0,05 и 0,01. Свкупната статистичка анализа е направена компјутерски со статистички софтвер СПСС. Резултатите се прикажани графички и табеларно.

Во поглавјето **Резултати**, добиените податоци детално се анализирани и прикажани табеларно (2 табели) и графички (19 графикони), на 50 страници. Статистичките податоци зборуваат дека добро кондензирана канална оптурација со конвенционален РТГ-систем е евидентирана во 80% од коренските канали оптурирани со *GuttaFlow* и *Termafill*, во 70% од коренските канали оптурирани со *single cone*-техниката и 50% од коренските канали оптурирани со техниката на латерална кондензација. Според оценувањето направено со дигиталниот РТГ -систем се покажало дека во коренските канали оптурирани со *Termafill* и латерална кондензација бројот на примероци со присуство на празнини поголеми од 5 мм без магнафикација е поголем во споредба со коренските канали оптурирани со *GuttaFlow* и *single cone*-техниката. Микро-СТ системот покажал дека не постои статистички значајна разлика во волуменот на коренскиот канал меѓу коренските канали обработени со стандардна техника со коренските канали обработени со ултразвучна техника.

Дискусијата е изнесена на 27 страници, кандидатката ги коментира своите резултати и ги компарира со податоците добиени од литературата. Исто така, кандидатката во дискусијата ги изнесува своите толкувања на резултатите за фактот дека херметичкото запечатување на коренските канали на забот би значело помали можности за постоперативни компликации. Празнините во оптурацијата на коренските канали теоретски би можеле да го компромитираат исходот на третманот, познавајќи ги можностите во овие празнини да останат микроорганизми кои би пронашле начин да се размножат и продрат кон периапикалното ткиво. Рендгенографските снимки направени по третманот се репер за квалитетот на каналната оптурација и претставуваат единствен метод клинички да се оцени хомогеноста на оптурацијата и присуството на празнини во материјалот за оптурација.

Во поглавјето **Заклучоци**, на три страници, концизно се дадени заклучоци од испитувањето укажувајќи дека врз основа на испитувањата и анализите може да се заклучи дека добро кондензирана канална оптурација со конвенционален РТГ-систем е евидентирана во 80% од коренските канали оптурирани со *GuttaFlow* и *Termafill*, во 70% од коренските канали оптурирани со *single cone* - техниката и во 50% од коренските канали оптурирани со техниката на латерална кондензација. Не е забележана статистички значајна разлика меѓу испитуваните групи. Коренски канали со слаба кондензација на материјалот за оптурација со конвенционален РТГ-систем не се евидентирани во коренските канали оптурирани со *GuttaFlow* и *Termafill*. Присуството на празнини во целиот коренски канал според конвенционалниот РТГ-систем покажало дека нема статистички значајна разлика. Според оценувањето

направено со дигиталниот РТГ -систем се покажало дека во коренските канали оптурирани со Termafill и латерална кондензација, бројот на примероци со присуство на празнини поголеми од 5 мм без магнификација е поголем во споредба со коренските канали оптурирани со GuttaFlow и single cone-техниката. Оваа разлика статистички не е значајна. Micro-СТ системот покажал дека не постои статистички значајна разлика во волуменот на коренскиот канал меѓу коренските канали обработени со стандардна техника со коренските канали обработени со ултразвучна техника. Евидентирани се високи статистички значајни разлики меѓу волуменот на материјалот за оптурација во коренските канали оптурирани со Termafill и GuttaFlow, и статистички разлики меѓу волуменот на материјалот за оптурација на коренските канали оптурирани со Termafill со коренските канали оптурирани со латерална кондензација и single cone-техника. Сите техники на оптурација покажале празнини меѓу коренскиот канал и материјалот за оптурација. Овие разлики не се статистички значајни. Micro-СТ системот покажал дека процентот на празнини во внатрешноста на каналната оптурација во коренските канали оптурирани со GuttaFlow е 5,15%, латерална кондензација 4,47%, Termafill 1,74% и single cone 0,60%. Статистичките податоци ни укажуваат дека похомогена канална оптурација е постигната во коренските канали оптурирани со single cone техниката.

Во поглавјето **Литература** се цитирани 108 домашни и странски автори, меѓу кои повеќето од понов датум, и во целост соодветствуваат со проблематиката која е обработена во оваа докторска дисертација.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Рецензентската комисија, по темелното разгледување на докторската дисертација **ЕВАЛУАЦИЈА НА КАНАЛНАТА ОПТУРАЦИЈА НА КОРЕНСКИТЕ КАНАЛИ НА ЗАБОТ СО МИКРОКОМПЈУТЕР – ТОМОГРАФИЈА** од д-р Линдихана Емини, заклучи дека тој претставува самостоен труд, кој дава значаен придонес во согледувањата за материјалите и техниките на каналната оптурација на коренските канали на забите и нивна проценка со рендгенографски снимки и микрокомпјутер-томографија, и оценува дека се реализирани истражувачките цели и се добиени резултати кои се обработени и на современ начин прикажани во трудот. Комисијата со задоволство им предлага на членовите на Наставно-научниот совет да го прифатат позитивниот рецензентски извештај и да и овозможат на кандидатката да ја брани докторската дисертација.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Лидија Поповска, с.р.

2. Доц. д-р Илијана Муратовска, с.р.

3. Проф. д-р Мирјана Поповска, с.р.

4. Проф. д-р Марија Пеева, с.р.

5. Проф. д-р Соња Апостолска, с.р.

ПРЕГЛЕД

на одобрени теми за изработка на магистерски тези на Технолошко-металуршки факултет во Скопје

Кандидат	Тема	Ментор
Петровски Ристо	“Статистички модел за управување со квалитет на производство на кондиторски пенасти производи ” „Statistical quality management model in production of confektionery cream fabrics „	Д-р Соња Кртошева, редовен професор

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ЕПИДЕМИОЛОШКИ И КЛИНИЧКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА МЕХАНИЧКИТЕ ПОВРЕДИ НА ОКОТО КАЈ ХОСПИТАЛИЗИРАНИ ПАЦИЕНТИ НА КЛИНИКАТА ЗА ОЧНИ БОЛЕСТИ ВО СКОПЈЕ”, ИЗРАБОТЕНА ОД Д-Р ЕМИЛИЈА ЃОШЕВСКА-ДАШТЕВСКА, ПРИЈАВЕНА НА МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје, на својата IV редовна седница одржана на 6.5.2014 година, по предлог на Научниот одбор, а врз основа на член 63 од Законот за високото образование и член 53 од Правилникот за внатрешните односи и работењето на Медицинскиот факултет во Скопје, во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј” во Скопје, донесе Одлука за формирање Комисија за оцена на докторската дисертација од д-р Емилија Ѓошевска-Даштевска под наслов *Епидемиолошки и клинички карактеристики на механичките повреди на окото кај хоспитализирани пациенти на Клиниката за очни болести во Скопје*, во состав:

1. проф. д-р Драган Даниловски
2. проф. д-р Никола Оровчанец
3. проф. д-р Магдалена Антова-Велевска.

По прегледот и анализата на доставениот труд, Комисијата го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Доставената докторска дисертација од д-р Емилија Ѓошевска-Даштевска под наслов *Епидемиолошки и клинички карактеристики на механичките повреди на окото кај хоспитализирани пациенти на Клиниката за очни болести во Скопје* претставува оригинална научна студија од областа на офталмологијата и епидемиологијата.

Трудот ги содржи сите поглавја на еден научноистражувачки труд, и тоа: вовед, цел, материјал и методи, резултати, дискусија, заклучок и литература. Доставениот труд е изнесен на 156 страници, илустриран со 38 графикони, 40 табели и 3 слики.

Во **воведниот** дел се презентирани епидемиолошките и клиничките карактеристики, како и социјално-економските аспекти, превенцијата и рехабилитацијата на пациентите со механички повреди на окото. Кандидатката укажува на значењето на механичките повреди на окото за инвалидноста и монокуларното слепило во светот, преку изнесување на стапките на инциденца прикажани во повеќе студии спроведени во различни држави во светот.

Значењето на механичките повреди на окото е големо, бидејќи окото е изложено на повреди почнувајќи од интраутериниот развој на човекот, па се до крајот на животот. Окото има специфична структура и низок потенцијал на репараторни способности, без последици. Задоцнетото или несоодветно лекување или хируршка интервенција секогаш доведува до исход со намален вид или до слепило.

Во овој дел од трудот детално е изложена современата класификација на Kuhn и сор. за очните трауми – BETTS (Birmingham Eye Trauma Terminology System) како компримиран, широко прифатен, стандардизиран систем на стручни искази за очните повреди.

Објаснети се клиничките карактеристики на механичките повреди на окото, нивните дефиниции, симптоми и начини на презентирање и лекување. Детално се дадени и објаснети современите методи за дијагноза на механичките повреди на окото.

Понатаму, кандидатката дава посебен осврт на значењето на превенција каде што е истакнато дека подобрата едукација, соодветното користење на заштитни очила и отстранувањето на општите ризик - фактори можат да допринесат во превенцијата на речиси 90% од повредите на окото.

Во делот за рехабилитацијата на пациентите со механички повреди на очите, укажано е на важноста од воспоставувањето на добар однос – комуникација помеѓу лекарот – офталмолог, пациентот и семејството на повредениот. Доколку постои сериозно оштетување на видот по повредата на окото, рехабилитацијата има за цел да го обучи пациентот како најдобро да го користи остатокот од видот и да му понуди практично приспособување за активностите во неговиот секојдневен живот.

Сите овие потточки се разработени и поврзани со најновите светски

сознанија и со соодветна литература.

Мотивот за изработка на оваа студија произлегува, од една страна, од евидентното јавноздравствено значење на механичките повреди на окото, поради можните тешки компликации и функционални последици и, од друга страна, евидентното отсуство на организирана стратегија за нивна превенција на државно ниво.

Дополнителен мотив е и презентирањето и воведувањето на стандардизираната интернационална класификација BETTS (Birmingham Eye Trauma Terminology System), што ќе овозможи валидна компарација со другите клинички студии, спроведени во други држави во светот.

Системското собирање на стандардизираните податоци за настанувањето на механичките повреди на очите може да помогне и да одигра клучна улога во успешното превенирање на овој вид повреди на окото.

Со оглед на изнесеното, јасно и концизно е поставена главната **цел**: определување на епидемиолошките и клиничките карактеристики на механичките повреди на окото.

Од главната цел произлегуваат специфичните цели:

1. идентификување на епидемиолошко-демографските карактеристики на механичките повреди на окото;

2. согледување на улогата на ехографијата, како неопходно испитување за утврдување или потврда на клиничката дијагноза кај механичките повреди на окото;

3. согледување на улогата на ехографијата во дијагностицирање на евентуалните компликации на механичките повреди на окото.

Во делот **Материјал и методи**, прецизно е дефиниран материјалот и објаснети се методите што се користени во истражувањето. Во студијата се опфатени 328 пациенти, хоспитализирани на Клиниката за очни болести во Скопје поради механичка повреда на окото, во период од 3 години, од 1 јануари 2010 до 31 декември 2012 година. Кандидатката истакнува дека податоците за повредените пациенти се добиени од пациентите или од нивните најблиски (авто- или хетероanamнеза), од болничките истории, друга достапна медицинска документација и од нестандардизираниот анкетен прашалник, специјално конструиран за ова истражување. Во истражувањето се анализирани: возраста, полот, националноста, образованието, социјалниот статус, местото на живеење на пациентот, типот на повредата, местото и начинот на повредувањето, предметот со кој настанала повредата, можноста за регистрација на сезоната кога е настаната повредата, времето – временскиот период од повредата до хоспитализацијата, должината на хоспитализацијата, евалуирана е видната острина и очниот притисок при хоспитализацијата (приемот) и исписот, ехографските наоди и начинот на лекувањето.

Користени се дескриптивниот и аналитичкиот (ретроспективен) епидемиолошки метод, како и клиничкиот метод, кој го сочинуваат стандардните офталмолошки испитувања. Применетите методи за дијагностика во ова истражување целосно се совпаѓаат со современите методи, посочени во литературата при овој вид патологија.

Пациентите се поделени според типот на механичката повреда на окото на: перфорантни и неперфорантни повреди. Пациентите со перфорантните повреди, пак, се поделени на перфорантни со и без интрабулбарно туѓо тело. Механичките повреди кандидатката ги класифицира и според БЕТТС - класификација на затворени и отворени повреди. Ехографија на окото и на орбитата е направена кај сите оние пациенти кај кои постоеше индикација, односно каде што беа заматени очни медиуми. Во случаи со поопсежна перфорантна повреда на окото и пролабирање на содржината на окото, најпрвин е направена хируршка обработка, а потоа се пристапуваше кон ехографија. Според третманот, односно начинот на лекувањето, пациентите се поделени во две групи:

- конзервативно лекувани;
- козервативно и оперативно (хируршки) лекувани.

Извршените хируршките процедури се во согласност со хируршките протоколи, односно во согласност со медицината базирана врз докази.

Статистичката анализа е изработена во статистички програми: STATISTICA 7.1; SPSS 13.0. Базите на податоците се формирани со примена на специфични компјутерски програми за таа намена. Нивната обработка е извршена со помош на стандардни дескриптивни и аналитички биваријатни и мултиваријатни методи. Атрибутивните статистички серии се анализирани со одредување на коефициент на односи, пропорции, стапки и со утврдување на

статистичката значајност меѓу откриените разлики - Pearson Chi-square. Нумеричките серии се анализирани со мерки на централна тенденција и со мерки на дисперзија на податоците. Кај нумеричките серии кај кои не постоеше отстапување од нормалната дистрибуција, сигнификантноста на разликата е тестирана со Student-ov t - test (t). За CI (confidence интервал $\pm 95\%$ CI) е дефинирана статистичката значајност за ниво на грешка помало од 0,05 (p).

Добиените **резултати** од испитувањето се детално прикажани графички и табеларно, проследени со соодветен коментар, што претставува добра илустрација на добиените резултати. Секој од испитуваните параметри, користени за одговор на поставените цели, е елабориран одделно.

Прикажана е дистрибуцијата на испитаниците според полот и типот на механичката повреда и утврдена е нивната просечна возраст. Резултатите покажаа дека механичките повреди на окото во студијава повеќе се застапени кај машкиот со 86,3%, во однос на женскиот пол, кој беше застапен со 13,7%, односот маж : жена изнесува 1 : 6,3. Во студијата беа позастапени неперфорантни (54,9%) во однос на перфорантни механички повреди на окото (45,1%), односно според БЕТТС – 154 пациенти беа со затворени, а 148 со отворени очни повреди. Според Бирмингемската класификација, од затворените очни повреди позастапени беа контузиите со 70,1%, а од отворените повреди – лацерациите со 57,4%. Просечната возраст на пациентите е $39,4 \pm 22,6$ години. Возрасниот пик кај механичките повреди на окото во испитуваниот период е од 51 до 60 години. Табеларно и графички е прикажани: дистрибуцијата на пациентите според местото на живеење, според образованието, според националноста, социјалниот статус, местото и начинот на повредување, како и предметот со кој настанала повредата. Резултатите покажаа дека најголем дел од повредите се настанати при работа, а според начинот на повредувањето, најголем дел од пациентите повредите на окото ги добиле со самоповредување. Механичките повреди на окото кај пациентите беа предизвикани со најразлични предмети, но резултатите покажаа дека најмногу беа застапени дрво, дрвени предмети или делови од дрвото и металот и металните предмети. Пресметана е со веќе споменатите статистички методи и просечната должина на хоспитализација, како и времето, односно месецот кога е настаната механичката повреда на окото. Во просек, должината на хоспитализацијата на пациентите со механичка повреда на окото изнесува $5,3 \pm 3,3$ дена. Направена е евалуација на видната острина и очниот притисок при приемот и исписот од Клиниката. Табеларно и графички се прикажани дополнителните испитувања и консултативните прегледи, окуларните наоди, начинот на лекување, како и извршените хируршки интервенции. Хифемата (hyphema), се јавува како најчест окуларен наод кај затворените повреди, а хемофталмусот (haemophthalmus), кај отворените повреди на окото.

Јасно се прикажани ехографските наоди на испитаниците при приемот и исписот од Клиниката, како и ехографски дијагностицираните порани и подоцнежни компликации од механичките повреди на окото, како одлепување на мрежницата (ablatio retinae), ретиношиза (retinoshisis), перзистирачко крвање во стаклестото тело (haemophthalmus), повторно одлепување на мрежницата (reablatio retinae) и др.

Во делот од дисертацијата насловен **Дискусија**, детално се образложени поодделно добиените резултати. Коментирајќи ги резултатите од сопственото испитување, кандидатката истовремено ги споредува со веќе објавените резултати во литературата од таа област.

Поголемата застапеност на машкиот пол, повредување при работа, како начинот на настанување на повредата и предметите кои се најчести причинители на механичките повреди на очите во нашата студија, се совпаѓаат со резултатите добиени во други студии, дадени во литературата.

Националната застапеност на хоспитализираните пациенти со механичка повреда на окото во ова истражување приближно одговараат на националната структура во Република Македонија.

Различни студии покажуваат различна дистрибуција на повредите на окото по месеци. Механичките повреди на окото во ова истражување се јавуваат во текот на целата календарска година, но со поголем процент во јануари, во доцна пролет – мај и јуни, лете – август и во доцна есен – ноември. Регистрацијата на четири пика во ова истражување, кандидатката го поврзува со возрастниот распон на пациентите.

Поголемата застапеност на затворените повреди во ова истражување не кореспондира со резултатите добиени во студиите спроведени во Индија, Кина, Египет и Турција, кои покажуваат поголема застапеност на отворените повреди на окото.

Кандидатката во овој дел од истражувањето ги коментира и причините за лошата видна острина при исписот, како и причините за развојот на компликациите од механичките повреди, како што се енд офталмитисот, одлепувањето на мрежницата и др.

Крвање во стаклестото тело (haemophthalmus), како најчест наод при ехографското испитување кај нашите пациенти, се совпаѓа со ехографските наоди добиени во други истражувања, дадени во литературата. Со помош на ехографијата се следени обемот и распространетоста на крвната маса и се евалуирани резултатите од терапијата.

Во делот **Заклучоци**, кандидатката како заклучок ја изнесува таргет-групата, т.е. популација под ризик од механички повреди на очите се мажи, на возраст од 51 до 60 години, со средно образование, кои живеат во урбана средина и кои повредите ги здобиле со самоповредување, при работа, со дрвени предмети. Просечната должина на хоспитализацијата на пациентите со механичка повреда на окото во студијата изнесува $5,3 \pm 3,3$ денови. Во поголем процент се застапени неперфорантни повреди, односно затворените повреди (според БЕТТС). Ехографијата е значаен дијагностички метод во дијагностицирањето на определена трауматска окуларна патологија, во планирањето на лекувањето, во евалуирањето на ефектите од применетата терапија и во навремено дијагностицирање на компликациите од механичките повреди на окото, а со тоа и во редуцирањето на монокуларното слепило, како најтешка компликација.

Заклучоците се коректно формулирани и даваат прецизни одговори на целите што се поставени во оваа докторска дисертација.

Дадени се и препораки за превенција на механичките повреди на окото и предлог-протоколи за дијагностицирање и лекување на затворените и отворените механички повреди на очите.

Приложената **литература** е обемна, прегледна и коректно цитирана. Изборот на литература е соодветен и опфаќа базични и современи клинички публикации од областа на трудот. Во прилог е даден и анкетниот прашалник за квалитативното истражување.

ЗАКЛУЧОК

Докторската дисертација ***Епидемиолошки и клинички карактеристики на механичките повреди на окото кај хоспитализирани пациенти на Клиниката за очни болести во Скопје***, изработена од д-р Емилија Ѓошевска-Даштеvsка, претставува самостоен и оригинален научен труд.

Комисијата смета дека трудот ги опфаќа и ги обработува во целост поставените проблеми и ги содржи сите елементи на научен труд од ваков карактер. Целта е јасно дефинирана, материјалот и методите се прецизно изложени, резултатите се коректно прикажани и статистички обработени. Заклучоците се објективни и реални и даваат прецизни одговори на целите што се поставени.

Врз основа на анализата, Рецензентската комисија оценува дека докторската дисертација ги исполнува бараните критериуми и претставува придонес во научноистражувачката дејност и клиничката практика.

Рецензентската комисија позитивно ја оценува докторската дисертација и му предлага на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје да ја усвои рецензијата и да и овозможи на кандидатката јавна одбрана на трудот.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Драган Даниловски, с.р.
2. Проф. д-р Никола Оровчанец, с.р.
3. Проф. д-р Магдалена Антова-Велеvsка, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ДО ДЕМОКРАТСКО И ТРАНСПАРЕНТНО
ВЛАДЕЕЊЕ ПРЕКУ Е-ВЛАДА“ ОД М-Р ИРЕНА БОЈАЦИЕВСКА, ПРИЈАВЕНА
НА ИНСТИТУТОТ ЗА СОЦИОЛОШКИ И ПОЛИТИЧКО-ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА ВО СКОПЈЕ

На својата седница од 15.4.2014 година, Научниот совет на Институтот определи Комисија за оцена на докторскиот труд на кандидатката м-р Ирена Бојациевска: „До демократско и транспарентно владеење преку е-влада“ во состав: вонр. проф. д-р Ганка Цветанова, проф. д-р Лидија Христова, проф. д-р Виолета Чачева, проф. д-р Мирјана Најчевска и доц. д-р Бојана Наумовска. По читањето на трудот, Комисијата го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Структура на трудот

Докторскиот труд на кандидатката Ирена Бојациевска: „До демократско и транспарентно владеење преку е-влада“ претставува обид за збогатување на македонската научна мисла во областа која се занимава со прашањето за употребата на информатичко-комуникациските технологии во изградбата и зацврстувањето на демократските процеси, или поточно електронската демократија (е-демократија). Поконкретно, трудот ја третира проблематиката на демократското и транспарентно владеење преку концептот на т.н. електронска влада во Република Македонија, при тоа правејќи споредба со искуствата од Европската унија.

Структурата на докторскиот труд ја сочинуваат следниве поглавја: Вовед, Проблемска рамка на истражувањето, Теориска рамка на истражувањето, Отворените податоци како нов концепт за е-влада, Електронското законодавство како дел од концептот за е-влада, Градење партиципативно општество, Институционални промени и реформи на јавната администрација, Заклучни согледувања и препораки, Библиографија и Прилози.

Во првата глава или „Проблемска рамка на истражувањето“, поставени се предметот и проблемот на истражувањето. Како предмет на истражувањето, кандидатката ги поставува концептот и механизмите на е-владата, поконкретно дигиталната интерактивност од владеење, информатичките и комуникациските технологии, реинженерингот на бизнис-процесите, како и електронското учество на граѓаните во демократските процеси на сите нивоа на власт.

Како конкретен проблем на истражувањето во рамките на овој труд, кандидатката го посочува концептот на е-влада во контекст на подобрување на демократските процеси, како од аспект на инклузивност и креирање на политиките преку консултација и вклученост, така и од аспект на мерки за стимулирање на граѓанското учество или граѓанската партиципативност, реформскиот карактер на е-владата и јавниот сектор и, конечно, концептот на отворена влада во Република Македонија.

Трудот има научни и практични цели. Основната научна цел е да се добие комплетно сознание за употребата на информатичко-комуникациските технологии во изградбата и зацврстувањето на демократските процеси. Имајќи

во предвид дека станува збор за релативно нова научна област, а оттука и недоволниот број на вакви или слични истражувања во Република Македонија, основната практична цел, пак, е да се создаде научен труд кој ќе им користи на студентите кои се насочени кон изучување на е-демократијата, нејзините сегменти и алатки. Истовремено, трудот претставува појдовна основа за понатамошни истражувања во оваа област, но и во сродни области.

За остварување на посочените цели, во рамките на овој труд користени се повеќе методи: анализа на содржина (меѓународни акти, декларации и препораки на Советот на Европа, законодавството на ЕУ, националното законодавство и ратификуваните конвенции во РМ); анализа на веќе постојни истражувања (спроведени од страна на Обединетите нации, Светската банка, Европската комисија, Советот на Европа и UNDP); емпириско истражување; компаративна анализа; интервјуа и анкетен прашалник.

Во втората глава насловена како „Теориска рамка на истражувањето“, даден е поимно-категоријалниот апарат со кој се операционализира во рамките на овој труд, како и постојните претходни теориски сознанија врз кои се заснова истражувањето. Дефиниран е поимот е-демократија, како и моделите и алатките преку кои се реализира овој концепт. Како дел од поширокиот концепт наречен е-демократија, кандидатката ги опфаќа и поимите е-влада, е-инклузија, е-партиципација и е-владеење.

Третата глава ги обработува отворените податоци како нов концепт за е-влада од неколку аспекти. Кандидатката го зема предвид фактот дека концептот на отворените податоци е релативно нов и во таа смисла се уште недостасуваат научни и стручни аргументи. Во овој дел направена е анализа за значењето на отворените податоци, нивната дополнителна економска вредност, иновацискиот потенцијал, како и за нивната улога во промовирањето на концептот за отворена влада која се наметнува како нов модел на транспарентно и добро владеење. Во овој дел е спроведено емпириско истражување за институциите во Р. Македонија и се даваат клучните препораки за надминување на бариерите во однос на целосното и непречено спроведување на концептот на отворени податоци.

Четвртата глава го обработува електронското законодавство како дел од концептот за е-влада и дава одговор за тоа како е-владата ги подобрува демократските процеси од аспект на инклузивност во креирањето на политиките преку консултација и вклученост. Во овој дел, направен е осврт на сите меѓународни инструменти, декларации и конвенции кои го институционализираат правото на граѓаните за слободен пристап и учество во законодавниот процес од една страна и обврската на државата да го обезбеди слободниот пристап и учеството во законодавниот процес од друга страна. Направена е анализа на користењето на е-алатките во функција на е-законодавството со посебен осврт кон е-петициите и е-консултациите преку примери на веб-платформите кои ги овозможуваат нив, како во ЕУ, така и во Р. Македонија.

Петтата глава се однесува на градењето на партиципативното општество. Во овој дел, кандидатката се осврнува на значењето на е-партиципацијата како еден од најбитните индикатори за мерење на успешноста на е-владата. Воедно, анализирани се базичните услови неопходни за овозможување на е-

партиципацијата или е-учеството. Дадени се препораки за мерките кои државата треба да ги преземе со цел да ја стимулира е-партиципацијата, но и насоки за постигнување на балансираност во смисла на избегнување на општествена и дигитална изолација на определени групи и заедници. Посочени се примери од Европската унија и од Република Македонија.

Шестата глава се однесува на реформскиот карактер на електронската влада и нејзиното влијание врз институционалните промени и реформата на јавната администрација. Во овој дел од трудот, кандидатката прави осврт на модерното деловно работење во приватниот сектор и неговата рефлексija врз институциите на системот. Анализирани се предизвиците на институциите во осовременувањето на нивниот модел на работење, како од аспект на процедурите, така и од аспект на човечкиот фактор. Во таа смисла, кандидатката констатира дека на концептот на електронската влада, како нов модел на работење на државната администрација, треба да се гледа како динамичен процес на постојано унапредување и прилагодување.

Во завршното поглавје „Заклучни согледувања и препораки“, кандидатката прави осврт и ги сублимира резултатите добиени од целокупното спроведено истражување во рамките на овој труд. Истовремено, дадена е и компаративна анализа на резултатите добиени по пат на анализа на содржината, одговорите од спроведените интервјуа и анкетниот прашалник. Во ова поглавје кандидатката посочува одредени препораки со цел постигнување транспарентно и демократско владеење преку спроведување на концептот на е-влада во Република Македонија.

По спроведеното практично и теориско истражување на темата, основниот и најбитен заклучок на кандидатката е дека реформаторскиот карактер на електронската влада има клучна улога во обезбедување на транспарентно и добро владеење. Овој концепт ја менува перцепцијата за улогата на владата, но и улогата и учеството на граѓаните во демократските процеси. Во таа смисла, електронската влада станува услужно ориентиран сервис на граѓаните, а на граѓаните им се овозможува да носат информирани одлуки и сами да ги креираат политиките кои влијаат врз нивниот живот во партнерски и рамноправен однос со владата.

ЗАКЛУЧОК

Прашањето за демократското и транспарентно владеење преку реализирање на концептот на електронската влада е од исклучителен интерес и актуелност. Оваа тема речиси е неистражувана и во таа смисла овој труд има свој придонес во научната мисла. Проблемот е јасно поставен, со соодветно користење на поимниот апарат, а тезата и заклучоците се доследно аргументирани. Кандидатката има реализирано самостојно истражување со сопствен инструмент, кое е коректно методолошки изведено и ја потврдува неговата иницијална теза.

Од овие причини, Комисијата смета дека докторскиот труд на кандидатката м-р Ирена Бојациевска: „До демократско и транспарентно владеење преку е-влада“ ги задоволува основните критериуми и му предлага на

Научниот совет да го прифати позитивниот извештај и да закаже одбрана на тезата.

Комисија:

Вонр. проф. д-р Ганка Цветанова	с.р.
Проф. д-р Лидија Христова	с.р.
Проф. д-р Мирјана Најчевска	с.р.
Проф. д-р Виолета Чачева	с.р.
Доц. д-р Бојана Наумовска	с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА
„ФИЛМСКАТА МУЗИКА КАКО ФОРМА НА КОМУНИКАЦИЈА: МУЗИКАТА ВО
МАКЕДОНСКИОТ ИГРАН ФИЛМ ВО ПЕРИОДОТ ОД 1952 ДО 2011 ГОДИНА“,
ОД М-Р АЛЕКСАНДАР ТРАЈКОВСКИ, ПРИЈАВЕНА НА ИНСТИТУТОТ ЗА
СОЦИОЛОШКИ И ПОЛИТИЧКО - ПРАВНИ ИСТРАЖУВАЊА ВО СКОПЈЕ

На својата седница од 5.3.2014 година, Научниот совет на Институтот за социолошки и политичко - правни истражувања во Скопје определи Комисија за оцена на докторскиот труд на м-р Александар Трајковски: „Филмската музика како форма на комуникација: музиката во македонскиот игран филм во периодот од 1952 до 2011 година“, во состав: вонр. проф. д-р Ганка Цветанова - ментор, проф. д-р Петар Атанасов, проф. д-р Аида Ислам, доц. д-р Елеонора Серафимовска и доц. д-р Маријана Марковиќ. По читањето на трудот, Комисијата го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторскиот труд на кандидатот м-р Александар Трајковски: „Филмската музика како форма на комуникација: музиката во македонскиот игран филм во периодот од 1952 до 2011 година“ претставува сериозен обид за збогатување на македонската научна мисла во областа која се занимава со прашањето за музиката во македонскиот игран филм. Трудот ја третира проблематиката на филмската музика во Република Македонија од комуниколошки и музиколошки аспект и го опфаќа целиот период на постоење на македонската играна филмска продукција, поточно периодот од 1952 до 2011 година.

Трудот има научни и практични цели. Основната научна цел е да се добие комплетно сознание за користењето на музиката во македонскиот игран филм и нејзината комуникација со публиката. Во недостаток на вакво или слично истражување, основната практична цел, пак, е да се создаде научен труд кој ќе им користи на студентите кои се насочени кон изучување на филмската музика. Истовремено, цел на овој труд е да претставува и појдовна точка за понатамошен вид на вакви истражувања.

За остварување на посочените цели, во рамките на овој труд е спроведено емпириско истражување, при кое што се користени повеќе методи (анализа на содржина, компаративна анализа, интервјуа и анкетен прашалник).

Структурата на докторскиот труд ја сочинуваат следниве поглавја: Вовед, Теориска рамка на истражувањето, Истражување, Дискусија, Заклучок и Библиографија.

Првата глава, насловена како „Теориска рамка на истражувањето“, е составена од два дела. Во првиот дел е даден поимно-категоријалниот апарат со кој се операционализира во рамките на овој труд, како и постојните претходни теориски сознанија врз која се заснова трудот. Дефиниран е поимот комуникација при што е направен осврт на структурата на комуникацискиот процес, посебно фокусирајќи се на масовното комуницирање кое, споредбено со останатите форми на комуникација, се издвојува по повеќе карактеристики кои го чинат специфичен и сложен структуриран процес. Претставени се функциите

и медиумите на масовното комуницирање, со што, всушност, се прави вовед во еден посебен осврт, насочен кон филмот како уметност и како медиум. Со постепен и систематичен приод, во овој дел од трудот се обработува и прашањето за филмската музика, како од социолошки, така и од културолошки и комуниколошки аспект. Согласно со тоа, извлечена е паралелата дека доколку филмот претставува медиум за масовно комуницирање, филмската музика може да биде третирана како своевидна форма на масовната комуникација, која ги содржи сите потребни елементи од комуникацискиот процес: комуникатори, порака, реципиенти и средство за комуницирање.

Во вториот дел од првата глава, направен е историски осврт на развојот на филмската музика. Историскиот осврт започнува од самите почетоци на филмската уметност, кон крајот на XIX век и првите соединувања на музиката и филмот, при што се презентирани повеќе аспекти на употребата на музиката во првите филмски проекции. Прикажан е историскиот развој на музиката во рамките на немите филмови, нејзината употреба во првите звучни филмови, а претставени се и поголем број теории и трудови кои го третираат прашањето за употребата на музиката во класичниот филм. Овој дел, кој содржи и осврт на најзначајните моменти од историјата на филмската музика низ светот, заокружен е со општи согледувања за музиката во македонските играни филмови.

Во првиот дел од втората глава која е насловена како „Истражување“, поставена е проблемската рамка на истражувањето, при што посебно се наведени предметот, проблемот, како и целите и методите на истражувањето.

Вториот дел ја содржи анализата на музиката во македонските играни филмови од 1952 до 2011 година, која е направена според претходно утврдена методологија, притоа внимавајќи да бидат опфатени сите аспекти кои би помогнале во добивањето на комплетен приказ за проблемот кој што е истражуван - јасна слика за степенот, начинот и формата на употреба на музиката во македонскиот игран филм, а со што, пак, би се овозможило најточното дефинирање на нејзината улога како форма на комуникација во рамките на масовното комуницирање.

Филмовите се поделени според декадите во кои се реализирани, па така посебно се анализирани филмовите снимени во 50-тите години од минатиот век, 60-тите, 70-тите, 80-тите и 90-тите, додека кон филмовите од првата декада од XXI век, се додадени и двата играни филма снимени во 2011 година. Заради ограничувањето кое го наметнуваат стандардите за изработка на докторски труд, не се анализирани сите филмови, туку од секоја декада е направен избор, според претходно поставени критериуми, па така, застапени се:

- најпопуларните македонски играни филмови;
- филмовите кои имаат најголем број на регистрирани гледачи (според официјалните податоци објавени од страна на Кинотеката на Република Македонија);
- најнаградуваните филмови;
- најголемиот број композитори кои пишуваат за македонскиот игран филм;
- најголемиот број режисери.

Според тоа, од вкупно 69 играни филма колку што се снимени во периодот од 1952 до 2011 година, овој труд опфаќа анализа на музиката во 40 од нив, што претставува 58 % од целокупниот број.

Имајќи предвид дека станува збор за синкретичен медиум, кој како таков условува специфичен пристап, анализата е направена врз основа на седум параметри: композитори - автори на оригиналната музика; времетраење на музиката; потекло на музичкиот материјал; иманентна музика; вид на музика, според изведувачкиот состав; изведувачи; функција на музиката и стилистика.

При спроведувањето на унифицираните интервјуа со претходно подготвени прашања, кандидатот посебно внимавал да бидат застапени режисери и композитори од сите временски периоди од историјата на македонскиот игран филм (со исклучок на 50-тите години, бидејќи сите режисери и композитори од оваа декада се починати). По добиените одговори, кандидатот доаѓа до сознанието дека креирањето на пораката претставува соединување на режисерската и композиторската визија, при што во изборот на композиторите, режисерите се раководеле според свои претходно одредени критериуми врз база на кои композиторите треба да се вклопат во идејната и уметничка концептуална замисла за филмот. Исто така, креирањето на пораката која филмската музика ја испраќа до реципиентите претставува резултат на размена на мислења и ставови помеѓу режисерите и композиторите - режисерите имаат конкретни замисли кои им ги пренесуваат на композиторите и во помала или поголема мера им сугерираат во одредени ситуации. Истовремено, тие сугестии не ја нарушуваат автономијата на композиторите, која, пак, им овозможува својот индивидуален композиторски израз на автентичен и оригинален начин да го преточат во формирањето на пораката. Покрај тоа, во рамките на овој дел се заклучува дека, генерално, инспирацијата за создавање е црпена од самото сценарио и филмската приказна, но често пати се случува и да не е поврзано со конкретна инспирација. Исто така, се случува и музиката да претставува инспирација за создавање на филм, што во продукцијата на македонскиот игран филм се случува само еднаш („Мементо“).

Во последниот дел од втората глава, вниманието е насочено кон крајната алка од комуникацискиот процес - реципиентите (масовната публика), кои претставуваат цел до која се испраќа пораката искреирана од страна на комуникаторите. Во комуникацискиот процес, кој е предмет на ова истражување, реципиентите се, всушност, гледачите на филмовите, односно слушателите на филмската музика. Тие говорат за постигнатиот ефект (бидејќи, најчесто, ефектите од остварената комуникација се манифестираат по прикажувањето на филмот), односно за тоа дали музиката од конкретниот филм станува популарна и препознатлива и сл.

Овој дел од истражувањето е реализиран преку спроведување на анкетен прашалник кој содржи 14 прашања, конципирани според принципот - од општо кон конкретно. Од нив, 10 прашања се со понудени одговори, а 4 отворени. Станува збор за прашалник кој што е спроведен на примерок од 200 испитаници, што претставува релевантна бројка при истражувања од ваков тип.

Резултатите од анкетата упатуваат на заклучокот дека најголемиот дел од публиката на македонските играни филмови е секогаш заинтересиран да

слушне каква музика содржат тие. Исто така, најголемиот дел од нив сметаат дека таа успешно кореспондира со филмската приказна на поголемиот број филмови, додека од сите елементи на филмската музика, најмногу ја паметат мелодијата, што е сосема очекувано бидејќи таа е секогаш најекспонираниот елемент, за што секако заслуга има и подоцнежното емитување на музичките нумери на медиумите, а потоа и сцените со музичка илустрација, што говори за успешноста на кореспонденцијата помеѓу музиката и филмската слика.

Во поглавјето наречено „Дискусија“, кандидатот прави осврт и ги сублимира резултатите добиени од целокупното спроведено истражување во рамките на овој труд. Истовремено, дадена е и компаративна анализа на резултатите добиени по пат на анализа на содржината, одговорите од спроведените интервјуа со композиторите и режисерите, како и резултатите од анкетниот прашалник спроведен со крајните реципиенти - публиката.

По спроведеното практично и теориско истражување на темата, основниот и најбитен заклучок на кандидатот е дека музиката во македонските играни филмови претставува функционален дел од филмската целина која го придружува драмското дејствие. Таа претставува емотивен коментар на филмската слика, но исто така и функционално се интегрира во самото кинестетско ткиво на филмското дело. Пораката што ја испраќа музиката е секогаш во корелација со главната порака на конкретниот филм, па така, со тоа и овозможува полесен пренос до реципиентите. Според тоа, пораката на музиката во македонските играни филмови дејствува во насока на потцртување и нагласување на драмските ситуации; создавање атмосфера и подражавање на општата атмосфера; продлабочување на емоционалните доживувања; развивање асоцијации и сл. Со добро обмислена употреба на специфичните музички изразни средства, содржинската, идејната и уметничка целина на пораката добива моќен израз и уверливост, заради тоа што изразните елементи на музиката можат да го продолжат и продлабочат уметничкото доживување на оние места каде што престануваат можностите на дејствување на сликата и изговорените зборови.

ЗАКЛУЧОК

Прашањето за македонската филмска музика како форма на комуникација е од исклучителен интерес и актуелност. Оваа тема е речиси неистражувана и во таа смисла овој труд има свој придонес во научната мисла. Проблемот е јасно поставен, со соодветно користење на поимниот апарат, а тезата и заклучоците се доследно аргументирани. Кандидатот има реализирано самостојно истражување со сопствен инструмент, кое е коректно методолошки изведено и ја потврдува неговата иницијална теза.

Од овие причини, Комисијата смета дека докторскиот труд на кандидатот м-р Александар Трајковски: „Филмската музика како форма на комуникација: музиката во македонскиот игран филм во периодот од 1952 до 2011 година“ ги задоволува основните критериуми и му предлага на Научниот совет да го прифати позитивниот извештај и да закаже одбрана на тезата.

Комисија:

Вонр. проф. д-р Ганка Цветанова, ментор, с. р.

Проф. д-р Петар Атанасов, член, с. р.

Проф. д-р Аида Ислам, член, с. р.

Доц. д-р Елеонора Серафимовска, член, с. р.

Доц. д-р Маријана Марковиќ, член, с. р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР ВО СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ – АСИСТЕНТ ПО ПРЕДМЕТИТЕ:
ОД ОБЛАСТА: ПЕДАГОШКИ НАУКИ – ПРЕДМЕТ: **ПЕДАГОШКА ПРАКТИКА** ЗА СТУДИСКИТЕ ГРУПИ ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА И ПРЕДУЧИЛИШНО ВОСПИТАНИЕ НА МАКЕДОНСКИ НАСТАВЕН ЈАЗИК; ОД ОБЛАСТА: МЕТОДИКИ НА НАСТАВНО-НАУЧНИТЕ ОБЛАСТИ – ПРЕДМЕТ: **МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК**, ЗА СТУДИСКАТА ГРУПА ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА НА МАКЕДОНСКИ НАСТАВЕН ЈАЗИК; ОД ОБЛАСТА: ТЕСНО-СТРУЧНИ НАСТАВНИ ОБЛАСТИ – ПРЕДМЕТ: **МЕДИУМСКА КУЛТУРА**, ЗА СТУДИСКАТА ГРУПА БИБЛИОТЕКАРСТВО НА МАКЕДОНСКИ НАСТАВЕН ЈАЗИК; ОД ОБЛАСТА: ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ – ПРЕДМЕТ: **МУЛТИКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ**, ЗА СТУДИСКИТЕ ГРУПИ ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА И ПРЕДУЧИЛИШНО ВОСПИТАНИЕ, НА ПЕДАГОШКИОТ ФАКУЛТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје, во врска со конкурсот објавен во весниците „Дневник“ и „Лајме“ од 28. IV 2014 г., донесе Одлука за формирање на Рецензентска комисија во состав:

1. проф. д-р Благоица Петковска, претседател;
2. проф. д-р Розалина Попова - Коскарова;
3. проф. д-р Владо Тимовски.

На распишаниот конкурс за наведените наставни предмети се пријавија четворица кандидати: м-р Анита Штерјоска, вработена на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје, м-р Теа Конеска-Василевска, м-р Тања Стреоска-Урумовска и м-р Саша Стаменковски.

Рецензентската комисија, по разгледувањето на документацијата на кандидатите, го поднесува следниов:

ИЗВЕШТАЈ

1. ИЗВЕШТАЈ ЗА КАНДИДАТКАТА М-Р АНИТА ШТЕРЈОСКА

Анита Штерјоска е родена на 25. 9.1974 година во Скопје. Основно и образование завршила во Скопје, а гимназиското образование го оформила во гимназијата „Раде Јовчевски - Корчагин“, постигнувајќи одличен успех.

Образованието го продолжила запишувајќи се на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје, во учебната 1996/97, а дипломирала во 2001 година.

Во текот на студирањето пројавила интерес и активно учествувала во меѓународни проекти, поврзани со можностите за унапредување и модерни-

зирање на наставниот процес и на образованието воопшто, а, поконкретно, за можностите за употреба на компјутерскиот медиум во наставата. Во рамките на тие активности била учесник на работилница на тема: Wired Education (Далечинско-мрежно образование) во Будимпешта, во организација на CEENET (Central Eastern Network Association).

Од страна на истата организација во Будимпешта, Р. Унгарија, била обучена за примена на мрежните едукативни системи (NETWORK KNOWLEDGE SYSTEMS), за што, исто така, поседува соодветен сертификат.

Во последната година од студиите била прогласена за најдобар студент на Педагошкиот факултет, за учебната 1999/2000 година, од страна на Сојузот на студенти при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Своето образование го продолжила на постдипломски студии на Филозофскиот факултет во Скопје, на Институтот за педагогија, дидактичко-методичка насока. Испитит, предвидени за последипломските магистерски студии ги положила со просечна оценка 10,00, а потоа го одбрала магистерскиот труд со наслов: „Дидактичките аспекти на примената на информациско-комуникациската технологија во одделенската настава“.

Својата наобразба од областа на образованието ја проширила со активно учество на повеќе семинари, обуки и работилници, како што се, на пример:

1. Обука за примена на информациско-комуникациската технологија во наставата во организација на USAID и George Mason University, College of education and Human Development Вирџинија, САД.
2. Работна посета во Лондон, Велика Британија, каде што поминува обука за:
 - Методика на наставата насочена кон потребите на детето;
 - Развој на курикулум;
 - Употреба на информациско-комуникациската технологија во наставата;
 - Избор и обука на наставнички кадар;
 - Постигнување на наставнички перформанси;
 - Британската национална стратегија за образование;
 - Британските образовни стандарди.
3. Работилница за обучувачи на одделенски наставници за примена на образовниот софтвер Tool Kid во наставата (Проект: Е-школо, УСАИД, Р. Македонија).
4. Обука за примена на техниките за развој на критичкото мислење кај учениците, како дел од проектот *Со читање и пишување до критичко мислење* (Фондација Институт отворено општество – СОРОС).
5. Обука: *Информатичката технологија во примарната обука на наставници* (USAID, MCGO и WORLD LEARNING во соработка со George Mason University, College of Education and Human Development USA).
6. Обука за наставниот кадар на педагошките факултети: *Образование за социјална правда* - Институт Отворено општество - СОРОС, Р. Македонија.

7. *Менторството и туторството во образовниот процес во Македонија*, USAID, Институт Отворено општество – СОРОС, Р. Македонија.
8. Обука за интернационални мастер обучувачи за социјална правда (обучувач на обучувачи).
9. Обука за професионален развој на обучувачи и на наставници, Проект за основно образование, УСАИД, Р. Македонија.
10. Примената на апликациите од Еду Бунту во одделенската настава, Проект за основно образование, УСАИД, Р. Македонија.
11. Стандарди за обучувачи - *стандарди, критериуми и индикатори на постигнување* (Проект за основно образование, УСАИД, Р. Македонија, PER, Primary Education Project).
12. Обука за јазично описменување на децата од раноучилишна возраст, UNICEF, Р. Македонија.
13. *International workshop: Innovations in pre-service teacher training and in social sciences, College of Nyíregyháza and the Roma Education Fund (REF)*, Nyíregyháza, Hungary 5-6 December 2013.

Своето работно искуство Анита Штерјоска го започнала во октомври 2000 година, на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје, како демонстратор по предметот основи на информатиката, а од 18. XI 2003 година била ангажирана и во реализацијата на наставата по предметот методика на наставата по македонски јазик.

Во периодот од 1. XI 2001, па сè до 30. IX 2003 година, покрај обврските на Педагошкиот факултет, таа работела и како наставник во основното училиште „Јан Амос Коменски“ во Скопје.

Со реализација на педагошката практика на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје започнала во октомври 2005 г., при што истата ја изведувала со студентите од втора и трета година од одделенска настава, на македонски наставен јазик.

Во февруари, 2006 год., на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“ била избрана за помлад асистент по предметот педагошка практика, а во октомври 2011 г. е избрана за асистент по предметите: педагошка практика, методика на наставата по македонски јазик, медиумска култура и мултикултурно образование, каде што работи и денес.

Покрај нејзините ангажмани на Педагошкиот факултет, Анита Штерјоска учествувала и во реализацијата на повеќе проекти од областа на образованието, чии носители се УСАИД, УНИЦЕФ или Фондацијата Институт отворено Општество - Сорос. Во рамките на овие проекти таа се јавила и како обучувач за примена на ИКТ во наставата, како во основните училишта, така и на високообразовните установи кои продуцираат наставен кадар во Р. Македонија.

Во 2007 година, од страна на Бирото за развој на образованието била вклучена во тимот за изработка на Наставните планови и програми по предметот македонски јазик за националностите во новото деветгодишно основно образование.

Во февруари 2008 година Проектот за основно образование - ПЕП (Primary education Project) ја ангажирал Анита Штерјоска за тековна обука и

консултантски услуги со одделенски наставници во Р. Македонија. Исто така, таа била дел од тимот за утврдување на педагошката оправданост на примената на Classmate -компјутерите во процесот на учење и поучување.

Од јуни 2008 година, во рамките на ПЕП работела на програмата за професионален развој на обучувачи, чија цел истовремено претставува изработката на стандардите за професионален развој во Р. Македонија. По реализираните обуки со советници од Бирото за развој на образованието во РМ, од страна на проектот за основно образование, Анита Штерјоска била назначена за консултант - лидер за изработка на стандарди за обучувачи во Р. Македонија.

Во знак на успешното остварување на поставените цели и задачи, во јуни 2010 г., Проектот за основно образование, во рамките на УСАИД, ѝ додели Сертификат за признание (Certificate of recognition) за комплетно завршена обука (*ПЕП стандарди за обучувачи*), чија целна група беа сите обучувачи од Р. Македонија.

Својот професионален развој Анита Штерјоска го остварувала и преку учество на меѓународни и домашни научни собири, на кои повекепати се јавува и како излагач со свој научен труд, за коишто следува Библиографија:

1. Современото предучилишно воспитание и основно образование - состојби и перспективи, Педагошки факултет „Св. Климент Охридски“ – Скопје (Охрид, 2002);
2. Воспитно - образовните функции на предучилишното и на основното образование во современи услови, Педагошки факултет „Св. Климент Охридски“ – Скопје (Струга, 2004);
3. Петта национална конференција за примена на информациската технологија во наставата, Министерство за образование на Р. Бугарија, (Златни песоци, Р. Бугарија, 2006);
4. Интернационален научен собир, „Информатички технологии во образованието во 21 век“, Р. Ерменија (Ереван, 2007);
5. Научен собир, „Уметност у методикама наставе“, Педагошки факултет, Р. Србија, Јагодина, 2008;
6. Современи тенденции во образованието, Педагошки факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје (Охрид, 2008);
7. Петти интернационален балкански конгрес за образование и наука „Образованието на Балканот денес“, Тракиски универзитет, Едрене, Р. Турција (Едрене, 2009);
8. Научен собир „Образование за хумано општество“, Педагошки факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје (Охрид 2010);
9. Шестти интернационален балкански конгрес за образование и наука „Современото општество и образованието“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Педагошки факултет „Св. Климент Охридски“ – Скопје, (Охрид, 2011).
10. International conference on education: *Education in the Modern European Environment (EMEE)*, Opatija, R. Croatia, 17 – 18 September 2012.
11. *International Conference “Innovations, Challenges and Tendencies in the Post Modern Education”*, Faculty of Education, Trakia University, Stara

Zagora, Bulgaria 12-13 September 2013;

12. Меѓународен научен собир „Македонистиката меѓу традицијата и современите предизвици“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, 2013.

Како помлад асистент на Педагошкиот факултет била вклучена во реализацијата на проектот Темпус 4. Дел од активностите на овој проект бил и нејзиниот студиски престој во Гронинген, Холандија, реализиран во периодот 15 - 25 февруари 2008 година. Покрај запознавањето со холандскиот образовен систем, една од основните цели на престојот била разработката на современи модели за електронско учење.

Покрај горенаведените активности, Анита Штерјоска се пројавувала и како млад истражувач. Искуствата од научноистражувачката работа ги стекнувала со своето активно учество во реализацијата на три научноистражувачките проекти:

- *Етничкиот соживот во постконфликтниот период - состојби и перспективи, Скопје, 2003, во функција на технички соработник (раководител на проектот: проф. д-р Трајан Гоцевски);*
- *Гледиштата на верските заедници во Р. Македонија за воведување на веронаука во училиштата, Скопје, 2004, во функција на помлад истражувач (раководител на проектот: проф. д-р Владо Тимовски);*
- *Настава без семантички шумови, Скопје, 2010 – 2011, во функција на помлад истражувач (раководител на проектот: проф. д-р Благица Петковска).*

Учествува и во уредувањето на зборници на трудови од научни собири, информатори за студентите на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“, како и на списанието „Педагошка ревија“, објавени од страна на Педагошкиот факултет во Скопје.

Анита Штерјоска била автор и коавтор на стручни трудови од областа на педагошката теорија и практика:

1. „Современиот наставник и компјутерот - предизвик или нужност“, *Просветен работник*, бр. 893-894, 12.VI 2002 г.;
2. „Технологијата во функција на поефикасна настава“, Современото предучилишно воспитание и основно образование, *Зборник на трудови*, Скопје, 2003;
3. „Значењето на наставата со потапување на проблем по предметот мајчин јазик во одделенската настава“, *Воспитно - образовните функции на предучилишното и на основното образование во современи услови*, Зборник на трудови, Скопје, 2004 (коавтор со д-р Благоица Петковска);
4. „DESKTOP PUBLISHER во наставата по мајчин јазик“, *Педагошка практика* бр. 3, Педагошки факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје 2006;
5. Creating localized repository of digital tools and Resources, Учитељски факултет Сомбор, Р. Србија, 2006 (коавтор со д-р Солза Грчева, д-р William Warrick и др.);
6. „ИКТ како средство за интеграција на наставни цели и наставни содржини“, Современи тенденции во образованието - *Зборник на трудови*, Скопје, 2008;
7. *Успешен меѓународен собир*, „Современи тенденции во образованието“, Универзитетски весник, бр. 86, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, 2008;
8. „Ликовното изразување во наставата по мајчин јазик во одделенската настава“, Литературен збор, VI, Скопје, 2009;
9. Language as a tool for intracurricular connection, Conference Proceedings The 5th International Balkan Education and Science Congress "Education in the Balkans Today", Trakia University, R. Turkey, 2009;
10. „Читанката и мултикултурализмот во образованието“, Меѓународен собир, *Училиште за хумано општество*, Охрид, 2010 (во печат);
11. "ICT in the macro and micro plans for the subject Macedonian language in the lower grades of primary school", Book of Proceedings: VI th International Balkan Education and Science Congress "The Modern Society And Education", Педагошки факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје, 2011;
12. *Еволуцијата на зборовите и изградувањето на зрели поими во свеста на учениците низ призмата на наставата по мајчин јазик*, Зборник на Балканска асоцијација, Охрид 2011, Скопје, 2013 (коавторство со д-р Благоица Петковска);
13. „Дидактичките аспекти на примената на информациско-комуникациската технологија во одделенската настава во РМ“, Годишен зборник, Педагошки факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје, 2011;
14. „Наставната практика со ИКТ во европското образование“, Педагошка практика 1-2, Скопје, 2011;
15. „Подучувањето за пишување како предизвик за младите пишувачи на текстови во одделенската настава“, Меѓународен научен конгрес, Опатија, Република Хрватска, 2012 (коавтор со д-р Благоица Петковска), објавен во Литературен збор, Скопје, 2013;

16. „Раното овладување на читањето со разбирање како фактор за развој на јазичната писменост“, Меѓународен научен конгрес, Опатија, Република Хрватска, 2012, објавен во Литературен збор, Скопје, 2013;
17. Креативна настава по литература во нижите одделенија на основното училиште, Меѓународен научен конгрес, Стара Загора, Република Бугарија, 2013 (коавтор со д-р Благоица Петковска);
18. Високошколските библиотеки во функција на збогатување на знаењето и информациите на студиската популација, Меѓународен научен конгрес, Стара Загора, Република Бугарија, 2013 (коавтор со д-р Сузана Котовчевска);
19. Методиката на наставата по предметот македонски јазик – услов за квалитетна јазична писменост (состојбите во одделенската настава во Р. Македонија), Меѓународен научен собир „Македонистиката меѓу традицијата и современите предизвици“, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, 2013.

2. ИЗВЕШТАЈ ЗА КАНДИДАТКАТА М-Р ТЕА КОНЕСКА-ВАСИЛЕВСКА

М-р Теа Конеска-Василевска е родена во Скопје на 11. XII 1985 г. Гимназија завршила во ДСУ „Орце Николов“, а завршила Филолошки факултет „Блаже Конески“, Катедра за општа и компаративна книжевност (еднопредметна група – научна насока) и е дипломиран филолог по општа и компаративна книжевност. Звањето магистер по комуникации и медиуми го стекнала на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања во Скопје, група: комуникации, 2009 / 2010 г.

Таа е невработена. Кон нејзиниот CV ги приложува следниве документи:

- Пофалница за висок просек при студирањето (9,04);
- Сертификат за положен испит за јавен службеник;
- Потврда за познавање на англискиот јазик во областа на читањето, пишувањето и комуникациите (на високо ниво, VII степен).

Кандидатката истакнува дека покрај англискиот, одлично го говори и српскиот јазик, многу добро германскиот, а добро францускиот и шпанскиот.

Компјутерската писменост ја посочува со познавањето на: Windows; Microsoft Word 1997, 1998, XP, 2003, 2007; Excel; Microsoft Power Point; Internet; e-mail.

Кандидатката се пријавува на нашиот конкурс за предметот медиумска култура, за студиската група библиотекарство, на македонски наставен јазик.

Нејзиното пријавување на конкурсот е мотивирано од ставот дека таа остварила комбинација од досегашното образование – филолог по општа и компаративна книжевност (научна насока) и магистер по комуникации и медиуми. Со тоа таа смета дека ги исполнува потребните критериуми.

Кон документацијата не е приложен ниту еден научно-стручен објавен труд.

Комисијата смета дека кандидатката м-р Теа Конеска-Василевска не соодветствува за работното место предвидено со конкурсот на Факултетот (распишан е конкурс за едно лице за повеќе предмети освен медиумска култура за Институтот за библиотекарство).

3. ИЗВЕШТАЈ ЗА КАНДИДАТОТ М-Р САША СТАМЕНКОВСКИ

М-р Саша Стаменковски е роден на 7. VIII 1979 г. во Куманово. Основно и средно образование завршил во родниот град, а дипломирал на Природно-математичкиот факултет, отсек: математика – физика. Тој е дипломиран професор по математика – физика во основното образование. Во 2013 г. се стекнал со титулата магистер на физички науки – насока: методика на наставата по физика.

Тој е наставник по предметот физика во ОУ „Христијан Карпош“ во Куманово.

Менаџер е на сектор за сервис и одржување на компјутерски системи. Флуентно чита, пишува и говори англиски и српски јазик.

Кон документацијата не е приложен интегрален текст, туку наслов на објавен труд: *Where are the students On the Way From Bloom's Taxonomy To The Critical Thinking?* („Каде се наоѓаат учениците на патот помеѓу Блумовата таксономија и критичкото мислење?“ – кој е објавен во списанието *Macedonian Physis Teacher*, volume 48, (2012) p. 36-42.

М-р Саша Стаменковски, според повеќе критериуми, законски не ги исполнува конкурсните услови.

4. ИЗВЕШТАЈ ЗА КАНДИДАТКАТА М-Р ТАЊА СТРЕОСКА-УРУМОВА

М-р Тања Стреоска-Урумова е родена на 14. V 1982 г., во Тетово. Таа оформила високо образование на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје, група: одделенска настава. Се стекнала со титулата магистер по менаџмент на човечки ресурси, на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања. Од Институтот и е дадена препорака од проф. д-р Мирјана Борота - Поповска. Има работно искуство во Спортската обложувалница „Астра“ – Скопје, шалтерски рабтоник; работела во Интернационалното средно училиште во Скопје, како менаџер за човечки ресурси.

Од способностите приведуваме дека комуницира на: англиски, српски и хрватски јазик, на високо ниво.

Компјутерската писменост ја потврдува со познавање на: MS Office - пакетот (Word, Excell, Power - Point Outlook) и Internet Explorer.

Кон пријавата за конкурсот, кандидатката не приложи ниту еден научно-стручен труд.

М-р Тања Стреоска-Урумова, независно што е дипломиран студент на нашиот Факултет, одделенска настава, и има титула магистер по менаџерство, како и тоа дека поседува други компетенции, не соодветствува со конкурсните услови.

Заклучок и предлог:

Рецензентската комисија, по разгледувањето и анализата на понудената документација, на кандидатите пријавени на Конкурсот, според конкурсните услови го констатира следново:

Факултетот „Св. Климент Охридски“ во Скопје распиша конкурс за избор во соработничко звање – асистент по предметите:

- од областа: педагошки науки – предмет: **педагошка практика** за студиските групи одделенска настава и предучилишно воспитание на македонски наставен јазик;
- од областа: методики на наставно-научните области – предмет: **методика на наставата по македонски јазик**, за студиската група одделенска настава, на македонски наставен јазик;
- од областа: тесно-стручни наставни области – предмет: **медиумска култура**, за студиската група библиотекарство, на македонски наставен јазик;
- од областа: изборни предмети – предмет: **мултикултурно образование**, за студиските групи одделенска настава и предучилишно воспитание.

Комисијата, согласно со конкурсот, увидот и оцената за кандидатите, едногласно истакнува дека м-р Анита Штерјоска целосно ги исполнува законските услови да биде избрана за асистент во високото образование. Таа е најкомпетентна да врши наставна практика на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“ за предметите по кои Факултетот распишува конкурс. М-р Анита Штерјоска, исто така, покажува дека е оспособена за теоретско-апликативна дејност од областите за коишто конкурирала. Имено, таа понуди референци кои потврдуваат дека стручно-теоретски секогаш нуди квалитетни прилози од областите наведени во конкурсот. Значајно е што Штерјоска го приведе кон крајот докторскиот труд со наслов: *Функционалната писменост како концепција и стратегија на основното образование во Република Македонија*, кој треба да мине процедура за одбрана во непосредна иднина.

Оттука, Комисијата има задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје, да ја избере **м-р Анита Штерјоска во звањето асистент** по предметите: од областа: педагошки науки – предмет: **педагошка практика** за студиските групи: одделенска настава и предучилишно воспитание на македонски наставен јазик; од областа: методики на наставно-научните области – предмет: **методика на наставата по македонски јазик**, за студиската група одделенска настава на македонски наставен јазик; од областа: тесно-стручни наставни области – предмет: **медиумска култура**, за студиската група библиотекарство на македонски наставен јазик; од областа: изборни предмети – предмет: **мултикултурно образование**, за студиските групи: одделенска настава и предучилишно воспитание, на Педагошкиот факултет „Св. Климент Охридски“ во Скопје.

Рецензентска комисија

1. Проф. д-р Благоица Петковска, претседател, с.р.
2. Проф. д-р Розалина Попова Коскарова, с.р.
3. Проф. д-р Владо Тимовски, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА ПОД НАСЛОВ
ОРГАНИЗАЦИЈА, РАКОВОДЕЊЕ И УПРАВУВАЊЕ СО ОСНОВНОТО
ОБРАЗОВАНИЕ ВО Р.МАКЕДОНИЈА И Р.ТУРЦИЈА,
ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р ЕЛВИН ХАСАН,
ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Со Одлука на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје, која е донесена на VI редовна седница одржана на 30.4.2014 год., беше формирана Комисија за оцена на докторската дисертација под наслов „Организација, раководење и управување со основното образование во Р. Македонија и Р.Турција“, поднесена од м-р Елвин Хасан, во состав: проф. д-р Сузана Миовска-Спасева, проф. д-р Трајан Гоцевски, проф. д-р Наташа Ангелоска-Галевска, проф. д-р Анета Баракоска и проф. д-р Вера Стојановска. Комисијата ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и има чест на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет да му го поднесе следниов

И з в е ш т а ј

Докторската дисертација на м-р Елвин Хасан, под наслов „Организација, раководење и управување со основното образование во Р. Македонија и Р.Турција“, содржи 321 страница компјутерски обработен текст, 8 страници прилози на користени инструменти за истражување и список на литература од 190 библиографски единици на релевантни домашни и странски извори кои се користени при изработката на дисертацијата.

Трудот е составен од вовед и четири дела. Првиот дел ја претставува теориската рамка на истражувањето и во него се разгледуваат шест поттеми кои се однесуваат на основното образование во Европа. Во првото поглавје од овој дел, кандидатот прави поимни расветлувања на образовниот систем и го разгледува местото на основното образование во неговата глобална структура. Потоа се задржува на целите и принципите на основното образование во земјите на Европската унија, врз чија основа, во третото поглавје, прави преглед на најзначајните структурни компоненти на овој потсистем во Европа и пошироко: организацијата на основното образование, видовите институции во основното и задолжителното образование, опфатеноста на популацијата во задолжителното образование и наставниот кадар во основното образование. Информациите што се даваат во ова поглавје се богато илустрирани со статистички податоци кои се преземени од светските и домашните бази на податоци.

Управувањето и раководењето со основното образование во Европа е предмет на разгледување во петтото поглавје од првиот дел. Во него се дава компаративен приказ на земјите во Европа во однос на органите на управување и раководење со образованието на централно и локално ниво, а акцентот се става на директорот како орган на раководење во основното училиште, неговите

функции, избор и именување и квалификации. Последното поглавје од првиот дел ги обработува реформските трендови во основното образование во Европа низ призмата на стратешките цели за развој на образованието и образовните програми кои го овозможуваат нивното остварување.

Вториот дел од докторската дисертација ги опфаќа методолошките аспекти на истражувањето. Во него се дефинирани предметот, целите и задачите, истражувачките прашања, методите, техниките и инструментите на истражувањето, примерокот и организацијата на истражувањето и начинот на обработката на податоците. Предмет на истражување е основното образование во Република Македонија и Република Турција, кое компаративно се анализира од аспект на организациската поставеност и начинот на раководење и управување во двете земји. Во согласност со предметот, кандидатот формулира две цели на истражувањето од кои произлегуваат дваесет и седум задачи кои се однесуваат на компаративно проучување на одделни аспекти на истражуваниот проблем. Согласно со поставената цел и задачи, кандидатот формулира три централни и дваесет и осум придружни истражувачки прашања чија верификација се врши со теориско-компаративно и квалитативно истражување во кое се користат дескриптивно-аналитичкиот и компаративниот метод и техниките на анализа на содржината и интервјуирање. Со интервјуто се опфатени 18 директори на основни училишта во Македонија и исто толку директори на основни и нижи средни училишта во Турција. Истражувањето на мислењата на директорите во двете земји се остварува со примена на идентичен протокол на интервју составен од десет прашања кои се однесуваат на различни аспекти на организацијата, раководењето и управувањето во основните училишта во двете земји.

Третиот дел од докторската дисертација, кој претставува нејзин носечки дел, се состои од две тематски целини кои се однесуваат на обработката на резултатите од истражувањето. Во првата тематска целина се прави компаративна анализа на основното образование во Македонија и Турција, која е во согласност со поставените задачи и истражувачки прашања. Анализата е фокусирана на четири клучни компоненти на основното образование во двете земји: историскиот развој, целите и принципите, структурата и организацијата и раководењето и управувањето. Секој од овие аспекти се разгледува како посебно поглавје кое има истоветна структура: најнапред се прави преглед на ситуацијата во двете земји поединечно, а потоа, врз основа на дескриптивните податоци и нивната анализа се преминува кон компаративно согледување на состојбите, односно кон идентификување на сличностите и разликите меѓу двете земји во однос на истражуваното прашање.

Историскиот развој на основното образование во двете земји се проследува низ главните етапи во развојот и нивните карактеристики во однос на бројот и видовите институции во кои се остварува, опфатот на децата, задолжителноста на образованието, оспособувањето на наставен кадар и формирањето на национален систем на школство и образование. Компаративната анализа во ова поглавје е збогатена со неколку графички прикази кои овозможуваат прегледно согледување на развојот на основното

образование во двете земји преку следење на динамиката во однос на бројот на училиштата, наставниците и учениците во нив.

Идентификацијата на целите и принципите на основното образование се врши врз основа на проучување на законската регулатива, уставните одредби, стратешките документи и развојните програми во двете земји, кои се донесувани, главно, со основањето на националните образовни системи. Нивната анализа му овозможува на кандидатот да согледа повеќе сличности отколку разлики, како што се: задолжителноста и бесплатноста на образованието, еднаквиот пристап за сите, примарноста на интересите и развојот на децата, инклузивноста во образованието, соработката меѓу училиштето и локалната средина, грижата за унапредување на квалитетот на наставата и др.

Организацијата на основното образование во Македонија и Турција се проследува низ неколку поглавја: организација на училишниот живот, училишна мрежа и видови основни училишта, опфатеност на популацијата во основното образование, професионален развој и кариерно напредување на наставниот кадар во основните училишта, и реформите во основното образование. Низ прегледни компаративни табеларни и графички прикази, кандидатот ги идентификува сличностите и разликите во однос на секој од наведените прашања и дава свои размислувања и предлози за нивно унапредување.

Сликата за раководењето и управувањето со основното образование во Македонија и Турција се гради преку разгледување на компетенциите, изборот и именувањето на директорот на основното училиште во Македонија и Турција, неговите работни должности и професионален развој, како и преку согледување на работата на училишните, односно наставничките одбори како органи на управување со основното училиште.

Втората тематска целина на третиот дел се однесува на анализата и интерпретацијата на добиените податоци од спроведеното интервју со директорите на основните училишта во Македонија и Турција. Анализата е квалитативна и се врши во согласност со прашањата кои ги содржи протоколот на интервју, а се однесува на мислењата и ставовите на интервјуираните директори во однос на:

- организацијата на воспитно-образовниот процес во училиштето;
- тешкотиите со кои се соочуваат во процесот на раководењето со училиштето;
- реформите кои се спроведени во последните години во основното образование, придобивките од нив и подготвеноста на општеството и институциите за спроведување на реформите;
- промените во наставниот план и програми;
- промените што би требало да се направат во законската регулатива за да се унапреди организацијата, раководењето и управувањето со основното образование;
- соработката на училиштето со државните и локалните органи на власта;

- чекорите што треба да се направат за да се обезбеди поквалитетно основно образование.

Извршената анализа во овој дел на дисертацијата е збогатена со изјави на испитаниците кои ги илустрираат коментарите и толкувањата, а целокупната обработка на материјалот се одликува со систематичност и логичка подреденост.

Во четвртиот дел од трудот се поместени заклучните согледувања, прилозите и користената литература. Заклучоците се изведуваат врз основа на извршената теоретска и компаративната анализа на организацијата, раководењето и управувањето со основното образование во Македонија и Турција, како и врз основа на спроведеното интервју со директорите на основните училишта во двете земји. Поаѓајќи од нив, кандидатот дава повеќе сопствени размислувања за тоа што би можело да се искористи од турските образовни искуства за да се унапреди основното образование во Македонија, како што се:

- зајакнување на законската регулатива со нови одредби и правилници за основно образование;
- проширување на мрежата на основни училишта со повеќе специјални, уметнички и мобилни училишта;
- вклучување на стручњаци и мајстори во воспитно-образовниот процес во училиштата;
- вработување на помошници директори во училиштата со поголем број ученици;
- остварување на службената комуникација меѓу училиштата, државните и локалните органи на власт преку информациски системи;
- воведување на испит при вработувањето на наставниците со кој ќе се проверуваат стручноста и знаењата од областа во која ќе изведуваат настава;
- законско регулирање на напредувањето на директорите во звања;
- стипендирање од државни фондови на ученици кои доаѓаат од социјално и економски загрозени семејства;
- законско регулирање на приватните основни училишта;
- насочување на учениците за средно образование во последната година од основното школување.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Докторската дисертација на м-р Елвин Хасан со наслов „Организација, раководење и управување со основното образование во Р. Македонија и Р.Турција” претставува самостојна научна студија со која се истражува значаен, актуелен и комплексен педагошки проблем. Трудот се темели на обемен теориски материјал и на квалитативно истражување кое е засновано врз

солидно разработена методолошка основа. Целите и задачите на истражувањето и истражувачките прашања се јасно поставени и научно издржани, а методите, техниките и инструментите на истражување соодветствуваат на карактерот на предметот на истражувањето и на формулираните цели и задачи. Трудот е концепциски добро поставен, сеопфатно разработен, се одликува со среден и прецизен приказ и обработка на податоците и ја демонстрира способноста на кандидатот за самостојна и критичка размисла и умешност за компаративна анализа. Имајќи го предвид токму компаративниот пристап во истражувањето и начинот на кој е реализиран, докторската дисертација на м-р Елвин Хасан претставува значаен придонес во областа на образовната компаративистика и збогатување на нејзиниот скромниот истражувачки опус во нашата научна средина.

Врз основа на извршената анализа и наведените научно-методолошки вредности на докторската дисертација со наслов „Организација, раководење и управување со основното образование во Р. Македонија и Р. Турција”, членовите на Комисијата со задоволство му предлагаат на Наставно-научниот совет да го усвои понудениот извештај за оцена на трудот и на кандидатот м-р Елвин Хасан да му одобри негова усна одбрана.

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Сузана Миовска-Спасева, с.р.
2. Проф. д-р Трајан Гоцевски, с.р.
3. Проф. д-р Наташа Ангелоска-Галевска, с.р.
4. Проф. д-р Анета Баракоска, с.р.
5. Проф. д-р Вера Стојановска, с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА ЕДЕН НАСТАВНИК ВО СИТЕ ЗВАЊА ЗА ГРУПА ПРЕДМЕТИ ОД ОБЛАСТА НА АНАЛИТИЧКАТА ХЕМИЈА НА ИНСТИТУТОТ ЗА ХЕМИЈА ПРИ ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Со Одлука бр. 07-613/3 од 19.V 2014 год., донесена на седницата на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје, одржана на 8.V 2014 год., определени сме за членови на Рецензентската комисија за избор на еден наставник во сите наставно-научни звања по група предмети од областа на аналитичката хемија на Институтот за хемија при Природно-математичкиот факултет во Скопје. Конкурсот за овој избор беше објавен во весниците „Дневник“ и „Коха“ од 1.IV 2014 год. и во предвидениот рок се пријави кандидатката д-р Јасмина Петреска Станоева. Врз основа на приложената документација, на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет му го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Кандидатката Јасмина Петреска Станоева е родена на 30.VII 1984 год. во Прилеп. Основно и средно училиште, ДСУ Гимназија „Мирче Ацев“, завршила во Прилеп. Во учебната 2003/2004 се запишала на студиите по хемија на Природно – математичкиот факултет во Скопје, аналитичко-структурна насока. Студиите ги завршила во јули 2007 година како најдобар студент во својата генерација (со среден успех 9,82) и се стекнала со звањето дипломиран инженер по хемија. Во учебната 2007/2008 година се запишала на постдипломските студии на Природно – математичкиот факултет, кои ги завршила со просечен успех 10,00, на 8.XI 2010 година, со одбраната на магистерскиот труд под наслов „Студија на хидратацијата на хидроксидниот јон во водни раствори со хибриден статистичко-физички – квантномеханички пристап“ и се стекнала со звањето магистер на хемиски науки. Докторската дисертација под наслов „Полифенолен состав и антиоксидантна активност на планински чај од родот *Sideritis* од Балканскиот регион и карактеризација на метаболити од полифеноли во урина“ ја одбрала на 6.VII 2012 година, со што се стекнала со звањето доктор на хемиски науки.

Од зимскиот семестар, во учебната 2007/2008 година, е ангажирана како демонстратор на Институтот за хемија. Од 27. XII 2010 год. е вработена како помлад асистент на Институтот за хемија при Природно–математичкиот факултет во Скопје, а во јуни 2013 е избрана за асистент на Институтот за хемија.

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛНОСТ

Почнувајќи од учебната 2007/2008 година, д-р Јасмина Петреска Станоева била ангажирана во практичната настава по повеќе предмети од областа на аналитичката хемија, на почетокот како демонстратор, а потоа како помлад асистент и асистент на Институтот за хемија. Учествувала во изведувањето на

вежбите по предметите аналитичка хемија за студентите од биохемиско – физиолошката насока и биологија – хемија, инструментална хемија за студентите од биохемиско – физиолошката насока, аналитичка хемија I и II (A и B–ниво), инструментална анализа I и II, инструментални аналитички методи (A и B–ниво) и хроматографски методи за студентите од применета хемија и аналитичка биохемија, како и хроматографски методи и форензичка хемија за студентите од II циклус студии по хемија. Учествувала во осмислувањето на вежбите по предметот хроматографски методи. Освен тоа, активно работела со студентите дипломци, магистранди и докторанди на практичниот дел од нивните трудови.

Д-р Јасмина Петреска Станоева мошне совесно и со голем успех ги извршува секојдневните задолженија поврзани со практичната работа со студентите. Наставниците по соодветните предмети, како и студентите со кои работи, имаат високо мислење за нејзиниот однос и посветеност и на овој аспект на нејзината активност.

Ас. д-р Јасмина Петреска Станоева за својата дејност добила позитивна оценка и од самоевалуацијата. Според резултатите од студентската анкета спроведена во учебната 2013/2014 година (зимски семестар), таа е оценета со просечна оценка 9,35.

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Покрај ангажманот во практичната настава, д-р Јасмина Петреска Станоева е млад истражувач со завидна истражувачка активност. Досега објавила 20 научни труда и учествувала на повеќе научни конгреси со 35 соопштенија, кои се наброени подолу.

Список на трудови:

1. **J. Petreska**, Lj. Pejov, Comparison of methods for solving the vibrational Schrödinger equation in the course of sequential Monte-Carlo-quantum mechanical treatment of hydroxide ion hydration. *Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering* 2010 (29), 203-213.
2. K. Alipieva, **J. Petreska**, A. G. Izquierdo, M. Stefova, Lj. Evstatieva, V. Bankova, Influence of the Extraction Method on the Yield of Flavonoids and Phenolics from *Sideritis* spp. (Pirin Mountain tea). *Natural Product Communications*, 2010 (5), 51-54.
3. **J. Petreska**, M. Stefova, F. Ferreres; D.A. Moreno; F.A. Tomás-Barberán; G. Stefkov, S. Kulevanova, A. Gil-Izquierdo, Potential bioactive phenolics of Macedonian *Sideritis* species used for medicinal “Mountain Tea”. *Food Chemistry*, 2011 (125), 13-20.
4. **J. Petreska**, G. Stefkov, S. Kulevanova, K. Alipieva, V. Bankova, M. Stefova, Phenolic compounds of mountain tea from the Balkans: LC/DAD/ESI/MSⁿ profile and content. *Natural Product Communications*, 2011 (6), 21-30.
5. M. Kajdžanoska, **J. Petreska**, M. Stefova, Comparison of different extraction solvent mixtures for characterization of phenolic compounds in strawberries. *Journal of Agricultural and Food Chemistry*, 2011, 59 (10), 5272–5278.
6. I. Bogeski, R. Gulaboski, R. Kappl, V. Mirceski, M. Stefova, **J. Petreska**, M. Hoth, Calcium Binding and Transport by Coenzyme Q. *Journal of the American Chemical Society*, 2011, 133, 9293–9303.

7. **J. Petreska**, M. Stefova, F. Ferreres, D. A. Moreno, F. A. Tomás-Barberán, G. Stefkov, S. Kulevanova, A. Gil-Izquierdo, Dietary burden of phenolics per serving of “Mountain Tea” (*Sideritis*) from Macedonia and correlation to antioxidant activity. *Natural Product Communications*, 2011, 6, 1305–1314.
8. **J. Petreska Stanoeva**, D. Bagashovska, M. Stefova, Characterization of urinary bioactive phenolic metabolites excreted after consumption of a cup of mountain tea (*Sideritis scardica*) using liquid chromatography – tandem mass spectrometry. *Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering* 2012, 229–243.
9. **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, Evaluation of the ion trap MS performance for quantification of flavonoids and comparison to UV detection, *Journal of mass spectrometry*, 2012, 47, 1395–1406.
10. S. Gadzovska-Simic, O. Tusevski, S. Antevski, N. Atanasova-Pancevska, **J. Petreska**, M. Stefova, D. Kungulovski, M. Spasenovski, Secondary metabolite production in *Hypericum perforatum* L. cell suspensions upon elicitation with fungal mycelia from *aspergillus flavus*. *Archives of Biological Sciences*, Belgrade, 2012, 64, 113–121.
11. O. Tusevski, **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, Dz. Kungulovski, N. Atanasova Pancevska, S. Panov, S. Gadzovska-Simic, Xanthone production in *Hypericum perforatum* hairy root cultures transformed with *Agrobacterium rhizogenes* A4, Proceedings, Conference on Medicinal and Aromatic plants of South East European Countries, 7th CMAPSEEC, 2012, 381–388.
12. I. Cvetkovikj, G. Stefkov, J. Acevska, **J. Petreska Stanoeva**, M. Karapandzova, M. Stefova, A. Dimitrovska, S. Kulevanova, Polyphenolic characterization and chromatographic methods for fast assessment of culinary *Salvia* species from South East Europe, *Journal of chromatography A*, 2013, 1282, 38–45.
13. P. D. Mitev, P. A. Bopp, **J. Petreska**, K. Coutinho, H. Agren, Lj. Pejov, K. Hermansson, Different structures give similar vibrational spectra: The case of OH⁻ in aqueous solution, *The Journal of Chemical Physics*, 2013, 138, 064503, 1–10.
14. R. Gulaboski, I. Bogeski, V. Mirceski, S. Saul, B. Pasioka, H. H. Haeri, M. Stefova, **J. Petreska Stanoeva**, S. Mitrev, M. Hoth, R. Kappl, Hydroxylated derivatives of dimethoxy-1,4-benzoquinone as redox switchable earth-alkaline metal ligands and radical scavengers, *Scientific Reports*, 2013, 1865, 1–8.
15. O. Tusevski, **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, Dz. Kungulovski, N. Atanasova Pancevska, N. Sekulovski, S. Panov, S. Gadzovska Simic, Hairy roots of *Hypericum perforatum* L.: a promising system for xanthone production, *Central European Journal of Biology*, 2013, 8, 1010–1022.
16. **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, Assay of urinary excretion of polyphenols after ingestion of a cup of Mountain Tea (*Sideritis scardica*) measured by HPLC-DAD-ESI-MS/MS, *Journal of Agricultural and Food Chemistry*, 2013, 61, 10488–10497.
17. O. Tusevski, **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, S. Gadzovska Simic, Phenolic profile of dark-grown and photoperiod-exposed *Hypericum perforatum* L. hairy root cultures, *The Scientific World Journal*, 2013, <http://www.hindawi.com/journals/tswj/aip/602752>
18. I. Mitreski, **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, Gj. Stefkov, S. Kulevanova, Polyphenols in Representative *Teucrium* Species in the Flora of R. Macedonia: LC/DAD/ESI-MSn Profile and Content, *Natural Product Communications*, 2014, 9, 175–180.
19. Gj. Stefkov, B. Miova, S. Dinevska-Kjovkarovska, **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, G. Petrushevska, S. Kulevanova, Chemical characterization of *Centaureum erythrea* L. and its effects on carbohydrate and lipid metabolism in experimental diabetes, *Journal of ethnopharmacology*, 2014, 152, 71–77.

20. M. Murati, N. Oturan, Z. Zdravkovski, **J. Petreska Stanoeva**, S. Efremova Aaron, J.J. Aaron, M.A. Oturan, Application of the electro-Fenton process to mesotrine aqueous solutions: kinetics, degradation pathways, mineralization, and evolution of toxicity, *Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering*, 2014, in press.

Соопштенија на научни манифестации:

1. **J. Petreska**, Lj. Pejov, A study of solvation of pyrrole in carbon tetrachloride by a combined Monte Carlo – quantum mechanical methodology. VII congress of pure and applied chemistry for the students of Macedonia, Skopje, 2007, pp. 61.
2. F. Trajkovic. L. Andreeva, **J. Petreska**, Investigation of the vibrational spectra of some partially deuterated $\text{Cd}(\text{NH}_3)_2\text{Cl}_2$, $\text{Hg}(\text{NH}_3)_2\text{Cl}_2$, and $\text{Pd}(\text{NH}_3)_4\text{Cl}_2$ complexes, *XXIX EUCMOS*, Opatija, 2008, pp. 37.
3. **J. Petreska**; M. Stefova; F. Ferreres; D.A. Moreno; F.A. Tomás-Barberán; A. Gil-Izquierdo, Characterization of phenolic compounds in *Sideritis* species from Macedonia by liquid chromatography-UV diode-array detection-electrospray ionization mass spectrometry, Future Trends in Phytochemistry in the global era of agri-food and health: A Young Scientists Meeting, Los Alcázares, Murcia, Spain, 2009, pp. 82.
4. **J. Petreska**; M. Stefova; F. Ferreres; D.A. Moreno; F.A. Tomás-Barberán; A. Gil-Izquierdo, Dietary burden of phenolics per serving of *Sideritis* species from Macedonia and correlation to antioxidant activity. Future Trends in Phytochemistry in the global era of agri-food and health: A Young Scientists Meeting, Los Alcázares, Murcia, Spain, 2009, pp. 94.
5. **J. Petreska**, Lj. Pejov, K. Coutinho, K. Hermansson, Raman Spectrum of Aqueous OH⁻ Ion: A Sequential Monte Carlo -Quantum Mechanical Study. Second Humboldt conference on noncovalent interactions, Vršac, Srbija, 2009, pp. 64.
6. B. Milenkovska, **J. Petreska**, M. Stefova, Optimization of conditions for acid hydrolysis of flavonoids. VIII Congress of pure and applied Chemistry of Students from Macedonia, Skopje, R. Macedonia, 2009, pp. 53.
7. A. Pupinoska, **J. Petreska**, M. Stefova, Characterization of phenolic compounds in *Sideritis scardica* by liquid chromatography-UV diode-array detection-electrospray ionization mass spectrometry. VIII Congress of pure and applied Chemistry of Students from Macedonia, Skopje, R. Macedonia, 2009, pp. 67.
8. G. Stefkov, **J. Petreska**, M. Stefova, S. Kulevanova, Flavonoids in representatives of the Genus *Teucrium* in Macedonian flora. 4th Croatian congress on Pharmacy, 2010, pp. 158
9. M. Stefova, **J. Petreska**, Liquid chromatography and mass spectrometry in flavonoid characterization. 10th International Symposium and Summer School on Bioanalysis, Zagreb, Croatia, 2010, pp. 41.
10. **J. Petreska**, M. Stefova, F. Ferreres; D.A. Moreno; F.A. Tomás-Barberán; A. Gil-Izquierdo, Potencial bioactive phenolics of Macedonian *Sideritis* species used for Medical “Mountain Tea”. XXV International conference on Polyphenols, *Polyphenols Communications*, 2010, pp. 131-132.
11. **J. Petreska**, M. Stefova, F. Ferreres; D.A. Moreno; F.A. Tomás-Barberán; A. Gil-Izquierdo, Phytochemical evaluation and relation to antioxidant activity and dietary burden of phenolics per serving of “Mountain tea” (*Sideritis*) from Macedonia. XXV International conference on Polyphenols, *Polyphenols Communications*, 2010, pp. 133-134.
12. **J. Petreska**, G. Stefkov, S. Kulevanova, K. Alipieva, V. Bankova, M. Stefova, Characterization of the phenolic profile of *Sideritis* species from the Balkan Peninsula by

- LC-UV DAD-ESI-MS. XXI Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2010, pp. 74
13. A. Pupinoska, **J. Petreska**, G. Stefkov, S. Kulevanova, M. Stefova, Characterization of phenolic compounds in *Crataegus* species from Macedonia by liquid chromatography-UV diode-array detection-electrospray ionization mass spectrometry. XXI Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2010, pp. 75
 14. A. Gil-Izquierdo, C. D. Mellisho,; R. González-Barrio; F. Ferreres, M. F. Ortuño, W. Conejero; A. Torrecillas, J. M. García-Mina, S. Medina, **J. Petreska**, Iron deficiency enhances bioactive phenolics in lemon juice. XXI Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2010, pp. 144
 15. A. Gil-Izquierdo, **J. Petreska**, M. Stefova, F. Ferreres; D.A. Moreno; F.A. Tomás-Barberán; G. Stefkov, S. Kulevanova, S. Medina, Antioxidant phenolics content in a cup of Macedonian "Mountain tea" (*Sideritis*). XXI Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2010, pp. 152.
 16. S. Gadzovska-Simic, O. Tusevski, M. Stefova, **J. Petreska**, Secondary metabolite profiles in different *in vitro* cultures of *Hypericum perforatum* L. 19th Symposium of the Serbian Plant Physiology Society, Banja Vrujci, 2011, pp. 63.
 17. E. Lazarevska, **J. Petreska**, M. Stefova, Characterization of the polyphenolic profile of *Aronia melanocarpa* using HPLC-DAD-ESI-MSⁿ, IX Congress of pure and applied Chemistry of Students from Macedonia, Skopje, R. Macedonia, 2011, pp. 31.
 18. H. Dichoska, **J. Petreska**, M. Stefova, Identification of phenolic compounds of *Sideritis* species from Turkey by HPLC/DAD/MSⁿ, IX Congress of pure and applied Chemistry of Students from Macedonia, Skopje, R. Macedonia, 2011, pp. 34.
 19. S. Trajkovic, **J. Petreska**, M. Stefova, Identification of phenolic compounds in *Thymus tosevi* from Macedonia by liquid chromatography/electrospray ionization mass spectrometry, IX Congress of pure and applied Chemistry of Students from Macedonia, Skopje, R. Macedonia, 2011, pp. 47.
 20. M. Stefova, V. Gavrilova, M. Kajdžanoska, **J. Petreska**, Varietal differences in the polyphenolic profile of cultivated blueberries studied by HPLC/DAD/MSⁿ, 10th International Symposium and CEEPUS Summer School on Bioanalysis, Graz, 2011, pp. 25.
 21. M. Stefova, **J. Petreska Stanoeva**, HPLC-Ion Trap MS Performance for quantification of flavonoids and comparison to UV detection, 12th International Symposium and CEEPUS Summer School on Bioanalysis, Cluj-Napoca, 2012.
 22. S. Duridanska, **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, Comparison of different extraction mixtures for characterization of polyphenolic compounds in raspberries using HPLC-DAD-ESI-MSⁿ and UV-spectrophotometry, XXII Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2012, pp. 65.
 23. O. Blazeska, **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, Assay of cannabinoids in *Cannabis sativa* L. from macedonia using gas chromatography coupled to mass spectrometry, XXII Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2012, pp. 67.
 24. M. Petkovska, O. Trenchevska, **J. Petreska**, K. Stojanoski, Electrospray ionisation study of proteins. ESI-MS spectra of casein and beta lactoglobulin, XXII Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2012, pp. 71.
 25. N. Josifovska, O. Trenchevska, **J. Petreska**, K. Stojanoski, Electrospray ionisation study of small peptides. ESI MSⁿ spectra of l-leucyl-glycine. XXII Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2012, pp. 72.

26. D. Bagashovska, **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, Characterization of urinary bioactive phenolic metabolites excreted after consumption of a cup of mountain tea (*Sideritis scardica*) using liquid chromatography – tandem mass spectrometry. XXII Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2012, pp. 83.
27. E. Lazarevska, **J. Petreska**, M. Stefova, Characterization of the polyphenolic content of *Aronia melanocarpa* from Macedonia using HPLC-DAD-ESI-MSⁿ and UV-spectrophotometry. XXII Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2012, pp. 284.
28. O. Tusevski, **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, Dz. Kungulovski, N. Atanasova Pancevska, S. Panov, S. Gadzovska-Simic, Xanthone production in *Hypericum perforatum* hairy root cultures transformed with *Agrobacterium rhizogenes* A4, 7th Conference on Medicinal and Aromatic plants of South East European Countries, 7th CMAPSEEC, Subotica, Serbia, 2012, pp. 189.
29. I. Cvetkovikj, G. Stefkov, J. Acevska, **J. Petreska**, M. Karapandzova, M. Stefova, A. Dimitrovska, S. Kulevanova, Polyphenolic characterization and chromatographic methods for fast assessment of culinary *Salvia* species from South East Europe. 29th International Symposium on Chromatography, Toruń, Poland, 2012, pp. 540.
30. K. Runčevska, **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, Separation of polyphenolic compounds using different columns for reversed-phase high-performance liquid chromatography. 10th congress of pure and applied chemistry of students from Macedonia, 2013, pp. 4.
31. H. Dičoska, **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, K. Bačeva, Study of phenolic composition of the different parts of *Thymus alsarensis* plants. 10th congress of pure and applied chemistry of students from Macedonia, 2013, pp. 5.
32. G. Ivanov, **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, Evaluation of the analytical performance of the ELISA method for measurement of TSH concentration in serum. 10th congress of pure and applied chemistry of students from Macedonia, 2013, pp. 6.
33. **J. Petreska Stanoeva**, G. Stefkov, S. Kulevanova, K. Alipieva, V. Bankova, M. Stefova, Polyphenolic profile, antioxidant activity and chemotaxonomy of *Sideritis* species from the Balkans. International conference on natural products utilization: From plants to pharmacy shelf, 2013, pp. 60.
34. I. Cvetkovikj, G. Stefkov, **J. Petreska Stanoeva**, M. Karapandzova, M. Stefova, S. Kulevanova, Polyphenolic profile of wild growing “Sage” from Republic of Macedonia. International conference on natural products utilization: From plants to pharmacy shelf, 2013, pp. 104.
35. I. Bogeski, R. Gulaboski, V. Mirceski, **J. Petreska Stanoeva**, M. Stefova, B. Pasička, S. Saul, M. Hoth, R. Kappl, Identification of novel hydroxyl-benzoquinones as redox switchable calcium chelators and potent biological antioxidants, *Biophysical Journal*, 2013, 104, 607a.

Според основните карактеристики на содржината на отпечатените трудови на д-р Јасмина Петреска Станоева, може да се забележат неколку области кои биле и се нејзините области на научен интерес, од кои се издвојува нејзината потесна специјалност за примена на високоефикасната течна хроматографија поврзана со UV-Vis детектор со низа од диоди и масен спектрометар со јонска стапица (HPLC/DAD/MSⁿ) за карактеризација на полифенолни компоненти во различни примероци.

Тоа, пред сè, се однесува на истражувањата во рамките на нејзината докторска дисертација посветена на определување на полифенолниот состав на планинскиот чај од родот *Sideritis*, како и на неговата антиоксидантна активност (труд 2, 3, 4, 7), но и карактеризација на метаболитите од полифенолите од планинскиот чај во урината по неговото внесување во човечкиот организам (труд 8, 16) со цел да утврди биорасположивоста на овие компоненти, т.е. колку организмот може да искористи од нив, што е многу актуелно прашање во современите истражувања на полифенолите. Освен тоа, во трудот 9 е објавена систематски изведена студија за оцена на можностите на масениот анализатор со јонска стапица за квантификација на флавоноиди и е направена споредба со селективноста и осетливоста на UV-Vis детекторот со низа од диоди како најчесто и рутински користен детектор. Во овие публикации се презентирани резултатите од истражувањата од докторската дисертација на кандидатката.

Јасмина Петреска Станоева работела и на карактеризација на полифенолниот состав на јаготки со HPLC/DAD/MSⁿ, при што биле испитувани различни растворувачи за екстракција на различните групи полифеноли (антоцијани, флавоноли, флаваноли, фенолни киселини), што е детално прикажано во трудот 5. Определувањето на полифенолните компоненти во 118 примероци од 68 популации од жалфија (*Salvia*) од југоисточна Европа, како критериум за квалитетот, е предмет на истражувањето чии резултати се објавени во трудот 12. Добиени се податоци за содржината на 50 полифенолни супстанции, што придонесува за зголемување на сознанијата за хемидоверзитетот на овој род. Во трудот 18 се презентирани резултатите од определувањето на полифенолниот профил на видовите од родот *Teucrium* од македонската флора, додека во трудот 19 се објавени резултати од хемиската карактеризација на екстрактите од видот *Centaureum erythrea* L. кои се испитувани за нивното дејство на метаболизмот на јаглехидратите и липидите.

Во трудовите 10, 11, 15 и 17 се презентирани резултатите од заедничките истражувања со лабораторијата за *in vitro* култури на Институтот за биологија, при што е следена продукцијата на секундарни фенилпропаноиди (фенолни соединенија, флаваноли, флавоноли и антоцијани) и нафтодиантрони (хиперцини) во клеточни суспензии од *Hypericum perforatum* L., изложени на екстракт од мицели од *Aspergillus flavus*, како и во клеточни култури од *Hypericum perforatum* L., генетски трансформирани со *Agrobacterium rhizogenes* A4.

Во трудот 6 се презентирани резултатите од проучувањето на однесувањето на коензим Q10 и коензим Q1 во алкална средина и во присуство на цитохром P450 со употреба на повеќе инструментални техники, меѓу кои и HPLC/DAD/MSⁿ. Утврдено е дека CoQ10 и неговиот аналог CoQ1 при овие услови се трансформираат низ сложена низа на реакции формирајќи хионски структури во кои едната или обете метокси групи во положбите 2 и 3 во хионскиот прстен се заменуваат со хидроксилни групи со текот на времето. Резултатите од проучувањата на хидрокси дериватите на диметокси 1,4-бензохион и нивните антиоксидантни својства се презентирани во трудот 14, кој заедно со претходниот е изработен во соработка со поголем интернационален тим на истражувачи.

Резултатите елаборирани во трудовите 1 и 12 се дел од истражувањата реализирани во магистерската работа на кандидатката. Пресметан е анхармоничниот $\text{OH}^-(\text{aq})$ вибрационен спектар во воден раствор со „класична Monte Carlo симулација + QM/MM + вибрационен“ секвенцијален пристап. Употребен е нов модел за Monte Carlo-симулациите, кој е модифицирана верзија од моделот наелектризиран прстен-хидроксид-вода познат во литературата.

Во трудот 20 се презентирани резултатите од неодамна започнатите истражувања на деградацијата на мезотрион со употреба на електро-Фентон процесот преку следење на кинетиката и добиените продукти.

Учество во проекти и други активности

Д-р Јасмина Петреска Станоева, како млад истражувач, била вклучена во научноистражувачкиот проект „Засилување на истражувачкиот капацитет на земјите од Западен Балкан за карактеризација на квалитет на храна“, под раководство на проф. д-р Марина Стефова. Во периодот од 1. X до 17. XII 2009 година престојувала во лабораторијата на Group on Quality, Safety and Bioactivity of Plant Foods при CSIC-CEBAS во Мурсија, Шпанија, со цел да се оспособи за работа со масен спектрометар врзан за течен хроматограф. Во периодот од 28. V до 11. VI 2010 учествувала на курсот организиран од страна на Организацијата за забрана на хемиско оружје (OPCW) на Универзитетот во Хелсинки, Финска, каде што стекнала знаења за анализа на хемиски оружја користејќи гасна хроматографија врзана со масена спектрометрија.

Освен овие активности, д-р Јасмина Петреска Станоева е веќе и активен рецензент на научни трудови во реномирани меѓународни списанија. Покрај тоа, таа била член на Организациониот одбор на IX конгрес по чиста и применета хемија на студентите од Македонија и на XXII конгрес на хемичарите и технолозите од Македонија. Член е на Државната комисија за натпревари по хемија за ученици од средните училишта (организирани од Сојузот на хемичарите и технолозите на Македонија). Учествува и во работата на комисиите за оценување на натпреварите „Наука за младите“ организирани од Народна техника на Македонија.

Сумарно, Јасмина Петреска Станоева во досегашниот период од своето работење се покажала како извонредно успешен млад соработник.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Имајќи го превид сето погоре кажано, може да се констатира дека кандидатката д-р Јасмина Петреска Станоева во изминатиот релативно кус период, по изборот за помлад асистент и асистент, покажала исклучително голема активност и способност да се справува со сите предизвици што пред еден млад наставно-научен работник ги поставуваат научноистражувачката работа и работата со студентите. Според резултатите, таа ги задоволува и надминува условите предвидени со Законот за високото образование на Република Македонија за избор во звањето доцент. Покрај формалното задоволување на

условите, таа се истакнува во практичната настава на додипломските и постдипломските студии, но уште повеќе во научноистражувачката работа, покажувајќи способност за работа во повеќе области од хемијата, како и за соработка со колеги од различни истражувачки групи од земјата и од странство, што говори дека се работи за извонреден млад наставно-научен работник.

Од тие причини, Рецензентската комисија со задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје да ја избере д-р Јасмина Петреска Станоева за доцент по група предмети од областа на аналитичката хемија на Институтот за хемија при Природно-математичкиот факултет во Скопје.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

1. Д-р Симка Петровска-Јовановиќ, редовен професор на ПМФ во Скопје, с.р.
2. Д-р Зоран Здравковски, редовен професор на ПМФ во Скопје, с.р.
3. Д-р Марина Стефова, редовен професор на ПМФ во Скопје, с.р.

ОБРАЗЕЦ КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: д-р Јасмина Благоја Петреска Станоева
(име, татково име и презиме)

Институција: Институт за хемија, Природно-математички факултет
(назив на факултетот/институтот)

Научна област: хемија

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.	Вежби 1 циклус: Инструментална анализа I (2+4), 2010/2011; (4x15x0,03=1,8)	1,8
2.	Вежби 1 циклус: Инструментална анализа II (2+4), 2010/2011; (4x15x0,03=1,8)	1,8
3.	Вежби 1 циклус: Инструментални аналитички методи I (2+4), 2010/2011; 2011/2012; (4x15x0,03=1,8x2 семестри)=3,6	3,6
4.	Вежби 1 циклус: Инструментални аналитички методи II (2+4), 2010/2011; 2011/2012; (4x15x0,03=1,8x2 семестри)=3,6	3,6
5.	Вежби 1 циклус: Инструментална аналитичка хемија – А ниво (4+1+4), 2011/2012, 2013/2014 (4x15x0,03=1,8 лабораториски + 1x15x0,03=0,45 нумерички =2,25 x2 семестри)=4,5	4,5
6.	Вежби 1 циклус: Инструментална аналитичка хемија – В ниво (3+1+3), 2011/2012, 2013/2014 (3x15x0,03=1,35 лабораториски + 1x15x0,03=0,45 нумерички =1,8 x2 семестри)=3,6	3,6
7.	Вежби 1 циклус: Хемиска контрола на технички материјали (2+6), 2010/2011; 2011/2012; (6x15x0,03=2,7x2 семестри)=5,4	5,4
8.	Вежби 1 циклус: Аналитичка хемија I – А ниво (3+2+4), 2011/2012; 2013/2014 (4x15x0,03=1,8 лабораториски + 2x15x0,03=0,9 нумерички = 2,7 x2 семестри)=5,4	5,4
9.	Вежби 1 циклус: Аналитичка хемија II – А ниво (3+2+4), 2011/2012; 2013/2014 (4x15x0,03=1,8 лабораториски + 2x15x0,03=0,9 нумерички = 2,7 x2 семестри)=5,4	5,4
10.	Вежби 1 циклус: Аналитичка хемија – В ниво (4+1+5), 2011/2012; 2013/2014 (5x15x0,03= 2,25 лабораториски + 1x15x0,03=0,45 нумерички = 2,7 x2 семестри)=5,4	5,4
11.	Вежби 1 циклус: Хроматографски методи (3+0+3), 2011/2012; 2013/2014 (3x15x0,03=1,35 x2 семестри)=2,7	2,7
12.	Вежби 2 циклус: Хроматографски методи, Одржување на вежби, лабораториски: 2010/2011, 2011/2012, 2 часа, 2x15x0,03=0,9x2 семестри=1,8	1,8
13.	Вежби 2 циклус: Форензичка хемија, Одржување на вежби, лабораториски: 2010/2011, 2011/2012, 2 часа, 2x15x0,03=0,9x2	1,8

	семестри=1,8	
14.	Консултации со студенти, 50 студенти x 0,002 x 6 семестри	0,6
15.	Член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа, 8x0,1	0,8
	Вкупно	48,2

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Учесник во меѓународен научен проект: Reinforcement of the WBC research capacities for food quality characterization, (FP7), CHROMLAB-ANTIOXIDANT (FP7, 204756), координатор: проф. д-р Марина Стефова (1.2.2008-1.2.2011): http://chromlab.pmf.ukim.edu.mk	5
2.	Учесник во меѓународен научен проект: Corn chips manufacturing with black grape pomace additive: The Monitoring of Antioxidant Capacity and Occurrence of Phenolics in The New Product, координатор: Assoc. Prof. Dr. Özlem TOKUŞOĞLU (Celal Bayar University, Engineering Faculty, Department of Food Engineering), 2010-2011.	5
3.	Учесник во меѓународен научен проект: Conservation and utilization of the diversity of sage species (<i>Salvia</i> spp.) traditional food preservatives and spices, координатор: Dr. Antonios Makris (Institute of Agrobiotechnology/ CERTH, hermi-Thessaloniki, Greece), 2010-2012.	5
4.	Учесник во меѓународен научен проект: Innovative approaches for better utilization of local biodiversity in see based on ethnopharmacology, UNESCO Participation Program 2012-2013.	5
4.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: J. Petreska, Lj. Pejov, Comparison of methods for solving the vibrational Schrödinger equation in the course of sequential Monte-Carlo-quantum mechanical treatment of hydroxide ion hydration. <i>Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering</i> 2010 (29), 203-213; IF=0,821	6,14
5.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: K. Alipieva, J. Petreska, A. G. Izquierdo, M. Stefova, Lj. Evstatieva, V. Bankova, Influence of the Extraction Method on the Yield of Flavonoids and Phenolics from <i>Sideritis</i> spp. (Pirin Mountain tea). <i>Natural Product Communications</i> , 2010 (5), 51-54; IF=0,956	4,17
6.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: J. Petreska, M. Stefova, F. Ferreres; D.A. Moreno; F.A. Tomás-Barberán; G. Stefkov, S. Kulevanova, A. Gil-Izquierdo, Potential bioactive phenolics of Macedonian <i>Sideritis</i> species used for medicinal “Mountain Tea”. <i>Food Chemistry</i> , 2011 (125), 13-20; IF=3,334	5,60
7.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: J. Petreska, G. Stefkov, S. Kulevanova, K. Alapieva, V. Bankova, M. Stefova, Phenolic compounds of mountain tea from the Balkans: LC/DAD/ESI/MS ⁿ profile and content. <i>Natural Product Communications</i> , 2011 (6), 21-30; IF=0,956	4,17
8.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: M. Kajdžanoska, J. Petreska, M. Stefova, Comparison of different extraction solvent mixtures for characterization of phenolic compounds in strawberries. <i>Journal of Agricultural and Food Chemistry</i> , 2011, 59 (10), 5272–5278; IF=2,906	7,12
9.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: I. Bogeski, R. Gulaboski, R. Kappl, V.	10,01

	Mirceski, M. Stefova, J. Petreska, M. Hoth, Calcium Binding and Transport by Coenzyme Q. <i>Journal of the American Chemical Society</i> , 2011, 133, 9293–9303; IF=10,677	
10.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: J. Petreska, M. Stefova, F. Ferreres, D. A. Moreno, F. A. Tomás-Barberán, G. Stefkov, S. Kulevanova, A. Gil-Izquierdo, Dietary burden of phenolics per serving of “Mountain Tea” (<i>Sideritis</i>) from Macedonia and correlation to antioxidant activity. <i>Natural Product Communications</i> , 2011, 6, 1305–1314; IF=0,956	4,17
11.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: J. Petreska Stanoeva, D. Bagashovska, M. Stefova, Characterization of urinary bioactive phenolic metabolites excreted after consumption of a cup of mountain tea (<i>Sideritis scardica</i>) using liquid chromatography – tandem mass spectrometry. <i>Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering</i> 2012, 229–243; IF=0,821	5,46
12.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: J. Petreska Stanoeva, M. Stefova, Evaluation of the ion trap MS performance for quantification of flavonoids and comparison to UV detection, <i>Journal of mass spectrometry</i> , 2012, 47, 1395–1406; IF=3,214	8,29
13.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: S. Gadzovska-Simic, O. Tusevski, S. Antevski, N. Atanasova-Pancevska, J. Petreska, M. Stefova, D. Kungulovski, M. Spasenoski, Secondary metabolite production in <i>Hypericum perforatum</i> L. cell suspensions upon elicitation with fungal mycelia from aspergillus flavus, Archives of Biological Sciences , Belgrade, 2012, 64, 113–121; IF=0,791.	7,07
14.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: I. Cvetkovikj, G. Stefkov, J. Acevska, J. Petreska Stanoeva, M. Karapandzova, M. Stefova, A. Dimitrovska, S. Kulevanova, Polyphenolic characterization and chromatographic methods for fast assessment of culinary <i>Salvia</i> species from South East Europe, <i>Journal of Chromatography A</i> , 2013, 1282, 38–45; IF=4,612	6,37
15.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: P. D. Mitev, P. A. Bopp, J. Petreska, K. Coutinho, H. Agren, Lj. Pejov, K. Hermansson, Different structures give similar vibrational spectra: The case of OH ⁻ in aqueous solution, <i>The Journal of Chemical Physics</i> , 2013, 138, 064503, 1–10; IF=3,16	5,50
16.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: R. Gulaboski, I. Bogeski, V. Mirceski, S. Saul, B. Pasioka, H. H. Haeri, M. Stefova, J. Petreska Stanoeva, S. Mitrev, M. Hoth, R. Kappl, Hydroxylated derivatives of dimethoxy-1,4-benzoquinone as redox switchable earth-alkaline metal ligands and radical scavengers, <i>Scientific Reports</i> , 2013, 1865, 1–8; IF=2,927	5,36
17.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: O. Tusevski, J. Petreska Stanoeva, M. Stefova, Dz. Kungulovski, N. Atanasova Pancevska, N. Sekulovski, S. Panov, S. Gadzovska Simic, Hairy roots of <i>Hypericum perforatum</i> L.: a promising system for xanthone production, <i>Central European Journal of</i>	4,09

	<i>Biology</i> , 2013, 8, 1010–1022; IF=0,818	
18.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: J. Petreska Stanoeva, M. Stefova, Assay of urinary excretion of polyphenols after ingestion of a cup of Mountain Tea (<i>Sideritis scardica</i>) measured by HPLC-DAD-ESI-MS/MS, <i>Journal of Agricultural and Food Chemistry</i> , 2013, 61, 10488–10497; IF=2,906	8,02
19.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: I. Mitreski, J. Petreska Stanoeva, M. Stefova, Gj. Stefkov, S. Kulevanova, Polyphenols in Representative <i>Teucrium</i> Species in the Flora of R. Macedonia: LC/DAD/ESI-MSn Profile and Content, <i>Natural Product Communications</i> , 2014, 9, 175–180; IF= 0,956	4,17
20.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: <u>Gj. Stefkov</u> , <u>B. Miova</u> , <u>S. Dinevska-Kjovkarovska</u> , <u>J. Petreska Stanoeva</u> , <u>M. Stefova</u> , <u>G. Petrusevska</u> , <u>S. Kulevanova</u> , Chemical characterization of <i>Centaureum erythrea</i> L. and its effects on carbohydrate and lipid metabolism in experimental diabetes, <i>Journal of ethnopharmacology</i> , 2014, 152, 71–77; IF=2,755	5,25
21.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно меѓународно списание со IF: M. Murati, N. Oturan, Z. Zdravkovski, J. Petreska Stanoeva, S. Efremova Aaron, J.J. Aaron, M.A. Oturan, Application of the electro-Fenton process to mesotrione aqueous solutions: kinetics, degradation pathways, mineralization, and evolution of toxicity, <i>Macedonian Journal of Chemistry and Chemical Engineering</i> , 2014, in press; IF=0,821	4,09
22.	Труд со оригинални научни резултати, објавени во научно/стручно списание: <u>O. Tusevski</u> , <u>J. Petreska Stanoeva</u> , <u>M. Stefova</u> , <u>S. Gadzovska Simic</u> , Phenolic profile of dark-grown and photoperiod-exposed <i>Hypericum perforatum</i> L. hairy root cultures, <i>The Scientific World Journal</i> , 2013, http://www.hindawi.com/journals/tswj/aip/602752/ .	2,4
23.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на трудови од научен собир: O. Tusevski, J. Petreska Stanoeva, M. Stefova, Dz. Kungulovski, N. Atanasova Pancevska, S. Panov, S. Gadzovska-Simic, Xanthone production in <i>Hypericum perforatum</i> hairy root cultures transformed with <i>Agrobacterium rhizogenes</i> A4, Proceedings, Conference on Medicinal and Aromatic plants of South East European Countries, 7 th CMAPSEEC, 2012, 381–388.	1,2
24.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>усна презентација</i> : J. Petreska, Lj. Pejov, A study of solvation of pyrrole in carbon tetrachloride by a combined Monte Carlo – quantum mechanical methodology. VII congress of pure and applied chemistry for the students of Macedonia, Skopje, 2007, pp. 61.	1
25.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>усна презентација</i> : J. Petreska; M. Stefova; F. Ferreres; D.A. Moreno; F.A. Tomás-Barberán; A. Gil-Izquierdo, Characterization of phenolic compounds in <i>Sideritis</i> species from Macedonia by liquid chromatography-UV diode-array detection-electrospray ionization mass spectrometry, Future Trends in Phytochemistry in the global era of agri-food and health: A Young Scientists Meeting, Los Alcázares, Murcia, Spain, 2009, pp. 82.	1
26.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>усна презентација</i> : M. Stefova, J. Petreska, Liquid chromatography and mass spectrometry in flavonoid characterization. 10 th International Symposium and Summer School on Bioanalysis, Zagreb, Croatia, 2010, pp. 41.	1

27.	Учество на научен/стручен собир со реферат: – <i>усна презентација</i> : E. Lazarevska, J. Petreska, M. Stefova, Characterization of the polyphenolic profile of <i>Aronia melanocarpa</i> using HPLC-DAD-ESI-MS ⁿ , IX Congress of pure and applied Chemistry of Students from Macedonia, Skopje, R. Macedonia, 2011, pp. 31.	1
28.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>усна презентација</i> : H. Dichoska, J. Petreska, M. Stefova, Identification of phenolic compounds of <i>Sideritis</i> species from Turkey by HPLC/DAD/MS ⁿ , IX Congress of pure and applied Chemistry of Students from Macedonia, Skopje, R. Macedonia, 2011, pp. 34.	1
29.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>усна презентација</i> : S. Trajkovic, J. Petreska, M. Stefova, Identification of phenolic compounds in <i>Thymus tosevi</i> from Macedonia by liquid chromatography/electrospray ionization mass spectrometry, IX Congress of pure and applied Chemistry of Students from Macedonia, Skopje, R. Macedonia, 2011, pp. 47.	1
30.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>усна презентација</i> : M. Stefova, V. Gavrilova, M. Kajdzanoska, J. Petreska, Varietal differences in the polyphenolic profile of cultivated blueberries studied by HPLC/DAD/MS ⁿ , 10 th International Symposium and CEEPUS Summer School on Bioanalysis, Graz, 2011, pp. 25.	1
31.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>усна презентација</i> : M. Stefova, J. Petreska Stanoeva, HPLC-Ion Trap MS Performance for quantification of flavonoids and comparison to UV detection, 12th International Symposium and CEEPUS Summer School on Bioanalysis, Cluj-Napoca, 2012.	1
32.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>усна презентација</i> : B. Milenkovska, J. Petreska, M. Stefova, Optimization of conditions for acid hydrolysis of flavonoids. VIII Congress of pure and applied Chemistry of Students from Macedonia, Skopje, R. Macedonia, 2009, pp. 53.	1
33.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>усна презентација</i> : A. Pupinoska, J. Petreska, M. Stefova, Characterization of phenolic compounds in <i>Sideritis scardica</i> by liquid chromatography-UV diode-array detection-electrospray ionization mass spectrometry. VIII Congress of pure and applied Chemistry of Students from Macedonia, Skopje, R. Macedonia, 2009, pp. 67.	1
34.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>усна презентација</i> : K. Runčevska, J. Petreska Stanoeva, M. Stefova, Separation of polyphenolic compounds using different columns for reversed-phase high-performance liquid chromatography. 10th congress of pure and applied chemistry of students from Macedonia, 2013, pp. 4.	1
35.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>усна презентација</i> : H. Dičoska, J. Petreska Stanoeva, M. Stefova, K. Bačeva, Study of phenolic composition of the different parts of <i>Thymus alsarensis</i> plants. 10th congress of pure and applied chemistry of students from Macedonia, 2013, pp. 5.	1
36.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>усна презентација</i> : G. Ivanov, J. Petreska Stanoeva, M. Stefova, Evaluation of the analytical performance of the ELISA method for measurement of TSH concentration in serum. 10th congress of pure and applied chemistry of students from Macedonia, 2013, pp. 6.	1
37.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>усна презентација</i> : J. Petreska Stanoeva, G. Stefkov, S. Kulevanova, K. Alapieva, V. Bankova, M. Stefova, Polyphenolic profile, antioxidant activity and chemotaxonomy of <i>Sideritis</i> species from the Balkans. International conference on natural products utilization: From plants to pharmacy shelf, 2013, pp. 60.	1
38.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : F. Trajkovic, L. Andreeva, J. Petreska, Investigation of the vibrational spectra of some partially deuterated $\text{Cd}(\text{NH}_3)_2\text{Cl}_2$, $\text{Hg}(\text{NH}_3)_2\text{Cl}_2$, and $\text{Pd}(\text{NH}_3)_4\text{Cl}_2$	0,5

	complexes, <i>XXIX EUCMOS, Croatia, Opatija</i> , 2008, pp. 37.	
39.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : J. Petreska; M. Stefova; F. Ferreres; D.A. Moreno; F.A. Tomás-Barberán; A. Gil-Izquierdo, Dietary burden of phenolics per serving of <i>Sideritis</i> species from Macedonia and correlation to antioxidant activity. Future Trends in Phytochemistry in the global era of agri-food and health: A Young Scientists Meeting, Los Alcázares, Murcia, Spain, 2009, pp. 94.	0,5
40.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : J. Petreska, Lj. Pejov, K. Coutinho, K. Hermansson, Raman Spectrum of Aqueous OH ⁻ Ion: A Sequential Monte Carlo -Quantum Mechanical Study. Second Humboldt conference on noncovalent interactions, Vršac, Serbia, 2009, pp. 64.	0,5
41.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : G. Stefkov, J. Petreska, M. Stefova, S. Kulevanova, Flavonoids in representatives of the Genus <i>Teucrium</i> in Macedonian flora. 4th Croatian congress on Pharmacy, 2010, pp. 158	0,5
42.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : J. Petreska, M. Stefova, F. Ferreres; D.A. Moreno; F.A. Tomás-Barberán; A. Gil-Izquierdo, Potencial bioactive phenolics of Macedonian <i>Sideritis</i> species used for Medical “Mountain Tea”. XXV International conference on Polyphenols, <i>Polyphenols Communications</i> , 2010, pp. 131-132.	0,5
43.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : J. Petreska, M. Stefova, F. Ferreres; D.A. Moreno; F.A. Tomás-Barberán; A. Gil-Izquierdo, Phytochemical evaluation and relation to antioxidant activity and dietary burden of phenolics per serving of “Mountain tea” (<i>Sideritis</i>) from Macedonia. XXV International conference on Polyphenols, <i>Polyphenols Communications</i> , 2010, pp. 133-134.	0,5
44.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : J. Petreska, G. Stefkov, S. Kulevanova, K. Alipieva, V. Bankova, M. Stefova, Characterization of the phenolic profile of <i>Sideritis</i> species from the Balkan Peninsula by LC-UV DAD-ESI-MS. XXI Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2010, pp. 74	0,5
45.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : A. Pupinoska, J. Petreska, G. Stefkov, S. Kulevanova, M. Stefova, Characterization of phenolic compounds in <i>Crataegus</i> species from Macedonia by liquid chromatography-UV diode-array detection-electrospray ionization mass spectrometry. XXI Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2010, pp. 75	0,5
46.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : A. Gil-Izquierdo, C. D. Mellisho,; R. González-Barrio; F. Ferreres, M. F. Ortuño, W. Conejero; A. Torrecillas, J. M. García-Mina, S. Medina, J. Petreska, Iron deficiency enhances bioactive phenolics in lemon juice. XXI Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2010, pp. 144	0,5
47.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : A. Gil-Izquierdo, J. Petreska, M. Stefova, F. Ferreres; D.A. Moreno; F.A. Tomás-Barberán; G. Stefkov, S. Kulevanova, S. Medina, Antioxidant phenolics content in a cup of Macedonian “Mountain tea” (<i>Sideritis</i>). XXI Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2010, pp. 152.	0,5
48.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : S. Gadzovska-Simic, O. Tusevski, M. Stefova, J. Petreska, Secondary metabolite profiles in different <i>in vitro</i> cultures of <i>Hypericum perforatum</i> L. 19 th Symposium of the Serbian Plant Physiology Society, Banja Vrujci, 2011, pp. 63.	0,5
49.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : S. Duridanska, J. Petreska Stanoeva, Marina Stefova, Comparison of different extraction mixtures for characterization of polyphenolic compounds in raspberries using HPLC-DAD-ESI-MS ⁿ and UV-spectrophotometry. XXII Congress of	0,5

	Chemists and Technologists of Macedonia, 2012, pp. 65.	
50.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : O. Blazeska, J. Petreska Stanoeva, Marina Stefova, Assay of cannabinoids in <i>Cannabis sativa</i> L. from Macedonia using gas chromatography coupled to mass spectrometry. XXII Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2012, pp. 67.	0,5
51.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : M. Petkovska, O. Trenchevska, J. Petreska, K. Stojanoski, Electrospray ionisation study of proteins. ESI-MS spectra of casein and beta lactoglobulin. XXII Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2012, pp. 71.	0,5
52.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : N. Josifovska, O. Trenchevska, J. Petreska, K. Stojanoski, Electrospray ionisation study of small peptides. ESI MS ⁿ spectra of l-leucyl-glycine. XXII Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2012, pp. 72.	0,5
53.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : D. Bagashovska, J. Petreska Stanoeva, M. Stefova, Characterization of urinary bioactive phenolic metabolites excreted after consumption of a cup of mountain tea (<i>Sideritis scardica</i>) using liquid chromatography – tandem mass spectrometry. XXII Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2012, pp. 83.	0,5
54.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : E. Lazarevska, J. Petreska, M. Stefova, Characterization of the polyphenolic content of <i>Aronia melanocarpa</i> from Macedonia using HPLC-DAD-ESI-MS ⁿ and UV-spectrophotometry. XXII Congress of Chemists and Technologists of Macedonia, 2012, pp. 284.	0,5
55.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : O. Tusevski, J. Petreska Stanoeva , M. Stefova, Dz. Kungulovski, N. Atanasova Pancevska, S. Panov, S. Gadzovska-Simic, Xanthone production in <i>Hypericum perforatum</i> hairy root cultures transformed with <i>Agrobacterium rhizogenes</i> A4, 7 th Conference on Medicinal and Aromatic plants of South East European Countries, 7 th CMAPSEEC, Subotica, Serbia, 2012, pp. 189.	0,5
56.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : I. Cvetkovikj, G. Stefkov, J. Acevska, J. Petreska, M. Karapandzova, M. Stefova, A. Dimitrovska, S. Kulevanova, Polyphenolic characterization and chromatographic methods for fast assessment of culinary <i>Salvia</i> species from South East Europe. 29th International Symposium on Chromatography, Toruń, Poland, 2012, pp. 540.	0,5
57.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : <u>I. Cvetkovikj</u> , <u>G. Stefkov</u> , <u>J. Petreska Stanoeva</u> , <u>M. Karapandzova</u> , <u>M. Stefova</u> , <u>S. Kulevanova</u> , Polyphenolic profile of wild growing “Sage” from Republic of Macedonia. International conference on natural products utilization: From plants to pharmacy shelf, 2013, pp. 104.	0,5
58.	Учество на научен/стручен собир со реферат – <i>постер</i> : <u>I. Bogeski</u> , <u>R. Gulaboski</u> , <u>V. Mirceski</u> , <u>J. Petreska Stanoeva</u> , <u>M. Stefova</u> , <u>B. Pasieka</u> , <u>S. Saul</u> , <u>M. Hoth</u> , <u>R. Kappl</u> , Identification of novel hydroxyl-benzoquinones as redox switchable calcium chelators and potent biological antioxidants, Biophysical Journal, 2013, 104, 607a	0,5
	Вкупно	153,15

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поесни

1.	Превод на дел од учебник, Д.А. Ског, Д.М. Вест, Ф.Ц. Холер, С.Р. Кроуч, Аналитичка хемија, Вовед, Просветно дело, Скопје, 2009.	1
2.	Студиски престои во странство (до три месеци): 2x0,5=1 – Оддел за наука и технологија на храна на Националниот совет за научни истражувања (CSIC), Мурсија, Шпанија, 2009. – учество на курс за забрана и заштита од хемиско оружје, организиран од страна на Организацијата за забрана и заштита на хемиско оружје, одржан на Универзитетот во Хелсинки, Финска, 2010.	1
3.	Експертски активности: 3 извршени анализи и толкувања за потребите на <u>Johnson Matthey</u> и 1 за АД Алкалоид 4x1=4	4
4.	Експертски активности: одржување на обука за комплексометриски титрации на 16 вработени во рудник Саса.	1
5.	Експертски активности: рецензент на научни трудови во списанија: <i>Phytochemistry</i> (1 труд), <i>MJCCE</i> (2 труда). 3x1=3	3
Дејности од поширок интерес		
6.	Член на Организационен одбор на научен собир: член на организационен одбор на IX конгрес по чиста и применета хемија на студентите од Македонија (со меѓународно учество) Скопје, 2009.	1
7.	Член на Организационен одбор на научен собир: член на организационен одбор на XXII конгрес на хемичарите и технолозите од Македонија, Охрид, 2012	1
8.	Член на Пописна комисија на Завод за аналитичка хемија, 2010, 2011, 2012, 2013 (4x0,5=2)	2
9.	Изготвување и пријавување на научен/образовен меѓународен проект – носител, <i>In vivo</i> истражување за процесот на метаболизирање на флавоноидите од родот <i>Siderits</i> , повик МОН конкурсот <u>за научно-истражувачки проекти на млади истражувачи, 2011 година</u> .	2
10.	Изготвување и пријавување на научен/образовен меѓународен проект – носител, Investigation of the environmentally friendly chemical and biodegradation of lindane by chromatographic and mass spectrometric methods, PhosAgro/UNESCO/IUPAC, research grant in green chemistry for young scientists, 2014.	2
11.	Дизајн и изработка на веб-страница на Сојузот на хемичарите и технолозите на Македонија	1
12.	<u>Дизајн и изработка на веб-страница на 23. Конгрес на хемичарите и технолозите на Македонија</u>	<u>1</u>
13.	Член на Државната комисија за натпревари по хемија за ученици од средните училишта	1
Вкупно		21

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	48,2
НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	153,15
СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ	
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	21
Вкупно	222,35

Членови на Комисијата

1. Д-р Симка Петровска-Јовановиќ, редовен професор на ПМФ во Скопје, с.р.
2. Д-р Зоран Здравковски, редовен професор на ПМФ во Скопје, с.р.
3. Д-р Марина Стефова, редовен професор на ПМФ во Скопје, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА ПОД НАСЛОВ АНТИОКСИДАТИВЕН ПОТЕНЦИЈАЛ НА СЕЛЕКТИРАНИ ВИДОВИ ГАБИ ОД ПОДРАЧЈЕТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И МОЖНОСТ ЗА НИВНА ТЕРАПЕВТСКА ПРИМЕНА ОД КАНДИДАТКАТА М-Р ДАНИЕЛА НИКОЛОВСКА НЕДЕЛКОСКА, ПРИЈАВЕНА НА ПРИРОДНО- МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на својата редовна седница одржана на 27.2.2014 година, постапувајќи по предлогот на Институтот за биологија при Факултетот, избра Рецензентска комисија за оцена и одбрана на изработената докторска дисертација под наслов „Антиоксидативен потенцијал на селектирани видови габи од подрачјето на Република Македонија и можност за нивна терапевтска примена“, поднесена од кандидатката м-р Даниела Николовска Неделкоска.

Рецензентската комисија во состав: д-р Митко Караделев, редовен професор, Институт за биологија, Природно-математички факултет, Скопје, д-р Драган Дамјановски, редовен професор, Технолошко-технички факултет, Велес, д-р Соња Гацовска-Симиќ, вонреден професор, Институт за биологија, Природно-математички факултет, Скопје, д-р Марина Стефова, редовен професор, Институт за хемија, Природно-математички факултет, Скопје и д-р Џоко Кунгуловски, редовен професор, Институт за биологија, Природно-математички факултет, Скопје, го разгледа доставениот материјал и до Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација на кандидатката Даниела Николовска Неделкоска претставува оригинален авторски труд презентирани на 142 страници. Содржи кратко резиме на англиски и македонски јазик, а текстот е структуриран согласно со стандардната методологија за изработка на докторска дисертација во поглавјата: Вовед, Цели и задачи на истражувањето, Експериментален дел, Резултати и дискусија, Заклучоци и Литература.

Поглавјето **Вовед**, организирано во седум тематски целини, претставува преглед на обработени литературни податоци поврзани со целите на истражувањето. Во теоретската елаборација, осврнувајќи се на оксидативните процеси во биолошките системи, кандидатката потенцира дека кај аеробните клетки при нормални физиолошки услови се одвива континуирана продукција на реактивните кислородни форми (ROS). Притоа, клетката поседува ефикасен антиоксидативен регулаторен систем кој при ниски и умерени концентрации на ROS ги спречува и/или обновува ROS-посредуваните оксидативните промени на ДНК, липидите, протеините и јаглехидратите. Посебно место во елаборацијата е дадено на улогата на преодните метали како катализатори на оксидација во

клеточните системи. Понатаму, акцентот е ставен на антиоксидативната одбрана, класификацијата на антиоксидантите и особено на механизмот на нивно дејство. Во тој контекст, даден е осврт на улогата на елементите селен и цинк во антиоксидантниот одбранбен систем.

Во насока на поставување на целта на истражувањето во докторскиот труд, кандидатката акцентот во понатамошната елаборација го става на макрофунгите како потенцијален извор на природни антиоксиданти. Притоа забележува дека развитокот на габите зависи од многу еколошки фактори. Аеробниот метаболизам, присуството на патогени организми и токсични компоненти со потекло од растенијата, како и дејството на различни физичко-хемиски стрес-фактори од околината (јонизирачко зрачење, UV радијација, видлива светлина, температурни промени, механички оштетувања итн.), можат значајно да влијаат на развитокот на габите. Синтезата на различни групи секундарни метаболити претставува одговор на макромицетите кон дејството на еколошките стрес фактори. Според тоа, продукцијата на секундарните метаболити овозможува макромицетите да се вбројат во групата на потенцијални природни извори на биоактивни компоненти со различна терапевтска примена: антиоксиданти, антимикуробни и антитуморни соединенија, компоненти кои го намалуваат нивото на холестерол во крвта, имуностимулатори, имуносупресанти итн.

Посебен осврт понатаму е даден на фунгалниот метаболизам како извор на биоактивни компоненти. Преку елаборирање на секундарните метаболити патишта кај габите, кандидатката ги потенцира специфичностите на фунгалната клеточна хемија, уникатноста и широката структурна хетерогеност на секундарните метаболити, со што ја оправдува констатацијата дека габите претставуваат огромен ресурс за проширување на хемиската разнородност на компоненти од природни извори кои би можеле да најдат примена во терапевтски цели.

Во последната тематска целина од теоретската елаборација на предметот на истражување, даден е осврт на терапевтскиот потенцијал на макромицетите. Кандидатката, обработувајќи современи литературни податоци, прави преглед на биоактивните својства на изолирани компоненти од габите, поделени по групи биоактивни соединенија: секундарни метаболити, (глуко)протеини и полисахариди.

Во поглавјето **Цели и задачи на истражувањето** е објаснета потребата и определбата за изборот на темата во оваа докторска дисертација. Притоа е нагласено дека иако географски и климатски подрачјето на Република Македонија е територија погодна за богат диверзитет на габи, досега се спроведени само неколку анализи на мал број примероци од макрофунгално потекло во насока на нивно хемиско и фармаколошко истражување. Во согласност со основните цели на истражувањето во оваа дисертација: определување на антиоксидативниот потенцијал на селектирани видови макромицети кои растат природно на територијата на Република Македонија и истражување на можноста за нивна терапевтска примена, во поглавјето прецизно се поставени задачите на истражувањето. Систематски, поставените задачи се групирани на следниов начин: 1. подготовка на миколошки материјал (колекционирање, таксономска идентификација, екстракција); 2. кванти-

фикација на компоненти со антиоксидативен потенцијал во габните екстракти; 3. квантитативно определување на антиоксидативниот потенцијал; 4. определување на ефектот на габните екстракти врз процесот на липидната пероксидација во хомогенат од црн дроб на бел лабораториски стаорец од сојот Wistar; 5. определување на антимикробниот ефект на габните екстракти во однос на тест микроорганизми; 6. Идентификација на секундарни метаболити во метанолните екстракти на селектирани макромицети; и 7. статистичка обработка на резултатите.

Во **Експерименталниот дел** се опишани експерименталните услови и методи употребени за реализација на поставените задачи на истражувањето.

Со цел да се добие поголема разновидност во видовиот состав на габите, колекционирањето на свежиот материјал е спроведено на неколку локалитети на територијата на Република Македонија, со различни климатски и вегетациски карактеристики. За таксономска идентификација на примероците се користени биохемиски и микроскопски техники со примена на хемиски методи (боење на плодни тела и спори) и современа литература за идентификација.

Реализацијата на предметот на истражување е спроведена со соодветно избрана инструментална техника. За квантификација на антиоксидативниот потенцијал на селектираните макромицети употребени се стандардни и модифицирани спектрофотометриски протоколи. Содржината на елементите цинк и селен во примероците е определена со примена на атомска емисиона спектроскопија со индуктивно спрегната плазма. За сепарација и структурна карактеризација на компонентите користен е течен хроматограф со UV-Vis детектор со низа од диоди, спрегнат со масен спектрометар (LC/UV-DAD/ESI-MSⁿ техника). Антимикробниот потенцијал на габите е определен со примена на методот на последователни разредувања на екстрактот (*Microdilution method*), а за статистичката обработка на резултатите користен е соодветен софтверски програм.

Во поглавјето **Резултати и дискусија**, во шест потпоглавја, јасно се претставени добиените резултати по поставените цели на истражување. Податоци се проследени со аргументирана дискусија и соодветна статистичка обработка, со што се ставени во контекст на извлекување на сумарни согледувања од истражувањето.

На почетокот на ова поглавје кандидатката дава преглед на селектираните видови макромицети, нивните основни карактеристики и податоци за географската локација и природната заедница од каде што се колекционирани. Во оваа докторска дисертација се опфатени 42 вида макромицети кои согласно со таксономската класификација припаѓаат на 29 родови, односно се претставници од 18 фамилии макромицети од редовите: Agaricales, Boletales, Polyporales, Russulales, Hymenochaetales и Thelephorales.

Во второто потпоглавје се презентирани и дискутирани резултатите добиени при квантитативното определување на содржината на вкупни феноли и флавоноиди, како и резултатите добиени при определување на антиоксидативниот потенцијал на метанолните екстракти. Во оваа докторска дисертација, квантификацијата на антиоксидативната активност е спроведена со примена на три методи: DPPH-методот, редуирачка моќ (RP) на екстрактите

и CUPRAC-методот. Сите податоци се статистички обработени и определена е корелацијата помеѓу содржината на вкупни феноли и флавоноиди, како и корелацијата помеѓу содржината на фенолните соединенија и антиоксидативната активност на габите. Регресиона анализа е спроведена за сите анализирани примероци и посебно за таксономските редови *Agaricales*, *Boletales* и *Polyporales*. Вредностите за корелационите коефициенти покажуваат дека за одредени редови (*Agaricales* и *Polyporales*) нема значајна корелација помеѓу содржината на вкупните феноли и флавоноиди. Добиените резултати укажуваат дека флавоноидите не претставуваат доминантна група на фенолни соединенија кај одредени фамилии, односно родови габи. Сигнификантната зависност ($p < 0,001$) помеѓу вредностите кои го претставуваат антиоксидативниот потенцијал на макромицетите, определен со применетите методи во истражувањето, овозможува со сигурност да се издвојат родовите кои имаат најизразен антиоксидативен ефект: *Suillus*, *Sarcodon*, *Tricholoma*, *Xerocomus* и *Boletus*. Значајната корелација ($p < 0,001$) помеѓу антиоксидативната активност и содржината на вкупните феноли во селектираните примероци потврдува дека фенолните соединенија значајно придонесуваат за антиоксидативната активност на габите.

Во третото потпоглавје е презентирano влијанието на габните екстракти врз процесот на липидна пероксидација, следен *in vitro*, во црн дроб од стаорец. Намалените концентрации на малондиалдехид во системите со габни екстракти укажува на инхибиција на процесот на липидната пероксидација во присуство на анализираниите екстракти.

Присуството на елементите селен и цинк во примероците е детално елаборирано во четвртото потпоглавје, а резултатите од регресионата анализа покажуваат дека присуството на селен во екстрактите од селектираните макромицети сигнификантно влијае врз нивниот антиоксидативен потенцијал. Највисоки вредности за содржината на селен се утврдени за претставниците на териколните габи, и тоа за родовите: *Boletus*, *Sarcodon*, *Amanita* и *Suillus*.

Во петтото потпоглавје се презентирани и дискутирани резултатите од спроведената идентификација на секундарни метаболити кај селектирани видови габи. Идентификуваните биоактивни соединенија припаѓаат на хемиските групи: терпени (6), фенолни соединенија (5) и цикличен полиол (1). Добиените резултати од идентификацијата се во согласност со литературните податоци кои укажуваат дека различни видови, односно соеви габи користат различни метаболички патишта при искористувањето на ист прекурсор. Во дискусијата кандидатката ги потенцира биоактивните својства на идентификуваните компоненти и дава осврт на механизмот со кој го остваруваат антиоксидативното дејство.

Во последното потпоглавје се претставени резултатите од антимикробниот скрининг на селектираните макромицети во однос на 11 тест микроорганизми. Резултатите потврдуваат дека габните екстракти како антимикробни агенси поефикасно го инхибираат растот на Грам-позитивните бактерии споредено со Грам-негативни бактерии и фунгалните микроорганизми. Најизразен бактерициден потенцијал е констатиран за габните екстракти добиени од лигниколни габи. Утврдените најниски бактерицидни концентрации (МБС) покажуваат дека макромицетите, особено

претставниците на лигниколните габи, поседуваат ефикасен антимикуробен потенцијал. Кандидатката констатира дека развивањето на методи и техники за изолирање на антимикуробните компоненти и нивно пречистувањето би било корисно во насока на добивање ефикасни природни антибиотици од макрофунгално потекло.

Во поглавјето **Заклучоци** коректно се формулирани сумарните сознанија добиени по спроведената анализа на резултатите од истражувањето.

Списокот на **Литература** користена при изработка на дисертацијата вклучува 205 референци кои се од потесното подрачје на дисертацијата. Најголемиот дел од библиографските единици се научни трудови од понов датум печатени во релевантни научни списанија.

Дел од резултатите од истражувањето во оваа докторска дисертација се презентирани пред научната јавност во облик на публикувани научни трудови или презентации на стручни симпозиуми.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Докторската дисертација под наслов **Антиоксидативен потенцијал на селектирани видови габи од подрачјето на Република Македонија и можност за нивна терапевтска примена**, од кандидатката м-р Даниела Николовска Неделкоска, претставува оригинален научен труд. Овој труд воедно претставува и прв систематски пристап во истражувањето на антиоксидативниот потенцијал на дивите видови макромисети од подрачјето на Република Македонија.

Рецензентската комисијата позитивно ја оценува дисертацијата и цени дека по својот пристап, начинот на изработка и резултатите, трудот ги исполнува формалните и суштински норми на докторски труд. Докторската дисертација претставува придонес во научноистражувачката дејност и нуди значајни податоци во антиоксидативната карактеризација и осознавањето на терапевтскиот потенцијал на габите од нашето подрачје.

Врз основа на изнесените согледувања, Рецензентската комисија му предлага на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје, да ја прифати позитивната рецензија, да го усвои извештајот за докторската дисертација на м-р Даниела Николовска Неделкоска и да ја одобри нејзината јавна одбрана.

Рецензентска комисија

Д-р Митко Караделев, редовен професор, Природно-математички факултет, Институт за биологија, Скопје, с.р.

Д-р Драган Дамјановски, редовен професор, Технолошко-технички факултет, Велес, с.р.

Д-р Соња Гацовска-Симиќ, вонреден професор, Природно-математички факултет, Институт за биологија, Скопје, с.р.

Д-р Марина Стефова, редовен професор, Природно-математички факултет, Институт за хемија, Скопје, с.р.

Д-р Џоко Кунгуловски, редовен професор, Природно-математички факултет, Институт за биологија, Скопје, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

„ВЛИЈАНИЕТО НА СИСТЕМИТЕ НА НАГРАДУВАЊЕ ВРЗ ЕФИКАСНОСТА И ЕФЕКТИВНОСТА НА ИЗВРШЕНАТА РАБОТА” ОД М-Р ЛЈУПЧО ВЧКОВ, ПРИЈАВЕНА НА ИНСТИТУТОТ ЗА СОЦИОЛОШКИ И ПОЛИТИЧКО-ПРАВНИ ИСТРАЖУВАЊА ВО СКОПЈЕ

Со Решение бр.02-142/33 на Научниот совет на Институтот за социолошки и политичко – правни истражувања, определени сме за Комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов **Влијанието на системите на наградување врз ефикасноста и ефективността на извршената работа** изработена од кандидатот м-р Љупчо Вчков.

Врз основа на извршениот преглед на изработената дисертација, Комисијата во состав: проф. д-р Јорде Јаќимовски, проф. д-р Мирјана Борота Поповска и проф. д-р Радмил Поленаковиќ, доц. д-р Марија Топузовска Латковиќ и доц. д-р Елеонора Серафимовска, на Научниот совет на Институтот за социолошки и политичко – правни истражувања во Скопје му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Ракописот на докторската дисертација се состои од 7 дела, и тоа: Методологија на истражување, Поим, цели и задачи на системот на наградување, Видови на системи на наградување, Ефикасност и ефективност на извршената работа, Усогласување на деловниот и приватниот живот, Интерпретација на резултатите од истражувањето и Дискусија (проверка на хипотезите и заклучни сознанија и препораки).

Во првиот дел, целосно се разработени актуелноста на темата, методолошкиот пристап, односно јасно се дефинирани предметот, целите, хипотезите и методолошките постапки на истражувањето.

Во вториот дел „Поим, цели и задачи на системот на наградување”, најпрвин м-р Љупчо Вчков на јасен и концизен начин ги објаснува теориите на системите на наградувањето. Според кандидатот, шемите на системот на наградувањето во организацијата мораат да бидат со стратегијата и целите на таа организација, односно за функционирање на ефикасен систем на наградување потребно е усогласување на интересите и трошоците на компанијата од една страна, со потребите и очекувањата на вработените од друга страна. Задача на менаџментот е спроведување на системите и практиката на награди кои одговараат на целите на организацијата.

Во третиот дел на трудот се истражувани и обработени шемите на системите на наградување и нивната структура. Кандидатот го елаборира наградувањето на основ на перформанси и бенефициите на вработувањата како значаен дел од пакетот на наградување.

Четвртиот дел ги обработува формите и начинот на вреднувањето на надоместоците и создавањето на претпоставките за поттикнувањето на ефикасноста и ефективноста. При определувањето на методите за мерење на перформансите, кандидатот прави јасна разлика помеѓу традиционалниот и современиот пристап на мерење на перформансите со посебен осврт на пристапот на остварување на целите. Поврзаноста на основниот пакет на надоместоците со продуктивноста на работникот, теоретски се анализира на крајот од четвртиот дел, при што се истакнува правопрпорционална корелација помеѓу висината на платата и зголемувањето на продуктивноста на работниците.

Во петтиот дел, кандидатот се задржува на причините за појавувањето на стресот на работното место и можностите за нивното надминување или ублажување.

Кандидатот, во шестиот дел, преку епириското истражување ги анализира целите на работодавците и работниците, мотивирањето на работниците, разликите во заработката, односот помеѓу надоместоците и ефикасноста и ефективноста на работењето.

Во вкупната елаборација, кандидатот доаѓа до констатација дека работникот е вработен да помогне во остварување на целите на работодавецот, а за возврат добива надоместоци. Најчест начин на мотивацијата на вработените е плата врз основа на нивниот аутпут. Вреднувањето на платата со аутпутот создава можност за силно поттикнување на ефикасноста и ефективноста. Истражувањето покажува дека плаќањето засновано според аутпутот има бенифиции за работодавците, но аутпутот и напорот на работното место треба да се тесно поврзани и наградувањето засновано врз основа на аутпутот дава големи бенифиции.

Епириското истражување сутерира дека степенот на образованието, вештините, работното искуство и посветеноста на работниците влијаат врз ефикасноста и ефективноста на работењето. По правило, доколку е подобра квалификационата структура на вработените се остваруваат планираните приходи, се произведуваат производ/услуги кои создават вредност за купецот и се зголемува конкурентноста на пазарот. Компаниите произведуваат производи/услуги кои пазарот ги побарува и доколку се продават со добивка, тие работат продуктивно и рентабилно. Ефективноста зборува за остварување на поставените цели, додека пак, ефикасноста за успешно користење на ресурсите за постигнување на поставените цели.

Знаењето, вештините, искуството и мотивацијата влијаат врз ефикасноста и ефективноста непосредно и посредно. Доколку овие елементи на работниците се подобруваат во смисла на приспособување на потребите на работните места при непроменети други услови, продуктивноста се зголемува.

Истражувањето покажува дека денешните купци имаат софистицирани и комплексни барања, при што цената се надоградува со други барања: квалитативни и квантитативни. Затоа треба континуирано да се менаџира со односите на купувачите, да се работи на индентификување на купецот, запознавање со нивните барања, креирање на нови, задоволување и еваулација вредностите на тие односи. На пример, истражувањето покажа дека за 10% е

зголемен бројот на купувачите на производите, за 2% е зголемен извозот на аутпутите, а за 14% во просек е зголемен приходот на компаниите. На прашањето колку се задоволни од испораката на производите, 18% од компаниите не се задоволни, 57% се задоволни и 25% се многу задоволни.

Што се однесува до платата, работодавците често нудат надомест за поединците врз основа на учинок, компетентност, искуство и други фактори. Нематеријалните примања најчесто се реализираат преку користење на слободни денови.

Квалитетот на производите и услугите, конкурентноста на фирмата и профитот на фирмата се во директна корелација со висината на платата и претставуваат значајни варијабли во креирањето на системот на наградување. Поврзувањето на платата со учинокот во работата, според кандидатот, ветува дека работодавците и работниците ќе најдат заеднички интерес. Овој систем на наградување за вработените би значел поголеми примања, а за работодавците поголемо производство (производ/услуга) по вработен и со тоа поголема ефикасност и ефективност. Меѓутоа, креирањето на системот на плата и бонуси за добар учинок е многу потежок отколку исплаќањето на вработените по час или фиксна плата.

Истражувањето покажува дека значајни и мерливи фактори кои влијаат на заработките се степенот на образованието и работното искуство, квалитетот на производите и услугите, конкурентноста на фирмата и профитот на фирмата. Резултатите упатуваат на заклучок дека постои директна поврзаност помеѓу ефективноста на извршената работа и висината на платата.

ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

Докторската дисертација „Влијанието на системите на наградување врз ефикасноста и ефективноста на извршената работа“ е солидно изработен труд со карактеристики на научен приод во проучување на предметот на трудот. Тоа се изразува во поставените цели и хипотези на истражувањето и неговата структурираност. Оттаму произлегува и неговиот придонес во развојот на истражувањата на наградувањето и ефикасноста и ефективноста на работењето. Докторската дисертација нуди решенија во кои се нагласува дека зголемувањето на платата и бонусите можат да послужат за зголемување на продуктивноста и остварување на целите на работодавачите и обратно. Врз основа на изнесеното, Комисијата за оцена на докторската дисертација на Научниот совет на Институтот за социолошко политичко-правни истражувања му предлага:

- да ја прифати позитивната рецензија на докторската дисертација „Влијанието на системите на наградување врз ефикасноста и ефективноста на извршената работа“ од м-р Љупчо Вчков;
- да дозволи јавна одбрана на докторската дисертација.

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Јорде Јаќимовски с.р.
2. Проф. д-р Мирјана Борота Поповска с.р.
3. Проф. д-р Радмил Поленаковиќ с.р.
4. Доц. д-р Марија Топузовска Латковиќ с.р.
5. Доц. д-р Елеонора Серафимовска с.р.

Рецензија

На докторската дисертација со наслов **„ЕВАЛУАЦИЈА НА КЛИНИЧКИТЕ РЕЗУЛТАТИ СО ТЕХНИКАТА НА АРТРОСКОПСКО МИКРОФРАКТУРИРАЊЕ ВО ТРЕТМАНОТ НА КОМПЛЕТНИТЕ ЛЕЗИИ НА ЗГЛОБНАТА РСКАВИЦА НА КОЛЕНОТО“** од д-р Константин Митев, пријавена на Медицинскиот факултет во Скопје

Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на својата IV редовна седница одржана на 6.5.2014 година, определи рецензентска комисија во состав:

4. проф. д-р Мирче Симеонов
5. проф. д-р Славчо Стојменски
6. проф. д-р Миодраг Врчаковски,

за оцена на докторската дисертација од м-р д-р Константин Митев, со наслов:

Евалуација на клиничките резултати со техниката на артроскопското микрофрактурирање во третманот на комплетните лезии на зглобната рскавица на коленото.

По разгледувањето на доставениот текст, РЕЦЕНЗЕНТСКАТА КОМИСИЈА има чест до Наставно-научниот совет да го достави следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација под наслов **„Евалуација на клиничките резултати со техниката на артроскопското микрофрактурирање во третманот на комплетните лезии на зглобната `рскавица на коленото“**, изработена од д-р Константин Митев, претставува самостоен и оригинален труд од областа на хирургијата на 91 страна со 59 табели и 59 графикони. Докторската дисертација ги содржи сите поглавја на еден научно истражувачки проект. Содржината е поделена на вовед, мотив, задачи и цели, материјали и методи, резултати, дискусија, заклучок и литература.

Во воведниот дел е прикажана анатомската градба на артикулирачката `рскавица како и биомеханиката и физиологијата на колениот зглоб, каде што се потенцирани и одделните компоненти на рскавицата и концептот на поврзаност помеѓу

времетрањето, интензитетот и фреквенцијата на аплицираната сила врз артикулирачката `рскавица. Изнесени се податоци кои укажуваат на значењето, потребата и улогата на раната детекција на лезиите на артикулирачката `рскавица на колениот зглоб. Од хистолошка гледна точка, најмногу се истакнува важноста на инсулин растечки фактор 1 кој е контролиран од инсулин растечки протеин, кој се секретира од хондроцитите и се смета за круцијален фактор при оштетување на `рскавицата.

Изнесени се историските податоци кои го опишуваат развојот на артроскопската техника во третманот на лезиите на зглобната `рскавица на коленото. Опишан е методот на работа-артроскопијата и техниката на микрофрактурирање, изведување на комплетната постапка користејќи ја стандардната техника и опрема.

Студијата е проспективна, а материјалот се состои од 51 испитаник со комплетни лезии на зглобната `рскавица (трет и четврт степен) класифициран спрема степенот на оштетување по ICRS - класификациониот систем (1998 г.), според кој лезиите на зглобната `рскавица се поделени во четири степени. Прв степен подразбира размекнување на зглобната `рскавица, втор степен - при кој е оштетена помалку од половината од дебелината на рскавицата, трет степен оштетена е повеќе од половината од дебелината на `рскавицата и четврти степен –комплетно оштетена рскавица. Пациентите се поделени според возраста во две возрасни групи, и тоа од 15 до 35 год., од 36 до 60 год., а според полот на машка и женска популациона група.

Потенцирано е дека артроскопските интервенции се изведувани од ист хируршки тим а наодите од магнетна резонанција (1.5 Тесла) ги анализира и ги интерпретира искусен и квалификуван радиолог.

Мотивот за изработка на една ваква клиничка студија произлегол од фактот дека голем дел од лезиите на артикулирачката `рскавица се недијагностицирани или несоодветно третирани без егзактна евалуација на точно дефинирани примероци.

Со оглед на изнесеното, јасно и концизно се поставени следниве цели:

- да се евалуираат клиничките резултати по оперативниот третман на комплетните лезии на зглобната `рскавица на коленото со методот на артроскопско микрофрактурирање ;
- да се одреди корелација на функционалните резултати пред и по третманот на комплетните лезии на зглобната `рскавица според пол, локализација и големина на лезијата.,
- да се одреди ефективноста на различните скорсистеми и нивното практично значење во евалуацијата на

функционалните резултати кај `рскавичните лезии на зглобот на коленото.

За евалуација на клиничките и функционалните резултати пред и после оперативниот третман , прикажани се и активностите кои се предвидени за реализација на поставените цели:

- **пополнување на формулари од функционалните скор системи и тоа Тегнер-Лисхолм, Вомак, Оксфорд и КСС пред третманот и постоперативно на три, дванаесет и осумнаесет месеци;**
- **резултатите од Тегнер-Лисхолм, Вомак и Оксфорд функционалните скор системи се споредуваат со објективниот КСС скорсистем.**
- **утврдување на меѓусебната корелациона поврзаност на одделни параметри; со издвојување на оние кои ќе покажат најсилна корелација со возрастна група и пол.**

Детално се опишани и статистичкиот метод со кој собраните податоци се обработуваат со помош на следниве статистички методи: базите на податоци се формираат со примена на специфични компјутерски програми, атрибутивните статистички серии се анализираат со одредување на коефициент на односи, а нумеричките серии се анализирани со мерки на централна тенденција. Статистичката сигнификантност на разликите меѓу атрибутивните серии се тестираат со помош на Студентов Т-тест и Манн-Витни тест а изработена и АНОВА -Анализа на варијанса со пост хок тест., при што планирано е изведена со стандардни статистички програми Statistika for Windows i SPSS 13,0, а при тоа податоците се прикажани графички и табеларно.

Врз основа на претходно изнесеното, јасно се изведени очекуваните резултати. Резултатите на сите 51 испитаник се детално прикажани преку 59 табели и 59 графикони што укажува на нивната прегледност и прецизност. Испитаниците се поделени во две возрастни групи, а прикажани се и половата дистрибуција, големината и локализацијата на оштетувањето (медијален или латерален кондил), како и причината за повредата (трауматска или нетрауматска). Потоа е направена евалуација на клиничките резултати според четирите функционални скорсистеми и тоа : Лисхолм-Тегнер, Оксфорд, Вомак и КСС предоперативно, на 3 месеци, на 12 и на 18 месеци постоперативно во двете возрастни групи.

Во вториот дел од истражувањето прикажани се компаративно резултатите од анализираните скали (Лисхолм-тегнер, Оксфорд, Вомак и КСС) меѓу двете возрастни групи испитаници со лезија на зглобната `рскавица на коленото. Нагласена е сигнификантната разлика во големина на лезијата кај возрастната популација во однос на помладата возрастна група.

Во дискусијата, кандидатот детално и критички ги анализира и ги коментира добиените вредности за сите корелирани параметри од оваа студија. Дискусијата е поделена во четири дела. Во првиот дел се анализираат резултатите од студијата и се корелираат со други студии во претходни публикации од еминентни автори. Во вториот дел се прецизираат предностите

и недостатоците на техниката на артроскопско микрофрактурирање во третманот на комплетните оштетувања на зглобната `рскавица на коленото. Во третиот дел се анализира молекуларниот механизам и патолошките состојби кои се основ за `рскавично оштетување. Во четвртиот дел се прикажани размислувањата за насоките за развој и унапредување на методите на третман за квалитативно и квантитавно подобрување на репарираното `рскавично ткиво.

Заклучоците на докторската дисертација се аналитички одраз на добиените резултати. Со добиените резултати се утврди дека техниката на артроскопското микрофрактурирање е сигурна и ефикасна минимално инвазивна метода во третманот на комплетните лезии на артикулирачката `рскавица на колениот зглоб. Резултатите кај сите испитаници евалуирани по функционалните скорсистеми (лисхолм-тегнер, оксфорд, вомак и ксс) покажаа сигнификатно подобрување во однос на предоперативната состојба. Подобри клинички резултати се добија кај помладата возрасна група со сигнификантна разлика во однос на постарата возрасна група. Студијата покажа тенденција на влошување на функционалните и клинички резултати после 18 месеци од операцијата, посебно во повозрасната група на пациенти. Резултатите од испитувањата покажаа дека употребата на кој било од функционалните скор системи укажуваат на постоење на оштетување на зглобната `рскавица на коленото, но ниеден не може да го предвиди степенот и големината на лезијата.

Посебно значајно е дека резултатите од оваа студија се очекува да имаат големото практично значење за: планирање на превентивни мерки и активности од областа на ортопедијата и трауматологијата, како и рана егзактна евалуација на лезиите на `рскавицата со која прецизно и ќе се одреди методот на третман за репарација на оштетувањата. Овие параметри ќе можат да се користат како критериум за научна, практична и едукативна примена во разни клинички области.

На крајот е приложено поглавјето библиографија, кое содржи 69 библиографски единици, коректно цитирани по азбучен ред. Сите автори се целисходно цитирани во текстот, што укажува на темелниот пристап на кандидатот кон ова истражување.

Заклучок

Докторската дисертација „Евалуација на клиничките резултати со техниката на артроскопско микрофрактурирање во третманот на комплетните лезии на зглобната `рскавица на коленото“, изработена од м-р д-р Константин Митев, претставува самостојна научна студија за евалуација на клиничките резултати после третманот со артроскопското микрофрактурирање при комплетните оштетувања на зглобната `рскавица на коленото. Студијата ги задоволува принципите на научна и истражувачка работа. Поставените цели во целост се реализирани, а добиените резултати се адекватно презентирани и обработени давајќи научен и практичен придонес.

Рецензентската комисија смета дека оваа студија ги исполнува стручните и научните критериуми за докторска дисертација и има актуелен и значаен придонес во областа на хирургијата.

Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје да ја продолжи процедурата за нејзина одбрана.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

4. проф. д-р Мирче Симеонов _____ с.р.
5. проф. д-р Славчо Стојменски _____ с.р.
6. проф. д-р Миодраг Врчаковски _____ с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА
„ЕФЕКТИТЕ ОД СТРАНСКИТЕ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ ВО ЗЕМЈИТЕ ВО
ТРАНЗИЦИЈА –СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА”,
ИЗРАБОТЕНА ОД КАНДИДАТОТ М-Р ЈЕЛЕНА ТАСТ, ПРИЈАВЕНА НА
ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно - научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, на својата седница одржана на 25. 4. 2014 година, донесе Одлука под број 0202-1099/2, со која сме определени за членови на Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација поднесена од кандидатот м-р Јелена Таст, под наслов: **„ЕФЕКТИТЕ ОД СТРАНСКИТЕ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ ВО ЗЕМЈИТЕ ВО ТРАНЗИЦИЈА- со посебен осврт на Република Македонија”**. По внимателното прегледување на трудот, Комисијата, пред членовите на Наставно - научниот совет, го поднесува следниов,

ИЗВЕШТАЈ
ПРИКАЗ НА СОДРЖИНАТА НА ДОКТОРСКИОТ ТРУД

Предмет на истражување на оваа докторска дисертација се ефектите од странските директни инвестиции (СДИ) врз економскиот развој на земјите во транзиција во услови на зголемена конкурентност и интензивирани процеси на движење на капиталот во светската економија. Во тие рамки, посебна нагласка е ставена на дизајнирањето на политиките на земјите во транзиција и посебно Република Македонија кон привлекувањето на странскиот капитал како дополнителен извор на акумулација.

Докторската дисертација на кандидатката м-р Јелена Таст содржи 318 страници компјутерски среден текст, со прилог од 13 страници во кои се поместени табели користени за статистичката анализа и прашалникот користен за емпириското истражување, 12 страници користена литература, и 2 страници со кратенка, или се вкупно 347 страници.

Покрај воведот и заклучните согледувања, материјата во докторската дисертација е структурирана во четири глави, според следниов редослед:

- **Теоретски концепции за меѓународното движење на капиталот во вид на странски директни инвестиции (стр.23-35);**
- **Земјите во транзиција и странските директни инвестиции (36-134);**
- **Ефектите од странските директни инвестиции во земјите во транзиција (стр. 136-182);**
- **Странските директни инвестиции во Република Македонија (стр.183-294;**
- **Заклучни согледувања и препораки (стр.295-318).**

Во воведниот дел на дисертацијата се образложени актуелноста и значењето на проблематиката која е предмет на истражување во трудот, целта, предметот на истражувањето, применетата методологија и очекуваните резултати.

Истражувањето во докторската дисертација има теоретски и емпириско-аналитички пристап, поддржан со база на податоци.

Првата глава насловена **Теоретски концепции за меѓународното движење на капиталот во вид на странски директни инвестиции**, има теоретски пристап и

претставува преглед на економската мисла за извозот на капиталот во вид на странски директни инвестиции.

Направен е краток осврт на теориите за мотивите за извоз на капиталот во вид на странски директни инвестиции, во кој се опфатени теоријата на локациски предности, теоријата на пазарна моќ и теоријата на интернализација. Исто така се објаснети современите теоретски модели за странските директни инвестиции, односно еклектичната парадигма на Ј.Х. Данинг, позната и како ОЛИ-парадигма, и теоријата за конкурентните предности на нацијата.

Преку освртот на овие теории се дава една сеопфатна слика за причините за извоз на капиталот во вид на странски директни инвестиции и во овој контекст можат да се увидат причинско-последичните односи за движењето на СДИ од развиените земји во земјите во транзиција.

Втората глава насловена **Земјите во транзиција и странските директни инвестиции**, содржи сеопфатна анализа на приливот и на структурата на СДИ во земјите во транзиција.

Во овој контекст, преку анализата на глобалните текови на меѓународното движење на капиталот во вид на СДИ, се прави споредба со состојбите во земјите во транзиција, за да може да се види дали овие земји ги следат глобалните трендови на движењето и на структурата на СДИ.

Исто така, низ призмата на научна и емпириска анализа, поддржана со квантитативни податоци, се детектираат мотивите за вложување на капиталот и детерминирачките фактори на приливот на СДИ во земјите од Југоисточна Европа (ЈИЕ) и од Заедницата на независни држави (ЗНД).

Посебен акцент се става на детерминирачките фактори на СДИ, што во новата ера на интернализација на производството и капиталот имаат особено влијание на приливот на странски капитал во земјите во транзиција. Во овој контекст опфатени се националната регулатива и стимулациите за СДИ, процесот на приватизација, економските фактори, квалитетот на институциите, како и влијанието на процесот на интегрирање во ЕУ на приливот на СДИ во земјите во транзиција.

Изддржаноста на теоретската и емпириската литература по однос на прашањето за факторите кои имаат значајно влијание на приливот на СДИ во земјите од ЈИЕ и од ЗНД се потврдува преку статистичка анализа, со примена на линеарна корелација помеѓу релевантните варијабли. И во овој контекст се укажува на промените кои евидентно се случуваат во однос на политиките према СДИ, како резултат на глобалните случувања во последните неколку децении.

Истовремено се испитува влијанието на детерминирачките фактори на приливот на СДИ во секој регион поединечно, ЈИЕ и ЗНД, што може да помогне при креирањето на политиките поврзани со СДИ на овие земји.

Како практични примери се опфатени следниве земји: Унгарија, Полска, Словенија, Романија и Руската Федерација, карактеристични по сопствените специфики во периодот на транзицијата.

На крајот од ова поглавје, преку направената анализа на извозот на капиталот во вид на СДИ од земјите во транзиција може да се види местото и улогата на овие земји во меѓународните текови на капиталот.

Во третата глава насловена **Ефектите од странските директни инвестиции во земјите во транзиција**, предмет на анализа се макроекономските ефекти од СДИ во земјите од ЈИЕ и од ЗНД и нивното влијание врз економскиот развој на овие земји.

Теоретските размислувања за влијанието на СДИ во функција на побрз економски развој на земјите во транзиција се поткрепени со компетентни емпириски истражувања, со што се добива една појасна слика за причините за разликите во ефектите од СДИ помеѓу земјите.

Макроекономските ефекти од СДИ во земјите од ЈИЕ и ЗНД подетално се испитуваат преку статистичка анализа на линеарна регресиона корелација, при што се изведуваат општи заклучоци за значењето и улогата на СДИ во периодот на транзицијата. Испитувајќи ја врската помеѓу приливот на СДИ и, бруто-капиталот, вработеноста, извозот и стапката на економски развој, како и прогресот во транзицијата во земјите од ЈИЕ и од ЗНД во периодот од 2004 до 2011 година, истовремено се навлегува во подлабинска анализа за влијанието на СДИ врз економскиот развој на овие земји. Понатаму, направена е евалуација на издржаноста на детерминирачките фактори на приливот на СДИ, со што се потврдува дека влијанието на СДИ врз економскиот развој зависи од апсорбирачките капацитети на земјите.

Оттука произлегува и констатацијата дека ефектите од СДИ врз економскиот развој се условени од способноста на земјата да ги унапреди факторите од кои зависи приливот на СДИ, а во контекст на креирање на идните политики поврзани со СДИ на земјите кои се уште се соочуваат со транзицијата.

Во четвртата глава **Странските директни инвестиции во Република Македонија**, предмет на анализа се состојбите поврзани со СДИ во земјата.

За да се види каде се наоѓа Република Македонија во споредба со земјите од регионот во кој припаѓа, преку анализа на приливот и на структурата на СДИ во земјата во периодот од 1993 до 2011 година, направена е споредбена анализа со земјите од ЈИЕ.

Истовремено, преку имплементација на факторите од кои зависи приливот на СДИ според Ј.Х. Данинг, детектирани се основните причини за нискиот прилив на СДИ во Република Македонија, и исто така се изведуваат општи заклучоци за досегашните ефекти од странскиот капитал во земјата.

На крајот на оваа глава направена е подлабинска анализа на мотивите за вложување на капиталот, детерминирачките фактори на СДИ, како и на ефектите од нив, преку емпириско истражување во форма на прашалник, доставено до најголемите компании со доминантен странски капитал во Република Македонија.

Резултатите од истражувањето претставуваат појдовна рамка при дефинирање на идните насоки на политиката на привлекување СДИ во Република Македонија.

На крајот на докторската дисертација, се поместени најважните заклучни согледувања и препораки во контекст на стратегијата на Р.Македонија за привлекување СДИ во функција на нејзин побрз економски развој:

- градење на конзинстентна политика кон СДИ, кои треба да ги дополнуваат домашните инвестиции, а не да ги заменуваат;
- вклучување на сите економски субјекти со цел на мобилизирање на факторите за развој;
- креирање на конкурентски предности на земјите во корелација со поттикнување на извозно ориентирано производство;

- усогласување на образовниот систем со промените и движењата на глобалниот пазар;
- поттикнување и поддржување на технолошкиот развој и научно-истражувачките дејности;
- градење на ефикасна институционална инфраструктура;
- модернизација на инфраструктурата и за таа цел прекугранична соработка на заеднички проекти;
- интензивирање на регионална соработка;
- исполнување на критериумите за влез во ЕУ;
- специфицирана и таргетирана промоција на конкурентските предности на земјата за привлекување СДИ.

МИСЛЕЊЕ И ОЦЕНА НА ДОКТОРСКИОТ ТРУД

Докторската дисертација под наслов „Ефектите од странските директни инвестиции во земјите во транзиција, со посебен осврт на Република Македонија“, поднесена од кандидатката м-р Јелена Таст, обработува актуелна и значајна проблематика во современите интензивирани и згуснати процеси на интернализација на производството и капиталот. За мала и отворена економија како што е Република Македонија, движењето и привлекувањето СДИ претставува горливо подрачје на вкрстување на идеи и пристапи од крајно афирмативни до критички, што дава голем простор за истражување и анализа. Постоењето на обемна литература и истражувања во оваа област претставуваат уште поголем предизвик за млад истражувач да се фати во костец со нив и да се обиде да ги расветли од специфичен агол ефектите од СДИ за специфична група земји- земјите во транзиција, со посебен осврт на Р. Македонија.

Интензивниот пораст на СДИ на глобално ниво, а со тоа и пробивот на ТНК во сите сфери на човековата активност, е основна карактеристика на современата светска економија, со сите позитивни и негативни последици. Имајќи го во фокусот на внимание главниот предмет на истражување: ефектите од странските директни инвестиции во земјите во транзиција, поставен во две рамнини кои се прекршуваат – транзицијата, од една и глобализацијата, од друга страна, и двете како светски процеси, кандидатката успешно ги детектира мотивите со детерминирачките фактори за движење на СДИ, испитувајќи го нивното влијание врз економскиот развој на земјите во транзиција.

Основна цел на дисертацијата е најпрвин да се синтетизираат мотивите на странските инвеститори и детерминирачките фактори за прилив на капитал во земјите во транзиција, за да се премине на испитување на ефектите од СДИ во овие земји. Во фокусот на вниманието се макроекономските ефекти од СДИ и нивното влијание врз економскиот развој. Во овој контекст, кандидатката се користи со статистичка анализа и линеарна регресиона корелација за да ги испита ефектите од СДИ, а потоа прави евалуација на издржаноста на детерминирачките фактори на приливот на СДИ во земјите во транзиција, сугерирајќи на одредени факти (како доказ на анализата) што земјите во транзиција треба да ги имаат предвид при креирањето на нивните национални политики поврзани со СДИ. Кандидатката констатира дека со испитувањето на ефектите од СДИ во земјите од ЈИЕ и од ЗНД, практично се потврдуваат детерминирачките фактори на СДИ, кои според економската литература имаат најзначајно влијание на приливот на странски капитал. При тоа, кандидатката

заклучува дека ефектите од СДИ врз економскиот развој се условени од способноста на земјата да ги унапреди факторите од кои зависи приливот на СДИ.

За квалитетот и оригиналноста на дисертацијата придонесува анализата на СДИ во Република Македонија, со посебен осврт на ефектите од нив врз развојот на земјата. За да ја испита издржаноста на мотивите за инвестирање и детерминиращките фактори врз приливот на СДИ, кандидатката спроведува емпириско истражување во одредени странски компании во Р.Македонија. Резултатите од истражувањето ги апострофираат ефектите од странскиот капитал во земјата и даваат подлога да се дефинира стратегија за привлекување на СДИ која би требало да се користи од страна на релевантните фактори при креирање на политиката на Р.Македонија спрема СДИ и нивното влијание врз економскиот развој.

Докторската дисертација дава научен придонес во следниве насоки:

- придонес во економската теорија- во дисертацијата се прави подбор на теоретските фундаменти на СДИ и со емпириска анализа се докажува валидноста и предноста на теоријата на Данинг, т.н еkleктична теорија или ОЛИ-парадигмата и нејзиното значење во објаснувањето на промената на меѓународната позиција на земјата во зависност од фазите на економскиот развој;
- придонес во економската политика – во сегментот градење стратегија за привлекување на СДИ во правец на забрзување на економскиот развој на земјите во транзиција. Врз основа на спроведената анализа на податоците со статистички методи и линеарно регресиона корелација и со компаративна анализа на одредени земји во транзиција, кандидатката извлекува релевантни заклучоци кои можат да послужат како патокази за редицајнирање на политиките за привлекување на СДИ во овие земји;
- придонес за економската политика и практика во Република Македонија – со компаративната анализа на одредени земји, нивните успешни и помалку успешни решенија, како и со емпириското истражување за состојбата и ефектите од досегашните прилеани странски дитектни инвестиции во Р. Македонија, кандидатката солидно и успешно ги апострофира предностите и слабостите од актуелната стратегија за привлекување на СДИ во земјата и резултатите од истата. Тоа дава здрава основа да се проектира можна, коректна и компетентна , без претензии да биде сеопфатна, стратегија за СДИ во Р. Македонија, од која може да се креира идна, успешна политика на земјата за привлекување на странски капитал како дополнителен извор на акумулација и фактор на развој на економијата на Р.Македонија.

Водејќи се од наведените констатации, Комисијата констатира дека дисертацијата обработува тема која е актуелна и релевантна, како од аспект на економската наука, така и од аспект на економската политика. Во докторската дисертација, кандидатката дава сеопфатна обработка на проблематиката која е предмет на интерес, применувајќи современа методологија како стандардна алатка во евалуација на СДИ и нивните ефекти врз развојот на економиите. Трудот е напишан со јасен и разбирлив стил при што е евидентна автентичноста и самостојноста на кандидатката во искажувањето и сувереното владеење со материјата, како и докажувањето на целите на истражувањето. Извлечените заклучоци потврдени со емпириското истражување можа да послужат за практично креирање на политиката за привлекување на СДИ во земјата.

ПРЕДЛОГ

Врз основа на изнесените карактеристики на содржината и на квалитативните особености на трудот, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно - научниот совет на Економскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје:

- *прво*, да го усвои рецензентскиот извештај за докторската дисертација на тема: **„ЕФЕКТИТЕ ОД СТРАНСКИТЕ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ ВО ЗЕМЈИТЕ ВО ТРАНЗИЦИЈА , СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“**, поднесена од кандидатот м-р Јелена Таст,
- *второ*, да одобри закажување на јавна одбрана на докторската дисертација.

Членови на Комисијата:

1.Проф.д-р Љубица Костовска	с.р.
2.Академик Таки Фити	с.р.
3.Проф.д-р НаталијаНиколовска	с.р.
4.Проф.д-р Ирена Кикеркова	с.р.
5.Проф.д-р Трајко Славески	с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

на докторската дисертација „ФАКТОРИТЕ НА МОДЕРНИЗАЦИЈА НА СИСТЕМОТ НА УПРАВАТА ЗА ЈАВНИ ПРИХОДИ ВО ПРОЦЕСОТ НА ПРИБЛИЖУВАЊЕ КОН ЕУ“ ОД М-Р ФАРУК ОМЕРИ, ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Со Одлука на Наставно – научниот совет на Економскиот факултет во Скопје број 0202-1049/2 од 30.4.2014 година, определени сме за членови на Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација поднесена од кандидатот м-р Фарук Омери под наслов ФАКТОРИТЕ НА МОДЕРНИЗАЦИЈА НА СИСТЕМОТ НА УПРАВАТА ЗА ЈАВНИ ПРИХОДИ ВО ПРОЦЕСОТ НА ПРИБЛИЖУВАЊЕ КОН ЕУ.

По проучувањето на текстот на докторската дисертација, Комисијата го поднесува следниов извештај за содржината, оцените и предлогот.

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација под наслов ФАКТОРИТЕ НА МОДЕРНИЗАЦИЈА НА СИСТЕМОТ НА УПРАВАТА ЗА ЈАВНИ ПРИХОДИ ВО ПРОЦЕСОТ НА ПРИБЛИЖУВАЊЕ КОН ЕУ, изработена од кандидатот м-р Фарук Омери, претставува самостоен научен труд претставен на 212 страници (193 страници основен текст, 4 страници содржина на трудот, 11 страници користена литература, 2 насловни страници, 2 страници со апстракт како и 14 табели, 2 графикони и 4 слики). Докторската дисертација е проверена преку електронскиот систем за анализа и пронаоѓање на плагијати во трудови при Министерството за образование и наука. Резултатот покажува 4,77% совпаѓање со други трудови, врз основа на што потврдуваме дека оваа докторска дисертација претставува самостоен труд на кандидатот.

СОДРЖИНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

Текстот е поделен на: вовед, четири глави, заклучни согледувања и користена литература. Општата структура на докторската дисертација е следна:

- Вовед (9 – 12стр.); Глава 1: Перманентна модернизација и јакнење на институционалниот капацитет (13 – 74 стр.)
- Глава 2: Организационо-управувачките промени (75 – 106 стр.)
- Глава 3: Развој на човечките ресурси (107 – 146 стр.)
- Глава 4: Технолошка модернизација и занчењето на ИТ (147 - 186 стр.)
- Заклучни согледувања (187 – 201 стр.)
- Користена литература (202 – 212 стр.)

Во воведниот дел, кандидатот м-р Фарук Омери поаѓа од целта на истражувањето анализирана во контекст на современите општествени, економски и технолошки трендови. Современите промени ги третира како основа за согледување на правците за перманентна модернизација и јакнење на институционалниот капацитет на системот: Управа за јавни приходи на Р.Македонија. Предметот на истражување го анализира од содржински и структурен аспект, повикувајќи се и на теоретските поставки во објаснувањето на каузалитетите на промените во управувањето, организацијата и регулацијата. Појдовна точка е високата зависност на ефикасноста на

даночниот систем од заедничката реализација на организациските управувачките, технолошките и економските промени во разгледуваниот систем, како и во другите системи со кои е поврзан. Затоа, модернизацијата се третира како комплексен проект во кој се интегрираат сите овие промени. Од тој агол на гледање, се нагласува приоритетноста на новите знаења и технологии кај Управата за јавни приходи. Воедно, се имаат предвид правците на промени и инструментите на регулација на ЕУ во овој домен, што е неопходна рамка за идните промени кај една земја која тежи да стане членка на ЕУ.

Во првата глава под наслов „Перманентна модернизација и јакнење на институционалниот капацитет“, кандидатот изнесува согледувања за значењето на современите технолошки промени во време на глобализација, што во суштина значи време на експлозија на користење на ИТ, време на интернет - владеењето и поврзување кое не познава граници. Поаѓајќи од неопходноста за забрзана интеграција на Р.Македонија во глобалните трендови, како и во ЕУ, кандидатот го потенцира значењето на континуитетот на фазните промени во периодот на транзицијата. Притоа, модернизацијата како општ процес се третира како дел на транзициските промени. Во овој дел, се анализира минувањето низ првата фаза (како приватизацијата на малите и средни претпријатија), втората фаза (како приватизација на големите претпријатија), како и другите развојни чекори поддржани од длабоки реформи кои го обележаа досегашниот пат на транзицијата. Едновременно, еволуцијата на приближувањето кон ЕУ стандардите, реализацијата на првата Спогодба за соработка со ЕУ, Програмата за стабилизација и асоцијација, кандидатскиот статус на земја - членка на ЕУ и обврските кои произлегуваат од нив, им даваат белег на реформите како содржина на длабока општествена трансформација. Дел од неа се и промените на даночниот систем. Јакнењето на институционалниот капацитет на даночниот систем е неопходна потреба заради што се анализираат факторите од кои зависи овој процес. Перманентната модернизација се третира како начин на јакнење на овој капацитет, а структурната поставеност на даночниот систем како директен „учесник“ во јакнењето на капацитетот. Модернизацијата на Управата за јавни приходи се разгледува како систем на промени што предизвикува бројни управувачки активности во сите делови битни за остварување на новата улога на Управата. Процесот на интеграција на даночниот систем на Р. Македонија како повеќефазен модел се разгледува во посебна точка.

Во втората глава, под наслов „Организационо-управувачките промени“, кандидатот поаѓа од нагласувањето на потребата за единство на увозното и домашно know-how во реализацијата на реформски промени на системот, Управа за јавни приходи. Процесот на промени се разгледува од првата фаза на транзиција (трансформација на поранешниот Завод за платен промет) до денешните зафати на осовременување на функциите на даночната администрација. Промените во функциите на системот е составен дел на модернизацијата на системот. Идентификувањето на одделни специфични потреби на поодделни категории на даночни обврзници доведе до организациски промени, практично олицетворени во флексибилните и ефективни организациски единици, специјализирани за мали и средни даночни

обврзници, како и за големи даночни обврзници. Кандидатот ја истакнува каузалноста помеѓу организациските и управувачките промени, аргументирајќи го тоа низ елаборацијата на промените во управувачките активности во одредени фази на трансформацијата на Управата за јавни приходи. Воедно, се земаат предвид и промените во управувачката структура кои се во согласност со ЕУ - директивите. По идентификацијата на потребите на одделни категории обврзници, кандидатот го насочува своето внимание кон целите, визијата и стратешките задачи на системот, Управа за јавни приходи во иднина. Во рамки на тоа, се издвојуваат следниве основни правци на модернизацијата: ефикасна функционалност во рамките на финансискиот сектор, нормативно приспособување кон ЕУ-стандардите, организациска консолидација, унапредување на управувачката структура и управувачките функции, унапредување на технолошката основа, информациско поврзување на системот и окружувањето, како и иновирање на активностите за поддршка на ефикасната функционалност на системот, Управа за јавни приходи.

Во третата глава насловена како „Развој на човечките ресурси“, анализата од развојното значење на човечките ресурси, преминува во анализа на знаењето како интегрален дел на модернизацијата на системот, Управа за јавни приходи. Човечките ресурси и нивното постојано унапредување трпат влијание од бројни фактори, заради што се потенцира потребата од конзистентен систем на цели, правци и активности насочени кон нивниот перманентен развој. Од аспект на даночниот систем, се потенцира важноста на стимулативната клима за унапредување на кадровскиот потенцијал, како на пример, надградба и имплементација на Кодексот на даночните службеници, надминување на судирот на надлежности, надградба на системот на наградување и унапредување во кариера, деполитизацијата итн. Знаењето се третира како базичен дел на унапредувањето на даночниот систем, односно Управата за јавни приходи, и тоа пред сè сфатено како единство на сопственото искуство, вештините и рутините и увозното know-how. Управувачкото и професионалното знаење, секое одделно, бара примена на системи кои овозможуваат не само трансфер и дифузија, туку и конверзија на знаењето во практични резултати. Нагласена е важноста на трансферот на know-how и соодветни видови на експертско знаење, преку разни облици на соработка. Кандидатот посебно ги разработува формите на стекнување на знаење: институционални (даночна академија, даночна училица и сл.) и неинституционални (семинари, советувања, симпозиуми, работилници и сл.). Од формите на дифузија на корисното знаење за даночните обврзници како крајни корисници на услугите, нагласени се предностите на нудењето услуги по електронски пат.

Во четвртата глава, насловена како „Технолошката модернизација и значењето на ИТ“, кандидатот на почетокот ги анализира основните карактеристики на технолошката модернизација. Поаѓајќи од релевантните ИТ-стратегии на ЕУ, како и од ЕУ-стандардите во овој домен, кандидатот ја елаборира потребата за доследно следење на принципот на компатибилност на ИТ на системот: Управа за јавни приходи. Притоа се нагласени правците на идните управувачки активности кои помагаат во остварувањето на овој принцип. За одбележување е дека во оваа глава прашањата поврзани со

примената на ИТ не се третираат од технички, туку од функционален аспект. Тоа значи дека ИТ се анализираат од аспект на нивното влијание врз модифицирањето на активностите во врска со остварувањето на функциите на системот, односно врз промените на самите функции. Се нагласува управувањето со знаењето како една од стратешките задачи на Управата за јавни приходи. Стекнувањето и создавањето нови знаења за управување се анализираат според групи на потреби за ефикасно функционирање на системот. Во рамките на тоа, потенцирано е управувањето со знаењето, потребно за решавање на проблемите во доменот на ИТ - технологијата. Тоа се разгледува според облиците на технологиите кои треба да се имплементираат со цел ефикасно функционирање на системот. Модернизацијата на постојните и воведувањето нови специфични ИТ-програми, развојот на информациската структура за управување со документацијата, формите на ИТ-едукација, како и начините на поврзување и комуникација со други институции и даночни обврзници, се предмет на посебни согледувања.

Докторската дисертација завршува со заклучните согледувања кои ги сумираат основните ставови изнесени во трудот. Меѓу заклучоците има такви кои се од општ карактер, кои се однесуваат на јавната администрација во поширока смисла на зборот, но и такви кои се од посебен карактер, кои се однесуваат на посебни активности во областите на даночната администрација односно системот: Управа за јавни приходи. Кандидатот потенцира дека изградбата на современ систем на даночна администрација, односно Управа за јавни приходи, според ЕУ-стандардите, во голема мера зависи од степенот на општествената подготвеност за соочување и прифаќање нови промени. Модернизацијата на Управата за јавни приходи, мора да се најде во рамки на новите траектории, кои значат и прераснување на Управата за јавни приходи во е-систем на даноци. Тоа значи дека перспективата е даночен систем потпрен на нови технологии и знаења и вмрежен со сите други зависни системи и бројни корисници. Кандидатот се повикува на компаративни анализи и успешни примери за модернизацијата и развојот кој води кон е-даночни системи.

Во изработката на докторската дисертација претежно е користена нова литература, како и извори од интернет. Користени се и бројни официјални документи, стратегии, развојни програми и извештаи од Владата на Р.Македонија и соодветните министерства, како и релевантни статистички бази на податоци, анализи и извештаи од меѓународни институции: OECD, UNCTAD, UN, EUROSTAT, USAID и др., научни трудови од реномирани светски и домашни автори, веб-страници и прирачници. Во користената литература преовладува странската литература. Од вкупно 90 наслови и 12 веб-страници кои се користени при изработката на докторската дисертација, 69 наслови се од странски автори, а 21 наслов од домашни автори, 13 статии, 24 законски и подзаконски акти и 15 публикации.

Во докторската дисертација е постигнато методолошко единство на третираните процеси и промени што дава атрибути на јасност, разбирливост и конзистентност во стилот на изразување и презентирање на материјата.

ОЦЕНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов **ФАКТОРИТЕ НА МОДЕРНИЗАЦИЈА НА СИСТЕМОТ НА УПРАВАТА ЗА ЈАВНИ ПРИХОДИ ВО ПРОЦЕСОТ НА ПРИБЛИЖУВАЊЕ КОН ЕУ**, изработена од кандидатот м-р Фарук Омери, констатира дека се работи за самостоен и вреден труд. Процесите кои ги разгледува преку единството на теоретскиот, развојниот и практичниот аспект, преку нивните општи и посебни карактеристики, како и преку функционалниот и структурен пристап кои соодветствуваат на тие процеси, притоа потенцирајќи го нивниот еволутивен пат, го доведуваат кандидатот до резултат вреден за вниманието на теоретската мисла и ангажираната практика во доменот на даночната администрација и посебно на Управата за јавни приходи на Р.Македонија. Придонесот на овој труд го потенцираме низ следниве аспекти:

1. Проблематиката која се обработува е сложена и динамична. Кандидатот модернизацијата ја третира како систем на промени кој се гради и развива низ каузалитетите на економските, технолошките, организациските, управувачките активности и сл. Овој систем на промени применет на Управата за јавни приходи ги носи особеностите на отвореност, континуираност и флексибилност според новите предизвици во окружувањето, што има силно влијание врз успехот во неговиот развој. Кандидатот успева да ги потенцира слабите и јаките страни на различните видови каузалитети, и да изведе заклучоци кои можат да помогнат во реализацијата на програмите за модернизација на Управата за јавни приходи.

2. Кандидатот ја потенцира улогата на технолошката модернизација заради нејзината блиска поврзаност со ефикасноста, ефективноста, транспарентноста и економичноста на работењето на Управа за јавни приходи. Придвигувајќи се од функционалниот пристап (влијание на ИТ и вмрежувањето врз функциите на Управата за јавни приходи), кон факторскиот пристап (влијание на факторите на развојот врз промената на улогата на Управата за јавни приходи), доаѓа до суштественото и незаменливо значење на знаењето за модернизацијата. Тој успева да ги идентификува основните домени каде што е неопходно ново управувачко и професионално знаење, како и формите на стекнување и ширење на знаењето.

3. Организациските, управувачките и институционалните промени, се разгледуваат во различни контексти на реализацијата на процесот на модернизација. Резултатите од нивното воведување во различни временски периоди ги аргументира со емпириски податоци, но и ги „мери“ според оперативните цели поставени преку соодветните програми. Кандидатот го издвојува недоволниот институционален капацитет како заеднички именител на проблемите што се јавуваат при имплементацијата на програмите. Затоа, неговото јакнење го потенцира како приоритетна задача. Воедно, сегментираните пристапи кон модернизацијата (организациски промени, без соодветни кадрвски потенцијали, управувачки промени без технолошки промени итн), можат да се надминат единствено преку издржани долгорочни стратегии кои се водат од ЕУ-стандардите и политиките за современ даночен систем.

4. Кандидатот ја разгледува модернизацијата на Управата за јавни

приходи како долгорочен процес кој е во функција на реализација на стратешките развојни цели и правци кои водат кон развиена економија и општество. Глобална цел е валоризацијата на нејзините развојни ефекти во зголемувањето на ефикасноста на функционирање на економскиот систем на Р.Македонија. Унапредувањето на функциите на Управата за јавни приходи според растечките кориснички потреби има клучна улога во развојот на економијата како функционална пазарна економија. Таа не познава институционални и администативни пречки, неоправдани временски задоцнувања, нетранспарентни политики, или, пак, неконзистентни и несинхронизирани промени. Преку модернизацијата на јавната управа се намалува просторот на вакви и слични неправилности. Затоа, кандидатот ја третира модернизацијата како систем на промени со стратешка развојна улога. Соодветно, и забрзувањето на интеграциските процеси во ЕУ е зависно од брзината на модернизацијата на даночниот систем.

5. Кандидатот м-р Фарук Омери успева да изработи труд во кој на успешен начин ги издвојува оние глобални карактеристики на технолошките, организациските, управувачките и институционални промени кои се применливи во процесите на модернизација во наши услови. Воедно, успева да ги селектира по важност оние активности со европски предзнак кои можат да се вградат во процесите на модернизација во нашата земја. Исто така, успева да укаже на предизвиците во нашата практика кои бараат наш ангажман и континуиран придонес. Кандидатот м-р Фарук Омери, тоа може да го постигне заради тоа што ја одлично ја познава практиката на трансформација и развој на даночниот систем во Р.Македонија, стекнувајќи богато и вредно искуство и знаење низ работењето токму во Управата на јавни приходи. Неговото искуство, надградено со нови спознавања стекнати низ работата на дисертацијата, е основа кандидатот да предлага заклучоци со реална, практична корисност, потребни и применливи во понатамошниот развој на даночниот систем на Р. Македонија. Но, овој труд не би имал таков квалитет доколку кандидатот едновременно не ги поседуваше истражувачките квалитети како упорност, систематичност, критичност и истрајност.

ПРЕДЛОГ

Комисијата е убедена дека докторската дисертација на кандидатот м-р Фарук Омери претставува солидно структурирано истражување кое е теоретски фундирано, користи современ методолошки пристап и се потпира на широка литература. Докторската дисертација е труд со специфична важност во македонската научна мисла и практика. Комисијата е убедена дека кандидатот ги остварил поставените цели и задачи предвидени со тезите и пријавата на докторската дисертација.

Врз основа на изнесените карактеристики на содржината и на квалитативните особености на трудот, Комисијата со задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје:

- *прво*, да го усвои извештајот за докторската дисертација на тема: „Факторите на модернизација на системот на Управата за јавни приходи во процесот на приближување кон ЕУ“, поднесен од кандидатот м-р Фарук Омери;
- *второ*, да дозволи јавна одбрана на докторската дисертација.

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Златка Попова с.р.
2. Академик Таки Фити с.р.
3. Проф. д-р Живко Атанасовски с.р.
4. Проф. д-р Михаил Петковски с.р.
5. Проф. д-р Наталија Николовска с.р.

Преглед
на прифатени теми за изработка на магистерски трудови
на Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања -
Скопје

Кандидат	Тема	Ментор
Маја Димитровска Поповска	Анализа на стратегиските пристапи на микропретпријатијата Analysis of the strategic approaches of micro enterprises	проф. д-р Мирјана Борота Поповска
Ивана Спасовска	Самопроценка на наставниците за нивната компетентност за работа со деца и млади Self – assessment of teachers about their competence to work with children and young people	доц. д-р Елеонора Серафимовска
Маргарита Спасеска	Наградување на трудот во општествениот сектор во Република Македонија Rewarding of labour in the social sector in the Republic of Macedonia	проф. д-р Јорде Јаќимовски
Јана Ѓорѓиевска	Современи трендови во практиките на менаџментот на човечки ресурси: Студија на случај - INDITEX Modern trends in the practices of human resources management: Case study - INDITEX	доц. д-р Марија Топузовска Латковиќ
Милко Аритоновски	Влијанието на социјалните мрежи преку апликации на мобилните уреди во извршувањето на секојдневните обврски на работното место The impact of social networks through applications on mobile devices on the performance of daily duties at work	Проф.д-р Владимир Трајковиќ
Раим Лимани	Употребата на двојното мнозинство во единиците на локалната самоуправа во Република Македонија Use of double majority in local self- government units in the Republic of Macedonia	доц. д-р Анета Цекиќ

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА
„ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ ОД ЗАЧЛЕНУВАЊЕТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО
ЕВРОПСКАТА УНИЈА” ОД М-Р АМИР ИМЕРИ, ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ИНСТИТУТ
ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 241 од Статутот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, а во врска со поднесената докторска дисертација од кандидатот м-р Амир Имери со наслов „Економски ефекти од зачленувањето на Република Македонија во Европската унија“, Научниот совет на Економскиот институт во Скопје, на 100. седница одржана на 16.12.2013, донесе Одлука 02-2381/2 за формирање на Комисија за оцена на докторската дисертација, во состав:

1. д-р Снежана Костадиноска-Милошеска
2. д-р Томе Неновски
3. д-р Верица Јанеска
4. д-р Ненад Вуњак
5. д-р Наташа Данилоска.

Членовите на Комисијата со посебно внимание ја прочитаа и ја проучија поднесената докторска дисертација и по усогласувањето на мислењата, до Научниот совет на Економскиот институт, го доставуваат следниов:

ИЗВЕШТАЈ

1. Општи согледувања

Кандидатот м-р Амир Имери во својата докторска дисертација „Економски ефекти од зачленувањето на Република Македонија во Европската унија“ обработува комплексна проблематика од областа на макроекономијата и економијата на ЕУ. Истражувањето е насочено кон регионалните економски интеграции, процесот на зачленување на РМ во ЕУ и особено кон економските ефекти од зачленувањето.

Регионалните економски интеграции се процеси кои го карактеризираат моменталниот развој на глобалната економија, за кои постои солидна теоретска разработка. Како најуспешна економска интеграција се смета Европската унија. Во актуелниот контекст, Европската унија има огромно значење за светската економија и за економиите на земјите што членуваат во неа. Токму затоа овој труд е фокусиран на процесот на пристапување на РМ во ЕУ. Тој претставува кулминација на повеќе од дведецениската економска, социјална и политичка трансформација на земјата. Членството во Европската унија, соодветно на теоретските сознанија, како и компаративните искуства, треба да донесе многу погодности за Македонија и за нејзините граѓани, вклучително и просперитет, поинтензивни врски со нивните европски соседи и придонес во обликувањето на политичкиот, социјалниот и економскиот развој на Европа. Процесот на пристапување е долг и тежок, делумно заради потребата новата земја - членка да донесе многу закони и регулативи на Европската унија кои се содржани во *acquis communautaire*. Тоа е можеби и потешко затоа што земјата - пристапничка мора да се подготви за огромни промени во својата економија, на нејзините надворешни односи и тоа на начинот на кој функционира нејзиното општество, а кои се бараат и произлегуваат од пристапувањето. Овие промени се потребни доколку новата членка сака целосно да ги искористи погодностите и

доколку сака да ги исполни и одговорностите кои членството во Европската унија ги носи со себе.

Предметот на истражување се обврските што треба Македонија да ги исполни за да стане полноправна членка на Европската унија и какво влијание ќе имаат тие во економијата на земјата, особено по нејзиното зачленување во ЕУ. Во таа смисла, оваа докторска дисертација, покрај бројните и секојдневни дебати на оваа тема, претставува прв научени комплетен приказ во РМ. За таа цел, значителен дел од трудот е посветен на теоретските аспекти на растежот и развојот и нивната условеност од економските интеграции. Потоа, направен е опсежен осврт за практичните аспекти на регионалните интеграции. Притоа, пристапено е кон општа разработка на видовите и условите за економски интеграции и посебно за постанокот и развојот на економските интеграции во рамките на ЕУ, со истражување на економските резултати на новите земји - членки што се приклучија кон оваа интеграција. И се разбира, наголем дел од трудот е посветен на истражување за Република Македонија, како на процесот за пристапување, така и за сите економски состојби и предизвици на земјата, до и по членството.

2. Содржина на дисертацијата

Докторската дисертација со наслов „Економски ефекти од зачленувањето на Република Македонија во Европската унија“, поднесена од кандидатката м-р Амир Имери, се состои од вкупно 347 страници компјутерски обработен текст. Основниот текст структурно е поделен на: вовед, четири поглавја, заклучок и користена литература. Користената литература е наведена на 16 страници и содржи 221 релевантна библиографска единица, периодични списанија и интернет - страници.

Во воведниот дел од трудот е даден краток осврт на проучуваната проблематика, за значењето, поимното одредување, условите и развојот на економските интеграции и интеграциите на Европската унија. Понатаму е елаборирана актуелноста на проблематиката и од научен и од практичен аспект, а потоа се претставени предметот, целите на истражувањето и користениот методолошки приод.

Во првото поглавје, насловено **Поим, мотиви и видови на економски интеграции**, првенствено е определен поимот за економски интеграции, а потоа е пристапено кон разработка на мотивите и видовите на економски интеграции. Понатаму, како дел од овие општи процеси, се разработени условите за економски интеграции. Соодветно на претходното определување, во овој дел се презентираат развојот и функционирањето на ЕУ, клучните и други органи на Европската унија, заедничкиот пазар, економската и монетарната унија, заедничката монетарна политика, координацијата на економските политики и хармонизацијата на фискалните политики, како клучни политики за функционирањето на европската интеграција.

Во второто поглавје, кое носи наслов **Теоретски аспекти на растежот и развојот и нивната условеност од економските интеграции**, се прави осврт на теоретските аспекти на растежот и развојот и за економските интеграции како услов за тоа, почнувајќи од класичните теории, па се до современите теории. Во функција на аргументација на теориите, во трудот се презентирани резултати од соодветни емпириски студии кои ги истражувале долгорочните растежни и развојни ефекти од регионалните интеграции, посебно од странските директни инвестиции. Од бројните експликации, тежиштето е ставено на очекуваните екстерни ефекти, како краткорочни, така и долгорочни. Како позитивни, така и негативни, односно добивки и трошоци за земјата што влегува во која било економска интеграција. Како такви, особено вредни за анализа се издвоени ефектот на намалување на увозните цени, ефектот на зголемена конкуренција и ефектот од економијата на обем (economy of scale), ефектот на поголема продуктивност и губењето на националниот суверенитет.

Практични економски резултати на земјите што се приклучија кон Европската унија е насловот на третото поглавје. Во овај дел е направен компаративен преглед на досегашниот процес на проширување на Унијата. Преку емпириски истражувања, кандидатот ги анализира примерите на државите што станала членки на Европската унија при нејзиното прво проширување на исток во 2004, т.е. Словенија, Чешка, Словачка и Унгарија. Исто така, анализата продолжува со натамошното проширување од 2007, т.е. Романија и Бугарија и последното проширување, со кое најнова членка на оваа интеграција е Хрватска, земја многу слична и блиска до македонската економија. Вредно е да се напомене дека во анализата се користени сите достапни макроекономски индикатори за овие земји: инфлацијата, економскиот раст, невработеноста, платите, јавниот долг итн. Понатаму, се анализираат обврските на овие земји по основ на членството во Европската унија, и нивното влијание во економскиот раст по зачленувањето.

Четвртото поглавје носи наслов **Пристапување на Република Македонија во ЕУ**. Во него е направен целосен осврт на односите на Македонија со Европската Унија. На почетокот е даден кус преглед за историјатот на интеграција во ЕУ. Потоа се анализираат критериумите за членство во ЕУ и економските предизвици за пристапување во сите области на економијата што ќе бидат под влијание на овој процес. Според теоретските и практичните сознанија се уште следуваат многу тешки задачи што треба да се извршат, не само од властите, туку и од сите други субјекти, како што е бизнис секторот, синдикатите, сите јавни и приватни субјекти и граѓани на општеството. Во продолжение на трудот, во најголем обем се анализирани главните економски ефекти од проширувањето, кое во основа бара реално и номинално приближување на македонската со европската економија. Потоа е пристапено на анализа на секој ефект посебно. Така се анализираат јавните финансии на ЕУ и финансиските текови меѓу буџетот на ЕУ и земјите членки на ЕУ, вклучувајќи ги и земјите кандидати, каде што припаѓа и Македонија. Следува анализа на странските директни инвестиции и нивното влијание во надворешната трговија по пристапувањето во ЕУ. Еден од главните услови за пристапување во ЕУ е и регулирање на политиките за индустријата и нефинансиските услуги, затоа анализата продолжува со преглед на условите за хармонизација на овие два важни сектора во Македонија и импликациите од тоа. Посебно се анализира земјоделството и прехранбениот сектор во Македонија, неговата политика, руралната сиромаштија и јавните трансфери во оваа сфера и вкупните импликации од сите мерки и инструменти. Делот продолжува со анализа на финансиските услуги и капиталните текови на Македонија, при што фокус се става и на странските капитални текови, справувањето со странската сопственост, импликациите од прекумерна кредитна експанзија по членството во ЕУ, изворите за финансирање и кредитирање и задолжувањето во странски валути. Овој дел е заокружен со хармонизацијата на супервизијата и финансиската стабилност. На крајот од оваа глава посветена на Македонија е анализиран пазарот на трудот. Со оглед на неговото значење за развојот на земјата, во анализата се вклучени сите негови актуелни карактеристики, тековните домашни реформи, но и структурните реформи за креирање на работни места од страна на Европската унија и активните политики за пазарот на труд.

Во заклучокот се сублимирани и прикажани резултатите од истражувањето и изнесени се заклучоците кои произлегуваат од трудот.

3. Оцена и предлог

Членовите на Комисијата внимателно ја проучија поднесената докторска дисертација на кандидатот м-р Амир Имери под наслов „Економски ефекти од зачленувањето на Република Македонија во Европската унија“ и сметаат дека таа претставува содржаен труд од областа на

макрономијата и економијата на Европската унија. Трудот содржи теориска основа и методолошка рамка кои обезбедуваат релевантна основа за соодветно третирање на поставените прашања.

Комисијата цени дека преку оваа дисертација, кандидатот м-р Имери одговорил на поставената хипотеза дека процесот на почнување на преговори за интеграцијата на Македонија во Европската унија значително ќе влијае на понатамошниот развој на транзиција на оваа земја. Македонија ги исполнила економските критериуми од Копенхаген, има функционална пазарна економија, но се разликува во однос на вториот поткритериум, способноста да се справи со конкурентните притисоци на единствениот пазар на ЕУ. Притоа, кандидатот посочува дека ни се потребни структурни промени за да се израмни со нивото на приходите по глава на жител на земјите - членки на ЕУ. Пристапувањето може да ги зголеми приливите на СДИ и побрзиот раст ќе предизвика повисоко ниво на инфлација. Тековниот режим на девизниот курс ќе биде под притисок и ќе треба да се ревидира. Со оглед на ниските цени и приходи по глава на жител помеѓу Македонија и ЕУ, приспособувањето на цените ќе биде важен извор на инфлаторен притисок, затоа цените треба од сега постепено да се приспособуваат, исто така и да нема проблеми во исполнувањето на критериумот на Мастрихт во однос на инфлацијата во времето на пристапување во ЕУ. Македонија треба да работи повеќе на постигнување повисоки стапки на реален раст, да создаде поголем простор за стратешко планирање и истражувања и развој, како и да ги намали трошоците на администрацијата, за земјата да стане попривлечен кандидат за членство во ЕУ. Такви способности ќе бидат критични во добивање на сите достапни средства на ЕУ и нивно ефективно користење. Потоа, кандидатот смета дека систематски треба да се подготвиме за фискалните трошоците за пристапување во ЕУ, кои стануваат повисоки од придонесите во буџетот на ЕУ, откако ќе станеме членка на ЕУ, како што се за Шенген, транспортот, земјоделството, животната средина, итн., додека на приходната страна, зачленувањето во ЕУ ќе влијае во намалување на одредени приходи, како што е царината. Имајќи го сето ова предвид, во текот на првите три години од членството во ЕУ, Македонија може да очекува позитивен нето ефект врз економијата, поради правилото дека една земја не може да биде нето кредитор во почетниот период.

Понатаму од другите анализи произлегува дека откако Македонија ќе влезе во ЕУ, финансиските институции од другите земји членки на ЕУ ќе ги прошират своите активности во Македонија, што ќе доведе до концентрација на банкарскиот сектор. Ова ќе придонесе за подобрување на неговата ефикасност и растот на довербата, но, исто така, ќе донесе додадени ризици. Клучен ризик, според кандидатот, ќе биде кредитната експанзија. Ситуацијата по влегувањето во ЕУ, тој смета дека ќе биде тешка за регулирање и надзор на финансискиот систем. Македонија треба да ја разгледа и да ја зајакне постојната рамка за справување со слаби институции и системски кризи и пред членството во ЕУ. Креаторите на политиката треба да се подготват за притисоци во реалната конвергенција со зачленувањето во ЕУ. Ако се појавува притисок во реална апрецијација, треба да се смета на валутна ревалоризација или напуштање на де-факто фиксниот девизен курс во полза на флукуирачки режим.

Во истражувањето, кандидатот м-р Имери користи обемна домашна и странска литература. Дополнително, тој има солидно познавање и добро владее со методологијата на научноистражувачката работа, како во конципирање на појдовната теориско-методолошка рамка, така и во формулирањето на добиените резултати од истражувањето. Резултатите од истражувањето во дисертацијата можат да најдат непосредна примена во практиката, а воедно отвораат можност за понатамошни истражувања.

Имајќи ги предвид претходно изнесените ставови, Комисијата констатира дека кандидатот м-р Амир Имери, во својот труд, успеал да одговори на предизвиците што ги поставил при дефинирањето на предметот на истражување. Тезите што ги поставува мошне успешно ги развива со поткрепени и аргументирани ставови и заклучоци. Комисијата цени дека докторската дисертација „Економски ефекти од зачленувањето на Република Македонија во Европската унија“ по својот пристап, начинот на изработка и добиените резултати ги

задоволува формалните и суштинските услови кои се потребни за една докторска дисертација од аспект на содржина, обем и постигнато ниво на квалитет.

Имајќи го предвид изнесеното мислење и оцена на докторската дисертација, нејзината актуелност и научен пристап, Комисијата му предлага на Научниот совет на Економскиот институт во Скопје:

1. да го прифати извештајот со позитивна оцена за поднесената докторска дисертација „Економски ефекти од зачленувањето на Република Македонија во Европската унија”,
2. да формира Комисија за одбрана на докторската дисертација, а на кандидатот м-р Амир Имери да му се допушти јавна одбрана на докторскиот труд.

Комисија за оцена на докторската дисертација

_____ с.р.
/Д-р Снежана Милошеска-Костадиноска/

_____ с.р.
/Д-р Томе Неновски/

_____ с.р.
/Д-р Верица Јанеска/

_____ с.р.
/Д-р Ненад Буњак/

_____ с.р.
/Д-р Наташа Данилоска/

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

„НОВИ ТРЕНДОВИ ВО УПРАВУВАЊЕТО СО ЈАВНИОТ СЕКТОР,
СО ОСВРТ НА ПОШТЕНСКИОТ СЕКТОР„ ОД М-Р ДАНИЈЕЛА СПАСИЌ
ТОМОВСКА, ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ИНСТИТУТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 241 од Статутот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, а во врска со поднесената докторска дисертација од кандидатката м-р Данијела Спасиќ Томовска, со наслов „Нови трендови во управувањето со јавниот сектор, со осврт на поштенскиот сектор“, Научниот совет на Економскиот институт во Скопје, на 104. седница одржана на 28.3.2014, донесе Одлука 02-610/2 за формирање на Комисија за оцена на докторската дисертација, во состав:

6. д-р Снежана Милошеска-Костадиноска
7. д-р Васил Поповски
8. д-р Томе Неновски
9. д-р Елена Давитковска
10. д-р Наташа Данилоска.

Членовите на Комисијата со посебно внимание ја прочитаа и ја проучија поднесената докторска дисертација и по услогласувањето на мислењата, до Научниот совет на Економскиот институт, го доставуваат следниов

ИЗВЕШТАЈ

2. Општи согледувања

Кандидатката м-р Данијела Спасиќ Томовска во својата докторска дисертација „Нови трендови во управувањето со јавниот сектор, со осврт на поштенскиот сектор“ обработува комплексна проблематика од доменот на управување со јавниот сектор. Инспирација за поставување на работната хипотеза на истражувањето спроведено за потребите на дисертацијата, м-р Спасиќ Томовска наоѓа во последната светска финансиска криза, со која многу економии беа погодени, а за чие справување следеше силен државен интервенционизам, кој во основа ги промени сите дотогашни модели на управување и ги разниша постојните парадигми на доверба кон јавните и финансиските институции. Така, со истражувањето примарно е разработена

генезата на јавниот сектор, неговото дефинирање, значење и развојот, традиционалниот начин на управување, како и промените настанати со неговиот развој. Исто така, во истражувањето се инкорпорирани досегашните ефекти на управувањето во јавниот сектор, слабите и силните страни на постојниот јавен сектор и последните манифестации во насока на модернизирање и воспоставување на поинаков начин на управување. Посебен осврт во истражувањето за оваа докторска дисертација е направен за поштенскиот сектор, како важен сегмент од јавниот сектор од дамнаина до сега.

Вака дефинираната теза има за цел изготвување анализи за улогата и важноста на јавниот сектор, а пред сè дефинирање на развојните облици на управувањето на јавниот сектор, со посебен осврт на поштенскиот сектор. Имено, обезбедувањето, односно одржувањето на јавниот сектор, е од посебно значење за сите граѓани тргнувајќи од мислата дека преку него се обезбедува нешто трајно, нешто сигурно, односно се обезбедува одржлив економски и социјален развој на една држава. Со цел да се исполнат барањата на граѓаните, а воедно и да се приближи кон европските стандарди, јавниот сектор мора да помине низ процесот на подобрување и реформирање, што секако претставува случај и со Република Македонија која уште од осамостојувањето го започна процесот на приближување кон Европската унија.

Управувањето со јавниот сектор е тесно поврзано со креирањето на политиките на една држава, регулирањето на отворените пазари, како и стимулирањето на приватниот сектор. Воедно, глобализацијата и потребата за обезбедување на меѓународна конкурентност ја наметнуваат потребата од реформи и практично ги принудуваат владите да воведат непопуларни и политички неповолни реформи, работејќи против вградената, вкоренетата инерција на традиционалната јавна администрација. Во вакви околности, нужно, односно неопходно е реформирањето на јавниот сектор да обезбеди подобрување на неговата ефикасност и конкурентеност, како и да осигура беспрекорно задоволување на потребите на корисниците.

Најнови трендови/барања за јавниот сектор се дека властите мора радикално да ја зголемат продуктивноста на јавниот сектор, да ги променат односите со корисниците и да излезат во пресрет со нивните постојано зголемувани барања, а при тоа да се укинат бирократските скали во нивните организации со цел достава на подобри услуги, достигнување на доволна култура во однесувањето со ставањето во приоритетна важност на податоците како основа на едно менаџирање и пронаоѓање на нови начини на работа конкурентни на приватниот сектор. Со потребата од воведување на промени во јавниот сектор се соочува и Република Македонија, посебно од почетокот на 90-тите години, односно по осамостојувањето и формирањето на независна држава.

Во дефинирање на конкретниот предмет на истражувањето, кандидатката Спасиќ - Томовска тргнува од сознанието дека технолошкиот

развој и глобализацијата на светската економија влијаат и на промените на поштенскиот сектор. Ова влијание е предизвикано од континуираната интеграција и либерализација на светската трговија, развојот на информациската технологија, креирањето на конкуренцијата и др. Поштенскиот систем се состои од услуги кои се дефинирани како јавен интерес, односно основната функција на поштенскиот систем е поврзување на луѓето по пат на приватна, бизнис, книжевна и образовна кореспонденција. Поштенската организација е најстара институција чија цел е задоволување на потребите на населението од овој вид на услуги. Традиционалните поштенски организации имаат класични организациски модели на управување со многу хиерархиски нивоа во рамките на целата организација. Промените кои настануваат во јавниот сектор, под налетот на глобалните промени, како што се глобализацијата, приватизацијата и сè повеќе како резултат на економските промени и кризи, се чувствуваат и во поштенскиот сектор и се предмет на анализа во овој труд.

При изработка на докторската дисертација се користи комбинација од повеќе методи и техники кои се адекватни на истражувањето на економските појави, процеси и проблеми кои произлегуваат од менаџирањето на јавниот сектор. Така, своја примена во истражувањето имаат историскиот метод, индуктивно-дедуктивниот метод, методите на анализа и синтеза, методот на компарација, како и статистичкиот метод. Овие методи особена примена имаат при елаборација на теоретските аспекти на оваа проблематика. За конкретизирање на сознанија, употребен е и методот на студија на случај, при што како случај за анализа е користена Република Словенија и стратешките промени во управувањето на јавниот сектор под налетот на економската криза, а и со процесот на започнување на преговорите со Европската унија.

2. Содржина на дисертацијата

Докторската дисертација со наслов „Нови трендови во управувањето со јавниот сектор, со осврт на поштенскиот сектор“, поднесена од кандидатката м-р Данијела Спасиќ Томовска, се состои од вкупно 264 страници компјутерски обработен текст. Основниот текст се состои од 250 страници, кои структурно се поделени на: вовед, шест поглавја, заклучок и користена литература. Користената литература е наведена на 14 страници и содржи 210 релевантни библиографски единици, периодични списанија и интернет - страници.

Во воведниот дел се претставени предметот и целите на истражувањето, методолошкиот приод во истражувањето, значењето и актуелноста на проблематиката од научен аспект во Република Македонија.

Првата глава од истражувањето е посветена на дефинирање на јавниот сектор, со првично дефинирање на материјата која се обработува. Посебен осврт

е даден на улогата на јавниот сектор, недореченостите и нејасностите околу големината, опфатот и содржината на јавниот сектор.

Втората глава дава посебен осврт на дефинирање на јавниот интерес и улогата на јавниот сектор во нивното обезбедување, како и правната рамка која го заштитува јавниот интерес. Поштенските услуги се услуги од јавен интерес, причина заради која се дава посебно внимание на почетоците и историскиот развој на поштенскиот сектор.

Третата глава ги дава основите на традиционалниот начин на управување, како и потребата и идејата за развој на современи начини на управување и реструктурирање на јавниот сектор. Развојот на пазарните механизми, како и очекувањата на корисниците за квалитетни услуги, наметна потреба од дефинирање нови модели на управување кој дава посебно значење и на приватниот сектор и започнување на процесот на приватизација на јавниот сектор, опфаќајќи го влијанието на економската криза, која по своето глобално дејствување ги преминуваше сите претходни кризи и прашањата кои се отвораат повторно во поглед на државата и степенот на нејзиното интервенирање и регулирање на стопанството на национално и меѓународно ниво и примената на Вашингтонскиот консензус. Секако дека монополот даден во поштенскиот сектор е предмет на промени под процесите на приватизацијата и комерцијализацијата и го губи своето значење.

Четвртата глава ги разработува прашањата поврзани со јавниот сектор во Европската унија, опфаќајќи ги промените на јавниот сектор и различните пристапи и модели на управување со јавниот сектор, усвоената регулатива за одвивање на економските трансакции и значењето на законската рамка за одвивање на јавниот сектор и за развој на конкуренцијата. Препораките дадени во Европските директиви и примената во европските земји како предизвик на земјите во транзиција за понатамошните потези во дефинирање на управувањето на јавниот сектор, се основа за преземените реформи. Новиот јавен менаџмент е заедничко име за низата реформи на јавниот сектор кои се спроведуваат во текот на последните дваесет години во повеќето земји во развој и во земјите во транзиција. Следствено, опфатени се и реформите во поштенскиот сектор како последица на глобализацијата и процесите кои неминовно следат во овој сектор, како што е процесот на либерализација, а со тоа и промена на пазарот, опфаќајќи ги европските регулативи и за делот за поштенскиот сектор. Како позитивен случај на успешно спроведени реформи во јавниот сектор е посочена Република Словенија, како пример од поблиската околина на Република Македонија.

Петтата глава ги анализира светските процеси на приватизација како последица на реформите на управувањето на јавниот сектор. Основен модел на трансформацијата е приватизација на дел од јавниот сектор, односно вклучување на приватниот сектор во обезбедување на јавните услуги. Секако

дека ваквата трансформација на управување со јавниот сектор носи и позитивни и негативни особености. Користењето на алтернативните модели на обезбедување на јавните услуги се неопходност за посовремено управување на јавниот сектор проследено низ неколку форми:

- странски инвестиции и можноста за формирање на јавно приватно партнерство;
- заеднички вложувања на јавниот и приватниот сектор;
- доделување на концесии;
- склучување на менаџерски договори за успешно управување со јавниот сектор.

Последната шеста глава од трудот е осврт на состојбите и реформите на јавниот сектор во Република Македонија преземени со осамостојувањето. Првите стратегии за реформи на овој сектор не биле целосно успешни од причина што не постоела конзистентна рамка за промени на системот од плански во пазарен. Како резултат на системските промени, во 1996 година, поштенскиот сектор започнал со поделбата на јавното претпријатие Македонска пошта од телекомуникацискиот сектор. Потоа, со започнување на подготовките за членство во ЕУ, дефинирање на потребната регулатива за процесите на трансформација на јавниот сектор, е чекор кон степенот на усогласеност со европските стандарди. Со оглед на значењето на поштенскиот сектор, кој е дефиниран како јавен интерес, посебно внимание се посветува на овој сектор. Усогласеноста на домашното законодавство започнува со прифаќање на првите директиви на ЕУ со Законот за поштенските услуги во 2002 година. Следејќи ги наредните директиви од ЕУ, како и последниот тренд, РМ мора да го заврши процесот на трансформација на претпријатието Македонски пошти, да го либерализира и соодветно да го регулира пазарот, со цел оваа услуга и натаму да остане обезбедена на целата територија на РМ, и по пристапни цени за сите корисници.

Во заклучокот се сублимирани и прикажани резултатите од истражувањето и изнесени се заклучоците кои произлегуваат од трудот.

3. Оцена и предлог

Членовите на Комисијата внимателно ја проучија поднесената докторска дисертација под наслов „Нови трендови во управувањето со јавниот сектор, со осврт на поштенскиот сектор“, од кандидатката м-р Данијела Спасиќ Томовска, и сметаат дека таа претставува содржаен труд од областа на управување со јавниот сектор. Трудот содржи теориска основа и методолошка рамка кои обезбедуваат релевантна основа за соодветно третирање на поставените прашања.

Комисијата цени дека во оваа дисертација, преку систематско и логично претставување на клучните наоди од теоретските и апликативните истражувања, кандидатката м-р Данијела Спасиќ Томовска одговорила на поставената хипотеза, а имено дека јавниот сектор е тесно поврзан со настанокот на организираниот начин на општественото живеење. Доброто управување со јавниот сектор е основата на добра социо-економска политика, што дава целосна слика за националниот развој на една држава. Во таа смисла, м-р Спасиќ Томовска јасно го формира и низ дисертацијата го елаборира својот генерален став дека заради задоволување на потребите на граѓаните од одредени услуги, каде што поединечното задоволување не е доволно, се појавува потребата државата да ја преземе улогата и грижата за заштита на интересите на граѓаните, посебно во деловите каде што развојот и поставувањето на инфраструктурата е скапо, и тоа: железницата, земјоделството, енергетската потреба, телекомуникациите, поштите и сл. Во овој контекст, нема дилема дека поштенските услуги се длабоко вкоренети во основните потреби на сите граѓани, па обврска претставува за секоја држава да осигура нивно минимум обезбедување. Секако дека промените кои се случуваат во јавниот сектор дејствуваат и на поштенскиот сектор, и тие во голема мера се под притисок на дерегулацијата и глобализацијата, а вклучуваат и зголемена конкуренција, менување на барањата на корисниците во поглед на цената, квалитетот на давање на услугите, сигурноста на доставата на пратките, земајќи ја предвид и сè поголемата употреба на нови информатички и комуникациски технологии.

Имајќи ја предвид преземената обврска за реформи во поштенскиот сектор во Република Македонија и неговата постепена либерализација која треба да се реализира до 1 јануари 2017 година, м-р Спасиќ Томовска во својот труд јасно укажува на потребата од преземање на сериозни чекори во насока на управувачка, организациска и културна трансформација на АД Македонска пошта, како јавно претпријатие кое согласно со Законот за поштенски услуги, врши дејност на јавен оператор во внатрешниот и во меѓународниот [поштенски](#) сообраќај на [Република Македонија](#). Иако Владата на Република Македонија како доминантен акционер презема чекори за реструктуирање, сепак нужно е самото друштво да ја согледа постојната состојба и да утврди стратешки цели и активности кои треба да ги преземе во периодот до 2017 година, заради можноста да продолжи да ја има улогата на пазарот како респектибилно друштво кое лесно може да се прилагодува кон барањата на пазарот, да биде ориентирано кон корисниците кои се основен показател за начинот на обезбедувањето на услугите.

Во истражувањето, кандидатката м-р Данијела Спасиќ Томовска користи обемна домашна и странска литература. Дополнително, таа има солидно познавање и добро владее со методологијата на научноистражувачката работа,

како во конципирање на појдовната теориско-методолошка рамка, така и во формулирањето на добиените резултати од истражувањето. Резултатите од истражувањето во дисертацијата можат да најдат непосредна примена во практиката, а воедно отвораат можност за понатамошни истражувања.

Тргнувајќи од претходно изнесените ставови, Комисијата констатира дека кандидатката м-р Данијела Спасиќ Томовска, во својот труд, успеала да одговори на предизвиците што ги поставила при дефинирањето на предметот на истражување. Тезите што ги поставува мошне успешно ги развива со поткрепени и аргументирани ставови и заклучоци. Комисијата цени дека докторската дисертација „Нови трендови во управувањето со јавниот сектор, со осврт на поштенскиот сектор“, по својот пристап, начинот на изработка и добиените резултати ги задоволува формалните и суштинските услови кои се потребни за една докторска дисертација од аспект на содржина, обем и постигнато ниво на квалитет.

Имајќи го предвид изнесеното мислење и оценка на докторската дисертација, нејзината актуелност и научен пристап, Комисијата му предлага на Научниот совет на Економскиот институт во Скопје:

3. да го прифати извештајот со позитивна оценка за поднесената докторска дисертација „Нови трендови во управувањето со јавниот сектор, со осврт на поштенскиот сектор“;
4. да формира Комисија за одбрана на докторската дисертација, а на кандидатката м-р Данијела Спасиќ Томовска да и се допушти јавна одбрана на докторскиот труд.

Комисија за оцена на докторската дисертација
_____ с.р.

/Д-р Снежана Милошеска-Костадиноска/
_____ с.р.

/Д-р Васил Поповски/
_____ с.р.

/Д-р Томе Неновски/
_____ с.р.

/Д-р Елена Давитковска/
_____ с.р.

/Д-р Наташа Данилоска/

РЕФЕРАТ

**ЗА ИЗБОР НА СОРАБОТНИК (АСИСТЕНТ) ОД ОБЛАСТА НА
ОПШТАТА ФИЗИОЛОГИЈА И ИМУНОЛОГИЈАТА НА
ИНСТИТУТОТ ЗА БИОЛОГИЈА ПРИ ПРИРОДНО-
МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ**

Со Одлука на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет во Скопје (седница одржана на 8. V 2014 година), избрани сме за Рецензентска комисија по пријавата на м-р Никола Хаџи-Петрушев за избор на еден соработник (асистент) по група предмети од областа на општата физиологија и имунологијата (анатомија и физиологија на човекот, општа физиологија, физиологија на човек, молекуларна физиологија, физиологија на невроендокрин систем и имунологија) на Институтот за биологија при Природно-математичкиот факултет во Скопје.

По разгледувањето на целокупната документација приложена од кандидатот, до Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет, го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На распишаниот конкурс во весникот „Дневник“ од 1. IV 2014 година, за избор на еден соработник (асистент) по група предмети од областа на општата физиологија и имунологијата се пријави само кандидатот м-р Никола Хаџи-Петрушев.

I. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ

Кандидатот Никола Хаџи-Петрушев е роден на 21. XI 1983 год. во Скопје, Р. Македонија. Средното образование го завршил во Dulwich College, Лондон. Во 2002 година се запишал како редовен студент на Природно-математичкиот факултет во Скопје, сектор - биологија, биохемиско-физиолошка насока. Студиите ги завршил во септември 2006 год., со просечен успех 9,78 и бил прогласен за **најдобар дипломиран студент во учебната 2005/06 година на Институтот за биологија**. Во февруари 2007 год. се запишал на постдипломски студии по биологија, биохемиско-физиолошка насока, на Институтот за биологија при ПМФ во Скопје. На 14. V 2010 год., јавно го одбрал својот магистерски труд со наслов „ТИАЗОЛИДИН ИНДУЦИРАНА СУПРЕСИЈА НА ОКСИДАТИВНИОТ СТРЕС ПРИ АКУТНА ХИПЕРТЕРМИЧКА ЕКСПОЗИЦИЈА ВО ФУНКЦИЈА НА ВОЗРАСТА КАЈ БЕЛИОТ

ЛАБОРАТОРИСКИ СТАОРЕЦ, со што се здобил со академски степен - магистер на биолошки науки - биохемиско-физиолошка насока. Во септември 2010 година ја пријавил темата за изработка на својата докторска дисертација на Институтот за биологија при ПМФ во Скопје. На 11.04.2014 година, м-р Хаџи-Петрушев успешно ја одбранил својата докторска дисертација под наслов **ВЛИЈАНИЕТО НА ВИТАМИНОТ Е ВРЗ ЛИПИДНАТА ПЕРОКСИДАЦИЈА ИНФЛАМАЦИЈАТА И ТРОМБОЦИТНАТА АКТИВНОСТ ВО ФУНКЦИЈА НА ВОЗРАСТА И ХИПЕРТЕРМИЧКАТА ЕКСПОЗИЦИЈА КАЈ БЕЛИОТ ЛАБОРАТОРИСКИ СТАОРЕЦ**“ и се стекнал со титулата доктор на биолошки науки.

II. НАСТАВНО-ПЕДАГОШКА АКТИВНОСТ

Кандидатот д-р Хаџи-Петрушев, од 1. X 2006 година, е ангажиран како демонстратор, а од 9. XI 2011 година како помлад асистент на група предмети од областа на општата физиологија и имунологија, на Институтот за биологија при ПМФ во Скопје. Како демонстратор и асистент, кандидатот Хаџи-Петрушев беше ангажиран во изведувањето на целокупната практична настава за студентите од Институтот за биологија, по предметите општа физиологија, физиологија на човек, молекуларна физиологија, имунологија и анатомија и физиологија на човекот; за студентите од Катедрата за психологија на Филозофскиот факултет по предметот физиологија на невро-ендокриниот систем; со практичната настава по предметите општа физиологија I, општа физиологија II и имунохемија со имунологија за студентите од насоката аналитичка биохемија од Институтот за хемија; за студентите од Стоматолошкиот факултет во Скопје по предметот биологија; како и практична настава по предметот физичка антропологија за студентите од Институтот за етнологија при ПМФ во Скопје. Кандидатот, покрај наставната ангажираност, активно беше вклучен во подготовката на „Практикум по имунологија“ - интерна скрипта, за потребите на практичната настава по соодветните предмети, како и во изработката на дипломски, магистерски и докторски работи на студентите на Институтот за биологија, од кои дел беше работен во лабораториите на Заводот за експериментална физиологија и биохемија при Институтот за биологија.

II. ОЦЕНКА ОД САМОЕВАЛУАЦИЈА

Ас. д-р Никола Хаџи Петрушев беше ангажиран со два предмета од зимскиот семестар во првиот циклус настава на Институтот за биологија: имунологија (биохемиско-физиолошка насока), кој го слушаат 63 студенти и имунологија (молекуларна биологија), кој го слушаат 20 студенти. Исто така, кандидатот беше ангажиран и со два предмета од зимскиот семестар во првиот циклус на студии на Институтот за хемија: имунохемија со имунологија (аналитичка биохемија), кој го слушаат 35 студенти и општа физиологија II (аналитичка биохемија), кој го слушаат 30 студенти.

За предметот имунологија (биохемиско-физиолошка насока) со анкетата беа опфатени 22 студента, а средната оценка од евалуацијата е 9,90. За

имунологија (молекуларна биологија), со анкетата беа опфатени 15 студенти, а средната оценка за предметот е 10,00.

Врз основа на добиените резултати од анкетата на студентите, поткомисијата за самоевалуација на Институтот за биологија заклучи дека м-р Никола Хаџи Петрушев, асистент на Институтот за биологија, има позитивна оценка од самоевалуацијата (9,95).

III. НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЛНОСТ

Освен во наставно-образовниот процес, кандидатот д-р Хаџи-Петрушев беше активно вклучен и во научноистражувачката работа на Институтот за биологија. Учествува во изведбата на три научноистражувачки проекти:

1. како учесник во проектот **“Локализација на Caspase-9 на ниво на питуицити при индукција на процесот на апоптоза”**, 2006-2009, Министерство за наука на Р. Македонија;
2. како учесник во билатерален меѓународен проект со Р. Албанија, од македонска страна: **„Студии за приготвување и контрола на квалитет на радиофармацевтски препарат за дијагностички и терапевтски цели“** заедно со Институтот за нуклеарна медицина и патофизиологија, при Медицинскиот факултет во Скопје, 2008-2011, Министерство за наука на Р. Македонија;
3. како учесник во меѓународен проект **„Establishment of New Academic and Scientific Cooperations Between the Partners from Balkan Countries“**, финансиран од страна на DAAD, 2012-2014.

Во текот на септември и октомври 2013 година, кандидатот реализираше научно-истражувачки престој на Универзитетот во Лајпциг, на Институтот за биологија при Факултетот за бионауки, фармација и психологија.

IV. ОБЈАВЕНИ НАУЧНИ ТРУДОВИ

Кандидатот д-р Никола Хаџи-Петрушев досега има објавено 6 (шест) научни труда, од кои 2 (два) во домашни и 4 (четири) во меѓународни списанија со *impact factor*, како и 5 (пет) соопштенија на научни конгреси.

а) Научни трудови

1. **Hadzi-Petrushev N.**, Mladenov K., Sopi R., Stojkovski V., Mitrov D., Ilieski V., Mladenov M. Enhanced lipid peroxidation and inflammation during heat exposure in rats of different ages: Role of α -tocopherol. 2013. Journal of Thermal Biology. Volume 38, Issue 8, December 2013, pp. 474-479. (IF=1,392)
2. Stojkovski V., **Hadzi-Petrushev N.**, Ilievski V., Sopi, Mladenov M. Age and heat exposure-dependent changes in antioxidant enzymes activities in rat's

- liver and brain mitochondria: role of alpha-tocopherol. *Physiological Research*, 62, 2013, 503-510. (IF=1,531)
3. **Hadzi-Petrushev N.**, Jankulovski N., Milev M., Filipovska P., Gagov H., Gjorgievska E., Mitrov D., Sopi R., Hristov K., Mladenov M. L-2-oxothiazolidine-4-carboxylate influence on age- and heat exposure-dependent peroxidation in rat's liver and kidney. 2012. *Journal of Thermal Biology*. Volume 37, Issue 5, August 2012, pp. 361-365. (IF=1,392)
 4. **Hadzi-Petrushev N.**, Jankulovski N., Hristov K., Mladenov M. L-2-oxothiazolidine-4-carboxylate influence on age- and heat exposure-dependent redox changes in rat's blood plasma. 2011. *Journal of Physiological Sciences*. Volume 61, Number 5, September 2011, pp. 437-442. (IF=1,290)
 5. Gjorgoski I., **Hadzi-Petrushev N.**, Atanasovska B., Nikolovska S. Determination of the effectiveness of different types of treatments for periodontopathy based on the PGE2 levels. *Biol. Macedonica*, 60/61, 2008.
 6. Gjorgoski I., Spasov M., Mladenov M., **Hadzi-Petrushev N.**, Dimovska J., Ovnarska V., Rtovski D. Effects of environmental temperature on thymus protein and nucleic acids contents during the intrauterine and early postnatal developmental period of Wistar rats. *Biol. Macedonica*, 59/60: 51-66, 2007.

б) Соопштенија на научни конгреси

1. Goran Cvetkovski, Sandra Kostaska, Icko Gjorgoski, Mitko Mladenov, **Nikola Hadzi-Petrushev** (2012) Influence of vitamin E treatment on age- and heat exposure-related inflammation in rats. Симпозиум на Истражувачкото друштво на студенти биолози, Охрид. Книга на апстракти.
2. Натали Иванова, Мире Спасов, **Никола Хаџи-Петрушев**, Марина Данилова (2010): Влијанието на колаген тип 2 индуцираниот артритис врз активноста на некои хепатални ензими кај белиот лабораториски стаорец. 33rd International Medical Scientific Congress, 13-16 May, Ohrid, Macedonia. Книга на апстракти.
3. Icko Gjorgoski, Snezana Peshevska, Mitko Mladenov, **Nikola Hadzi-Petrushev**, Biljana Atanasovska, Mire Spasov, Olivera Davceva (2009): PGE2 concentration in teeth pulp tissue as a marker for the effectiveness of different types of treatment for periodontopathy. 17-th Meeting of Balkan Clinical Laboratory Federation & Петти конгрес на Здружението на медицинските биохемичари на Македонија, Охрид. Книга на апстракти.
4. **Nikola Hadzi-Petrushev**, Mitko Mladenov, Olivera Davceva, Andrijana Sterjovska-Aleksovska, Mire Spasov, Sanja Dodevska, Emilija Stojcevska, Icko Gjorgoski (2009): Protective role of vitamins E and C in carbon tetrachloride induced acute liver damage. 17-th Meeting of Balkan Clinical Laboratory Federation & Петти конгрес на Здружението на медицинските биохемичари на Македонија, Охрид. Книга на апстракти.

5. Icko Gjorgoski, **Nikola Hadzi-Petrushev** (2007): The effect of intermittent exposure to acute hyperthermia on the prostaglandin E2 concentration in Wistar rats. Macedonian pharmaceutical bulletin 53 (1,2) 153-154.

Врз база на потесното подрачје на испитување, наведените трудови можат да се поделат во четири групи.

Во **првата група** ќе бидат опфатени трудовите под реден број 1 и 2. Во овие трудови е испитуван протективниот ефект на α -токоферолот врз антиоксидативниот статус, процесите на липидна пероксидација и инфламацијата, на ниво на различни клеточни и субклеточни компартменти, во услови на акутен хипертермички стрес и во функција на возраста на животните.

Во трудот под реден број **1**, со цел да се испитаат појавите поврзани со развојот на хипертермички шок, биле следени промените во проинфламаторните маркери (интерлеукин-6 – IL-6, тумор-некротичкиот фактор α – TNF- α и 15-кето-13,14-дихидро-PGF_{2 α}) и во маркерите за липидна пероксидација (8-изо-PGF_{2 α} и малондиалдехид - MDA), кај млади и возрасни Wistar-стаорци. Анализите биле изведени врз примероци од крвната плазма и од црниот дроб. Акцент бил ставен на истражувањето на релациите помеѓу проинфламаторните медијатори и маркерите за липидна пероксидација во конкретните експериментални услови. Во правец на превенција на предизвиканите негативни појави бил аплициран третман со антиоксидантот α -токоферол.

Резултатите покажале дека настануваат значајни промени во нивоата на 15-кето-13,14-дихидро-PGF_{2 α} и MDA во црниот дроб, под дејство на акутниот хипертермички стрес, кај младите и возрасните стаорци. Овие промени можело да бидат детерминирани со варијацијата во концентрациите на циркулирачките цитокини. Имено, авторите констатирале дека биохемиските сигнали од инфламаторната реакција можат да бидат евалуирани веднаш по зголемувањето на телесната температура на животните и нивниот интензитет е диктиран преку зголемената продукција на IL-6 и TNF- α . Така, било покажано дека продукцијата на цитокини, како активен механизам во услови на хипертермички стрес, доведува до активација на циклооксигеназата, а нејзиниот продукт, 15-кето-13,14-дихидро-PGF_{2 α} , е дополнителен амплификатор на инфламаторната реакција.

Независно од возраста на животните, третманот со α -токоферол, преку супресија на хипертермички активираниот транскрипциски фактор κ B, успешно ги превенирал хипертермички асоцираните промени во нивоата на цитокините во крвната плазма и во концентрациите на 15-кето-13,14-дихидро-PGF_{2 α} и MDA во црниот дроб.

Овој труд маркантно ја истакнува способноста на α -токоферолот да интерферира со повеќе хипертермички-индуцирани механизми, вклучени во развојот на инфламаторните и пероксидативните реакции. Исто така, значајно е да се напомене дека презентираниите резултати придонесуваат со нови елементи во воспоставување на врска помеѓу секрецијата на цитокини и

циклооксигеназа-катализираната продукција на простагландини, *in vivo*, во услови на акутен хипертермички стрес.

Во трудот под реден број **2**, авторот ја истражува превентивната улога на α -токоферолот на ниво на митохондриите, во услови на акутен хипертермички стрес, кај животни од различна возраст. Имајќи предвид дека продукцијата на реактивни кислородни форми (ROS), асоцирана со хипертермичкиот стрес, е дополнително интензивирана со процесот на стареење, била поставена цел да се одредат ефектите на третманот со α -токоферол врз ензимскиот антиоксидативен систем во митохондриите од црниот дроб и мозокот кај млади и стари стаорци.

Резултатите покажале дека хипертермичкиот стрес нема значајно влијание врз манган-зависната супероксид дизмутаза (MnSOD). Сепак, авторите сметаат дека може да се иницира зголемен оксидативен стрес под дејство на употребената хипертермичка експозиција, ако супсеквентниот заштитен ензим, глутатион пероксидаза (GPx), не функционира во секвенца со MnSOD. Потврден сигнал за таквото мислење добиле преку забележаниот хипертермички-асоциран пад во активноста на GPx во митохондриите на старите стаорци. Оваа релација помеѓу GPx и MnSOD била земена како индикатор за нарушено отстранување на водородниот пероксид од страна на GPx, кое може да се должи на високиот степен на зависност на GPx од присуството на доволни количини редуциран глутатион (GSH).

Третманот со α -токоферол предизвикал намалување во активноста на MnSOD и GPx во митохондриите од старите стаорци. Дополнително, активноста на MnSOD била значителна детерминанта на промените во активноста на GPx во митохондриите од мозокот кај младите и старите животни. Од друга страна, α -токоферолот не покажал значајни ефекти врз активноста на глутатион редуктазата (GR) во митохондриите. Отсуството на ефект на третманот било потврдено и со конструираниот регресионен модел, кој не покажал значителна асоцијација помеѓу промените во активноста на MnSOD и активноста на GR. Намалена активност на GR под дејство на третманот со α -токоферол била констатирана само кај митохондриите од мозокот на старите, хипертермички експонирани стаорци.

Овој труд за првпат дава јасен приказ за ефектите на α -токофеоролот врз митохондријалната фракција, истовремено во услови на акутен хипертермички стрес и во функција на возраста на организмот. Авторите заклучиле дека промените во активноста на антиоксидативните ензими, со посредство на интензивната продукција на ROS, посебно во митохондриите од црниот дроб на старите животни, не можат да бидат комплетно коригирани под дејство на третманот со α -токоферол. Фактот дека конструираниот регресионен модел покажал значителни детерминациони карактеристики на активноста на MnSOD само врз активноста на GPx, и тоа единствено кај третираните животни, јасно индицирал дека релацијата помеѓу овие два ензима е рефлексивна на α -токоферол-индуцираната инхибиција на потрошувачката на GSH. Од друга страна, во митохондриите од мозокот, намалената активност на GR во однос на

активноста на GPx сугерира дека во конкретниот експеримент, активноста на GR е поважна во доменот на заштитните редокс -процеси во органелата.

Во **втората група** ќе бидат опфатени трудовите под реден број 3 и 4. Во овие трудови е испитуван ефектот на L-2-оксотиазолидин-4-карбоксилат (ОТС), како третман за подобрување на антиоксидативниот статус во различни ткива, во функција на возраста на животните и во услови на акутен хипертермички стрес.

Во трудот под реден број **3**, авторот презентира резултати поврзани со влијанието на акутната хипертермичка експозиција и третманот со ОТС врз редокс-хомеостазата и антиоксидативниот статус, во функција на возраста на организмот. Притоа, податоците се однесуваат на активноста на антиоксидативните ензими (каталаза – CAT, глутатион пероксидаза – GPx и глутатион редуктаза – GR) и концентрацијата на редуциран глутатион (GSH) во црниот дроб и во бубрезите кај стаорци на возраст од 35 дена (млади) и 18 месеци (стари). Хипертермичката експозиција вклучувала престој во клима-комори, на $40 \pm 0,5$ °C, се до постигнување на фаза на „секундарна хипертермија“.

Авторите констатирале дека нивото на ендеген GSH е значајно намалено кај старите животни, проследено со генерален тренд на возраст-асоцирано намалување и во активноста на GPx и CAT. Акутната хипертермичка експозиција предизвикала нарушување во координацијата помеѓу ензимите (CAT и GPx) задолжени за неутрализација на пероксидите и GR, со што се создале услови за акумулација на водороден пероксид и развој на прооксидативна состојба, посебно на ниво на црниот дроб. При употреба на ваков комбиниран стрес-модел, третманот со ОТС влијаел позитивно во правец на обнова и одржување на соодветно ниво на GSH, со изразен ефект кај младите стаорци. И покрај зголемената достапност на GSH, хипертермички- и возраст-асоцираниот пад во активноста на GPx бил само делумно превениран кај групите третирани со ОТС.

Треба да се истакне дека овој труд ја демонстрира можноста за употреба на ОТС како корисен ефектор во различни стрес-состојби. Притоа, третманот со ОТС има изразен ефект врз цитосолните ензими од редокс-циклусот на глутатионот и механизмот на неговото дејство се базира на неговата способност да биде конвертиран во GSH.

Во трудот под реден број 4 биле следени промените во нивото на антиоксидативната одбрана и степенот на оксидативна модификација на важни молекули во крвната плазма. Авторот вршел проценка на антиоксидативниот статус преку одредување на вкупната концентрација на редуцираниот глутатион и тиолните групи. Како маркер за следење на степенот на оксидативно оштетување на протеините била одредувана концентрацијата на карбонилните групи во крвната плазма.

Резултатите покажале дека концентрацијата на редуциран глутатион и на тиолни групи е значително пониска кај стари стаорци во споредба со младите животни. Авторите заклучуваат дека со процесот на стареење и при акутната хипертермичка експозиција, настанува поместување на редокс балансот во испитуваните ткива во насока на интензивирање на оксидацијата.

Важно е да се напомене дека третманот со ОТС генерално ги редуцира возраст- и хипертермички-асоцираните промени на тиолите и протеинските молекули и ги супримира оштетувањата настанати од слободните радикали, преку зголемување на синтезата на глутатионот. И покрај обновените нивоа на глутатион во крвната плазма, воспоставувањето на нормален оксидо-редуктивен баланс е само парцијално, најверојатно поради иреверзибилните промени на антиоксидативните ензими, идуцирани со акутната хипертермичка експозиција како и со процесот на стареење. Интересно, кај младите стаорци се забележуваат позначителни ефекти на третманот со ОТС, поради поефикасното покачување на концентрацијата на редуциран глутатион во крвната плазма. Според тоа, логично е да се заклучи дека метаболизмот на тиолите завзема клучно место во процесот на одржување на редокс хомеостазата во организмот.

Во **петтиот труд** (5), авторот ги презентира и ги коментира своите резултати за ефикасноста на три различни типа/доза на терапии за ублажување на симптомите и отстранување на појавата на генерализирана парадентопатија. Пародонталната болест, како карактеристично заболување на забно-потпорниот систем, предизвикува тешки алтерации на мастикаторниот апарат, што се манифестира преку предвремено губење на забите. Успешноста на испитуваните тераписки третмани за оваа болест била детерминирана преку следење на промените во концентрацијата на PGE_2 во забната пулпа настанати како резултат на третманот.

Во заболениот пародонт се појавува воспаление, пролиферација, дегенерација, некроза и атрофија. Постојните имуногени структури на денталниот плак предизвикуваат специфична реакција на плазма-клетките која се манифестира со зголемена синтеза и секреција на имуноглобулини. Ова е проследено со ресорпција на алвеоларната коска и стимулација на синтезата на простагландинот E_2 по што следува забрзана деструкција на пародонталниот комплекс. Воспалената и болна забна пулпа на човек содржи значително поголемо ниво на PGE_2 и PGF_2 , отколку асимптоматската пулпа.

Резултатите покажуваат дека во биопсичните исечоци од гингивално ткиво (интердентална папила) кај пациенти со генерализирана парадентопатија постои зголемена концентрација на PGE_2 во споредба со здрава, асимптоматска пулпа. Класичната терапија (механичко отстранување на бактериите од пародонталните џебови) ја намалува концентрацијата до

значајно пониски вредности во споредба со нетретираната група на пациенти.

Ласерската терапија вклучува уништување на калкулусот и дел од неговите структури поврзани за површината на забниот корен. Изложувањето на 5 третмани со ласер е поефикасна терапија од класичниот терапевтски модел, а уште подобри резултати продуцира изложувањето на 10 третмани со ласер. Важно е да се напомене дека и покрај тоа што вредностите на PGE_2 во лекуваните ткива се значително намалени во споредба со нелекуваните, тие се уште отстапуваат од нормалните нивоа на PGE_2 , карактеристични за здрави лица.

Во **шестиот труд** (6), авторот го истражува влијанието на високата надворешна температура (интермитентна експозиција) врз растот и развојот на белиот лабораториски стаорец во текот на интраутериниот и раниот постнатален период. Акцент е ставен врз следењето на масата на протеините и нуклеинските киселини во тимусот на испитуваните животни.

Резултатите покажуваат дека високата надворешна температура има негативно влијание во сите развојни стадиуми на белиот лабораториски стаорец, како во онтогенетскиот, така и во постнаталниот период. Хипертермичката средина, преку нејзиното стрес-индуцирачкото влијание, условува хистолошки промени во смисла на зголемен број на клетки и нивна хиперплазија во тимусот. Ова се рефлектира преку масата на органот. Авторот покажува дека високата температура има изразено влијание и врз содржината на протеини во тимусот, независно од периодот на развој на животното, т.е. неговата старост. Брзата термичка денатурација на протеините, која поради својот интензитет го заобиколува и „heat-shock“ одговорот, доведува до засилена протеолиза во клетките на изложените животни.

Важно е да се напомене дека топлински индуцираниот тренд на намалување на содржината на протеини во клетките, се рефлектира и врз метаболизмот на нуклеинските киселини. Истражувањето покажува намалена концентрација на ДНК во тимоцитите на експонираните стаорци, како резултат на инактивацијата на одредени ензими неопходни за нејзината синтеза. Не смее да се изостави и депресивното влијание на гликокортикостероидите (излучени како одговор на стресот) врз бројот на митотичките делби на тимоцитите. Авторот покажува дека содржината на РНК следи трендови кои зависат од периодот на развој на животното. Содржината на РНК во тимусот на 50. ден од животот се задржува на повисоко ниво кај стаорците експонирани на висока температура во тек на бременост во однос на контролните животни. Состојбата е обратна кај групите кои се експонирани на висока температура во периодот на лактација и постлактација. Таму е констатирано значително намалување на содржината на RNA во ткивото на тимусот во однос на неекспонираните животни.

Генерално, продуцираните резултати, презентираат јасна слика за асоцираноста помеѓу високата надворешна температура и сериозните нарушувања на растот и развојот кај младите хомеотермни организми. Ефектот е посебно изразен во метаболички

и имунолошки активното ткиво на тимусот, на сите нивоа на функција на комплексните биомолекули застапени во него.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Имајќи ја предвид целокупната наставна активност со која беше задолжен м-р Никола Хаџи-Петрушев, како и неговата инвентивност во насока на постојано осовременување и внесување нови содржини во наставната програма, понатаму, имајќи ја предвид научноистражувачката активност изразена преку објавените научни трудови во кои се обработени современи проблеми од областа на физиологијата и имунологијата, како и врз основа на личното познавање на кандидатот, членовите на Рецензентската комисија едногласно изразија задоволството да му препорачаат на Наставно-научниот совет при Природно-математичкиот факултет во Скопје, д-р Никола Хаџи-Петрушев да биде избран за асистент по група предмети од областа на физиологијата и имунологијата, на Институтот за биологија, при Природно-математичкиот факултет во Скопје.

Рецензентска комисија

- 1. Д-р Митко Младенов, вонр. проф. на ПМФ, с.р.**
- 2. Д-р Ицко Ѓоргоски, ред. проф. на ПМФ, с.р.**
- 3. Д-р Сузана Диневска-Ќовкаровска, ред. проф. на ПМФ, с.р.**

РЕЦЕНЗИЈА
на докторската дисертација „Добивање и карактеризација на
мултинаносензори базирани на MWCNTs и биополимерна матрица”
од м-р Ана Томова, пријавена на
Технолошко–металуршкиот факултет во Скопје

Со Решение бр. 07-564/2 донесено на седницата на Наставно–научниот совет на Технолошко–металуршкиот факултет во Скопје на 20.2.2014 година, избрани сме за членови на Комисијата за оцена на докторската дисертација „Добивање и карактеризација на мултинаносензори базирани на MWCNTs и биополимерна матрица” од кандидатката м-р Ана Томова. По прегледот на доставениот ракопис, го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. ОСНОВНИ ПОДАТОЦИ

Ракописот е презентираан на вкупно 168 страници текст со 1,5 проред.

Во него се застапени 61 слика (шеми, слики, блок-дијаграми, микрофотографии и дијаграми) и 30 табели.

Материјалот е презентираан во следниве глави:

I. ТЕОРЕТСКИ ДЕЛ

I.1. Наносензори, I.1.1. Наносензори со метални оксиди, I.1.2. Наносензори со метални наночестици, I.1.3. Наносензори со метални комплекси, I.1.4. Гасни наносензори со органски полимери, I.1.5. Гасни наносензори базирани на јаглеродни наноцевки, I.1.5.1. Нефункционализирани јаглеродни наноцевки, I.1.5.2. Јаглеродни наноцевки функционализирани со органски полимери, I.1.5.3. Јаглеродни наноцевки и метални честички, I.2. Јаглеродни наноцевки, I.2.1. Структура на јаглеродни наноцевки, I.2.2. Методи на синтеза на јаглеродни наноцевки, I.2.2.1. Техника на електрично празнење, I.2.2.2. Техника на ласерска аблација, I.2.2.3. Техника на хемиско таложење од пареи (CVD), I.2.2.4. Пиролиза, I.2.3. пурификација/активација на јаглеродните наноцевки, I.2.4. Дисперзија на јаглеродни наноцевки, I.2.5. Функционализација на јаглеродни наноцевки, I.3. Полимерни матрици, I.3.1. поликапролактан (PCL), I.3.2. Поли(метил метакрилат) (PMMA)

II. ЦЕЛИ НА ДОКТОРСКИОТ ТРУД

III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЕН ДЕЛ

III.1. Хемикалии и материјали, III.2. Функционализирање на MWCNTs, III.3. Подготовка на наноконпозитните филмови, III.4. Техники за карактеризација на MWCNTs и наноконпозитните филмови, III.4.1. Термогравиметрија – TGA/DTA, III.4.2. Диференцијална сканирачка калориметрија – DSC, III.4.3. Раман спектроскопија, III.4.4. Скенирачка електронска микроскопија – SEM, III.4.5. Инфрацрвена спектроскопија – FTIR, III.4.6. Електрични мерења, III.4.7. UV спектроскопија, III.4.8. Zeta спектроскопија, III.4.9. XRD спектроскопија

IV. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

IV.1. Функционализација и карактеризација на јаглеродните наноцевки, IV.1.1. TGA/DTA на термички оксидирани MWCNTs, IV.1.1.1. TGA/DTA на хемиски модифицирани MWCNTs, IV.1.2. Раман анализа на термички оксидирани MWCNTs, IV.1.2.1. Раман анализа на хемиски модифицирани MWCNTs, IV.1.3. SEM и EDAX анализа на хемиски модифицирани MWCNTs, IV.1.4. UV спектроскопија на хемиски модифицирани MWCNTs, IV.1.5. Анализа на Zeta

потенцијалот на хемиски модифицирани MWCNTs, IV.2. Карактеризација на нанокмпозитните филмови, IV.2.1. PCL/MWCNT, IV.2.1.1. TGA/DTA на PCL/MWCNTs нанокмпозити, IV.2.1.2. DSC на PCL/MWCNTs нанокмпозити, IV.2.1.3. FTIR на PCL/MWCNTs нанокмпозити, IV.2.1.4. SEM на PCL/MWCNTs нанокмпозити, IV.2.2. PMMA/MWCNT, IV.2.2.1. TGA/DTA на PMMA/MWCNTs нанокмпозити, IV.2.2.2. DSC на PMMA/MWCNTs нанокмпозити, IV.2.2.3. FTIR анализа на PMMA/MWCNTs нанокмпозити, IV.2.2.4. SEM на PMMA/MWCNTs нанокмпозити, IV.2.2.5. XRD анализа на PMMA/MWCNTs нанокмпозити, IV.3. Сензорска активност на нанокмпозитните филмови

V. ЗАКЛУЧОК

VI. ЛИТЕРАТУРА

VII. ЛИСТА НА СИМБОЛИ

VIII. ОБЈАВЕНИ ТРУДОВИ ОД ДОКТОРСКАТА ТЕЗА

Во списокот на литературата се внесени 298 единици, од кои поголем дел се публикувани во последните 5-10 години.

Резултатите од испитувањата во рамките на оваа докторска теза се публикувани/реферирани на следниве места:

1. A. T. Dimitrov, A. Tomova, A. Grozdanov and P. Paunović in J.P. Reithmaier et al. (eds.), Production, Purification, Characterization, and Application of CNTs, Nanotechnological Basis for Advanced Sensors, NATO Science for Peace and Security Series B: Physics and Biophysics, DOI 10.1007/978-94-007-0903-4_13; Springer Science+Business Media B.V., Chapter13, 121-142 (2011)
2. A. T. Dimitrov, A. Tomova, P. Paunovic and A. Grozdanov, Physical Characterisation of CNT's produced by Electrolysis in Molten LiCl, FRAY INTERNATIONAL SYMPOSIUM, Cancun, Mexico, 27 Nov-01 Dec 2011
3. Anita Grozdanov, Aleksandra Buzarovska, Ana Tomova, Aleksandar Dimitrov, Maurizio Avella, Maria E. Errico, Genarro Gentile, Characterization and sensor activity of PMMA/MWCNT nanocomposites, FRAY INTERNATIONAL SYMPOSIUM, Cancun, Mexico, 27 Nov-01 Dec 2011
4. Aleksandar T. Dimitrov, Ana Tomova, Anita Grozdanov, Orce Popovski, Perica Paunović, "Electrochemical production, characterization, and application of MWCNTs"- DOI 10.1007/s10008-012-1896-z, J. Solid State Electrochem (2013) 17:399–407 (IF=2.131)
5. A. Grozdanov, A. Tomova, P. Paunović, A. T. Dimitrov, Polymer Nanocomposite Films with Functionalized MWCNTs, Applied Mechanics and Materials, 328, 778-783 (2013)

2. ПРЕДМЕТ НА ИНТЕРЕС ВО ДИСЕРТАЦИЈАТА

Предмет на испитување во дисертацијата е создавање на нанокмпозитен сензор со кој ќе можат да се детектираат различни типови на гасови. За оваа цел, употребени се три типови на повеќесидни јаглородни наноцевки (MWCNTs) кои се прочистени/функционализирани преку киселински (HNO_3) и базен треман ($\text{NH}_4\text{OH} + \text{H}_2\text{O}_2$), како и со термичка оксидација. Така третираните MWCNTs се вградени во две полимерни матрици (PCL и PMMA) за добивање на нанокмпозитни филмови.

Сензорите имаат широк опсег на примена, од биомедицината до автоиндустријата, а во последно време сè поголем е интересот за гасните сензори кои ќе можат да се користат за мониторинг на околината. Во последниве години, насекаде низ светот интензивно се работи на создавање сензори кои ќе бидат не само стабилни, туку ќе се карактеризираат и со висока осетливост, селективност и реверзибилност при поволни температурни услови. Од оперативна гледна точка, покрај веќе посочените критериуми, сензорите треба да бидат и компактни, а производствените трошоци да се што е можно пониски.

Гасните сензори на база на полупроводливи оксиди се детално истражувано подрачје, но сепак кај нив се јавуваат одредени ограничувања (пред сè, фактот дека тие работат при високи температури). За да се надминат овие ограничувања, било предложено модифицирање на некои од структурните параметри, на пр. кристалната форма и ориентацијата.

Истражувањата покажале дека примената на наноструктурирани материјали успешно ги надминува ограничувањата во однос на температурата, т.е. дека тие ја намалуваат работната температура, трошејќи притоа помала енергија и овозможувајќи безбедно работење на сензорот. Една од карактеристиките на наноструктурираните материјали е нивниот висок однос површина/волумен. Ова ја фаворизира адсорпцијата на гасови врз сензорот и може да ја зголеми осетливоста на уредот заради поголемата интеракција помеѓу детектираната материја и осетливиот дел. Голем број студии биле фокусирани на намалување на големината на металните оксиди сè до наночестици и наножичи. Биле користени некои органски полимери, метални наночестици, а во последно време сè поголем е интересот за јаглеродните наноцевки. Сите овие материјали ги менуваат своите електрични својства (на пр. електроспроводливоста или импедансата) и оптички својства (на пр. коефициентот на моларна апсорпција или индексот на рефракција) кога тие ќе бидат стимулирани од осетливиот слој по процесот на молекуларно, т.е. јонско детектирање.

Истражувањата во оваа дисертација претставуваат прилог во развојот на стабилни гасни сензори за детектирање органски пареи, кои ќе имаат висока осетливост и кратко време на опоравување. Преку истражувањата во оваа дисертација, покажано е дека конвенционалните јаглеродни влакна можат да се заменат со јаглеродни наноцевки (CNTs) како полнители во полимерните композити, при што добиените сензори имаат значително подобрени перформанси. Високоразвиената специфична површина и шупливата структура на CNTs е идеален предуслов за адсорпција на гасни молекули. Ова дава можност за изработка на хемиски сензори за рана детекција на многу мали концентрации на разни видови полутанти во човековата околина.

3. НАЧИН НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Во дисертацијата се вршени повеќе вида испитувања и тоа со следниов функционален редослед:

1. избор на соодветни компоненти за добивање на нанокомпозитни сензори врз база на MWCNTs и полимерна матрица структурна карактеризација на добиените електрокатализатори;
2. структурна карактеризација на два различни типа на MWCNTs добиени со CVD постапка и пиролиза тестирање во алкални ќелии за развивање водород;
3. прочистување/функционализирање на MWCNTs во две различни средини, кисела (со HNO_3) и базна (со $\text{NH}_4\text{OH} + \text{H}_2\text{O}_2$) при исто времетраење на третманот од 3 часа;
4. имплементирање на добиените MWCNTs во две различни биополимерни матрици (PCL и PMMA) и добивање на мулти наносензори со мулти функционални својства како и нивна карактеризација;

5. следење на промената на електроотпорноста/електроспроводноста на нанокмпозитните филмови во присуство на органски пареи (ацетон и хлороформ).

За структурната карактеризација на двата различни типа на MWCNTs кои се користеа како полнила се користени следниве инструментални методи:

- термогравиметрија (TGA/DTA);
- раман спектроскопија;
- скенирачка електронска микроскопија (SEM);
- енергетски дисперзивна анализа со X-зрачење (EDAX);
- UV- спектроскопија;
- анализа на Zeta-потенцијалот.

За структурната карактеризација на добиените нанокмпозитни филмови се користени следниве инструментални методи:

- термогравиметрија (TGA/DTA);
- диференцијална сканирачка анализа (DSC);
- инфрацрвена спектроскопија (FTIR);
- сканирачка електронска микроскопија (SEM);
- рентгенска дифракциона спектроскопија (XRD).

4. ПОВАЖНИ РЕЗУЛТАТИ И ЗАКЛУЧОЦИ

Во рамките на истражувањата во докторската дисертација беа добиени следниве поважни резултати:

1) Развиен е **едноставен, симплифициран метод на добивање на нанокмпозитни сензори** наменети за детекција на органски пареи.

2) Како резултат на процесот на **активација/функционализација на јаглеродните наноцевки**, подобрена е нивната дисперзивност во полимерните матрици и зајакната е адхезијата меѓу нив, пред сè како резултат на: i) функционализирање со хидроксилни групи на површината на јаглеродната мрежа, ii) отстранување на различните видови неориентиран јаглерод, пред сè аморфниот, со тоа се зголемува кристаличноста на јаглеродните наноцевчиња и iii) отворање на краевите на јаглеродните цевчиња и нивно скратување по должина.

3) TGA/DTA анализата покажа дека се регистрирани повисоки температури на термичка деградација (T_d), што значи, пак, дека **добиените нанокмпозити имаат подобрена термичка стабилност**. Кај PMMA/MWCNTs композитите T_d покажаа пораст со зголемување на уделот на MWCNTs. Со DSC-анализата се покажа дека **присуството на MWCNTs во PCL-полимерната матрица дејствува како нуклеатор**, олеснувајќи го процесот на кристализација на PCL-матрицата. Кај PMMA/MWCNTs филмовите со MWCNTs добиени со CVD, температурата на стаклообразување T_g се поместува кон повисоки вредности, што сугерира на тоа дека **се намалува еластичноста т.е. се зголемува крутоста на овие филмови**. Со FTIR-анализата кај PCL/MWCNTs регистрирани се само мали поместувања на пиковите кон пониски бранови должини, што пак укажува на фактот дека **не доаѓа**

до создавање на нови врски помеѓу MWCNTs и PCL—полимерната матрица. Кај PMMA/MWCNTs филмовите се забележа исчезнување на пикот во подрачјето од $1560 \div 1600 \text{ cm}^{-1}$ (C=C и C=O вибрации), што укажува на **присуството на асиметрично хексагонален јаглерод**. Со SEM е анализирана **морфологијата** на нанокомполитните филмови и е забележано дека MWCNTs се **хомогено диспергирани** во двете полимерни матрици и добро се обвиткани од нив. При повисоки концентрации на MWCNTs се забележува и формирање на агрегати.

5. НАУЧЕН ПРИДОНЕС

Секое истражување во подрачје поврзано со обезбедување заштита на човековата околина и нејзин мониторинг, како предуслов за опстанок на цивилизацијата, само по себе е актуелно и има свој научен придонес. Научниот придонес е систематизиран во следниве факти:

1. испитувани се и користени како полнило MWCNTs, кои секако имаат предност над конвенционално употребуваниот активен јаглен, кои се успешни зајакнувачи на полимерните матрици, а истовремено се поевтини од SWCNTs;
2. применета е релативно упростена метода на функционализирање, која обезбеди зголемување на дисперзивноста на наноцевчињата без нарушување во нивниот квалитет;
3. заокружено е испитувањето на голем број ефекти што се постигаат со активирањето на јаглеродните наноцевчиња со HNO_3 и $\text{NH}_4\text{OH} + \text{H}_2\text{O}_2$ и со помош на голем број современи експериментални постапки добиени се квантитативни податоци за постигнатите подобрувања;
4. систематски е изучувано влијанието на содржината на MWCNTs како полнило во нанокомполитните филмови (во интервал од 0 до 1%MWCNTs) врз постигнатата сензорска активност;
5. регистрирана е извонредна осетливост, особено кај нанокомполитните филмови напарени со ацетон;
6. најголема сензорска активност (промена во електроотпорноста) е забележана кај PMMA/1%MWCNTs нанокомполитот напарен со ацетон, каде што како полнило се користени MWCNTs добиени со CVD—постапка и функционализирани со HNO_3 .

6. ЗАКЛУЧОК

Извршените испитувања, консултирањето на опсежна литература, користењето голем број современи и софистицирани експериментални техники, како и постигнатите резултати, недвојбено укажуваат на фактот дека докторската дисертација „Добивање и карактеризација на мултинаносензори базирани на MWCNTs и биополимерна матрица“ од кандидатката м-р Ана Томова претставува сериозен научен труд.

Во неа се осмислени, планирани и изведени многубројни експерименти наменети за синтеза на осетливи гасни сензори кои можат да оперираат на амбиентална температура, и би биле во функција на мониторинг на животната околина.

Изострениот осет на кандидатката м-р Ана Томова за вршење деликатни експериментални истражувања со варирање (и усогласување) на голем број параметри, резултира во постигање завидни резултати што досега се публикувани во 5 труда во странски списанија и на меѓународни конгреси.

Испитувањата во рамките на оваа дисертација беа извршени во повеќе научни институции, како Технолошко-металуршкиот факултет во Скопје, Македонија, Институтот за физика во Белград, Србија и Институтот за хемија и технологија на полимери во Неапол, Италија. Ова значи дека истражувањата претставуваат дел од тимската работа на научни центри од повеќе земји и дека резултатите од испитувањата се досега реферирани (и верификувани) во повеќе наврати пред пошироката научна јавност.

Сето изнесено ни дава за право со посебно задоволство да му предложиме на Наставно-научниот совет на Технолошко-металуршкиот факултет во Скопје да го прифати како соодветен поднесениот ракопис на докторската дисертација „Добивање и карактеризација на мултинаосензори базирани на MWCNTs и биополимерна матрица” од кандидатката м-р Ана Томова и да закаже негова јавна одбрана според пропишаната постапка.

Комисија за оцена на докторската дисертација

1. Д-р Александар Димитров, редовен професор, Технолошко–металуршки факултет, Скопје, ментор, с.р.
2. Д-р Анита Грозданов, редовен професор, Технолошко–металуршки факултет, Скопје, с.р.
3. Д-р Перица Пауновиќ, вонреден професор, Технолошко–металуршки факултет, Скопје, с.р.
4. Д-р Орце Поповски, вонреден професор, Воена академија „Генерал Михајло Апостолски”, Скопје, с.р.
5. Д-р Бети Андоновиќ, доцент, Технолошко–металуршки факултет, Скопје, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА ПОД НАСЛОВ: „ПЛАНИРАЊЕ И РЕАЛИЗАЦИЈА НА МЕРКИ И АКТИВНОСТИ ЗА ЗАШТИТА И СПАСУВАЊЕ ВО ОСНОВНОТО УЧИЛИШТЕ“, ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р МАЈА ТИМОВСКА, ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје, на својата VI редовна седница одржана на 30.IV 2014 година, донесе Одлука за формирање на Комисија за оцена на докторската дисертација под наслов: „Планирање и реализација на мерки и активности за заштита и спасување во основното училиште“, поднесена од м-р Маја Тимовска.

Со Одлука број 0903-2645/11 од 5.5.2014 година, за членови на Комисијата се избрани: проф. д-р Вера Стојановска, проф. д-р Трајан Гоцевски, проф. д-р Анета Баракоска, проф. д-р Наташа Ангелоска-Галевска и проф. д-р Јасмина Делчева-Диздаревиќ.

По разгледувањето на докторската дисертација, Комисијата има чест на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје да му го достави следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација со наслов: „Планирање и реализација на мерки и активности за заштита и спасување во основното училиште“, поднесена од м-р Маја Тимовска, претставува оригинален научен труд каде што се разгледува мошне значаен и современ проблем, во врска со проблематиката за превенција и подготвеност за справување со природни непогоди и други несреќи во основното училиште.

Основниот текст на докторската дисертација е глобално структуриран во четири посебни дела, со следниов редослед: *Теоретски основи на проблемот на истражување, Методологија на истражувањето, Анализа и интерпретација на резултатите од истражувањето и Заклучни сознанија и констатации*. Во прилог кон основниот текст се дадени: примероци од инструментите кои се користени за потребите на истражувањето, предлог-модел на проценка на загрозеност и план за заштита и спасување во основното училиште (изработен модел на проценка на загрозеност во основното образование и изработен план за заштита и спасување во основното образование), закони и подзаконски акти за заштита и спасување и нивната примена во основното училиште и список на користена литература за изработката на докторската дисертација, која опфаќа 119 библиографски единици на актуелни и тематски релевантни домашни и странски извори.

Во првиот дел од трудот, *Теоретски основи на проблемот на истражување*, се дефинирани основните поими и нивното операционално значење во однос на

превенцијата и справувањето со катастрофи во основното училиште, со посебен осврт на поимот - намалување на ризикот од катастрофи. Тука, подетално е опишано што сè се подразбира под поимот намалување на ризикот од катастрофи во образованието, а исто така и задолжителната изработка на основните документи за превенција и подготвеност за намалување на ризикот од катастрофи, и тоа: идентификација на ризици и активности поврзани со одржливиот развој на воспитно - образовниот процес, учење за мерки за намалување на ризикот и учење за подготвеност за справување со катастрофи. Освен тоа, овде е прикажан и организацискиот дизајн за справување со катастрофи, каде што се истакнати првите обиди на меѓународната заедница за справување со катастрофи, нејзината организација, системот за процена и координација, меѓународната програма за рано предупредување, како и моменталната состојба за заштита и спасување во Р. Македонија и нејзината меѓународна поврзаност. Во овој дел, кандидатката говори и за менаџментот во функција на превенција и справување со катастрофи во основното образование. Исто така, во посебен дел кандидатката ги елаборира основите на националната платформа за намалување на ризикот од катастрофи и нормативната поставеност за превенција и справување со катастрофи. Покрај тоа, тука е претставена и улогата на основното образование во однос на регулирањето на оваа проблематика, но и во тој контекст како основното училиште во институционални рамки и со кои институционални капацитети се подготвува за справување со природните непогоди. Посебно внимание кандидатката посветува на конекцијата со нормативната поставеност, сè со цел да се покаже неопходноста од активна партиципација на сите учесници во системот за заштита и спасување кога станува збор за природните катастрофи, без разлика дали се со мал или голем интензитет.

Централниот дел во теоретската елаборација на трудот се однесува на мерките за заштита и спасувањето во основното училиште, менаџментот во основното образование и планирањето на заштитата и спасувањето во основното училиште. Фокусот во разгледувањето на овие прашања е ставен на подетално прикажување на мерките за заштита и спасување и улогата на менаџментот во основното училиште во функција на планирањето и реализацијата на мерки и активности за заштита и справување со катастрофи. Особен акцент е ставен на планирањето на заштитата и спасувањето како важен услов за квалитетна превенција од катастрофите. Во тој контекст е разгледувано и прашањето во врска со *проценувањето на ризиците во основното училиште*, кое воедно е и првиот чекор за усвојување на соодветни и успешни мерки за намалување на последиците од катастрофите во училиштата и е значаен дел во системот за заштита и спасување пред сè поради правилното и навременото согледување на сите ризици и опасности кои можат да се појават во наши услови.

Вториот дел од докторскиот труд се однесува на методолошките аспекти на истражувањето. Во овој дел се обработени во посебни поглавја: *предметот на истражувањето, целта, задачите, хипотезите и варијаблите на истражувањето*, а потоа *методите, техниките и инструментите, примерокот на истражувањето, статистичката обработка на податоците и организацијата и текот на истражувањето*.

Предметот на истражување на оваа докторска дисертација е *планирањето и реализацијата на мерки и активности за заштита и спасување во основното училиште*.

Основната цел на истражувањето е да се согледа состојбата во основните училишта во врска со планирањето и реализацијата на мерки и активности за заштита и спасување. Имено, поинаку кажано, да се испита и утврди дали и

како се остваруваат во основното училиште одредбите на Законот за заштита и спасување што се во нивна надлежност и врз основа на констатираната состојба, да се креира и да се понуди модел за превенција и подготвеност од природни непогоди и други несреќи за поефикасно функционирање на системот за заштита и спасување во основното училиште.

Со оглед на поставената цел на истражувањето, како посебни задачи кандидатката ги има поставено следниве: да се утврди дали постои документ *Процена на ризик во основното училиште*; да се утврди дали постои документ *План за заштита и спасување во основните училишта*; да се согледа разновидноста на природните непогоди и други несреќи, што се предвидени со процените на ризик во основните училишта во Република Македонија; да се согледа дали локалната самоуправа ја дава потребната помош за основното училиште во креирањето на Процената на ризик и Планот за заштита и спасување; да се изврши анализа на постојните планови за работа на училиштето од аспект за одредување на нивната оперативност и употребливост; да се утврди во колкава мера персоналот е подготвен – оспособен за изработка на *Процена на ризик и План за заштита и спасување*; да се утврди колку вработениот персонал е запознат со опасностите кои можат да ја загрозат безбедноста на основното училиште; да се утврди колку вработениот персонал е обучен за организирање на ефикасна евакуација, давање прва помош на повредените и практична употреба на средствата за заштита и спасување; да се утврди колку вработениот персонал ги применува превентивните мерки за заштита и спасување од пожари; да се испита обученоста на вработениот персонал за гасење на пожари, ракување со противпожарните средства; да се утврди дали се врши редовно запознавање и обука на вработените со опасностите поврзани со работните места и начинот за првична интервенција за спречување на настанување на пожар; да се утврди дали се вршат практични вежби за ефикасна и брза евакуација на луѓето и материјалните добра; да се утврди дали е воведена евиденција за редовна обука на вработените за заштита од пожар, гасење и спасување на луѓето и материјалните добра (пожарни вежби при периодичните прегледи на средствата за гасење); да се утврди дали за гасење на почетни пожари вработените се едуцирани со редовни периодични вежби и дали се запознати со начинот на ракување со рачните противпожарни апарати и хидрантската инсталација; да се утврди дали некои од вработените го имаат посетено курсот за прва помош; да се утврди дали е изработена и спроведена на ниво на ОУ - Програма за обучување за ракување со противпожарните апарати и опремата на вработените; да се утврди дали им се познати законските основи за изработка на планот за заштита и спасување од природни непогоди и други несреќи; да се согледаат материјално-техничките услови во основните училишта што се неопходни за непречено реализирање на мерките и активностите за заштита и спасување; да се испита дали постои соодветен овластен сервис што го врши одржувањето на уредите, техничката опрема и средствата за гасење на пожари; да се креира и да се понуди модел за превенција и подготвеност од природни непогоди и други несреќи.

За емпириска верификација на целта, како и на поставените задачи, кои се операционализирани во посебни хипотези, кандидатката ги користела следниве техники: техниката на анализа на документација, техниката на

анкетирање и интервју. Техниката на анализа на документација е користена за проучување и анализирање на повеќе документи, од кои како примарно важни за потребите на ова истражување се следниве: Процената на загрозеност од природни непогоди и други несреќи, Планот за заштита и спасување на основното училиште, Годишната програма за работа на училиштето, документацијата на Управувачкиот одбор, Статутот на основното училиште и други педагошки документи релевантни за проблемот на истражувањето. Техниката на анкетирање е користена за да се испитаат ставовите и мислењата на наставниците, а техниката на интервјуирање за испитување на ставовите и мислењата на соработниците и на директорите од основните училишта, кои се однесуваат за планирањето и реализацијата на мерки и активности за заштита и спасување во основното училиште. Во истражувањето е користен примерок што го сочинуваат три категории на субјекти: наставници, стручни соработници и директори на основни училишта од Република Македонија. Со истражувањето биле опфатени 12 основни училишта од подрачјето на градот Скопје и 30 основни училишта од внатрешноста на Република Македонија (Делчево, Штип, Кратово, Валандово, Крива Паланка, Дебар, Куманово, Тетово, Гевгелија, Кочани, Берово. Од кои 11 основни училишта се во рурална средина (с. Булачани, с. Коњаре, с. Шемшово, с. Стојаково, с. Јосифово, с. Калаузлија, с. Волково, с. Долно Оризари, с. Горно Лисиче, с. Драчево). Од секое училиште се анкетирани по три лица, и тоа еден наставник, еден директор и еден стручен соработник на училиштето.

Во третиот дел од трудот се прикажани и интерпретирани резултатите од истражувањето. Резултатите се групирани и добро систематизирани, и се презентирани по следниов редослед: Застапеноста на одделните компоненти на концептот планирање и реализација на мерки и активности за заштита и спасување и ставовите на испитаниците во нивното практикување во основните училишта од аспект на превенција од природни непогоди и други несреќи; Застапеноста на компонентата заштита и спасување од аспект на нивната оперативност и употребливост во плановите за работа во основните училишта при планирањето на заштитата и спасувањето; Нормативната поставеност од областа заштита и спасување во основно училиште; Професионалната подготвеност за катастрофи во основното образование; Анализа на оспособеноста на учениците од основните училишта за извршување на мерки и активности за заштита и спасување; Стандардна оперативна процедура за спроведување и заштита од природни непогоди и други несреќи. Добиените резултати се табеларно и графички прикажани и солидно статистички се обработени согласно со поставените хипотези во истражувањето.

Четвртиот дел со наслов, *Заклучни сознанија и констатации*, содржи сумарен приказ на заклучоци и констатации што се изведени врз основа на добиените резултати од истражувањето.

Сознанијата што се добиени генерално говорат дека *планирањето на мерки и активности за заштита и спасување во основните училишта е присутно, но не е и усогласено со постојните нормативни документи за превенција од катастрофи, а постои и нецелосно, неконзистентно реализирање на законски предвидените мерки и активности за заштита и спасување*. А како позначајни, посебни констатации ги издвојуваме следниве:

- *Планот за заштита и спасување* не е застапен како компонента во плановите за работа во основните училишта од аспект на неговата оперативност и употребливост;
- локалната самоуправа недоволно ја дава соодветната потребна помош за основните училишта во креирањето на планските документи: Процена на ризик и План за заштита и спасување на основно училиште;
- во основните училишта не се води евиденција за редовна обука на вработените во областа заштита и спасување;
- во основните училишта не се организираат практични ученички вежби за проверка на оперативноста на Планот за заштита и спасување;
- директорите, стручните соработници и наставниците во основните училишта не се доволно запознати со законската оврска за превенција и подготвеност од природни непогоди и други несреќи;
- тимовите одговорни за изработка на елаборат за заштита од пожари на основното училиште не ги предвидуваат сите потребни мерките и активностите за заштита од пожар;
- во основните училишта не се обезбедени потребните материјално-техничките услови за непречено реализирање на мерките и активностите за заштита и спасување.

Врз основа на изнесените теоретски сознанија и емпириски показатели, кандидатката изнесува и одредени сугестии и предлози кои се во функција на подобрување на квалитетот на планирањето и реализацијата на мерките и активностите за заштита и спасување во основното училиште. За таа цел, авторката предлага модел за проценка на загрозеност и план за заштита и спасување во основно училиште.

Заклучок и предлог

Докторската дисертација „Планирање и реализација на мерки и активности за заштита и спасување во основното училиште“, поднесена од м-р Маја Тимовска, претставува мошне квалитетен научен труд кој целосно ги задоволува научните стандарди во однос на методолошкиот пристап, студиозноста и аналитичноста на добиените резултати, како и нивната систематичност. Во трудот се презентирани научно вредни информации за состојбите во врска со планирањето и реализацијата на мерки и активности за заштита и спасување во основното училиште. Трудот е доста обемен според својата содржина, прегледен и лесно читлив за секој кој се интересира за оваа проблематика.

Дисертацијата има теоретско, но и практично-апликативно значење. Теоретското значење се согледува во фактот што таа претставува прв обид за систематско проучување на овој проблем во нашата Република, со што се добиени сознанија специфични за наши услови. Врз основа на сознанијата што се добиени од истражувањето и нивната експликација за прв пат во Република

Македонија е добиена една темелна елаборација на низа прашања во врска со планирањето и реализација на мерки и активности за заштита и спасување во основните училишта. А, пак, практичното значење се состои во тоа што добиените резултати и сознанија од истражувањето можат да послужат како појдовна основа за изнаоѓање на повеќе значајни решенија за имплементација за покралитетна превенција и справување со природни катастрофи и други несреќи во наши услови.

Давајќи позитивна оценка за докторската дисертација под наслов „Планирање и реализација на мерки и активности за заштита и спасување во основното училиште”, поднесена од м-р Маја Тимовска, Комисијата има чест да му предложи на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет да го прифати овој извештај и да одобри јавна усна одбрана на трудот.

За одбрана на докторската дисертација ја предлагаме истата Комисија, која со одлука на Наставно-научниот совет беше формирана за оцена на докторската дисертација.

Членови на Комисијата

Проф. д-р Вера Стојановска, с.р.

Проф. д-р Трајан Гоцевски, с.р.

Проф. д-р Анета Баракоска, с.р.

Проф. д-р Наташа Ангелоска-Галевска, с.р.

Проф. д-р Јасмина Делчева-Диздаревик, с.р.

РЕФЕРАТ
ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО-НАУЧНИ
ЗВАЊА ОД НАУЧНАТА ОБЛАСТ ЦВЕЌЕ И ДЕКОРАТИВНИ
РАСТЕНИЈА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И
ХРАНА ВО СКОПЈЕ

Наставно - научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на единаесеттата редовна седница одржана на 26.3.2014 година, со Одлука бр. 02-555/3 од 26.3.2014 година, формира Рецензентска комисија во состав: д-р Стефанка Хаџи Пецова, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, во пензија, д-р Гордана Попсимонова, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје и д-р Вјекослав Танасковиќ, вонреден професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, со задача да изврши преглед и оцена на наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност на пријавениот кандидат за избор во звањето доцент од научната област цвеќе и декоративни растенија.

Комисијата изврши преглед на доставената документација и констатира дека на распишаниот конкурс од страна на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, во дневните весници „Дневник“ и „Коха“ од 4.3.2014 година, за избор на наставник во сите наставно-научни звања од научната област цвеќе и декоративни растенија, се пријавил само еден кандидат.

По прегледот на доставената документација, Рецензентската комисија до Наставно-научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

На распишаниот конкурс за избор на наставник во сите наставно-научни звања од научната област цвеќе и декоративни растенија, се пријавила д-р Маргарита Давитковска, асистент на Катедрата за градинарство и цвеќарство, Институт за растителна биотехнологија при Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Врз основа на пријавата и останатите приложени документи, Рецензентската комисија го констатира следново:

Биографски податоци

Д-р Маргарита Давитковска е родена на 10.7.1977 година во Скопје. Средно училиште завршила во гимназијата “Раде Јовчевски Корчагин” со континуиран одличен успех. Во учебната 1998/99 година се запишала на Земјоделскиот факултет во Скопје, на градинарско-цвеќарската насока, каде што дипломирала во 2003 година, со просечен успех 8,03, со што се стекнала со звањето дипломиран земјоделски инженер.

Во учебната 2004/2005 година се запишала на постдипломски студии на групата цвеќарство, на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје. Предвидените испити ги положила со просечен успех 10,00. На 15.10.2008 година го одбрала магистерскиот труд под наслов **Влијание на видот на супстратот врз квалитетот на расадот од *Petunia hybrida grandiflora hort.***, и се стекнала со звањето магистер на земјоделски науки. Научниот степен доктор на земјоделски науки го стекнала на 12.2.2014 година, кога ја одбрала докторската дисертација со наслов **Одредување на режим на исхрана за добивање на квалитетен расад од цветниот вид сардела (*Pelargonium x hortorum L. H. Bail.*)**.

Во периодот од 2002 до 2004 година била ангажирана како стручен соработник на Катедрата за градинарство и цвеќарство на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, при што активно учествувала во одржувањето на вежбите на група предмети по цвеќарство и градинарство. Во 2004 година е избрана за помлад асистент на група предмети по цвеќарство и градинарство на Катедрата за градинарство и цвеќарство, на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје. Со звањето асистент на група предмети по цвеќарство и градинарство се стекнала во 2009 година. Во текот на изминатиот период, активно учествувала во научната и апликативната дејност од областа на цвеќарството и градинарството. Активно се служи со англискиот јазик и компјутерските програми.

Наставно-образовна дејност

Д-р Маргарита Давитковска од 2002 до 2004 година е ангажирана како демонстратор на група предмети по градинарство и цвеќарство, на Катедрата за градинарство и цвеќарство на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје. Од вработувањето како помлад асистент во ноември 2004 година, а потоа и како асистент на група предмети по цвеќарство и градинарство, д-р Маргарита Давитковска е ангажирана во одржувањето на практичната настава од прв циклус студии, и тоа на следниве предмети:

- општо градинарство и цвеќарство, цвеќарство на отворено, одгледување на цвеќе во заштитен простор, беспочвено одгледување на зеленчук и цвеќе, заштитени простори - на градинарско-цвеќарската насока;
- цвеќарство - на екоземјоделската насока;
- познавање на зеленчукот - на насоката преработка на земјоделски производи.

Исто така, има земено учество и во одржувањето на вежбите на дисперзираните студиски програми во Струмица.

Има многу совесен и сериозен пристап при одржувањето на вежбите и нив ги одржува квалитетно. Организира и теренска настава по наведените предмети, соработува со студентите, одржува консултации, им помага во организирањето на семинарски работи, литература и друго. За својата дејност добила позитивна оценка и од евалуацијата и оценета е со просечна оценка од 9.27. Освен во подготовката и одржувањето на вежбите,

д-р Маргарита Давитковска е вклучена во редовните активности на Катедрата за градинарство и цвеќарство.

Научноистражувачка дејност

Д-р Маргарита Давитковска активно е вклучена во научноистражувачката дејност на Катедрата за градинарство и цвеќарство. Учествовала во три национални научни проекти и во еден меѓународен научен проект. Како автор или коавтор, има објавено шест оригинални научни труда во зборници на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор, осум оригинални научни труда во зборници на трудови од научен/стручен собир, како и пет објавени труда во зборници на трудови на в.о. институција. Во вкупниот број не се вклучени магистерскиот труд и докторската дисертација. Д-р Маргарита Давитковска, како коавтор, има земено учество во изработката на прирачникот “Режен цвет, гербера и хризантема”, МААСП, Програма за поддршка на советодавните услуги во земјоделството, 2007 година. Кандидатката има учествувано на поголем број симпозиуми, семинари, курсеви, советувања и работилници во земјава и во странство.

Стручно-апликативна дејност и дејности од поширок интерес

Од вработувањето до денес, д-р Маргарита Давитковска е вклучена во стручно-апликативната работа, како и во дејности од поширок карактер. За време на досегашниот работен ангажман, остварила неколку научни посети, студиски престои и обуки, меѓу кои: „Agricultural Development and Farm Management”, Каиро, Египет ноември 2003; Фарма за производство на цветен расад, Лакиа-Солун, Грција, март 2004; „Maritsa“ Vegetable Crop Research Institute, Пловдив, Бугарија, мај 2006; Institute of Plant and Genetic Resources, Садово, Бугарија, мај 2006; Агрономски факултет во Чачак, Србија, март 2007.

Како соработник учествувала во изготвување и пријавување на еден национален научно-образовен проект.

Член е на меѓународната организација ISHS - International Society for Horticultural Science и на Хортикултурното здружение на Македонија.

Стручен соработник од областа на земјоделството е во списанието „Моја земја“.

Кандидатката редовно учествува во промотивните активности на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на изнесените податоци за севкупната активност и постигнатите резултати на пријавената кандидатка, Комисијата заклучи дека д-р Маргарита Ј. Давитковска поседува научни и стручни квалитети кои според Законот за високото образование на Република Македонија, Статутот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, ги исполнува сите услови да биде избрана за наставник во научната област цвеќе и декоративни растенија, во звањето доцент.

Како резултат на погоре наведеното, Комисијата има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, кандидатката

д-р Маргарита Ј. Давитковска да биде избрана во звањето доцент во научната област цвеќе и декоративни растенија.

Рецензентска комисија

1. Д-р Стефанка Хаџи Пецова, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (во пензија) с.р.
2. Д-р Гордана Попсимонова, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје с.р.
3. Д-р Вјекослав Танасковиќ, вонреден професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје с.р.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО,
НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: д-р Маргарита Јовица Давитковска
 (име, татково име и презиме)

Институција: УКИМ – Факултет за земјоделски науки и храна – Скопје
 (назив на факултетот/институтот)

Научна област: цвеќе и декоративни растенија

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
Одржување на вежби од 1. циклус студии:		
1.	Цвеќарство на отворено (3+2), градинарско-цвеќарска насока, летен семестар 2004/05, 2005/06, 2006/07, 2007/08, 2008/09, 2010/11, 2011/12 (ФЗНХ - Скопје)	6,3
2.	Општо градинарство и цвеќарство (4+2), градинарско-цвеќарска насока, зимски семестар 2004/05, 2005/06, 2006/07, 2007/08, 2008/09, 2010/11, 2011/12, 2013/2014 (ФЗНХ - Скопје)	7,2
3.	Заштитени простори (2+2), градинарско-цвеќарска насока, зимски семестар 2004/05, 2005/06, 2006/07, 2007/08, 2008/09, 2010/11, 2011/12 (ФЗНХ - Скопје)	6,3
4.	Производство на цвеќе во заштитен простор (3+2), градинарско-цвеќарска насока, зимски семестар 2004/05, 2005/06, 2006/07, 2007/08, 2008/09, 2010/11, 2011/12, 2013/2014 (ФЗНХ - Скопје)	7,2
5.	Беспочвено одгледување на зеленчук и цвеќе (2+1), градинарско-цвеќарска насока, летен семестар 2004/05, 2005/06, 2006/07, 2007/08, 2008/09, 2010/11, 2011/12 (ФЗНХ - Скопје)	3,15
6.	Цвеќарство (2+1), екоземјоделска насока, летен семестар 2004/05, 2005/06, 2006/07, 2007/08, 2008/09, 2010/11, 2011/12 (ФЗНХ - Скопје)	3,15
7.	Познавање на зеленчук (2+2), насока: преработка на земјоделски производи, зимски семестар 2004/05, 2005/06, 2006/07, 2007/08, 2008/09, 2010/11, 2011/12 (ФЗНХ - Скопје)	6,3

8.	Општо градинарство и цвеќарство (4+2), градинарско-цвеќарска насока, зимски семестар 2007/08 (ФЗНХ – Струмица)	0,45
Одржување на теренска настава:		
1.	Одржување на теренска настава по група предмети по градинарство и цвеќарство: 2004/05, 2005/06, 2006/07, 2007/08, 2008/09, 2010/11, 2011/12, 2013/2014	9,92
Консултации со студенти:		
1.	Консултации со студенти	2,98
Настава во школи и работилници - учесник:		
1.	„Конкурентност на поединечни земјоделски производи (домат, пиперка, компир)”, Скопје, 2005, во организација на SFARM, SIDA	1
2.	„Конкурентност на поединечни земјоделски производи (зелка, кромид, аспарагус и мешункасти зеленчуци)”, Скопје, 2006, во организација на SFARM, SIDA	1
3.	„Култивирање на лековити билки и ароматични растенија во РМ-искуства, можности и перспективи”, Скопје, 2007, во организација на SFARM, SIDA	1
4.	„Балконско цвеќе”, Скопје, 2006, во организација на општина Гази Баба-Скопје	1
5.	Настава на Архитектонски факултет - учесник: „Цвеќе за отворен простор”, Скопје, 2010	1
Подготовка на нов предмет – вежби:		
1.	Цвеќарство на отворено	0,5
2.	Општо градинарство и цвеќарство	0,5
3.	Заштитени простори	0,5
4.	Производство на цвеќе во заштитен простор	0,5
5.	Беспочвено одгледување на зеленчук и цвеќе	0,5
6.	Цвеќарство	0,5
7.	Познавање на зеленчук	0,5
Интерна скрипта од предавања:		
1.	Општо цвеќарство - коавтор	4
2.	Цвеќарство на отворено – коавтор	4
3.	Производство на цвеќе во заштитен простор - коавтор	4
4.	Заштитени простори-коавтор	4
Научно-популарна или наставно-историска статија во стручно-методско списание:		
1.	Маргарита Давитковска , Звезда Богевска, 2014. Производство на режен цвет од каранфил (<i>Dianthus caryophyllus semperflorens</i> Sim.), „Моја земја”-месечно специјализирано списание за земјоделство и рурален развој, број 101, март 2014, 22-23.	1
2.	Маргарита Давитковска , Звезда Богевска, 2014. Жолт цвет кој опива, „Моја земја”-месечно	1

	специјализирано списание за земјоделство и рурален развој, број 102, април 2014, 28.	
3.	Звезда Богевска, Маргарита Давитковска , 2014. Технологија за 50 тони од хектар, „Моја земја”-месечно специјализирано списание за земјоделство и рурален развој, број 102, април 2014, 10-11.	1
	Вкупно	80,45

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
Учесник во национален научен проект:		
1.	Алтернативни техники за производство на здрав и квалитетен расад од градинарски и цвеќарски видови, 2003-2006, финансиран од Министерството за образование и наука на Р. Македонија.	3
2.	Дендропарк-училница во природа, 2007-2008, во рамките на програмата SECTOR (поддршка на граѓански здруженија од област на животна средина во Југоисточна Европа), SIDA, REC.	3
3.	Инвертаризација и колекционирање на семенски материјал од автохтони популации на лековити и ароматични растенија (ЛАР), 2004-2006, финансиран од Министерството за образование и наука на Р. Македонија.	3
Учесник во меѓународен научен проект:		
1.	South Eastern European Development Network for crop genetic resources, 2004-2014, финансиран од SIDA (Swedish International Development Agency).	5
Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор:		
1.	Bogevska Zvezda, Agic Rukie, Biljana Ristovska, Afroditа Ibusoska, Margarita Davitkovska , Igor Iljovski, 2013. Agronomic Traits of Some Newly Pepper Varieties and Hybrids in Republic of Macedonia. International Symposium for Agriculture and Food, Symposium Proceedings, Ss. Cyril and Methodius University in Skopje, Faculty of Agricultural Sciences and Food-Skopje, Macedonia, 491-502.	1,8
2.	Iljovski Igor, Bogevska Zvezda, Davitkovska Margarita , Ristovska Biljana, Stojkoska Dijana, Ilik Popov Stanko, Ibusoska Afroditа, Ibraim Jaska, 2013. Effect of Light and Artificial Lightning in the Production of Some Flower Species. International Symposium for Agriculture and Food, Symposium Proceedings, Ss. Cyril and Methodius University in Skopje, Faculty of Agricultural Sciences and Food-Skopje, Macedonia, 431-436.	1,8

3.	R. Agic, G. Popsimonova, S. Kratovalieva, A. Ibusoska, M. Davitkovska , B. Ristovska, D. Jankulovski, M. Jankulovska, I. Iljovski, Z. Bogevska, J. Ibraim, 2012. Assessment of Genetic Diversity among Macedonian Tomato (<i>Lycopersicon esculentum</i> Mill.) Landraces. Proceedings of the V Balkan Symposium on Vegetables and Potatoes, Tirana, Albania, 73-76.	1,8
4.	R. Agic, G. Popsimonova, A. Ibusoska, Z. Bogevska, M. Davitkovska , B. Ristovska, I. Iljovski, G. Georgievski, 2012. Perspectives of the Organic Production in Macedonia. Proceedings of the V Balkan Symposium on Vegetables and Potatoes, Tirana, Albania, 263-268.	1,8
5.	G. Popsimonova, R. Agic, A. Ibusoska, S. Bandzo, M. Davitkovska , B. Ristovska, I. Iljovski, G. Georgievski, 2012. Greenhouse Production in Macedonia – Challenges and Opportunities. Proceedings of the V Balkan Symposium on Vegetables and Potatoes, Tirana, Albania, 277-280.	1,8
6.	Zv. Bogevska, V. Trpeski, D. Jankulovski, M. Dimovska , R. Agic, 2009. Bio-Stimulating Effect of Some Fertilizers on the Yield of Pepper. Proceedings of the IV Balkan Symposium on Vegetables and Potatoes, Plovdiv, Bulgaria, 651-656.	1,8
Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир:		
1.	Гордана Попсимонова, Ѓорѓи Мартиновски, Данаил Јанкуловски, Звезда Богевска, Маргарита Давитковска , Игор Иљовски, 2011. Состојби и перспективи при чување на свеж зеленчук во Република Македонија. Второ советување и работилница „Чување на свеж зеленчук, овошје и грозје важна компонента на извозниот потенцијал“, Струмица, 33-36.	1,2
2.	Ѓорѓи Мартиновски, Миле Пешевски, Ненад Георгиев, Александра Мартиновска-Стојческа, Звезда Богевска, Маргарита Давитковска , Игор Иљовски, 2011. Поважни аспекти за чувањето зеленчук наменет за извоз во Европската унија. Второ советување и работилница „Чување на свеж зеленчук, овошје и грозје-важна компонента на извозниот потенцијал“, Струмица, 37-47.	1,2
3.	Ѓорѓи Мартиновски, Данаил Јанкуловски, Звезда Богевска, Игор Иљовски, Маргарита Давитковска , 2011. Загуби при чување на плодови од некои сорти домати одгледувани во пластеници. Второ советување и работилница „Чување на свеж зеленчук, овошје и грозје важна компонента на извозниот потенцијал“, Струмица, 48-54.	1,2
4.	Рукие Агич, Ѓорѓи Мартиновски, Звезда Богевска, Ранкица Божиновска, Маргарита Давитковска , Афродита Абушоска, Игор Иљовски, 2011. Превенција од проникнување на кромидот во текот на чувањето со примена на ретардант за пораст во	1,2

	гостиварско (Р.Македонија). Второ советување и работилница „Чување на свеж зеленчук, овошје и грозје важна компонента на извозниот потенцијал”, Струмица, 55-58.	
5.	Hadzi Pecova Stefanka, Jankulovski D., Martinovski Gj., Popsimonova Gordana, Bogevska Zvezda, Dimovska Margarita , 2007. Uticaj tipa supstrata na kvalitet rasada povrća i cveća. XII Savetovanje o biotehnologiji, Zbornik radova. Vol 12. (13), Čačak, 315-319.	1,2
6.	Hadzi Pecova S., Dimovska M. , 2007. Flower production in Republic of Macedonia. Storage of fresh vegetable, fruits and flowers, Proceedings and presentations. Conference with workshop, Faculty of agricultural sciences and food-Skopje, Faculty of agriculture-Noví Sad.	1,8
7.	Јанкуловски Д., Хаџи Пецова С., Мартиновски Ѓ., Попсимонова Г., Богевска З., Димовска М. , 2006. Алтернативи за производство на квалитетен расад. XXXI средба „Факултет-стопанство”, Зборник на трудови, Универзитет „Св. Кирил и Методиј”-Скопје, година 14 volume, 53-59.	1,2
Трудови објавени во зборник на трудови на в.о. институција:		
1.	Звезда Богевска, Маргарита Давитковска , Гордана Попсимонова, Рукие Агич, Томе Тимов, Игор Иљовски, Биљана Ристовска, Гоце Георгиевски, 2011. Мерки за заштеда на енергијата во градинарското производство во заштитени простори. Годишен зборник на Факултетот за земјоделски науки и храна, Универзитет „Св. Кирил и Методиј ”-Скопје, година 56 volume, 39-46.	1,2
2.	Маргарита Давитковска , Звезда Богевска, 2010. Влијание на видот на супстратот врз порастот на расад од <i>Petunia hybrida grandiflora hort.</i> . Годишен зборник на Факултетот за земјоделски науки и храна, Универзитет „Св. Кирил и Методиј”-Скопје, година 55 volume, 5-14.	1,8
3.	Звезда Богевска, Маргарита Давитковска , 2010. Влијание на квалитетот на расадот одгледуван на различни супстрати врз приносот на пиперката. Годишен зборник на Факултетот за земјоделски науки и храна, Универзитет „Св. Кирил и Методиј”-Скопје, година 55 volume, 15-21.	1,8
4.	Звезда Богевска, Маргарита Давитковска , Игор Иљовски, Биљана Ристовска, 2010. Потенцијалот на Република Македонија : создавање на бренд сорти од зеленчукови култури. Годишен зборник на Факултетот за земјоделски науки и храна, Универзитет „Св. Кирил и Методиј”-Скопје, година 55 volume, 23-29.	1,2
5.	Трпески В., Хаџи Пецова С., Димовска М. , Богевска З., 2005. Поттикнување на растењето и цветањето на цветниот вид <i>Impatiens balsamina</i> L. (водениче) под влијание на ѓубриња со поширок спектар на дејство. Годишен зборник на Факултетот за земјоделски науки и храна, Volum, 50, Скопје, 45-54.	1,2

Учество на научен/стручен собир со реферат (орална презентација):		
1.	Јанкуловски Д., Хаџи Пецова С., Мартиновски Ѓ., Попсимонова Г., Богевска З., Димовска М. Алтернативи за производство на квалитетен расад. XXXI средба „Факултет-стопанство”, Факултет за земјоделски науки и храна-Скопје, 2006.	1
2.	Hadzi Pecova Stefanka, Jankulovski D., Martinovski Gj., Popsimonova Gordana, Bogevska Zvezda, Dimovska Margarita , Uticaj tipa supstrata na kvalitet rasada povrća i cveća. XII Savetovanje o biotehnologiji, Čačak, 2007.	1
Апстракти објавени во зборник на меѓународна конференција:		
1.	Hadzi Pecova Stefanka, Kusakatska Vesna, Dimovska Margarita , 2006. Regionalization of the flower production in R.Macedonia. XIX Naučno-stručni skup poljoprivrede i prehrambene industrije, Univerzitet u Sarajevu, Poljoprivredni fakultet, 119.	1
2.	Jankulovski D., Agić R., Martinovski Gj., Bogevska Z., Dimovska М. , 2006. Agronomska vrijednost nekih sorti brokule. XIX Naučno-stručni skup poljoprivrede i prehrambene industrije, Univerzitet u Sarajevu, Poljoprivredni fakultet, 62.	1
3.	Gordana Popsimonova, Margarita Davitkovska , Stefanka Hadzi Pecova, Rukie Agic, Zvezda Bogevska, 2011. Examination of substrates in the production of seedlings of <i>Petunia hybrida grandiflora hort.</i> . 5 th Balkan Symposium on Vegetables and Potatoes, Book of Abstracts, Tirana, 152.	1
	Вкупно	46

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Учество во промотивни активности на ФЗНХ-Скопје	5
ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС		
Студиски престој во странство:		
1.	„Agricultural Development and Farm Management”, 9-22.11. 2003, Каиро, Египет	0,5
2.	„Maritsa“ Vegetable Crop Research Institute; Institute of Plant and Genetic Resources, мај 2006, Садово, Бугарија	0,5
Изготвување и пријавување на научен/образовен национален проект:		
1.	„Одредување на режим на исхрана за добивање на квалитетен расад од едногодишни цветни култури”, предлог-проект во МОН (соработник), 2011	0,5
	Вкупно	6,5

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	80,45
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	46
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	6,5
Вкупно	132,95

Рецензентска комисија

1. Д-р Стефанка Хаџи Пецова, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (во пензија) с.р.
2. Д-р Гордана Попсимонова, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје с.р.
3. Д-р Вјекослав Танасковиќ, вонреден професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ОД ОБЛАСТА ТУНЕЛИ, ДОЛЕН СТРОЈ НА ЖЕЛЕЗНИЦИ, ГОРЕН СТРОЈ НА ЖЕЛЕЗНИЦИ И ОДРЖУВАЊЕ НА ЖЕЛЕЗНИЦИ НА ГРАДЕЖНИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно - научниот совет на Градежниот факултет во Скопје, на својата 409. седница одржана на 6 март 2014 година, не именува за членови на Комисијата за избор на еден наставник од областа тунели, долен строј на железници, горен строј на железници и одржување на железници.

На распишаниот конкурс, објавен во весниците „Дневник“ и „Koha E Re“ од 24 јануари 2014 година, се пријави д-р Дарко Мославац, дипл.град.инж., досегашен вонреден професор на Катедрата за патишта, на Градежниот факултет во Скопје.

Врз основа на поднесените документи и личното познавање на кандидатот, го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ

Кандидатот е роден на 21.4.1962 година во Скопје. Средното образование го завршил во Гимназијата „Георги Димитров“ во 1980 година. Во 1981 година бил на отслужување на воениот рок. Во 1981 година се запишал на Градежниот факултет во Скопје, а дипломирал во 1986 година. По дипломирањето во март 1987 година се вработил во градежното претпријатие ГП „Маврово“, каде што во периодот до јуни 1988 работел како инженер на повеќе преднапрегнати мостови на патот Куманово - Крива Паланка. Во периодот од јули 1988 до декември 1988 заминал на работа во странство преку градежната фирма ГП ПЕЛАГОНИЈА, при што работел како раководител на линијата за производство на преднапрегнати монтажни носачи во Багдад. По враќањето од Багдад, во периодот од јануари 1989 до октомври 1990 година, продолжил со работа во својата матична фирма ГП „Маврово“, на работното место инженер за контрола на квалитетот и производството на бетонски мешавини. Во периодот од ноември 1990 до декември 1991 година бил задолжен за контрола на квалитетот на изведбата на опочно - преливниот тунел на браната „Првонек“. Во периодот од декември 1991 до ноември 1992 година повторно заминал на работа во странство преку ГП ПЕЛАГОНИЈА, во Афула – Израел, на работното место одговорен инженер за производство на монтажни елементи со технологија на запарување и координатор на бетонски работи. Кратко време по неговото враќање од Израел, во периодот од март 1993 до јуни 1994 година, заминал на работа во Кувајт, како инженер за контрола на квалитетот при проектирање на бетони со високи јакости и контрола на процесот на преднапрегање на монтажни елементи со распон од $l=45m$. Во периодот од јули 1994 до март 1995 година работел за реномирана приватна консултанска фирма од Кувајт – “Jassem Kabazzar” Consultant Office, како инженер за надзор на вила на еден шеик од кралската фамилија.

Во октомври 1995 година, Дарко Мославац е избран во звањето помлад асистент на Градежниот факултет во Скопје по предметите тунели и долен строј на сообраќајниците.

Во 1997 година се запишал на постдипломските студии на Градежниот факултет во Скопје, на насоката за патишта и железници, а во јули 1999 година го одбрал магистерскиот труд под наслов: *Подградби од прскан бетон, анкери и ременати, како и нивно димензионирање*. Во јануари 2000 година е избран во звањето асистент по предметите тунели и долен строј на сообраќајниците, а во истото звање е реизбран во мај 2003 година.

На 9.10.2000 година ја пријавил докторската дисертација под работен наслов: *Мултирегресиони анализи на параметри кои влијаат на напонско – деформационата состојба кај тунелите*, која е прифатена на 273. седница на Наставно – научниот совет на Градежниот факултет во Скопје, одржана на 6.3.2001 година, под менторство на проф. д-р Ѓорѓи Кокаланов. Докторската дисертација под горенаведениот наслов успешно ја одбрал на 25.2.2004 година.

Во септември 2004 година е избран во звањето доцент од областа тунели, долен строј на сообраќајници, горен строј на железници и одржување на железници, а во јуни 2009 е избран во звањето вонреден професор по истите предмети, на кое место се наоѓа и сега.

Во рефератот објавен во Билтенот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ Скопје, бр. 965 од 1 јуни 2009 година, се претставени неговите работни активности во наставно – образовната, научната и стручната дејност од изборот во звањето доцент до изборот за вонреден професор.

2. НАСТАВНО - ОБРАЗОВНА, НАУЧНА И СТРУЧНА ДЕЈНОСТ

2.1. НАСТАВНО – ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Од изборот во звањето вонреден професор до сега, кандидатот наставната дејност ја остварува преку организирање на предавања, вежби, корекции, консултации и семинарски работи, писмени и усни испити на додипломските и постдипломските студии на Градежниот факултет. Од учебната 2009/2010 година, во рамките на реформираната настава по ЕКТ - системот на додипломските студии на Градежниот факултет ги покрива предавањата по предметите: тунели, долен строј на сообраќајници, горен строј на железници и одржување на железници, а на постдипломските студии, наставата по предметите: одбрани поглавја од тунели и специјални конструкции на колосеци и долги шински ленти. За предметите за кои ги покрива предавањата има подготвено печатени предавања. Покрај редовните активности во наставата од прв и втор циклус на студии на Градежниот факултет, во предметниот период бил ментор на 13 дипломски работи и ментор на 2 магистерски работи. Исто така бил член во 35 комиси за одбрана на дипломска работа, член во 14 комиси за одбрана на магистерски работи и член во 2 комиси за одбрана на докторски дисертации.

Во согласност со законските обврски, посебно внимание заслужува и оцената на неговата наставна дејност од студентите во рамките на студентската анкета која Градежниот факултет ја организира секој семестар за секој предмет. Резултатите од последната студентска анкета која е спроведена во зимскиот семестар од учебната 2012/2013 година, покажуваат дека просечните оценки за предметите кои ги држел

кандидатот во овој период се движат во границите од 4,48 до 4,96 (на скала од 1 до 5), што само по себе зборува доволно за општиот впечаток на студентите.

Од областа на наставно - образовната дејност за периодот од неговиот избор во звањето вонреден професор до сега, кандидатот има освоено **83,8 бода**, а деталите за овие бодови се дадени во Анексот 2, кој е составен дел на овој извештај.

2.2. НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Во изминатиот период од изборот во звањето вонреден професор до сега, научноистражувачката дејност на кандидатот се одвива преку учеството во научноистражувачки проекти, изработка и публикување на научни трудови и учество во работата на разни комисии во постапка за пријавување, изработка, оценка или одбрана на магистерски трудови и докторски дисертации. Во изминатиот период, кандидатот учествувал на голем број билатерални средби, работилници, семинари, симпозиуми и конференции со сопствени презентации.

Во Анексот 2, кој е составен дел на овој извештај, наведени се: листата на трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор, како и останатите активности на кандидатот од областа на научноистражувачката дејност од изборот во звањето вонреден професор до денес. За овие активности кандидатот има освоено вкупно **43,4 бода**.

2.3. СТРУЧНА ДЕЈНОСТ

Стручната дејност на кандидатот е во областа на тунелите и во областа на железниците. Како одговорен проектант, учествувал во изработката на голем број идејни и основни проекти за патни и хидротехнички тунели, идејни и главни проекти за реконструкција на горниот и долниот строј на железнички пруги, ревизии на голем број идејни и основни проекти за тунели и железнички пруги, изработка на проектни задачи и др.

Во Анексот 2, кој е составен дел на овој извештај, наведени се неговите активности од областа на стручно-апликативната дејност од изборот во звањето вонреден професор до денес. За овие активности кандидатот има освоено вкупно **42,0 бода**.

3. ОПШТЕСТВЕНА АКТИВНОСТ

Во периодот 2011 – 2015 година, кандидатот е избран на функцијата продекан за наука и меѓународна соработка на Градежниот факултет во Скопје.

Од 2011 година е главен уредник на меѓународното списание за градежништво “Scientific Journal of Civil Engineering”, во издание на Градежниот факултет во Скопје.

По изборот во звањето вонреден професор, кандидатот е член на организационен или програмски одбор на повеќе меѓународни научни/стручни собири во странство.

Од 2012 година, кандидатот е основач и прв претседател на Македонското друштво за тунели и подземни објекти – ИТА Македонија, кое е член на Меѓународната асоцијација за тунели ИТА-AITES.

Листата на активности од поширок интерес е наведена во Анексот 2, кој е составен дел на извештајот, и за нив кандидатот има освоено вкупно **10,0 бода**.

ЗАКЛУЧОК

Врз основа на претходно изнесените активности за наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност, како и врз основа на општествената активност, за кои кандидатот има освоено вкупно **179,2 бода**, може да се заклучи дека д-р Дарко Мославац, вонреден професор на Градежниот факултет во Скопје, е афирмиран наставно-образовен и научно-стручен работник од областа за која конкурира.

Од изборот за вонреден професор до денес, кандидатот активно учествува во реализацијата на наставата на прв и втор циклус на студии, притоа воспоставувајќи со студентите близок професионален однос. Покрај тоа, во изминатиот период кандидатот објавил голем број научни и стручни трудови во домашни и странски списанија, учествувал со свои трудови на домашни и странски семинари, советувања, симпозиуми и конгреси, кои придонесуваат за неговата афирмација како научен и стручен работник во областа на тунелите и железниците.

Врз основа на целокупниот ангажман кој ги задоволува критериумите дадени во Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и од личното познавање на кандидатот, Комисијата со особено задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Градежниот факултет во Скопје, кандидатот д-р Дарко Мославац, дипл.град.инж., да биде избран во звањето редовен професор од областа тунели, долен строј на железници, горен строј на железници и одржување на железници.

Рецензентска комисија

Проф. д-р Радојка Дончева с.р.

Проф. д-р Ѓорѓи Кокаланов с.р.

Проф. д-р Спасен Ѓорѓевски с.р.

Научна област: градежништво
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Називнаактивност:	Поени
	Учебна 2009/2010година	10,50
	<i>Предавања на прв циклус студии</i>	
1	Тунели / 2 (15*0.04*2)	1,20
2	Долен строј на сообраќајници / 3	1,80
3	Горен строј на железници / 3	1,80
4	Долги шински ленти и одржување на железници / 2	1,20
	<i>предавања на втор циклус студии</i>	
5	Сообраќајни тунели / 2 (15*0.05*2)	1,50
6	Долен строј на сообраќајници - геотехника / 2	1,50
7	Одржување на железници II / 2	1,50
	Учебна 2010/2011година	10,50
	<i>предавања на прв циклус студии</i>	
8	Тунели / 2	1,20
9	Доленстројнасообраќајници / 3	1,80
10	Горенстројнажелезници / 3	1,80
11	Долгишинскиленти и одржувањенажелезници / 2	1,20
	<i>предавања на втор циклус студии</i>	
12	Сообраќајнитунели / 2	1,50
13	Доленстројнасообраќајници - геотехника / 2	1,50
14	Одржувањенажелезници II / 2	1,50
	Учебна 2011/2012година	10,50
	<i>предавања на прв циклус студии</i>	
15	Тунели / 2	1,20
16	Доленстројнасообраќајници / 3	1,80
17	Горенстројнажелезници / 3	1,80
18	Долгишинскиленти и одржувањенажелезници / 2	1,20
	<i>предавања на втор циклус студии</i>	

19	Сообраќајнитунели / 2	1,50
20	Доленстројнасообраќајници - геотехника / 2	1,50
21	Одржувањенажелезници II / 2	1,50
Учебна 2012/2013година		10,50
предавања на прв циклус студии		
22	Тунели / 2	1,20
23	Доленстројнасообраќајници / 3	1,80
24	Горенстројнажелезници / 3	1,80
25	Долгишинскиленти и одржувањенажелезници / 2	1,20
предавања на втор циклус студии		
26	Сообраќајнитунели / 2	1,50
27	Доленстројнасообраќајници - геотехника / 2	1,50
28	Одржувањенажелезници II / 2	1,50
Учебна 2013/2014година		10,50
предавања на прв циклус студии		
29	Тунели / 2	1,20
30	Доленстројнасообраќајници / 3	1,80
31	Горенстројнажелезници / 3	1,80
32	Долгишинскиленти и одржувањенажелезници / 2	1,20
предавања на втор циклус студии		
33	Сообраќајнитунели / 2	1,50
34	Доленстројнасообраќајници - геотехника / 2	1,50
35	Одржувањенажелезници II / 2	1,50
Дипломски, магистерски и докторски работи, менторско и учество во комисији		11,30
1	Менторнадипломскаработа / 13*0.2	2,60
2	Комисија за одбрана на дипломска - член / 35*0.1	3,50
3	Комисија за одбрана на магистерска - член / 14*0.3	4,20
4	Комисија за одбрана на докторска - член / 2*0.5	1,00
Интерна скрипта од предавања		20,0
1	Тунели	4,00
2	Долен строј на сообраќајници	4,00
3	Горен строј на железници	4,00
4	Долги шински ленти и одржување на железници	4,00
5	Одбрани поглавја од тунели (втор циклус)	4,00
Вкупно:		83,80

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Називна активност:	Поен
	Ментори коментор	2,00
2	Менторна магистерска работа / 2*1	2,00
	Научни-стручни трудови	41,40
	Труд со оригинални научни/стручни резултати, објавен во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор	
1	D.Moslavac, M. Jovanovski, Z. Zafirovski, Static and Dynamic Analysis of Spillway Tunnel Final Concrete Lining at Knezevo Dam, WMHE, 2009.	2,40
2	МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ДИМЕНЗИОНИРАЊЕ НА ГОРНИОТ СТРОЈ КАЈ ЖЕЛЕЗНИЦИТЕ, Златко Зафировски, Дарко Мославац, Зоран Кракутовски, Милорад Јовановски, 13. Меѓународен симпозиум на ДГКМ, Охрид, 2009 (стр. 629-635).	1,80
3	ПРИМЕНА НА КРИВИ НА РЕАКЦИЈА НА КАРПАТА ЗА ПРОЦЕНКА НА СТАБИЛНОСТА НА ТУНЕЛСКИ ПОДГРАДБИ, Дарко Мославац, Златко Зафировски, 13. Меѓународен симпозиум на ДГКМ, Охрид, 2009 (стр. 665-670).	2,70
4	Darko MOSLAVAC, 2009, "Support Systems At Deep Tunnels In Weak Rocks", XIII-th International symposium of Macedonian Association of Structural Engineers (MASE), Ohrid 2009.	3,00
5	Darko Moslavac, Zlatko Zafirovski, 2009, "Application Of Ground Reaction Curves For Assessment Of Tunnel Support Systems Stability", XIII-th International symposium of Macedonian Association of Structural Engineers (MASE), Ohrid 2009.	2,70
6	Zoran Krakutovski, Darko Moslavac, Zlatko Zafirovski, 2010, "Settlement assessment of classical railway track under vertical loading and it's link with maintenance works" – CETRA 2010 (17-18 May, 2010) First International Conference on Road and Rail Infrastructure, Opatija, Croatia, pp.787-793.	2,40
7	Zoran Krakutovski, Darko Moslavac, Zlatko Zafirovski, 2010, "Methodology for Calculation of Trains Resistance Depending on Tunnels Cross Sections", International Scientific Meeting, Zabljak	2,40

	2010.	
8	Д. Мославац, М. Јовановски, З. Зафировски, “ИНТЕРАКЦИЈА ПОМЕЃУ ДИСКОНТИНУИТЕТИ И ПОДГРАДБА ВО ИСПУКАНИ КАРПЕСТИ МАСИ“, Третсимпозумна Друштвото за геотехника на Македонија, Струга, 2010.	2,40
9	З. Зафировски, Д. Мославац, З. Кракутовски, М. Јовановски, “АНАЛИЗА НА ФАКТОРИ КОИ ВЛИЈААТ НА ВЕРТИКАЛНИТЕ СЛЕГНУВАЊА КАЈ ЖЕЛЕЗНИЧКИТЕ ПРУГИ“, Третсимпозумна Друштвото за геотехника на Македонија, Струга, 2010.	1,80
10	Moslavac Darko, Krakutovski Zoran, Zafirovski Zlatko, “NUMERICAL MODELING OF JOINT NETWORKS”, International Symposium on Tunnels and Underground Structures, Slovenian Society for Underground Structures, 2011.	2,40
11	ANALYSIS OF THE BEARING STRUCTURES OF DIVERSION TUNNEL, Zlatko Zafirovski, Darko Moslavac, Milorad Jovanovski, Marijana Lazarevska, 12. International Symposium on WMHE, Gdansk Poland, 2011 (page 277-285).	1,80
12	МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ДИМЕНЗИОНИРАЊЕ НА ПРИМАРНА И СЕКУНДАРНА ПОДГРАДБА КАЈ ОПТОЧЕН ТУНЕЛ, Златко Зафировски, Дарко Мославац, Милорад Јовановски, Зоран Кракутовски, Слободан Огњеновиќ, 14. Меѓународен симпозиум на ДГКМ, Струга, 2011 (стр. 487-492).	1,80
13	Zoran KRAKUTOVSKI, Darko MOSLAVAC, Zlatko ZAFIROVSKI, “SPECIFICITIES OF PROJECT FOR RAILWAY LINE ON CORRIDOR VIII IN REPUBLIC OF MACEDONIA”, Second international conference on road and rail infrastructure, Croatia, 2012 (page 115-122).	2,40
14	Zoran Krakutovski, Darko Moslavac, Zlatko Zafirovski, CHARACTERISTICS OF THE TRACK ALIGNMENT REHABILITATION DESIGN FOR THE RAILWAY LINE KOLAŠIN - PODOGORICA – BAR, 4. Internacionalni Naučno-stručni skup GNP, Žabljak, Montenegro 2012. (page 1391-1398).	2,40
15	Darko Moslavac, Zoran Krakutovski, Zlatko Zafirovski, “Numerical Analysis of Qafe Bual Tunnel Excavation”, First Albanian Congress on Roads, Tirana, 2012.	2,40
16	Zlatko Zafirovski, Milorad Jovanovski, Darko Moslavac, Zoran Krakutovski, ONE APPROACH FOR EXTRAPOLATION OF ROCK MASS PARAMETERS IN TUNNELING, 1st Eastern European Tunneling Conference, Budapest, Hungary 2012 (paper no. 55).	1,80
17	Zlatko Zafirovski, Darko Moslavac, Milorad Jovanovski, Marijana Lazarevska, EARTHQUAKE INFLUENCES DURING EXPLOITATION OF DIVERSION TUNNEL, 15th World Conference	1,80

	on Earthquake Engineering 24 - 28 September Lisbon, Portugal 2012 (paper no. 3947).	
18	DarkoMoslavac, "Influence of Support Distance from Tunnel Face on Safety Coefficient", Tunnelling in Mediterranean Region Symposium, May 7-8, 2013 ValamarDiamant Hotel, Porec, Croatia.	3,00
	Вкупно	43,40

Менторство:

Магистерски работи:

- [1] "Однесувањето на шините во класичен колосек во функција од повеќе влијателни фактори " – Боре Еркечов, дипл.град.инж.
- [2] "Регресиони модели за цената на изведба на тунелите градени со примена на новата австриска метода " – Владо Савески, дипл. град.инж.

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред број	Називнаактивност:	Пое ни
1	ОСНОВЕН ПРОЕКТ за надвишување на хидројаловиштето бр.3, фаза II, на Рудник Саса ДООЕЛ– М.Каменица, од кота 960 мнв до максимално можно ниво, (одговорен проектант)	4,00
2	STATIC AND DYNAMIC ANALYSIS OF SPILLWAY TUNNEL AND ELBOW FINAL CONCRETE LININGS AT KNEZEVO DAM, (одговорен проектант)	4,00
3	ИДЕЕН ПРОЕКТ на Оптичен тунел за брана "Речани", (одговорен проектант)	2,00
4	ОСНОВЕН ПРОЕКТ на Оптичен тунел за брана "Речани", (одговорен проектант)	4,00
5	ГЛАВЕН ПРОЕКТ за реконструкција на Горен строј на пруга Подгорица - Бар (одговорен проектант)одкм. 404+418.2до км 454+269,9, делница долга L= 49,8 км (одговорен проектант)	4,00
6	ГЛАВЕН ПРОЕКТ за реконструкција на Горен строј на пруга Колашин - Подгорица од км. 340+991.6 до км. 404+418.2, делница долга L= 63,4 км (одговорен проектант)	4,00
7	Ревизија на ИДЕЕН ПРОЕКТ за подземна сообраќајница од мост Гоце Делчев до Комплекс банки (одговорен ревидент)	1,00
8	Ревизија на ОСНОВЕН ПРОЕКТ за подземна сообраќајница од мост Гоце Делчев до Комплекс банки (одговорен ревидент)	1,00

9	Ревизија на ОСНОВЕН ПРОЕКТ на Оптичен тунел на Брана Коњско (одговорен ревидент)	1,00
10	Ревизија на ИДЕЕН ПРОЕКТ на Оптичен тунел на Брана Коњско (одговорен ревидент)	1,00
11	Ревизија на ИДЕЕН ПРОЕКТ за тунел на стац. Km 0+632 Делница – од мост на р. Раец преку д.п.ј. дреново до д.п.ј. градско (спој со а1), (одговорен ревидент)	1,00
12	Ревизија на ОСНОВЕН ПРОЕКТ за тунел на стац. Km 0+632 Делница – од мост на р. Раец преку д.п.ј. дреново до д.п.ј. градско (спој со а1), (одговорен ревидент)	1,00
13	Ревизија на ОСНОВЕН ПРОЕКТ за пруга Куманово – Бељаковце, делница км 0+620 до км 15+440; книги - ситуација и надолжен профил, книги попречни профили, книги технички спецификации, одговорен ревидент (3*1=3)	3,00
14	Ревизија на ОСНОВЕН ПРОЕКТ за пруга Куманово – Бељаковце, делница км 15+466 до км 30+561; книги - ситуација и надолжен профил, книги попречни профили, книги технички спецификации, одговорен ревидент (3*1=3)	3,00
15	Ревизија на ОСНОВЕН ПРОЕКТ за Тунел на км.7+786 на пруга Куманово – Бељаковце, одговорен ревидент	1,00
16	Revision of book 1.1: permanent way PRELIMINARY DESIGN report and typical cross sections Section Kumanovo - Deljadrovci	1,00
17	Revision of FINAL Feasibility Report for Section Dracevo - Veles	1,00
18	Revision Of Deteiled Design Section Bitola –Kremenica Books 5.6, 5.7, 5.8, 5.9, 5.10 Cross Sections,	1,00
19	Revision Of Deteiled Design Section Bitola –Kremenica Book 5.2 Bill Of Quantities& Technical Specification Of Railway Design	1,00
20	Revision Of Deteiled Design Section Bitola –Kremenica Books 14 Superstructure Design	1,00
21	Ревизија на основен проект за ремонт на горниот строј на пругата Куку речани – Криволакод км 538+028,09 до км 547+806,69, одговорен ревидент	1,00
22	Ревизија на едноколосочна пруга Куманово – Крива Паланка – гр. со Бугарија, Пресметка за долги шински ленти Објект бр.10 на км. 69+657,5, одговорен ревидент	1,00
Вкупно:		42,00
Дејности од поширок интерес		
1	Продекан за наука и меѓународна соработка на Градежниот факултет во Скопје, 2011-2015	4,00
2	Уредник на меѓународно стручно списание	3,00
3	Член на организационен или програмски одбор на меѓународен научен/стручен собир “TUNNELING IN MEDITERRANEAN REGION”, Porec 2013	1,00
4	Член на организационен или програмски одбор на меѓународен научен/стручен собир “USING UNDERGROUND SPACE”, 1 st	1,00

	Scientific Congress on Tunnels and Underground Structures in South-East Europe, Porec 2011	
5	Претседател на Македонското друштво за тунели и подземни објекти - ИТА Македонија	1,00
	Вкупно:	10,00
	Се вкупно:	52,00

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	83,80
НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	43,40
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	52,00
Вкупно:	179,20

Рецензентскакомисија

Проф. д-р Радојка Дончева с.р.

Проф. д-р Ѓорѓи Кокаланов с.р.

Проф. д-р Спасен Ѓорѓевски с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „АНАЛИЗА НА МАРКЕТИНГ-СИНЦИРОТ КАЈ ДИВИТЕ ПРЕХРАНБЕНИ ПЛОДОВИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“, ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р МИЛЕ ЈАКИМОВСКИ, ПРИЈАВЕНА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА ВО СКОПЈЕ

Врз основа на Одлуката бр. 02-956/4 на Наставно - научниот совет на Факултетот за земјоделски науки и храна, донесена на XII седница одржана на 8. 5. 2014 год., формирана е Комисија за преглед и оцена на докторската дисертација под наслов: „Анализа на маркетинг-синцирот кај дивите прехранбени плодови во Република Македонија“, пријавена и изработена од м-р Миле Т. Јакимовски од Скопје.

Комисијата во состав: д-р Ненад Георгиев, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, д-р Драган Гошевски, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, д-р Драги Димитриевски, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, д-р Миле Пешевски, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје и д-р Јован Аждерски, редовен професор на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје, ја прегледа докторската дисертација и го поднесува следниов

Извештај

Докторската дисертација со наслов: „Анализа на маркетинг-синцирот кај дивите прехранбени плодови во Република Македонија“, изработена од м-р Миле Т. Јакимовски, презентирана е на 165 страници текст со вообичаен проред во кој влегуваат 9 слики, 26 табели, 23 графикони и 6 прилози.

Трудот опфаќа осум поглавја: 1. Вовед, 2. Цел на истражувањето, 3. Материјал и метод на работа, 4. Преглед на литература, 5. Резултати од истражувањето, 6. Заклучоци, 7. Литература и 8. Прилози.

Во воведот, кандидатот истакнува дека собирањето на диви самоникнати видови на просторот на Република Македонија, особено во нејзините понеразвиени и планински области е активност со која се занимавало месното население со години наназад. Таа има третман на дополнителна дејност, од која делумно се задоволуваат потребите во процесот на исхрана, додека вишокот се пласира преку откупни центри, кои сезонски егзистирале на тие простори. Во нашата земја има околу 3700 видови на виши (васкуларни) растенија, познати уште во стручната литература како флора; тука спаѓаат скриеносемените растенија, мововите и папратите, од кои околу 700 имаат лековити својства. Од овој богат фонд само околу 120 се употребуваат за различни намени кои според структурата најголем дел се зелјести растенија, помал дел се жбунови, мовови и папрати, а најмал дел дрвја. Покрај тоа, според намената најголем дел се за лична употреба, а само дваесетина имаат вистинско економско значење.

Цел на истражувањето. Целта на истражувањето е утврдување на цените преку моделирање на системот на маркетингот на диви прехранбени видови кои се собираат од природата. Понатаму, авторот како една од потцелите ја нагласува потребата од темелна анализа за да се детектираат слабите точки на маркетинг-синцирот на дивите прехранбени плодови во Република Македонија, а со тоа да се дадат насоки за подобрување на севкупниот амбиент во оваа област, почнувајќи од социоекономските стимуланти за сите засегнати страни во прометот и во заштитата на биодиверзитетот, со приоритетна цел-создавање на услови за одржливо користење на овој ресурс.

Во поглавјето Материјал и метод на работа се дава соодветен осврт на потребните податоци. При анализа на синцири на додадена вредност е користен во основа метод на Портер во истражувањето и анализата на маркетинг-синцирот на дивите прехранбени производи. Вредносниот синцир опишува како една организација ја спроведува својата бизнис-стратегија. Вредносни активности се активности во рамките на една организација која создава производ или услуга. Активности во синцирот на вредност не се збирка на самостојна дејност, туку структура на независни активности поврзани со врски во рамките на синцирот на вредност. Со поставување на целта на истражувањето се наметнува потреба од примена на анализа преку индуктивни и дедуктивни методи во зависност од тоа која од методите има поголемо влијание на истражуваната појава и наметнатата потреба. За утврдување на резултатите кои се од интерес на темата се користени економско-финансиски показатели преку утврдување и математичко-статистичка обработка прикажани табеларно и графички. Во трудот, кандидатот за првпат го воведува и го дефинира терминот „самоникнати диви плодови“. „Плод“ е термин избран не во физиолошка смисла, туку под „плодови“ се подразбираат производи во економска смисла кои служат за задоволување на човековите потреби. Под самоникнати диви плодови се подразбираат сите видови на: виши (васкуларни) растенија, габи, мовови и лишаи или нивни делови кои се собираат во природата, при тоа задоволувајќи ги стандардите за органското производство, служат за задоволување на човековите потреби и се предмет на промет.

Поглавјето Преглед на литература претставува обработка на досегашните истражувања од областа на темата. Секако, примарно значење е дадено на економскиот аспект во овој сектор, поточно на сите досегашни проучувања и сработени трудови од областа на маркетингот, конкуренцијата, анализа на вредносниот синцир на самоникнати диви плодови. Анализирани се и веќе проучуваните примери на користење на самоникнатите диви плодови во функција на додадена вредност, како што се: растот на една популација не е неограничен, значи има свој максимум. Тука се воведува еден термин кој е основа на сите економски анализи во животната средина, па во целина и термин кој ја карактеризира економијата на животната средина (D.W. Pearce and R. K. Turner 1990). Тоа е терминот носечки капацитет (carrying capacity). Сите мерки за зачувување на обновливите ресурси, поточно видовите кои ги презема државата можат да се поделат во 3 групи, и тоа: правни мерки, технички мерки (мерки за квантитативно ограничување), и економски мерки (R. Perman, Y. Ma, and J. McGilvray, 1996). Збирот на сите активности што ги врши претпријатието се нарекува синцир на вредноста (M. Porter 1985). Со нивната анализа може да се

дојде до резултат дали претпријатието е конкурентно во областа со која се занимава, во компарација со други претпријатија од истата област.

Делот Резултати од истражувањето опфаќа значителен дел од трудот. Кандидатот ги систематизира како што следува: [5.1. Самоникнати диви плодови во Република Македонија](#), [5.2. Самоникнати диви плодови во Република Македонија како природен обновлив ресурс](#), [5.3. Национална регулатива и легислатива](#), [5.4. Класификација на самоникнатите диви плодови](#), [5.5. Анализа на трговијата и прометот на самоникнатите диви плодови во Република Македонија](#), [5.6. Меѓународна трговија со самоникнатите диви плодови](#), [5.7. Можности за култивирање на самоникнатите диви плодови во Република Македонија](#) и [5.8. Анализа на вредносниот синџир на самоникнатите диви плодови во Република Македонија](#).

Кандидатот согледува дека на терититоријата на Република Македонија е проценето дека од вкупниот број на растенија, габи, мовови и лишаи, кои се водат како самоникнати диви производи, околу 700 имаат полезни својства за употреба (лековити, хранливи, декоративни, како база на други хемиски производи и сл.). Од нив се користат, а со самото тоа и се ставаат во промет околу 120 вида. Врз основа на потпишани меѓународни протоколи и конвенции, Република Македонија како држава се обврза да ги почитува. Во согласност со нив, ја развива и законската регулатива, како и во согласност со своите специфики на биодиверзитетот. Одлуката за распоредување на стоките на форми на увоз и извоз ја предвидува формата за увоз и извоз „Д4“, што всушност значи извоз или увоз на одредени растенија со дозвола на ресорното министерство, кое, пак, ја издава на база на сондажи и студии од релевантни научни институции. Оваа листа секоја година се зголемува по обим и опфаќа сè повеќе и повеќе видови на растенија, животни, габи, мовови, лишаи и др. организми. Како споредба за оваа класификација може да се земе Одлуката за распоредување на стоките на форми на увоз и извоз, која е со важност во Република Македонија, а која е усогласена со меѓународната регулатива за трговија и промет. Врз основа на оваа регулатива, сите производи се сместени во одредени поглавја кои по број се 99. Со конкретните тарифни броеви, кои се единствени во светската трговија, следењето на нивниот промет е поедноставено и систематизирано. Оваа Одлука претставува база на царинското работење на секоја Царинска управа. Преовладува мислењето на учесниците во прометот во овој сектор, како и пошироката јавност дека податоците се нереално прикажани, недоволно систематизирани, како и тоа дека добар дел на овие производи се извезува преку други тарифни броеви кои важат за култивираниите видови. Ова се работи заради избегнување на извозните и увозните давачки. Па така, вкупниот финансиски ефект се проценува за многу поголем, како што се предвидува дека е поголем и бројот на учесниците во прометот на самоникнати диви плодови.

Извозот на самоникнати диви плодови од Република Македонија бил најмал во 2003, година кога тој изнесувал 4 481 150 евра, додека најголем бил во 2009 година со вредност од 11 352 110 евра. Трендот на зголемување на извозот оди од 2003 до 2009 година (за 2008 година немаме никакви податоци), а потоа се забележува опаѓање во последните три години, така што 2012 година извозот изнесува 9 568 600 евра, што во однос на 2009 година претставува опаѓање во апсолутен износ од околу 1 783 510 евра или во проценти-15,71% во однос на 2009

година, наголемите падови на извозот се случуваа 2010 година 865 520 евра помалку во однос на 2009 или 7,62%, како и 2011 во однос на 2010, кој изнесува 846 530 евра или 8,07%. Во однос на структурата според податоците од ДЗС се гледа дека сувите печурки го задржуваат приближно истото процентуално учество во вкупниот обем на извоз. Намалувањето е најголемо кај свежите или разладени печурки (од 36,51 на 27,94) во однос на вкупниот извоз, и на мововите и лишаите (од 6,05% на 4,37%), додека кај другите две групи се забележува зголемување на процентуалното учество, и тоа: лековити и ароматични растенија (од 16,27% на 25,32%), бобинки од смрека (од 11,32% на 12,96%). Најголем увозник е Италија со вкупен увоз за 10 години од околу 54 554 490 евра, што претставува 48,43 % од целокупниот извоз. По неа е Германија со 15 938 600 евра или 14,15 % и Франција со 11 358 690 евра со 10,08 %. Тоа се единствените три земји кои покриваат над 10 проценти од македонскиот извоз. Од четвртото до тринаесеттото место се земјите чиј обем на увоз се движи меѓу 3,38 до 1,11 %. Останатите земји зафаќаат помалку од еден процент поединечно од извозот на Република Македонија Тоа значи дека 26 земји заедно имаат увоз кој изнесува 9,12%. Треба да се напомене дека следната земја по Турција и Русија на 16. место е Србија и Црна Гора со 0,69 %, па ако тој процент се додаде на Србија, што е и донекаде реално, тогаш процентот без овие три земји на останатите 23 држави ќе изнесува 6,81 %, што е уште понезначително. Или ако овие проценти ги прикажеме во евра, на првите 16 земји отпаѓаат 108 463 940 евра, а на останатите 23 држави вкупно 4 171 770 евра за 10 години.

При анализа на увозот може да се согледа дека Република Македонија најголем увоз во десет последователни години остварила во 2011 година со вредност од 1 222 840 евра, а најмал во 2003 година со вредност од 411 630 евра. Увозот во годините: 2003, 2004, 2005 и 2007 година е под еден милион евра, додека во останатите анализирани години се движи од 1 029 470 евра во 2010 год., до 1 555 840 евра во 2010 год. За 2008 год. немаме податоци. Најголем скок на увозот имаме во 2006 год. во однос на 2005 год. и тој изнесува 232%. Најголемиот пад на увозот е во годината 2007, во однос на 2006 год. тој пад изнесува 59%.

При анализа на извозните цени, кандидатот согледува дека групата мовови и лишаи има извозни цени од 1 евро/kg или 61 ден/kg во годините 2003 и 2012 до максимално 1,16 евра/kg, или 71 ден/kg, или просечно за истражуваниот период 1,07 евра/kg или 66 ден/kg. Во оваа група забележуваме релативна вооедначеност на цените, максималната разлика од најниската годишна извозна цена до највисоката изнесува околу 15%. Цените немаат апсолутен тренд на покачување, туку во зависност од година до година растат и опаѓаат. Групата свежи печурки има просечни годишни извозни цени од 5,41 евра/kg или 331 денар во 2007 година, па сè до 8,96 евра/kg или 552 ден/kg. Просечно за сите 10 години цената изнесува 7,23 евра/kg или 443 ден/kg. Овде се забележува поголема дискрепанца помеѓу најниската и највисоката цена, која изнесува околу 66,76% во истражуваниот период. Групата на суви печурки, која воедно е и група на производи која достигнува највисока извозна цена на чинење, има најголем процент на додадена вредност. Во овој десетгодишен период забележува најниска цена во 2004 година-15,01 евро/kg или 921 ден/kg, а највисока во 2008 со просечна годишна извозна цена од 36,88 евра/kg или 2260 ден/kg. Лековитите и

ароматични растенија, имаат најниска цена во 2003 година 1,62 евра/kg или 99 ден/kg, а највисока во 2011 година од 2,54 евра/kg или 156 ден/kg. Просечно за 10 години цената е 2,04 евра/kg или 125 ден/kg. Разликата изнесува 57,58 %.

Кандидатот во понатамошна анализа истакнува дека најголем светски извозник на самоникнати диви плодови е Кина со просечен годишен извоз од 709 948 900 евра или со 7 099 489 000 евра за 10 години тоа претставува 36,52% од вкупниот светски извоз кој изнесува 19 437 392 000 евра за 10 години или просечно годишно 1 943 739 200 евра на светско ниво. Втор најголем извозник е Германија со вредност на извозот од 1 039 867 000 евра на 10-годишно ниво или просечно 103 986 700 евра на годишно ниво, што претставува извоз од 5,35% од вкупниот светски извоз.

Вкупниот светски увоз изнесува 19 075 856 000 евра за десет години или 1 907 585 600 евра просечно годишно. Јапонија е прва во светскиот увоз со 12,81% или 244 304 100 евра просечно годишно што претставува 2 443 041 000 евра за 10 години. Втора е Германија со 10,54%, трета земја увозничка е САД со 10,28%, Франција е четврта со 6,49% и потоа Италија со 5,69%. Местото на увозната листа на Македонија и другите балкански земји се над стотото место и се занемарливи, што укажува дека балканските земји претставуваат само суровинска база на поразвиените земји.

Самоникнатите диви растенија, со развојот на концептот на органско производство заземаат сè поважно место во процесот на производство на храна во светот. Но, со самото тоа што се зголемува побарувачката за оваа група на производи, истовремено постои реална опасност за загрозување на екосистемите, а во крајна рамка и на биодиверзитетот во целина. Оттука се поставува и нова задача за земјоделското производство-култивирање на одредени видови кои ги собираме во природата кои служат за човекова исхрана. Република Македонија заостанува во однос на другите земји во светот во овој тип на производство, односно кај нас е најзастапено производството на традиционални култури со класичен начин на производство. Па, оттука е и предизвикот за анализа на оваа тема „култивирање“, потенцирајќи ги најважните аспекти во оваа област заради унапредување на култивирањето во земјата. Анализирајќи ги можностите и насоките за култивирање на овие растенија, кандидатот укажува на соодветноста на земјиштето, адекватната температура, влажноста на воздухот, надморската височина, светлината и други фактори и услови кои владеат се компаративна предност за култивирање на видови кои природно растат во субалпска клима, па сè до видови во медитеранска и умерено медитеранска клима; апроксимација на одредени видови, работа на производство на квалитетен посадочен материјал, како предуслов за квалитетно производство, изработка на регионализација како по области така и по надморски висини и еоклиматски фактори за да можат одредени видови да се култивираат; изработка на листа на економски видови кои ќе одговараат на нашето поднебје кои би биле носители на производството, притоа водејќи сметка за исплатливоста и движењето на цените на одредени видови.

При анализа на вредносниот синџир на самоникнатите диви плодови, кандидатот ги дефинира субјектите кои партиципираат во маркетинг- каналите на дистрибуција. Учесници во домашниот (извозниот) промет се: собирачите, преработувачите, откупувачите, стопанските субјекти е од индустриите

(прехранбена, фармацевтска, хемиска и др.), стопанските субјекти од областа на извозната трговија. Субјекти кои се занимаваат со внатрешна трговија на големо, трговци на мало и домашни потрошувачи и, на крајот, државата преку своите органи на управување (министерства и органи на управа задолжени за оваа област). Само неколку интервјуирани компании доволно го разбираат глобалниот пазар и извезуваат директно до купувачите и имаат добро основани врски со своите купувачи што им ја олеснува трговијата, без да одат преку посредници. Наши најголеми пазари се Италија и Франција. Исто така, се продаваат помали количества од најквалитетните производи по повисоки цени во Германија и Швајцарија. Останатите пазарот го наоѓаат преку посредници. Кандидатот согледува и дека недостасува поагресивен маркетинг како на домашниот така и на странскиот пазар, иако со квалитетот на производите Македонија ги има тие предуслови. Како пример ќе го наведеме фактот дека печурки собрани од овие простори постигнуваат повисока цена на крајниот пазар од истите печурки со потекло од други земји извознички.

Заклучоците како финален, шести дел опфаќаат резимеа од истражувањата во кои кандидатот ги согледува резултатите од истражувањето во трудот. Во завршниот дел од заклучоците кандидатот за обработениот материјал во трудот, освен за неговото фундаментално значење, дава претстава за можното согледување на анализираниите податоци и материјал кој може да послужи како појдовен за реструктурирање на сите учесници во прометот. Преку обработените статистички податоци, состојбата и анализата на учесниците во прометот, особено делот што го обезбедува пазарот преку стимулирање на рационално користење на ресурсите, кандидатот ги резимира резултатите од истражувањата презентирани во трудот.

Во поглавјето Литература се наведени 88 извори на користена литература, од домашни и странски автори.

Прилозите ја вклучуваат користената база на податоци, претставена со:

1. Список со загрозени видови лишаи и габи за кои се наплатува надоместок согласно со Законот за животна средина;
2. Ажуриран список со загрозени видови диви растенија;
3. Договор за преотстапување на собирање и откуп на други шумски производи преку откупни пунктови со надоместок;
4. Список на регистрирани фирми – откупувачи на други шумски производи;
5. Календар за собирање на други шумски производи;
6. Календар за собирање на печурки.

Заклучок и оцена на Комисијата

Комисијата детално го разгледа поднесенiот текст на докторската дисертација со наслов: „Анализа на маркетинг-синџирот кај дивите прехранбени плодови во Република Македонија“, изработена од м-р Миле Т. Јакимовски од Скопје, и констатира дека изработената докторска дисертација претставува оригинален самостоен научен труд. Кандидатот вложил соодветен труд за да ги постигне очекуваните резултати од предвидените цели во докторската дисертација, што успешно и ги остварил. Тој со изработената докторска дисертација покажа солидно познавање и владеење на материјата од областа на економијата на земјоделството и развојот.

Според сето наведено, се констатира дека изложената и проучената проблематика, со соодветната методологија и опфат на истражување, како и добиените резултати, овозможува да се оцени позитивниот придонес на докторската дисертација од аспект на науката, структурата и практиката. Комисијата позитивно го оценува трудот и има чест да предложи изработената дисертација да биде прифатена.

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Ненад Георгиев с. р.
2. Проф. д-р Драган Ѓошевски с. р.
3. Проф. д-р Драги Димитриевски с. р.
4. Проф. д-р Миле Пешевски с. р.
5. Проф. д-р Јован Аждерски с. р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „РЕГИОНАЛНАТА СОРАБОТКА КАКО ФАКТОР ЗА ПРЕВЕНЦИЈА НА КОНФЛИКТИ - КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ВО ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА И НОРДИСКИОТ РЕГИОН“ ОД М-Р АЛЕКСАНДАР ПАВЛЕСКИ, ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ-ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ, ОДБРАНА И МИР

Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на својата 6. редовна седница одржана на 30.4.2014 година, донесе Одлука за формирање Комисија за оцена на докторска дисертација под наслов **Регионалната соработка како фактор за превенција на конфликти - компаративна анализа во Југоисточна Европа и нордискиот регион**, поднесена од м-р Александар Павлески, во состав: проф. д-р Лидија Георгиева (ментор), проф. д-р Билјана Ванковска, проф. д-р Тони Милески, проф. д-р Оливер Бакрески и доц. д-р Рина Киркова –Танеска. Заблагодарувајќи му се на Наставно-научниот совет за укажаната доверба, како членови на Резензентската комисија го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Анализа на трудот

Анализата на докторската дисертација **Регионалната соработка како фактор за превенција на конфликти - компаративна анализа во Југоисточна Европа и нордискиот регион** ги опфаќа анализата на предметот на истражување, состојбата на научното подрачје во кое е работена докторската дисертацијата, описот на применетите методи за истражување и описот на резултатите од истражувањето.

Докторската дисертација на м-р Александар Павлески претставува самостојна анализа и компаративна студија, презентирана на 369 страници, структурирани во 10 поглавја. Текстот е поткрепен со повеќе од 400 фусноти и над 100 единици селектирана библиографија.

Целта на докторската дисертација е да ги анализира импликациите на степенот на меѓусебната поврзаност и соработка помеѓу државите врз превенцијата на конфликти. Притоа, акцентот е ставен на анализата на регионалната соработка како фактор за превенција на конфликти во Југоисточна Европа и нордискиот регион. Во рамките на трудот, вниманието е насочено кон истражување на влијанието на регионалната соработка врз структурната превенција на конфликти, односно врз импликациите на регионалната соработка врз структурните фактори од коишто во голема мера се детерминирани мирот, стабилноста и безбедноста во конкретен регион. Оттука, научна цел на трудот е да се направи научна дескрипција и анализа на поврзаноста на облиците на соработка во Југоисточна Европа и нордискиот регион со превенцијата на конфликти во и помеѓу државите од тие региони.

Во првиот дел од трудот, анализирани се теориските аспекти на соработката меѓу државите. Поконкретно, низ призмата на федералистичкиот, неореалистичкиот, неолибералниот, функционалистичкиот, и неофункционалистичкиот пристап, како и од аспект на теориите за економски интеграции, во овој дел од трудот се анализирани причините, поттикнувачките фактори и ограничувачките детерминанти на меѓународната соработка.

Во вториот дел од трудот, анализирана е соработката меѓу државите низ призмата на процесите на регионализација и регионализам. Притоа, како појдовни точки се посочени констатациите дека: 1) регионализацијата има т.н. „top-down“, т.е. пристап од горе кон долу и таа генерално е иницирана како резултат на надворешните влијанија; 2) регионализмот има т.н. „bottom-up“, т.е. пристап од долу кон горе и тој најчесто е инициран како резултат на влијанието на внатрешните хомогени фактори.

Во третиот дел од дисертацијата е анализиран безбедносниот регионализам, при што се тргнува од тезата дека современите безбедносни закани и ризици ја наметнуваат потребата од заеднички безбедносен пристап на државите. Во тој контекст, карактеристиките на безбедносните интеграции на државите конкретно се анализираат преку концептите за безбедносен комплекс и безбедносна заедница.

Во четвртиот дел се анализирани карактеристиките на концептот за „превенцијата на конфликти“. Започнувајќи од теориското определување на современите конфликти и причините за нив, во овој дел од трудот се анализирани основните карактеристики на концептот за превенција на конфликти. Притоа, особено внимание е посветено на видовите, предизвиците и меѓународните аспекти на превенцијата на конфликти.

Петтиот дел од трудот претставува анализа на регионалната соработка во Југоисточна Европа. Во рамките на овој дел, анализирани се историските димензии на регионалната соработка во ЈИЕ, формите и основните цели на соработката. Притоа, анализата во овој дел од трудот укажува на фактот дека наспроти негативната надворшна перцепција за овој регион, сепак низ историскиот тек, тој поседува соодветни успешни примери за соработка помеѓу државите.

Шестиот и седмиот дел од трудот претставуваат операционализација на проблемот на истражување, така што шестиот дел од трудот претставува анализа на регионалната соработка во ЈИЕ во постстуденовоениот период. Анализата се однесува на регионалните иницијативи за соработка, како и на договорите, декларациите и проектите коишто произлегуваат од тие иницијативи. Главниот акцент е ставен на иницијативите за регионална соработка во: политичката, економската и военобезбедносната сфера, како три суштински сфери неопходни за стабилноста и развојот на регионот.

Седмиот дел од трудот е анализа на регионалната соработка во нордискиот регион. Во тој контекст, анализирани се историските димензии на нордиската соработка, соработката во нордискиот регион низ призмата на европскиот интегративен процес, современите карактеристики на нордиската соработка, нејзините карактеристики во политичката, надворешнобезбедносната и военоодбранбената сфера, како и нејзините проектирани предизвици за периодот до 2020 година.

Во осмиот и деветтиот дел од дисертацијата, сублимирани се заклучоците од видовите и формите на регионалната соработка врз превенцијата на вооружени конфликти во и помеѓу државите од ЈИЕ, а потоа и во нордискиот регион. Во таа насока, анализирани се импликациите на регионалната соработка врз превенцијата на конфликти во политичката, економската и военобезбедносната сфера, како и нејзините предизвици во периодот што следува.

Во деветтиот дел се анализира влијанието на регионалната соработка врз превенцијата на вооружени конфликти во и помеѓу државите од нордискиот регион. Притоа, вниманието е насочено кон истражување на посоченото влијание во политичката, надворешнобезбедносната и военоодбранбената сфера.

Во десеттиот, последен дел, направена е компаративна анализа на регионалната соработка како фактор за превенцијата на конфликти во ЈИЕ и нордискиот регион. Притоа, анализата се базира на историскиот, регионалниот, глобалниот, економскиот, политичкиот и безбедносниот аспект на регионалната соработка како фактор за превенција на конфликти.

Состојба на подрачјето во кое е изработена дисертацијата

Докторската дисертација е заснована врз интердисциплинарен пристап кој ги поврзува теориите за меѓународни односи со теориите за регионализам и теории за разрешување конфликти. Треба да се нагласи дека во оваа област досега доминираа два клучни концепта: „безбедносниот комплекс“ на Бузан и „безбедносна заедница“ на Карл Дуч. Поголем број на анализи и истражувања во областа во која се реализира докторската дисертација се базирани токму на употреба на овие модели за објаснување на односите помеѓу државите, т.е нивната соработка или конфронтација. Сепак, употребата на овие концепти како основа за анализа на динамиката на регионалните конфликти е недоволна и нецелосна во смисла дека се потенцираат исклучиво безбедносните интереси и проблеми. Искорек во зајакнувањето на концепцискиот пристап и практичните анализи настана со воведувањето на регионализмот како теориски правец и со прифаќање на политичките и економските фактори на регионалните интеграции.

Придонесот на оваа докторска дисертација произлегува од пристапот во анализата да се употребат предностите од двата традиционални концепта кои го опфаќаат средното ниво на анализа (регионалната димензија) и зајакнувањето на моделот за анализа со комплекс од селектирани фактори кои имаат влијание врз

проценувањето на нивото на регионална соработка и со тоа и степенот на вграденоста на овие фактори како предуслов за структурна превенција.

Исто така, треба да се нагласи дека покрај избалансираниот теориски пристап во кој предност се дава на улогата на регионализмот во разрешувањето на конфликти, во оваа докторска дисертација е направена компаративна анализа на двата региона за кои досега не се реализирани компаративни анализи или студии.

Опис на применетите методи

Тргувајќи од целите на истражувањето, како и од значајноста на добиените резултати, во ова истражување како метод на пристап е користен квалитативниот метод. Притоа, како главен инструмент во рамките на овој метод е применета анализата на содржина. Овој метод овозможи следење и споредување на појавите и случаите во времето и просторот со цел да биде откриена нивната динамика и нивното просторно појавување и влијание.

Во контекст на конкретниот предмет на истражување, овој метод е применет со цел поединечно да се утврдат карактеристиките и обележјата на регионалната соработка во различни европски региони. Притоа, како предмет на анализа е земена регионалната соработка во Југоисточна Европа и нордискиот регион. Компаративната анализа на соработката во посочените региони ги детектира нејзините позитивни текови и искуства пред сè во нордискиот регион, а со цел нивно имплементирање во јакнењето и натамошното развивање на регионалната соработка пред сè како фактор за превенција на конфликти во и помеѓу државите од Југоисточна Европа.

Основното истражувачко прашање е формулирано на следниов начин: Дали и на кој начин облиците на регионална соработка во Југоисточна Европа и во нордискиот регион претставуваат фактор кој влијае врз превенцијата на конфликти во и помеѓу државите од тие региони?

Генералната хипотеза на истражувањето е следнава: Регионалната соработка претставува фактор кој има позитивно влијание врз превенцијата на конфликти во и помеѓу државите. Од генералната хипотеза формулирани се две посебни хипотези: 1. Регионалната соработка во нордискиот регион влијае позитивно врз превенцијата на конфликти во и помеѓу државите во тој регион; 2. Регионалната соработка во Југоисточна Европа влијае позитивно врз превенцијата на конфликти во и помеѓу државите во тој регион. Понатаму развиени се три поединечни хипотези: 1. Регионалната соработка во политичката сфера влијае позитивно врз превенцијата на конфликти во и помеѓу државите; 2. Регионалната соработка во економската сфера влијае позитивно врз превенцијата на конфликти во и помеѓу државите; 3. Регионалната соработка во военобезбедносната сфера влијае позитивно врз превенцијата на конфликти во и помеѓу државите.

Од политички аспект, влијанието на регионалната соработка врз превенцијата на конфликти е анализирано преку следниве индикатори: традиција на регионалната соработка помеѓу државите; почитување на основните човекови права на граѓаните од државите кои учествуваат во регионалната соработка; почитување на политичките

права; постоење на политичка нестабилност: трансформација на државната/регионалната структура и колапс на законот и редот. Од економски аспект, за влијанието на регионалната соработка врз превенцијата на конфликти ќе бидат анализирани следниве индикатори: приход по жител; извоз на производи од примарно производство; слободна трговска зона; странски инвестиции; економски раст, додека од безбедносен аспект, за влијанието на регионалната соработка врз превенцијата на конфликти анализирани се следниве индикатори: историја на конфликти во регионите; степен на милитаризација; активни регионални конфликти; постоење на институционални облици за справување со современите безбедносни закани и ризици.

Опис на резултати од истражувањето

Докторскиот труд е заокружен преку презентирање на резултати од истражувањето и заклучоци. Резултатите од истражувањето се презентирани во последната глава од докторската дисертација. Кандидатот притоа го следи редоследот на анализите на политичките, економските и безбедносните фактори во контекст на регионот на ЈИЕ и нордискиот регион.

Сублимирано, резултатите од истражувањето можат да се презентираат во три насоки:

Прво, во заклучоците на докторската дисертација се констатирани теориските дилеми, предностите и недостатоците на федерализмот, неореализмот, неолиберализмот, функционализмот, неофункционализмот и теориите за економски интеграции, преку кои се истражуваат причините поради кои државите пристапуваат кон меѓусебен кооперативен ангажман, како и нивните цели и предизвици во рамките на тој процес. Анализата покажува дека доколку државите немаат бенефит од учеството во кооперативните ангажмани, тие воопшто и не се заинтересирани да пристапат кон нив. Во тој контекст, главниот проблем во одредени ситуации произлегува од предизвикот за идентификување на заедничките потреби, цели и интереси, како и од степенот на меѓусебна доверба помеѓу државите и во таа насока од стравот за доминантна улога на една од нив.

Второ, анализата на структурата и начинот на формирање на регионалните иницијативи кои се активни во ЈИЕ, покажува дека доминираат иницијативите за соработка кои не претставуваат сопствен, автохтон „производ“ на самите држави. Всушност, за разлика од униполарниот карактер на нордиската регионална соработка, во ЈИЕ доминира нејзиниот мултиполарен карактер. Од овој аспект, неопходно е во периодот што следува вниманието на државите да биде насочено кон иницирање на автохтона регионална соработка, која ќе се базира на нивните заеднички цели, интереси и потреби. Предност на автохтоната регионална соработка претставува отсуството на надворешно влијание за активностите, целите и насоките по кои ќе се реализира таа. На тој начин се намалува можноста за преклопување на активностите и на економските трошоци, во рамките на мноштвото „надворешни“ иницијативи за регионална соработка. Покрај тоа, несомнено е дека државите најдобро сами можат да ги идентификуваат заедничките потреби и интереси, што директно е во функција и на

отстранување на чувството за наметната и присилна соработка во одредени ситуации. Солидна основа за тоа веќе е поставена со формирањето на Советот за регионална соработка, како најавтохтонен инструмент за соработка во ЈИЕ. Генерално, анализата на регионалната соработка во ЈИЕ покажува дека во изминатиот 20-годишен период таа има позитивно влијание врз превенцијата на вооружени конфликти во регионот. Неопходно е таквиот тренд да продолжи и во иднина, меѓу другото и поради: објективната зависност и упатеност на соседите едни кон други, посебно имајќи ја предвид релативната ограниченост на националните пазари, нивото на економските сили, потребата за развој на инфраструктурата и неопходноста од регулирање на што е можно поголем број на социјални и економски прашања на регионално ниво; потребата за подобро искористување на еден или повеќе заеднички ресурси заради намалување на економската некохерентност на регионот; потребата за заеднички пристап во однос на современите безбедносни закани и ризици; „притисокот“ на ЕУ за воспоставување на подобра и ефикасна соработка помеѓу државите од ЈИЕ; постоењето примери за позитивните ефекти од регионалната соработка во повеќе европски региони, особено во нордискиот регион. Во пошироки рамки, конкретен пример за тоа е надминувањето на долговековната историја на војни и антагонизам по пат на соработка во Западна Европа, по завршувањето на Втората светска војна. Од аспект на овој пример, само преку соработка насочена кон наминување на меѓусебните недоразбирања, кон градење на меѓусебната доверба и почит, државите од ЈИЕ ќе можат да претставуваат политичко, економски и културно стабилни партнери во поширок меѓународен контекст.

Од друга страна, како објективни фактори кои ја ограничуваат ефикасната регионална соработка во ЈИЕ, можат да се посочат: периферната положба на регионот во однос на водечките европски центри на интеграција; сè уште присутните одредени регионални и локални спорови и отворени прашања; делумната развиеност на националните стопанства и ограниченоста во однос на различни ресурси; недостатокот на континуитет на мултилатералната соработка во овој дел од Европа.

Трето, анализата на регионалната соработка во нордискиот регион, како фактор за превенција на конфликти, упатува на неколку заклучоци. Имено, како прво, таа има долг историски континуитет чии почетоци се лоцираат уште во 1397 година со формирањето на Калмарската унија. Една од причините поради кои е формирана унија, лежи во убеденоста на трите тогашни нордиски монархии: Шведска, Данска и Норвешка, дека доколку ги обединат силите, ќе можат поефикасно да се справат со надворешните непријатели. Позитивното влијание на регионалната соработка врз превенцијата на конфликти во нордискиот регион може да се следи и во текот на XVIII век, со појавата на движењето познато како *скандинавизам*. Имено, базирајќи се врз изградбата и развојот на националната свест за единственото и заедничко културно наследство на народите од нордискиот регион, движењето значајно влијаело врз јакнење на нивната меѓусебна перцепција за „братски народи“ кои можат по мирен пат да ги решаваат недоразбирањата и ефикасно да се справат со надворешните непријатели, особено со: Русија, Австрија и Прусија. Ако се земе предвид ставот дека погрешните и искривени перцепции често претставуваат силен мотивирачки фактор за пораст на конфликтните потенцијали и за конфликтно однесување помеѓу државите, следува дека т.н.

скандинавизам има позитивно влијание врз превенирањето на таквата можност во нордскиот регион.

Влијанието на регионалната соработка врз превенцијата на конфликти во нордскиот регион уште повеќе се засилува во текот на XX век, со воспоставување на темелите на т.н. нордски идентитет како најзначаен интегративен и кохезивен фактор помеѓу нордските држави. Од аспект на превенцијата на конфликти, несомнено е дека во региони каде што постои високо развиена свест за заедничкиот регионален идентитет, можностите за појава на конфликти се помали во однос на останатите региони. Процесот на креирање и јакнење на нордскиот идентитет, особено е забележителен во втората половина на XX век, кога настапува институционализирање на нордската регионална соработка. Имено, во 1952 година преку формирањето на Нордскиот совет се институционализира парламентарната соработка помеѓу нордските држави. Во овој период карактеристични се и процесот на воспоставување на заеднички пазар на трудот (1954), институционализирањето на меѓувладината соработка преку формирањето на Нордскиот совет на министри во 1971 год., како и потпишувањето на Јазичната конвенција (1981) и на Конвенцијата за социјално осигурување (1984).

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Од претходната анализа на текстот на докторскиот труд **РЕГИОНАЛНАТА СОРАБОТКА КАКО ФАКТОР ЗА ПРЕВЕНЦИЈА НА КОНФЛИКТИ-КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ВО ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА И НОРДСКИОТ РЕГИОН**, поднесен од кандидатот м-р Александар Павлески, Комисијата може да констатира дека тој претставува комплексна и сеопфатна анализа која ги исполнува основните академски и методолошки критериуми за изработка на докторска дисертација.

Структурата на трудот е избалансирана, а текстот е презентираан на јасен и концизен начин. Кандидатот со изборот на предметот на истражувањето се определил да анализира актуелен и комплексен проблем, додека теориската и практичната операционализација покажува дека успешно ја владее теориската рамка на безбедносните, одбранбените и мировните студии, како и концепциските релации и терминологијата којашто произлегува од интердисциплинарниот пристап.

Комисијата констатира дека кандидатот и од методолошки аспект, со користењето на компаративна анализа и анализа на содржина на документи, покажува дека успешно може да ги применува методолошките техники. Покрај тоа, кандидатот користи обемна и селектирана библиографија од областа на безбедносните, одбранбените и мировните студии, како и релевантни библиографски единици и извори.

Според тоа, Комисијата констатира дека докторскиот труд **РЕГИОНАЛНАТА СОРАБОТКА КАКО ФАКТОР ЗА ПРЕВЕНЦИЈА НА КОНФЛИКТИ-КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ВО ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА И НОРДСКИОТ РЕГИОН**, поднесен од кандидатот м-р Александар Павлески, претставува успешна

научна анализа и студија во која преку резултатите од компаративната анализа е оформена јасна и успешна теориска рамка и методолошки пристап во објаснувањето на улогата на регионалната соработка во превенцијата на конфликти.

Според тоа, Комисијата, имајќи ги предвид претходните констатации, може да заклучи дека докторската дисертација ги исполнува критериумите за подготвување на научни и стручни трудови од ваков вид, предвидени во соодветната законска рамка и актите на Институтот за безбедност, одбрана и мир на Филозофскиот факултет и УКИМ.

Оттука, на Комисијата ѝ претставува задоволство, едногласно да му предложи на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет да го усвои овој извештај со позитивна оцена, и да му овозможи на кандидатот м-р Александар Павлески да пристапи кон јавна одбрана на докторскиот труд.

Комисија

Проф. д-р Лидија Георгиева, с.р.
 Проф. д-р Билјана Ванковска, с.р.
 Проф. д-р Тони Милески, с.р.
 Проф. д-р Оливер Бакрески, с.р.
 Доц. д-р Рина Киркова-Танеска, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА ПОД НАСЛОВ
*„ПЕДАГОШКИТЕ АСПЕКТИ НА ПРЕВЕНЦИЈАТА
 НА МАЛОЛЕТНИЧКОТО ПРЕСТАПНИШТВО”*
 ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р НЕВЕНА ПЕТРОВСКА,
 ПРИЈАВЕНА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Со одлука на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје која е донесена на VI редовна седница, одржана на 30.04.2014 год., беше формирана Комисија за оцена на докторската дисертација под наслов: „Педагошките аспекти на превенцијата на малолетничкото престапништво”, поднесена од м-р Невена Петровска, во состав: проф.д-р Сузана Миовска-Спасева, проф. д-р Анета Баракоска, проф. д-р Наташа Ангелоска-Галевска, проф. д-р Дивна Лакинска и доц. д-р Борче Костов. Комисијата ја прегледа и ја оцени докторската дисертација и има чест на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет да му го поднесе следниов

И з в е ш т а ј

Докторската дисертација на м-р Невена Петровска, со наслов „Педагошките аспекти на превенцијата на малолетничкото престапништво”, содржи 244 страници компјутерски обработен текст, 15 страници прилози на користени инструменти за истражување и список на литература од 190 библиографски единици на релевантни домашни и странски извори кои се користени при изработката на дисертацијата.

Трудот е структуриран во четири дела. Првиот дел ја претставува теориската рамка на истражувањето и во него се разгледуваат три тематски целини кои се однесуваат на детското престапништво, неговата превенција и планирањето на превенцијата и на превентивните програми. Во првото поглавје од овој дел кандидатката се задржува на етиологијата на детското престапништво од аспект на концептот на ризични и заштитни фактори, а потоа прави анализа на состојбата на детското престапништво во Република Македонија која е поддржана со статистички податоци од домашни бази на податоци.

Во второто поглавје од теоретскиот дел, кој е насловен превенција на детското престапништво, најнапред се елаборира концептот на теоријата на превенција преку расветлување на мултидисциплинарниот карактер на науката за превенција, дефинирање на превенцијата и видовите превенција (примарна, секундарна и терцијарна) и пристапите во превенцијата (законска, развојна, ситуациона и превенција во заедницата). Врз овие општи постулати, потоа, се

разгледува превенцијата на детското престапништво во системот на социјална заштита и во воспитно-образовниот систем во Република Македонија. Се поаѓа од меѓународните и националните стратешки документи и законодавната рамка која е од значење за децата во ризик, а потоа се преминува кон продлабочена анализа на двата клучни системи во превенцијата на детското престапништво: системот на социјална заштита и воспитно-образовниот систем.

Во рамките на поглавјето кое го третира првиот систем, вниманието е насочено кон нормативната основа на мерките за превенција на детското престапништво во триесетте центри за социјална работа кои постојат во Република Македонија и мерките кои ги преземаат педагозите и другите стручни профили кои работат во нив во однос на примарната, секундарната и терцијарната превенција, како што се: вонинституционалната заштита на децата, теренската работа, патролните тимови, СОС линијата, програмата на менторство, групната работа со децата во ризик и др. Понатаму, кандидатката се задржува на работата на центрите со семејствата и поддршката што им се дава заради превенирање на детското престапништво.

Слична структура се забележува и во конципирањето на третото поглавје од вториот дел кое се однесува на воспитно-образовниот систем: се поаѓа од критички осврт на законската регулатива во оваа сфера (Законите за основно и средно образование и Законот за педагошка служба) од аспект на превентивните активности на детското престапништво во училиштата, а потоа се разгледуваат мерките и формите на превентивно делување во училиштето. Во рамките на оваа поттема, кандидатката дава преглед на превентивни мерки и програми кои се покажале како позитивни искуства во светот, како и на неколку програми кое се применуваат во училиштата во нашата држава. За одбележување се согледувањата на кандидатката за улогата и значењето на педагогот како носител на превентивните програми во училиштето, како и за местото на превенцијата во педагошката наука и во практичната работа на педагозите во училиштата.

Логичко надоврзување на овие содржини претставува планирањето на превенцијата и на превентивните програми што е предмет на анализа во третото, последното поглавје од теоретскиот дел. Во него се разгледува развојот и значењето на превентивните програми, се идентификуваат карактеристиките на успешните превентивни програми и концептите врз кои се засновуваат, а потоа се дава преглед на познати модели на превентивни програми на детско престапништво во светот. Во последната глава се прикажува модел на меѓународната превентивна програма *Програма за зајакнување на семејствата*, наменета за родители и нивни деца на возраст од 10-14 год., која е применета во основни училишта во Македонија и оценета како ефикасна. Кандидатката дава кус историски приказ на програмата, се осврнува на практичните услови за нејзиното спроведување, како и на резултатите од нејзината евалуација.

Вториот дел од докторската дисертација ги опфаќа методолошките аспекти на истражувањето. Во него се дефинирани предметот, основните поими, целта и задачите, хипотезите, варијаблите, методите, техниките и

инструментите на истражувањето, примерокот и организацијата на истражувањето и начинот на обработката на податоците. Предмет на истражување е превенцијата на детското престапништво во центрите за социјална работа и основните и средните училишта, преку испитување на ставовите и мислењата на педагозите вработени во тие институции. Во согласност со предметот, кандидатката формулира општа и посебни цели на истражувањето од кои произлегуваат десет задачи кои се однесуваат на одделни аспекти на истражуваниот проблем. Согласно поставената цел и задачи, кандидатката формулира две општи и седумнаесет посебни хипотези чија верификација се врши со емпириско истражување во кое се користат дескриптивно-аналитичкиот и компаративниот метод и техниките на анализа на содржината и анкетирање. Со истражувањето се опфатени две групи на даватели на услуги во доменот на превентивната заштита на детското престапништво: педагози од центрите за социјална работа во Македонија и педагози вработени во воспитно-образовни установи. Примерокот на испитаници е составен од вкупно 167 педагози кои се поделени во три субпримероци: 40 педагози од центрите за социјална работа, 75 педагози вработени како наставници и педагози во основни училишта и 52 педагози вработени како наставници и педагози во средни училишта. Нивните ставови и мислења за превенцијата на детското престапништво се истражуваат со примена на прашалник кој содржи 27 прашања кои се однесуваат на малолетничкото престапништво, превенцијата и стручната подготвеност за работа во областа на малолетничкото престапништво.

Третиот дел од докторската дисертација ја претставува анализата и интерпретацијата на резултатите од емпириското истражување, која се врши согласно поставените хипотези. Оттука, таа е структурирана во десет поглавја кои се однесуваат на:

- ставовите на педагозите во однос на причините за појава на детското престапништво;
- познавањето на теоријата за превенција на детското престапништво и педагошката работа;
- познавањето на законските основи и нивната примена во педагошката работа;
- спроведувањето на превенцијата на детското престапништво и потребните услови и ресурси на нејзино практично имплементирање;
- идентификувањето на формите кои педагозите ги сметаат за најкорисни за унапредување на превенцијата;
- носителите на превентивните активности и планирањето на превенцијата;
- меѓусекторската соработка и превенцијата на детското престапништво;
- идентификувањето на подрачјето во кое е потребно да се преземат итно превентивни активности;
- стручно-професионалното усовршување на педагозите за практично спроведување на превенцијата на детското престапништво;

- ставовите на педагозите за значењето на превенцијата на детското престапништво и потребата од нејзина имплементација во пракса.

Добиените резултати овозможуваат:

- да се добие увид во мултифакторската етиологија на детското престапништво, односно да се идентификуваат одредени ризик фактори за нејзината појава;
- да се идентификуваат проблемите поврзани со детското престапништво кои треба ургентно да се решаваат, односно превентивно да се делува на нив заради нивна амортизација и искористување како фактори на заштита;
- да се согледаат потребите на педагозите од центрите за социјална работа и основните и средните училишта во Македонија за нивна доедукација и проширување на знаењата за превенцијата, за формите на учење и темите кои им се приоритетни, за нормативната рамка на детското престапништво и неговото превенирање.

Извршената анализа во овој дел на дисертацијата е богато илустрирана со табеларни и графички прикази кои се поддржани со исцрпни коментари и толкувања, а што и дава на анализата квалитет на прегледност, систематичност и критички осврт.

Во четвртиот дел од трудот се поместени заклучните согледувања, користената литература и прилозите. Заклучоците се изведуваат врз основа на извршената теоретска анализа, како и врз основа на спроведеното емпириско истражување. Поаѓајќи од нив, кандидатката дава повеќе препораки за развојот на превенцијата на детското престапништво кај нас, како што се:

- главна мисија на педагозите и институциите во кои работат е давање помош и поддршка на децата да ги избегнуваат високоризичните влијанија и фактори кои можат да ги наведат на вршење престапи;
- за да биде успешна, превенцијата треба секогаш да биде насочена и кон децата и кон возрасните;
- превенцијата треба да е адресира на што е можно поголем број ризик фактори, но, секогаш, да се тргне од најголемиот, најдоминантниот проблем во средината и да се делува врз ризик факторите кои ја педизвикале неговата појава;
- превенцијата треба да се спроведува плански, организирано и континуирано, а не да претставува повремена и фрагментарна активност;
- услов за успешна превенција е меѓусекторската соработка, градењето партнерски односи меѓу институциите, континуирана и организирана соработка;
- проширување на знаењата и вештините на педагозите преку континуиран професионален развој и зајакнување на нивните компетенции и работен ангажман на планот на превенирањето на детското престапништво;
- задолжителна евалуација на превентивните програми;

- вклучување на превентивните програми во училишниот курикулум и во Годишната програма за работа на центрите за социјална работа;
- формирање стручни тимови во центрите за социјална работа кои ќе работат исклучиво на превенција на детското престапништво;
- развивање на формата на советовалишна работа (за деца, за родители, за јакнење на семејствата, за заштита од зависности...)

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Докторската дисертација на м-р Невена Петровска со наслов „Педагошките аспекти на превенцијата на малолетничкото престапништво“ претставува вреден и оригинален научен труд со кој се истражува значаен, актуелен и комплексен педагошки проблем. Тој се одликува со солидна теоретска втемеленост и методолошка коректност и ја отсликува истражувачката компетентност и сигурност на кандидатката во областа на социјалната педагогија. Трудот е концепциски добро поставен, сеопфатно разработен, се одликува со среден и прегледен приказ и обработка на податоците и ја демонстрира способноста на кандидатката за самостојна и критичка размисла. Со толкувањето на изобилство на податоци и продлабочената анализа која резултира со издржани заклучоци и аргументирани ставови, докторската дисертација на м-р Невена Петровска претставува значаен придонес во збогатувањето на скромниот истражувачки опус на социјално-педагошки теми во нашата научна средина и во унапредувањето на педагошката работа во областа на превенцијата на детското престапништво.

Врз основа на извршената анализа и наведените научно-методолошки вредности на докторската дисертација со наслов „Педагошките аспекти на превенцијата на малолетничкото престапништво“, членовите на Комисијата со задоволство му предлагаат на Наставно-научниот совет да го усвои понудениот извештај за оцена на трудот и на кандидатката м-р Невена Петровска да и одобри негова усна одбрана.

Членови на Комисијата:

1. Проф.д-р Сузана Миовска-Спасева
2. Проф.д-р Анета Баракоска
3. Проф.д-р Наташа Ангелоска-Галевска
4. Проф.д-р Дивна Лакинска
5. Доц.д-р Борче Костов

РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА
„ОЦЕНУВАЊЕ НА КОРПОРАТИВНОТО УПРАВУВАЊЕ
И ОРГАНИЗАЦИСКИТЕ ПЕРФОРМАНСИ” ,
ИЗРАБОТЕНА ОД КАНДИДАТОТ М-Р МАЈА ШУКЛЕВА КАМЧЕВА,
ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 120 од Законот за високото образование (Сл. весник на РМ бр. 64/00, 113/05 и 51/07), членовите 56, 57, 58, 59, 60 и 61 од Правилникот за единствените основи за организирање на постдипломски и докторски студии на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (Универзитетски гласник бр. 7/2001), како и член 39 од Правилникот за внатрешните односи и работењето на Економскиот факултет во Скопје во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, а според одлуката на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, под бр. 0202-838/2 од 31.3.2014 година донесена на седницата од 28.3.2014 година, определени сме за членови на Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов **ОЦЕНУВАЊЕ НА КОРПОРАТИВНОТО УПРАВУВАЊЕ И ОРГАНИЗАЦИСКИТЕ ПЕРФОРМАНСИ**, поднесена од кандидатката м-р **МАЈА ШУКЛЕВА КАМЧЕВА**.

По внимателното и опстојно прегледување на содржината на докторската дисертација, Комисијата му го поднесува на Наставно-научниот совет следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. ОПФАТ И СОДРЖИНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

Докторската дисертација содржи вкупно 280 страници текст, 17 страници користена литература (226 библиографски домашни и странски единици) и 5 страници прилози. Трудот претставува комплексна научна материја од доменот на корпоративното управување. Концепциски погледнато, содржината на дисертацијата е логично систематизирана, во согласност и во функција на јасно поставената цел. По апстрактите на македонски и англиски јазик, следува содржината разработена низ следниве точки:

Вовед стр.)		(12-24
Глава I стр.)	Карактерот на корпоративното управување	(25-60
Глава II стр.)	Оценување на корпоративното управување	(61-89
Глава III стр.)	Интерно и екстерно оценување на одборот на директорите	(90-137
Глава IV стр.)	Формално оценување на претседателот на одборот	(138-145

Глава V	Рангирање на корпоративното управување	(146-190
стр.)		
Глава VI	Оценување на ефективността на одборот	(191-239
стр.)		
Глава VII	Анализа на корпоративното управување	
	во Република Македонија	(240 -272
стр.)		
Заклучок		(273- 280
стр.)		
Литература		(281- 297
стр.)		
Прилози		(298- 302
стр.)		

Во воведот на дисертацијата се дефинирани актуелноста на истражувањето, доменот во кој истражувањето дава научен придонес, предметот, целта, значењето на истражувањето, планот за презентација на истражувањето и методологијата за истражувањето.

Во првата глава од докторската дисертација, „Карактерот на корпоративното управување“, м-р Маја Шуклева Камчева ја истражува содржината на корпоративното управување во следниве држави: САД, Канада, Велика Британија, Австралија и Јапонија, како и клучната контролна улога на одборот на директори која се спроведува преку урамнотежени односи меѓу акционерите и менаџерите, т.е. меѓу сопственичката и управувачката структура. Во тој контекст се истражувани, презентирани и предложени реформи кои се однесуваат како на одборот на директори (неговиот состав и број на членови), на инвеститорите, на ефективността, на корпоративното управување и репутацијата, на континуираното оценување на перформансите, така и на современите модели на корпоративно управување (традиционален модел, Карверов модел, Кортесов модел, модел на консенсус и модел на компетенции). На крајот на оваа глава е елабориран моделот на новото корпоративно управување, втемелен и базиран на обратниот КИСС-принцип и на следниве четири димензии: ситуациона димензија, стратегиска димензија, димензија на интеграција и димензија на контрола, кој несомнено води кон подобри организациски перформанси.

Во втората глава во докторската дисертација, „Оценување на корпоративното управување“, кандидатката м-р Маја Шуклева Камчева го

елборира значењето на оценувањето на одборот на директори, кое придонесува за поефективен одбор на директори и за подобри корпоративни финансиски перформанси. Во овие рамки се анализирани елементи на системот на оценување на одборот, како на пример: поединецот кој врши оценување на одборот, содржината на оценувањето, т.е. што треба да биде оценувано, корисникот на резултатите поради кого што се врши оценувањето на одборот и начините на коишто ќе се врши оценувањето на одборот. Исто така, кандидатката ги истражува видовите системи на оценување на одборот, причините за отпор кон оценувањето на корпоративното управување, методите и техниките за оценување, иднината на оценувањето, оценувањето и способностите на директорите, како и мерење на резултатите на одборот.

Во третата глава од докторската дисертација, „Интерно и екстерно оценување на одборот и на директорите“, најпрвин кандидатката ја истражува содржината на интерното оценување кое опфаќа неколку елементи: оценување на одборот во целина, оценување на претседателот на одборот, оценување на директорите - членови на одборот и оценување на комитетите како помошни тела на одборот. Посебно (во рамките на оценувањето на одборот во целина) се проучува постоењето на зависност помеѓу бројот на членови на одборот, односот на внатрешните и надворешните директори, структурата и комплексноста на одборот од една страна, со организациските перформанси од друга страна. Исто така, при оценувањето на индивидуалните директори на одборот се земаат предвид нивните карактеристики и индивидуални способности, како и наградувањето, знаењето, информациите, моќта, мотивацијата и времето како ресурс. Во рамките на оценувањето на одборот како посебен елемент се издвојува и оценувањето на следниве комитети: извршен комитет, комитет за ревизија, комитет за награди, комитет за финансии и комитет за номинирање. Исто така, оценувана е нивната ефективност во извршувањето на работата и остварувањето на целта поради која се основани. Оценувањето на врвниот менаџмент се спроведува како: оценување на главниот извршен директор и оценување на тимот на врвни менаџери. При оценувањето на главниот извршен директор се истражува

двојната улога, предностите и слабостите кои произлегуваат од таквата двојна функција на главниот извршен директор, како и препораките за нивното раздвојување поради фактот што двојната улога влијае негативно на организациските перформанси. На крајот се истражува екстерното оценување на одборот кое опфаќа: оценување спроведено од акционерите и оценување од стеикхолдерите.

Во четвртата глава во докторската дисертација, со наслов „Формално оценување на претседателот на одборот“, кандидатката се фокусира на истражување на формалното и неформалното оценување на перформансите на претседателот на одборот. Истражувањата потврдуваат дека во одделни компании, одборите вршат оценување на претседателот на одборот сосема неформално, во слободна дискусија за време на некој состанок на одборот, додека, пак, во најголемиот број компании одборите прибегнуваат кон формалното оценување. За оценување се користат следниве критериуми: поседување смисла за поставување приоритети за различни стратески делови, добро организирање и водење на деловните состаноци, обезбедување адекватно време за одржување на состаноците, поседување способност за брзо изведување заклучоци и привршување на дискусиите, како и голем број други карактеристики. Оценувањето на претседателот на одборот, потенцира кандидатката, може да биде изведено на два начина, и тоа: како оценување на претседателот од секој член на одборот поединечно и како самооценување на претседателот. На крајот од оваа глава се анализира можноста за самооценување, затоа што тоа е исто така фер и коректен начин да му се дозволи на претседателот на одборот самиот да објасни како тој ги гледа своите перформанси и да даде појаснување за начинот на кој ја извршува работата.

Рангирањето на корпоративното управување кандидатот го елаборира во петтата глава од докторската дисертација. Покрај оценувањето, тенденција е корпоративното управување да биде и рангирано. Рангирањето на корпоративното управување го спроведуваат специјализирани компании, т.е. агенции кои се таргетираны за давање такви услуги. Агенциите го оценуваат корпоративното управување во компаниите врз основа на методологија и

изграден модел на рангирање. „Рејтингот на корпоративното управување“ се третира како вредна и ефикасна алатка на инвестицискиот менаџмент. Кандидатот посебно ги елаборира методологиите на рангирање на следниве најпознати рејтинг-агенции: Governance Metrics International (GMI), Institutional Shareholder Services (ISS), The Corporate Library, Standard & Poor's Corporate Governance Services Department, Moody's Investors Service и други. Во овие рамки детално е разработена методологијата за рангирање на корпоративното управување според Deminor. Оваа методологија ги опфаќа следниве четири критериуми: 1. правата и должностите на акционерите (при што се испитува правото на глас, како и третманот што го добиваат акционерите), 2. посветеноста на акционерската вредност (влијанието на стеикхолдерите и принципот на наградување), 3. објавување, т.е. обелоденување на корпоративното управување (информации за стеикхолдерите, транспарентно објавени, во врска со работењето на одборот и комитетите); 4. функционирањето и структурата на одборот (структурна адекватност на профилот на одборот на директори, одговорностите и задачите на одборот на директори, интерните процедури итн.).

Во шестата глава во докторската дисертација, „Оценување на ефективност на одборот“, кандидатката ги истражува методите за оценување на ефективност на одборите на директори, оценувањето на резултатите на одборот, елементите кои влијаат на ефективност на одборот, фреквенцијата на оценување на ефективност на одборот, системите на оценување на резултатите (влезови-составот на одборот; процеси-структура и системи; излез-мерење и подобрување на перформансите на одборот; и крајни резултати - организациски перформанси). Во овие рамки, кандидатката истражувањето го фокусира и на стилот на работа на одборот и придонесот кон ефективност на корпоративното управување, како и клучните елементи на ефективната култура на одборот.

Во последната, седма глава во докторската дисертација, со наслов „Оценување на корпоративното управување во Република Македонија“, кандидатката најпрво ги анализира специфичностите на организацијата и

функционирањето на системите на управување во трговските друштва, системите на управување и акционерската сопственост, како и кодексот на корпоративно управување кај акционерските друштва кои котираат на берзата. Исто така, во оваа глава кандидатката презентира резултати од емпириското истражување спороведено во трговските друштва во Република Македонија во периодот мај-јули 2013 година во 48 трговски друштва. Емпириското истражување за оценување на системите на управување содржи: видови и фреквенција на оценување во трговските друштва, оценување на одборот на директори во трговските друштва, како и оценување на претседателот на одборите во трговските друштва. На крајот од оваа глава, кандидатката спроведува непараметарска статистичка анализа на разликите помеѓу трговските друштва во однос на избраните карактеристики. Непараметарското тестирање на хипотезите е извршено со помош на Wilcoxon-овиот тест, поточно Mann-Whitney U тестот.

Во рамките на заклучокот, кандидатката м-р Маја Шуклева Камчева дава резимирани согледувања кои произлегуваат од истражувањето на проблематиката на оценувањето на корпоративното управување, фокусирајќи се на најбитните сознанија во теоријата и практиката во спомената област.

Литературата која е користена во овој труд изобилува со книги и статии од различни земји, 226 по број, во најголем дел од англиското говорно подрачје.

2. ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Докторската дисертација на кандидатот м-р Маја Шуклева Камчева, под наслов „Оценување на корпоративното управување и организациските перформанси“, претставува сеопфатно пионерско истражување во доменот на корпоративното управување. Предметот на истражувањето на докторската дисертација е оценувањето и рангирањето на корпоративното управување во меѓународните компании и во акционерските друштва во Република Македонија. Во неа се анализираат современите приоди на оценување на корпоративното управување со цел да се утврдат најдобрите практики за

трговските друштва со акцент на интерното и екстерното оценување на одборите. Целта на истражувањето во докторската дисертација е согледување на влијанието на оценувањето на корпоративното управување врз организациските перформанси во претпријатијата. Притоа, направена е дистинкција помеѓу видовите, содржината, елементите и фреквенцијата на оценувањето и рангирањето на одборите во меѓународната практика и онаа во акционерските друштва, како и согледување на трендовите и искуствата во светот и нивната примена во практиката во Република Македонија.

Докторската дисертација се одликува со методолошки приод кој е оригинален, со критички и аналитички однос кон научно-теоретските и апликативните истражувања во областа на корпоративното управување. Основниот проблем кој е предмет на истражувањето на дисертацијата, оценување на корпоративното управување и организациските перформанси, е прецизно определен и целосно истражен, според опфатноста и длабочината на утврдените заклучоци на кандидатката м-р Маја Шуклева Камчева.

Научниот и стручниот придонес на кандидатката се огледа и во успешниот мултидисциплинарен пристап на проучување и осознавање на сложените аспекти на организацијата, функционирањето, оценувањето и рангирањето на корпоративното управување, кое во последната деценија побудува посебен интерес во законодавствата на одделни земји, во литературата посветена на менаџментот, во организациите, како и во судската практика. Тоа се потврдува со емпириските истражувања кои го рангираат прашањето за корпоративното управување како едно од десетте најважни прашања во работењето на организацијата. Корпоративното управување не е еднократно прашање кое може еднаш да се реши и да се затвори како проблематика. Тоа има своја перманентна растечка актуелност и вклучува постојани иновации во својот концепт. Корпоративното управување е мултидимензионално прашање кое вклучува не само економски, менаџерски и правни аспекти, туку и општествени и политички.

Дополнителен научен и стручен придонес претставува тоа што кандидатката успеала да направи комплетно и детално истражување на

потребата за примена на формалното интерно и екстерно оценување и рангирање на корпоративното управување во трговските друштва.

Кандидатката м-р Маја Шуклева Камчева, на научно издржан начин успева да ги истражи, теориски и емпириски, оценувањето на корпоративното управување во меѓународни рамки, интерното и екстерното оценување на одборите, формалното оценување на претседателот на одборот, како и оценувањето на ефективностa на одборот. На таков начин, кандидатката успева да потенцира дека тековната состојба на оценувањето на корпоративното управување во меѓународната и домашната практика не задоволува, од аспект на акционерите, интитуционалните инвеститори, потенцијалните инвеститори, менаџерите, вработените и стеикхолдерите.

Кандидатката м-р Маја Шуклева Камчева истакнува дека треба да се менува постојната култура на оценување на одборите и подигнување на нивото на примена на формалното оценување на корпоративното управување во претпријатијата, кое креира придобивки за сите страни вклучени во процесот на управување во трговските друштва во Република Македонија. Денес, претпријатијата дејствуваат во динамично и турбулентно окружување кое бара нов пристап кон оценувањето на корпоративното управување, нова култура заради подобрување на организациските перформанси. Новите приоди кон оценувањето на корпоративното управување бараат редизајнирање на улогата и одговорностите на членовите во одборите, поголема објективност и ориентација кон акционерството.

Проблематиката која што ја обработува м-р Маја Шуклева Камчева е актуелна и притоа од извонредно значење за подобрување како на организациските перформанси на претпријатијата, така и на вработените. Фокусирањето кон сеопфатно и редовно интерно и екстерно оценување на одборите претставува клучен фактор за успех на современите претпријатија, за рејтингот и за репутацијата на корпоративното управување на претпријатието, за стеикхолдерите и за потенцијалните инвеститори.

Ова подрачје доби врвен научен и практичен интерес, а оценувањето на корпоративното управување и организациските перформанси во оваа докторска дисертација ги поврзува сите аспекти на едно место. Релевантноста

и научниот карактер се потврдуваат со резултатите од спроведеното емпириско истражување и непараметарската статистичка анализа од најголемите македонски трговски друштва. Резултатите недвосмислено потврдуваат дека специфичностите во примената на оценувањето и рангирањето на корпоративното управување во меѓународните претпријатија претставуваат појдовна основа за креирање на идните хоризонти на унапредување на системите на управување во трговските друштва. Доколку се има предвид дека користената литература од областа на корпоративното управување, менаџментот, финансискиот менаџмент и стратегискиот менаџмент е солидно селектирана и релевантна, може да се заклучи дека м-р Маја Шуклева Камчева целосно одговорила на поставените цели во докторската дисертација.

Посебно постигнување во истражувањето на кандидатката претставува дијагностицирање на состојбата со видовите, фреквенцијата, содржината, рангирањето, оценувањето на одборите, како и оценувањето на претседателот на одборот во македонските акционерски друштва кои котираат на берзата. Според добиените резултати и нивната опфатна анализа може да се заклучи дека кандидатката во тоа целосно успеала. Може да се нагласи дека теоретските и практичните сознанија и заклучоци од оваа докторска дисертација можат да бидат особено корисни за македонските менаџери кои управуваат со трговските друштва, за државните органи кои креираат законска рамка, за институционалните инвеститори, за акционерите, за стеикхолдерите и за вработените.

Резултатите од емпириските истражувања спроведени во големите трговски друштва во Република Македонија во врска со оценувањето на корпоративното управување укажуваат на фактот дека:

1. близу половина од анкетираниите трговски друштва го спроведуваат сеопфатното оценување кое го вклучува одборот на директори во целина, генералниот директор и директорите на менаџерскиот тим. Оттука, се потврдува дека доброто корпоративно управување, покрај во западноевропските земји, САД, Канада, Австралија и други, свое место и

ограничена практична примена наог'а и во трговските друштва во Република Македонија;

2. акционерските друштва во Република Македонија во голема мера водат грижа за акционерите, потрошувачите, доставувачите и другите стеикхолдери, како за задоволување на нивните интереси, така и за одржување на нивното мислење за друштвото. Друштвата имаат тенденција да ја одржуваат својата корпоративна репутација на повисоко ниво и од таа причина, покрај интерното оценување на одборот на директори, го спроведуваат и екстерното оценување. Според податоците од истражувањето, околу 85% од друштвата како извор на информации за оценувањето на одборот на директори ги земаат предвид ставовите и мислењата на акционерите;

3. резултатите од емпиriskите истражувања за фреквенцијата на оценување на одборот на директори и генералниот директор (која има битно влијание на корпоративното управување) потврдуваат дека оценувањето, било да станува збор за одборот на директори, било за работењето на генералниот директор, се спроведува еднаш годишно;

4. резултатите истражувањето покажуваат дека испитаниците се во најголем степен задоволни од начинот на кој одборот на директори ги извршува своите надлежности и веруваат во неговиот авторитет, моќ и способност, дека одборите на директори имаат план и се вклучени во сукцесијата на главниот извршен директор, и дека одборот има капацитет да се справи со непредвидлива криза на трговското друштво;

5. испитаниците во големите трговски друштва потврдуваат дека нивните одбори имаат назначено претседател на одборот кој добро ги подготвува состаноците на одборот, знае во вистински момент да го заклучи состанокот, како и знае да постави приоритет помеѓу стратегиските прашања кои се од интерес на друштвото.

Општата архитектоника на ракописот (глави, точки, потточки, нивните пропорции по обем и взаемна поврзаност на деловите, табелите и сликите) е јасна. Техничкото оформување на докторската дисертација е на највисоко ниво, а приодот кон материјата е доволно селективен. Текстот во

дисертацијата е компјутерски обработен, лекториран и отпечатен на хартија со висок квалитет. Текстот во докторската дисертација целосно е во боја.

Поаѓајќи од фактот дека докторската дисертација во целост е работена според претходно дефинираните предмет, цел и задачи на истражувањето, со употреба на најрелевантна литература, како и сознанието дека анализираните и истражените концепти се потврдени како теоретски и практично релевантни, ни претставува особена чест да констатираме дека докторската дисертација во целост ги остварува очекуваните резултати од неа.

Оригиналноста на докторската дисертација на кандидатката м-р Маја Шуклева Камчева на тема „Оценување на корпоративното управување и организациските перформанси“ беше проверена од менторот проф. д-р Љубомир Дракулевски на 1.4.2013 година преку софтверскиот пакет за проверка на плагијати на Министерството за образование и наука, при што е констатиран степен на совпаѓање од 5,72 %.

3. ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на сето претходно истакнато, Комисијата има посебно задоволство да констатира дека кандидатката м-р Маја Шуклева Камчева, изработила труд кој ги задоволува високите нивоа на научно-методолошките и апликативни стандарди за изработка на докторска дисертација. Оттаму, Комисијата има чест да му предложи на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет:

1. да донесе одлука за прифаќање на рецензијата за успешно и квалитетно изработена докторска дисертација на кандидатката м-р Маја Шуклева Камчева, под наслов: „Оценување на корпоративното управување и организациските перформанси“;
2. да определи Комисија за одбрана на докторската дисертација;
3. да одобри закажување на датум за јавна одбрана на докторската дисертација.

Комисија

за оцена на докторската дисертација

1. Проф. д-р Љубомир Дракулевски,с.р.
2. Проф. д-р Сашо Арсов,с.р.
3. Проф. д-р Горан Коевски,с.р.
4. Проф. д-р Владимир Филиповски,с.р.
5. Доц. д-р Стојан Дебарлиев,с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „КАРАКТЕРИСТИКИТЕ И ЗНАЧЕЊЕТО НА СПИНИНГОТ ВО КРЕИРАЊЕТО НА МЕДИУМСКАТА РЕАЛНОСТ И НЕГОВОТО ПОЈАВУВАЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА“, ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р ЖАНЕТА ТРАЈКОСКА, ПРИЈАВЕНА НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

На седницата одржана на 29.4.2014 година, Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје донесе Одлука за формирање на Комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов „Карактеристики и значење на спинингот во креирањето на медиумската реалност и неговото појавување во Македонија“ од кандидатката м-р Жанета Трајкоска, во состав: проф. д-р Ѓорге Иванов, доц. д-р Зоран Илиевски, доц. д-р Даниела Блажевска, доц. д-р Владимир Божиновски и доц.д-р Ненад Марковиќ.

Комисијата до Наставно-научниот совет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

ПРЕДМЕТ, ХИПОТЕЗА И МЕТОДИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Елаборирањето на **предметот на истражување** во овој труд е насочено кон карактеристиките и значењето на спинингот во менувањето на медиумската реалност во Македонија. Притоа е истражена појавата на спинингот, неговите специфичности и карактеристики во однос на пропагандата, манипулацијата и односите со јавноста, истовремено истакнувајќи го и неговото значење и улога во менувањето на јавното мислење. Во истражувањето, посебен акцент е ставен и во објаснувањето на појавата на спинингот во Македонија и неговото влијание врз новинарските содржини за одредени случувања и настани од голема важност за Македонија.

Врз основа на предметот на истражувањето којшто е појдовна основа за сите други применети методи и постапки, поставени се основната цел и другите посебни цели на ова истражување.

Основна цел на истражувањето е да се проучи спинингот како општествена појава, да се утврди неговата присутност во политичката комуникација и да се истражат начините на кои тој функционира, условите во кои се појавува и основните параметри по кои може да се препознае и разобличи.

Како други **посебни цели** на истражувањето се наведени следниве:

- (1) да се направи компаративен преглед и експликација на анализите и истражувањата со кои се проучува појавата и значењето на спинингот, неговите специфичности и карактеристики во однос на пропагандата, манипулацијата и односите со јавноста, како и улогата на спинингот во развојот на политичката комуникација;

- (2) да се претстават и да се анализираат основните теоретски и емпириски принципи врз кои функционира спинингот, како и да се утврдат заедничките показатели и методи за препознавање на извртувањето на информациите и нивното пласирање во новинарските содржини;
- (3) да се истражат гледиштата на новинарите за начините на влијание на спин-докторите врз новинарските содржини и медиумите, како и свесноста на новинарите за процесите кои се одвиваат во обид за нивна манипулација;
- (4) да се анализира и да се согледа дали за специфични настани се случува извртување/спинување на информациите, дали тоа спинување може да се идентификува, од кои извори доаѓа и на кој начин спинувањето влијае врз медиумското презентирање на информацијата во јавноста.

Главен интерес на истражувањето е појавувањето на спинингот во Македонија, како и неговото значење и влијание врз создавањето на медиумската реалност. Во тој контекст е нагласено дека спин-докторите влијаат на менувањето на медиумската реалност на глобално ниво, но истите процеси се одвиваат и во Македонија. Моќта на презентирање на политичарите пред публиката е кај медиумите, па затоа тие се стремат да ги искористат медиумите во создавањето на посакуваната медиумска рамка или агенда сетинг. Истражувањето ги позиционира спин докторите како врска меѓу политичарите и новинарите кои го користат своето знаење за медиумите и за новинарството за да можат да ја пласираат најдобро пораката што треба да ја добие публиката (Cooper, 1991).

Со овој труд се прави обид да се дефинира спинингот и неговите карактеристики во Македонија, да се образложи неговото значење и да се извлечат паралели на сличности на неговото функционирање во Македонија и она што се случува во политичката комуникација на глобално ниво. Преку анализа на содржината, квалитативна дискурзивна обработка на новинарските производи и анализа на собраните информации од спроведените интервјуа се анализира дали спинингот може да има правила, етички норми и дали може да се контролира неговото влијание.

Истражувачка стратегија или генералната ориентација во спроведувањето на истражувањето е концептуализирана како квалитативната истражувачка стратегија, додека во реализирањето на истражувањето се користи индуктивниот приод.

На почеток на истражувањето се претставува теоретската рамка во која функционира спинингот, опфаќајќи различни концепти на негово дефинирање преку односите со јавноста и маркетингот, истовремено давајќи теоретска експликација на главните теории во комуникациската наука кои се занимаваат со политичка комуникација, медиумските ефекти и новинарството. Прикажан е и наративен преглед на досегашните појави на медиумска манипулација и пропаганда во историјата на комуникациите.

Во емпириското истражување се применува нацрт на квалитативни методи преку **студија на случај**, во кој се комбинираат квалитативни техники за собирање податоци: тематска анализа на документи; полуструктурирани индивидуални интервјуа со новинари и уредници во различни медиуми;

анализа на содржина на дневен печат и ТВ-вести, а применета е и анализа на содржина и критичка дискурзивна анализа на определен број печатени текстови и ТВ-прилози поврзани со ист настан. Како пример на студија на случај се третира процесот на информирање во определен временски период за преговорите околу спорот за името меѓу Република Македонија и Република Грција. Во делот на објаснувањето се применува интерпретативното објаснување со цел да се разбере начинот на кој функционира процесот на спинување и да се открие неговото значење.

Истражувањето тргнува од генералната претпоставка, односно **основната хипотеза** на истражувањето: Планираната комуникација и стратегија на спин докторите имаат своја улога во системот во кој се реализира дневнополитичкото известување во Македонија и се креира медиумската реалност. Спинингот во процесот на создавање на вестите се појавува како еден, но не и единствен и одлучувачки фактор кој влијание на новинарската содржина. Спинингот како сегмент од политичката комуникација има свои одредени карактеристики кои може да се препознаат и во Македонија.

Оттука се изведуваат и **посебните хипотези** на истражувањето:

- (1) Начинот на кој функционира спинот и реализацијата на комуникациските планови на политичките актери можат да се утврдат со емпириско истражување кое ќе ги опише изворот и улогата на спинувањето во процесот на дневното политичко известување и корелацијата која ја создава со медиумите и новинарите во обидот да учествува во креирањето на медиумската реалност.
- (2) Процесот на создавање на вести е комплексен и многуслоен, во него учествуваат различни актери и дејствуваат многу фактори, а спинувањето е еден од нив и не е одлучувачки во влијанието на новинарската содржина.
- (3) Определувањето и утврдувањето на специфичностите на спинингот можат да се направат со теоретска експликација на неговите методи на работа и алатките кои спин-докторите ги применуваат во политичката комуникација.

СТРУКТУРА И СОДРЖИНА НА ДИСЕРТАЦИЈАТА

Докторската дисертацијата има 342 страници компјутерски отчукаан текст со повеќе од 240 библиографски единици.

Структурата на текстот на дисертацијата содржи, покрај воведот, три дела со по неколку поглавја и заклучок. Сите делови се структурирани прегледно и целосно ја отсликуваат темата, истовремено логично поврзувајќи ги сите делови со што се дава севкупна слика на предметот на истражувањето и темата на интерес на авторката. Според концептуалната поставеност, тезата започнува со вовед во кој е образложена општествената и научната оправданост на темата, целите и предметот на истражувањето, дефиниции на поимите и хипотезите; методолошкиот приод и соодветните научноистражувачки методи, како и за мотивот да се работи на темата.

Структурата на докторската дисертација е поделена во девет поглавја и заклучок, кореспондирајќи со поставената хипотеза и развиените цели на теоретската експликација и на истражувањето. Трудот го дефинира спинингот

како процес на извртување на настаните и информациите во обидот тие да се пласират во медиумите, како и систематско управување на содржината во медиумите со што би се остварила стратегијата на спин-докторите за замаглување на работите, изместување, извртување кое е прифатливо за нив или изворот на информацијата со крајна цел - јавноста тоа да го прифати како своја реалност.

Првиот дел, „Теоретските основи на спинингот како дел на политичката комуникација“, содржи шест поглавја во кои се образложени современите комуникациски теории, литературата која ја обработува политичката комуникација, медиумските ефекти и развојот на новинарството, умешно поврзувајќи ги со современите спин-тактики и со управувањето на информациите во медиумите. Интердисциплинарниот пресек на односите со јавноста, политичкиот маркетинг, пропагандата и манипулацијата, експликацијата на комуникациските теории кои ги обработуваат агенда сетингот и медиумското врамување ја поставуваат основата на создавањето на спинингот како модерна техника на политичко комуницирање и создавање медиумски ефекти кои се претходно испланирани и континуирано управувани.

Во првата глава се обработуваат прашањата за позиционирањето на спинот низ современата историја на политичките односи и неговото вкрстување со маркетингот и новинарството. Во процесот на создавање и управување на политичкиот дискурс, активностите кои ги применуваат спин-докторите се дефинираат како активности „под површината“ кои претходно имаат изготвена стратегија и план за позиционирање на одредена информација во медиумските содржини. Најдобра одбрана против конструирањето согласност е да се осознае потребата за влијание врз јавната сфера и да се разбере процесот на комуникација, посебно потребата на политичарите да скријат нешто (McNair, 1996: 53).

Во втората глава се објаснети главните концепти на манипулацијата, односите со јавноста, спинингот и неговото значење во владиното и политичкото комуницирање. Манипулацијата се обработува како начин на кој се злоупотребува моќта со цел да се убеди јавноста да ја прифати политичката порака и да искреира согласност. Манипулативниот дискурс се претставува како начин на процесирање на одредена информација во меморијата на луѓето која најлесно се повикува и се активира од сеќавањата, а се однесува на разбирање на зборови, слики, реченици и невербални сигнали. Тука авторката ги обработува и главните стратегии на манипулацијата, надоврзувајќи ги и основните карактеристики на професијата односи со јавноста. Посебно се обработени практиките од современата политичка комуникација на западната демократија и практиката на јавната политика и на комуникациските стратегии на владините институции.

Третата глава ја обработува пропагандата како форма на комуникација која сака да предизвика реакција која ќе ги исполни целите на пропагандистот, додека пак убедувањето е претставено како интерактивен процес во кој и убедувачот и убедениот добиваат. Кандидатката ги поврзува пропагандата и новинарството, фокусирајќи се на процесот со кој се управуваат вестите и се извртуваат, односно се спинуваат информациите во јавноста. Направена е и експликација на најновите трендови во комуникациската наука кои се

занимаваат со идеолошката основа на пропагандата и како тие значења стануваат дел од конструктите на медиумските агенди.

Четвртото и петтото поглавје се однесуваат на комуникациските модели и теории кои се основа на спинингот и на политичкото комуницирање. Теоретската основа на моделите на политичката комуникација и на медиумските ефекти се надоградува со детално елаборирање на моделите познати како медиумско врамување, агенда сетинг и прајминг, истакнувајќи ја нивната поврзаност и истородност, но и различните аспекти на истражување посебно кога се работи за истражување на конструирањето согласност во јавноста и управување со јавното мислење. Со логичното продолжување на обработката на теориите на комуникации кои се определуваат како медиумски, кандидатката дополнително ги образложува ефектите кои медиумите ги имаат врз луѓето и заедницата, истакнувајќи го причините зошто медиумските ефекти, односно медиумската реалност е во центарот на истражувачкиот интерес. Притоа, кандидатката потенцира дека медиумите не можат да се истражуваат одвоено од целиот систем на општествено разбирање и дека мора да се земе предвид и конгнитивниот процес кај луѓето и функционирањето на стимулот и реакцијата по добиената информација сè до моментот на донесување заклучок. Издвоени за елаборација се и четирите медиумски теории кои се поврзани со влијанието на медиумите и ефектите врз јавноста: анализа на култивирањето, теорија на употребата на задоволството, теорија на спиралата на молкот и теорија на медиумската екологија. Особено се укажува дека со истражувањето на културните агенди и на јавните прашања можат да се осознаат и начините на кои се формира колективната меморија на едно општество, а отпечатокот на мас-медиумите и нивното влијание е дел од речиси сите аспекти на однесувањето на јавноста и на креирањето на јавното мислење.

Следното поглавје структурно го објаснува начинот на кој медиумите го конструираат граѓанството, односно централната позиција на медиумите во врската меѓу граѓанството и државата. Елаборацијата на теоријата се фокусира на тоа дека медиумите и „медиумскиот стимул“ се причината поради која е создадена релацијата меѓу секојдневното живеење и политиката. Низ компилација на теориите за медиумите и одредени истражувања, во шестата глава се презентирани неколку тези кои потврдуваат дека политичарите го адаптираат своето однесување како резултат на поврзаноста со медиумите. Состојбата со медиумите е презентирана како процес на континуирано менување на условите во кои функционираат редакциите и новинарите, имајќи ги предвид влијанијата од центрите на моќ, економската зависност и политичките врски на сопствениците на медиумите и политичките елити. Намалувањето на новинарските стандарди се позиционира како клучен фактор за зголеменото и меѓусебно влијание на политичките комуникатори и претставниците на четвртата власт во современите општества. Во оваа глава, освен процесот на постојано создавање на нови аспекти на функционирањето на медиумските системи и потребата од нивно истражување, претставена е и состојбата на медиумите во Македонија и спецификите на македонскиот медиумски систем.

Од дебатата за теоретската основа на спинингот, која не само што е интердисциплинарна, туку истовремено е истражувачки богата и многуслојна,

логично се преминува во вториот дел на докторската дисертација - „Емпириски истражувања на спинингот“. Тука, во едно поглавје се елаборирани методолошките приоди и емпириските истражувања на спинингот со примена на квалитативните методи, нагласувајќи дека за сеопфатно да се истражи феноменот на спинингот во политичката комуникација потребно е да се опфатат сите аспекти на комуникацискиот процес: (1) изворите на информации (испраќачот); (2) процесот на „патување“ на информацијата од испраќачот (изворот) на информацијата до новинарот; (3) процесот на создавање, продукција и обликување на информативните содржини/вести; (4) финалниот новинарски производ кој се трансферира, презентира и емитува на публиката.

Во овој дел се претставени карактеристиките на квалитативната истражувачка стратегија и употребата на квалитативните методи во истражувањето, како и теоретските приоди на ваквиот тип на истражувања на спинингот. Се истакнува дека за критичката општествена теорија важен аспект во функционирањето на медиумите е тие да им служат на доминантните хегемонистички интереси на моќните групи во општеството, потенцирајќи го клиентелизмот како концепт кој е поврзан со политичките и економските центри на моќ. Притоа се елаборирани различни теоретски нацрти на истражувања со квалитативни методи, за потоа детално да се образложи нацртот на емпириското истражување за потребите на докторската дисертација за што се користи методско-етапната матрица на нацрти на Ташакори и Тедли (Tashakkori & Teddlie, 2009: 144).

Емпириското истражување спроведено за потребите на оваа дисертација претставува паралелен монометодски мултиетапен нацрт на истражување, односно квалитативното истражување е спроведено во две паралелни етапи кои се одвивале последователно. Истражувањето се состоело од прибирање информации преку студија на случај со полуструктурирани интервјуа, квалитативна анализа на документи и квалитативна анализа на содржина, додека анализата е реализирана преку тематска анализа на содржините од интервјуата и анализа на новинарските содржини користејќи го методот на критичка дискурзивна анализа.

Во вториот сегмент од дисертацијата се дефинирани и трите централни истражувачки прашања кои се користени како основа во полуструктурираните длабински интервјуа, служејќи истовремено и како основна рамка за критичката дискурзивна анализа на новинарските содржини. Општите истражувачки прашања за квалитативната етапа се фокусирани на: (1) начинот како се одвива процесот на создавање на вестите и што се влијае врз креирањето на новинарската содржина; (2) какви специфични стратегиски доктрини користи спинингот за да влијае врз процесот на дневнополитичко известување и да учествува во креирањето на медиумската реалност; (3) на кој начин спин-докторите ги презентираат информациите и комуницираат со јавноста и кои методи и алатки се карактеристични за спинингот.

Како концепт на дизајн за потребите на истражувањето се користи студија на случај. Низ неа се третира процесот на информирање за преговорите околу спорот за името меѓу Република Македонија и Република Грција во определен временски период. Методот за собирање податоци применет во првата етапа е полуструктурирано индивидуално интервју реализирано со 15

новинари и уредници од различни национални медиуми и постојани дописници од Република Македонија. Во втората етапа е направена квалитативната анализа на содржина, односно критичката дискурзивна анализа. Во примерокот се вклучени 12 медиуми (дневни весници и телевизиски станици) кои имаат најголемо влијание во јавноста, и тоа во периодот од 16 октомври до 9 ноември 2013 година.

Во третиот дел од докторската дисертација, „Резултати од истражувањето“, се презентира критичката дискурзивна анализа на новинарското известување за преговорите со Грција и резултатите од спроведените длабински интервјуа со новинарите и уредниците.

Предмет на анализата од мониторингот на медиумите се реторичките и дискурзивните форми и стратегии кои функционираат во новинарските производи и нивното значење за да се препознае политичката агенда и начинот на кој таа се пренесува преку медиумите. Во анализата се утврдуваат функциите на политичките пораки во општествено-политички контекст и претпоставената цел на комуникациските актери во општественото опкружување во Македонија. Анализата, исто така, ја определува и политичката рамка во која се сместуваат новинарските производи во обид да создадат наративи кои ќе соодветствуваат на јавно искомунуцираната политичка порака без оглед на изворите од каде доаѓа таа порака/информација. Пораките на политичарите се анализираат и се спротивставуваат со настаните кои се во центарот на интерес на новинарското известување. Појдовна основа во истражувањето се етичките кодекси на новинарите на Македонија и на Меѓународната федерација на новинарите како и уредувачките препораки на Британската радиодифузна корпорација (ББС).

Клучните согледувања и главните карактеристики кои произлегуваат од анализата на медиумскиот мониторинг, авторката ги сумира во неколку сегменти: користење на јазикот во новинарските производи; почитување на професионалните новинарски стандарди; извори на информирање; влијанија врз создавањето на новинарската содржина; презентирање на информациите и политичките пораки од политичките комуникатори и извртување, односно спинување на вестите. Осмото поглавје во кое се анализираат новинарските содржини завршува со сублимирање на заедничките карактеристики со што се укажува на постоење на процес на спинување на информации во медиумите и можност за негова идентификација преку методите кои ги користат политичките комуникатори. Феноменот на идентични вести, начинот на нивно редување и обработка, изборот на експерти, контекстот во кој тие се пласираат и изворите кои се користат укажува на координираност на новинарската обработка на вестите меѓу различни редакции и еднакво определување не само на вестите на денот, туку и на целата медиумска агенда со што се покажува „силината“ на политичкото влијание врз медиумите и редакциите.

Деветтото поглавје од тезата ја содржи анализата од спроведените интервјуа со новинари и уредници кои го следат процесот на разговори и преговори меѓу Македонија и Грција. Почетна основа на длабинските интервјуа се пет генерални прашања кои се елаборираат во овој дел: (1) кои се изворите на информирање и начините на кои редакциите известуваат за името; (2) влијанието на уредувачката политика и користење на професионалните принципи во процесот на продукција на вестите за името; (3) дали постои

планирано информирање и стратешко комуницирање на политичките актери со медиумите; (4) дали се користи и се злоупотребува прашањето на името за да се оттргне вниманието на јавноста од дневно политичките настани; (5) кои се надворешните влијанија врз редакциите и начините на кои новинарите ги бираат експертите.

Анализата на податоците добиени од полуструктурираните интервјуа укажува на сериозната состојба во која се наоѓаат медиумите во Македонија и стратегијата на „стакло и чад“ на македонските политички актери која има за цел да ги замагли работите, да ги измести од својата точка, односно да ги изврти на начин кој е прифатлив за изворот или за спин-докторот. Јавноста ќе ја препознае реалноста онаква каква што ја пренесуваат медиумите, непоставувајќи прашање дали медиумската реалност е онаа реалност која фактички се случува околу нив. Перцепцијата станува реалност, а вистината е релативна. (Heath, L. ed., 2006)

Анализата на материјалот добиен од интервјуата ги позиционира речиси сите карактеристики на спинингот кои ги употребуваат политичките актери во Македонија. Авторката во оваа глава го извлекува клучното согледување дека спинот во Македонија не влијае само врз создавањето на медиумската реалност, туку дека спин-докторите во медиумите директно ја пласираат политичката реалност, додека новинарите се само трансмитери до јавноста.

Четвртиот дел од тезата го содржи заклучокот кој произлегува од двете истражувања и од севкупната анализа на клучните согледувања. Авторката тргнува од ставот на Блумлер дека новите модерни демократии се медиумски водени (Blumler, 1997:398) и дека политичарите во обид да се постават стратешки кон новинарите во одреден политички процес и да го остварат својот план во комуникацијата со јавноста сè повеќе функционираат според логиката на медиумскиот систем (Blumler and Kavanagh, 1999). Десеттата глава го елаборира концептот на „партиската колонизација на медиумите“ со кој се намалува и ограничува медиумската слобода, истовремено зајакнувајќи го партиско-политичкиот паралелизам, што пак резултира со тоа што „политичките партии владеат со сè во државата, па медиумите не се исклучок од овој тренд“ (Jakubowicz, 2007: 93).

Авторката на трудот заклучува дека „македонските медиуми функционираат во демократија и плурализам, но дека тоа не е доволно за да се обезбедат вистински услови за нивна економска независност и професионално работење базирано на етички новинарски принципи. Затоа и пенетрацијата на политиката во создавањето на медиумските содржини е лесно остварлива, а медиумскиот клинетализам речиси е самодржлив и самообновлив“.

Истражувањето ги детерминира главните специфики на политичката комуникација во Македонија во која медиумите се централно поставени, укажувајќи на карактеристиките на медиумското опкружување и процесите кои се одвиваат во редакциите, но и улогата на политичките ПР експерти во креирањето на македонската медиумска реалност. Анализираниот податок од интервјуата на новинарите укажуваат дека во Македонија спинингот постои како форма на политичка комуникација. Критичката дискурзивна анализа на медиумските содржини ги покажува моделите на функционирање на комуникациските стратегии и учеството на политичките специјалисти за

односи со јавноста во креирањето на медиумската реалност. Целта е да се пренесе информацијата, без желба да се добие повратна информација или реакција од јавноста, бидејќи најважно е да се оддржи перцепцијата кај граѓаните за исправноста на преземените чекори и усвоените политики. Силината на политичкото влијание врз медиумите и редакциите има за цел да ги замагли работите, да ги измести од својата точка, а јавноста да ги прифати информациите пласирани во вестите како своја реалност, со што перцепцијата станува реалност, а вистината е релативна (Heath, L.ed., 2006).

ЗАКЛУЧНИ КОНСТАТАЦИИ И ПРЕДЛОГ

Врз основа на анализата на текстот на докторската дисертација „Карактеристики и значење на спинингот во креирањето на медиумската реалност и неговото појавување во Македонија“ од кандидатката м-р Жанета Трајкоска, Комисијата го констатира следново:

- (1) Кандидатката избрала оригинална, научно релевантна и актуелна тема. Со оглед на тоа што теоријата на политичката комуникација и медиумските ефекти сè повеќе се актуелни во современите демократски општества, теоретската дискусија и наодите на докторската дисертација внесуваат новитети во академската дебата и отвораат простор за понатамошни истражувања.
- (2) Кандидатката јасно ги дефинира предметот, целите и хипотезите на истражувањето. Докторската дисертација отвора поголем голем број истражувачки прашања кои се одговорени на релевантен, сеопфатен и конзистентен начин. Експликацијата на теоретските основи на повеќе дисциплини и нивното успешно вмрежување даваат задоволителна платформа врз која се гради квалитетна и објективна аргументација на основните претпоставки на истражувачката рамка.
- (3) Предложената дисертација содржи конзистентна структура и висок степен на научна прегледност. Теоретската основа и методолошката рамка се јасно систематизирани и образложени според логичен редослед. Кандидатката користи широк спектар на научна и стручна литература која ги отсликува современите и најрелевантните трудови во соодветните научни дисциплини. Користената литература е соодветно цитирана соодветно на харвардскиот стил на цитирање и референцирање.
- (4) Докторскиот труд претставува самостоен научен труд во кој кандидатката комбинира широк спектар методи на истражување користејќи ја квалитативната истражувачка стратегија како основа за истражувањето и анализа на обработениот материјал. Кандидатката развива соодветна истражувачка рамка врз основа на квалитативни методи, развивајќи истражувачки дизајн базиран на студија на случај и на критичка дискурзивна анализа. Високиот степен на теоретско познавање и аналитички способности резултира со конзистентни, објективни и соодветно аргументирани заклучни констатации.

Имајќи ги предвид изнесените констатации, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, да ја прифати како успешна докторската дисертација под наслов „Карактеристики и значење на спинингот во креирањето на медиумската реалност и неговото појавување во Македонија“ од кандидатката м-р Жанета Трајкоска и да овозможи јавна одбрана.

Членови на Комисијата

Проф. д-р Ѓорге Иванов с.р

Доц. д-р Зоран Илиевски с.р.

Доц. д-р Даниела Блажевска с.р.

Доц. д-р Ненад Марковиќ с.р.

Доц. д-р Владимир Божиновски с.р.

**РЕЦЕНЗИЈА
НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА
„ПОТРАГАТА ПО ЛИЦА И НИВНАТА ЕКСТРАДИЦИЈА
ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И ЕВРОПСКАТА УНИЈА“,
ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р САШО СТОЈАНОВСКИ,
ПРИЈАВЕНА НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ**

Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, по предлог на Наставничкиот колегиум на постдипломските студии по казнено право и криминологија, донесе Одлука за формирање на Комисија за оценка и одбрана на докторската дисертација со наслов „Потрагата по лица и нивната екстрадиција во Република Македонија и Европската унија“, изработена од кандидатот м-р Сашо Стојановски, во состав: проф. д-р Татјана Петрушевска (ментор) проф. д-р Гордана Бужаровска, проф. д-р Никола Тупанчески, проф. д-р Гоце Цуклески и доц. д-р Богданчо Гогов.

Комисијата во наведениот состав со внимание ја проучи докторската дисертација и на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

I. Приказ на докторската дисертација

Докторската дисертација на кандидатот м-р Сашо Стојановски, со наслов „Потрагата по лица и нивната екстрадиција во Република Македонија и Европската унија“, е изработена во фонт Times New Roman, со големина на букви 12, проред 1,5, содржи 573 фусноти и е напишана на 399 страници текст и 10 страници попис на користена литература. Докторската дисертација е поделена на четири дела во кои се систематизирани осум глави.

Докторската дисертација со наслов „Потрага по лица и нивната екстрадиција во Република Македонија и Европската унија“ содржи четири дела. Првиот дел на трудот содржи две глави. Воведниот дел ги дефинира предметот и целите на емпириското истражување и ги определува методите со кои ќе биде реализирано истражувањето. Составен дел на првата глава е и научното и општественото образложение за оправданоста за спроведување на истражувањето. Во овој дел, особено е нагласено појдовното становиште дека потрагата по лица претставува особено важна дејност за успешно водење на кривичната постапка и владеењето на правото, односно таа се разгледува како дел од вкупните активности кои ги преземаат полициските органи во спречувањето и сузбивањето на криминалот. Имајќи го предвид фактот дека активностите и дејствијата што се преземаат со потрагата се насочени кон спречување на порастот на криминалот со поефикасно пронаоѓање на лицата кои се предмет на потрагата, втората глава е посветена на криминалитетот. Поимот, дефинициите, причините за неговата појава, неговите нови и софистицирани форми како и мерките и активностите за справување со него се составен дел на оваа глава.

Вториот дел од трудот ги опфаќа третата и четвртата глава. Третата глава е посветена на потрагата. Делот ги содржи поимите и дефинициите за потрагата, средствата и видовите на потраги и нејзината поврзаност со законската регулатива во Република Македонија и во Република Словенија како држава - членка на Европската унија. Во четвртата глава се претставени кривичноправните и други органи кои во својот делокруг на работа посредно или непосредно се поврзани со справувањето на криминалот, а со тоа и со активностите и дејствијата што се преземаат во областа на потрагите. Иако тие се сместени во различни министерства, тие, секој на свој начин, според своите надлежности, овластувања и делокруг на работа даваат свој придонес во справувањето со криминалот. Потрагата според содржината на своите активности и овластувања се смета за мерка со репресивен карактер која во најголем број на случаи ја применуваат кривичноправните органи. Во оваа глава се истакнува и нејзиниот хуманитарен карактер кој се содржи во пронаоѓањето на исчезнати лица, утврдување на нивните адреси на живеење или престој, воспоставување на семејни и други роднински врски во случаи на воени дејствија или масовни природни катастрофи.

Третиот дел од трудот ги опфаќа петтата и шестата глава. Ако се имаат предвид фактите дека не постои општествено уредување во кое криминалот не е присутен, дека тој по својата природа ги надминува националните граници со што претставува проблем не за една или две држави, туку за цели региони, односно станува глобален проблем, воспоставувањето и одржувањето на постојаната, синхронизираната и непосредна меѓусебна соработка станува неопходност. Од овие причини, во петтата глава е обработена соработката во областа на правдата и внатрешните работи при што детално се претставени институциите задолжени за судската и за полициската соработка. Шестата глава е тесно поврзана со претходниот дел со оглед на тоа што ги обработува инструментите кои се на располагање на институциите за потрага по лица и нивната екстрадиција. Изноаѓањето и воспоставувањето на ефикасни инструменти на соработка на меѓународен план се основа за успешна и ефикасна соработка.

Четвртиот дел е составен од емпириското истражување и заклучоци со предлог - мерки. Седмата глава ги обработува статистичките податоци и податоците добиени од спроведеното истражување. Проучувањето и анализата на законските решенија, практиките и на податоците за кривичните дела и потрагите се во насока утврдување на причините кои придонесуваат за неефикасност на потрагата по лица. Изноаѓањето на соодветен модел за потрага по лица со кој успешно и ефикасно ќе се пронаоѓаат бараните лица претставува предизвик за ова истражување. Последната глава е посветена на систематизирање на добиените заклучоци и конкретни предлог - мерки со чие имплементирање во законските прописи ќе се овозможи создавање на ефикасна служба за потрага.

Од претходно изнесеното се констатира дека во трудот е истражувана една специфична област која го заслужува вниманието, како од аспект на научниот и теоретскиот, така и од општествениот аспект и интерес и служба задолжена за пронаоѓање на лица кои не им се достапни на кривичноправните органи, а чие присуство во кривичната постапка е неопходно. Истражувајќи ги причините за неефикасност на потрагите со помош на статистичките податоци и податоците добиени од спроведеното истражување и на постојните законски решенија се укажува на потребата од осовременување, односно создавање на модел на служба за потраги која

успешно ќе може да се справи со новите предизвици на криминалот во делот на пронаоѓање на лицата за кои е распишана потерница.

II. Оцена на докторската дисертација

Кандидатот м-р Сашо Стојановски се определил да истражува една особено актуелна тема како во меѓународното, така и во домашното право и законодавство. Потрагата по лица е предизвик не само за меѓународната, туку и за домашната теорија и практика имајќи предвид дека оваа дејност е од посебна важност за успешно водење на кривичната постапка и дејност која дава свој особен придонес во справувањето со криминалот. Кандидатот, преку проучување на потрагата како дејност, предлозите за нова методологија и законска регулатива во потрагата по лица и со посебен осврт на слабостите кои произлегуваат во текот на трагањето, како и анализата на проблемот во институционалната соработка и координираност, дава неспорен и автентичен придонес во правната мисла по однос на ова правно и криминалистичко прашање.

Кандидатот пишува јасно и академски, а трудот е прегледно систематизиран, што го прави лесен за читање и разбирање. Применетата теоретска рамка воедно го синтетизира и долгогодишното практично искуство на кандидатот, а применетиот методолошки инструментариум обезбедува релевантност и издржаност на наодите. Оттука, Комисијата оценува дека се работи за самостоен и значаен научен труд кој дава неспорен придонес во правната и во криминалистичката литература не само кај нас, туку и пошироко, а истовремено претставува основа за натамошни истражувања во оваа област.

II. Заклучок и предлог

Имајќи ја предвид изнесената оценка за вредноста на докторската дисертација, солидниот научен пристап, способноста за научна анализа и јасниот критички став конзистентен со поставената теоретска рамка, Комисијата оценува дека се работи за самостоен научен труд кој претставува сериозен придонес не само во сферата на казненото право, туку и пошироко, во сферата на уставното и споредбеното право и ја изразува способноста на кандидатот да се занимава со научна работа.

Врз основа на изложената оценка, Комисијата смета дека докторската дисертација ги исполнува условите предвидени со законските акти за стекнување на право за усна јавна одбрана и на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје му предлага да го усвои овој извештај и да закаже одбрана на докторската дисертација на кандидатот м-р Сашо Стојановски, со наслов „Потрагата по лица и нивната екстрадиција во Република Македонија и Европската Унија“.

КОМИСИЈА:

1. Проф. д-р Татјана Петрушевска	с.р.
2. Проф. д-р Гордана Бужаровска	с.р.
3. Проф. д-р Никола Тупанчески	с.р.
4. Проф. д-р Гоце Цуклески	с.р.
5. Доц. д-р Богданчо Гогов	с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО-НАУЧНИ ЗВАЊА НА НАУЧНАТА ОБЛАСТ КАЗНЕНОПРОЦЕСНО ПРАВО НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

Со Одлука на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, донесена на седницата одржана на 30 мај 2014 година, бевме определени за членови на Рецензентската комисија за избор на наставник во сите наставно-научни звања на научната област казненопроцесно право, врз основа на конкурсот објавен во дневните весници „Дневник“ и „Коха“ од 8 мај 2014 година.

Во ова својство, на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје му го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

На конкурсот објавен во дневните весници „Дневник“ и „Коха“ од 8 мај 2014 година, за избор на наставник на научната област казненопроцесно право се пријави еден кандидат - д-р Дивна Илиќ. Кон пријавата, таа ги поднесе потребните документи согласно со Законот за високото образование и подзаконските акти на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

I. Податоци за кандидатката

1. Д-р Дивна ИЛИЌ е родена во Скопје на 8.2.1981 година. На 14.2.2014 година успешно ја одбранила докторската дисертација со наслов **„Исказот на обвинетиот како доказ во казнената постапка“** на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, со што се стекнала со научен степен - **доктор на правни науки**.

Со научниот степен магистер на правни науки од областа на **казненото право** се стекнала на 9.7.2009 година, на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, одбранувајќи го својот магистерски труд под наслов **„Реформата на истрагата во Република Македонија“**. Дипломирала на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје на казненоправната насока со просечна оценка 9,2, а на постдипломските студии по казнено право и криминологија на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, испитите предвидени со наставната програма на студиите ги положила со просечна оценка 10.

Активно го користи англискиот јазик, а се служи и со италијанскиот јазик. Одлично се служи со оперативните програми од Microsoft Office-апликативниот пакет.

2. Професионално искуство

Д-р Дивна Илиќ, со Одлука на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“, на 13.11.2009 година е избрана за **асистент на научната област казненопроцесно право** на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, а повторно е избрана во истото звање со Одлука на ННС во 2011 година.

Од 30.3.2007 до 13.11.2009 година била **помлад асистент на научната област казненопроцесно право** на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје.

Со одлуки на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје од октомври 2003, 2004, 2005, 2006 и 2007 година, избрана е за демонстратор на Институтот за казнено право за учебните 2003/04, 2004/05, 2005/06, 2006/07 и 2007/08 година. Како демонстратор на Институтот за казнено право, учествувала во организирањето и спроведувањето на вежбите, колоквиумите и испитите по предметите: казнено право, казненопроцесно право, казнено право – применета програма, меѓународно казнено право, криминалистика, како и во реализацијата на други активности од наставно-научната работа.

Од декември 2013 работи на проектот „Ефективна одбрана во кривичните постапки во Република Македонија“ на Фондацијата „Отворено општество – Македонија“.

Во текот на април 2013 година била член на Работната група во Министерството за правда, за изготвување на Анализа за степенот на усогласеност на националното законодавство со законодавството на Европската унија од областа на судската соработка во кривичната материја.

Во периодот од октомври до декември 2013 година, ангажирана е како предавач и обучувач на проектот „Младите и полицијата – кои се нашите права“, Коалиција сите за правично судење/Фондација за дебата и едукација ИДЕА Југоисточна Европа Скопје/Фондација „Отворено општество – Македонија“/УСАИД.

Од октомври 2010 е секретар на Советот на докторски студии на студиската програма правни науки на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје.

Член на Работната група при Министерството за правда за изготвување на Законот за кривична постапка била од октомври 2007 до ноември 2009 година, а од 2008 година е вклучена во изработување истражувања во рамките на проектот „Казненоправната реформа и почитувањето на човековите права во Република Македонија“.

Секретар е на Институтот за казнено право на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје.

Во периодот 2002-2003 година работела како истражувач и аналитичар на Проектот за евроинтеграција (SAGE) во Министерството за одбрана на Република Македонија, а почнувајќи од март 2005 до 2008 година, таа работела и како проектен асистент на проектот на Фондацијата „Институт отворено општество – Македонија“: „Борба против организираниот криминал“. Од 2004 до 2007 година, ангажирана е во својство на ментор на проектот „Ромаверзитас“ на Фондацијата „Институт отворено општество – Македонија“.

Од 2004 година, кандидатката е постојан судски преведувач од англиски јазик во Основниот суд Скопје 1. Член и секретар е на Здружението за кривично право и криминологија на Македонија.

3. Научни патувања и учество на семинари и работилници:

- 20.1 – 22.1.2014 год., учество на обука за обучувачи: Основни судски вештини, организатор: Американска адвокатска комора, Иницијатива за владеење на правото (ABA ROLI);

- 9-16 септември 2012 г., Драч, Албанија, учество на „Training on Harmonization of SEE legislation with EU acquis“, во организација на SEELS, финансиски поддржано од GIZ;

- 21-25 мај 2012 г., Скопје и Охрид, учество на меѓународната конференција под наслов „Криминалитетот во Европа“, во организација на Државниот правен факултет „Ломоносов“ од Москва, Руска Федерација и Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, Република Македонија;

- мај 2010 год., Обука за обучувачи за новиот Закон за кривична постапка, во рамките на Проектот за реформа на казненото законодавство, ЗКПКМ, Скопје / Охрид;

- 25.12.2009 год., работилница на тема: „Казненоправна одговорност на правните лица“, во рамките на Проектот за реформа на казненото законодавство, ЗКПКМ, Скопје / Охрид;

- 21.12.2009 год., работилница на тема: „Примена на новите решенија за посебните истражни мерки“, во рамките на Проектот за реформа на казненото законодавство, ЗКПКМ, Скопје / Охрид.

- 22.12.2008 год., работилница на тема: „Правото на фер судење и положбата на жртвите во кривичната постапка“, ЗКПКМ, Министерство за правда на РМ, ФИОМ и ОБСЕ, Скопје;

- 3–7.12.2008 год., советување на тема: „Новиот хрватски Закон за кривична постапка – реформа помеѓу желбите и стварноста“, Опатија, Хрватска;

- 25-27.9.2008 год., годишно советување на тема: „Актуелната реформа на казненото материјално и процесно законодавство и економскиот криминалитет“, ЗКПКМ, Министерство за правда на РМ, ФИОМ, ОБСЕ, Скопје;

- 1-2.7.2008 год., работилница на тема: „Преуредување на главниот претрес, контрола на обвинение и одмерување на казните во законските рамки“, ЗКПКМ, Министерство за правда на РМ, ФИОМ и ОБСЕ, Скопје;

- 10-11.6.2008 год., работилница на тема: „Новата претходна постапка, посебните истражни мерки и заштита на личните податоци“, ЗКПКМ, Министерство за правда на РМ, ФИООМ и ОБСЕ, Скопје;
- 29.5.2008 год., работилница на тема: „Преуредување на системот на правни лекови во кривичната постапка на Република Македонија“, ЗКПКМ, Министерство за правда на РМ, ФИООМ и ОБСЕ, Скопје.
- 14.03.2008 год., работилница на тема: „Поедноставени и забрзани облици на постапување во казнената постапка - компаративно и во Република Македонија“, ЗКПКМ, Министерство за правда на РМ, ФИООМ и ОБСЕ, Скопје;
- 28-29.2.2008 год., работилница на тема: „Нови односи помеѓу полицијата, јавното обвинителство и судовите во претходната постапка, ЗКПКМ, Министерство за правда на РМ, ОПДАТ, ФИООМ и ОБСЕ, Скопје;
- 21.10-27.10.2007 год., студиска посета на IRZ-фондацијата, Бон, Германија;
- мај – јуни 2007 год., постдипломски курс „Механизми за спречување на масовните кршења на човековите права“, Меѓууниверзитетски центар, Дубровник, Хрватска;
- 21.6.2007 год., работилница на тема: „Стратегија за реформа на казненото законодавство“, ЗКПКМ, Министерство за правда на РМ, ОПДАТ, ОБСЕ, Скопје;
- 13.6.2007 год., работилница на тема: „Проблеми во примената на специјалните истражни мерки“, ЗКПКМ, Министерство за правда на РМ, ОПДАТ и ОБСЕ, Скопје;
- 13.4.2007 и 11.5.2007 год., работилници на тема: „Измени на Кривичниот законик и Законот за кривична постапка“, ЗКПКМ, Министерство за правда на РМ и ОПДАТ, Скопје;
- 11.4.2007 год., работилница на тема: „Проблемите во примената на Законот за прекршоци“, ЗКПКМ, Министерство за правда на РМ и ОПДАТ, Скопје;
- 11 и 12.12.2006 год., Семинар за малолетничка правда, ЗКПКМ, УНИЦЕФ, ОБСЕ, ОПДАТ;
- 28-30.9.2006 год., меѓународна конференција „10 години од примената на КЗ на РМ“ - годишно советување, ЗКПКМ, ОБСЕ, ОПДАТ- проектен координатор, Охрид;
- 16-18.6.2006 год., стручна работилница: „Примена на алтернативните мерки за малолетници“, УНИЦЕФ, ЗКПКМ, Скопје;
- 29.5-1.6.2006 год., меѓународна конференција: „Актуелните прашања на државата и правото во Руската Федерација и Република Македонија“, Правен факултет - Скопје, МДУ Ломоносов- Москва, Охрид;
- 12-14.4.2006 год., стручна работилница: „Новиот Закон за малолетничка казнена правда“, УНИЦЕФ, ЗКПКМ, Битола;
- 4-7.4.2006 год., конференција „Практична примена и координација меѓу институциите кои го применуваат казненото право во однос на царинските деликти“, ОПДАТ, ЗКПКМ, Царинска управа, Охрид;
- 15.3.2006 год., научна расправа: „Законската рамка на тековната судска реформа“, Правен факултет – Скопје;

- март 2003 год., претставник на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, на Меѓународниот натпревар во симулирано судење одржан во Бар, Црна Гора, во организација на Фондацијата „Конрад Аденауер“.

Членство во организации:

- од септември 2005 до денес е секретар на Здружението за казнено право и криминологија на Македонија.

4. Научни и стручни трудови:

- **Исказот на обвинетиот како доказ во казнената постапка** (необјавен докторски труд, одбранет на 14.2.2014 година);
- **Students Attitudes Regarding the Police in Republic of Macedonia**, коавтор со: д-р Гордана Бужаровска, д-р Оливер Бачановиќ, д-р Гордан Калајџиев, д-р Александра Груевска Дракулевски, д-р Бобан Мисоски, д-р Богданчо Гогов и м-р Наташа Јованова (во печат во: Journal of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Faculty of criminal justice and security, <http://www.fvv.uni-mb.si/rV/index-e.html>);
- **Новите европски тенденции за признанието на обвинетиот во постапката за спогодување низ одредбите од новиот ЗКП на Република Македонија**, коавтор со д-р Бобан Мисоски (во печат);
- **Судска ефикасност во справувањето со организираниот криминал и корупцијата - Извештај од проектот „Следење на предмети од областа на организираниот криминал и корупцијата во Република Македонија“**, коавтор со: проф. д-р Гордан Калајџиев, доц. д-р Александра Груевска Дракулевски и ас. м-р Бобан Мисоски, објавено на македонски и англиски јазик, Коалиција „Сите за правично судење“, Скопје, 2013 г.;
- **Правото на обвинетиот да биде известен за обвиненијата против него и новиот модел на истражна постапка**, Зборник во чест на проф. д-р Никола Матовски, Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје, 2011 година, стр. 505 – 521;
- **За концептот на кривичната постапка – од инквизиторна кон акузаторна идеја**, Зборник во чест на проф. д-р Ѓорѓи Марјановиќ, Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје, 2011 година, стр. 435 – 452;
- **Компаративно казнено процесно право, учебник**, коавтор со проф. д-р Гордана Бужаровска, проф. д-р Гордан Калајџиев и ас. м-р Бобан Мисоски, издавач: Академски печат, Скопје, 2011 година;
- **Disclosure of Evidence in the Prosecutorial Investigation**, Iustinianus Primus Law Review (електронски журнал на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, објавен на англиски јазик), 2010 година;
- **Судската ефикасност во справувањето со корупцијата во Република Македонија**, коавтор со проф. д-р Гордан Калајџиев и ас. м-р Бобан Мисоски, Коалиција „Сите за правично судење“, Скопје, 2010 година;

- **Прибирање и откривање на докази во обвинителската истрага**, Зборник во чест на проф. д-р Тодор Рушков, Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје, 2010 год.;
- **Приказ на уредувањето на претходната постапка во Италија и Германија**, Зборник на трудови во чест на проф. д-р Владимир Митков, Правен факултет „Јустинијан Први“ – Скопје, 2010;
- **Формирање, организација и функционирање на правосудната полиција и истражните центри на јавното обвинителство**, коавтор со проф. д-р Гордан Калајчиев, МРКПК бр. 2, јули 2009;
- **Реформата на истрагата во Република Македонија** (необјавен магистерски труд, одбранет на 9.7.2009 година);
- **Правичното судење и еднаквоста на оружјето во новиот Закон за кривична постапка**, коавтор со доц. д-р Гордан Калајчиев и д-р Драган Тумановски, МРКПК, бр 1, Скопје, 2009 година, стр. 213-235;
- **Преуредување на претходната постапка во Република Македонија**, ко-автор со д-р Гордан Калајчиев, д-р Тодор Витларов, Мери Тромбева, Катерина Крстевска, МРКПК, год. 15, бр. 2-3, Скопје, 2008 година, стр. 79-121;
- **Новиот модел на малолетничка правда со посебен осврт врз постапката против малолетници**, Зборник на трудови во чест на проф. д-р Борислав Благоев, Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје, 2007 година, стр. 717-729;
- **Каква казнена постапка сакаме?**, коавтор со д-р Гордан Калајчиев, Зборник на трудови „Актуелните прашања за државата и правото во Руската Федерација и Република Македонија”, Том 2, Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје, 2007 година, стр. 563-574;
- **Criminal Law Framework of Trafficking in Human Beings**, коавтор со доц. д-р Гордан Калајчиев, Trafficking in human beings – legal aspects, SEEU, Tetovo, 2006 година, стр. 61-74;
- **Приказ на книгата „Полициска етика и деонтологија“, од проф. д-р Трпе Стојановски**, издавач: 2-ри Август С – Штип, Скопје, 2006 година, во МРКПК, бр. 3, Скопје, 2006 година, стр. 305-311;
- **Сугестии за подобрување на Предлог-националната програма за усвојување на правото на Европската унија**, коавтор со акад. Владо Камбовски, д-р Трпе Стојановски, д-р Гордан Калајчиев, м-р Александра Груевска и м-р Александра Деаноска, Билтен бр. 1 на проектот „Борба против организираниот криминал во Република Македонија”, ФИОМ, Скопје, 2006 година, стр. 37-66.

5. Резултати од евалуацијата спроведена на Факултетот

Дали сте задоволни од интерактивниот пристап на асистентот?

	Казненопроцесно право	Казнено право
2008-2009	3,43	
2009-2010	2,89	3,78
2010-2011	3,36	
2011-2012	4,23	

Поради измената на прашањата во прашалникот според кои студентите ја вршат евалуацијата, резултатите од евалуацијата спроведена за академската 2012/2013 година се издвоени во посебна табела дадена во прилог:

Предмет: казненопроцесно право

Соработник

М-р Дивна Илиќ

Број на евалуирани студенти

54

Соработникот беше солидно подготвен за наставата.	4,12
Излагањата на соработникот овозможуваат совладување на испитниот материјал.	4,07
Излагањата на соработникот беа јасни.	4,05
Соработникот стимулираше интерес и размислување за предметната програма.	3,98
Соработникот соработуваше со студентите и ги почитуваше нивните идеи и прашања во врска со предметната програма.	3,72
Колку сте задоволни од односот на соработникот кон студентите?	3,72
Колку сте задоволни од интерактивниот пристап на соработникот?	3,9

II.

Заклучна оцена и предлог

Откако со внимание ја разгледа пријавата, со сите прилози и објавени трудови, Комисијата заклучи дека пријавената кандидатка ги исполнува законските услови и условите на конкурсот. Кандидатката д-р Дивна Илиќ членовите на Комисијата лично ја познаваат како повеќегодишен соработник на Институтот за казнено право. Таа е одличен студент, амбициозен млад човек и научен работник, кој веќе се зафатил со научна кариера во сферата на правните науки. Комисијата со задоволство констатира дека д-р Дивна Илиќ е соодветна кандидатка за прием за наставник во звањето доцент поради следниве причини:

- кандидатката веќе работи како асистент, а претходно и како помлад асистент и демонстратор на Институтот за казнено право, токму на предметот казненопроцесно право, при што се покажа како исклучително вреден и одговорен соработник, кој со успех ги извршуваше дадените обврски и професионалните задачи;

- кандидатката е вклучена во изведувањето вежби по предметот казненопроцесно право на додипломските студии, но е активно вклучена и во подготовката и изведувањето на вежбите на студиите од втор циклус по казнено право по предметите: меѓународно казнено право, компаративно казнено процесно право, посебни казнени постапки, криминалистика. Кандидатката е активно вклучена и при спроведувањето на писмените делови на испитите по казненопроцесно право, меѓународно казнено право, казнено право - применета програма за што предметните наставници имаат највисоки оценки;

- покажува особен успех и во ангажманите надвор од Факултетот, во проекти од областа на казненопроцесното право и казненото право преку Министерството за правда на РМ, Здружението за казнено право и криминологија на Македонија, Академијата за обука на судии и јавни обвинители, МАНУ, а особено се значајни нејзиното искуство и придонес во реформата на Законот за кривичната постапка;

- покажува особен успех и во ангажманите надвор од Факултетот, во проекти од областа на казненото право, како и во реформата на судството во Република Македонија;

- кандидатката се покажа како одличен учесник во тимската работа, особено истакнувајќи ги своите комуникациски, креативни и аналитички способности;

- кандидатката д-р Дивна Илиќ има значителен опус со објавени повеќе стручни и научни трудови, а интересот за научната мисла во странското законодавство го покажала преку учество во изработката на неколку истражувања подготвени со користење на солиден научен инструментариум;

-кандидатката д-р Дивна Илиќ е еден од авторите на учебникот „Компаративно казнено процесно право“, а се јавува како коавтор на повеќе публикации на актуелни теми од казнената област;

- кандидатката активно го владее англискиот јазик, што ѝ овозможува успешно да се служи со странска литература и што во голема мера ќе ѝ олесни професионалниот ангажман во иднина;

- кандидатката е еден од оние асистенти што се заинтересирани за дополнителна надградба на знаењето преку користење интернет и современа стручна литература, одговорна личност што се грижи за задачата што ѝ е доделена да биде извршена во определениот рок, квалитетно и ефикасно.

Сето горенаведено за досегашното постигнато образовно и стручно ниво на кандидатката, нејзиниот одговорен и сериозен однос со студентите како соработник и претходно демонстратор, како и нејзиниот целокупен ангажман во работата на научни и апликативни проекти од областа на казненопроцесното право, проследен со видливи и конкретни резултати, се доволна гаранција за тоа дека станува збор за кандидатка од која може да се очекува дека ќе се развива во успешен наставен и научен кадар на Факултетот.

Во таа смисла, ни причинува особено задоволство на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје да му го дадеме следниов

ПРЕДЛОГ

Д-р Дивна Илиќ да биде избрана за наставник во звањето доцент на научната област казненопроцесно право.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Гордана Бужаровска, с.р.

Проф. д-р Гордан Калајџиев, с.р.

Проф. д-р Никола Тупанчески, с.р

О Б Р А З Е Ц
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО ЗВАЊЕ

Кандидат: д-р Дивна Слободан Илиќ

Институција: Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје

Научна област: казненопроцесно право

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Одржување на вежби (лабораториски, клинички, аудиторски или изработка на семинарски труд)¹	
1.1.	од прв циклус студии: Казненопроцесно право учебна 2007/2008 $262,5 * 0,03 = 8,750$ учебна 2008/2009 $112,5 * 0,03 = 3,375$ учебна 2009/2010 $112,5 * 0,03 = 3,375$ учебна 2010/2011 $112,5 * 0,03 = 3,375$ учебна 2011/2012 $112,5 * 0,03 = 3,375$ учебна 2012/2013 $93,75 * 0,03 = 2,8$ учебна 2013/2014 $112,5 * 0,03 = 3,375$ Основни институти на јавно и приватно право учебна 2007/2008 $6 * 0,03 = 0,18$ учебна 2008/2009 $6 * 0,03 = 0,18$ учебна 2009/2010 $6 * 0,03 = 0,18$ учебна 2010/2011 $6 * 0,03 = 0,18$ учебна 2011/2012 $6 * 0,03 = 0,18$ учебна 2012/2013 $6 * 0,03 = 0,18$ учебна 2013/2014 $6 * 0,03 = 0,18$	29,685
1.2.	од втор циклус студии: Предмети од втор циклус студии по казнено право	11,19

¹ Вкупниот број поени во семестар се добива на следниов начин: неделен број на часови * бр. на работни недели во семестар (15) * по бодување (0,04/0,05/0,06). Пример: 3 (часа неделно) * 15 (недели) * 0,04 (поени за одржување настава од прв циклус студии) = поени.

	учебна 2008/2009 учебна 2009/2010 учебна 2010/2011 учебна 2011/2012	47,06*0,03 = 1,41 94*0,03 = 2,82 94*0,03 = 2,82 138*0,03 = 4,14	
2.	Консултации со студенти² учебна 2007/2008 учебна 2008/2009 учебна 2009/2010 учебна 2010/2011 учебна 2011/2012 учебна 2012/2013 учебна 2013/2014	400*0,002 = 0,8 400*0,002 = 0,8 400*0,002 = 0,8 400*0,002 = 0,8 400*0,002 = 0,8 300*0,002 = 0,6 350*0,002 = 0,7	5,3
3.	Подготовка на нов предмет – вежби Подготовка за вежби по предметот компаративно казнено-процесно право 1*0,5 = 0,5		0,5
4.	Позитивно рецензиран универзитетски учебник		
4.1.	Компаративно казнено процесно право (коавтор), Академски печат, Скопје, 2011.		6
	Вкупно		52,675

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Учесник во национален научен проект (3*3) 1. „Реформа на казненоправниот систем,” Проект на Министерството за правда на РМ, Здружение за кривично право на РМ, ОПСЕ и ОПДАТ (2007-2013). 2. „Ефективна одбрана во кривичните постапки во Република Македонија“, проект на Фондацијата „Отворено општество – Македонија“ (декември 2013 – јуни 2014). 3. „Борба против организираниот криминал”, проект на Фондацијата „Институт отворено општество – Македонија“ (2005-2008).	9
2.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во научно/стручно списание³	

² Вкупниот број поени во семестар се добива на следниов начин: број на студенти * бодување. Пример: 100 (студенти во семестар) * 0,002 (бодување) = 0,2 поени.

³ Во случај кога еден научен/стручен, односно апликативен труд има повеќе автори, кога се два автора – секој добива по 90% од бодовите, кога се три автори – секој добива по 80% од бодовите, кога се четири и повеќе – секој добива по 60% од бодовите.

2.1.	Судската ефикасност во справувањето со корупцијата во Република Македонија , коавтор со проф. д-р Гордан Калајџиев и ас. м-р Бобан Мисоски, Коалиција „Сите за правично судење“, Скопје, 2010 година.	3,2
2.2.	Правичното судење и еднаквоста на оружјето во новиот Закон за кривична постапка , коавтор со доц. д-р Гордан Калајџиев и д-р Драган Тумановски, МРКПК, бр 1, Скопје, 2009 година, стр. 213-235.	3,2
2.3.	Преуредување на претходната постапка во Република Македонија , коавтор со д-р Гордан Калајџиев, д-р Тодор Витларов, Мери Тромбева и Катерина Крстевска, МРКПК, год. 15, бр. 2-3, Скопје, 2008 година, стр. 79-121.	2,4
2.4.	Сугестии за подобрување на Предлог-националната програма за усвојување на правото на Европската унија , коавтор со акад. Владо Камбовски, д-р Трпе Стојановски, д-р Гордан Калајџиев, м-р Александра Груевска и м-р Александра Деаноска, Билтен бр. 1 на проектот „Борба против организираниот криминал во Република Македонија“, ФИОМ, Скопје, 2006 година, стр. 37-66.	2,4
2.5.	Criminal Law Framework of Trafficking in Human Beings , ко-автор со доц. д-р Гордан Калајџиев, Trafficking in human beings – legal aspects, SEEU, Tetovo, 2006 година, стр. 61-74.	3,6
3.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во научно/стручно популарно списание со меѓународен уредувачки одбор⁴	
3.1.	Disclosure of Evidence in the Prosecutorial Investigation , Iustinianus Primus Law Review, (електронски журнал на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, објавен на англиски јазик), 2010 година.	3
3.2.	Формирање, организација и функционирање на правосудната полиција и истражните центри на јавното обвинителство , коавтор со проф. д-р Гордан Калајџиев, МРКПК бр. 2, јули 2009.	2,7
3.3.	Правото на обвинетиот да биде известен за обвиненијата против него и новиот модел на истражна постапка , Зборник во чест на проф. д-р Никола Матовски, Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје, 2011 година, стр. 505 – 521.	3
3.4.	За концептот на кривичната постапка – од инквизиторна кон акузаторна идеја , Зборник во чест на проф. д-р Ѓорѓи Марјановиќ, Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје, 2011 година, стр. 435 – 452.	3
4.	Трудови објавени во зборник на високообразовна институција	
4.1.	Прибирање и откривање на докази во обвинителската истрага , Зборник во чест на проф. д-р Тодор Рушков, Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје, 2010 год.	2

⁴ Во случај кога еден научен/стручен, односно апликативен труд има повеќе автори, кога се два автора – секој добива по 90% од бодовите, кога се три автори – секој добива по 80% од бодовите, кога се четири и повеќе – секој добива по 60% од бодовите.

4.2.	Приказ на уредувањето на претходната постапка во Италија и Германија , Зборник на трудови во чест на проф. д-р Владимир Митков, Правен факултет „Јустинијан Први“ – Скопје, 2010.	2
4.3.	Новиот модел на малолетничка правда со посебен осврт врз постапката против малолетници , Зборник на трудови во чест на проф. д-р Борислав Благов, Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје, 2007 година, стр. 717-729.	2
4.4.	Каква казнена постапка сакаме? , коавтор со д-р Гордан Калајчиев, Зборник на трудови „Актуелните прашања за државата и правото во Руската Федерација и Република Македонија”, Том 2, Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје, 2007 година, стр. 563-574.	1,8
5.	Пленарно предавање на научен/стручен собир	
5.1.	Ноември 2013, предавач на проектот „Младите и полицијата – кои се нашите права”, Коалиција „Сите за правично судење/Фондација за дебата и едукација ИДЕА Југоисточна Европа Скопје/Фондација „Отворено општество – Македонија“/УСАИД	2
5.2.	10-11.6.2008 год, учество на работилница на тема: „Новата претходна постапка, посебните истражни мерки и заштита на личните податоци”, ЗКПКМ, Министерство за правда на РМ, ФИОМ и ОБСЕ, Скопје, во рамките на Проектот за реформа на казненото законодавство.	2
5.3.	28-29.2.2008 год., учество на работилница на тема: „Нови односи помеѓу полицијата, јавното обвинителство и судовите во претходната постапка, ЗКПКМ, Министерство за правда на РМ, ОПДАТ, ФИОМ и ОБСЕ, Скопје.	2
6.	Секциско предавање на научен/стручен собир со меѓународно учество	
6.1.	Јуни 2007, „Механизми за спречување на масовните кршења на човековите права“, Меѓуниверзитетски центар, Дубровник, Хрватска.	2
Вкупно		51,3

СТРУЧНО –АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.	Книга од стручна област – коавтор	
1.1.	Судска ефикасност во справувањето со организираниот криминал и корупцијата , коавтор со: проф. д-р Гордан Калајчиев, доц. д-р Александра Груевска Дракулевски и ас. м-р Бобан Мисоски, објавено на македонски и англиски јазик, Коалиција „Сите за правично судење“, Скопје, 2013 г.	7
2.	Учество во промотивни активности на факултетот/институтот	
2.1.	„Отворени денови на УКИМ“, 2013 г.	0,5
2.2.	„Отворени денови на УКИМ“, 2012 г.	0,5

3.	Член во комисија за изработка на закон	
3.1.	2007 - 2009 година, член на Работната група при Министерството за правда на Република Македонија за изготвување на Законот за кривична постапка.	4
4.	Член во комисија за измени и дополнувања на закон, за изработка на подзаконски акт	
4.1.	Април 2013, член на Работната група при Министерството за правда на Република Македонија, за изготвување на Анализа за степенот на усогласеност на националното законодавство со законодавството на Европската унија од областа на судската соработка во кривичната материја.	2
ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС		
5.	Член на организационен или програмски одбор на научен/стручен собир	
5.1.	2012, организација и учество на меѓународната конференција под наслов „Криминалитетот во Европа“, во организација на Правниот факултет при Московскиот државен универзитет „Ломоносов“ и Правниот факултет „Јустинијан Први“ при УКИМ, Скопје и Охрид, РМ.	0,5
6.	Студиски престој во странство	
6.1.	9 - 16 септември 2012 г., Драч, Албанија, учество на „Training on Harmonization of SEE legislation with EU acquis“, во организација на SEELS, финансиски поддржано од GIZ.	0,5
6.2.	21.10- 27.10.2007 год. студиска посета на IRZ-фондацијата, Бон, Германија.	0,5
6.3.	мај – јуни 2007 год., постдипломски курс „Механизми за спречување на масовните кршења на човековите права“, Меѓууниверзитетски центар, Дубровник, Хрватска.	0,5
6.	Член на факултетска комисија⁵	
6.1.	Од 2009 до денес - секретар на Институтот за казнено право на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје (два мандатни периода $2 \times 0,5 = 1$)	1
6.2.	Од 2010 до денес - секретар на Советот за докторски студии на студиската програма правни науки на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје	0,5
6.3.	2010 - член на Комисија за запишување на студенти на првиот циклус студии на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје	0,5
6.4.	2009 – член на Комисија за запишување на студенти на првиот циклус студии на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје	0,5
6.5.	2013 – член на Комисијата за попис на основни средства, инвентар и изданија од издвачката дејност	0,5
6.6.	2013 – член на Работната група за Центарот за кариера на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје	0,5
7.	Учество во комисии и тела на државни и други органи	
7.1.	2011 – секретар на Здружението за казнено право и криминологија на Република Македонија	1
Вкупно		20,5

⁵ Поените се однесуваат за еден мандатен период.

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	52,675
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	51,3
СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ	/
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	20,5
Вкупно	124,47

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Проф. д-р Гордана Бужаровска, с.р.

Проф. д-р Гордан Калајџиев, с.р.

Проф. д-р Никола Тупанчески, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

**НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ПРОЦЕСОТ НА ПРОШИРУВАЊЕ НА
ЕВРОПСКАТА УНИЈА И ЕВРОПСКОТО УСТАВНО ПРАВО“ ОД М-Р
ВАСИЛКА САЛЕВСКА-ТРАЈКОВА, ПРИЈАВЕНА НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ
„ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ**

Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, на седницата одржана на 29 април 2014 година, по предлог на Институтот за правни и политички науки, формираше Комисија за оцена на докторската теза на кандидатката м-р Василка Салевска-Трајкова со наслов „Процесот на проширување на Европската унија и европското уставно право“, во состав: проф. д-р Светомир Шкарик - ментор, проф. д-р Гордана Силјановска - Давкова, проф. д-р Борче Давитковски, проф. д-р Владимир Кандикјан и проф. д-р Сашо Георгиевски.

Комисијата во наведениот состав со особено внимание и интерес ја прегледа и ја оцени докторската теза и на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

I. Приказ на трудот

Докторската теза на кандидатката м-р Василка Салевска-Трајкова со наслов „Процесот на проширување на Европската унија и европското уставно право“ содржи 348 страници компјутерски обработен текст во Times New Roman со македонска поддршка, со 1,5 проред и големина на букви 12. Докторската дисертација содржи 308 фусноти и 176 библиографски единици, од кои 80 книги, 76 научни трудови и 20 оригинални извори и документи од печатени и електронски медиуми.

Трудот е структуриран во осум дела: *Вовед, (I) Европското уставно право како правна наука, (II) Европското уставно право како правна гранка, (III) Европскиот суд на правдата како креатор на европското уставно право, (IV) Европското уставно право како континуиран процес на европската интеграција, (V) Конструкција на европското уставно право, (VI) Процесот на проширување и европското уставно право, (VII) Европското уставно право и предизвиците пред Европската унија и (VIII) Заклучни согледувања* по кои следува библиографија. Деловите се систематизирани во точки и потточки со наслови и поднаслови, со што се обезбедува соодветно следење на материјата која е обработена во истражувањето.

Во воведот, европското уставно право е прикажано како дел од севкупното право на Европската унија кое сè уште ја докажува и оправдува причината за своето постоење. Главните аргументи за тоа тргнуваат од три претпоставки: (1)дека постоењето на уставност би ја издигнало Унијата на едно повисоко ниво на уредување блиско до државно - сценарио за кое не постои едногласност, (2)еклектиката на

установата во процесот на глобализација и (3) нејасниот дискурс на движење на Европската унија што повлекува не само правни туку бројни политички и социјални хипотези за посакуваната иднина кон која се движи Унијата.

Во воведот, исто така, се образложени правните, политичките и социјалните фактори кои се среќаваат низ истражувањето и преку кои се појаснува комплексната природа на Европската унија. За авторот, сите три се подеднакво важни: политичкиот аргумент е неизбежен бидејќи владите на земјите-членки се одговорни за креирање на перцепцијата што ја одразува соработката на граѓаните со Европската унија, но исто така и за интензитетот на уставна дебата присутна на ниво на ЕУ.

Правниот аргумент го обликува анализирањето преку систематска обработка на договорите од примарното право и останатите правни документи креирани во процесот на проширување од страна на институциите на Европската унија и земјите-членки; понатаму, ја прикажува конструкцијата на правните одредби со уставно значење и овозможува согледување на степенот на хармонизација со правото на ЕУ со националните законодавства. Овој податок овозможува мерење на степенот на усогласеност на националните со наднационалните интереси, изразени преку правната регулатива. Голема улога има и Европскиот суд на правдата преку своите одлуки, особено оние што во недостаток на регулатива ја пополнуваат правната празнина, но и воспоставуваат принципи од кои понатаму институциите влечат инспирација за креирање законодавство.

Социјалниот аргумент ги надополнува правниот и политичкиот, бидејќи социјалната сфера зависи директно од развојот на земјите-членки кои понатаму го поттикнуваат развојот на Унијата. Социјалната благосостојба се овозможува преку правилна регулатива (правен фактор) во комбинација со усогласена политика која се одвива непречено помеѓу земјите-членки и Европската унија (политички фактор).

Со овие анализи се согледуваат тенденциите на европските институции (се мисли, пред сè, на Советот на министри и Европскиот совет) кон проширувањето, поддршката или резервите кон актуелната политиката на проширување. За разлика од правниот фактор кој налага детална обработка на правото на ЕУ, резултатот од политичките анализи може едноставно да ја прикаже амплитудата на расположение на Европската унија за политиката на проширување. Не помалку важен е социјалниот аргумент, кој иако често пати е потценуван, е највлијателен во прифаќањето на општоприфатените вредности. Најважните одлуки на ниво на ЕУ се остваруваат преку социјалната поддршка на референдум. Според кандидатката, недоволната информираност на граѓаните во голема мера беше причината за неуспехот на референдумот за Уставот на ЕУ, бидејќи размислувањата варираа по однос на прашањето што всушност поддржува овој документ: зајакната унија во евентуална федеративна форма на уредување, слободна економска зона како полесна форма на уредување или можеби трета ненајавена опција.

Образложената комплексност на ова истражување налага консултација со бројна стручна литература, обработка на официјални документи на институциите на Европската унија и случаи од Европскиот суд на правдата, лични перцепции и проекции. Преку нив кандидатката одговара на прашањето: дали процесот на проширување влијаел и го поттикнувал креирањето на европското уставно право или, пак,

постои спротивна тенденција според која европското уставно право со уставно (хиерархиски надредено) значење, настанало како последица на комплексното и отежнато функционирање на Европска унија од 28 членки?

Одговорот на прашањето ја наметнува потребата од компаративна анализа на низа научни гледишта во Европа; следење и анализа на најновите трендови за процесот на проширување; обработка на огромниот корпус документи на институциите на Европската унија, но и на Европскиот суд на правдата со цел утврдување на ставот околу проширувањето, уставноста и иднината на Унијата; паралелно, да се следи тенденцијата за разбирање на *уставноста* во меѓународната средина, што би имало директно влијание врз Европската унија; на крај, сето тоа да се спореди со меѓународното гледање на политиката на Европската унија во услови на засилена глобализација,

Соочувајќи се со сите овие предизвици, а со цел успешно завршување на трудот, кандидатката по сопствена иницијатива се упатува кон Макс Планк-институтот за компаративно јавно и меѓународно право во Хајделберг, Германија (Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, <http://www.mpil.de/en/pub/news.cfm>). Во текот на една година, секојдневно се среќава со еминентни научници од областа на меѓународното и ЕУ-правото. Во Германија, овој Институт е врвот на академската мисла во делот на европското, меѓународното и компаративно јавно право. Важи за авангарден, неприкосновен и, без двоумење, наједукативен институт кој ги пласира последните трендови на германската академска мисла во светски рамки.

Членовите на Институтот традиционално имаат експертска, советничка улога во Бундестагот, Германскиот уставен суд, Германската федерална влада за прашања и случаи од особен интерес за германската држава. Кандидатката на овој труд имаше можност и задоволство директно да соработува со директорите на Институтот, да учествува на нивни расправи, да биде дел од редовните состаноци со членовите на Институтот каде што се образложува и се дискутира за сите актуелни случувања од областа на ЕУ и меѓународното право.

Во трудот се забележува влијанието на германската академска мисла и честопати се споменуваат ставовите на познавачите на европското уставно право. Според традиционалната германска мисла, се смета дека европската интеграција е ставена во функција на соработка на земјите-членки во сите полиња и дека земјите-членки ја задржуваат својата самостојност. Германското размислување е присутно преку делата на авторите: Армин вон Богданди во „Принципи на европското уставно право“ ги поставува основите на европското уставно право, Ан Петерс, која низ своите трудови ја појаснува *уставноста* во услови на глобализација; низ анализите на Инголф Пернис, кој го прифаќа *концептот на повеќеслојно управување* како состојба на Унијата наместо општоприфатениот став за *sui generis*; но и во ставовите на Роберт Шутце, кој, исто така, е приврзаник на концептот на кооперативниот федерализам како форма на уредување кон која постепено преминува Европската унија. Разбирливо, застапени се и одлуките на германските судови, особено оние на Германскиот федерален уставен суд по прашања врзани за постоење на уставен поредок во рамките на Европската унија.

Структурата на истражувањето во ова дело се состои од осум дела.

Во *првиот дел*, кандидатката прави обид за формулирање на европското уставно право како правна наука. Карактеристиките на европското уставно право ја најавуваат комплексноста на предметот и структурата на европското уставно право. Анализата на неколку наслови со заедничко име: *Европското уставно право* или *Уставно право на Европската унија*, е со цел да се прикаже различното разбирање на суштината на оваа правна наука во зависност од аспектот на анализа на авторите и нивните методолошки пристапи.

Во *вториот дел* се обработува европското уставно право како правна гранка. Кандидатката во овој дел укажува дека европското уставно право сфатено како правна дисциплина, дел од правото на Европска унија, ја соединува, но истовремено и ја раздвојува научната дебата. Соединува автори кои прават обид да ја прикажат неговата природа како состојба на постепена конституционализација и втора група на автори кои не го третираат постоењето на европското уставно право, туку само неговата повремени појавност. Посебно се обработени вредностите на европското уставно право бидејќи токму нивното место во таа структура е една од основните разлики помеѓу европското и националното уставно право. Повикувајќи се на одлуки на Европскиот суд на правдата, научни истражувања и официјални документи на европските институции, кандидатката им посветува посебно место на нивната генеза, функција и значење.

Анализата понатаму го разработува европското уставно право преку следниве аспекти: определување на материјалната и формалната природа. Размислувањата за значењето на уставот помагаат при разјаснување на дилемата дали европското уставно право е правна гранка чиј предмет е уставот. Анализата во ова дело нуди ставови за материјалната или формалната природа на уставот и размислувања околу (не)прифаќањето на договорите од примарното право за формален устав на ЕУ. Низ тезата се споменува Франција и нејзиното прифаќање на *федерација на национални држави* воспоставени од договор (а не од устав); Германија, за која е прифатлива секоја форма што нема да го загрозува националниот легитимитет; во Велика Британија (каде што концептите на *уставност* и *федерализам* бележат огромна непопуларност), Унијата останува да биде перципирана како напредна форма на царинска унија.

Во вториот дел, кандидатката споменува и група на автори кои сметаат дека уставноста во Европската унија е повеќе процес отколку состојба во функција на формален правен акт. Го објаснува користење на термините *уставност* и *конституционализација*, при што конституционализацијата е процес во чии рамки се движи и гради уставноста. Уставот е сфатен како збир од последователни, когнитивни, емпириски и научно потврдени дејствија чие постоење е поради самата уставност.

Третиот дел кандидатката го посветува на Европскиот суд на правдата како креатор на европското уставно право. Во него ја прикажува улогата на Европскиот суд на правдата во креирањето на принципите во европскиот правен поредок, анализирајќи ги случаите преку кои тој ги воспоставува директниот ефект, супрематијата и темелните човекови права како општи принципи на ЕУ-правото.

Во *четвртиот дел*, кандидатката се задржува на европското уставно право како континуиран процес на европската интеграција, прикажан низ еволутивен развој на договорите од примарното право. Тој во процесот на креирање на уставниот простор во Европската унија го разгледува идентитетот како еден сегмент на уставност, кој може да го прогнозира или најавува понатамошниот уставен развој. Тезата ги согледува тенденциите: дали во иднина би се воспоставил еден општо прифатен, европски идентитет со кој ќе се идентификуваат сите земји-членки или, пак, уставноста во иднина би значела почитување на посебните национални идентитети на членките.

Во *петтиот дел* се обработува конструкцијата на хиерархија на норми кои го сочинуваат европското уставно право. Споменати се случаи на Европскиот суд на

правдата кои претставуваат своевиден преседан преку кои се истакнува значењето на европскиот правен поредок како посебен правен поредок со повисоко дејство од меѓународното право. Овој дел го објаснува и местото на Европската унија во примарното право, давајќи размислување за одговорот дали членките или, пак, Унијата се оние во чија функција постојат договорите од примарното право.

Систематското обработување на процесот на проширување кандидатката го образложува во *шесттиот дел*. Анализата за проширувањето како право со која хронолошки се прикажува развојот на примарното право во делот што се однесува на проширување, кандидатката го прави исклучиво врз одредбите од договорите во примарното право на ЕУ. Во ова поглавје проширувањето како процес го прикажува заедно со динамиката на проширување, претставена преку развојот на правната рамка на проширувањето и преку брановите на проширување. Кандидатката укажува на тоа дека меѓу овие процеси постои битна разлика. Таа во своето излагање подвлекува дека едни автори го означуваат еволутивниот развој на договорите, додека други означуваат постепено географско проширување, што не секогаш означува и квалитативно проширување во законодавството. Тезата дава анализа на критериумите за членство, принципите на проширување и дава образложување на процедурата на проширување. Трудот ја определува методологијата врз чија основа процесот на проширување се поврзува со европското уставно право, за што ги користи пристапот и теоријата на Јирген Хабермас за комуникативна акција. Преку оваа појдовна точка укажува на оправданоста во проширувањето како политичка реалност која приоритизира членство на одредени (нови) членки наспроти други кои поради нерешени билатерални прашања се услов за членство што директно претставува прекршување на принципите за проширување. Тезата ги обработува механизмите за следење на предвременото членство на земји, како и исполнувањето на условите до полноправно членство на земјите-кандидати.

Европското уставно право се појавува како последица на недоволноста од примарното право во актуелната форма на дадената состојба, надминувајќи ја својата примарна функција, поради што се појавува потреба од дополнувања.

Во контекст на наведеното, истражувањето се обидува да ги открие причините кои продолжуваат да бидат лајтмотив за проширување на Унијата и покрај забележаните недостатоци. Наједноставно е образложението дека Унијата се проширува поради економскиот бенефит, но статистичките и квалитативните аргументи покажуваат дека процесот носи загуба (примерот со Романија, Бугарија, Грција, Шпанија, Португалија). Анализата покажува дека ниту зајакнување на безбедносниот момент, ниту потребата од поголема пазарна дисперзија не е причина. Во полза на последното е амбивалентна политика на двојни стандарди што ЕУ ја води со различни апликанти. Исто така, се нотира тенденцијата на засилено условување кое од претпристапниот период се проширува и во постпристапниот период. Парадоксот е евидентен ако се следи принципот на заемна доверба на сите членки по пристапување во Унијата. Крајно, условувањето во претпристапниот период поради решавање на долгогодишни билатерални спорови што членките ги имале со кандидатите, претставува директно нарушување на принципот на еднакви можности, принципот владеење на правото и еднаквоста на земјите-членки бидејќи кандидатите се ставаат во подредена состојба. Во услови кога на кандидатите кои претендираат членство им се

наметнува условување, ултиматумот во полза на членките е предуслов за соживот и добрососедски односи во понатамошниот тек на членството.

Европското уставно право исто така се појавува и заради потребата од регулирање на споменатите непосакувани состојби кои длабоко ја разоруваат суштината на нејзиното примарно постоење и причина за формирање - развивање на универзални вредности, неповредливост и неотуѓивост на правата на човекот и слободата, промовирање на демократијата, еднаквост и владеењето на правото, потреба од создавање на стабилна основа за градење на идната Европа, солидарност меѓу своите народи, почитувајќи ја нивната историја, култура и традиции.

Европското уставно право се појавува и заради потребата од заобиколување на догматскиот пристап присутен во територијалната, функционалната и економско-социјалната причина за експанзија. Во таа смисла, европското уставно право треба да понуди начин со кој ќе се отфрли сфаќањето дека Полска е сфатена како центар на Унијата“, а Истанбул како „колевка на цивилизации каде што се прекршуваат Истокот и Западот“, што е доволен доказ за географската претензија на проширувањето.

Европското уставно право треба да овозможи членките да го прифатат проширувањето како солидарност за оние кандидати кои објективно не биле подготвени за членство, но сепак им била дадена можност: примерот со Шпанија, која независно што бележи економски регрес по приемот на приморските земји (дел од ЈИЕ-земјите, Албанија, Турција), во духот на уставните принципи на солидарност и поради чувството на морална обврска за преземање на таквиот чекор, го прифаќа проширувањето во духот на добра волја.

Седмиот дел во кој се анализираат предизвиците пред европското уставно право и оние пред кои се соочува Европската унија, кандидатката го процесира преку неколку авторски размислувања за иднината и улогата на европското уставно право. Кандидатката ги користи размислувањата на Жан-Клод Пирис, Коен Ленертс и Роберт Шутце. Широките заклучоци од нивните дијаметрално спротивставени ставови се следниве: ставот на Пирис тежнее кон тоа да се задржи сегашната формата на појавност на Европската унија, но да се модификува, да се промени функцијата; Ленертс ја проектира федеративна иднина на Европската унија; и крајната опција за постоење на кооперативен федерализам кој би претставувал комбинација од двете понудени решенија како предлог на Шутце.

Целта на анализата која ја дава кандидатката за иднината на Европа е да послужи при формување на перцепција за идните перспективи. Се констатира дека доминантен став е иднината на Унијата да зависи од единствена европска политика, а не од договор помеѓу политиките на членките. Финалната одлука околу постоењето на уставноста е сепак одлука на земјите-членки за тоа кои национални интереси треба да ги подведат кон Унијата. Во таа смисла, кандидатката смета дека на Европа не ѝ недостига единствен европски народ, туку недостига општо практикување на уставниот авторитет кој ги здружува различните членки со сите народи кои ги сочинуваат.

Клучниот заеднички предизвик кандидатката го согледува во постоењето на различни перспективи на ЕУ, што овозможува согледување на перспективите за развој на европското уставно право. Во трудот, различните прогнози за иднината на

Европската унија се потребни за да помогнат при проектирање на насоката на развивање на европското уставно право.

Во последниот *осми дел*, каде што се заклучните согледувања, кандидатката ги сумира своите ставови кои водат кон заклучокот дека не може да се дозволи луксузот од прашањето *дали* е потребно и корисно постоење на европско уставно право, туку, едноставно, тој процес на себепронаоѓање во европскиот правен поредок мора да продолжи и веројатно ќе трае сè до оној момент додека не се одлучи дека Европа *нема* потреба од европско уставно право.

II. Оцена на трудот

Трудот „Процесот на проширување на Европската унија и европското уставно право“, од м-р Василка Салевска Трајкова, несомнено претставува освежување на уставноправната мисла не само во Македонија и Европската унија, туку и пошироко. Како таков, трудот претставува драгоцен извор за развојот на научната дисциплина - *уставното право на Европската унија*, воведен за првпат со наставниот план на Правниот факултет од 2005 година (болоњски процес). Преку овој труд наставниците и студентите на правните факултети ќе можат да се запознаат со клучните идеи што го движат европското уставно право, како и со најистакнатите претставници на европското уставно право од последните 20 години.

Трудот содржи јасно дефинирани цели, правилно поставени и потврдени хипотези, прегледна структура, научна методологија, аргументирани ставови и логично изведени заклучоци во кои се содржани сопствени предлози. Сите тие заедно недвосмислено говорат за вреден, самостоен научен труд. Извонредната писменост и прекрасниот македонски јазик, како и широко консултираната релевантна литература му даваат дополнителен печат и квалитет.

Во време кога е сè поголем интересот за европското уставно право, но и засилено се истакнува влијанието на Здружението на европско уставно право, поврзувањето на процесот на проширување со европското уставно право е нов, ретко елабориран сегмент во македонската научна литература и мисла. Во таа смисла, очигледен е процесот на заемно надополнување на европското уставно право и Европската унија како паралелно поврзани текови кои во континуитет несомнено ќе се надоградуваат и дополнуваат.

Кандидатката преку бројни примери од научната литература ги обработува прашањата кои ја отсликуваат комплексната природа на европското уставно право: неможноста точно да се дефинира предметот на европското уставно право; неможноста прецизно да се дефинираат правните области кои го сочинуваат предметот; неможноста да се издвои точна дефиниција за формалната и материјалната природа; недостигот на рамка на правни вредности како составен дел од материјалната природа; дилемите

околу издвојување на уставните од мноштвото општи принципи креирани од страна на Европскиот суд на правдата; недостигот од дебата на ниво на ЕУ, што ќе овозможи раздвојување на поимот „устав“ од „уставност“ во Европската унија; поистоветување со поимот на „конституционализација“, што дополнително го усложнува разбирањето на предметот на европското уставно право; и финално, подвоеност во убедувањата од потребата за негово постоење.

Затоа, истражувањето се фокусира на „откривање“ на европското уставно право како нова правна гранка и наука од која Европската унија неспорно има потреба, презентирајќи бројни реномирани авторски дела кои ги поставуваат нејзините темели. Анализата за проширувањето кандидатката ја става во контекст на разбирање на европското уставно право. *A propos*, анализата на селектираните состојби присутни во процесот на проширувањето треба да овозможи полесен научен и стручен вовед во потребата од постоење на европското уставно право.

Трудот ја претставува европската интеграција како мотор кој ги движи европските заедници, причината поради која Заедницата преминува во Унија, причината за креирање на единствениот внатрешен пазар, основата врз која монетарната унија и безвизниот режим ја градат својата структура, односно причината за појавата на европското уставно право. Од друга страна, интеграцијата е претставена како отежнувачки фактор за формално и материјално разбирање на Заедницата/Унијата. Од овие причини, се истакнува потребата од издвојување на одредбите кои се од витално, суштинско значење во правото на Европската унија, но и потребата од постоење на морално-етички вредности, кои со текот на времето станаа *spiritus movens* на Унијата. Според кандидатката, уставноста во рамките на Европската унија е лоцирана во постојната правна структура, односно не е врзана со донесување на нов правен документ кој би бил именуван како - устав.

Од трудот се гледа автономниот карактер на европското уставно право како во однос на уставното право на државите-членки, така и во однос на меѓународното право.

Во однос на националното право, европското уставно право покажува повисок степен на јуридизација, додека во однос на меѓународното право, поголема моќ во развојот на интегративните процеси на поширок план.

За обете карактеристики на европското уставно право стои правниот реализам поддржан и од објективни и од субјективни причини. Од објективните причини видливо место зазема предноста на „интегрирачкото право“, а од субјективните, новиот профил на европскиот правник и судија преку чија дејност до израз доаѓаат најдобрите вредности на правото како наука.

III. Заклучок со предлог

Имајќи ги предвид горенаведените оценки, Комисијата смета дека докторската теза „Процесот на проширување на Европската унија и европското уставно право“, од кандидатката м-р Василка Салевска Трајкова, ги исполнува условите за докторат од областа на правните науки и со особено задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје да го прифати овој рецензентски извештај и да овозможи јавна одбрана на трудот.

Комисија за оцена и одбрана

Проф. д-р Светомир Шкарик, с.р.

Проф. д-р Гордана Силјановска-Давкова, с.р.

Проф. д-р Борче Давитковски, с.р.

Проф. д-р Владимир Кандикјан, с.р.

Проф. д-р Сашо Георгиевски, с.р.
